Harapras̄āda Çastrī.

NOTICES

OF

SANSKRIT MSS.

SECOND SERIES

BY

MAHĀMAHOPĀDHYĀYA HARAPRASĀDA ÇĀSTRĪ, M.A.,

Honorary Joint Philological Secretary, Asiatic Society of Bengal,

PUBLISHED

UNDER ORDERS OF THE GOVERNMENT OF

BENGAL

VOLUME I.

CALCUTTA:

BAPTIST MISSION PRESS.

1900.

PREFACE.

The present volume contains descriptions of 422 MSS. taken during the years 1891–92, from East Bengal, the district of Bankura, the city of Benares, and from the immediate neighbourhood of my residence at Naihati in the 24 Parganas. The MSS. are mostly written in Bengali character and the authors of most of them are Bengalis, Brāhmans and Vaidyas, by caste. Vedic works are absolutely rare unless one calls ritualistic works such as, No. 46, Kāṇvaçākhiçrāddhaprayoga and, No. 253, Brahmasaṃskāramañjarī as vedic works. Original Smṛti works are not to be found in this volume, but there are plenty of modern compilations, commentaries, dissertations, and monographs not only on Smṛti, but, on Tantra, and Medicine also. As these compilations, &c., are extremely useful in giving an idea of modern Hindu thought and experience on these subjects, I have tried to give their contents in full, in order to enable Orientalists, both in Europe and India, to judge of their merits, without looking into the MSS. themselves. It would be extremely interesting to know the locality in which the authors lived and the circumstances under which they wrote, but with the exception of a very few cases the curiosity of the learned world must for the present remain unsatisfied. It would not be out of place to mention here that a study of the genealogies of the Brahmans and Vaidyas—a taste for which is just dawning—may lead to many important discoveries about the authorship of most of the Sanskrit works written in Bengal.

Besides the works noticed above, the present volume contains a large number of dissertations on particular points of modern Nyāya philosophy, the sole occupation of the Brahmanic mind, in Bengal, with any tendency towards meta-

physical speculation. Of other Schools of Hindu philosophy we have but very few works and these not of much worth.

How the Brahmanic mind moved in narrow grooves for the last five or six hundred years may be gathered from the fact that in this volume alone there are five commentaries, newly discovered, on the Amarakoṣa (Nos. 6–10), four on the Anandalaharī (Nos. 26–29), twelve on the Devīmāhātmya (Nos. 175–186); almost all of them by Bengalis.

Bengal is perhaps the only province in which the various Grammatical Schools may be said to be still flourishing. The second revival of the School of Pāṇini under the leadership of Mahārāṣṭra Brāhmans like Bhaṭṭojī Dīkṣita and Nāgojī Bhaṭṭa have expelled the various other schools from other provinces of India and compelled them, so to say, to take refuge in Bengal where the Marhatta influence was the least felt. For these reasons, I impressed on my travelling puṇḍits the importance of the search and discovery of the MSS. of works of the various grammatical schools, and their work in this direction is satisfactory as the following analysis will show.

Kātantra School.—As this is perhaps the first time that the MSS. in East Bengal have been thoroughly examined, we have, as expected, a very large number of works on the Kātantra School of Saṃskrit grammar. The word Kātantra means an abridgment;– a hand book in which the niceties of Pāṇini have been discarded for the benefit of beginners. It is most probably of Buddhistic origin, as it was largely used in Buddhistic countries. One thing is sure it was a popular as opposed to a scholarly work. But gradually commentaries, appendices, notes, annotations, and various sorts of dissertations grew around it and made it a School by itself. Some of these dissertations were by Buddhist and others by Hindu authors. The Buddhistic Kātantra works have generally been pushed aside in Hindu countries, but some on account of their special merit, still survive. One of these Ṣaṭ-kāraka-bodha, No. 380, commences with an invocation of Buddha,

who destroyed the army of Māra, who conquered the bondage of transmigration and who ascended Nirvāṇa. It is said that Durga Siṃha, the great commentator of Kātantra Sūtras, was himself a Buddhist, nay, some even go so far as to identify him with the great Buddhist lexicographer Amara Siṃha, but this is disproved by the fact that he commences his Uṇādivṛtti, No. 34, with an invocation of Çiva which can not be twisted to yield a Buddhistic meaning. The title Uṇādivṛtti requires some explanation. From the early dawn of grammatical speculation in India, some thought that every word had a derivation from roots, others differed from them in holding that there was a large number of words that could not be so derived. Pāṇini himself held the latter opinion, and so he never wrote anything on suffixes like Uṇ, as opposed to ordinary verbal suffixes, known as Kṛt. The work on Uṇādi in Pāṇini's School is by a different author, namely, Çākaṭāyana. Following Pāṇini's example the authors of the Kātantra Sūtras did not write anything on the Uṇādis. The Sūtras on this subject and the vṛtti on them have been supplied by others. The vṛtti is by Durga Siṃha. Probably he wrote the Sūtras too. It would not be out of place to mention here that though Durga Siṃha, the author of the vṛtti and of the Uṇādi, was not a Buddhist there was another Durga Siṃha, the author of the ṭīkā who was certainly a Buddhist. His invocation speaks of his faith. Numbers 41–43 are dissertations on various parts of Kātantra by Rāmacandra, the son of Harihara, belonging to the family of Kāñji whose later residence was the village Uttaracāiva and whose ancient residence was Çivapuratapāka. He appears to have been a Maithila Brāhman who invariably mentions the names two residential villages one ancient, another recent, in giving a description of his family. These three works treat of Sandhi, Kāraka and the appendices, the first is an examination of Trilocana Dāsa's work entitled Pañjī on Sandhi, the second and third are expositions of the commentary by Gopīnātha Tarkācāryya, on the appendix.

Aṣṭamaŋgalā, No. 17, by Rāmakiçora Cakravartī is a commentary on the eighth section of Durga Siṃha's vṛtti on the chapter of conjugation.

Akhyātaṭīkā, No. 19, and Akhyātapañjikāvyākhyā by Narahari, No. 20, are works of this School on conjugations, No. 20 being a commentary on the Pañjī by Trilocana Dāsa.

Kātantrakaumudī by Gaŋgeça Çarmā, No. 47, attempts to justify various ungrammatical expressions in classical Saṃskrit literature according to the rules of Kātantra grammar. He seems to have been very proud, for he says that neither Candragomī, nor Durga Siṃha, nor even Kātyāyana, knew so much as he did, he had looked into all the Çāstras and he was an authority in determining difficult points in Kātantra. His invocation is mysterious, after saluting Çiva he invokes a Dvijanmā, a brāhmaṇa, whose fame is known in the Vedas, who is a source of salvation, and who is the author of lost tantras. Kātantracandrikā by Rāmadāsa Cakravartī, No. 48, is a commentary on a portion of the supplement of Kātantra. The author acknowledges his obligations to Gopīnāth specially. The same Gopīnāth had a most appreciative commentator in Çaŋkara Çarmā who, in Kātantra-pariçiṣta-prabodha-prakāçikā, No. 49, compares grammar to sugarcane and logic to the machine which extracts the juice from it and recommends his readers to drink plentifully the juice extracted from grammar by logic. Vidyāsāgara is a revered commentator of the Kātantra School. His work the Kātantrapradīpa, No. 50, describes him as the son of Mahāmahopādhyāya Çrīkānta Paṇḍita and gives his proper name as Puṇḍarīkākṣa Bhaṭṭācāryya. Kātantravṛtti, No. 51, is attributed to Vararuci. It is a Vṛtti commentary on the whole of the Kātantra Sūtras. The Vṛtti seems to have undergone a revision in the hand of Yaçomāna, but there is a suspicious look about it; the invocation is identical with that of Durga Siṃha, though a comparison shows that this is an entirely different work. Number 52 is a commentary on the Vṛtti by Harirāma. The vṛtti on which this is a commentary is most likely Durga

Siṃha's work. The present codex ends with the chapter on Sandhi. Number 58 is an additional supplement. Çrīpati Dutta's supplement is well known, but Trilocana thought it was incomplete and so he wrote an additional supplement. The author belonged to the Vaidya caste and was the son of Mādhava Dās; their title was Kavīndra another form of Kavirāja, a title by which learned Vaidyas are still addressed. Çrīpati did not say anything about Dhātu and Taddhita, Trilocana supplements that defect and adds some Sūtras on Samāsa.

Kārakaratna, No. 57, is by a Durga Siṃha, who quotes the Kavirāja; he seems to have been a different person from his great namesake, the author of the Vṛtti. Dhātughoṣā, No. 195, byRāmakānta is an enumeration of roots according to the Kātantra School of grammar. Dhātumālā, No. 198, is also an enumeration of roots by Ṣaṣṭhīdāsaviçārada, son of Jaya Kṛṣṇa Tarkavāgīça, belonging to the Vaidika section of Bengali Brāhmans. He wrote at Gopālapura close to the Ganges near the Mahānadī (sic) Mahānandā. A third work on the same subject is No. 199 by Danaukācāryya. Paribhāṣā-vivaraṇaṃ, No. 220, is a commentary on the exposition of technical terms, and technical rules by Durga Siṃha which comes as the next work, No. 221. Number 224 is a commentary on Çrīpati's supplement by Gopīnātha Tarkācāryya, a son of Acāryyasiṃha Paçupati. Number 247 goes by the author's name, Bilveçvara, with the title Tarkācāryya. It is a work on the conjugation of verbs. Manoramā, No. 270, is a vṛtti on roots by Ramānātha Çarmā, the son of Vedagarbha Tarkācāryya belonging to the Rāyī family among the Rāḍhīya Brahmans. The Brahmans of this family had been for a long time regarded so low that any matrimonial connection with them would reduce a Kulīn or noble Brahman to their rank. Probably the author wrote at a time when the family prestiege was not so lowered. Rājādivṛtti, No. 312, is a commentary on Sūtras containing groups of words such as Rāja, &c., which are susceptible of the same grammatical changes. Number 321 is a commentary on the

Atmanepada chapter, called in Kātantra, Rucādi, by Madhusūdana. Number 333 is on the meanings of grammatical terminations by Ramākānta Cakravartī. Number 353 Çabdaçāstravivṛti by Raghunandana Çiromṇi is a work of the Kātantra School dealing with the meanings of affixes on verbal roots. At the outset he is confronted with the question why Çarvavarmā did not write the Sūtras on affixes and why Vararuci wrote them. No. 355 is a work on declensions by Ramānātha Cakravartī. Siddhāntaratnāŋkura by Çivarāma, No. 407, is a commentary on Çrīpati's supplement.

Samkṣhiptasāra.—Next to Kalāpa the grammar which has the widest circulation in Bengal is the Saṃkṣiptasāra. It was composed by Kramadīçvara who has the high sounding epithet Vādīndracakracūḍāmaṇi, the crest jewel of the circle of great disputants, always preceding his name. His grammar is written on a new plan differing altogether from that of Pāṇini and others. His aphorisms were explained by Goyīcandra, but the most celebrated writer of this school is Jumara Nandī whose work is regarded as an authority. In the present volume we have got a book on Sanskrit roots, by that celebrated writer, named Dhātumālā, No. 196. Dhātumālā by Maheça, No. 197, and Dhātusaṃgraha, No. 200, also appear to be books of the same school. Saṃkṣiptasārakaumudī, No. 390, by Abhirāma Vidyālaŋkāra belonging to the Banerji family resident at Gayaghaṭa, and Saṃkṣiptasāraṭīkā, No. 391, by Çrī Nyāyapañcānana, the son of Vidyāvinoda belong to this school. Rūpaprakāça, No. 324, is a work on conjugations by Kullūka Bhaṭṭa. He is not, however, identical with the commentator of Manu, because that great commentator was a resident of Nandanavāsī in North Bengal and subsequently settled at Benares, but the present author was a resident of Viçāla. He followed the etymological work entitled Dhātūpradīpa. Jñāpakāvali, No. 130, by Haragovinda is an exposition of the chapter on declensions. Kārakapādaṭīkā, No 56, by Sarvavidyālaŋkāra who belonged to

the Gayaghaṭa Banerjis is a work on Sanskrit syntax according to this school.

Supadma School.—The Supadma grammar is current in Central Bengal, that is, in Jessore, Khulna and the 24-Parganas. The author is Padmanābha Datta who traces his ancestry from Vararuci one of the nine gems in the Court of Vikramāditya and the contemporary of Kālidāsa. The Maithila Brahmans consider this very Vararuci to be the founder of their most influential family. They consequently claim Padmanābha as their own. In the work entitled Pṛṣodarādivṛtti, No. 228, Padmanābha gives the date of the composition in the following chronogram:—

Çāke Çailanavāditye caitre māsi rabeḥ sthitau.
Dvijena Padmanābhena bhāṣā sūtramidaṃkṛtaṃ.

This means 1297 of the Çaka era that is 1375 A.D. Padmanābha thus traces his genealogy from Vararuci.

Vararuci
|
Nyāsa Datta
|
Durghaṭa
|
Jayāditya
|
Çrīpati
|
Gaṇeçvara
|
Padmanābha

This genealogy seems to be very defective.

Rāmanātha Siddhānta in his commentary, No. 223, on the Paribhāsāvṛtti by Padmanābha, says that Padmanābha was an inhabitant of Bhoragrāma in Mithilā, that his father was Dāmodara Datta. Padmanābha, in that work, is said to have written twelve works—1 Uṇādivṛtti; 2 Dhātucandrikā; 3 Jaṇ-lukvṛtti; 4 another work; 5 Paribhāṣāvṛtti; 6 a poem named

Gopālacarita; 7 a commentary on Anandalaharī; 8 on Māgha; 9 on another work; 10 a work on Prosody; 11 a work on Veda and Smṛti named Acāracandrikā; 12 a lexicon named Bhūriprayoga.

Kārakarahasya, No. 58, by Ruparāma Nyāyapañcānana is a work on Syntax, according to this school.

Mugdhabodha School.—Mugdhabodha was composed by Vopadeva, a friend of Hemādri, by the middle of the thirteenth century in the Marhatta country then ruled by the Yādavas of Devagiri, and had a wide currency for some centuries in various parts of India. With the rise of the Mahratta power in the seventeenth century and the revival of Pāṇini, Mugdhabodha was pushed into a corner of Bengal, that is in the neighbourhood of Nadiyā where it is still assiduously studied. Its extensive currency in the fifteenth and sixteenth centuries is evidenced by the fact that Bhaṭṭojī Dīkṣita in his Manoramā has taken great pains in refuting the opinions of the author of Mugdhabodha. Three works of this school are noticed in this volume; a commentary by Kārtikeya Siddhānta, No. 288; a supplement by Nandakiçor, No. 289; and Paribhāṣāvṛtti, No. 222, by Rāmaçandra Vidyābhūṣaṇa composed in Çaka 1610 that is 1688 A.D.

Sārasvata School.—The Sārasvata grammar was written by Anubhūtisvatrūpācāryya and it has extensive currency in Orissa and Tipperah. Sārasvata-pradīpa, No. 404, by Vidyābhūṣaṇa, is a commentary on this grammar.

Pāṇini School.—There is only one doubtful work in this volume of this school. It is Sāranirṇaya, No. 403, by Ramākānta Çakravartī, son of Madhusūdana Tarkavāgīça. It explains a very large number of Sūtras of Pāṇini with a view to supplement the knowledge obtainable by a study of the works of the Kātantra School.

Kalāpasāra, No. 44, is an unsuccessful attempt at the foundation of a new school. The author Rāmakumāra Nyāyabhūṣaṇa, son of Rāmagati Vācaspati belonging to the Banerji family, resident of Pāccara, composed it at the

command of Rājā Gopīmohana by combining the Sūtras of Mugdhabodha, Sārasvata and Kalāpa.

This would be the proper place to treat of two works on spelling; one, Nakāravāda, No. 135, by Puruṣottama Deva and the other, Varṇaprakāça, No. 328, by Kaṇrapūra, the minister of Amaramāṇikya, Rājā of Tipperah, at the request of Rājyadhara, the Rājā's son.

Smṛti.—There are no original Smṛti works in this volume. The modern compilations described in it are mostly written by Bengalis from eleventh century downwards. These compilations may be broadly divided as ancient and modern, Raghunandana's huge work in twenty eight parts being the land-mark of the two. It is therefore necessary to fix the date of this great writer. Tradition makes him a contemporary of Caitanya, who died in 1533. The evidence of the genealogies tends to the same direction, but he quotes Haribhaktivilāsa by Gopāla Bhaṭṭa, a disciple of Caitanya, who survived that great reformer by many decades, and it is said that the Haribhaktivilāsa was completed in 1562. Raghunandana's activity therefore may be said to range over the second and third quarters of the sixteenth century. Works written before him and quoted by him will be termed ancient, and those written after him, modern. These modern works are not of much worth. They are mostly either commentaries on various parts of Raghunandana's works, or, handbooks based on these parts. But the ancient works before Raghunandan are of great value. Dānasāgara, No. 165, by Vallālasena, the famous king of Bengal, has been described by others, but the MS. belonging to Bābu Nagendranātha Vasu seems to be more complete and written in a more ancient hand; therefore I have taken pains to have it described again. From the preamble and the epilogue of this long work running over eleven thousand couplets on the subject of making gifts, we learn that Vallāla was the son of Vijaya Sena, the brother of Hemanta Sena, that by his own merit he made himself the lord of Gauḍa; that though he crushed in the battle-field the king of Gauḍa

who belonged to an invincible ancient family, Ballāla spared him in mercy; that his spiritual guide was Aniruddha a man of deep scholarship and irreproachable character and a resident of the Vārendra country. This Imperial compilation is perhaps the forerunner of the huge work entitled Dānakhaṇḍa by Hemādri. As the balance of evidence tends to prove the starting point of the Lakṣmaṇa era to be also the starting point of the Sena dynasty, we can safely place this work in the second quarter of the twelfth century.

According to the settlement of the Brahmanic hierarchy made by Vallāla Sena, the family which hailed from Sāhuḍi were degraded to a very low position, but the great ancient law-giver of Bengal, Mahāmahopādhyāya Çūlapāṇi was proud to call himself a Sāhuḍiyāna, hence he may be said to have belonged to a period anterior to Vallāla Sena, that is the eleventh century. Çūlapāṇi's quotations are authoritative, his language lucid and his arguments forcible. His Prāyaçcittaviveka, in spite of Raghunandana's work on the same subject, still holds its own and is regarded as authoritative. In the present volume are noticed four works by Çūlapāṇi, namely, Ekādaçīviveka, No. 37, Tithiviveka, No. 152, Vāsantīviveka, No. 331, and Vratakālaviveka, No. 347. Nos. 152 and 347 describe him as Sāhuḍiyāna Mahāmahopādhyāya Çūlapāṇi, while the other two mention him as simply Çūlapāṇi.

Bhavadeva Bhaṭṭa shares with Guṇaviṣṇu the honor of settling the vedic rituals of the Brahmans professing the Sāmaveda in Bengal. He was a Raḍhīya Brāhmaṇa whose original progenitors settled at the villege Siddhala from which the family derived its name. An inscription by him has been discovered in Orissa with a date belonging to the eleventh century. In this volume have been described two works by him, namely, Prāyaçcittaprakaraṇaṃ, No. 240, where he has been described as hailing from the village of Vālavaḍabhī, and with Bhujaṅga as his other name; and Sambandhaviveka, No. 399, which mentions him simply by name.

Rāmārcana Candrikā, No. 318, by Anandavana, the disciple

of Mukundavana may be called a *Tāntrika* work, as, it begins with a dissertation on the relations between the disciple and his preceptor, and, as, it is divided into *paṭalas;* but as Raghunandana quotes it, it has been placed amongst the *smṛti* works. It is a sectarian work of great value, and the sect to which it is a standard hand-book is still to be found in Bengal.

Çrīkara and his son Çrīnātha belong to a period anterior to Raghunandana. The father has not written much, but the son is the author of a long series of smṛti works ending with the compound word Tattvārṇava. Raghunandana was at great pains in refuting many of his theories. In the present volume is noticed a commentary on the Çrāddhaviveka, No. 376, by Çūlapāṇi, which may be said to be a joint work of the father and the son, because though the work is given to the world in the name of the son, yet the author says that he is simply putting down what he has heard from his father.

There are in this volume three works ending with the word Kaumudī, namely, Dāna-kaumudī, No. 163; Çuddhi-kaumudī, No. 367; and Çrāddhakriyāprayoga-kaumudī, No. 373, all of which belong to a series entitled Kriyā-kaumudī by Govindānanda Kavikaṅkaṇācāryya, the son of Gaṇapati Bhaṭṭa, at whose command the series was written. There is another work, however, entitled Mantrapuraçcaraṇaṃ, No. 271, attributed to Govinda Kavikaṅkaṇācāryya who appears to have been a very different person from the author of the Kriyā-kaumudī.

Çrāddhapradīpa, No. 375, by Pradyumna Çarmā hailing from Sylhet is a MS. copied in the Çaka year 1448 that is 1526 A.D. The book was written with a view to supersede a larger and more difficult work entitled Çrāddhaprakāça current in that part of the country. Pradyumna was the son of Çrīdhara Çarmā, who had jurisdiction over Hākādiddi (jurisdiction perhaps as a judge or as a Dharma Çāstrī, who decided cases against Hindu religion, Hindu rituals and Hindu customs).

Çūdrāhnikācār, No. 371, by Jādavendra Çarmā is a work on the daily duties of a Çudra composed under the order of

Rājā Raghudeva who is given the proud title of Gauḍa-mahī-mahendra and whose capital was sanctified by the holy Ganges; whose father was Vāsudeva, the brother of Vāṇeçvara apparently the founder of the family.

Gopāla Bhaṭṭa was an inhabitant of Seringam in southern India, who became an ardent admirer of Caitanya; who in his tour round India visited that city of temples in the year 1509. Gopāla Bhaṭṭa renounced the world and embraced the doctrine of Caitanya. He was ordered to live in Vṛndāvana and to settle the rituals of Caitanya's followers, and he wrote the Haribhakti-vilāsa. Another of his work Satkriyāsāra-dīpikā, No. 395, quotes from Aniruddha, Bhīma Bhaṭṭa, Govindānanda, Nārāyana Bhaṭṭa and Bhavadeva Bhaṭṭa for the purpose of the preservation of the purity of Vaiṣṇava religion. He was very unwilling to give his name as author, but he could not help it, because the elders of his sect demanded that his name should be associated with the work.

Çrāddhadīpikā, No. 374, is by Mahāmahopādhyāya Çrī Bhīma belonging to the Kañji Gāñī amongst the Rāḍhīya Brahmanas of Bengal. The MS. looks very old.

There are six works in this volume attributed to Raghunandana of which two Svarga-sādhana, No. 419, and Dolajātrā-pramāṇatattva, No. 187, do not speak of Raghunandana as the son of Harihar and belonging to the Banerji family, and are undoubtedly by a different author of the same name. The invocation in these works does not end with the classical words "Vakti Çrī Raghunandanaḥ." The Tīrthatattva, No. 153, and Grahayāgaprayogatattva, No. 108, contain all the signs of their being written by the great Raghunandana, though they are not to be found in the list of the orthodox twenty eight.

Of the commentaries on Raghunandana noticed in this work Prāyaçcitta-tattva-tīkā, No. 239, by Rādhā-mohana Gosvāmī deserves a special notice, as the author is said to have been a friend of Colebrooke. He was an inhabitant of Çāntipura and a descendant of Advaita, the great associate of Caitanya. His scholarship was vast, as it

embraced Nyāya, Smṛti, Vyākarṇa, Chandaḥ, Sāhitya and Vaiṣṇava literature. It is said that Colebrooke often went to Çāntipura to have matters relating to Sanskrit scholarship discussed with him.

Numbers 150 and 238 are commentaries on Raghunandana by Kāçināth Tarkālaṅkāra, who has also written an abstract on atonements, No. 237. Another commentary on of Raghunandana's works is No. 368, by Guruprasāda Nyāyabhūṣaṇa.

Of the Smṛti works subsequent to Raghunandana, the most important is Vivādārṇavasetu, No. 335, by eleven Pundits from various parts of Bengal, under orders of Warren Hastings when he was Governor of Bengal, and not yet Governor-General. It took a year to compile the work, and the compilation is one of the most valuable that ever appeared on Vyavahāra, or the law of law courts in India. As there was no Sanskrit scholar to translate it into English, it was rapidly translated into Persian, and from Persian into English by Mr. Halhed. The translation was published in England under the title of a Code of Gentoo Law. The names of the Pundits are:—

1. Vāṇeçvara Vidyālaṅkāra.
2. Kṛpārāma Tarkasiddhānta.
3. Ramagopāla Nyāyālaṅkāra.
4. Kṛṣṇajīvana Nyāyālaṅkāra.
5. Vīreçvara Pañcānana.
6. Kṛṣṇacandra Sārvvabhauma.
7. Gaurīkānta Tarkasiddhānta.
8. Kālīçaṅkara Vidyāvāgīça.
9. Çyāmasundara Nyāyasiddhānta.
10. Kṛṣṇakiçora Tarkālaṅkāra.
11. Sītārām Bhet.

They consulted Caṇḍeçvara, Viçveçvara, Viçvarūpā, Vijñāneçvara, Halāyudha, Çrī Kṛṣṇa, Vācaspati, Jīmūtavāhana, Çrīkara, Çūlapāṇi, Govinda, Lakshmīdhara, Raghunandana, Çrīnātha and Bhaṭṭa.

It would not be out of place to mention here of the other two works on Hindu Law, compiled under the auspices

of the East India Company during the early years of their rule in Bengal. One was the Vivādabhangārṇava by the great Jagannātha Tarkapañcānana, helped by his pupils, Rādhākānta, Guruprasāda, Rāmamohana, Rāmanidhi, Ghanaçyāma and Gaṇgādhara, to whom he acknowledges his obligations. This was a huge work embracing all the different topics on Hindu Law, two of which have been translated in 1797 by Colebrooke in four volumes, and formed the basis of Hindu Law of Inheritance and Contract as administered in British Courts of Justice in Bengal. The entire work in Sanskrit is to be found in the library of the Judges of the High Court. The other work related to the Maithila School of Hindu Law, compiled by Suberu Miçra and never translated.

Smṛtisarvvasva, No. 417, by Nārāyaṇa Banerji, of Kṛṣṇanagar, near Khānākul in the district of Hughli, known as Banerjī Ṭhākur, is a hand-book of Smṛti for the use of the family in strict accordance with the Code of Raghunandana. Nārāyaṇa also wrote a number of works in verse or Kārikās on the same subject. He belonged to the early part of the eighteenth century, and his descendants were till lately much respected for their scholarship.

Raghunandana's work ending with the word Tattva embraced as a rule the duties of householders, Brahmans and others, but he was absolutely silent about those who renounced the world and became mendicants, so a necessity was felt about two hundred years ago for a work on the duties of Bhikṣus. And a work was written by Çrīkaṇṭha Tīrtha, the disciple of Paramahaṃsaparivrājakācāryya Çrī Mahādeva Tīrtha. This Çrīkaṇṭha before he renounced the world was named Kālīcaraṇa, and was the descendant of Kāmadeva Pundit, who held the highest place among the Raḍhiya Kulīna Brahmans of Bengal. The work is Bhikṣutattva, No. 263. The Codex Architypus of this work and another small work by the same author belongs to my family collection, copies from which are to be found in various libraries, both in Europe and India.

Of the other works on Smṛti, No. 242, by Kṛṣṇadeva

Smārtavāgīça, No. 243, by Yādavendra Vidyābūhuṣaṇa, and No. 241 by Mohanacandra Vidyāvācaspati relate to the atonement of sins. The last author has a work, No. 366, on purification, in the form of Kārikās. He was a Banerji. Numbers 160 to 162 by Harinātha Miçra, Ananta Bhaṭṭa and Vardhamāna, respectively, are on adoption. Numbers 166 to 168 by Mohanacandra, Acyuta Cakravartī and Raghurāma Çiromaṇi, respectively, are on inheritance. Numbers 15 and 16 by Çyāmasundara and Caturbhuja are on açauca or impurity owing to births and deaths in the family.

Numbers 415 and 416 by Rāmabhadra and Narottama, respectively, are short abstracts of Smṛti in general. Kāçitattvaprakāçikā, No. 65, by Raghunāthendra Çivayogī deals with the sanctity of various holy spots in the city of Benares, and quotes various Purāṇas, Upaniṣads and Tantras as his authority. Rāmaratna Banerji of Cātrā, near Serampur, retired in his old age to Benares. He was one of the companions of Çyāmācaraṇa Banerjī, a retired zemindar, who took delight in talking about the sanctity of Kāçi. To please him, Rāmaratna collected together a large number of facts about Kāçī, which was put into Sanskrit by one Kālacandra. This work is entitled Kāçibhāṣyāmṛta, No. 66. This is a very modern work, and it extends to eight thousand five hundred Çlokas. Number 38 is a treatise on the process of making the gift of a cow. Number 88 treats of the religious ceremonies to be performed at Gayā. It is by Raghunātha Bhaṭṭa, the son of Mādhava. Number 107 treats of the propitiation of the planetary deities. For the deliverance of the soul of the deceased, a bull is branded at his Çrāddha with a certain mark and allowed to roam at large. This is known as the Brahmini bull, which is held sacred in almost all Hindu cities. In the case of the death of a woman leaving her husband and children behind her, the gift of a cow marked with sandal-paste is regarded as conferring great merit on the deceased, and the branding of the bull is discarded. Numbers 110 and 111 by Vācaspati Miçra and Ratnanātha Bhaṭṭācāryya

respectively, treat of the process of making such a gift. Number 172 gives the process of purifying any reservoir of water defiled by a corpse or a carcass. Number 277 treats of the process of lighting lamps on the new moon in the month of October.

Darçana.—Of the six schools of Hindu Philosophy, Bengal developed the Nyāya system under the auspices of Vāsudeva Sārvabhauma and his distinguished student Raghunātha Çiromaṇi in the sixteenth century of the Christian era, and Navadvīpa School has since then held the most prominent place for the study of this system of philosophy. Before the advent of Vāsudeva, the Bengalis studied very little of philosophy, and that little was confined to the handbooks of Mīmāṃsā. Sāṃkhya and Vedānta was little studied and Pātañjala less. Vaiçeṣika was considered as identical with or supplementary to the Nyāya system. Indeed, what goes by the name of Navadvīp School of Nyāya is simply a happy amalgam of the two systems, Nyāya and Vaiçeṣika.

In the present volume we have several works by Mathurānātha Tarkavāgīça, a distinguished pupil of Raghunātha, who had the rare gift of really elucidating the text he commented upon without burdening his work with theories and dogmas of his own. He commented upon not only the whole of the Tattvācintāmaṇi and Dīdhiti, but also on several ancient works. Number 18 deals with the relation of words in a sentence. A collection of words cannot by itself give any meaning unless all the elements for the completion of the sense are present. If any element is not present, there is an Akāṇkṣā for it, that is a want is felt. In the present treatise Mathurānātha deals with the Akāṇkṣā. In No. 21 he attempts to give the meanings of the verbal terminations and their relation with other terms in the sentence. In No. 25 he deals with the question of the mind which is regarded as an atom and an internal organ of sense coming in contact with the Atmā, which is regarded as infinite. In No. 356 he deals with the evanescent character of articulate sound. The Mīmāṃsā School thought that

articulate sound was eternal. It only manifests itself at certain times. The Nyāya School held the opposite theory that articulate sound is produced and destroyed. In No. 857 is refuted the theory that Çabda or authority is no testimony. The Vaiçeṣikas thought that the testimonies were two, perception and inference, while the Naiyāyikas thought that analogy and authority were as good testimonies as the other two, and Mathurānātha held the latter view. All these five treatises are but parts of one great work, namely, Mathurānātha's commentary on the Tattvacintāmaṇi.

In the seventeenth century the Navadvīpa School was represented by two men—Jagadiça Tarkālaŋkāra, a Pāçcātya Vaidika Brāhmaṇa and Gadādhara Bhāṭṭācāryya, a Vārendra Brāhmaṇa. The latter never completed his studies and got no title. He is therefore known simply as Bhaṭṭācāryya. On the death of his professor he thought there was nobody at Navadvīpa who could teach him, and so he never completed his studies. But he wanted to be a professor himself. No student, however, would come to a man who never completed his studies and got no title, and he began to teach the flower trees of his garden on a public road. His teaching gradually attracted the attention of students, who in a short time deserted other professors and flocked round him. Thus he became a great professor and wrote a complete commentary on the Dīdhiti of Raghunātha. A portion of this work is represented in No. 229.

Jagadīça was an elder contemporary of Gadādhar. He wrote a very large number of treatises, mostly commentaries, but there were some original works of great merit. None, however, of greater merit than Nyāyādarça, No. 213, which deals with the most abstruse doctrines of the Navadvīpa School, such as the doctrine of causality and its three different aspects. The material cause and the efficient cause are well known, but the Naiyāyikas believe in another thing, the Asamavāyikāraṇa, that is, the attributes of the material cause producing similar attributes in the material effect. The

great Jagadīça of Navadvīpa is, however, to be distinguished from another Jagadīça known as Jagadīça Pañcānana, the commentator of the Bhagavatgītā, No. 257, of Anandalaharī, No. 29, and of Mahimnastava, No. 281.

Sabdaçaktiprakāçikāṭippanī, No. 352, is a commentary on one of Jagadīça's most important and widely-known original works on the application of Logic to Grammar by Kṛṣṇakānta Vidyāvāgīça, the son of Kālicaraṇa Nyāyālaŋkāra of Navadvīpa, who flourished during the latter end of the last century, and wrote commentaries on Nyāya, Smṛti with equal facility, and composed a few poems of merit.

A commentary, No. 280, on the first chapter of Dīdhiti, was written by Kṛṣṇadāsa Sārvabhauma, who does not seem to have been an inhabitant of Navadvīpa, though belonging to the Navadvīpa School. A MS. of this work, dated Çaka 1576, has been examined at Bhāṭpāḍā.

Kaṇāda was a contemporary and a fellow-student of Raghunātha Çiromaṇi, the founder of the Navadvīpa School. They were both students of Vāsudeva Sārvabhauma, who for the first time taught Nyāya Philosophy at Nadiyā, at the commencement of the fifteenth century. Vāsudeva was a student of Mithilā, but was not very loyal to his alma-mater. Kaṇāda was one of the first batch of his students. Kaṇāda went to Mithilā to complete his education, but came back, impressed with the idea that if a scholar of superior merit goes to Mithilā, he can rise superior to the Pundits of that country. Acting under this impression, he induced Raghunātha, belonging to the next batch of his Professor's pupils, to visit Mithilā. Raghunātha defeated the best of the Maithila Pundits in argument and renounced the allegiance of Mithilā and started a new school. It was not known if Kaṇāda wrote any work on Nyāya. Number 14 of the present volume is a work by him. It deals with the various terms of syllogism.

Indian philosophers are unanimous in making the mind a sixth organ of sense and an internal one as opposed to the

external organs. Well, asks someone, in that case why should inference be regarded as a different testimony from perception. Should it not rather be regarded as a perception by the internal organ, *i.e.*, mind. Number 4, an anonymous work, tries to refute this argument and to establish the position of inference as a separate testimony.

These are the works belonging to the Navadvīpa School. But there are many representatives of the older school of thought. Tarkapradīpa, No. 141, by Rāmahari, attempts to establish the sixteen categories of Gautama. Guṇaprakāça, No. 93, by Vardhamāna, the son of the great Gaŋgeça, is a commentary on Udayana's great work entitled Guṇakiraṇāvali, dealing with attributes that inhere in the substance but are not essential to it. Number 94 is a commentary on the second remove on the same work by Udayana. Tarkasaŋgrahacandrikā, No. 143, appears to be an anonymous commentary on Tarkasaŋgraha, but it traverses the whole field covered by the amalgamated Nyāya-Vaiçeṣika School. Padārthasaŋgraha, No. 217, by Bijayīndra Bhikṣu, though belonging to the amalgamated school, seems to differ from it to a very great extent. It believes in ten categories instead of seven, the additional three being Viçiṣtāṃsī, Çakti and Sādṛçya, *i.e.*, the particular, power, and similarity.

Tarkabhāsābhāvārthadīpikā, No. 142, by Gaurīkānta Bhaṭṭācāryya, is a commentary on a work entitled Tarkabhāṣā by Keçava Miçra, dealing with the technical terms of the amalgamated School of Philosophy. Muktivicāra, No. 287, seems to be a distant echo of Jagadīça Tarkālaŋkāra's well known work, the Muktivāda. Ratnakoṣavicāra, No. 305, by Ratneçvar Nyāyālaŋkāra attempts to establish a peculiar theory that under certain circumstances an inference in the form of a doubt is possible, and so inference may not always be positive knowledge. Lāghavajñānaṃ, No. 326, is an anonymous work on a most abstruse and difficult point on the chapter of inference in the modern School of Nyāya Philosophy. Number 336 also deals with a very abstruse point.

Vyutpatti-vicāra, No. 846, is an application of logic to grammar. Çabdaratna, No. 351, by Rāmaçaraṇa, is a much easier work on the same subject. Sāpekṣavāda, No. 402, is a very short treatise on a most important subject, relating to the analysis of compound words. No words should be compounded together which demands another word beyond the compound to complete the sense. Siddhāntadīpa, No. 405, is an application of logic to grammar.

Mīmāmsā.—There are only three works of Mīmāṃsā in this volume. The first is Jñānādvayarahasya, No. 128; 2nd, Dharmadīpikā, No. 192; and 3rd, Svaprakāçarahasya, No. 418. Number 2 was written by Candraçekhara Vācaspati, a Vārendra Brāhmaṇa who settled at Navadvīpa in the beginning of the eighteenth century and wrote many works on Smṛti. His grandfather was well versed in all the six systems of philosophy. His Dharmadīpikā is a short treatise on the application of Mīmāṃsā doctrines in the illucidation of Smṛti texts. Number 3 is an anonymous work for the purpose of establishing the theory that knowledge is self-evident; and for refuting other theories on the subject, namely, knowledge is supersensual and that it is evident only by a subsequent perception that I know this, &c.

Vedānta.—Kāçirāma Vidyāvācaspāti of Vākuḍā, a Paççātya Vaidika Brāhmaṇa who flourished about the beginning of the eighteenth century, and whose great great grandsons are still living, is well known to the Pundits of Bengal, simply as the earliest commentator on the twenty-eight works of Raghunandana. That he wrote treatises on the Vedānta system of philosophy is very little known. In this volume, however, we find two works by him on Vedānta: one, No. 24, is a commentary on the Vedānta treatise entitled Atmaprākāça; the other, No. 393, is a commentary on a work entitled Saṃkhyāprakāça. In No. 24 the author says that he obtained from Gopāla Siṃha, the king of Mallabhūma, now in Bankurah district, four betels and sandal paste in the presence of a large assembly of Brahmans; that his father was

Nyāyālaŋkāra, who was the crest jewel of the Pundits of Bengal; that he wrote a commentary on a work by Budhavara *i.e.*, the author of the text, Nandarāma. The other commentary is also on Nandarāma Tarkavāgīça's work. It relates to the knowledge of spiritual truth, and is not confined to Vedānta system alone. Both these works are stamped with Kāçirāma's peculiar signature, namely :—

Çrī Çrījāne dayādhāne caraṇābjatale tava.
Çrī Kāçīrāmakṛtinā kṛitireṣā samarpitā.

Avadhūtānubhava, No. 13, is attributed to Aṣṭāvakra, one of the great sages of ancient India. Though a short work, it is divided into twenty-one prakaraṇas and six saṃgrahas. It relates to the attainment of indifference to the world and to emancipation from bondage. Vādamālā, No. 329, by Jayatīrtha, is an exposition of the theories of Mādhvācāryya. Vādibhūṣaṇa, No. 330, by Puruṣottama, refutes the theory that bondage is unreal, and thereby attempts to establish the authority of the Vedas. This also belongs to the same school of thought. The author bows to Pūrṇaprajña *Yogī*. The only work on Yoga in this volume is Yogakalpalatikā, No. 299, by Rāmagati Sena, belonging to the Vaidya caste, and resident of East Bengal. His descendants are still living, to the sixth remove. The author quotes from various tantras and traverses the whole field of the Yoga praxis from the very first dawn of spiritual knowledge to the attainment of liberation in life through the various Processas of Yoga postures, restraining breath, &c., &c.

Jyotiṣa.—Of the Jyotiṣa works Nos. 82, 83, 120 and 121 relate to the casting of Horoscopes: Nos. 233, 234 and 235 deal with fortune-telling by means of questions; Nos. 80 attributed to Nikaṣā, the mother of Rāvaṇa, and 81 to the Kerala method of fortune-telling by questions. Lauhityavarasena belonging to the Vaidya caste and to East Bengal is a voluminous writer in this department of Jyotiṣa. He is the writer

of Nos. 120 and 235 and the commentator of No. 234. Aṇka-nirṇaya No. 2 by an author, who modestly hides his name and says he is the son of Vidyācandra, is, though short, a useful work, because it gives the value of figures in words. Adbhutadarpaṇa, or mirror of omens, No. 3, by Mādhava Çarmā the son of Raghunātha, belonging to the family of Budhavāṇa and the elder brother of Mahāmahopādhyāya Govinda, deals with celestial, terestrial, and atmospheric omens and the method of propitiating planetary deities. He quotes very old authorities such as Vṛddha Garga, Mayūracitraka and others. Kālottara, No. 63, deals with untimely death and other mishaps by observing the signs of the Zodiac and the asterisms. Nos. 132, 133, 134, 169, 388 and 394 are works which deal with astrology in general. No. 144 represents the Arabic system of astrology in Sanskrit. It deals with Varṣaphala or the consequence of the influence of the various Members of Zodiac on a man's fortune during a year. Bhāsvati is a well known work on astrology by Çatānanda. No. 262 is a commentary on that work by Kuvera, who hails from Kānjivilva a Bengali Brāhmaṇa of Rāḍiya distribution. Viṣṇusiddhānta-grantha, No. 338, is perhaps one of the old Siddhāntas or works on astronomical science. The interlocutors are Viṣṇu and Lakṣmī. The sun is the great progenitor of the world. He is Brahmā, he is Viṣṇu, he is Çiva, and above all, he is Brahma. Viṣṇu taught this science to Lakṣmī when 1555200017064000 years of Brahmā had already passed. What the duration of a year of Brahmā is, is well known to orientalists. The Çaka king who has given his name to an era current in India will flourish says Viṣṇu after 1955883179 years from the creation of the earth. The work declares that in the matter of propitiating planets, the Grahavipras are supreme. These are Çākadvīpī Brahmans who hold a very low position in Hindu Society. They are to be treated as Brahmans only when they hold the calendar in their hands. Brahmans should not even be seen on occasions of Grahayajñas. Almost all these works are by Bengali authors either Brāhmaṇa or Vaidya.

Vaidyakas.—The Vaidyaka (medical) works are mostly by learned men belonging to the Vaidya caste, generally hailing from East Bengal. Ayurvedasārāvali, No. 31, by Dhanvantari Kara, a Vaidya by caste, appears to be a modern compilation. The MS. though incomplete runs through nearly nine thousand verses. It deals with the preparation of medicines and with the symptoms of diseases. Cikitsāratna, No. 113, by Jagannātha Datta, a Vaidya by caste, and Cikitsāsāradīpikā, No. 114, by Harānanda Dāsa are works of the same class. The writer of the latter work says "the original works on medicine were short, Jagannātha Datta wrote rather a large work. Kavicandra made it larger. His work is Sāradīpikā, I have expanded it into an ocean." No. 122 is a short work on digestion, or rather on certain combinations of eatable things that are easily digested. The combination of cocoanut and rice; that of thickened milk and jack fruit; that of ghee and lemon juice are easily digested. Dravyaguṇasaṇgrahaṭīkā, No. 189, by Çiva Dāsa Sena, a Vaidya by caste, who belonged to the thirteenth century, is a commentary on Dravyaguṇasaṇgraha, *i.e.*, medicinal properties of herbs written by Cakrapāṇi Datta, who flourished about 1060 A.D. There was a medical man named Lāusena at the Court of the Rājā of Çekharabhūma. He defeated Vāṇīvilāsa Kavisārvvabhauma. His son was Kākutstha Sena and grandson Lakṣmīdhara Sena, great grandson, Taruṇa, and great great grandson, Ananta. Ananta obtained from the Muhammadan sovereign of Gauḍa great marks of distinction. Çiva Dāsa was Ananta's son. Nāḍīprakāça, No. 201, is a work on feeling the pulse attributed to Kaṇāda. Kaṇāda in the preamble says Ayurveda is the fifth Veda which was known to none but Çiva. From him Brahmā learnt it, from Brahmā Indra, from Indra Kaṇāda himself. Madhumatī, No. 266, by Nṛsiṇha Kavirāja, belongs to the same class as No. 31, Yogāvali, No. 302, appears to be a Tāntrika work on medicine, as it is in the form of a dialogue between Çiva and Durgā. It deals with Yoga or mixing up of various medicinal substances. Rasaratnākara, No. 308, is an ancient

work on Chemistry by Nityanātha, one of the Nāthas or mendicants supposed to have been possessed of superhuman power who played so important a part when Buddhism was fast degenerating into a man worship. There is a small temple dedicated to Nityanātha at the Svayambhū kṣetra in Nepāl. Rasasāra, No. 309, by Govindācāryya is a very recent work on the same subject. Rugviniçcaya-tīkā, No. 320, by Rāma Kriṣṇa Bhaṭṭa is a commentary on Mādhava Kara's Nidāna. Vaidyavallabhā, No. 342, by Çrīkānta Dāsa, a Vaidya by caste, though short, is a very interesting work, as it gives directions for keeping up good health and other useful imformation for the benefit of those who cannot read the Çāstras extensively, who are poor or who are otherwise unable to protect themselves from diseases.

Tantras.—Any system of worship other than that sanctioned by the Vedas goes under the general name of Tantra or Agama. The great object of the Tāntrika works is the saving of the soul of women and Çūdras who have no access to the Vedas. The word Tantra, if I am permitted to hazard a conjecture, means shortening, abbreviation, *i.e.*, reducing in something like algebraical forms, Mantras or formulae that would otherwise run to scores of syllables. The question of the origin of Tantras will be discussed elsewhere.

The Tāntrika works may broadly be divided into original works and compilations. The authorship of original works is attributed as a rule to Çiva who at the earnest solicitation of his dearly beloved wife, Pārvatī reveals to her in small dozes the mysteries of various occult worships. Sometimes the interlocutors are not Çiva and Pārvatī but some Bhairava, terrible attendant of Çiva, and his wife. The language is Sanskrit, always ungrammatical, sometimes outrageously so. The subject varies from the attainment of Salvation to the meanest fetish worship. Sometimes the directions of worship are plain, open, fervent, and beautifully impressive, at other times they are filthy, obscene, obscure, dark and mysterious. The distant object is always emancipation of the soul from

the bondage of the world, but the nearer object is often of a less spiritual character. The Ṣaṭkarma or the six great objects are Māraṇa, killing; Akarṣaṇa, attracting; Vaçīkaraṇa, subjugation or bringing under complete control; Vidveṣaṇa, generating malicious feeling; Uccātana, uprooting; Stambhana, stupefying.

The Yoga system developed by Patañjali and his school, has undergone a mysterious modification in the hands of the Tāntrikas. They have given it a grim and terrible aspect scarcely contemplated by the originator of the Yoga system. In imitation of the Vedic sacrifices in the Vedic system of worship, the Tāntrikas have their Homa and their system of worship, and there is nothing under the sky which is not resorted to for the purposes of attaining their mysterious ends. Curing of diseases, attainment of longevity, good health, &c., are objects for which Tantras are often resorted to. Consequently we have Tāntrika works on medicine and Tāntrika directions for the preservation of health, which differ materially from the current Hindu science of medicine.

It is generally considered to be the third system of religion and worship, the Paurāṇika being the second. But the Tāntrika works specially the more ancient of them, place themselves in juxtaposition with the Vedic system alone and but rarely mention the Paurāṇika system, and if the Paurāṇika system is carefully analysed, it would seem to be purely Vedic in its ancient and almost purely Tāntrika in its modern form, though throughout the Purāṇas there runs a vein of Vedic culture.

The Tāntrika compilations in India are generally by Brāhmans, who have drawn their materials from the original Tantras and systematized them often mixing them up with a small modicum of Vedic culture derived from Smṛtis and Purāṇas. It is not yet possible to say when these compilations began to be written, and which is the most ancient of them, but it would not be out of place to throw out a conjecture, that the most ancient compilation on the Bengal side, at

least, is not much older than the Mahomedan conquest. We have got a large number of these compilations in the present volume. One of the most recent and at the same time most extensive of them, enumerates 160 works from which it had drawn his materials, including original Tantras and compilations. In this list there are only three works which may be regarded as outside the Tantras, namely, Nṛsiṇhatāpaniya, Matsyasūkta, and Viṣṇudharmottara, though the position of the last is rather doubtful. This work is entitled Āgamatattvavilāsa, No. 22, by Raghunātha Tarkavāgīça, an inhabitant of Napāḍi perhaps in East Bengal. The author must have flourished some time after Kṛṣṇānanda Agamavāgīça of Nadia from whose work he quotes and whose descendants are still living. The work extends to more than thirteen thousand çlokas.

Kaulāvalinirṇaya, No. 85, by Jñānānanda Parama-haṃsa deals mostly with obscene and terrible rites. The Cakra or circle in which votaries male and female drink together and indulge in all sorts of excesses, is prescribed as one of the most meritorious things for a Kaulika, *i.e.*, one who follows the family of Kalī or Vāmācārins or the left-handed worshippers. Some of these practise their meditations sitting on dead bodies, at midnight, others on the cremation ground, some on the heads of five animals. Jñānānanda though he is called a Paramahaṃsa, gives detailed directions for these terrible and obscene rites.

Tattvaprakāça, No. 137, by Jñānānanda Brahmacārī is also another work on Vāmācāra or left-handed worship. The present codex however contains only one part out of twelve of this work said to be in existence. The work was composed in the 1730 year of the Saka era at Jinārddi on the western bank of the Brahmaputra. Tantradīpakā, No. 138, a work in nearly 20,000 çlokas is by Gopāla Pañcānana, the grandson of Kṛṣṇānanda Āgamavagīça and the son of Harinātha. It treats fully of the right-handed and very shortly of the left-handed form of worship.

Kālīsarvvasva-samputā, No. 60, by Çrī Kṛṣna Vidyālaṅkāra, the son of Nyāya-vagīça Bhaṭṭācāryya is a Tāntrika compilation, running to 4,000 çlokas. The authorities consulted are mostly original Tantras nearly a score and half of which have been mentioned by name in the preamble. The subjects treated of are identical with those in No. 22.

There is a hymn to Kālī in which are given one thousand of her epithets all beginning with the letter "KA." It is one of the most solemn and awe-inspiring hymns ever heard in India. The hymn has many commentaries but the most popular one in Bengal is by Pūrṇānanda who flourished in East Bengal during the last half of the sixteenth century. There is another commentary on the same noticed in No. 62. The name of the Commentator is not given. The hymn is attributed to Mahākāla, a ferocious form of Çiva, who is also called here the Adinātha, the first of the Nāthas, human beings with superhuman powers, belief in whom because very common about six centuries before the present time. This belief gave rise to Lamaism in the North and the System of Gurus or Tāntrika Spiritual Guides in Bengal. This Mahākāla is to be differentiated from the Mahākāla of Ujjayinī who was a form of Çiva not at all ferocious so far as can be gathered from the works of Kalidāsa and others. This is rather the Mahākāla of Nepāl feared by Hindus and Buddhists alike. The two epithets of the hymn commonly met with are Medhā-sāmrājya and Sundarī Çaktidāna or oVaradāna. The meanings are obscure. The first means perhaps "having an Empire over memory" because the solemn hymn once heard can scarcely be forgotten and the second means perhaps "the giver of power over the beautiful," that which leads the mind to the beautiful or to beatitude.

Kuladīpikā, No. 71, appears to be a compilation throughout in verse; it has no interlocutors like the original Tantras; the author says that he has consulted many works on Kulaçāstra. Now-a-days the word *kula* with its derivatives

Kaula and others have come to mean, in the month of a Tāntrika one who revels in the five *M's* namely, Madya (wine), Māṃsa (meat), Matsya (fish,) Mudrā (delicious food), Maithuna (sexual intercourse.) But when this book was compiled *kula* does not seem to have acquired this degraded meaning.

In every Pūjā there is a "dhyāna" or meditation. The votary attempts to realise in his mind some form of the diety worshipped. That form is given in the formula called "dhyāna-mantra." No. 159 contains a commentary on the dhyāna formula of the Dakṣiṇakālikā, the goddess who is propitious. The formula consists of 9 verses. But in these a complete and vivid picture of the goddess is given.

Kramadīpikā is a well-known Tāntrika work on the worship of Kṛṣṇa or Viṣṇu written in long verses in flowing poetic style. No. 86 is a commentary on that work by an annonymous author.

Numbers 96 and 97 are commentaries by Anantarāma and Raghunātha Nyāyālaṃkāra respectively on Gurupādukā Strotra, or a hymn addressed to the foot-prints of the spiritual guide. The word *pādukā* means the shoe, but in Tantras it means foot-prints which are often worshipped under the names of *Caraṇa*, *Pādapadma* and so on. These prints are as a rule carved on hard stones and placed in conspicuous positions. The foot-print of Viṣṇu forms the great object of worship at Gayā. The Hymn is in five Indravajrā verses with solemn and awful accents.

Govinda-kalpa-latā by Samīrācāryya, No. 100, is a Tāntrika compilation on the worship of Viṣṇu. It uses all the paraphernalia of the Çakti worship, but, still the author is a bigoted sectarian and asks his readers never to take the work or read it at a place where Çakti is worshipped and Çakti worshippers live.

Japa-rahasya, No. 119, gives directions for counting the beads (*i.e.*), repeating the name of the divinity worshipped.

Pūrṇānanda was a great Tāntrika compiler of the sixteenth

century. He was a Vārendra Brāhmaṇa born in the district of Rajshahi, left an orphan at a tender age. Brahmānanda, a great Tāntrika writer of his time, brought him up and initiated him in the mysteries of Tantra. The place where he obtained siddhi or success is still known as siddhinagara. Purnānanda became the guru or spiritual guide to a number of influential Brahmans in the North and East Bengal and his descendants are still to be found in many places, working as spiritual guides. Kāṭihar in Maimensing appears to be the great stronghold of his descendants. Tattva-cintāmaṇi his great work runs through several thousands of çlokas. The influence which he and his Guru still exercises over the Brahmans of Bengal is very great. He was devoted to the left-handed worship.

Tantrapradīpa is a compilation by Jagannātha Cakravarttī belonging to the Kānjī gāñī of the Rāḍhīya Brahmans of Bengal. His work is over 4,000 çlokas in extent and gives general rules for worship.

Tantraratna, No. 140, is by Anandānandanātha the son of Sahajānandanātha on the left-handed form of worship. What the Brahmans call the right-handed worship is not much to be found among the Buddhists. The Brahmans say that the Vīrācāra or the left-handed worship is not confined to Brahmans alone as the others are, even the Atheists (*i.e.*, Buddhists) can be votaries under this system. I have elsewhere shown that the Nāthas are the remnants of the Buddhists in Bengal. They are called Yogīs but are as a caste considered out of the pale of the four castes, *i.e.*, Hindu Society. They live by weaving, but there were and still are men among them learned in Sanskrit. I believe the present author is one of them.

Tārārahasya, No. 148, by Brahmānanda, the spiritual guide of Pūrṇānanda and the disciple of Tripurānanda deals with the worship of Tārā. She is repeatedly represented to be identical with, or, better to express the idea, she is never to be differentiated from Ekajaṭā, Kālikā, and Nīla Sarasvatī.

There are five regions one above the other all called Çūnyas or void. Tārā's abode is in the fourth Çūnya and Kālikā's in the fifth Çūnya. On the forehead of Tārā is Akṣobhya. Virocana, Māmaka Pāṇḍara are Āvaraṇa devatās or divine guards. Mahāpratisarā is a goddess who is often mentioned in this work. The worship it enjoined should be conducted in strict accordance with the customs of Mahācīna or China Proper. Fasts, &c., are not congenial to the goddess Tārā. All prohibited meat might be used in the worship of this goddess. These facts confirm the idea that Tārā was a Buddhist Tantrika diety grafted into the Hindu system. Brahmānanda was not, however, the first to graft, as he quotes a number of Hindu works on Tārā.

Tariṇyaṣṭaka, No. 149, is a hymn to Durgā in her name Tāriṇī written by one Rāmajaya in Tūṇaka Metre.

Tripurāsārasamuccaya by Bhaṭṭa Nāga, No. 157, is written in long and flowing verses, the grandeur of language concealing many things that are obscene and unspeakable. It gives the processes of bringing Kings, ministers, handsome women, and even goddesses under the power of the worshipper.

Number 158 is a short Hymn to Kālī in her right-handed form to be used by the *Vīras*, *i.e.*, by those who are not under any moral restraint in the fervency of their devotion.

The next work No. 159 is a commentary on another Hymn to the same form of Kālī to be used by the Paçus, *i.e.*, those worshippers who keep themselves within the restraints of social and moral obligations. This Hymn is said to emanate from Mahākāla this time not represented as Adinātha as in the other Hymn, already noticed. The present Hymn contains 22 verses in Çikhariṇī Metre and is very sonorous and charming to hear.

Cintāmaṇi tantra, No. 115, appears to be one of the shortest as well as the simplest of the original Tantras treating of mysteries of Mantras, their vivification or blooming up in vigorous life and of the posture of the fingers resembling

the female organ. The last is called *Yoni Mudrā*. This is again treated as a deity and amulets sacred to this deity are worn. The work seems to treat of some of most elementary Tāntrika conceptions such as Kuṇḍalinī, Maṇipura, &c. The former means the coils of a vein in the midst of which the soul is said to reside and the latter the jewelled room in which it lies.

Caitanya-kalpa (from the Brahmayāmala), No. 116, is a most recent work written with the view of proving Caitanya, the great Vaiṣṇava reformer of the sixteenth century, to be an incarnation of Viṣṇu. It is said to be a part of Brahmayāmala, one of the six yāmala Tantras, treating of obligatory mysterious nocturnal ceremonies productive of great merit to the worshippers.

We have got only one chapter of the Jŋāna-tantra, namely, the tenth in the codex examined as No. 124. The chapter treats of the qualification of the Preceptor, the manner of initiation, and cognate topics. The last çloka is significant. It says that mendicants alone should adopt the system of left-handed worship with five M's., namely, *Matsya* (fish), Māṃsa (meat), Madya (spirits), Mudrā (delicious food), and Maithuna (sexual intercourse) while the householders are to adopt the right-handed system without any one of these. The chapter is called a *pariccheda*, and not a *paṭala* and the interlocutors are Çiva and Nārada and not Çiva and his consort.

Codex No. 125 contains only the sixth chapter of the Jŋānabhairavī-tantra which treats of the worship of Trijaṭā, which has, says the speaker Mahādeva, already been described in the work entitled Brahmacintāmaṇi.

Jŋāna-mārjanī-tantra, No. 126, is a short but very curious work as it adopts the Vedantist line of thought as opposed to the Sāṃkhya line which the majority of Tāntrika works accepts. Though professing to be an original Tantra and keeping up all the forms of one, it differs from the rest in having a Maŋgalācaraṇa or invocation, of the Supreme

Brahma. The subject matter treated of are more of a Paurāṇika than Tāntrika character, such as creation, destruction, the indestructibility of the knowledge of Brahma, and so on. It ends with an impressive description of the last moment of the world, namely, all void, all Çūnya, the fulfilment of the Vedānt ideal. The work would be completely a Vedānt treatise but for the representation of the great world in the person of the worshippers, the Macro cosm in the Micro cosm.

Jṇānārṇava, No. 129, is an original Tantra of some length and it is full of Tāntrika technicalities. The consonants which cannot be pronounced alone are Çiva while the vowels and the dots which are pronounced without the aid of others and which help in their pronounciation are Çakti. The whole alphabet, the combination of Çiva and Çakti, is the supreme Brahma. The letters of the alphabet, therefore, are Mātṛkāḥ or mothers. They lead to Brahma who is manifested in sound or rather in articulate sound but who is beyond the reach of sound. The deities represented in this work are Tripurā and Bālā, and details are given of their worship and attempts have been made to co-ordinate the various details of their worship to the Vedic forms of worship. For instance, to every Vedic Mantra there is a ṛṣi, a devatā, and a chandaḥ, so the Tāntrika Mantras though one or two syllables only have been made to have all these three.

Tārātantra, No. 146, contains only 180 çlokas, but its historical importance cannot be overrated. It is professedly Veda-vāhya or outside the Vedas, *i.e.*, non-Hindu; but it should be heard and studied from a Preceptor. Pārvvatī, who is aware of Buddha and Vaçiṣṭha being great Bhairavas of the left-handed worship, is anxious to know by means of what Mantras did they attain the position of Bhairavas which is fully equal to that of Çiva. Çiva says the *Mantra* is *Tārā*. Buddha who is another form of Viṣṇu was initiated in the Mantra of Ugratārā and attained the position of a creator and an immortal. Vaçiṣṭha by following him became a fixed

star. It is well-known that Tārā is simply a Çakti of Buddha or she is a manifestation of Prajñā which again is nothing else but Dharma, one of the Buddhist triad. So this is an adaptation of a Buddhist Tāntrika worship in Hinduism. A latter and more developed form of Tārā worship is to be found in Tārārahasya (see *supra*). Tārātantra which is old enough refers to Cīna-tantra and Kālī-tantra. Vaçiṣtha brought the knowledge of Tārā from Cīna, directly from the mouth of Buddha. He could not find Buddha in India and even in Tibet. So the adaptation of Tārā in Hinduism must be referred to a period when Buddhism was supposed to have been lost in India. This would be in the early centuries of the Muhammadan Conquest. The lower limit is the sixteenth century in which Brahmānanda wrote his Tārā-rahasya.

After hearing much about the various forms of worship Pārvvatī had her doubts and the codex No 206 is called Niruttara-tantra, because, by hearing it all her doubts were removed and she could not give any answer. So it appears to be one of the latest and it often refers to Mahācīna krama, *i.e.*, the Chinese method of worship with the five M's. It gives a clue to the derivation of the work *Kaula* as applied to the votaries of the left-handed worship. The word Kula applies to the Family of Kālī. There are two such families of the Godesses, Kālī-kula and Çrīkula. Both are worshipped with the five M's. Exhaustive details are given of this worship. The worshipper of these families are called Kaulas or Kulīnas. Though the forms of worship are dark and indelicate in the extreme, yet it speaks of Çiva and Çakti being Saguṇa and Nirguṇa, *i.e.*, with form and without form, phenomenal and transcendental. The light is without form and the world is with form. The stars represent the Nirguṇa and the rest of matter, Saguṇa. This reminds one of the Rūpa heavens and Arūpa heavens of the later Buddhists. The Arūpa heavens are without form. There are many doubtful and abstruse points explained in the work. The explanations may not always satisfy critical minds, yet

it is a relief to find some sort of explanation given in matters which are kept intentionally secret and given the appearance of a mystery.

Nirvāṇa-tantra, No. 208, is to be carefully differentiated from the Mahānirvāṇa-tantra, the great work which enjoys a popularity next perhaps to the Bhagavadgītā. This work is more methodical than the works previously noticed. It treats of Nirvāṇa as the highest aim of Tāntrikas. It gives the details of the macro cosm and places Nirvāṇa which is attainable by the worshippers of Mahā-Kālī alone in the highest heaven the *Satyaloka*. It praises the Avadhūta, namely, the brāhmaṇa votary of the left-handed worship who renounces the world, as the only being who attains Nirvāna. The description of satyaloka, of the avadhūta and of many other things in this work are very impressive. The antiquity of this work cannot go very far as it speaks of Rādhā as the consort of Viṣṇu in the Vaiṣṇava heaven, *i.e.*, the sixth or Bhuvar-loka. The conception of Rādhā is as old as the present recension of the Brahma-vaivartapurāṇa which cannot be placed earlier than the eleventh century.

The Phet-kāriṇī-tantra, No. 244, differs materially from the work of the same name published in Calcutta. It is doubtful whether the printed work should be termed an original Tāntrika work at all, as on the face of it, it bears the stamp of a compilation. It has an invocation, it enumerates the works consulted, it quotes from previous works and so on. The codex under notice, however, is an original Tantra devoted to the glorification of Dakṣinā Kālikā in her various forms. The interlocutors are Çiva and Pārvatī.

Numbers 248, 249 and 250 are said to be larger recensions of the works of the same name, but in certain cases the Bṛhat recension and the ordinary recension are so widely different that they cannot be said to be the same work. This is evidenced by the Rudrayāmala and Bṛhadrudrayāmala, by Yonitantra and Bṛhadyoṇi all of them noticed in this volume. Bṛhad-gautamīya, No. 248, begins like a Purāṇa, the interlocu-

tors are Ṛṣis, the scene is laid on the peaks of the Sumeru. It is a Vaiṣṇava work devoted to the worship of Gopāla, *i.e.*, that particular form of Kṛṣṇa in which he tended kine at Vṛndāvana. It would be hard to describe the Yoni and Bṛhad-yoni Tantras, even in a scientific work like this. The Bṛhat treats of the Bṛhat-yoni of Durgā while the smaller work considers that of every woman to be an object of worship. The Rudrayāmala is a large work which attempts to explain Tāntrika technicalities. The larger recension, however, is a work of a very different character. The interlocutors are Nārada and Kṛṣṇa and the work partakes the character of both a Purāṇa and a Tantra. It opens with the birth of Pañcānana the youngest of Gods and the son of all the Gods. Born in the Himalayas he became the lord of new born children and so his worship soon spread all round. He is represented by a number of stones under huge trees. He does not much like images. At the present moment he stikes mere terror in the hearts of Bengali mothers than even cholera and small-pox, for he plays all his pranks within the first year of a child's life. The present codex contains only the first part of the work, the story of Pañcānana's birth.

Mahāmokṣa-tantra, No. 278, is a large work thoroughly brahmaṇic in character and tolerably free from disagreeable rites which disfigure other Tantras. Mahāmokṣa means the highest form of salvation, the Nirvāṇa. This work treats of Mahāmokṣa as opposed to other forms of salvation such as Sālokya, residing in the same region with the Supreme Spirit, Sārūpya, having the same form with him and, Sāyujya, to be united with him. Keeping Mahāmokṣa as the great object in view the work treats of the cosmogony, the various regions one above the other, the bibliography of the Tāntrika literature, and various other topics. This work also treats the universe as the macro cosm and the human body which is simply a miniature of the universe as micro cosm, the terms used are exact translation of the Greek terms, *viz.*, Bṛhat Brahmāṇḍa and Kṣudra Brahmāṇḍa.

It has hymns to all the eighteen forms of Çakti, giving one hundred names in each hymn, each name having the initial letter of the diety concerned.

Mahiṣamardinī-tantra, No. 282, treats of the consecration of temples to Kālī. Mahoḍḍīça-tantra, No. 283, in Sanskrit and Hindi treats of propitiatory ceremonies as well as ceremonies for the purpose of destroying, entrapping, stupifying armies, attracting females, and so on. All these, however are to be done not so much with Mantras as with drugs and herbs.

Mātṛkābheda-tantra, No. 284, refers to the following Tantras, namely, Cīna-tantra, Kālī-tantra, Yoni-tantra, Vīra-tantra and Toḍala-tantra. It cannot be very old. It prescribes mystic processes for making gold, silver, &c., praises wine as even superior to the Ganges water in sanctity, asserts that drinking wine is no sin for an initiated Brāhmaṇa, and ascribes various degrees of merit in worshipping the phallic emblem of Çiva made of various metals. Mercury is the semen of Çiva; it is greatly praised and a process half chemical and half mystic is given for burning it into ashes.

Māyā-tantra, No. 285, is a short work treating of subjects peculiar to the *Tāntrika* literature. It gives some directions for reciting Caṇḍī. Meru-tantra, No. 294, is a most recent work on the left-handed form of worship and treats of the *Mantras* or formulae of worship of various deities. In page 252 of the MS. there is a curious passage in which Iŋgrejā, *i.e.*, Englishmen and Landrajā *i.e.*, born in London are mentioned as Cakra-varttinaḥ, *i.e.*, holding Imperial sway and the destroyers of Hindu religion. They will acquire great power by means of Mantras in Phairiŋga-bhāsā, *i.e.*, English language. The passage is not only curious but very obscure.

Yogāvali, No. 303, begins with an exposition of the Tāntrika ideas on the Science of Midwifery and ends with a process of concentration of mind by stopping respiration.

Vīrabhadra-tantra, No. 839, begins with questions and

answers which are beautifully vague, and treats of the mystic processes of destruction, attraction and so on.

Çakti-tantra, No. 348, treats of the worship of Çakti in all her terrific forms and terrific associations. She is to be worshipped on cremation grounds, deserted houses, sitting either on the head or on the chest of a corpse, with five M's and with hemp. The codex under notice is defective. It has lost the first 7 Paṭalas.

Çāvara-tantra, No. 359, in Sanskrit and Hindi enumerates the twelve Kāpālikas, namely, Adinātha, Anādi, Kāla, Atikāla, Karāla, Vīkarāla, Mahā-Kāla, Kāla-bhairava-nātha, Vaṭuka, Bhutanātha, Vīranātha and Çrīkaṇṭha. Their disciples are also twelve in number, *i.e.*, Nāgārjjuna, Jaḍa-Bharata, Hariç-candra, Satyanātha, Mīnanātha, Gorakṣa, Carpaṭa, Avaghaṭa, Vairāgya, Kanthādhārī, Dhalandharī and Malayārjjuna. These are founders of sects among the Çāvaras or Kāpālikas. The work then goes on with the enumeration of various terrific Mantras and deals with ghosts, demons, witches, serpents, and so on; also of various mystic Mantras for destruction, attraction, stupifaction and so on.

The last work under this head, Sammohana-tantra, No. 400, is a dialogue between Akṣobhya and Tārā. Akṣobhya is one of the five Dhyānī Buddhas and Tārā is the general name of the Çaktis of the five Dhyānī Buddhas. These have been accepted as forms of Çiva and Durgā in the Hindu Tantras. The work enumerates the different Tantras current in different countries and the twenty head quarters of the Çaiva sects with the language and character they use.

Miscellaneous:—Under this head their are Purānas, Koṣas, Poems, Anthologies, and Vaiṣṇava works. Of these the most important is a poem entitled Pavana Dūta by Dhoyī Kavi, No. 225. It is written in imitation of Kālidāsa's celebrated work, the Meghadūta or the Cloud Messenger. The heroine in this case is Kuvalayavatī, the daughter of the Prince of Gandharvas, or celestial Musicians, who lived in the Malaya Mountains in Southern India. She saw Lakṣmaṇa Sena who

with an army, led a conquering expedition to her part of the country. She fell in love. He knew nothing of it. He returned to his capital and she became anxious to send a messenger to Lakṣmaṇa Sena. It was the beginning of the spring season and she found the Southern breeze blowing to the North. Her fancy took this to be her fit messenger and she entrusted him with her amorous message. In imitation of Kālidāsa the poet describes the route to be taken. There are geographical blunders in the description of the route, but the description is full of vivid images and glowing scenes. Bengal is described as a garden. The Brahmaṇa beauties were fond of ornaments made of palm-leaves. The Banks of the Hughly are described from the parting of the three rivers at Triveṇī to Bijayapura, the capital of the Sena family. The favourite pastime of the ladies of the capital, which had beautiful orchards, was NĀGAR DOLĀ, a machine which revolves vertically and takes the riders up and down. The poet says that the celestial damsels, the Apsarasaḥ, were very proud of their personal charms and so Madana, the god of beauty, in order to curb their pride wanted to take the Bengali damsels up in heaven and so the Nāgar Dolā was simply a devise to accustom them to a journey upwards.

The poet lived at the Court of Lakṣmaṇa Sena who honoured him greatly and gave him many elephants and a chawry with a golden handle. The genealogies point him out to be a Rāḍhīya Brāhmaṇa of Pāladhī Gāñi and Kāçyapa, Gotra. There were five poets in Lakṣmaṇa's Court, of these, the works of Jayadeva, Govarddhana, and Umāpati are known. Dhoyī's work was not known. Pavana Dūta is, therefore, a discovery of some importance.

The Dūta Kāvyas, *i.e.*, poems written in imitation of Kālidāsa's Megha Dūta seem to have flourished greatly in Bengal. The Padāŋka Dūta by Kṛṣṇa Çurmā, Uddhava Dūta by Rūpa Gosvāmī, Haṃsa Dūta by the same author, Pavana Dūta, just mentioned, are poems of considerable merit. The Kīra Dūta or Parrot messenger by Rāmagopāl, No. 67,

is a message from Rādhā to Kṛṣṇa. The work is dedicated to a Rājā of Bengal who subjugated many Rājās and whose fame spread all over the earth. From the meagre information given it is difficult to fix the date of the poet and his patron. But I may here hazard a conjecture that Rāmagopāl was one of the compilers of the Vivādārṇavasetu described above and his patron was Rājā Kṛṣṇacandra of Navadvīpa.

Vṛindāvana Kāvya by Mālāŋkaraja, probably, a king of Kaçmīra, is a short poem in praise of Kṛṣṇa in double-entendre. It is accompanied by an anonymous commentary. The MS. belonged to Kāçīrāma Vācaspati.

Kautuka-Ratnākara is a drama by the priest of Lakṣmaṇa Māṇikya who had the sounding title of Kavi-tārkika. Lakṣmaṇa Māṇikya flourished about the time of the Mogul conquest of Bengal at Bhuluā in the District of Noākhāli. He was one of the Bārobhuñās or twelve chiefs who had almost independent powers. The king brought a number of Maithila brāhmaṇas in the Rāj and his *purohita* was one of these.

Sūryya-çataka by Mayūra-Kavi is well-known as the commentaries of Kavyaprakāça, the celebrated Rhetorical work by Mammaṭha, adduce this poem as an instance of *Civetarakṣaaye*, i.e., of getting over misfortune by means of writing poems. Mayūra Kavi was a leper. He was cured of his infernal malady by writing this hymn of one hundred verses. The present codex is accompanied with a commentary by Jagannātha Çarmā who gives some interesting particulars of the poets' life. From him we come to learn that Mayūra lived at Benares, that he was an antagonist of the mendicants, that he had a large number of pupils, that he defeated all his contemporaries in arguments, that he suddenly caught leprosy, that he went to the Temple of the Sun-god, that he could not stand even with the help of his friends befere the narrow entrance of the Temple, and that he sat behind the Temple and successfully prayed for deliverance from the disease.

Rāmalīlāmṛta, No. 317, by Kṛṣṇmohana is a curious work full of Citra Kāvya or Accrostics. He seems to have been a

voluminous writer, who wrote poems in praise of almost all the gods of the Hindu Pantheon, who made a Tāntrika compilation, namely, Āgamacandrikā in which mystic formulæ have been explained, the mode of worship settled, and Puraçaraṇa inunciated. His Ānandasindhu explains the causes of diseases by the merit and demerit of work done in previous existences. He wrote a Dhyānāvalī the formulæ of meditation of various Hindu deities. He wrote another work in which Prākṛta, Sanskrit, and Persian words were freely mixed up.

Rādhācarita, No. 313, by Rāmacandra of Viṣṇupura written at the command of Vīrasiṃha, the local Rājā about three centuries ago, is a poem of considerable merit.

Harikelikalāvatī. No. 421, by Kavikeçarī, is a poem on the early adventures of Kṛṣṇa ending with the fall of Kaṃsa. It is written throughout in toṭaka metre, the number of verses is 120. The writers language and versification are unexceptionable.

There are about a dozen of works belonging to Vaiṣnava sect founded by Caitanya in the sixteenth century; of these the commentary to Ujjvala Nīlamaṇī by the author of the work, Rūpa Gosvāmī had not yet been described (see No. 33). Sanātana, Rūpa and Ballabha were three brothers whose father settled at Candradvīpa to be away from the sight of the Muhammadans. The first two brothers, however rose high in the service of Alauddin Husain Shah (1494 to, 521 A.D.) Sulṭān of Bengal. They embraced Chaitanya's religion and settled at Vṛndāvana where they wrote many Sanskrit works and are regarded two of the six Gosāiñs.

Kīrttana Cintāmaṇi, No. 68, has a curious Colophon. See page 64.

Bhaktijayārṇava, No. 254, by Raghunandana Banerji extols the merits of Kṛṣṇa worship. Bhaktiprakāça by Raghunandana, a Vaidya by caste, and Krişṇabhaktiprakāça, No. 77, are works of the same nature.

NAIHATI, *Nov.* 20, 1900. } HARAPRASĀD SHĀSTRI.

NOTICES

OF

SANSKRIT MSS.

SECOND SERIES

BY

MAHĀMAHOPĀDHYĀYA HARAPRASĀD ÇĀSTRÎ, A.

Honorary Joint Philological Secretary, Asiatic Society of Bengal

PUBLISHED

UNDER ORDERS OF THE GOVERNMENT OF

BENGAL.

VOLUME I, PART I.

CALCUTTA:

BAPTIST MISSION PRESS.

1898.

NOTICES OF SANSKRIT MSS. 1892.

No. 1. अगस्त्यसंहिता। Substance, country-made paper, 8×4 inches, Folia, 232. Lines, 3 on a page. Extent, 7,958 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Serpur, Mayamansing, Babu Harendra Candra Caudhurī. Appearance, not very old. Verse. Correct.

Beginning. श्रीरामो जयति।

अगस्त्यो नाम देवर्षिः सत्तमो गोतमीतटे।
कदाचिद्दण्डकारण्ये सुतीक्ष्णस्याश्रमं ययौ॥
प्रत्युज्जगाम तं भक्त्या मन्त्रपुष्पाक्षतोदकैः।
पाद्यार्घ्याचमनाद्यैश्च तस्मै प्रददिवे मुनिः॥
सुतीक्ष्णस्तं प्रणम्याथ सुखासीनं तपोनिधिम्। इत्यादि॥

End. अच्छिन्नत्वात् शेषो नास्ति।

विषयः। नानासम्प्रदायीनां मुक्त्युपायः। ईश्वरस्य साकारत्वे प्रमाणप्रदर्शनम्। तपसां माहात्म्यकथनम्। श्रीरामाराधनादिनिरूपणम्। तुलसीमाहात्म्यवर्णनम्। नारदोक्तपूजाविधान-निरूपणम्। न्यासादिनिरूपणम्। तपस्तुष्ट्यासिकेश्वराराधनाज्ज्ञानादामनतिततपोव्रतादीनां प्रत्येकं लक्षणनिरूपणम्। श्रीरामप्रतिमाविधानादिनिरूपणम्। श्रीरामगोपालादिप्रतिष्ठाचारतिथि-नक्षत्रादिनिरूपणम्। श्रीराममन्त्रपूजापुरश्चरणादिनिरूपणम्। श्रीरामस्तोत्रकवचादिकथनम्।

No. 2. अङ्कनिर्णयः। By विद्याचन्द्रात्मजः। Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 2. Lines, 5 on a page. Extent, 35 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Áçujiyá, Mayamansing, Babu Ánanda Kiçora Ráya. Appearance, new. Verse. Correct.

Beginning. ॐ तत्सत्।

प्रणम्य श्रीरामचन्द्रं शङ्खचक्रगदाधरम्।
विद्याचन्द्रात्मजेनैव क्रियतेऽङ्कानिर्णयः॥
अमन्नं व्योममाकाशं वियद्गगनशून्यकम्। इत्यादि॥

End. पञ्चाग्निबाणाग्निभवत्पञ्चविंशतयस्तथा।

Colophon. इति श्रीविद्याचन्द्रात्मजविरचितः अङ्कनिर्णयः समाप्तः॥०॥

विषयः। संख्याबोधकसाङ्केतिकशब्दानां पर्यायबन्धः।

No. 3. अद्भुतदर्पणः । By माधवशर्म्मा । Substance, palm-leaf 18×1½ inches. Folia, 189. Lines, 4 on a page. Extent, 4,252 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1683. Place of deposit, Viṣṇupur, District Bā̃kuḍá, Paṇḍita Ráma-ballabha Bhaṭṭácáryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ कृष्णाय नमः ।

संध्याने चरिताद्भुते कुतुकिना गौरीं करेण स्पृशा
धृत्वा धूम्रितवामबाहुलतया चावेद्य वक्षःस्थलीं ।
किञ्चित्कुञ्चितमध्यचञ्चुस्तरं पश्चाद् गजन्त्याः श्रणै-
रान्दोलायितचञ्चुपोऽम्बुधिभुवः काकुत्स्थयः पान्तु वः ॥
कन्यादातरि संप्रयोक्तरि तयोरन्योन्यवीक्षाविधे-
र्मध्ये देवपुरोधसा सुखविधौ देव्याः समुद्दीपिते ।
अन्तः कन्दलितस्पृहं द्विविधदामभ्यर्थमित्याकुलं
प्रेम्णा पल्लविताः पुनन्तु शिवयोर्व्रीडावलीढा दृशः ॥
दैवेयेष्वधिवसयः स्मररिपोः शृङ्गारपुष्यकलो
भक्तानां सुरधेनवो द्विविधदामुत्संगरत्नत्विषः ।
यत्प्राप्यधियां फलप्रतिभुवोऽनङ्गस्य जीवातवो
विघ्नान् घ्नन्तु घनर्पया चच दयाद्देयाः(?) कटाक्षोर्मयः ॥
सूनुना रघुनाथस्य बुधवाचकुलोद्भवेः ।
श्रीकृष्णाराधनव्यग्रमतिमायानुजन्मना ॥
महामहोपाध्यायस्य गोविन्दस्याग्रजन्मना ।
क्रियते माधवेनासौ संक्षिप्याद्भुतदर्पणः ॥
अप्रामाण्यस्य शङ्कापि नैव कार्य्या सुधीजनैः ।
यथा सागरमालोक्य बहून् ग्रन्थान् विलिख्यते ॥
दिव्यानां लिखनं पूर्व्वमिह सम्यक् वितन्यते ।
नाभसानां ततः पश्चात् भौमानान्तु ततःपरं ॥
किञ्चित् पौष्टिकमप्यत्र समासेनाभिधास्यते ।
शान्तिके मन्त्रपूजादिपद्धतिः प्रथमं कृता ॥
मयूरचित्रलिखितं नवग्रहसमाश्रितं ।
किञ्चिदद्भुतमालिख्य सूर्य्यादीनां ततः क्रमात् ॥
अथाद्भुतनिरूपणम् ॥ दृष्टसर्गः ॥

अभूतपूर्व्वं प्रत्यक्षं जायते वा ततोऽन्यथा ।
तदद्भुतमिति प्रोक्तं नैमित्तं स्यान्निमित्तकं ॥
पार्हस्पत्ये ॥ अभूतपूर्व्वं यल्लोकस्य पूर्व्वं भवति पूर्व्वस्य यदन्यथा भवति तदद्भुतमिति नैमित्तिकमनिमित्तिकञ्च । केतूत्पातादिना निमित्तेन यद्भवत्यद्भुतं तन्नैमित्तिकं । तच्च शुभाशुभसूचकं । इत्यादि ॥

End.

पक्षादिपाकः सूर्य्यस्य पाकः सोमस्य मासिकः ।
मासद्वये स्मृतौ राह्वोर्विपाको नात्र संशयः ॥
अथ चेद्यनं कुर्य्यात् षट्सु मासेषु पच्यते ।
त्रिभिर्मासै र्विपाकस्तु नियतं धूमकेतवे ॥
संवत्सरविपाको तु ज्ञेयौ सूर्य्यबृहस्पती ।
षाण्मासिकस्त्वौशनसः सौरीयस्तत्र पञ्चभिः ॥
त्रिभिर्मासैस्तु भौमस्य उल्कापाकस्तु मासिकः ।
षड्भिर्भूमिकम्पस्तु निर्घातः पच्यते त्रिभिः ॥
छत्रतैलवसापर्व्वैः सद्यः फलमुदाहृतम् ॥
इतःपरं बहु च तत्तत् प्रकरण एव लिखितमस्ति । अतः पुनः संक्षिप्यते ।
यदाऽनेते न पच्यन्ते यथाकालं प्रचोदिताः ।
तदा द्विगुणकालेन फलं विद्याच्छुभाशुभम् ॥
मयूरचित्रे यदि स्यात् संशयो दैवात् षट्सु मासेषु पच्यते ।
इति सूर्य्यादिविषयम् । तत्रैव
यदा ह्येते न पच्यन्ते यथा शास्त्रमुदाहृताः ।
तदा द्विगुणिते काले द्विगुणं स्याच्छुभाशुभम् ॥
ग्रहवादीनां पाको
भूतार्कवाग्निचन्द्राश्विवसुदस्त्राः ।
भूतशतपञ्चदशो
द्वात्रिंशद्देति तारकामासम् ॥
यथासङ्ख्यं मासङ्ख्यया पाकसमया बोध्याः । इति पाकसमयः ॥
दिव्यान्तरीक्षभौमाद्भुतविम्बः
सागराद्मितसङ्ख्यिष्टः वस्तुतस्त्वतिविस्तरः ।
जातमोतु सतां मोदं सम्पूर्णोऽद्भुतदर्पणः ।
अन्यथा यदि कुत्रापि संशोध्यं तत् सुधीजनैः ॥

Colophon. इति बुधवाचकुलोद्भूतमहामहोपाध्यायश्रीरघुनन्दनात्मजश्रीमाधवशर्म्मविरचितोऽद्भुतदर्पणः सम्पूर्णः । शकाब्दा १६८२ ॥

विषयः। अद्भुतनिरूपणम् । अद्भुतविचारादिनिरूपणम् । सामान्यशान्तिनिरूपणम् । अद्भुतपाकस्थानादिनिरूपणम् । आदित्याद्यद्भुतनिरूपणम् । आत्मरक्षचिह्नादिनिरूपणम् । वर्णफलादिनिरूपणम् । दिक्सूर्य्यादिफलपाककालादिनिरूपणम् । संक्रान्त्यद्भुतादिनिरूपणम् । चन्द्राद्भुतचन्द्रप्रदक्षिणलक्षणादिनिरूपणम् । कुजाद्भुतबुधाद्भुतादिनिरूपणम् । ग्रहणचिह्नादिनिरूपणम् । मासविशेषे ग्रहणफलादिनिरूपणम् । आग्नेयादिमण्डलग्रहणफलादिनिरूपणम् । उदयास्तग्रहणफलादिनिरूपणम् । राशिवर्णफलादिनिरूपणम् ॥ ग्रहणकालकर्त्तव्यम् । केतूदयपूर्व्वनिमित्तादिफलम् । धूमकेतुलक्षणादिनिरूपणम् । अगस्त्याद्भुतादिनिरूपणम् । ग्रहयुद्धादिनिरूपणम् । रव्यादीनाम्पराजयफलादिनिरूपणम् । ग्रहाणां नक्षत्रचारमार्गचारफलादिनिरूपणम् । कृत्तिकादीनां फलपाककालादिनिरूपणम् । देशानां कूर्म्मचक्रविभागादिनिरूपणम् । दिनरात्र्योस्तारकादर्शनादर्शनफलम् । तारानक्षत्रपरिवेशफलादिनिरूपणम् । रश्मिदण्डाद्भुतादिनिरूपणम् । विद्युदादिलक्षणम् । उल्कावज्राद्भुतादिनिरूपणम् । देशविशेषे शुभाशुभफलादिनिरूपणम् । वायव्याग्नेयसंयोगफलादिनिरूपणम् । नानाविधोत्पातादिनिरूपणम् । भूकम्पफलादिनिरूपणम् । सकलाद्भुतशान्तिः । महेन्द्रादादिशान्तिः । देवताद्यद्भुतादिनिरूपणम् । मानुषाद्भुतादिनिरूपणम् । अद्भुतशान्तितिथ्यादिनिरूपणम् । वस्त्राद्भुतादिनिरूपणम् । अविज्ञाताद्भुतशान्तिनिरूपणम् । पाकसमयादिनिरूपणञ्चेति ।

No. 4. अनुमितिमानसत्वविचारः । Substance, country-made paper, $17\frac{1}{2} \times 3$ inches. Folia, 9. Lines, 7 on a page. Extent, 378 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhánuká, Post Office Pálang, District Faridpur, Paṇḍita Rajaníkánta Tarkaratna. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । लिङ्गपरामर्शानन्तरं विलक्षणानुमित्यात्मकप्रमित्युदयात् तत्कारणतया तस्य विलक्षणप्रमितेरेवासिद्धत्वात् कुतो लिङ्गज्ञानस्य प्रमाणान्तरता न च ... ... सन्निकर्षं विना तद्धर्मोपरप्रत्यक्षासम्भवात् अनुमित्यात्मकप्रमित्यन्तरस्वीकार आवश्यक इति वाच्यं परामर्शघटितानुमितिसामग्रीकाले साध्यादिभासकज्ञानसन्निकर्षस्यावश्यकत्वात् । न चेतरव्यापकीभूताभावप्रतियोगिपृथिवीत्ववती पृथिवीत्याकारकाप्रसिद्धसाध्यकपरामर्शदशायां इतरभेदादिरूप ... ... तादृशपरामर्शात् प्रमित्यन्तरस्वीकार आवश्यक इति वाच्यं तादृशपरामर्शदशायां

इतरभेदादिविषयकज्ञाना ... ... तथाभावत्वादिसामर्थ्यधर्म्म-
ज्ञानावश्यम्भावात् सामान्यलक्षणासन्निकर्षादेव इतरभेदादिगोचर ... ...
सम्भवादिति चेत् न। इत्यादि।

End. अथैवं साध्यविशेष्यकानुमितिर्विलीनेति चेत् विलीयतां कियाननपचयः। एवञ्च
लाघवविरहात् अनुमितित्वस्य प्रत्यक्षत्वव्याप्यत्वे बाधकविरहः बाधाभावा-
दिति कार्य्यतावच्छेदकतया सिद्धे ऽनुमितिसाधारणपरोक्षत्वाख्यजातिविशे-
षेण प्रत्यक्षत्वस्य सङ्कररूपबाधकञ्च। साङ्कर्य्यञ्च परस्परव्यभिचारिणोः प्रत्यक्ष-
त्वापरोक्षत्वयोरनुमितौ समावेशात् अनुमितिपरिशिष्टानुमितिसामग्रीप्रति-
बध्यतावच्छेदकतया सिद्धेनानुमित्यन्यज्ञानवृत्तिजातिविशेषेण सङ्करप्रसङ्गात्
परोक्षत्वजातिरेवाप्रामाणिकीति चेत् तर्हि अनुमित्यन्यज्ञानवृत्तिजात्या
सङ्करप्रसङ्गेनैवानुमितित्वस्यैव प्रत्यक्षत्वव्याप्यत्वानुपपत्तिस्तथापि तादृशजातिः
शाब्दबोधस्मरणादौ तत्र न प्रत्यक्षत्वं तथानुमितौ। भवन्मते न तत्र तादृश-
जातिश्चाक्षुषादौ च द्वयोः समावेश इति। तस्मादनुमितित्वस्य प्रत्यक्षत्ववि-
रहत्वं निष्प्रत्यूहमेवेति सिद्धमनुमानस्य पृथक् प्रमाणत्वमिति॥

Colophon. समाप्तोऽयमनुमितिमानसत्वविचारः।

विषयः। प्रत्यक्षादि चतुर्विधमेव प्रमाणं न्यायसम्मतं तत्रानुमानं च प्रमाणं मानसप्रत्यक्षे
तदन्तर्भावः सम्भवतीत्यादिविचारः।

No. 5. अन्यथाख्यातिरहस्यम्। Substance, country-made paper, 17 × 3 inches. Folia, 21. Lines, 6 on a page. Extent, 693 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhánuká, Post Office Pálang, District Faridpur, Panḍḍita Kâlí-kiṇkara Vidyábhúṣaṇa. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning. प्रमाणलक्षणोपोद्घातसङ्गत्या अन्यथाख्यात्यादिविचारमवतारयति नन्विति।
सर्व्वज्ञानानां तत्प्रकारकसर्व्वज्ञानानां याथार्थ्यात् तत्त्वविशेष्यकत्वावच्छिन्न
तत्प्रकारत्वात् विशेषणव्यावृत्त्येति तत्त्वविशेष्यकत्वावच्छिन्नत्वविशेषणव्यावर्त्त-
नीयेत्यर्थः विशेषणवैयर्थ्यमिति तत्तद्विशेष्यकत्वावच्छिन्नत्वविशेषणवैयर्थ्यमि-
त्यर्थः ननु तदभाववज्ज्ञाने तत्प्रकारकज्ञानस्यैव तत्तद्विशेष्यकत्वावच्छिन्न-
प्रकारकत्वविरहाद् व्यावर्त्तनीयत्वमित्यत आह अन्यथाख्याताविति। ख्यातौ
ज्ञाने अन्यथाऽसाधकप्रमाणाभावादित्यर्थः अन्यथात्वं तदभाववद्विशेष्य-
साध्यतया सिद्धसाधनासम्भवाच्च॥ इत्यादि॥

End. नन्वेवं विसम्वादिप्रवृत्तिजनकीभूतेदं रजतमित्यादिज्ञाने कथमयथार्थत्वव्यप-
देशस्तेत्यत आह व्यवहारमात्रमेति । भेदाग्रहजन्यत्वेऽपि स्वरूपतोऽगृहीत-
भेदकप्रमाजन्यत्वेऽपि स्वरूपतोऽगृहीतभेदेति व्यवहाराज्ञानलक्षणाभावेँ स्वरूप-
कथनं । तत्र व्यवहारज्ञानत्व विसम्वादिप्रवृत्तिजनकत्वस्यायथार्थत्वव्यपदेश-
नियामकत्वादेव उक्तं असमित्यत्र अत्रे परम्परासम्बन्धेन उक्तप्रकार-
कज्ञानमित्यर्थः तत्र विसम्वादिप्रवृत्तिजनकत्वादिति भावः तद्रूपयोग्यत्वात्
विसम्वादिस्वरूपयोग्यत्वात् ॥

Colophon. इत्यन्यथाख्यातिपूर्व्वपक्षरहस्यम् ॥

विषयः । "सम्प्रश्न उपोद्घातः हेतुतावसरस्तथा ।
निर्व्वाहकैककार्य्यार्थे षोढ़ा सङ्गतिरिष्यते" इति नैयायिकसम्मता सङ्गतिस्तत्रोपोद्घात-
रूपायाः सङ्गत्याः प्रमाणत्वे इतिस्वरूपैवान्यथाख्यातिरत्र हि तस्या एव विचारः ।

No. 6. अमरकोषटीका, अभिधानप्रकाशिका । By रघुनन्दनन्याय-प्रगल्भः. Substance, country-made paper, 12×2½ inches. Folia, 218. Lines, 5 on a page. Extent, 4,360 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Serpur, Mayamansing Paṇḍita Candra-kánta Tarká-laŋkára. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ॥
प्रणम्य शङ्करं रामं षड्विद्याविशारदम् ।
प्रगल्भस्तनुते सम्यगभिधानप्रकाशिकां ॥
हे धीरा भवद्भिः सेव्यतामित्यर्थः । इत्यादि ॥

End. परस्मिन्नग्रणं प्रवर्त्तते तथा च मनुष्यादयः
इतिलिङ्गादिसंग्रहः ।

Colophon. इति रघुनन्दनन्यायप्रगल्भविरचिताभिधानप्रकाशिका समाप्ता ।

विषयः । अमरकोषस्य व्याख्या अत्र च शब्दानां व्युत्पत्तिरपि सम्यक्तया दर्शिता ।

No 7. अमरकोषटीका । by रत्नेश्वरचक्रवर्त्ती. Substance, palm-leaf, 8×1½ inches. Folia, 240. Lines, 5 on a page. Extent, 7,375 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Pañcasár Vikrampur, Dháká, Paṇḍita Mahendra-náth Kávyatírtha. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय नमः ।

भवानीश्वरयोरोजं नत्वा गुरुपदं ततः ।

टीकाममरकोषस्य वक्ति रामेश्वरः सुधीः ॥

पण्डितैर्ज्ञायते सर्व्वं तदर्थं न च मे श्रमः ।

नानातन्त्रं समालोक्य बालकार्थं ममोद्यमः ॥

तत्र ग्रन्थारम्भे शिष्टाचारपरिप्राप्ततयावश्यविघ्नविनाशायाभिमतदेवतानम-
स्कारकीर्त्तनेन परोपदेशेन च पुरुषार्थेयम् ग्रन्थकृदाह यस्येति । यस्य
पर्य्यन्तं प्राप्यते इति अगाधो विष्णुः के धीराः स विष्णुः सेव्यतां । अर्म्मीश्च
धीरा इत्यत्र च इति प्रसिद्धव्याख्यायते । यस्य अगाधस्य विष्णोर्ज्ञानकृपा-
समादयो गुणा अनघा निष्पापा निर्म्मला इति यावत् । ज्ञानं ददातीति
ज्ञानदा सरस्वती तया विशिष्टस्य । यद्वा ज्ञानदा सरस्वती तया सहिता
ईर्ष्याज्ञानदे तया विशिष्टस्य वा । सिन्धुरपि तया विष्णोः सागरशायित्वात्
तत्पत्नीलक्ष्म्यावस्थितिः । किम्भूतस्य सिन्धोः महतस्य अनवगाह्यत्वात् । इत्यादि ।

End. वरस्य जामातुर्यें स्निग्धास्तत्पत्न्या वयस्यास्ते जन्या उच्यन्ते । जनीं वधूं
वहन्तीति यत् । ईकारलोपो जनस्य । नित्यं बहुवचनान्तमिति वर्द्धमानः ।

जन्यो नववधूज्ञातिप्रियभृत्यहितेषु च । इति विश्वदर्शनात् ।

नवोढाज्ञातिभृत्येषु वत्सलेषु वरस्य च ।

जनके जननीये च जन्यं निर्व्वादयुद्धयोरिति सुभूतम् ॥

Colophon. इत्यमरसिंहटीकायां ब्रह्मवर्गस्य विवरणं समाप्तं ।

विषयः । अमरकृतनामलिङ्गानुशासनस्य ब्रह्मवर्गाणां व्याख्यानम् ।

No. 8. अमरकोषटीका, ज्ञानदीपिका । By श्रीपतिचक्रवर्त्ती. Substance, country-made paper, 17 × 6½ inches. Folia, 80. Lines, 10 on a page. Extent, 6,000 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Gábtali, Post Office Vaidyer bázár, Parganá Sonárgā, Dháká, Çri Mahánanda Cakravartí. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो दुर्गायै ।

उमेशमेशविघ्नेशान् प्रणम्य श्रीपतिर्द्विजः ।

तनोत्यमरकोषस्य टीकां ज्ञानप्रदीपिकां ॥

सद्भिर्यद्यपि भूयांस उपायाः परिकल्पिताः ।

तथापि सारमाहृत्य बालकार्थे परिश्रमः ॥

ग्रन्थारम्भे निखिलविघ्नविघातार्थमिष्टदेवतागुणसङ्कीर्त्तनव्याजेन परहितोपदेशेन च ग्रन्थकारः पुरुषमुत्पादयन्नाह यस्येत्यादि हे अनघाः धीराः स गुरुः सेव्यतां भवद्भिरिति शेषः । आशिषि कर्म्मणि पञ्चमी । न विद्यतेऽघं पापं येषां तेऽनघाः निष्पापाः धर्म्मेण पापमपनुदतीति श्रुतेः सुकृतिन इति यावत् सुकृतिन एव गुरुं सेवितुं प्रभवन्ति त एव सम्बोध्यन्ते । धियं प्रज्ञां राति ददाति "आतो मन् क्वनिप् वनिप् विचः" इति विच् । धीराः धीरो ज्ञानप्रदो गुरुरित्यागमः । प्रयोजनमनुद्दिश्य न मन्दोऽपि प्रवर्त्तते इति गुरुसेवायाः फलमाह श्रिये शाश्वताय चेति शाश्वताय मोक्षाय तादर्थ्ये चतुर्थी भुक्तिमुक्तिप्राप्तिर्गुरुसेवातो भवति । ननु गुरुसेवातः श्रीः कथं प्राप्यते इत्याशङ्क्याह यस्येति यस्य गुरोरी लक्ष्मीरस्ति गुणाश्च सन्ति लक्ष्मीवाचकस्य ईशब्दस्य यस्येत्यकारपरे यत्वे यस्येति रूपं । गुणा यथा सत्यं शौचं दया शान्तिस्त्यागः सन्तोष आर्ज्जवं । शमो दमस्तपः साम्यं तितिक्षोपरतिः श्रुतं । ज्ञानं विरक्तिरैश्वर्यं तेजो × × बलं स्मृतिः । स्वातन्त्र्यं कौशलं कान्तिर्धैर्यं मार्दवमेव च । इत्यादयो गुणाः । यस्य किम्भूतस्य ज्ञानदयासिन्धोः ज्ञायतेऽनेन करणे ल्युट् ज्ञानं शास्त्रं । निष्कारणपरदुःखप्रहाणेच्छा दया शास्त्रसम्पन्नत्वात् दयापूर्णत्वाच्च तयोः सिन्धोरिव तस्य स ज्ञानवानपि किमर्थं दास्यति अतो दयासिन्धुत्वमुक्तं दयालोरसमर्थस्य दुःखायैव दयालुतेत्यतो ज्ञानवत्त्वमुक्तं । पुनः कीदृशस्य अगाधस्य न विद्यते गाधस्तलस्पर्शोऽस्य परैरनधिगतान्तःसत्त्वस्येति यावत् । इत्यादि

End.

पट्टिका लाक्षाऽस्य पट्टिकाख्यः रक्तलोध्रे तु पट्टिका इति वाचस्पतिः । पटति अर्त्तानामपश्चिमसुरतात्ताश्चेति ककारात् क्तः पट्टोऽस्यास्तीतीन् पट्टीनान्तः पुमानिति स्वामिजातरू... ईदन्तेयमिति केपीति सर्वत्वं पट्टीति स्त्रियामीदन्ता चेति शाश्वतः पट्टी ललाटभूषणं पट्टी लाक्षाप्रसादन इति चान्ते विश्वः । पट्टिर्लाक्षाप्रसादन इति दर्पणादिदन्तोऽपि । लाक्षां प्रसादयति नन्द्यादेर्युः लाक्षा प्रसाद्यतेऽनेन करणे युङिति चतुर्भुजः । लाक्षाप्रसादनः । चत्वारि पाडियानेः इति ख्यातस्य रक्तलोध्रस्य । गुदस्विति गुदति नाम्युपधलक्षणत्वात् कः गुध्यते यकर्षे कः इति स्वामी बाऽऽदस्यादीर्घः धातुरेव दीर्घवानित्यन्ये चूडः । पूष इद्धौ पूषति नाम्युपधात् कः पूषो दीर्घादिधुर्यवान् यूपोपयुक्तकाष्ठत्वाद्यूपश्च पाठ इति स्वामी । क्रमुक उक्तः । ब्रह्मणि वैदिके कर्म्मणि साधुः ब्रह्मण्यः ब्रह्मण्यो ब्रूटे साधौ स्याद्ब्रह्मण्यश्च शनैश्चरः इति विश्वः । ब्रह्मजातीयत्वाद्ब्रह्मण्यश्च । तूलनिष्कर्षे नाम्युपधात्

कः तूलं पुंलिङ्गस्तु पिठौ तूलः क्लीवश्च शब्दार्णववीति वङ्गः । षट् षष्ठत्वा-कारस्य शब्दार्णवदर्शनस्य । नीपेति नीयतेऽसौ न इत्यादि ।

Colophon. खण्डितशेषत्वादन्यत् समाप्तिसूचकवाक्यं नास्ति ।

विषयः । अमरकोषाभिधानव्याख्यानम् । एतद्याच विश्वरूपप्रभृतिकोषमतं वाचस्पतिस्वामि-प्रमुखग्रन्थकृन्मतञ्च । अस्ति च वनौषधिवर्गीयकतिपयश्लोकावधिव्याख्यानम् ।

No. 9. अमरकोषटीका (त्रिकाण्डचिन्तामणिनाम्नी) By रघुनाथचक्रवर्त्ती. Substance, country-made paper, $17\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 176. Lines, 9 on a page. Extent, 9,118 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1625. Place of deposit, Purápárá Soṇáraṇga Post office District Dháká, Paṇḍita Jagadbandhu Tarkavágíça. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । ग्रन्थारम्भे निखिलविघ्नविघातायाभिमतदेवतासङ्कीर्त्तनेन धर्ममुत्पादयन् शैववैष्णवबौद्धान् प्रवर्त्तयितुं शिष्यशिक्षायै चादौ निबध्नाति यस्येति । हे धीर । सः अः विष्णुः सेव्यतां । अकारो वासुदेवः स्यादाकारस्तु पितामह इत्येकाक्षरकोषः । यद्वा हे धीराः स सिन्धुर्विष्णुः सेव्यतां । सिन्धुः समुद्रेऽनन्ते च सिन्धुर्नद्यां महानदे इति धरणिः । यस्य सिन्धोर्गुणा जगद्वनदुष्टनिवारणादयोऽनघा अपापाः । अनघोऽपापसुन्दर-योरिति धरणिः । कीदृशस्य ज्ञानदयासिन्धोः ज्ञानं वस्तुतत्त्वावबोधः निरु-पधिपरदुःखप्रहरणेच्छा दया ताभ्यां तयोर्वा सिन्धुरिव सिन्धुः । अतस्तस्य सेवैवोचितेति भावः । यद्वा ज्ञानं ददातीति ज्ञानदा सरस्वती तया सहिता ईर्लक्ष्मीर्ज्ञानदेः मध्यपदलोपी समासः तया विशिष्टस्य लक्ष्मीसरस्व-तीयुतस्येत्यर्थः । "लक्ष्मीरीकार उच्यते" इत्येकाक्षरकोषः । अगाधस्य अन-वगाह्यमहिम्नः । कीदृशोऽक्षयः न विद्यते क्षयो विनाशो यस्य नित्यत्वात् । सेवाफलमाह "श्रिये" इति । श्रिये त्रिवर्गसम्पत्त्यै तथा च व्याडिः, लक्ष्मी-सरस्वतीत्रिवर्गसम्पत्तिविभूतिशोभासूपकरणवेशरचनागुणेष्वपि श्रीः प्रचि-तेति । अमृताय मोक्षायेत्यर्थः । अमृतं यज्ञशेषे स्यात् पीयूषे सलिले घृते अयाचिते च मोक्षे च ना धन्वन्तरिदेवयोरिति विश्वः । अतस्तस्य सेवया सकलपुरुषार्थसिद्धिरिति । यद्वा हे धीराः स बुद्धः सेव्यतां । इत्यनुक्तोऽपि बुद्धो विशेषणेन स्पष्टं प्रतीयते इति प्रसादनामायमलङ्कारः । तदुक्तं कण्ठाभरणेन "यत्र प्राकाश्यमर्थस्य प्रसादः सोऽभिधीयते" इति यथा अभ्य-

सुदयति ... ...

... ... बौद्धविद्वेषिणां प्रवृत्तये कथितो

बुधोपादानमदत्तैव खेवेव स्रोक उक्तः । दानं दा ज्ञानस्य दा ज्ञानदा तया ईर्षेच्छोः सम्पत् तया ज्ञानदानसम्पत्तिहेतुभूतया सिन्धुरिव सिन्धुः हेतुरूपकनामायमलङ्कारः यथा माधीर्य्येव समुद्रोऽसीत्यादि ॥

End. षड़ित्यादि । षड्भ्यामावकानां षकारनकारान्तानां कतिशब्दस्य च संज्ञा । तथाच षड्न्ताः षट् कति चेति परस्त्रवं । ते त्रिषु समानलिङ्गकृतविशेष-रहिता इत्यर्थः । तथा युष्मदस्मदव्ययञ्च त्रिषु सममित्यर्थः । तथा षट् पञ्च कति वा स्त्रियः पुरुषाः कुलानि च । त्वमहं वा स्त्री पुमान् कुलञ्च इत्यादि । ... ...
एवमन्यदप्यूह्यं । नूतनतां परिहरति शेषमिति । इह ग्रन्थगौरवभयाद्वा लिङ्गं नाम च नोक्तं । तच्छिष्टानां पूर्व्वाचार्य्याणां प्रयोगादवगन्तव्यं । लिङ्गस्य लोकाश्रयत्वादिति । यथा लज्जापर्य्यायत्वेन व्रीड़ाशब्दस्य स्त्रीत्व एव प्राप्ते तु ... ... व्रीड़ादसुं देवसुदीक्ष्य मन्ये विन्यस्तदेहः स्वयमेव काम इत्यादि प्रयोगाच्च पुंस्त्वमित्यादिकमूह्यं ॥
मतं गुरूणां प्रविचार्य्य यत्नादालोक्य तन्त्राणि च कोविदानां ।
सतां मुदे श्रीरघुनाथशर्म्मा त्रिकाण्डचिन्तामणिमाततान ॥

Colophon. इति सामन्तसारग्रामनिवासिश्रीरघुनाथचक्रवर्त्तिकृतत्रिकाण्डचिन्तामणावा-मरकोषटिप्पन्यां नानालिङ्गादिसंग्रहवर्गविवरणं समाप्तम् ॥
नत्वा शिवं सुमतिविद्गुणागते वाणहयारिरसमिते शकेऽब्दे ।
पुस्तिं गुरोः स्म लिखतिचात्मनः कृते श्रीमानिमामहमि हि नीलकण्ठकः ॥

विषयः। अमरसिंहकृतामरकोषस्य व्याख्यानम् । काण्डत्रयेण अवच्छिद्य व्याख्यानाचास्य त्रिकाण्डचिन्तामणिरिति नाम । लिखितञ्च कविनानेन प्रत्येककाण्डशेषे एकैकः स्रोकस्तत्र स्वर्गपातालवर्गान्तके प्रथमकाण्डशेषे ।

सामन्तसारनिलयो रघुनाथशर्म्मा स्वर्गादिकाण्डविवृतिं रचयाम्बभूव ।
नालोक्य सम्यगिह ये प्रथयन्त्यवज्ञां तेभ्यो नमोऽस्तु मम तान् प्रति नैव रोषः॥

भूमि-पुर-वनौषधि-सिंहादि-नृ-ब्रह्म-क्षत्रिय-वैश्य शूद्रवर्गान्तके द्वितीयकाण्डशेषे

सामन्तसारवासेन रघुनाथेन शर्म्मणा ।
भूकाण्डविवृतिः सम्यगुपदिष्टा सतां मुदे ॥

प्राचि-विशेष्यनिघ्न सङ्कीर्ण-लिङ्गादिसंग्रहवर्गान्तके तृतीयकाण्डशेषे

मतं गुरूणामित्यादि ।

केचिदस्य ग्रन्थकारस्यैवं परिचयं ददति यथा अस्ति दक्षिणविक्रमपुरासन्ने इदिलपुरा-

अन्तरे सामन्तसाराख्यो ग्रामस्तत्र (समाजद्दार)समद्दाराख्याः ग्रामस्तवर्कोषानीताः वैदिकश्रेणीय-कुलीनग्राख्यया निवसन्ति। मद्वंश एव समजनि रघुनाथनामाथममरकोषटीकाकृदिति॥

No. 10. अमरकोषटीका (पदमञ्जरीनाम्नी). By लोकनाथः। Substance, country-made paper, 20 × 2½ inches. Folia, 127. Lines, 10–11 on a page. Extent, 8,557 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dháká, Vikrampura, Vajrayoginí, Paṇḍita Dvárakánáth Tarkabhúṣaṇa. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय।

यशोदागुणवल्लोअकमकाचलचारिणम्।

अपूर्व्वजलदं वन्दे नन्देनाङ्के निवेशितम्॥

ग्रन्थस्यादिविघ्नविनाशाय कृतमिष्टदेवतास्तवमादौ निबध्नाति। यशोति। वै धीराः स भगवान् सेव्यतां आराध्यतां। धैर्य्यशालिन एव तमुपासितुमीशते। अत चिवपदं धीरा इति। यस्य निर्गुणत्वेन विश्वनिर्म्माणस्थिति निधनलीलारसिकतया लीलाता गुणाः सत्त्वरजस्तमांसि अदोषाः। तस्य नैरन्तिशत्वात् मैत्रीमर्य्यादादयोऽणिमादयो वा गुणाः। इत्यादि॥

End. इह विस्तरभयार्थं लिङ्गं नाम च नोक्तं। तच्छिष्टानां पूर्व्वाचार्य्यादीनां प्रयोगादवधेयमिति शिवम्।

लिङ्गादिसङ्ग्रहवर्गः।

विदग्धनानाविधनक्रसङ्कं फणीन्द्रविस्तारितगूढभावं।

निधाय कर्णे पदमञ्जरीमिमामरस्य शब्दाम्बुधिमप्रमादम्॥

Colophon. इति श्रीलोकनाथशर्म्मनिर्म्मितनिकाण्डविवरणं समाप्तम्॥

विषयः। अमरकृतनामलिङ्गानुशासनस्य व्याख्यानम्॥

No. 11. अमरशतकटीका (कामदाख्या) By रविचन्द्रः। Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 25. Lines, 9 on a page. Extent, 1,125 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1746. Place of deposit, Viṣṇupura, Kádákuli, District Bãkurá, Paṇḍita Rámaprasanna Bhaṭṭácáryya. Appearance, fresh. Prose. Incorrect.

Beginning. नमः श्रीकृष्णाय॥ विद्या वितरति मुक्तिं मुक्तिमविद्याया भुजिष्यामः।

या च रमाचरणशक्तिः सा नः शिवं सदा दिशतु॥

तदुभयरसपरिपाटीपरिष्करणवाटीमिमां रम्यां।

कुरुते ऽमरुशतकटीकां ज्ञानानन्दः कलाधारः ॥
योऽसौ भाग्यवता विभक्तवनितज्ञानाब्धतानन्दयु-
र्यो वात्स्यायनकामतन्त्रविलसत्केलिक्रियाकौशलः ।
व्याचष्टे ऽत्र रसद्वयं कविकुलालङ्कारचूडामणिः
श्रीलश्रीरविचन्द्र एव पिशुना मातृसर्य्यमुत्कृष्यतां ॥
यदि स्यात् परमानन्दे कामानन्दे च वासना ।
सदा संसेव्यतां धीराष्टीकेयं कामदा सदा ॥
क्व चातिकर्कशः शान्तः क्व चातिललितः शुचिः ।
एकत्र वाक्ये व्याख्यातुस्तावत्तौ कौशलं कवेः ॥
निर्व्विघ्नं प्रारिप्सितशतककामो ग्रन्थकृदिष्टदेवतां कीर्त्तयन्नाह । ज्येति ।
अम्बिकायाः पार्व्वत्याः कटाक्षोऽपाङ्गदर्शनं त्वां पातु रक्षतु अत्र सम्बो-
धनपदेऽप्यनुक्ते युष्मच्छब्देनापेक्ष्यते ॥ इत्यादि ।

End. हे मुग्धे मायं मानिनि अङ्गारिव मुखायं मिथ्याज्ञानं मुञ्च । कथमित्याह
रामो जगदीश्वरः मुखं चुम्बति सर्व्वथा रामरामेति स्मरामि एकेनाद्विती-
येन अतएव इशामैरिति (?) मिथ्याज्ञानं मुञ्च इति समेराधन (?) पदानि
सुगमानि एवेनैतदुक्तं भवति । नानाविधानाभावात् धर्म्मान् निरूप्य
रामस्य स्मरणमेव सर्व्वमरिष्टमिति सूचितम् ॥

Colophon. इत्यमरुशतकटीका समाप्ता ॥ रामचन्द्रदेवशर्म्मणा लिखितमिदं । शकाब्दा
१७४९ ॥

विषयः । अमरुशतकस्य व्याख्यानम् ॥

No. 12. अलङ्कारवादार्थः । Substance, country-made paper, 18×3 inches. Folia, 40. Lines, 6 on a page. Extent, 1,290 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Bā̃kurá Viṣṇupur, Rúparám Bhaṭṭácáryya. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ रामचन्द्राय नमः । दर्पणकारस्य । ग्रन्थारम्भे इत्यस्य छद्विषित इति
न्यायात् आरभ्यग्रन्थ इत्यर्थः । निरूपकत्वमेव आधारत्वं तथाच आरभ्य-
ग्रन्थनिरूपकनिर्विघ्नेन प्रारिप्सितपरिसमाप्तिकामो वाङ्मयाधिष्ठाततया वाग्-
देवतायाः साम्मुख्यं आराधनेन स्वार्थसाधनानुकूलत्वमाधत्ते करोति । तथाच
आरभ्यग्रन्थनिरूपकसरस्वत्याराधनेन स्वार्थसाधनानुकूलकृतिमान् ग्रन्थकृ-
दित्यन्वयधीः ॥ इत्यादि ।

End. पूर्व्वार्द्धे दीर्घसमासेनैव बोधनान्नदोषः। सुकर्णरिन्द्राजित(?)कुम्भयोन्नसत्कपो-
लस्थीनालकमध्यितामननामित्यष्टमे। नन्वत्र पदान्तराधीन चारुत्वबोधे किमर्थं
कर्णपदप्रयोगः कथम्वा मार्कण्डेयपुराणे चीरोदस्यामलं हारमजरे च तथाम्बरे
चुड़ामणिं तथा दिव्यं कुण्डले कटकानि च इत्यत्र चारुत्वबोधः॥ उ॥
सुधीभिर्भाव्यं। केचित्तु दानादावारुढ़बोधप्रयोजनाभावात् मार्कण्डेयपुराणे
न दोष इति वाच्यम्। न च समस्तास्वपि चेत्यादिदर्शनात् चारुत्वप्रकरण-
त्वान्न समीचीनम्॥ * ॥

Colophon. इत्यलङ्कारवादार्थः समाप्तः॥ * ॥ श्रीरामचन्द्राय नमः॥

विषयः। साहित्यदर्पणाख्यालङ्कारग्रन्थस्यालङ्काराध्यायस्य विचारः॥

No. 13. अवधूतानुभवः। Substance, country-made paper, 14×4 inches. Folia, 14. Lines, 7 on a page. Extent, 343 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Hálisahar Khásvâṭí, Mahádeva Bhaṭṭácáryya. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परमात्मने। जनक उवाच।

कथं ज्ञानमवाप्नोति कथं मुक्ति र्भविष्यति।
वैराग्यञ्च कथं प्राप्तं तत्तत्त्वं ब्रूहि मे प्रभो॥
अष्टावक्र उवाच।
मुक्तिमिच्छसि चेत् तात विषयान् विषवत् त्यज।
क्षमार्जवदयातोषसत्यं पीयूषवद्भज॥ इत्यादि।

End. अष्टकं चात्मविश्रान्तौ जीवन्मुक्तचतुर्दश।
षट्संख्याक्रमविज्ञाने ग्रन्थैकात्म्यमतः परम्॥
विंशत्येकमितैः खण्डैः श्लोकैरात्माग्निमध्यस्थं अवधुतानुभूतेस्तु श्लोकसंख्याः
क्रमा अमी।(?) संग्रहश्लोकमादाय संस्थेयं मतिमन् सदा॥
इति श्रीमदष्टावक्रप्रकरणं संग्रहषट्कं एकविंशतिप्रकरणं समाप्तम्॥

Colophon. इत्यवधूतानुभवः समाप्तः॥॥

विषयः। ज्ञानमुक्तिवैराग्यादिनिरूपणम्॥

No. 14. अवयवटिप्पनी। By कणादतर्कवागीशः. Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 21. Lines, 8 on a page. Extent, 735 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Bâkurá Viṣṇupura, Paṇḍita Raghuráma Tarkaratna. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीहरिः शरणम् । परार्थानुमानप्रयोजकत्वेन सूत्रस्य न्यायादेरपेक्षायां तथा प्रसङ्गसङ्गत्या तन्निरूपयितुमाह तत्रेति । परार्थं परप्रतिपिपादयिषाप्रयोज्यं परो ऽत्र विप्रतिपन्नः न तु मीमांसकमात्रं । तेनात्मन परप्रतिपिपादयिषयोदीरितेऽपि न्यायत्वमित्यवधेयं । न्यायसाध्यमिति न्यायजन्यज्ञानप्रयोज्यमित्यर्थः । अवयवान् विभजते प्रतिज्ञेति यद्यप्यवयवसामान्यं निरूप्यैव तद्विभागो युक्तस्तथापि इत्यादि प्रतिज्ञादिपञ्चावयवोपेतस्यैवाच न्यायत्वं ।

End. ननु कण्ठकोदाहरणाद्ये वाक्यत्वसम्भवात्तत्र न्यायत्वं स्यादतः कण्ठेति तथाच तेनापि न्यायत्वपर्य्याप्त्यधिकरणत्वस्य तद्व्यतिरेकेण सत्वात्तत्र न्यायघटकत्वमिति भावः । अत्र प्रतिज्ञापञ्च हेतूदाहरणमात्रको न्याय इति मीमांसकाः । उदाहरणोपनयमात्रमिति बौद्धाः । प्रतिज्ञामात्रमिति नैयायिकैकदेशिनः । अनाप्तकत्वानुमाने प्रतिज्ञाहेतुमात्रमिति केचित् । तदेवोपनयसहितमित्याचार्य्याः ॥ ०

Colophon. इति कणादतर्कवागीशभट्टाचार्य्यकृतावयवटिप्पनी सम्पूर्णा ॥ * ॥

विषयः । अनुमानखण्डान्तर्गतावयवव्याख्या ।

No. 15. अशौचदीपिका । By श्यामसुन्दरः. Substance, country-made paper, $10 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 17. Lines, 5 on a page. Extent, 300 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Serpur, Mayamansing Paṇḍita Candra kánta Tarkálaṇkára. Appearance, old Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ श्रीश्यामसुन्दरभट्टाचार्य्यकृताशौचदीपिका लिख्यते ।

अथ गर्भस्रावाशौचसंक्षेपः ।—

যে স্ত্রীর গর্ভস্রাব হয় তাহার প্রথম মাসেতে এক দিন দ্বিতীয় মাসে ২ দুই দিন তৃতীয় মাসে ৩ তিন দিন । ইত্যাদি।

End. ভিন্ন গোত্রপোষ্যপুত্রের জনক জননী এবং জনক সপিণ্ড মরণে অশৌচ নাই সপিণ্ড পোষ্যপুত্র হইলে পরস্পর সপিণ্ডের সহিত জনক মরণে সম্পূর্ণাশৌচ হয় ইতি ।*।

विषयः । गर्भस्रावजननमरणाद्यशौचनिरूपणम् ।

No. 16. अशौचप्रकाशः By चतुर्भुजः. Substance, country-made paper, 14 × 2½ inches. Folia, 17. Lines, 6 on a page. Extent, 325 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭhálpárá, Rámatárana Ṭhákur. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय। यत्पादाब्जरजांसि परिचितो कलेषु कृती
महाचार्ये चतुर्भुजोऽच्युतपदद्वन्द्वारविन्दं मुदम्।
वन्दित्वा सकलागमस्य सुहृदोऽशौचप्रकाशं करो-
त्युदयामकुलोद्भवो भवजलोद्भूतोद्भवाचर्चितं॥ (?)
चग्निहोत्रादिविनिर्वृतसाध्यादिचतुर्वर्गेषु जननमरणे चैव यथाक्रमं ज्ञातीनां
दशाहं पक्षदशाहं मासमेकमशौचम्॥ इत्यादि।

End. चण्डितव्रात् श्रेयो नास्ति॥

विषयः। जननमरणाद्यशौचनिरूपणं। दाहादिनिरूपणम्। सञ्चयनादिनिरूपणञ्च॥

No. 17. अष्टमङ्गला। By रामकिशोरचक्रवर्ती. Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 18. Lines, 10 on a page. Extent, 540 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Çáktá, District Dháká Paṇḍita Trilocana Tarkálaṇkár. Appearance, new. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय।
श्रियं रामकिशोरेण प्रयत्नार्थः प्रकाश्यते।
व्याख्यातादृष्टमपादीयदोर्मेष्टगेर्थबामति॥
पदान्ते। पदान्ते वर्णमात्रानामिति। अन्तशब्दोऽवयववचनः। तथाच
पदान्तानामवयवा एव बुडः। तत्कथं ते पदान्ते वर्णान्ते इति। सत्यमन्त-
शब्दोऽयं धर्मादिनिकेन पदान्ताले वर्णमात्राणां बुडामित्यर्थः। तथाच
चादिमध्यान्तशब्दा धर्मिणि धर्मे च वर्तन्ते इति मतमिति गोपीनाथः।
इत्यादि।

End. प्रतिषेधस्तु ख्यातिवद्भावादेव न पदान्त इत्यादिना परिभाषायानित्यत्वं
मन्तव्यमिति तेनाश्याने प्रतिषेधार्थं न वक्तव्यमिति॥

Colophon. इति श्रीरामकिशोरचक्रवर्तिकृतायामष्टमङ्गलाटीकायामियत्तावच्छिन्नलेना-
ष्टमः पादः समाप्तः।

विषयः। कातन्त्रव्याख्यातादृष्टमपादीयदोर्मेषिंधटने गूढार्थप्रकटनम्।

No. 18. आकाङ्क्षापूर्व्वपक्षरहस्यम् । By मथुरानाथः. Substance, country-made paper, $17 \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 7. Lines, 8 on a page. Extent, 294 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhánuká, Pálang Post office, District Faridpur, Paṇḍita Rajaní kánta Tarkaratna. Appearance old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । प्रसङ्गादाकाङ्क्षां निरूपयितुं पृच्छति अथ केयमिति आकाङ्क्षादिकं सहकारीति यदुक्तं तत्राकाङ्क्षा केत्यर्थः अविनाभाव इति । भावः सत्त्वं तदभाव इत्यर्थः तथाच तत्पदार्थे तत्पदार्थाभाव-वद्वृत्तित्वाभावस्तत्पदार्थे तत्पदार्थाकाङ्क्षेति भावः । अस्ति चायं घट इत्यादौ इदम्पदार्थे घटपदार्थाभाववद्वृत्तित्वाभावः इति इदम्पदार्थे घट-पदार्थाकाङ्क्षा । इत्थित्वं तादात्म्यसम्बन्धेन बोध्यं अन्यथा चैत्रः पचति रथो गच्छति इत्यादौ चैत्रपदार्थस्य पचति पदार्थसाकाङ्क्षता न स्यात् चैत्रादौ ... ... पदार्थाभाववद्वृत्तित्वाभावाभावात् । इत्यादि ।

End. अजनिवेत्यादेरुक्तप्रयोजनं दूषयति चयाणामिति राजपुत्रपुरुषाणामित्यर्थः । तुल्यवत् एकदा प्रथमं अजनितान्वयबोधदशायां यतः तात्पर्य्यधीविरचितः अग्रेऽपि जनितान्वयबोधदशायामपि पुरुषेण ... ... व्यर्थमिति नोक्तप्रयोजकमित्यर्थः यथाश्रुतन्तु सङ्गच्छते घटमानयेत्यादौ धारावाहिकशाब्दबोधवारणायाजनितान्वयबोधकत्व ... ... स्यावश्यक-तया वैयर्थ्याभावात् । ... ... नव्यास्तु धारावाहिकप्रत्यक्षस्येव धारावाहिकशाब्दबोधस्याभ्युपगमात् वैयर्थ्य-मिति भावः अत एव सिद्धान्तलक्षणे जनितान्वयबोधेऽतिव्याप्तिवारणाय विशेषणं कण्ठतो ग्रन्थकृता नोक्तमित्याहुः ।

Colophon. इत्याकाङ्क्षापूर्व्वपक्षरहस्यम् ॥

विषयः । शाब्दबोधे शब्दज्ञानं यदि निरपेक्षकारणं भवति तदा घटः कर्म्मत्वमानयनं कृतिरिति शब्दात् घटकर्म्मताकबोधं कथं न जायते अतः आकाङ्क्षाज्ञानस्य शब्दज्ञानसह-कारित्वमवश्यमेव वाच्यमित्यादिविचारः ॥

No. 19. आख्यातटीका । Substance, country-made paper, $12 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 72. Lines, 7 on a page. Extent, 2,520 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Serpur, Mayamansing Paṇḍita Candra kánta Tarkálaŋkára. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. श्रीमत्परमात्मने नमः ॥ अथ परस्मै । इह यद्यपि प्रत्ययानन्तर्यमात्रा-
धिकारेष्वेव शब्दो वर्त्तते तथापि आनन्तर्यार्थ एव गृह्यते ।

ननु श्रीमत्पूर्व्वक इति नाथस्य स्वाभिमतमिति । केचित्तु (आर्धधातुका)
श्रीधादि ( ) संप्रयुक्ता इत्येतावौं विवक्षित इत्याहुः ॥*॥ इत्यादि ।

Colophon. इति तृतीयपादः समाप्तः ॥

विषयः । आख्यातोक्तधातुरूपादिनिरूपणम् ।

No. 20. आख्यातपञ्जिकाव्याख्या । By नरहरिः । Substance, country-made paper, 17 × 4 inches. Folia, 83. Lines, 7 on a page. Extent, 1,162 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vidyákúṭa. District Tippera, Paṇḍita Çaraccandra Vidyálaṅkár. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

नत्वा गौरीपदद्वन्द्वं श्रीमन्नरहरिः सुधीः ।

आख्यातपञ्जिकाव्याख्यां तनोति भ्रान्तिशान्तये ॥

टी अथ । ननु अथेत्यादि इतिप्रत्ययः कथं संगच्छते तथाहि । इत्यादि ।

End. पुरादेश्चेत्यत्र प्रपञ्चितमिति ।

अञ्चितशेषत्वात् समाप्तिसूचकं वाक्यं नास्ति ।

विषयः । कातन्त्रव्याकरणस्य त्रिलोचनदासकृतपञ्जिकाया व्याख्यानम् ।

No. 21. आख्यातवादटिप्पनी By मथुरानाथतर्कवागीशः. Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 32. Lines, 8 on a page. Extent, 2,304 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vajrayoginí, District Dháká, Paṇḍita Çaçibhúṣaṇa Smṛitiratna. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ शिवो जयति ।

कुञ्चिताधरपुटेन पूरयन् वंशिकां प्रचलदङ्गुलिपंक्तिः ।

गोपयन् विकलवामलोचनाः पातु कोऽपि नवनीरदच्छविः ॥

श्रीमता मथुरानाथतर्कवागीशधीमता ।

आख्यातशक्तिवादस्य क्रियते विवृतिः शुभा ॥

आख्यातशब्दं निरूपयति आख्यातस्येति । आख्यातं यत्तावच्छिन्नशक्त-
ताकमित्यर्थः । तेन वक्ष्यमाणचेतोर्नैयधिकरण्यं । आख्यातस्य

सङ्केतविशेषणसम्बन्धेनाख्यातपदवत्त्वं न तु जातिः । तिबादिना साङ्क-र्य्यात् नानाभावाच्च । शक्यतावच्छेदकन्तु न तत् किन्तु प्रत्येकं तिबादिक-मेव । अन्यथा आख्यातत्वप्रकारेणाज्ञानदशायां कल्पापत्याकरणानभिज्ञानां तिबादिज्ञानात् शाब्दबोधभावस्य शक्तिभ्रमजन्यत्वप्रसङ्गात् । इत्यादि ।

End. कर्म्माख्यातस्य फलमेवार्थः । नाद्येति । वर्त्तमानत्वादिविशिष्टस्येत्यर्थः । अनुभवस्यारसिकत्वेन विशेषणीयः । तेन त्वया नवानुभव इति निरस्तं । इदमुपलक्षणं । यत्नत्वमपेच्छाशयत्वादेर्गुरुत्वादित्यपि द्रष्टव्यमिति संक्षेपः ॥

Colophon. इति श्रीमथुरानाथतर्कवागीशविरचिताख्यातवादटिप्पनी समाप्ता ।

विषयः । आख्यातशक्तिवादाख्यग्रन्थस्य विवृतिः ।

No. 22. आगमतत्त्वविलासः By रघुनाथतर्कवागीशः Substance, country-made paper, 19 × 4 inches. Folia, 427 (the first page is wanting). Lines, 8 on a page. Extent, 13,237 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit Májpárá, District Dhaká, Babu Rásavihári Ráya. Appearance, fresh. Prose and verse. Correct.

Beginning. ॐ गुरुभ्यो नमः ।

ॐ नमः श्रीमते तस्मै गुरुदेवाय योगिने ।
अशेषासारसंसारसाराय शिवरूपिणे ॥
स्वगुरोश्चरणसरोजं
शिरसि सरसिजे स्मरन्नुरुः श्रीमान् ।
आगमतत्त्वविलासं
रचयति रघुनाथतर्कवागीशः ॥
मम व्यतिक्रमनिबन्धभुवोऽपराधा
ये तान् क्षमध्वमखिलान् मम दैवतानि ।
यद्दुयद्दिवदमिह संविचितं ममास्ते
तत्तद्विशोधयत धीरतमा नमो वः ॥
स्वतन्त्रतन्त्रं फेत्कारीतन्त्रमुत्तरतन्त्रकम् ।
नीलतन्त्रं वीरतन्त्रं कुमारीतन्त्रमुत्तमम् ॥
कालीनारायणीतन्त्रे तारिणीतन्त्रमुत्तमम् ।
कलातन्त्रञ्च समयातन्त्रं भैरवतन्त्रकम् ॥
भैरवीत्रिपुरातन्त्रे वामकेश्वरतन्त्रकम् ।

कुक्कुटेश्वरतन्त्रञ्च मातृकातन्त्रमेव च ॥
सनत्कुमारतन्त्रञ्च विशुद्धेश्वरतन्त्रकम् ।
सम्मोहनाख्यतन्त्रञ्च गौतमीयञ्च तन्त्रकम् ॥
बृहद्गौतमीयतन्त्रं भूतभैरवतन्त्रकम् ।
चामुण्डापिङ्गले तन्त्रे वाराहीतन्त्रकं तथा ॥
मुण्डमालाख्यतन्त्रञ्च योगिनीतन्त्रमुत्तमम् ।
मालिनीविजयं तन्त्रं तन्त्रं स्वच्छन्दभैरवम् ॥
महातन्त्रं शक्तितन्त्रं तन्त्रं चिन्तामणिं परम् ।
उन्मत्तभैरवं तन्त्रं त्रैलोक्यसारतन्त्रकम् ॥
विश्वसाराख्यं तन्त्रं तथा तन्त्रामृताभिधम् ।
महाफेत्कारीतन्त्रञ्च वायवीयञ्च तोडलम् ॥
मालिनीललितातन्त्रे त्रिशक्तितन्त्रकं तथा ।
राजराजेश्वरीतन्त्रं महामोहस्वरोत्तरम् ॥
गवाक्षतन्त्रं गान्धर्व्वं तन्त्रं त्रैलोक्यमोहनम् ।
हंसमाहेश्वरं हंसपरमेश्वरतन्त्रकम् ॥
कामधेन्वाख्यतन्त्रञ्च तन्त्रं वर्णविलासकम् ।
मायातन्त्रं तन्त्रराजं कुब्जिकातन्त्रमुत्तमम् ॥
विज्ञानलतिकां लिङ्गागमं कालोत्तरं तथा ।
ईशानसंहितां तद्वत् श्रीविनायकसंहिताम् ॥
अगस्त्यसंहितां पुण्यां नन्दिकेश्वरसंहिताम् ।
वशिष्ठसंहितां दक्षसंहितां मनुसंहिताम् ॥
ब्रह्मणः संहितां दिव्यां सनत्कुमारसंहिताम् ।
कुलानन्दसंहिताञ्च वैशम्पायनसंहिताम् ॥
नृसिंहतापनीयञ्च दक्षिणामूर्त्तिसंहिताम् ।
ब्रह्मयामलकञ्चादियामलं वक्रयामलम् ॥
बृहद्यामलकं सिद्धयामलं कल्पसूत्रकम् ।
मत्स्यसूक्तं कल्पसूक्तं कामराजं शिवागमम् ॥
उड्डीशञ्च कुलोड्डीशमुड्डीशवीरभद्रकम् ।
भूतडामरकं तद्वत् डामरं यक्षडामरम् ॥
कालिकाकुलसर्व्वस्वं कुलसर्व्वस्वमेव च ।
कुलचूडामणिं दिव्यं कुलसारं कुलार्णवम् ॥

कुलप्रकाशं वाशिष्ठं शिवसारस्वतं तथा ।
योगिनीहृदयं कालीहृदयं मातृकार्णवम् ॥
योगिनीजालकुरकं तथा लक्ष्मीकुलार्णवम् ।
तारार्णवं चन्द्रपीठं मेरुतन्त्रं चतुःशतीम् ॥
तत्त्वबोधं महोग्रञ्च स्वच्छन्दसारसंग्रहम् ।
ताराप्रदीपं संकेतचन्द्रोदयमतिस्फुटम् ॥
षट्त्रिंशत्तत्त्वकं लक्षनिर्णयं त्रिपुरार्णवम् ।
विष्णुधर्मोत्तरं तन्त्रदर्पणं वैष्णवामृतम् ॥
मानसोल्लासकं पूजाप्रदीपं भक्तिमञ्जरीम् ।
भुवनेश्वरीपारिजातं प्रयोगसारमुत्तमम् ॥
कामरत्नं क्रियासारं तथैवागमदीपिकाम् ।
वृहच्छ्रीक्रमसंज्ञञ्च तथा श्रीक्रमसंज्ञकम् ॥
नवरत्नेश्वरं सोमभुजगावलिसंज्ञकम् ।
सिद्धान्तशेखरं ग्रन्थं तां स्वच्छविमर्शिनीम् ॥
मन्त्रमुक्तावलीं तत्त्वकौमुदीं तन्त्रकौमुदीम् ।
मन्त्रतन्त्रप्रकाशाख्यं श्रीरामार्चनचन्द्रिकाम् ॥
शारदातिलकं ज्ञानार्णवं सारसमुच्चयम् ।
कल्पद्रुमं ज्ञानमालां पुरश्चरणचन्द्रिकाम् ॥
यामलोत्तरकं तन्त्रसागरं सारसङ्ग्रहम् ।
देवप्रकाशिनीं तन्त्रार्णवञ्च क्रमदीपिकाम् ॥
तारारहस्यं श्यामाया रहस्यं तन्त्ररत्नकम् ।
तन्त्रप्रदीपं ताराया विलासं विश्वमातृकाम् ॥
प्रपञ्चसारं तं तन्त्रसारं रत्नावलीं तथा ।
एवं चतुश्शतमतं ग्रन्थानां स्फुटमागमे ॥
कल्पान् कुमारीकल्पादीन् श्रुतीश्चोपनिषद्गणम् ।
ज्योतिःस्मृतिपुराणानि पाणिनीयादिकोषकम् ॥
गुरूपदेशयुक्तिभ्यां विविक्तव्याख्यानकस्य च ।
गुरूणाञ्च मतं ज्ञात्वा साधकानां मतं तथा ॥
गुरुं नत्वा गुरुं नत्वा गुरुं नत्वा यथाविधि ।
संक्षिप्तः सर्वतन्त्राणां सारमाकृष्य निर्मितः ॥
श्रीमांसलविलासोऽयं वरीवर्त्तु हृदे हृदे ।

अधिक्रमोऽत्र दीक्षाया अथवं दक्षिणाविधिः ॥
दीक्षाया नित्यकाम्यत्वे दीक्षायां योगरूढ़ितः । इत्यादि ।

End. एतेन शिवप्रणीततया आगमशास्त्रस्य निःसन्देहप्रामाण्येन सर्व्वदर्शनापेक्षया समुत्कर्षः ॥

— — — — — — — ।

शिवप्रणीतेऽत्र दुरूहशास्त्रे गुरूपदेशाश्रितबुद्धितोऽपि ।
मया समाकृष्य यदत्र बद्धं तस्मिन् सुधीरा मुदमावहन्तु ॥
अक्षिग्रहाग्निर्म्मिते मन्वन्तरे यत्नेना+नैपुणं सम्प्रणीतम् । (?)
भूयस्तत्र भ्रान्तिसम्भावनाशान्तेरन्तः सन्तः सन्तु सन्तोषवन्तः ॥

Colophon. इति नपाड़ीयश्रीरघुनाथतर्कवागीशभट्टाचार्य्यविरचिते आगमतत्त्वविलासे पञ्चमः परिच्छेदः । ॐ तत् सत् ।

विषयः । अथ प्रमाणतया उल्लिखितानां तन्त्रादीनां नामकथनम् । अथ गुरूपदेशादिविधिः । मन्त्रविचारविधिः । दीक्षाविधिः । तत्र कालाशुद्ध्यादिनिरूपणम् । चक्रभेदकथनम् । शुद्धमन्त्रविचारः । मन्त्रस्य दशसंस्कारविधिः । अक्षरनिर्णयः । मन्त्राभिधानकथनम् । लक्ष्मीबीजाभिधानकथनम् । स्त्रीबीजाभिधानकथनम् । वर्णाभिधानकथनम् । वर्णाभिधानकथनम् । बीजनिर्णयव्यवस्था । ऋष्टिप्रकरणम् । प्रत्ययवर्णनम् । बीजार्थाभिधानम् । नाडीनिरूपणम् । शरीरस्थवायुनिरूपणम् । दीक्षापदार्थनिरूपणम् । अथ गुरुलक्षणकथनम् । स्वप्नलब्धमन्त्रनिरूपणम् । दिव्यलक्षणादिकथनम् । स्त्रीशूद्रयोर्दीक्षायां मन्त्रव्यवस्था । पञ्चाङ्गशुद्धदीक्षानिरूपणम् । देवपर्व्वकथनम् । राशिचक्रनक्षत्रचक्रादिव्यवस्था । अरिमन्त्रत्यागव्यवस्था । महाविद्यानिर्णयः । मन्त्रोपासनाविवेकः । उपासनाफलकथनम् । मन्त्रदशसंस्कारप्रकरणम् । मातृकामन्त्रक्रमकथनम् । दीक्षाप्रयोगकथनम् । मन्त्रचैतन्यप्रकरणम् । दीक्षान्तरप्रयोगकथनम् । संक्षेपदीक्षाप्रकरणम् । सर्व्वतोभद्रमण्डलविधिः । गुरुशिष्ययोः कृत्यनिरूपणम् । अथ करमालानिरूपणम् । मालाभेदक्रमः । मालासूत्रनियमादिकथनम् । मालाधारणे अङ्गुलिनियमकथनम् । मालासंस्कारादिकथनम् । विशेषतोऽक्षमालाविधिः । महाशङ्खमालासंस्कारादिकथनम् । कपालपात्रशुद्धिनिरूपणम् । अथ यन्त्रसंस्कारविधिः । त्रिलोचनीमुद्राक्रमकथनम् । बलिदानक्रमकथनम् । तत्र स्वगात्ररुधिरदानव्यवस्थादिः । पूजास्थाननिरूपणम् । अशौचादौ वर्ज्यावर्ज्यव्यवस्था । अनाशौचव्यवस्थादिः । चौरादिकर्म्मविशेषव्यवस्था । देवताभेदेन वामदक्षिणाचारव्यवस्थादिः । अथ प्रातःकृत्यनिर्णयः । तत्र कालनिर्णयः । स्नानविधिः । सन्ध्याविधिः । तत्र सन्ध्याविधिविवेचनम् । विष्ण्वादिदेवतागायत्रीकथनम् । शक्त्यादिदेवतागायत्रीकथनम् । गायत्रीध्यानप्रकरणम् । अथ वस्त्रादिपरिधानविधिकथनम् । त्रिपुण्ड्रव्यवस्था । पादप्रक्षालनविधिः । कुशविधिः । आचमनविधिः । पुनराचमनविधिः । अथ आसनादि-

विधिः। शयिते चासननियमः। पूजादौ मुखनियमः। भूतशुद्धिनियमः। मातृकान्यासादिविधिः। प्राणायामविधिः। अर्घ्यादिस्थापनविधिः। प्राणप्रतिष्ठाविधिः। अष्टादशोपचारनियमः। षोडशोपचारनियमः। दशोपचारनियमः। पञ्चोपचारनियमः। द्रव्यादिनिवेदनकालविवेचनम्। आसननियमः। पाद्यादिपात्रक्रमकथनम्। धूपनियमः। दीपप्रमाणकथनम्। नैवेद्यनियमः। उपचारपरिभाषा। पूजाकाले गन्धादिद्रव्यदाननियमः। प्रदक्षिणविधिः। नमस्कारविधिः। अथ मुद्रादिक्रमकथनम्। वाद्यनियमादिः। अथ योगाङ्गासनादिविधिः। यन्त्रधारणविधिः। यन्त्रलेखनद्रव्यनियमः। संक्षेपतः सर्व्वदेवनित्यपूजाविधिः। पञ्चायतनीयपूजाविधिः। नैमित्तिकपूजाविधिः। काम्यहोमद्रव्यनिर्णयः। अथ तर्पणविधिः। अथ मारणविधिः। आकर्षणविधिः। वशीकरणविधिः। विद्वेषणविधिः। उच्चाटनविधिः। स्तम्भनविधिः। अभिचारविधिः। षट्कर्मलक्षणकथनम्। अथ भूतोदयविधिकथनम्। भूतमण्डलविधिकथनम्। जपनिरूपणम्। कुल्लुकादिक्रमकथनम्। अथ दशमहाविद्यामन्त्रादिकथनम्। जिह्वादिशोधनविधिः। योनिमुद्रादिमन्त्रार्थनिरूपणं। मन्त्रचैतन्यनिरूपणम्। भूतलिपिविधिः। युगभेदेन जपादिनियमकथनम्। पुरश्चरणविधिः। कूर्मचक्रनिरूपणम्। चक्रपुरश्चरणविधिः। पुरश्चरणप्रयोगकथनम्। रहस्यपुरश्चरणविधिः। वीरसाधनविधिः। चितादिसाधनविधिः। शवसाधनविधिः। योगिनीसाधनविधिः। मनोहरायोगिनीसाधनविधिः। कनकावतीयोगिनीसाधनविधिः। कामेश्वरीयोगिनीसाधनविधिः। रतिसुन्दरीयोगिनीसाधनविधिः। पद्मिन्यादियोगिनीसाधनविधिः। योगिन्याकर्षणमुद्राक्रमकथनम्। मञ्जुडाकिन्नरीसाधनविधिः। यक्षकन्यासाधनविधिः। पिशाचादिसाधनविधिः। योगिन्यादिसाधनकालनिरूपणम्। इष्टसिद्धिनिरूपणम्। मन्त्रसिद्धिलक्षणादिनिरूपणम्। मन्त्रदोषादोषकथनम्। मन्त्रदोषशान्तिविधिकथनम्। बालकमन्त्रसंस्कारविधिः। शिवाबलिविधिः। अथ आचारनिरूपणम्। तत्र कुलाकुलवारादिकथनम्। पीठस्थानादिनियमः। स्वयम्भूकुसुमादिविवेचनम्। तत्तत्कुसुमरक्षणविधिः। यन्त्रनियमादिकथनम्। भावरहस्यकथनम्। अन्तर्यागकथनम्। अथ कुमारीपूजादिविधिः। अथ दूतीयागविधिः। कुलपूजाक्रमः। तत्र मदिरादिशोधनविधिः। शक्तिशोधनविधिः। वीरपुरश्चरणविधिः। तत्र पानाधिकारिनिरूपणम्। मांसादिव्यवस्था। अथ वामाचारानुकल्पकथनम्। यन्त्रपात्रादिनिर्णयः। चक्रपादोदकमाहात्म्यादिकथनम्। यन्त्रादिनाशप्रायश्चित्तकथनम्। तत्तत्पूजाधारनिरूपणम्। लिङ्गद्वयादिपूजानिषेधकथनम्। पञ्चशुद्धिनिरूपणम्। कुण्डनिरूपणम्। स्थण्डिलविधिकथनम्। होमविधिकथनम्। तत्र स्रुक्स्रुवादिलक्षणकथनम्। होमद्रव्यनिरूपणम्। वह्निस्थापनादिविधिः। संक्षेपादिहोमप्रयोगकथनम्। अग्नेर्नामकरणादिविधिः। अथ शान्तिविधिः। अथ शाक्ताभिषेकविधिः। अथ गणेशपूजाविधिः। सूर्य्यपूजादिविधिः। मार्त्तण्डभैरवपूजाविधिः। इन्द्रादिपूजाविधिः। विष्णुपूजाविधिः। तत्र श्रीरामपूजाविधिः। श्रीकृष्णपूजाविधिः। तत्र रत्नाभिषेकविधिः।

शालग्रामोपाङ्गपूजाविधिः। वासुदेवपूजाविधिः। दधिवामनपूजाविधिः। वराहपूजाविधिः। शिवपूजाविधिः। हरगौरीपूजाविधिः। मृत्युञ्जयपूजाविधिः। अर्द्धनारीश्वरपूजाविधिः। नीलकण्ठपूजाविधिः। पञ्चेश्वरपूजाविधिः। पञ्चाननमूर्त्तिपाविपूजाविधिः। मञ्जुघोषपूजाविधिः। अथ आचारनिरूपणम्। आचारस्तवकथनम्। अम्बकपूजाविधिः। मृतसञ्जीवनीविद्याकथनम्। क्षेत्रपालपूजाविधिः। वटुकपूजाविधिः। लक्ष्मीपूजाविधिः। महालक्ष्मीपूजाविधिः। धनदापूजाविधिः। वागीश्वरीपूजाविधिः। भुवनेश्वरीपूजाविधिः। अन्नपूर्णापूजाविधिः। त्रिपुटापूजाविधिः। त्वरितापूजाविधिः। नित्यापूजाविधिः। वज्रप्रस्तारिणीपूजाविधिः। शूलिनीपूजाविधिः। दुर्गापूजाविधिः। जयदुर्गापूजाविधिः। महिषमर्द्दिनीपूजाविधिः। कालीपूजाविधिः। तत्र नाममन्त्रभेदकथनम्। गुह्यकालीपूजाक्रमकथनम्। भद्रकालीपूजाक्रमकथनम्। महाकालीपूजाक्रमकथनम्। श्मशानकालीपूजाक्रमकथनम्। तारापूजाक्रमकथनम्। अथ तारामन्त्रभेदकथनम्। अथ प्रचण्डचण्डिकापूजाक्रमकथनम्। छिन्नमस्तापूजाविधिः। भैरवीपूजाक्रमकथनम्। त्रिपुरसुन्दरीपूजाक्रमकथनम्। श्रीविद्यापूजाक्रमकथनम्। शङ्कटादिपूजाक्रमकथनम्। बगलापूजाक्रमकथनम्। मातङ्गीपूजाक्रमकथनम्। उच्छिष्टचाण्डालिनीपूजाक्रमकथनम्। धूमावतीपूजाक्रमकथनम्। कर्णपिशाचीपूजाक्रमकथनम्। अथ कात्यायनीपूजाक्रमकथनम्। अथ नवग्रहमन्त्रादिकथनम्। नवग्रहस्तवकथनम्। विषहराग्निमन्त्रकथनम्। अथ हनूमत्कल्पः। अथ शार्ङ्गपटीविधिः। गणेशस्तवः। हरिद्रागणेशस्तवः। सूर्य्यकवचम्। सूर्य्यस्तवः। श्रीरामस्तवः। रामकवचम्। श्रीकृष्णस्तोत्रम्। गोपालस्तवः। श्रीकृष्णकवचम्। नृसिंहकवचम्। विष्णुनामाष्टकस्तोत्रम्। नारायणोपनिषत्। अपामार्ज्जनस्तोत्रम्। विष्णुस्तवः। सरस्वतीस्तोत्रम्। प्रचण्डचण्डिकास्तोत्रम्। बगलामुखीस्तोत्रम्। अन्नपूर्णास्तोत्रम्। भुवनेश्वरीस्तवः। त्रिपुटास्तवः। दुर्गाशतनामस्तोत्रम्। श्रीविद्यास्तोत्रम्। छिन्नमादिस्तोत्रम्। लक्ष्मीस्तोत्रम्। तारास्तोत्रम्। षोढ़ाकवचम्। महिषमर्द्दिनीस्तोत्रम्। भैरवीस्तवः। शिवस्तोत्रम्। वटुकस्तोत्रम्। मुद्रानिरूपणम्। विशेषतो योगलक्षणादिकथनम्। षट्चक्रनिरूपणञ्च। इति शम्।

No. 23. **आचारसारतन्त्रम्, वा समयाचारतन्त्रम्।** Substance, country-made paper, 19 × 5 inches. Folia, 6. Lines, 10 on a page. Extent, 202 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Májpárá Vikrampur, District Dháká, Babu Rásavihárí Ráya. Appearance, fresh. Mostly verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो जगन्मात्रे।

नमामि कालिकां देवीं भक्तानां भक्तवत्सलाम्।

बालक + + + + + शोधनञ्च कृतं मुदा॥

अथ सम्वित्स्वीकारविधिः । श्रीदेव्युवाच ।
देवदेव महादेव वद कारुणिक प्रभो ।
कुलाचारस्य माहात्म्यं वद मे करुणानिधे ॥
कुलाचारान्महादेव महामोक्षः प्रजायते ।
तत्कथं गोपितं देव मम प्राणेश्वर प्रभो ॥
योगिनां किं सदा सेव्यं किमाचारो महेश्वर ।
मनसाचञ्चलत्वं किं समाधिफलप्रदम् ॥
श्रीशिव उवाच ।
शृणु देवि प्रवक्ष्यामि रहस्यमतिगोपनम् ।
अकथ्यं वै तु चार्व्वङ्गि देवासुरनरेष्वपि ॥
कथयामि तव प्रीत्या गुह्याद् गुह्यतरं महत् ।
श्रुत्वा त्वयापि गोप्तव्यं यत्नेन पद्मसङ्कटे ॥
सम्विदा चासवश्चैव कालकूटञ्च धूस्तुरम् ।
निम्बपत्रमहिफेनं तरिता तारिता तथा ॥
सम्विदा अष्टसिद्धीनां कारणं परमं पदम् ।
त्रैलोक्यविजयाज्ञानमेतत् त्रैलोक्यदुर्लभम् ॥ इत्यादि ।

End. इत्यन्तर्यजनं कृत्वा साक्षात्ब्रह्ममयो भवेत् ।
सप्तजन्मार्ज्जितं पापं तत्क्षणादेव नश्यति ॥

योनिस्वभगलिङ्गामृतं गृहीत्वा पात्रे संस्थाप्य मूलमन्त्रमष्टोत्तरशतं जप्त्वा मूलेनेदं भगलिङ्गामृतममुष्मै नमः । ततः क्रोडे शक्तिं कृत्वा जपेत् ।

Colophon. इति यजनविधिः ॥

विषयः । कौलिकानामाचारनिरूपणम् । तत्रादौ सम्विदास्वीकारविधिकथनम् । तच्छोधनमन्त्रादिकथनम् । दुग्धादिसंयुक्तसम्विदापाने फलविशेषकथनम् । सितखण्डादिचूर्णमिश्रितघृतभर्ज्जितविजयापानफलमाहात्म्यकथनम् । पञ्चतत्त्वविधिकथनम् । मद्यादिशोधनविधिकथनम् । सुराध्यानादिकथनम् । स्वयम्भूकुसुमशोधनविधिः । पूजाविधिकथनपूर्व्वकं गुरुस्तोत्रकथनम् । पात्रसंख्यानिरूपणम् । पूजाकालं विना पाननिषेधकथनम् । पात्रवन्दनादिविधिः । पात्रे वर्ज्जनीयकथनम् । शक्तिं विना पाननिषेधकथनम् । पानपरिमाणादिकथनम् । कौलिकलक्षणकथनम् । शक्तिशोधनविधिः । रहस्यपुरश्चरणविधिश्च । इति ।

No. 24. आत्मप्रकाशव्याख्या । By काशीरामवाचस्पतिः. Substance, country-made paper, 14×3 inches. Folia, 25. Lines, 9 on a page. Extent, 900 çlokas. Character, Bengali. Date, S'aka 1770. Place of deposit, Visṇupur, District Bā̃kura, Paṇḍita Raghuráma Tarkaratna. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीहरिः शरणम् ॥

श्रीगोपालदलश्यामं राधिकाकेलिलालसम् ।
नमामि शिरसा श्रीमन्नन्दनन्दनमद्वयम् ॥
भट्टाचार्य्यशिरोधार्य्यन्यायालङ्कारसूनुना ।
आत्मप्रकाशकव्याख्या काशीरामेण तन्यते ॥

सत्यज्ञानानन्दात्मकमद्वितीयं ब्रह्मैव शुद्धसत्त्वप्रधानमायोपाधिकं ईश्वरभावं मलिनसत्त्वप्रधानाविद्योपाधिकं जीवभावञ्च जगाम । तथाहि मायाभासेन जीवेशौ करोति माया चाविद्या च स्वयमेव भवतीति श्रुतिः ।

End. पितेत्यादि तथाचोक्तम् । पिताहमस्य जगतो माता धाता पितामहः त्वमस्य पूज्यश्च गुरु र्गरीयान् । ब्रह्मेति परमात्मेति भगवानिति शब्द्यते । सनातनस्त्वं पुरुषो मतो मे इत्यादि । हृद्यमिति । एतत् हृद्यं प्रियं प्रकथितं यत एतज्ज्ञात्वा सङ्कटात् संसारात् दुःखाद्वा मुच्येत इत्यर्थः । तथाचोक्तं य आत्मानं विजानीयादयमस्मीति पूरुषः । किमिच्छन् कस्य कामाय संसारमनुसंसरेदित्यादि दुःखेनात्यन्तं विमुक्तश्चरतीत्यादि च । किमिच्छन्नित्यनेन स्वेच्छया कस्य कामाय इत्यनेन च परकीयेच्छया संसारानुसरणं परिहृतमिति भावः ॥ इत्यास्तां विस्तरः ॥

ताम्बूलानां चतुष्कं मृदुशिशिरतरं चन्दनञ्च द्विजानां
धीराणामग्रतो यो नरपतितिलकात् श्रीलगोपालसिंहात् ।
लेभे सद्भावनीयात् बुधवररचितग्रन्थटीकां सदार्थां
भट्टाचार्य्यार्य्यमूर्द्धामलमणिमुकुटस्यात्मजः स व्यतानीत् ।
श्रीश्रीजाने दयाधाने चरणाब्जतले तव ।
श्रीकाशीरामकृतिना कृतिरेषा समर्पिता ॥

Colophon. इत्यात्मप्रकाशकव्याख्या समाप्ता ॥०

लिखिता श्रीरामरामेण शकाब्दा १७७० ।

विषयः । आत्मप्रकाशकनामकवेदान्तग्रन्थस्य व्याख्यानम् ।

No. 25. आत्ममनोयोगविचारः By मथुरानाथः. Substance, country-made paper, 18 × 3 inches. Folia, 2. Lines, 9 on a page. Extent, 82 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Brámhaṇa-maṇḍalí, Paṇḍita Ráma-náráyáṇa Bhaṭṭácárrya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो हिमगिरिकन्यायै । आत्मात्ममनोयोगशरीरत्वङ्मनोयोगाः ज्ञान-सामान्यहेतवः । तथात्मा समवायिकारणम् । आत्ममनोयोगश्चासमवायि-कारणम् । इत्यादि ।

End. यथापि संयोगसम्बन्धेनैवात्मत्वेन प्रतिबन्धकत्वकल्पनया लाघवगौरवानवका-शादित्यलं पल्लवितेन ॥

Colophon. इत्यात्ममनोयोगविचारः ॥

विषयः । आत्मना सह मनसो योग एव ज्ञानमुत्पादयते नान्यथेत्यादीनां विचारः ।

No. 26. आनन्दलहरीटीका By गोपीरमणतर्कपञ्चाननः । Substance, country-made paper, 14 × 3 inches. Folia, 29. Lines, 6 on a page. Extent, 661 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Çubháḍhyá, Dháká, Paṇḍita Kálí-candra Vidyálaṇkára. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

यत् पादपद्मयुगलं विधिविष्णुभर्गैः

सेव्यं सदा मुदितपाणिभिरानताङ्गैः ।

वह्निक्षितिप्रलयकारण + + प्रयत्न-

स्तस्मिन् मनः प्रविश वाञ्छितकार्य्यसीनम् ॥

श्रीमदानन्दलहरीटीका सा प्रवितन्यते ।

मन्त्रादिपद्मो यथाशे गोपीरमणशर्म्मणा ॥

शिव इत्यादि । हे शिवे त्वां स्तोतुं प्रणन्तुं वा कथमकृतपुण्यः प्रभवति । ब्रह्मादिभिरप्याराध्यां कथमित्याह शिव ईश्वरः शक्त्या युक्तो यदि भवति तदा प्रभवितुं शक्तो नैवं देवदेवोऽपि शिवः स्पन्दितुमपि न कुशलः ॥ इत्यादि ।

End. तेन टीका प्रकाशितं मञ्जीरेण शोभितं चरणं यस्यास्तथा । इति ।

यत्पुण्यं पञ्चनिर्म्माणकौशलेनार्ज्जितं मया ।

तेनार्पितेन पदयोः प्रीयतां परमेश्वरी ॥

Colophon. इति महामहोपाध्यायश्रीश्रीगौरमवतर्कपञ्चाननभट्टाचार्यकृतानन्दलहरी-टीका समाप्ता ।

विषयः । शङ्कराचार्यकृतानन्दलहरीनामकदेवीस्तोत्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 27. आनन्दलहरीटीका, समूला । By जगन्नाथचक्रवर्त्ती. Substance, country-made paper, 14½ × 3 inches. Folia, 51. Lines, 5 on a page. Extent, 1,131 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Práṇimaṇḍal, Post office Májpárá, Thána Çrínagar, District Dháká, Bábu Kṛiṣṇa-kumár Caṭṭopádhyáya. Appearance, new. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. शिवः परमात्मस्वरूपः शक्त्या प्रकृत्या युक्तो भवति यदि तदा प्रभवितुं
जगदुत्पादने प्रभुर्भवितुं शक्तो भवति । तदुक्तं वामकेश्वरतन्त्रे ।
परोऽपि शक्तिरहितः शक्तः कर्त्तुं न किञ्चन ।
शक्तस्तु परमेशानि शक्त्या युक्तो भवेद् यदि ॥
न चेदिति । शक्त्या युक्तो न चेदेवः शिवः स्पन्दितुं किञ्चिच्चलयितुमपि न
कुशलः न समर्थः । जगदुत्पादने वा का कथा । अतः कारणात् हरिहरविरि-
ञ्च्यादिभिरप्याराध्यां त्वां स्तोतुं प्रणन्तुं वा कथमकृतपुण्यो जनः प्रभवति ।
अकृतपुण्यानामस्मदीयचित्तानामधिकारिता नास्तीति भावः । तदुक्तं यामले ।
यत्नं विद्यासमं तेषां जप्तं सूक्तसमं यतः । इदानीमनेन मन्त्रोऽपि केनचि-
द्व्याख्यायते । यथा शिवः हकारः शक्तिः सकारो विसर्गबिन्दुरप्यत्र बोध्यः
तेन युक्तो यदि भवति तदा प्रभवितुं सर्व्वमन्त्राणामाद्यो भवितुं शक्तः एवं
न चेत् अनुस्वारविसर्गयोर्मिलनं न चेत् तदा स्पन्दितुमपि न कुशलः तदुक्तं
भैरवसंहितायां ।
सङ्कोचपरमा शक्तिर्विकाशपरमः शिवः ।
सङ्कोचश्च विकाशश्च इदमेवाक्षरद्वयम् ॥
यद्वा शिवः ककारादिक्षकारान्तवर्णः शक्तिः षोडशस्वराः तया युक्तो यदि
भवति तदा प्रभवितुं वेदादिविद्यादिरूपेण शब्दार्थघटितं स्पष्टीकर्त्तुं शक्तो
भवति एवं न चेत् स्पन्दितुमपि उच्चारणविषयीभवितुमपि न कुशलः ।
इत्यादि ।

End. हिमगिरीश्वरस्य हिमालयस्य कन्यकामेनाख्या संज्ञा यस्य तादृशं पार्व्वती-
संज्ञकं इदं ज्योतिर्भजामीत्यर्थात् कीदृशं महोभिरेव शोभमानं चरणं यस्य

वह्निभिः शोभमानं मध्यं यत्र चारेखाभिरामौ मनोज्ञौ कुचौ यत्र चम्बुज-चाणि पद्मानीवायतानि दीर्घाण्यचीणि यत्र चीनाविलासविचित्रा चलकाचूर्णकुन्तला यत्र ज्ञानस्य प्रदीपं प्रकाशकं ईश्वरः शिव एव दीपस्तेन दीप्तं प्रकाशितं कल्पितमिति यावत् । या मनसोऽगम्यस्य ज्योतीरूपस्य पर-ब्रह्मणः पार्व्वतीसंज्ञालेन साकारतया प्रकाशः शिवेन ध्यानार्थं कल्पितः । तथाच निर्गुणस्याशरीरिणः साधकानां हितार्थाय ब्रह्मणो रूपकल्पनेति ॥

Colophon. इति श्रीसामन्तसारविजयशम्मायचक्रवर्त्तिकृतानन्दलहरीटीका समाप्ता ॥

विषयः । शङ्कराचार्य्यकृतानन्दलहर्य्या व्याख्यानम् । अत्र च ग्रन्थकारेण प्रसङ्गात् वामके-श्वर-वीर-सिद्धेश्वरतन्त्र-वशिष्ठसंहिता-गोरक्षसंहिता-कालिकापुराण शब्दार्थ-मालिका यामल-शारदादिभ्यः प्रामाणिकग्रन्थेभ्यः समुद्धृतानि कतिचित् प्रमाणवचनानि ।

No. 28. आनन्दलहरीटीका, तत्त्वदीपिका। By गङ्गाहरिशर्म्मा. Substance, country-made paper, 14 × 2 inches. Folia, 38. Lines, 8 on a page. Extent, 1,216 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dháká, Vikramapura, Vajrayogini, Paṇḍita Dváraká-nátha Tarkabhúshaṇa. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

नत्वा गुरुं गणपतिं देवीं त्रिपुरसुन्दरीम् ।
तन्त्राण्यथ समालोच्य ज्ञात्वा गुरुमतं ततः ॥
युक्त्या च स्वयमारोप्य श्रीगङ्गाहरिधीमता ।
आनन्दलहरी-तत्त्वदीपिका क्रियते मुदा ॥

इह खलु शक्तिखण्डनं विकुर्व्वतः श्रीशङ्कराचार्य्यस्य सर्व्वाणीन्द्रियाणि विकु-ण्ठितान्यासन् पुनरपि कारुण्यवारांनिधेर्जगदम्बिकायाः कृपया दृत्तसूपा-नेकजन्मस्वभावः सर्व्वं शक्त्यधीनमेवेति निश्चित्य तां स्तौति शिव इति । अत्र युष्मच्छब्दीयद्वितीयान्तपदान्तपदयोरादौ सम्बोधनान्तपदं विना स्तुते-रभावात् सम्बोधनान्तपदमाक्षिप्यते । हे शिवे इति । इत्यादि ।

End. ईश्वरदीपदीप्तं ईश्वर एव दीपः प्रकाशकः तेन दीप्तं प्रकाशितं शिवं विना लन्माहात्म्यं न कोऽपि जानातीत्यर्थः ॥

एवं कृता मया धीर दीपिकेव प्रकाशिका ।
दृष्ट्वा सम्यग् यथान्यायमध्यापय यथासुखम् ॥

Colophon. इति श्रीमच्छङ्करविरचिता तत्त्वदीपिका समाप्ता ।

विषयः । शङ्कराचार्य्यकृतानन्दलहरीनामकदेवीस्तोत्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 29. आनन्दलहरीरहस्यप्रकाशः By जगदीशपञ्चाननः । Substance, country-made paper, 20×4 inches. Folia, 41. Lines, 6 on a page. Extent, 1,845 çlokas. Character, Bengali. Date, S'aka 1570. Place of deposit, Naiháṭi, Paṇḍita Haraprasáda Çástrí. Appearance, old. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । शङ्करचरणरेणुं श्रीजगदीशद्विजो नत्वा ।
शङ्करकविवरलहरीं रहस्यरत्नं प्रकाशयति ॥
श्रीशङ्कराचार्य्यः शक्तिप्राधान्यं ख्यापयन् श्रीत्रिपुरसुन्दरीस्तवमारभते
शिवः शक्त्येत्यादिना ।

End. चरणमारभ्यैव देवशरीरं वर्णनीयमित्यालङ्कारिकाः श्रीशाक्तपा चरणङ्कारस्य
तन्वीनामकं ईश्वरदीपदीपं ईश्वररूपो यो दीपः स एव दीपः प्रकाशो
यस्याः ईश्वरोऽपि तया प्रकाश्यते इति वाक्यार्थ इति शिवम् ॥

Colophon. इति श्रीजगदीशपञ्चाननभट्टाचार्य्यविरचित आनन्दलहरीरहस्यप्रकाशः
सम्पूर्णः ॥
शुभमस्तु शकाब्दा १५७० तारिख २२ पौष ॥ ॥ श्रीगोपालशर्म्मणः स्वाक्षर-
मिदं । हरये नमः ।

विषयः । शङ्कराचार्य्यकृतानन्दलहरीनामकदेवीस्तोत्रस्य टीका ।

No. 30. आनन्दवृन्दावनचम्पूः By कविकर्णपूरः । Substance, country-made paper, $10\frac{1}{2}\times7\frac{1}{2}$ inches. Folia, 371. Lines, 10 on a page. Extent, 10,202 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Tippera, Mahárája's Library. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. वन्दे कृष्णपदारविन्दयुगलं यस्मिन् कुरङ्गीदृशां
वक्षोजप्रणयोत्सवे विलसति स्निग्धोऽङ्गरागः स्वतः ।
काश्मीरं तलशोणिमोपरितनं कस्तूरिकाश्रीस्थिता
श्रीखण्डं नखचन्द्रकान्तिलहरी निर्व्याजमातन्वते ॥ इत्यादि ।

End. स्थितो वृन्दारण्ये सततमपि नाभिर्मधुपुरीं
गतश्चासौ तद्वद्विरहवजमप्यारचितवान् ।
यतोऽनर्कैश्वर्य्यं गुणमहिमनि श्रीभगवति
गजेश्वर्य्याः स्वामी न किमपि विचित्रं विलसति ॥

चैतन्यकृष्णकरुणोदितवाग्विभूति
श्चम्पावजीवनधनस्य जनस्य पुत्रः ।
श्रीनाथपादकमलस्मृतिशुद्धबुद्धि
श्चम्पूमिमां रचितवान् कविकर्णपूरः ॥

Colophon. इत्यानन्दवृन्दावने कैशोरलीलालताविस्तारे दोलोत्सवो नाम द्वाविंशतिः स्तवकः । समाप्तश्चायमानन्दवृन्दावनाभिधो ग्रन्थः ।

विषयः । वृन्दावनादिवर्णनं श्रीकृष्णस्य बाल्यलीलावर्णनं, श्रीकृष्णस्य कैशोरलीलादि-वर्णनञ्च ।

✗ No. 31. आयुर्व्वेदसारावली By धन्वन्तरिकारः । Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 619. Lines, 4 on a page. Extent, 8,975 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kelomál Tamluk, Babu Sáradá-prasanna Ghoṣa. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning. नमः शिवाय । गुरोश्चरणपङ्कजं हृदि निधाय बद्धाञ्जलि-
र्नमामि गणनायकं तदनु देवचक्रद्विपं ।
मुरारिचरणाम्बुजं वरदमष्टमूर्त्तिं शिवं
शिवापदसरोरुहं दुरितहारि भक्त्या नतः ॥
आयुर्व्वेदविशारदैर्विरचितानादाय वैद्यैर्विवे-
र्बहूर्थान् बहुशास्त्रतो बरधिया शास्त्राणि सद्भिः पुरा ।
तान्यालोक्य निबध्यते परचितोपादानकौतूहलैः
श्रीधन्वन्तरिणा करेण भिषजायुर्व्वेदसारावली ॥
द्रव्यौषधादिपरिणामविनिर्णयाख्या
पौष्यादिकालकृतसञ्चयलक्षणेयं ।
शारीरपथ्यसनिदाननिदानलक्ष्म-
सारावली बहुलमद्भुतनायकेयं ॥
नाड़ीज्ञानं समावेक्ष्य रोगसाधनकारणं ।
ततोऽस्य लक्षणं दृष्ट्वा चिकित्सामाचरेत् भिषक् ॥

End. देवदारुकषायञ्च पिवेन्मूत्रेण मानवः ।
विस्नायनादृते चापि श्लेष्मप्रन्थिप्रशमो हितः ॥

कुलत्थौषधपिण्याकपिष्टैश्चोपनाहनम् ।
भोजनं कटु तीक्ष्णोष्णं स्नेहहविमुपाचरेत् ॥

Colophon. अतःपरं खण्डितत्वात् समाप्तिवाक्यं नोपलभ्यते ।

विषयः । 1 शरीरोत्पत्तिनिरूपणम् । 2 नाडीलक्षणादिनिरूपणम् । 3 सप्तधातुक्रमनिरूपणम् । 4 ज्वरजनकेशरिनिरूपणम् । 5 कफज्वरादिकथनम् । 6 पाठोक्तादिपाचननिरूपणम् । 7 महाज्वराङ्कुशादिनिरूपणम् । 8 वातश्लेष्मलक्षणादिनिरूपणम् । 9 मेघनादरसादिनिरूपणम् । 10 दारुणाद्य-पाचनादिनिरूपणम् । 11 राजमृगेश्वररसादिनिरूपणम् । 12 सन्निपातचिकित्सादिः । 13 जीर्णज्वरलक्षणादिः । 14 विषमज्वरान्तकलौहादिनिरूपणम् । 15 असाध्यलक्षणादिकथनम् । 16 पथ्यापथ्यादिनिरूपणम् । 17 शुद्धियोगादिनिरूपणम् । 18 मुनिकण्ठकषायाजीर्णघृतादिनिरूपणम् । 19 विदग्धलक्षणादिनिरूपणम् । 20 विसूचिदर्पहाररसादिनिरूपणम् । 21 जीरकाद्यमृतादिनिरूपणम् । 22 पुनर्नवादितैलनिरूपणम् । 23 द्राक्षाद्य-द्राक्षाघृतादिनिरूपणम् । 24 चन्द्रामृतरसादिनिरूपणम् । 25 कनकसुन्दररसादिनिरूपणम् । 26 चन्द्रशेखररसादिनिरूपणम् । 27 त्रिदोषच्छर्दिलक्षणादिकथनम् । 28 तृष्णारोगचिकित्सादिः । 29 अजीर्णपानविभ्रमादिमदात्ययचिकित्सादिनिरूपणम् । 30 रक्तपूरककूष्माण्डघृतादिनिरूपणम् । 31 अपोपशाखिकघृतादिनिरूपणम् । 32 कुष्माण्डघृतादिनिरूपणम् । 33 वृहच्छागलाद्यघृतादिनिरूपणम् । 34 पयोदमात्रगुग्गुलादिनिरूपणम् । 35 वृहद्विष्णुतैलादिनिरूपणम् । 36 महाविष्णुनिष्कलौहविलासतैलादिनिरूपणम् । 37 वातामयचिकित्सादिनिरूपणम् । 38 वातरक्तचिकित्सादिनिरूपणम् । 39 अमृताद्यतैलादिनिरूपणम् । 40 नागबलातैलादिनिरूपणम् । 41 महद्गुडूचीतैलादिनिरूपणम् । 42 ऊरुस्तम्भचिकित्सानिरूपणम् । 43 आमवातचिकित्सादिनिरूपणम् । 44 शूलरोगचिकित्सादिनिरूपणम् । 45 उदावर्त्तचिकित्सादिनिर्णयः । 46 रक्तोद्भवगुल्मचिकित्सादिनिरूपणम् । 47 चन्द्रप्रभाघृतादिनिरूपणम् । 48 श्लेष्मोदररसलक्षणचिकित्साविधिः । 49 वृहच्छीतकघृतादिनिरूपणम् । 50 वातिकशोथलक्षणादिः । 51 ग्रन्थिवृद्ध्यादितैलादिनिरूपणम् । 52 हृदयाग्निदग्धविसर्पचिकित्सादिश्चेति ।

No. 32. उज्ज्वलनीलमणिः, सटीका । By जीवगोस्वामी. Substance, country-made paper, 16×8 inches. Folia, 152. Lines, 20 on a page. Extent, 6,080 çlokas. Character, Nágara. Date, ? Place of deposit, Benares city, Khálispurá Paṇḍita Priyanátha Tattvaratna. Appearance, new. Generally correct.

Beginning. श्रीकृष्णाय नमः ॥ नामाकृष्टरसज्ञः शीलेनोद्दीपयन् सदानन्दं ।
निजरूपोत्सवदायी सनातनात्मा प्रभुर्जयति ॥
मुख्यरसेषु पुरा यः संक्षेपेणोदितो रहस्यत्वात् ।
पृथगेव भक्तिरसराड् सविस्तरेणोच्यते मधुरः ॥

टीकाया श्रीराधागोविन्ददेवो जयतां । श्रियम् दृप्तमत्तपल्लायक्कलीजितोऽपि
सुभ्रम् सखाभिनमरान्तरवासितोऽपि ।
ब्रह्मम् मुक्तः स्मितसुधापरिपायितोऽपि
श्रीराधया प्रणमयन् प्रमदं हरिर्वः ॥

End. अयं उज्ज्वलनीलमणिनन्दनमहाघोषसागरप्रभव भजत अवमकरकुण्डल-
परिसरमेवीचिनिं देव ।

Colophon. इति श्रीसम्भोगभेदः सम्पूर्णोऽयं उज्ज्वलनीलमणिग्रन्थः ।

विषयः । अलङ्कारग्रन्थोऽयं । अत्र च भगवद्भक्तिविषयकमेवोदाहरणं प्रदर्शितं ।

No. 33. उज्ज्वलनीलमणिविवृतिः, By वल्लभः. Substance, country-made paper, $12 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 24. Lines, 8 on a page. Extent, 432 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kā̃ṭhálpárá, *via* Naiháṭi, Rámatáraṇa Thákur. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. श्रीराधाकृष्णौ जयेतां ॥ सनातनसमो यस्य ज्यायान् श्रीमान् सनातनः ।
श्रीवल्लभोऽनुजः सोऽयं श्रीरूपो जीवसद्गतिः ॥
श्रीभक्तिरसामृतसिन्धोर्जाते प्रवाह इव लोके ।
उज्ज्वलनीलमणौ मम लोचनरोचन्यसौ विवृतिः ॥
तथापि स एव रसामृतसिन्धुप्रकाशकः । पूर्वं पूर्वस्मादप्यपूर्वमुज्ज्वलाख्यं रसं किञ्चिदेव विवृत्य कृतकृत्यतां मन्यमानः सम्प्रति पिवत भागवतं रस-मिति न्यायेन अङ्गाङ्गिकयोरभेदं वक्तृवदुज्ज्वलनीलमणिनामानं ग्रन्थं विधाय तं रसमतीव विवृण्वन् श्रीमन्निजदैवतमपि श्रीमन्तं निजगुरुमपि तन्मेव सुखम् प्रार्थयते । नाम्नाकृष्टेति । तत्र निजदैवतपक्षे नाम्ना नाम-मात्रेणाकृष्टाखिलदेवतारावतारिभक्तिरसिका येन सः । तथा श्रीमेव सुखभावेन सदा नित्यमेव श्रीमन्नन्दनामानं स्वपितरमुद्दीपयन् उद्दीप्तभावं कुर्वन् तथा निजेन रूपेण सौन्दर्येण सर्व्वेभ्य एव उत्सवदायी तथा सना-तनो नित्यः आत्मा श्रीविग्रहो यस्य सः । प्रादुर्भावमात्रेण कृष्णजन्मादि-व्यवहार इति भावः । इत्यादि ।

End. अखिलतात् प्रेमो नास्ति ।

विषयः । उज्ज्वलनीलमणिनामकालङ्कारग्रन्थस्य टीका ।

No. 34. उणादिवृत्तिः By दुर्गसिंहः Substance, country-made paper, 15 × 2 inches. Folia, 31. Lines, 5 on a page. Extent, 562 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dháká, Váḍḍánagar, Post Office Pilkháná, Paṇḍita Kailása-candra Tarkaratna. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।

नमस्कृत्य शिवं भूरिशब्दसन्तानकारणम् ।
उणादयो विधास्यन्ते बालव्युत्पत्तिहेतवे ॥
कृ-वा-पा-जि-मि स्वदि-साध्य-शू-दृ-सनि जनि-चरिभ्य उण् ॥
एभ्य उण् परो भवति । कृ कृञ्करणे करोतीति कारुः शिल्पी । वा गति-गन्धनयोः वायुः समीरणः । इत्यादि ।

End. चमोभोऽन्तश्च । चमादसुन् परो भवति । भक्षान्नमम्भः सलिलं । चाभुवः ।
चमादसुन् परो भवति । उरादेशश्च । उरो वक्षः ॥

Colophon. इति दौर्गसिंह्यां वृत्तौ उणादौ चतुर्थः पादः समाप्तः ।

विषयः । कातन्त्रानुसारेणोणादिप्रत्ययानां विधानकथनं । प्रयोगादिश्च ।

No. 35. उत्तरतन्त्रम् । Substance, country-made paper, 18 × 4½ inches. Folia, 22. Lines, 7 on a page. Extent, 500 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Váḍari Mayamansiñha, Ráma-kamala Bhaṭṭ-ácáryya. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । ॐ नमः परमदेवतायै ॥ देव्युवाच ।

वक्षःस्थलसमासीना देवी पप्रच्छ शङ्करम् ।
भगवन् साधकानाञ्च कथयस्व क्रियाविधिम् ॥
गतानि सर्व्वतन्त्राणि यामलादीनि वै प्रभो ।
कुत्रापि न श्रुता नाथ क्रियाया विधिमुत्तमम् ॥

End. यज्ञीयकाष्ठसम्भूते खड्गे वापि सुन्दरि ।
पातयेच्छोणितं देवि बीजमन्त्रैर्निवेदयेत् ॥
बलिप्रकार उद्दिष्टो वाराहीसंहिताक्रमात् ।
एतत्ते कथितं देवि बलिदानं सुशोभनम् ।
तव स्नेहान्महादेवि किमन्यत् कथयामि ते ॥

Colophon. इत्युत्तरतन्त्रे देवीश्वरसम्वादे बलिदानप्रसङ्गे षोड़शः पटलः ॥

विषयः। प्रयोगविध्यादिनिरूपणम्। शास्त्रनिन्दादिदोषकथनम्। मन्त्रविद्यादीनां पूजनादिनिरूपणम्। भगवन्निज्ञमाहात्म्यकथनम्। स्नानादिकर्म्मनिरूपणम्। श्रयनाचारादिनिरूपणम् कर्म्मकाण्डादिनिरूपणम्। प्रश्नोत्तरपद्निरूपणम्। भावनिरूपणम्। पुरश्चरणादिनिरूपणम्। बलिदानादिनिरूपणञ्च।

No. 36. उद्धवसन्देशकाव्यम्, By रूपगोस्वामी। Substance, country-made paper, 12×4 inches. Folia, 12. Lines, 11 on a page. Extent, 395 çlokas, Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Visnupura, District Bâkurá, Pandita Candranáráyana Bhattácáryya. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीश्रीराधाकृष्णः॥

सान्द्रीभूतैर्नवविटपिनां पुष्पितानां वितानै
र्जुष्टोवर्त्तां द्यति मथुरापत्तने द्त्तगेचः।
कृष्णः क्रीडाभवनवड्भीभूर्ध्नि विद्योतमानो
दध्यौ सद्यस्तरलहृदयो गोकुलारण्यमैत्रीम्॥

End. गोपेन्द्रस्य व्रजभुवि सखे केवलं याचया ते
मायः सिध्येत्तम बहुमतः किन्तु याहं तवैव।
प्रेमोल्लासं परिकलयता गोपसीमन्तिनीनां
स्वर्गेया मे सपदि भवता भारतीसारवेयं॥
गोष्ठक्रीडोल्लसितमनसो न स्वलीकानुरागात्
कुर्व्वाणस्य प्रथितमथुरामण्डले ताण्डवानि।
भूयो रूपाश्रयपद्सरोजन्मनः स्वामिनोऽयं
तस्योद्गारं वहतु हृदयानन्दपूरं पुरस्थः॥

Colophon. इति श्रीमद्रूपगोस्वामिना विरचितं उद्धवसन्देशं नाम काव्यं समाप्तं॥

विषयः। गोकुलविरहविधुरेण कृष्णेन दौत्यकर्म्मकरणाय गोकुले प्रेरितस्योद्धवस्य गोपिकानां समीपे कृष्णोक्तसन्देशकथनम्।

No. 37. एकादशीविवेकः, By शूलपाणिः। Substance, country-made paper, 13×3 inches. Folia, 3. Lines, 6 on a page. Extent, 76 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk., 1763. Place of deposit, Brámhana Mandalí *via* Bárásat, Pandita Rámanáráyana Bhattácáryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ कृष्णाय नमः । अथैकादशीविवेकः ।
नोपोष्या द्वादशीविद्धा सदैवैकादशी नरैः ।
तामुपोष्य नरो जह्यात् पुण्यं वर्षशतोद्भवम् ॥

End. क्षये पूर्व्वा तु कर्त्तव्या वृद्धौ कार्य्या तिथिः परा ।
षष्मुहूर्त्तापि सम्पूर्णा या तिथिः क्षयगामिनी ॥
त्रिमुहूर्त्तापि कर्त्तव्या या तिथि र्वृद्धिगामिनी ॥ ० ॥

Colophon. इति शूलपाणिविरचित एकादशीविवेकः समाप्तः ॥ शाके वह्निरसाम्बुधि
शून्यमाने । १७६३ ॥

विषयः । एकादशीव्यवस्थादिकथनम् ।

No. 38. कपिलादानम् । Substance, country-made paper, 13×1½, inches. Folia, 2. Lines, 3 on a page. Extent, 14 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vidyákúṭa, District Tripurá, Bábu Kedáranátha Bhaṭṭácáryya. Appearance, fresh. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ कपिलादानम् । कपिलां धेनुं प्राङ्मुखीमवस्थाप्य पठेत् ॐ या लक्ष्मीः सर्व्वभूतानामित्यादि ।

End. इमां साच्छादनां कपिलां धेनुं विष्णुदेवताकां अमुकगोत्रायामुकदेवशर्म्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहं सम्प्रददे । परार्थश्चेत् ददानीति विशेषः ।

Colophon. इति धेनूत्सर्गः समाप्तः ।

विषयः । धेनूत्सर्गविधानकथनम् ।

No. 39. कर्पूरादिस्तवटीका, By नन्द रामः । Substance, country-made paper, 13⅓×3 inches. Folia, 7. Lines, 7 on a page, Extent, 201 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk., 1766. Place of deposit, Háḍiyá, Post Vaidyerbázár, District Dháká, Paṇḍita Rámanáráyaṇa Bhaṭṭácáryya. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परमदेवतायै ।
ख्याता कर्पूरादिभूता विषमा कालिकास्तुतिः ।
श्रीनन्दरामसुकृती तस्या नि ... ... कृतीः ॥
तत्र प्रथमं कालीबीजोद्धारमाह कर्पूरमिति अनुस्वारान्तं नाम तत् कीदृशं

मध्यमान्तस्वरपररहितं मध्यमौ च चकारोकारौ अन्त्यश्च चकारः ते च ते स्वराश्चेति पश्च रश्च परौ ततः ते च परौ च ताभ्यां रहितं तेन क्रं पुनः सेन्दु इन्दुना नादेन सहितं वामाक्षियुक्तं ईकारसहितं एतेन कालीबीज-मात्रोद्धारः सर्व्वसम्मतः एतद्बीजस्य ...... अभ्यत् सुगमं । ननु स्वरापेक्षया स्वरस्यादिमध्यान्तता न व्यञ्जनापेक्षया तथात्वे मध्यमः स्वरः उकारः अन्त्य-स्वरस्तु रेफाद्बहिरकारः अनयो राहित्ये कथमकारान्तस्य ककारस्य परवर्णेन युक्तता सम्भवति व्यञ्जनवर्णस्यैव परयुक्तत्वात् इत्यात्र मध्यमान्त्येति एतन्म-ध्ये च तद्रहितं तेन मध्यपदेनाद्यवर्णद्वयं हित्वा यावत् स्वरपरित्यागः। मान्त्य इति बिन्दुरूपी मकारः। तदन्ते इति तेषां सुखकुहराद्वाच एव गद्य-पद्यानि च उच्चसन्ति वाङ्मात्राश्चैव गद्यपद्यमयानि भूत्वा निःसरन्ति ननु देवी वाम् देवतानामेव इत्यात्र सर्व्वसिद्धिं मतानां सर्व्वा अणिमाद्या अष्टौ सिद्धयो यस्य स सर्व्वसिद्धिर्महेशस्तं प्राप्तानां । इत्यादि ॥

End. हे मातर्वश्री जितेन्द्रियः सन् हविष्यभोजनरतः सन्तं मन्त्रं दिवा प्रजपति कीदृशः युष्मच्चरणयुगलध्याननिपुणः भवच्चरणार्पितमानसः क्षितितले सुर-चरसमानः स्यात् । पुनः प्रकारमाह परं नक्तमिति नक्तं अष्टमीचतुर्द-श्यादिशुभरात्रौ नग्नो दिगम्बरः निधुवनविनोदेन शृङ्गारावेशेन मनुं सन्तं जपन् ... ... चरसमानः ॥ हे मातरिदं तव स्तोत्रं मनुसमुद्धारजनुं मनूनां समुद्धारणस्य जनुर्जन्म यत्र तत् पुनः स्वरूपाख्यं स्वरूपाख्यानसिद्धं न तु त्वद्गुणोत्कर्षेण माहात्म्यं गुणोत्कर्षाभावादेव स्वरूपाख्यत्वं स्वरूपा ... ... घटयन्नाह पदाम्बुजयुगलपूजाविधियुतं मान्यदधिकमिदं स्तोत्रं निशार्धे वा पूजासमयमथवा यस्तु पठति तस्य प्रलापि मिथ्या ... ... काव्यामृतधारा प्रभवति प्रकर्षेण निःसरति॥ सम्प्रति स्तवपा-ठस्य फलमाह कुरङ्गाक्षीवृन्दमिति । दिव्याङ्गनावृन्दं तत्साधकं अनुगच्छति प्रेमतरलं तव प्रेम्णा तरलं चञ्चलं उत्कण्ठायमानं वा ...... तस्य चौणी-पतेः कुवेरप्रतिनिधि ... ... । यद्वा स कुवेरप्रतिनिधिर्भवति । तत्केलिकलया केलीनां षोडशभागैकभागेन रिपुः कारागारं कलयति प्रापयति स भक्त इह चिरं जीवन् आप्रलयं विहरन् तदन्ते जनुं प्रति पुनर्जन्मग्रहं प्रति मुक्तः वर्जितः प्रभवति प्रभुर्भवति ॥

Colophon. इति श्रीमहाकालविरचित कर्पूरादिस्तोत्रस्य टीका समाप्ता ॥ श्रीगुरुः । श्रीहरिः । श्रीनाथः ।

चयङ्गते प्रभाकरे चपाकराधिमे परा-
भिधातिवारवाह्निवे शकादिपार्थिवे गते ।
गुरोर्दिने शिवेऽसितद्भवत्यदाम्बुजे श्रिया-
भिलाषदे मुकुन्दिको विनत्य कृष्णचन्द्रकः ॥ १७५९ । १ । २१ ॥

विषयः । कर्पूरादि-कालिकास्तवस्य व्याख्यानम् ॥

No. 40. **कर्म्मोपदेशः,** By शिवरामतर्कपञ्चाननः । Substance, country-made paper, 11×2 inches. Folia, 37. Lines, 6–8 on a page. Extent, 874 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk., 1728. Place of deposit, Vivandigráma, District Dháká, Bhaṭṭácáryya's House. Appearance, old. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ।
प्रणम्य सूर्य्यं जगदेकनाथम्
ज्योतिर्व्विदामिष्टफलं ददानम् ।
संक्षेपतः श्रीशिवरामशर्म्मा
कर्म्मोपदेशं तनुते निबन्धम् ॥
सद्विद्या विगतोपमा भगवती क्षीणप्रभा भारती
भूपालाः खलु नीचकर्म्मरसिकाः कालो बलीयान् कलिः ।
इत्यालस्य गुणाज्जने विमनसः पाण्डित्यविद्वेषिणो
ये बाला अपि ते भवन्तु कृतिनस्तेषां कृते मत्कृतिः ॥
नास्ति व्याकरणादरो न च पुनः सत्काव्यबन्धे रसो
नालङ्कारकुतूहलं श्रुतिकथा प्रक्षीणभावं गता ।
तर्कादावपि नैव सा रसिकता पौराणिकी सत्कथा
नो कीर्त्तिं कलौ समादरकरी विद्या भवेज्ज्यौतिषी ॥
विफलान्यन्यशास्त्राणि विवादस्तेषु केवलम् ।
सफलं ज्योतिषं शास्त्रं चन्द्रार्कौ यत्र साक्षिणौ ॥
शास्त्रप्रशंसा ।
शुक्लगतिविमलचक्रहतवसायनानि च । इत्यादि ।

End. तृतीयवेलायाम् ।
चौराद्भयं बहुधनं कलहं सुघोरम्
शनेः कथां प्रवदवारवन्म ++ ।

नानाप्रकारपिशितं गुरुदर्शनञ्च
काको भयं कथयतीह किमत्र चित्रम् ॥
चतुर्थवेलायाम् ।
शत्रोर्भयं किमपि कार्य्यमतीव कष्टम्
निर्धार्य्यमागमनं विविधाश्च वार्त्ताम् ।
यानं स्वगेहगमनं द्रविणं तथैव
भाग्यं वरं दिशति वायस + + + + ॥

Colophon. इति शिवरामतर्कपञ्चाननभट्टाचार्य्यविरचिते कर्म्मोपदेशे चतुर्थोऽध्यायः ॥ समाप्तोऽयं ग्रन्थः । शकाब्दाः १७२८ ।

विषयः । ज्योतिषशास्त्रप्रशंसाकथनम् । दैवज्ञप्रशंसाकथनम् । राशिस्वरूपनियमादिकथनम् । राशिवाचकनामकथनम् । मेषादीनां वर्णकथनम् । राशीनां द्विपदादिकथनम् । राशीनां प्राच्यारण्यादिविभागकथनम् । तेषां विप्रादिसंज्ञाकथनम् । अभिजिन्निरूपणम् । नक्षत्रनिरूपणम् । नक्षत्रदेवतानिरूपणम् । नक्षत्रचक्रस्य ध्रुवादिगणकथनम् । नक्षत्राणां देवनरराक्षसादिगणकथनम् । नित्ययोगकथनम् । विष्कम्भादियोगसंज्ञाकथनम् । करणविवरणम् । तिथिनिरूपणम् । कालवेलाकथनम् । वारवेलाकथनम् । यामार्द्धाधिपकथनम् । दण्डाधिपकथनम् । योगिन्युदयकथनम् । नवग्रहाणां नामान्तरकथनम् । ग्रहाणां वर्णकथनम् । वेदाधिपकथनम् । दिक्पतिग्रहकथनम् । दिग्बलिग्रहकथनम् । ग्रहाणां स्थानबलकथनम् । ग्रहाणां नैसर्गिकभोगकथनम् । ग्रहाणां नैसर्गिकमित्रामित्रकथनम् । समग्रहकथनम् । पापग्रहकथनम् । शुभग्रहकथनम् । ग्रहाणां दृष्टिकथनम् । ग्रहाणां केन्द्रकथनम् । त्रिकोणसंज्ञाकथनम् । उपचयादिहोराकथनम् । तन्वादिद्वादशस्थानकथनम् । नाडीनक्षत्रनिरूपणम् । नक्षत्रामृतयोगकथनम् । सिद्धियोगकथनम् । दिनदग्धाकथनम् । मासदग्धाकथनम् । पापयोगकथनम् । अमृतात्ययोगकथनम् । अमृतात्ययोगकथनम् । उत्पातादियोगकथनम् । करकचादियोगकथनम् । चन्द्रशुद्धिनिरूपणम् । अधमदिननिरूपणम् । त्र्यहस्पर्शकथनम् । संक्रान्तिनिरूपणम् । रविसंक्रमणगणनविधिकथनम् । अयनांशजसंक्रान्तिनिरूपणम् । समरात्रिन्दिवकालकथनम् । दिवसमानकथनम् । रात्रिमानकथनम् । अङ्गुलिमानेन दिवारात्रिदण्डज्ञानोपायकथनम् । पुष्पनामादिना दण्डज्ञानोपायकथनम् । लग्नमानकथनम् । क्षेत्रकथनम् । होराकथनम् । नवांशद्वादशांशत्रिंशांशकथनम् । रविशुद्धिकथनम् । चन्द्रशुद्धिकथनम् । चन्द्रस्य वर्णादिकथनम् । चन्द्रशुद्धिविवेचनम् । ताराशुद्धिकथनम् । सर्व्वां ग्रहाणां शुद्धिकथनम् । अष्टवर्गप्रशंसाकथनम् । ग्रहाणां वैगुण्ये औषधादिधारणविधिकथनम् । तारावैगुण्यदोषोपशमनविधिकथनम् । नाडीनक्षत्रशान्तिकथनम् । ग्रहणदर्शनफलकथनम् । योगकरणदोषोपशमनविधिकथनम् । संक्रान्तिसंज्ञादिनिरूपणम् । महाविषुवादिफलकथनम् । उत्त

रायचचक्रकथनम् । दक्षिणायनचक्रकथनम् । चनिष्टसंक्रान्तिफलकथनम् । नाड़ीनक्षत्रे पापग्रहसंक्रमणफलकथनम् । भौमचक्रकथनम् । गुरुचक्रकथनम् । शनिचक्रकथनम् । राहुचक्रकथनम् । जन्मतिथिविधिकथनम् । नक्षत्रविशेषे रोगोत्पत्तिफलकथनम् । मरणयोगकथनम् । विवाहकथनम् । द्विरागमनकथनम् । गर्भाधानकथनम् । पुंसवनकथनम् । पञ्चामृतकथनम् । सीमन्तोन्नयनकथनम् । नामकरणकथनम् । निष्क्रामणकथनम् । अन्नप्राशनकथनम् । चूड़ाकरणकथनम् । सामान्यतः क्षौरविधिकथनम् । कर्णवेधकथनम् । विद्यारम्भकथनम् । उपनयनकथनम् । समावर्त्तनकथनम् । अग्निस्थापनकथनम् । सन्न्यासग्रहणकथनम् । धनुर्विद्यारम्भकथनम् । राज्याभिषेककथनम् । रत्नादिधारणकथनम् । खड्गादिधारणकथनम् । नवशय्याद्युपयोगकथनम् । नवयानाद्यारोहणकथनम् । राजदर्शनकथनम् । सेवाचक्रकथनम् । देवताघटनकथनम् । देवविग्रहनिर्म्माणकथनम् । सामान्यतः देवप्रतिष्ठाकथनम् । नौकागठनकथनम् । नौकाचालनकथनम् । परीक्षाकथनम् । औषधकरणादिकथनम् । आरोग्यस्नानकथनम् । वास्तुभूमिनिरूपणम् । नागश्रयनकथनम् । गृहारम्भकथनम् । गृहप्रवेशकथनम् । जलाशयविधिकथनम् । हलप्रवाहकथनम् । बीजवपनकथनम् । गोचारणकथनम् । धान्यादिच्छेदनकथनम् । नवान्नकथनम् । धान्यादिवृद्धिदानकथनम् । क्रयविक्रयादिषु नक्षत्रादिकथनम् । यात्राविधिकथनम् । कलियुगादिसंख्याकथनम् । राजादिफलकथनम् । मेघाधिपादिकथनम् । आढ़कपरिमाणादिकथनम् । भूमिकम्पज्ञानकथनम् । तत्र समयविशेषे फलभेदकथनम् । काकचरित्रकथनञ्च । इति ।

No. 41. कलापतत्त्वबोधिनी (प्रथमखण्डः), By रामचन्द्रः । Substance, country-made paper, 18 × 1½ inches. Folia, 79. Lines, 4 on a page. Extent, 1,382 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Púḍápáḍá, District Dháká, Paṇḍita Jagadbandhu Tarkavágíça. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

श्रीनाथचरणाम्भोजं नत्वा भूयो दिनन्दिनम् ।
क्रियते रामचन्द्रेण कलापतत्त्वबोधिनी ॥

तत्रादौ समाप्तिकामो मङ्गलमाचरेदिति प्राचीनमतं । समाप्तिप्रतिबन्धकीभूतविघ्नध्वंसकामो मङ्गलमाचरेदिति नवीनमतं । समाप्तिस्तु शास्त्रस्य चरमवर्णोत्पत्तिरूपा कण्ठताल्वादिकरणैरेव जायते । तत्र त्रिलोचनः प्राचीनानुयायी यद्वक्ष्यति धर्म्माभावपक्षस्य शास्त्रान्तरप्रसिद्धेरिति तत्र शिष्यशिक्षार्थं नमस्कारो धर्म्मजनकोऽपि शिष्टक्रियमाणत्वादित्यनुमानमूलशिष्टाचारपरिप्राप्तेष्टदेवतानमस्कारप्रवृत्तेः सम्बन्धप्रयोजनज्ञानाधीनत्वात् सम्बन्धप्रयोजन-

स्थादौ निबध्नाति प्रणम्येति । सर्व्वं महादेवं ग्रन्थादौ प्रणम्य दुर्गसिंहोक्त-
कातन्त्रवृत्तिदुर्गपदानि अहं विवृणोमि इति भविष्यत्सामीप्ये वर्त्तमानता
विवरिष्यामीत्यर्थः ॥ इत्यादि ।

End. तस्मादग्रहणप्रत्ययमसवर्णस्वरे निषेधापत्तिवारणार्थमिति कविराजतात्पर्य्यम् ।
पूर्व्वसूरिकृतं दृष्ट्वा यदत्र लिखितं मया ।
कविराजविवरं तद्विचार्य्यं सुमनीषिभिः ॥

Colophon. इति शिवपुरतपाकीय उत्तरपाड़ग्रामनिवासिकाञ्जीकुलसमुद्भवहरिहरात्म-
जश्रीरामचन्द्रशर्म्मकृतायां कलापतत्त्वबोधिन्यां सन्धौ द्वितीयः पादः समाप्तः ।

विषयः । कातन्त्रसन्धिवृत्तेस्त्रिलोचनकृतपञ्जिकाया व्याख्यानम् ।

No. 42. कलापतत्त्वबोधिनी, (द्वितीयखण्डः) By रामचन्द्रः । Substance, country-made paper, 18 × 1½ inches. Folia, 81. Lines, 5 on a page. Extent, 3,000 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Puḍápáḍá, Dháká, Paṇḍita Jagadbandhu Tarkavágíça. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
नत्वा गुरुपदाम्भोजं श्रीरामचन्द्रशर्म्मणा ।
कलापतत्त्वबोधिन्यां कारकार्थो निबध्यते ॥
तत्र क्रियानिमित्तं कारकमिति लोकोपचारादेव कारकव्यवहारः । परि-
शेषसूत्रे स्वत्वेऽपि सम्बन्धे परम्परया क्रियानिमित्ततासत्त्वे अतिव्याप्तिवार-
णाय लोकोपचाराश्रयणस्यावश्यकत्वात् । तच्च पञ्चविधं जातिद्रव्यगुणक्रिया-
स्वरूपभेदात् । तद्यथा, वृक्षः, कुण्डं, शुक्लः, पाकः, देवदत्तः । पुनश्च षोढा
अपादानादिभेदात् । इत्यादि ।

End. न प्राकाम्ये । धातुयोगे उपसर्गप्राप्तौ निषेधः स्यात् । कथमित्याह इहेति
अनुमतिविषयो धात्वर्थस्तद्द्योतकोऽपि पुनरिहेति । अपिना क्रियायाम-
नुक्तमपि ॥

Colophon. इति शिवपुरतपाकीय उत्तरपाड़ग्रामनिवासि काञ्जीकुलसमुद्भवहरिहरा-
त्मजश्रीरामचन्द्रशर्म्मकृतौ कलापतत्त्वबोधिन्यां कारकव्याख्या सम्पूर्णा ।

विषयः । कातन्त्रकारकप्रकरणीयपरिशिष्टस्य गोपीनाथतर्काचार्य्यकृताया व्याख्याया व्या-
ख्यानम् ।

No. 43. कलापतत्त्वबोधिनी (तृतीयखण्डः) By रामचन्द्रः । Substance, country-made paper, 18 × 1¼ inches. Folia, 125. Lines, 6 on a page. Extent, 4,125 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Purápáḍá, Dháká, Paṇḍita Jagadbandhu Tarkavágíça. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य श्रीनाथपादारविन्द-
मज्ञानसम्मोहतमोभिदापहम् ।
कलापशेषस्य च तत्त्वबोधिनीं
कुर्व्वे कृती श्रीद्विजरामचन्द्रः ॥
उपायाः सन्ति यद्यपि गोपीनाथादिनिर्म्मिताः ।
विद्वद्विनोदनार्थाय तथाप्येष ममोद्यमः ॥

तत्रादौ शिष्टाचारतयानुमानतः समाप्तिकामो मङ्गलमाचरेदिति प्राचीनाः । तन्नेति नवीनाः । तथाहि समाप्तिर्ग्रन्थस्य चरमवर्णोत्पत्तिः । सा च ज्ञाने वायुसंयोगादेव उत्पद्यते । तत्कथं समाप्तौ मङ्गलस्य कारणता । अतः समाप्तिप्रतिबन्धकीभूतविघ्नध्वंसकामो मङ्गलमाचरेदिति नवीनमतं । विघ्नाभावे समाप्तिस्तु वायुसंयोगादेव जायते इति मतमवलम्ब्य उच्यते । इह खलु सकलविद्वज्जनगणकुञ्जरसम्मतिपरिप्राप्तनिखिलविघ्नध्वंसोत्पादककारणप्रारब्धकर्म्मोपकारकचरितमङ्गलाचारपुरःसरं प्रवृत्तेः सम्बन्धप्रयोजनाज्ञतया च सम्बन्धप्रयोजनाभिधानपुरःसरं ग्रन्थमारभमाणः शिष्यप्रतिपादनीयश्लोकमादौ निबध्नाति संधारेति ॥

End. तस्मादेवमलब्धा संयोगस्य लोप इति विदधाति । तदधिकारार्थोऽयमित्याह अधिकर्त्तव्यमिति । अत एवावयवसम्बन्धे षष्ठी वक्ष्यमाणैरन्वयार्थं । अन्ये तु संयोगो लोप्य इत्यभेदात्करणाद्धिकारोऽयं वक्ष्यमाणैरन्वयार्थमवयवसम्बन्धे षष्ठीत्याहुः ॥

Colophon. इति शिवपुरतपाकीय-उत्तरचारवग्रामनिवासि-काश्मीरकुलसमुद्भव-चरित्र राजज श्रीरामचन्द्रशर्म्मकृतायां कलापतत्त्वबोधिन्यां परिशिष्टं समाप्तं ॥

विषयः । गोपीनाथतर्काचार्य्यकृतकातन्त्रपरिशिष्टव्याख्याया व्याख्यानम् ।

No. 44. कलापसारः By रामकुमारन्यायभूषणः । Substance, Foolscap paper, 6½ × 8 inches. Folia, 101. Lines, 12 on a page. Extent,

1,212 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Çrínagara, Dháká, Babu Kálínátha Basu. Appearance, new. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
बुद्धिं धत्ते शिशुं यो हि बलयाकार......... ।
नमस्तस्मै समाभीष्टदायिनेऽभीष्टसिद्धये ॥
शिवं प्रणम्य सम्याभे बालकज्ञानहेतवे ।
वक्ष्ये कलापसाराख्यं न्यायसूत्रसंग्रहः ॥
अकारादि क्षकारान्ता वर्णमाला प्रकीर्तिता ।
तत्रादौ चतुर्दश स्वराः । अ आ इ ई उ ऊ ऋ ॠ ऌ ॡ ए ऐ ओ औ ।
दश ... ... । अ आ इ ई उ ऊ ऋ ॠ ऌ ॡ सजातीयौ... ...
सवर्णौ । अ आ इ ई इत्यादि । अ इ उ ऋ ऌ ... ... ।
इत्यादिस्वरः ... ... ॥ इ ई उ ऊ ऋ ॠ ऌ ॡ ए ऐ ओ औ । ए ऐ
ओ औ सन्ध्यक्षरं । कादीनि व्यञ्जनं । पञ्चशः पञ्चवर्गाः । कादिमान्तं ।
वर्गप्रथमद्वितीयशषसा अघोषाः । क ख च छ इत्यादि । अघोषान्ये घोषाः ।
ग घ ङ इत्यादि । ङ ञ ण न मा अनुनासिकाः । य र ल वा अन्तस्थाः ।
श ष स हाः शिट् । विभक्त्यन्तं पदं । ते यजन्ते । इति संज्ञापादः । समानः
सवर्णौ दीर्घः । दण्डाग्रं सागता दधीदं मधूपमं पितृषं । अवर्ण इवर्णे
ए । तवेहा सेयं । अवर्ण उवर्णे ओ । तवोदकं गङ्गोदकं । अवर्ण ऋ
वर्णे अर् । तवर्द्धिः । ऋण-प्र-वसन-वत्सतर-कम्बल-दश-वर्णानामृणे
...... ॥ ऋणार्णं इत्यादि । ऋते तृतीयासमासेऽरो दीर्घः । शीतेन ऋतः
शीतार्त्तः । इत्यादि ॥

End. अभ्यर्णः सामीप्ये समर्थः न्यर्णः वर्णेष वचः वचितः स्रुहः स्रुपितः पूर्णः
पूरितश्च तूर्णः त्वरितश्च आस्तान्तं आस्तमितं दान्तः दमितः शान्तः शमितः
पूर्णः पूरितः दृप्तः दासितः स्पष्टः स्पाशितः छन्नः छादितः ज्ञप्तः ज्ञपितः ।
एते निपाताश्च । उक्ता क्तप्रत्यया अन्यतोऽन्यथापि भवन्ति । वारि वरतीति
वार्यो वंशः गिरौ शेते इति गिरिशः एतौ निपातौ ॥ इति कृत्प्रकरणम् ॥

Colophon. श्यामेष्टदेवता च गौराङ्गपूज्यः कुमारकः
व्याकरणं मुग्धबोध-सारस्वत-कलापकं ॥
दृष्ट्वा कलापसाराख्यं कुरुते बालबोधकम् ।
आज्ञया ... ... गौडगोपीगोपजभूपतेः ॥
आदेशात् पाथरघाटनिवासी वन्द्यवंशजः ।

सुधीर-नीराब्धि-[illegible]-सुधो यतः ।
यत्रोऽस्मिन् वाविकारोऽपि न गुर्वादिविचारणं ।
रूपसन्देहभञ्जन प्रयोगैरेव जायते ।
सन्धेर्विकल्पता सूत्रे विभक्तैरेव कुत्र क्वचित् ।
अनेकप्रयोगमयं रूपसाधित्वता क्वचित् ।
प्रयोगैरनुजातया यत्नी दोषविवर्जिते ।
निपातनादन्यथासिद्धिरिति ज्ञातव्य निर्णयः ।
कृताञ्जलिरहं याचे विबुधा वः कृपामयाः ।
मत्कृतं ग्रन्थरत्नं शोधितव्यं [illegible] ।

विषयः । मुग्धबोधपारङ्गतकल्पापाद्रिबालकेभ्यः [illegible] संक्षिप्तं व्याकरणम् । अस्मिन् ग्रन्थे संज्ञा-सन्धि-सुबन्त-कारक-समास-तद्धित-[illegible]-धातु-कृदन्त-प्रकरणानि यथाक्रमं सन्निवेशितानि ।

No. 45. कविरत्नाकरः । Substance, country-made paper, 12×4 inches. Folia, 5. Lines, 12 on a page. Extent, 135 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Brámhaṇamaṇḍalígrám, Rámanáráyaṇa Bhaṭṭácáryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । [illegible] नास्ति [illegible] हृदि ।
[illegible] [illegible] ।

End. स एव तातः स एव पुत्रो स एव योगः स एव मोक्षः ।
[illegible] स एव [illegible] स एव [illegible] ॥ ० ॥

Colophon. इति समाप्तोऽयं ग्रन्थः ।

विषयः । नीत्युपदेशमूलककतिपयश्लोकाः ।

No. 46. काण्वशाखिश्राद्धप्रयोगः । Substance, country-made paper. 13×2½ inches. Folia, 21. Lines, 5 on a page. Extent, 252 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Rájpur, Post Office Sonárpur, Rájendranáráyaṇa Bhaṭṭácáryya. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. . . . ॐ नमो गणेशाय । [illegible] । [illegible] पुत्रादिः [illegible] ...
[illegible] स्थापयेत् । [illegible] ।
[illegible] ।

End. ततः पिण्डं गोऽजविप्रेभ्यो दद्यात् । जले वा क्षिपेत् । तत अद्येत्यादि अमुकगोत्रस्य अमुकदेवशर्म्मणः कृतैतदाद्यैकोद्दिष्टश्राद्धकर्म्मणो छिद्रमस्तु अच्छिद्रमिति-प्रतिवचनं । ततो वैश्वदेवबलिकर्म्मणी कुर्य्यात् ॥

Colophon. इति यजुर्वेदिकाण्वशाखिनामाद्यैकोद्दिष्टश्राद्धप्रयोगः समाप्तः ॥

विषयः। काण्वशाखिनामन्त्येष्टिपद्धतिः । तथा काण्वशाखिनामाद्यैकोद्दिष्टश्राद्धादिप्रयोगः ।

No. 47. **कातन्त्रकौमुदी,** By गङ्गेशशर्म्मा । Substance, country-made paper, $13\frac{1}{2} \times 3$ inches. Folia, 7. Lines, 4 on a page. Extent, 85 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kṛṣṇapura, Post Office Vaidyerbázár, District Dháká, Paṇḍita Kálikṛṣṇa Vidyávinoda. Appearance, new. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

शिवं प्रणम्य सर्व्वेशं सर्व्वज्ञानप्रदायकम् ।

कातन्त्रकौमुदी श्रेषा कृता गङ्गेशशर्म्मणा ॥

जयति पुनरयःस्तु सुप्रतन्त्रकृत्प्रोक्तहेतुः

श्रुतिपरिगतकीर्त्तिः कश्चन गौडिकश्च ।

प्रथितसुचतुरास्त्रो ... ...

यथाश्रुतिः पूर्व्वगणेषा ... ... ॥

न चन्द्रगोमी न च दुर्गसिंहः कात्यायन ... ... न वेद ।

यथाक्रमाक्षोकितसर्व्वशास्त्रः कातन्त्रतन्त्रार्थविनिश्चयाय्यः ॥

मर्व्वकृततत्त्वानुसन्धेवे विपरीतपदस्य सिद्धिर्ज्ञातव्या । सिद्धो वर्णसमाम्नाय इत्यत्र सिद्धपदबलात् चतुर्द्दशादिमिति संख्यावाचकशब्दस्य वाङ्स्मार्थेऽपि सिद्धवचनं ।

कृत्वा च बहुलं युद्धं प्रविश्य शिविरं पुनः ।

कुरवोऽन्यचितं मन्त्रं सभायाञ्चक्रिरे मिथः ॥

अस्यार्थः कुरवो बहुलं युद्धं कृत्वा पुनः शिविरं प्रविश्य मिथो निर्ज्जने सभायां चात्मचितं मन्त्रं चक्रिरे । "उभकारयोर्मध्ये" इत्यत्र मध्यपदबलात् चाकारयोरपि मध्ये विसर्गस्योकारः । ... ...

पुत्रोऽत्र मन्नस्तं मन्ये पुत्रर्भार्गीरथीतटे ।

न पुत्रमेतन्नं मन्ये रामचन्द्रपटे क्वचित् ॥

रप्रकृतिरन्तामिपरोपीत्यत्र अपि असत्वात् पुनोऽन्येति परे रेफं बाधित्वा विसर्गस्योकारः । इत्यादि ॥

End. वारिमध्ये स्थितं पद्मं कम्पयेत् केन हेतुना ।
हेतुनेत्यत्र "षष्ठी हेतुप्रयोगे" इति षष्ठ्येव प्राप्नोति । सत्यमुच्यते नित्य-मव्ययाद्‌नित्यमपि प्रकरणेऽस्मिन्निति तृतीया ।
अहम्माद्य गुरोर्हन्ति शिष्यं हन्ति चतुर्दशी । इत्यत्रापि ।
सत्यानुरक्ता नरकस्य जिह्वयः गुर्वैर्नृपाः शार्ङ्गिणमभ्यवायिषुः ॥
नृपाः ... गुर्वैः शार्ङ्गिणं कृष्णं अनुगतवन्तः, नृपाः किम्भूताः नरकस्य जिह्वयः "न निष्ठादिषु" इत्यत्र नञोऽनित्यत्वात् नरकस्येति षष्ठी ॥

Colophon. इति महेश्वरशर्मकृता कातन्त्रकौमुदी समाप्ता ॥

विषयः । ग्रन्थेऽस्मिन् तत्रभवता महेश्वरशर्मणा "सैष दाशरथी रामः सैष राजा युधिष्ठिर" इत्याद्यसंस्कृतपदानां कातन्त्रसूत्राण्युद्धृत्य तदुद्धृतपदविशेषव्यतिक्रमनिर्देशादिभिः समाधानानि कृतानि ॥

No. 48. कातन्त्रचन्द्रिका, वा कातन्त्रपरिशिष्टचन्द्रिका By रामदास-चक्रवर्ती । Substance, country-made paper, 18 × 1½ inches. Folia, 97 Lines, 11 on a page. Extent, 5,643 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Pañcasáragráma, District Dháká, Paṇḍita Mahendranatha Kávyatírtha. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
नानाटीकां समालोक्य गोपीनाथवचस्तथा ।
निर्मिता यत्नतः पुष्टी मन्दधीभिः सुखस्थलाम् ॥
अपादानं । अत्र वक्ष्यमाणं सम्प्रदानमपादानसंज्ञं भवति इति कथं न प्रभवते वक्तुं । इत्याह संज्ञान्तरमिति । युक्तिः पुनरियम् ॥ अपादानस्या-नन्तरं सम्प्रदानमित्यकरण++संज्ञान्तरमिति मर्य्यादायामव्ययीभावः ॥
इत्यादि ।

End. सुखदुःखं सुखदुःखे अनयोर्नां विरोधिनाच इति समाहारः । इतरेतरच टीकाकृता दर्शितः । अन्यत्र विनियमात् एषामभिधानव्यवस्था । भाष्येऽप्या-कृतिपक्षोऽयमित्युक्तं ।
दुर्गटीकां समालोक्य कुलचन्द्रादिसंमतान् ।
रचितत्वाद्यकाराणां जयादित्यस्य संमतिम् ॥

जिनेन्द्रचन्द्राचार्य्यां शाबरस्य च संमताम् ।
आदाय धीमतां सम्यक् श्रीरामचन्द्रशर्म्मणा ।
कातन्त्रपरिशिष्टस्य विवर्णोऽयं कृतो मया ॥
ज्ञातुं सुखेन ये धीराः कातन्त्रार्थविनिश्चयम् ।
तेषां पाठं मत्प्रणीतटिप्पणीयात्परिक्षिता(?) ॥

Colophon. इति श्रीरामचन्द्रचक्रवर्त्तिकृतौ कातन्त्रपरिशिष्टचन्द्रिकायां समासप्रकरणं समाप्तम् ॥

विषयः । कातन्त्रपरिशिष्टीयकारकसमासप्रकरणयोर्व्याख्यानम् ॥

No. 49. कातन्त्रपरिशिष्टप्रबोधप्रकाशिका, By शङ्करशर्म्मा Substance, country-made paper, 20×5 inches. Folia, 24. Lines, 10 on a page. Extent, 1,395 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Sáhávázpur, District Tripurá, Paṇḍita Kálinátha Tarkaratna. Appearance, new. Prose. Generally Correct.

Beginning. ॐ नमो गणपतये ।
प्रणम्य मातापितरौ शिवा शङ्करशर्म्मणा ।
गोपीनाथस्य क्रियते वाक्प्रबाधोः प्रकाश्यते ॥
यद्यं गतवति गुरुतरणौ ग्रन्थार्थोपदेशभानुना रहिते ।
बालकृष्णप्रबोधचन्द्रिकेयं शमयतु तमः कातापचाराणाम् ॥
केचिद्विधुसमं ज्ञातं शास्त्रं व्याकरणादिकम् ।
तर्कं चन्द्रसमं ज्ञेयं तैरयमं रसार्थिभिः ॥
यथा चन्द्रं विनेन्दूनां न रसः प्रच्युतो भवेत् ।
तथा तर्कं विनाप्येषां नार्थः सुधिमतो भवेत् ॥
ग्रन्थारम्भे विघ्नविनाशाय कृतमिष्टदेवतानामोच्चारणरूपमङ्गलमादौ शिष्यशिक्षार्थमाचचाणः शिष्यावबोधाय प्रतिजानीते यो जात इति । इत्यादि ।

End. (खण्डितम्) ।

विषयः । गोपीनाथकृतकातन्त्रपरिशिष्टटीकायाः शङ्करकृतव्याख्यानम् ।

No. 50. कातन्त्रप्रदीपः By विद्यासागरः। Substance, country-made paper, 12×3 inches. Folia, 115. Lines, 6 on a page. Extent, 2,253 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Mayamansiñha Serpur, Paṇḍita Candrakánta Tarkálaŋkár. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो नारायणाय।
विकसतु नवकुसुमाली
मम हृदि हरिपादपारिजातस्य।
राजभयादिव विधुना
कायच्युतो विनिर्मितो विपतति॥
जयति हितिसुतिमिरं
तिमिरविकिरणोद्भवः कोऽपि।
कलयति यत्र कलत्रो
मधुकरमिथुनाद्विवै कलशे॥
धातुः स्वं रूपमिति व्याख्यातास्म भूयस्तस्य इति॥ इत्यादि।

End. सामान्यातिदेशे विशेषस्यानतिदेश इति श्रीपतिमतं। यानस्य च विशेषाभावात्। स्यादावित्युक्तमादित्याहुः॥

Colophon. इति महामहोपाध्यायश्रीकान्तपण्डितात्मजविद्यासागरभट्टाचार्यप्रकटीकृते कातन्त्रप्रदीपे चतुर्थस्य तृतीयपादः समाप्तः॥

विषयः। कातन्त्रव्याकरणस्य व्याख्यानम्।

No. 51. कातन्त्रवृत्तिः By वररुचिः। Substance, Palm leaf, 13×3 inches. Folia, 85. Lines, 9 on a page. Extent, 2,151 çlokas. Character, Bengali. Date, S. K. 1553 ? Place of deposit, District Faridpura, Post Office Pálang, Village Dhánuká, Paṇḍita Jagadbandhu Vidyábhúṣaṇa. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय।
देवदेवं प्रणम्यादौ सर्वज्ञं सर्वदर्शिनम्।
कातन्त्रस्य प्रवक्ष्यामि व्याख्यानं शार्ववर्मिकम्॥
कुमारस्याराध्य महेश्वरात्मजम्
कलापतन्त्रस्याभिदधकार कः।

अनेकजन्मप्रतिबद्धबुद्धये
नमोऽस्तु तस्मै भुवि सर्व्ववर्म्मणे ॥
येन व्याकरणार्थं ... ... लोपागमोच्चप्राकृतं
धातुपाद-समास तद्धितं सर्व्वं ... ... मवत् ।
आलोच्य जगतो हिताय लघुतः श्रीसर्व्ववर्म्मा कविः
सिद्धो वर्ण इतीद सूत्रमकरोत् स्वामाय तस्मै नमः ॥
अल्पाक्षरमसन्दिग्धं सारवद्गूढनिर्णयम् ।
निर्दोषं हेतुमत्......सूत्रमित्युच्यते बुधैः ॥
संज्ञा च परिभाषा च विधिर्नियम एव च ।
प्रतिषेधोऽधिकारश्च षड्विधं सूत्रलक्षणम् ॥
संज्ञानिमित्तं कर्त्तारं परिमाणं प्रयोजनम् ।
प्रागुक्ता सर्व्वतन्त्राणां पश्चाच्छास्त्रानुवर्णयेत् ॥
इदं पुनर्निर्विसूत्रं । सिद्धो वर्णसमाम्नायः सिद्धः खलु वर्णानां समाम्नायो वेदितव्यः के पुनस्ते वर्णा अक्षराणि तेषां समाम्नायः ... ... सूत्र-सिद्धवचनमन्यथानुपदेशार्थं अक्षरसमाम्नायस्य सर्व्वशिष्टविदिता ... ... अक्षरानुपूर्व्योरचिरकाल ...... । सिद्धो वर्णसमाम्नायवचनं सुखादिसंज्ञाविधानार्थं कः पुनरसौ वर्णसमाम्नाय ... ... सिद्धकस्मादकारादि हकारपर्य्यन्तं इत्यादि ॥

End. न य्वोः पदाद्योर्वृद्धिरागमः। यकार वकारयोः पदाद्योः समीपस्वरस्य वृद्धिर्न भवति तयोश्चादौ वृद्धिरागमो भवति स च तद्धिते परतः। व्याकरणं वेत्ति अधीते वा वैयाकरणः ... ... द्वारादीनाञ्चेति वक्तव्यं द्वारे नियुक्तः दौवारिकः द्वारपालस्येदं दौवारपालं ... ... स्वर्गमनमाह सौवर्गमनिकः श्वन इदं शौवनं ... ... स्वागतेन चरति स्वागतिकः स्वध्वरेण चरति स्वाध्वरिकः व्यङ्कस्यापत्यं वाङ्किः व्यवहारेण चरति व्यावहारिकः एवमादयोऽन्ये च द्रष्टव्याः ॥

Colophon. इति वररुचिविरचितायां ... सच ... कायां यशोमाननोधितायां कृतौ चतुष्टयप्रकरणं समाप्तम् । नाम्नि चतुष्टये षष्ठः पादः समाप्तः । यथादृष्टमित्यादि नमो भगवते वासुदेवाय ॐ नमो गोपालाय ।

विषयः । ग्रन्थेऽस्मिन् सर्व्ववर्म्माचार्य्यस्य कृतौ कातन्त्रव्याकरणे वररुचिसंयोजितायां वृत्तौ नाम-कारक-समास-तद्धितप्रकरणात्मकस्य चतुष्टयस्य वृत्तिरस्ति ॥

No. 52. कातन्त्रवृत्तिपञ्जिका By हरिरामः । Substance, country-made paper, 13 × 3 inches. Folia, 47. Lines, 6 on a page. Extent, 1,022 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Yaçodala, Mayamansinha, Kálícandra Bhaṭṭácáryya. Appearance new. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
विघ्ननाशपदद्वन्द्वं नत्वा गुरुपदं मया ।
भण्यते हरिरामेण व्याख्यासारं समासतः ॥
ग्रन्थारम्भे शिष्टाचारपरिपालनार्थं निर्विघ्नविघ्नविघातार्थञ्च शिवनमस्कारं शिवप्राप्ति देवदेवमित्यादि ।

End. अत्रमते संयुक्तजातीयनामकस्यानेकस्योच्चारणं प्रति भेदो नास्ति इत्यतो योगविभागेन वक्तव्यः ।

Colophon. इति कातन्त्रवृत्तिपञ्जिकायां सन्धौ पञ्चमः पादः समाप्तः ॥

विषयः । कातन्त्रवृत्तेर्व्याख्यानम् । अत्र च सन्धिपादपर्य्यन्तमस्ति ।

No. 53. कातन्त्रोत्तरपरिशिष्टं, By त्रिलोचनदासः । Substance, country-made paper, 13½ × 5 inches. Folia, 178 (without 1st to 28th). Lines, 6 on a page. Extent, 2025 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vásáil, Post Office Rasuniá, District Dháká Paṇḍita Abhaya caraṇa Vidyáratna. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. (खण्डित) हेमन्ताद्वा तलुक् च । अस्मादण्वेषेऽण् स्यात् तलुक् च वा । हैमनं हैमन्तं पक्षे हैमन्तिकं ॥ प्रावृष एण्यः । अस्मा एण्यः स्यात् प्रावृषेण्यो मेघः । प्रावृषेण्यं पयोवाहमिति रघुः ॥ सायं चिरं प्राह्णे प्रगेऽव्ययेभ्यस्तनट् । सायादेः स्त्वनिपातनात्...... एभ्यः कालेभ्यः शेषे तनट् स्यात् । सायन्तनं । सायन्तनीं तिथिप्रण्यः पङ्कजानां दिवातनीमिति भट्टिः । चिरन्तनं प्राह्णेतनं प्रगेतनं अव्ययाद्दिवातनं इदं नक्तन्तनं । पौष्पमेतद्दिवातनमिति भट्टिः । पूर्व्वाह्णापराह्णाभ्यां वा । आभ्यां शेषे तनट् स्याद्वा । पूर्व्वाह्णेतनं पौर्व्वाह्णं अपराह्णेतनं आपराह्णिकं । चिरपरुत्परारिभ्यस्त्नः । एभ्यः शेषे त्नो वा

स्यात्। चिरन्तं चिरन्तनं पचन्तं। तत्तुक् चेति कश्चित्। पचतनं चरा-
न्तं। केचित्परयोर्विभाषां नेच्छन्ति। पुरो नः। पुराशब्दाच्चेपे न स्याद्वा।
पुराणः पुरातनः। ण्ठं पक्कात्। पूर्वाः श्रेयविषयः। इत्यादि॥

End. सौ पदान्ते वा इषो रेफः। इस्वन्यां सौ पदान्ते इषोर्वा रेफः स्यात्।
अभिनस्वं अवचस्वं अभिनत्वं अवचत्वं अनानास्वं अनानात्वं। घस्य नः।
इस्वन्यां सौ पदान्ते धातोः घस्य नो वा स्यात्। अघकात्वं अघकास्वं।
इयवरलकारेभ्यः षेड्राशीरद्यतनीपरोक्षासु धो ढः। एभ्य एषु धो ढो वा
स्यात्। अचीचीढ्वं अचीचीध्वं। द्विदीयिध्वे द्विदीयिढ्वे। अशयिध्वं अश-
यिढ्वं। षेड्रिति किं तीर्णीध्वं। भूतपूर्व्वमाश्रयन्ताश्रयणात् नित्यं। मर्ज्जौ
मार्जिरगुणेश्वरे। अस्मिन् मर्ज्जौ मार्जिः स्याद्वा। परिमार्जन्ति परिमृजन्ति।
डे डलोपो न अतः। अस्मिन् न अतो दीर्घः स्यात्। इच इढः ऊच ऊढः॥
यः क्रूरबुद्धिरिह यन्नि मया यथेष्टा
यो वान्यथा लिखति भिन्नमुदाहरेद्वा।
आचार्य्यपाणिनिमुनिप्रभृतेश्च तस्य
भाले पतेत् सपदि वज्रकठोरशापः॥

Colophon. इति श्रीश्रीमाधवदासकवीन्द्रतनयश्रीत्रिलोचनदासकवीन्द्रविरचितायां का-
तन्त्रवृत्तावुत्तरपरिशिष्टं समाप्तम्॥

विषयः। श्रीपतिदत्तेन कृतं कातन्त्रव्याकरणस्य परिशिष्टमसम्पूर्णमित्यस्मिन्नुत्तरपरिशिष्टे
समास-तद्धित-धातुप्रकरणानि सम्पूर्णानि त्रिलोचनदासेन विहितानि।

No. 54. कामाख्यातन्त्रं, By शिवः। Subtance country-made paper, 14×4 inches. Folia, 36. Lines, 6 on a page. Extent, 480 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Májpáḍá District Dháká, Bábu Rása vihárí Ráya. Appearance, tolerable. Verse. Incorrect.

Begininng. ॐ नमः परदेवतायै।
श्रीदेव्युवाच।
भगवन् सर्व्वधर्म्मज्ञ सर्व्वविद्याप्रिय प्रभो।
सर्व्वदानन्दहृदय सर्व्वागमप्रकाशक॥
श्रुतानि सर्व्वतन्त्राणि साधनानि च भूरिशः।
विद्याख्याः सकला देव श्रुतवानि प्रसादतः॥

सारात्सारतमं तन्त्रं किं जानासि वद प्रभो ।
अतीवेदं रहस्यानां येनाहं अवबोधिता ॥
श्रीशङ्कर उवाच ।
शृणु देवि मुदा भद्रे मदीयप्राणवल्लभे ।
योनिरूपा महाविद्या कामाख्या वरवर्णिनि ॥
वरदानन्ददा नित्या महाविभववर्द्धिनी ।
सर्व्वेषां जननी सापि सर्व्वेषां तारिणी मता ॥
रमणी चैव सर्व्वेषां स्थूलसूक्ष्मतमा शुभा ।
तस्यास्तन्त्रं प्रवक्ष्यामि सावधानावधारय ॥
विद्यासु सकला देव्या ये ये सिध्यन्ति साधकाः ।
यत्र कुत्रापि केनापि कामाख्या फलदायिनी ॥
कामाख्याविमुखा लोका निन्दिता भुवनत्रये ।
विना कामात्मिकां कापि न दात्री सिद्धिसम्पदाम् ॥ इत्यादि

End. कामाख्याख्यमहापूजा त्रिषु लोकेषु दुर्लभा ।
सत्यं सत्यं महादेवि सत्यमेतद्ब्रवीमि ते ॥
भैरवेण पुरा प्रोक्ता कामाख्या पु++जिता ।
पीतपुष्पेण होमेन राज्यं भवति निश्चितम् ॥
रक्तप्रसूनहोमेन वशयेदखिलं जगत् ।
सद्यः प्रलयमायाति सद्यः खेचरतां व्रजेत् ॥

Colophon. इति श्रीकामाख्यातन्त्रे हरपार्व्वतीसंवादे पञ्चदशः पटलः समाप्तः ॥

विषयः । कामाख्याया उपासनेनैव सारूप्यरूपमोक्षप्राप्तिः । तस्या मन्त्रोद्धारादिविधिः । तन्मन्त्रमाहात्म्यादिः । तस्याः पूजाक्रमः । तस्यै जवादिकुसुमदानमाहात्म्यादिकथनम् । पञ्चतत्त्वविधिः । स्वयम्भूकुसुमादिविधिः । शक्तिं विना कलौ चक्रानुष्ठानदोषकथनम् । योनिपूजादिविधिः । लतासाधनादिविधिः । गुरुतत्त्वादिकथनम् । दिव्यवीरपशुभावनिरूपणम् वेदाद्याचारादिकथनञ्च । कालिकादिमन्त्रदीक्षितानां वीराचारस्यावश्यकत्वकथनम् । अथ पशुविनाशप्रकारकथनम् । पूर्णाभिषेकविधिः । अभिषेकाधिकारिनिरूपणम् । अथ मुक्तितत्त्वनिरूपणम् । तत्र सालोक्य-सारूप्य-सायुज्य-निर्व्वाणरूपचतुर्व्विधमुक्तिकथनम् । अथ शिवमन्त्रसाधनविधिः । कामाख्यारहस्य पूजनविधिः । कामाख्यातीर्थमाहात्म्यादिकीर्त्तनम् । कालीदुर्गयोरभेदनिरूपणम् । तयोः ध्यानादीनां तुल्यत्वकथनञ्च ॥ इति शम् ।

No. 55. कारकचक्रामृतम् । Substance, country-made paper, 17 × 2½ inches. Folia, 8. Lines, 7 on a page. Extent, 343 çlokas. Character, Bengali. Date ? Place of deposit, Visṇupura, Kádákuli, District Bánkurá, Rámaprasanna Bhaṭṭácáryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य कमलाकान्तं वागीशं वाक्पतिं गुरुम् ।

कारकचक्रस्य तत्त्वं तन्यते येन केनचित् ॥

क्रिया निमित्तेत्यादि षष्ठ्याः कार्य्यत्वमर्थः । तथाच क्रियाद्वित्तिकार्य्यतानिरूपित कारकताश्रयत्वं । देवदत्तस्तण्डुलं पचतीत्यादौ तन्निरूपितत्वाश्रयत्वसम्बन्धेन तण्डुलनिष्ठक्रियाद्वित्तिः । (इत्यादि)

End. षष्ठितत्वाक्षेपो नास्ति ।

विषयः । कारकचक्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 56. कारकपादटीका, By सर्व्वविद्यालङ्कारः । Substance, country-made paper, 12 × 3 inches. Folia, 82. Lines, 10 on a page. Extent, 3,382 çlokas. Character, Bengali. Date ? Place of deposit, Telivine Post Gaḍvetá Paṇḍita Candranátha Cúḍámaṇi. Appearance, tolerable. Prose. Generally. Correct.

Beginning. श्रीरामः । विचित्तवितापि नाम्नः कर्त्रादिसंज्ञाविधानपूर्व्वकं प्रथमादिविभक्तिविधानार्थं तद्धितपादानन्तरं कारकपादमारभमाणः कारकेषु मुख्यत्वात् कर्त्तुर्लक्षणं प्रथममभिदधाति । क्रियाप्रकृतिप्रत्ययविभागपरिकल्पनया शब्दसाधुत्वप्रतिपादकशास्त्रस्य व्याकरणत्वे कथं संज्ञासूत्रस्य व्याकरणत्वं । कर्त्रादिसंज्ञाविधानेन सुप्प्रत्ययप्राप्तस्य प्रकृतिप्रत्ययविभागोऽत्र क्रियते इत्यदोषः ।

End. षष्ठी । एतत्तु प्रयोगप्राचुर्य्यादुक्तं पर्य्यायान्तरेऽपि सूत्रे विभक्तिदर्शनात् पाठे वार्त्तिकदेशे वार्त्तिकत्वोपचारः । षष्ठ्यन्तपाठस्तु सम्यक्त्व भावकर्म्मणोरिति । एवञ्च वृत्तौ क्वचित् भावकर्म्मणोरात्मनेपदमिति पाठो लिपिकरप्रमादादेव । भावकर्म्मणोरिति पाणिनिसूत्रे चात्मन इत्यस्याभावात् अनुदात्तङित आत्मने पदमित्यादि ॥

Colophon. इति नयहट्टकुलोद्भवसर्व्वविद्यालङ्कारभट्टाचार्य्यविरचितायां पञ्चमकारकपादः समाप्तः ।

विषयः । कातन्त्रव्याकरणस्य कारकपादस्य व्याख्यानम् ।

No. 57. कारकरत्नं, By दुर्गसिंहः। Substance, country-made paper, 19 × 6½ inches. Folia, 7. Lines, 10 on a page. Extent, 350 çlokas. Character, Bengali. Date ? Place of deposit, Alágán Mayamansinha Govindadása Kṛtiratna. Appearance, new. Prose. Correct.

Beginning. नमो गणेशाय । सर्वशब्दोऽयमत्यन्ताभाववचनं ततो धातुविभक्त्यत्यन्ताभाववद्दर्थवर्जितमिति कविराजः ।

End. प्रताय परिज्ञानचाय तद्दर्थेनैव सिद्ध्यति चपतीति क्रियायोगे (प्रतेन) कास उच्यते ।

Colophon. इति दुर्गसिंहविरचितं कारकरत्नं सम्पूर्णम् ।

विषयः। षट्कारकाणां विचारः ।

No. 58. कारकरहस्यं, By रूपरामन्यायपञ्चाननः। Substance, country-made paper, 17 × 3 inches. Folia, 14. Lines, 8 on a page. Extent, 616 çlokas. Character, Bengali. Date, S.K. 1709 ? Place of deposit, Brámhaṇa maṇḍalí Rámanaráyaṇa Bhṭṭácáryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । ॐ नमः सरस्वत्यै ।
लक्ष्मीं प्रणम्य संसारसृष्टिस्थित्यन्तकारकम् ।
क्रतं श्रीरूपरामेण रहस्यं कारकस्य हि ॥
पैशच पद्मासाद्य भक्तियुक्तेन चेतसा ।
शिशूनामवधानाय सुपद्मस्यानुसारतः ॥
अथ कारकनिर्णयः । तथाहि ।
कर्त्ता कर्म्म च करणं सम्प्रदानमतःपरम् ।
अपादानञ्चाधिकरणं कारकाः षट् प्रकीर्त्तिताः ॥
एतेन षट्कारकनिरूपकेण क्रमनिरूपणं सिद्धम् ।

End. यत्रोच्यते द्विभिकवादिमते उक्ते कारकेऽव्यतिरिक्त प्रातिपदिकार्थस्य कल्पितत्वात् । अतएव पञ्चकवादी यत् स्वीकरोति तदेतदभिप्रायेण अनुक्ते तु कैरपि न स्वीकृतः । अतएव सत्तामात्रे अव्यतिरिक्तप्रातिपदिकार्थमात्रनिमित्तं वाचका भवन्तीति व्याख्यानं सम्भवे ।
तथाचोक्तं यस्मिन् वाच्ये विभक्त्यन्ते त्वादि तथादि तद्धिताः ॥

समासो वा भवेद्यत्र स उक्तः प्रथमा ततः । त्यादिर्लिङ् तथादिः स्यात् ।
शेषा विभक्तिस्तु तत्तद्व्याकरणेऽनुसन्धेया ।

Colophon. इति श्रीरूपरामन्यायपञ्चाननभट्टाचार्य्यविरचितं कारकरहस्यं समाप्तम् ॥ ० ॥
नवबाणाब्धिविधुप्रमिताब्दतमे शुचिपक्षवासरदशमिरवौ ।
शिवराम इदं व्यलिखित् पठितुं प्रणिपत्य रघुमतवामनकम् ॥

विषय: । विचारमुखेन कारकादिनिर्णयः ।

No. 59. कालीध्यानटीका । Substance, country-made paper, 18 × 5 inches. Folia, 3. Lines, 9 on a page. Extent, 101 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Varasikurá Mayamansinha Ánandamohana Cakravarttí. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमः काल्यै । करालवदनां घोरां इत्यादि । दक्षिणां कालिकां ध्यायेत् साधकोत्तमः इत्यन्वयः ।

End. पुनः स्मेरमीषत् विकसितमाननसरोरुहमाननपद्मं यस्या स्तां चाननं सरोरुहमिवेति लुप्तोपमा । ॥ ० ॥

विषय: । करालवदनामित्यादिकस्य तन्त्रोक्तस्य कालीध्यानस्य व्याख्यानम् ।

No. 60. कालीसर्व्वस्वसम्पुटः, By श्रीकृष्णविद्यालङ्कारः । Substance, country-made paper, 19 × 5 inches. Folia, 134 (without one leaf). Lines, 8 on a page. Extent, 4,256 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Májpará District Dháká, Bábu Rása Bihári Ráya. Appearance, new. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः कालिकायै ।
यामाद्यां परात्परतरां शम्भोः सदा मोहिनीं
ब्रह्माद्यैस्त्रिदशैः सदार्च्चितपदां सिद्धैः सदा सेवितां ।
प्राप्य ध्यान + + + यन्नमन + तां विश्वरूपात्मिकां
वन्दे दक्षिणकालिकां भवभयाग्निस्तारकारां शिवां ॥
नमामि कालीं कलिकल्मषघ्नीं
ब्रह्मादिभिः सेवितपादपद्मां ।
भक्तप्रसादप्रतिपादयित्रीं
देवे सदानन्दविधायदात्रीं ।

गणेशं क्षेत्रपालञ्च योगिनीं बटुकं तथा ।
श्रीगुरुञ्च पुनर्नत्वा ज्ञानमोक्षप्रदायकम् ॥
न्यायवागीशपुत्रेण श्रीश्रीकण्ठेन धीमता ।
क्रियते विदुषां प्रीत्यै कालीसर्वस्वसम्पुटः ॥
स्टलीश्रमालोक्य विहाय मत्सरं
बुधाः सदेदं परिहारकञ्च ।
ग्रन्थं सदामोदविधानदक्षं
भूयोऽपि याचे करसम्पुटेन ॥
अत्र च ।
कालीतन्त्रं वीरतन्त्रं भैरवं तन्त्रसंज्ञकम् ।
भैरवी च महातन्त्रं तन्त्रञ्च वीरभद्रकम् ॥
वामकेश्वरमहातन्त्रं तन्त्रं समयसंज्ञकम् ।
फेत्कारीं योगिनीञ्चैव मत्स्यसूक्तञ्च यामलम् ॥
डामरं भूतसंज्ञञ्च सिद्धसारस्वतं तथा ।
योगिनीहृदयञ्चैव कालिकाहृदयं तथा ॥
कालिकाकुलसर्वस्वं कुमारीतन्त्रमुत्तमम् ।
कुलार्णवमहातन्त्रं चामुण्डातन्त्रमुत्तमम् ॥
मुण्डमालामहातन्त्रं नीलतन्त्रं तथैव च ।
कुलसारं विश्वसारं स्वतन्त्रं शारदां तथा ॥
ज्ञानार्णवञ्च भूतेशं कुब्जिकातन्त्रमुत्तमम् ।
कालीकल्पमहातन्त्रं तथा भावचूडामणिम् ॥
वैष्णवोक्तञ्च यत् तन्त्रं यदन्यच्छक्तितन्त्रकम् ।
कालिकोपनिषत् सूक्तं गुरुवाक्यप्रमाणतः ॥
एतान् निश्चित्य यत्नेन उच्यते ग्रन्थसंग्रहः ॥
तथादौ प्रसङ्गादागमप्रशंसामाह रुद्रयामले ।
आगमोक्तविधानेन कलौ देवान् यजेत् सुधीः ।
न हि देवाः प्रसीदन्ति कलौ चान्यविधानतः ॥ इत्यादि ।

End. अथ निषेधमाह यामले ।
गुरुशय्यासनं यानं पादुकोपानत्पीठकम् ।
स्नानोदकं तथा छायां लङ्घयेन्न कदाचन ॥

आसने शयने वापि न तिष्ठेद्यतो गुरौ ।
अनुज्ञां प्राप्य तिष्ठेच नैवं शापं समाप्नुयात् ॥
वामे वा दक्षिणे वापि तिष्ठत्यथ न चान्यतः ।
अनुज्ञां गृहीत्वा गच्छेत्तु न च शेषामयं तथा (?) ॥

Colophon. इति न्यायवागीशभट्टाचार्य्यात्मज श्रीश्रीकृष्णविद्यालङ्कारविरचितः कालीसर्व्वस्वसम्पुटो ग्रन्थः समाप्तः ॥

विषयः । अथ दीक्षाप्रसङ्गकथनम् । अष्टविधकालीभेदकथनम् । तत्र कालिकाशब्दनिर्व्वचनम् । तन्मन्त्रोद्धारः । प्रातःकृत्यविधिः । गुरुध्यानादिः । कुलवृक्षनमस्कारादिकथनम् । शौचादिविधिः । स्नानविधिः । सन्ध्याविधिः । सूर्य्योपस्थानविधिः । पूजाविधिः । जपपूजनयोस्तुल्यत्वकथनम् । पञ्चशुद्धिकथनम् । आचमने मुद्रानियमः । कुलचन्दनविधिः । आसनविधिः । प्राणायामविधिः । भूतशुद्धिविधिः । प्राणप्रतिष्ठाविधिः । ऋष्यादिन्यासविधिः । अङ्गन्यासकरन्यासयोः विधिः । मातृकान्यासविधिः । वर्णन्यासविधिः । श्रीकण्ठन्यासविधिः । तत्त्वन्यासविधिः । बीजन्यासविधिः । गुह्यषोढान्यासविधिः । शिवशक्तिन्यासविधिः । अथपीठन्यासकथनम् । अन्तर्यागविधिः । बहिर्यागविधिः । तत्र अर्घ्यादिविधिः । ध्यानादिप्रयोगः । प्राणायामादिविधिः । महाकालपूजाविधिः । आवरणपूजाविधिः । पादोदकमाहात्म्यकथनम् । महाविद्यापूजनादौ सूतकादेरप्रतिबन्धकताकथनम् । रश्मिवृन्दपूजाविधिः । कालाष्टकस्तोत्र । कर्पूरादिस्तोत्र । दक्षिणकालिकास्तोत्र । वरपरशुरामस्तोत्र । शब्दमायाकथनम् । कालिकोपनिषत् । कालिकाया जगन्मङ्गलकवचम् । कालिकायाः सर्व्वार्थसारकवचम् । कालीकवचकथनम् । कालीकुल्लुकाकवचकथनम् । त्रैलोक्यमङ्गलकवचकथनम् । सर्व्वार्थसाधनकवचम् । अष्टशक्तिस्तवः । त्रैलोक्यमोहनकवचम् । कालीसहस्रनामस्तवः । महाशङ्खादिमालाविधिः । मालासंस्कारविधिः । रुद्राक्षमालादिशोधनविधिः । मन्त्रसंस्कारादिविधिः । मन्त्रसिद्धिलक्षणम् । कुल्लुकादिज्ञानोपायकथनम् । शिवाबलिविधिः । छागादिबलिविधिः । पुरश्चरणविधिः । वीरपुरश्चरणविधिः । नित्यहोमविधिः । विशेषहोमपद्धति । होमद्रव्यपरिमाणादिकथनम् । कामनाभेदेन होमद्रव्यविशेषविधिः । कूर्म्मचक्रविधिः । ग्रहणपुरश्चरणप्रयोगः सूर्य्योदयपुरश्चरणप्रयोगः । शरत्कालीनपुरश्चरणप्रयोगः । रहस्यपुरश्चरणप्रयोगः । मन्त्रसिद्धिप्रमाणकथनम् । भूतलिपिविधिः । निर्व्वाणीमुद्रालक्षणादिकथनम् । कुलाचारमाहात्म्यादिकथनम् । कुमारीऽपूजाविधिः । कुलीनानिरूपणम् । योनिपूजादिविधिः । पञ्चमकारविधिः । विजयाकल्पः कथनम् । मांसशोधनविधिः । मत्स्यशोधनविधिः । मुद्राशोधनविधिः । मैथुनशोधनविधिः । शक्तमन्त्रेषु पीठनिरूपणम् । स्वयम्भूकुसुमादिशोधनविधिः । शोणितशुद्धिकथनम् । स्वयम्भूकुसुमादेरनुकल्पकथनम् । वीरसाधनविधिः । तत्र शवलक्षणादिकथनम् । विविधेन प्रकारेण

मन्त्रसाधनविधिः । योगिनां नित्यकृत्यकथनम् । अथ षट्कर्म्मकथनम् । तत्र उच्चाटनविधिः । विद्वेषणविधिः । स्तम्भनविधिः । षट्कर्म्मक्रमकथनम् । आकर्षणविधिः । वशीकरणविधिः । गुरुचरणचिन्तनप्रकारकथनञ्च ॥

No. 61. **कालीसहस्रनामस्तुतिरत्नटीका, By पूर्णानन्दः ।** Substance, country-made paper, 18 × 4½ inches. Folia, 40. Lines, 6 on a page. Extent, 990 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Serpur Mayamansiñha, Mahámahopádhyáya Candrakánta Tarkálaŋkára. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमः काल्यै ॥

प्रणम्य कालीचरणारविन्दं ब्रह्मादिभिर्ध्येयमनन्तपुण्यं ।

सहस्रनामस्तुतिरत्नटीकां तनोति तत्पादरतैकचित्तः ॥

कैलासशिखरे देवी शङ्करं पप्रच्छ कैलासे त्रिकूटे रम्ये नानारत्नविभूषिते नानाद्रुमलताकीर्णे नानापक्षिरवैर्युते चतुर्मुखपञ्चवक्त्रे चतुर्मुखलेति क्वचित् पाठः ।

End. यद्वा पाठयेत् पठेच्चेति दिवसं वन्ध्यं न चरेत् अवन्ध्यं दिवसं कुर्य्यात् इत्यर्थः ।

इति मदितमशेषं कालिकावर्णरूपं

प्रपठति यदि भक्त्या सर्व्वसिद्धीश्वरः स्यात् ।

अभिनवसुखकामः सर्व्वविद्याभिरामो

भवति सकलसिद्धिः सर्व्ववीरा सवृद्धिः ॥

सर्व्ववीरा सर्व्वश्रेष्ठा सर्व्वाधिका वा सवृद्धिर्भवेदिति ॥ ० ॥

इति संक्षेपतः प्रोक्तं किमन्यत् श्रोतुमिच्छति ।

Colophon. इति पूर्णानन्दपरमहंसविरचिता सुन्दरीवरदानाख्यमेधासाधनाख्यनामकाली-सहस्रनामस्तुतिरत्नटीका समाप्ता ।

विषयः । कालीसहस्रनामस्तुतिरत्नाख्यस्य कालीस्तोत्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 62. **कालीसहस्रनामस्तोत्रटीका ।** Substance, country-made paper, 10 × 5 inches. Folia, 48. Lines, 8 on a page. Extent, 608 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1744. Place of deposit, Kánṭhálpárá, post office Naiháṭi, Paṇḍita Rámatáraṇa Thákura. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमः परमदेवतायै । अथ कालीसपर्य्यनामटीका ।
कालीं कज्जलवर्णां करकलितवरां छिन्नमुण्डां कमाख्यीं ।
(.......) अथ परमकारुणिकः परमशिवो गुह्यातिगुह्यतरां परविद्यां कलिकलुषहरां श्रीमद्दक्षिणकालिकां श्रीविद्याप्रकाशतः सपर्य्याख्यां टीकां प्रकाशयन्नि वैशाख इत्यादिना ॥

End. महाकालसंहिता कालीकालसम्वादे सुन्दरीश्रियाविशेषकमिति व्याख्याय तत्र पठन्ति तदिह भावमिति ।

Colophon. इति श्रीमदादिनाथमहाकालोक्तमहाकालसंहितायां कालीकालसम्वादे सुन्दरीमन्त्रिदानाख्यकालिकारूपककारात्मकसपर्य्यनामस्तोत्रटीका समाप्ता ॥ शकाब्दा १७४४ ॥

विषयः । महाकालसंहितान्तर्गतकालीसपर्य्यनामस्तोत्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 63. कालोत्तरम् । Substance, country-made paper, 11 × 2 inches. Folia, 9. Lines, 4 on a page. Extent, 81 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Usṭhi Mayamansiñha Kálícandra Nyáyálaŋkára. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
कालोत्तरं प्रवक्ष्यामि राशिमाश्रित्य केवलम् ।
येन विज्ञानमात्रेण सर्व्वज्ञत्वमवाप्नुयात् ॥
स्वभावो लक्षणञ्चैव अपमृत्युस्तथैव च ।
कालमृत्युश्च सर्व्वेषां कालोत्तरः प्रकाशकः ॥
भावचिन्तापमृत्युश्च महामृत्युस्तथैव च ।
राशिक्रमेण विज्ञेया यत्र कालोत्तरो हि यः ॥

End. वर्षे चामायके मासि नवम्यां सितपक्षके ।
गुरौऽङ्गिरा वेददृक्षे प्रश्नरोमेण नश्यति ॥

Colophon. इति कालोत्तरं समाप्तम् ॥

विषयः । राशिनक्षत्रादियोगक्रमेण अकालमरणादिनिरूपणम् ॥

No. 64. काव्यप्रकाशविस्तारिका, By परमानन्दचक्रवर्त्ती । Substance, country-made paper, 12 × 3 inches. Folia, 43. Lines, 7 on a page. Extent, 1429 çlokás. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naiháṭí, Paṇḍita Haraprasáda Çástrí. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. (अथ ग्रन्थस्यादपपत्रयं नास्ति तेन प्रारम्भवाक्याभावात् अष्टादशपत्रस्थित द्वितीयोल्लासस्य प्रारम्भवाक्यं लिख्यते)
अज्ञनादृत्तिविरूपयोर्देशशब्दात्मकविभागपरं द्वितीयोल्लासं यावत् तत्-
क्रमेणेत्यादि प्रथमं शब्दस्य ततोऽन्यस्येत्यादयः क्रमश ।

End. (अथ शेषांशस्खलितत्वात् अष्टचत्वारिंशत्पत्रस्थद्वितीयोल्लासस्य समाप्तिवाक्यं लिख्यते)
इति सहकारिणोक्तशक्तिमत्त्वेन ताद्दशशब्दस्यैवान्वयव्यतिरेकान्वयविधानात्
अतएव शब्दमूलत्वव्यपदेश इति भावः ॥

Colophon. इति श्रीपरमानन्दचक्रवर्त्तिकृतौ काव्यप्रकाशविस्तारिकायां द्वितीयोल्लासः ॥ *

विषयः । काव्यप्रकाशनामकालङ्कारग्रन्थस्य व्याख्या ।

No. 65. काशीतत्त्वप्रकाशिका, By रघुनाथेन्द्रशिवयोगी । Substance, country-made paper, 14 × 4 inches. Folia, 41. Lines, 6 on a page. Extent, 645 çlokás. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Çrínagara, District Dháká, Bábu Rajaníkánta Guha. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणपतये । मत्स्यपुराणे ।
यथा नारायणः श्रेष्ठो देवानां पुरुषोत्तमः ।
यथेश्वराणां गिरिशः स्थानानामेतदुत्तमम् ॥
वायुपुराणे ।
मत्समः पुरुषो नास्ति त्वत्समा नास्ति चाङ्गना ।
अविमुक्तसमं क्षेत्रं न भूतं न भविष्यति ॥
ब्रह्मपुराणे । मार्कण्डेय उवाच ।
एकमेव जगन्नाथ दृष्टेयं त्वत्प्रसादतः ।
लोकानाञ्च हितार्थाय नानाकारप्रशान्तये ॥

शैवभागवतानाञ्च वेदार्थप्रतिपेषकम् ।
यस्मिन् क्षेत्रवरे पुण्ये निर्मले पुरुषोत्तमे ॥
शिवस्यायतनं देव करोमीति परं महत् ।
प्रतिष्ठेयं यथा तत्र तत्र स्थाने च शङ्करम् ॥
ततो ब्राह्मणि लोकेऽस्मिन् एकमूर्त्तौ हरीश्वरौ ।
प्रत्युवाच जगन्नाथः स पुनस्तं महामुनिम् ॥
यदेतत् परमं देवं कारणं भुवनेश्वरम् ।
लिङ्गमाराधनार्थाय यस्य ते मतिरीदृशी ॥
मम हृष्टेन विप्रेन्द्र कुरु शीघ्रं शिवालयम् ।
मत्प्रसादात् शिवलोके तिष्ठसे त्वं तथाक्षयम् ॥
शिवे संस्थापिते विप्र मम संस्थापनं भवेत् ।
आवयोरन्तरं किञ्चिदेकभावौ द्विधाकृतौ ॥
यो रुद्रः स स्वयं विष्णुर्यो विष्णुः स महेश्वरः ।
उभयोरन्तरं नास्ति पवनाकाशयोरिव ॥
मोहितो नाभिजानाति स एव गरुड़ध्वजः ।
वृषध्वजः स एवेति त्रिपुरघ्नत्रिविक्रमः ॥

End.

पराशरोपपुराणे ।
क्षेत्रोत्क्रममात्रस्य अनुमानस्य केवलम् ।
वेदवेदान्तसारस्य प्रणवाख्यस्य पार्वति ॥
ब्रह्मचक्रस्वभूतोऽहं संसारज्ञानकर्षितात् ।
कृपया मामकं रूपं परिपूर्णं परात्परम् ॥
आनन्दं सत्यचिद्रूपं तावकं तमसः परम् ।
स्वयं भूतं निराकारं दास्यामि ...... ॥
क्षेत्रैव मरणं सम्यक् यस्य सिध्यति देहिनः ।
विज्ञानसाधनं तेन सर्वं पूर्वमनुष्ठितम् ॥
सेवया ... विनश्यन्ति पापानि सकलानि तु .
सेवयास्य समं नास्ति प्रायश्चित्तं न संशयः ॥
तस्मात् सर्वं परित्यज्य क्षेत्रमेतत् समाश्रयेत् ।
तथा मया च देवैश्च सेवितञ्च महर्षिभिः ॥
क्षेत्रस्यैवास्य माहात्म्यं मया वक्तुं न शक्यते ।

आवाङ्मोपनिषत् साचात् स्वयं जानाति वा न वा ॥
मन्वसंख्या पुराणानि सादरं तस्य पार्श्वति ।
वदन्ति लोकरचार्थं महात्म्यानस्य भैरवम् ॥

Colophon. इति शिवयोगिरघुनाथेन्द्रविरचिता काशीतत्त्वप्रकाशिका समाप्ता ॥

विषयः । मत्स्यपुराण-वायुपुराण-ब्रह्मपुराण-पराशरोपपुराण-कूर्म्मपुराण काशीपुराण-पद्मपुराण-स्कन्दपुराण-महाभारतीयवनपर्व्व- हरिवंश-दक्षस्मार्त्तस्मृति-लघुजावाल-श्वेताश्वतरोपनिषत्तन्त्र-काशीखण्डप्रभृतिभ्यः प्रामाणिकग्रन्थेभ्यः काशीक्षेत्रस्य माहात्म्यसूचकानां वचनानां संग्रहः प्रसङ्गतश्च कपर्द्दीश्वर-धर्मेश्वर-केदारेश्वर-कृत्तिवासेश्वर-वीरेश्वर-वीरेश्वर-दुर्गा-मणिकर्णिकादीनां माहात्म्यकीर्त्तनञ्च ॥

No. 66. काशीभाष्यामृतं, By रामरत्नवन्द्योपाध्यायः । Substance, country-made paper, 12×5 inches. Folia, 355. Lines, 8 on a page. Extent, 8520 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Yaçodala Mayamansiñha, Paṇḍita Harinátha Tarkabhúṣaṇa. Appearance, tolerable. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । ॐ नमः काश्यै ।
काशीविश्वेशनारायणगणपमुखान् सर्व्वदेवान् प्रणम्य
नत्वा श्रीस्वामिनं श्रीगुरुमतिविनयैः श्रीधरानन्दसंज्ञं ।
काशी प्रत्यक्ष साक्षादिति हृदयसुखं तत्सदाज्ञानुसारात्
काशीभाष्यामृतं संविरचयति मुदा रामरत्नाख्यवन्द्यः ॥
ज्ञातरामाभवाख्यादौ काशीवासी ततः परम् ।
श्रीरामरत्नवन्द्यः स कालचन्द्रद्विजार्थदः ॥
श्रीश्यामाचरणाख्यवन्द्यपदवेः कान्ता सभा सत्प्रभा
तस्यां काशीकथा सदा समुचिता तत् काशीभाष्यामृतं ।
कालीकृत्य तदाज्ञया प्रमुदितः श्रीरामरत्नो द्विजो
वाक्यानां रचनाकृतश्च मुदा श्रीकालचन्द्रो द्विजः ॥
विश्वेशं माधवं ढुण्ढिं दण्डपाणिञ्च भैरवं ।
वन्दे काशीं गुहं गङ्गां भवानीं मणिकर्णिकाम् ॥
इति उत्तमवन्दना । श्रुतिस्मृतिपुराणेतिहासप्रसिद्धा काशीमुक्तिरनुपमा-
इति ।

End.

मुक्तिक्षेत्राणि सर्व्वाणि यत् संवेष्टितं फलम्
पञ्चरात्रात्तदाप्नोति निवेश मणिकर्णिकाम् ॥
प्रयागस्नानपुण्येन यत् पुण्यं स्वर्गविप्रदम् ।
काशीदर्शनमात्रेण तत् पुण्यं भवयाच्छिव ॥
यत् पुण्यमश्वमेधेन यत् पुण्यं राजसूयतः ।
काश्यां तत् पुण्यमाप्नोति त्रिरात्रशयनाद्यमी ॥
तुलापुरुषदानेन यत् पुण्यं सम्यगाप्यते ।
काशीदर्शनमात्रेण तत् पुण्यं भवयाच्छिव ॥
इति विष्णोर्वचः श्रुत्वा देवदेवो जगत्पतिः ।
उवाच च प्रसन्नात्मा तथास्तु मधुसूदन ॥

Colophon. इति काशीभाष्यार्णवेऽष्टाशीतितमः परिच्छेदः :

विषयः । काशीभाष्यकरणप्रयोजनकथनम् । ब्रह्मादयभिमानभञ्जनावसरकथनम् । भवज्वरादिनिरूपणम् । दिवोदासोच्चाटनवर्णनम् । वाराणसीमाहात्म्यादिकथनम् । विमाक्षपार्श्वस्थितसौम्यकाशीमाहात्म्यम् । पार्व्वत्या एकाम्रकाननादिवर्णनम् । हरिहराभेदनिरूपणम् । पद्मपुराणोक्तकाशीमाहात्म्यादिकथनम् । सर्व्वसम्मतकाशीमुक्तिनिरूपणम् । युगधर्म्मनिरूपणम् । व्यासभिक्षाचारणादिकथनम् । काशीसर्व्वोत्तमत्वादिनिरूपणम् । काशीप्रादुर्भावादिकथनम् । कपालमोचनतीर्थमाहात्म्यादिकथनम् । ब्रह्महत्यादिपापनिष्कृतिनिरूपणम् । ज्ञानोपदेशादिनिरूपणम् । काश्याश्रयणनिरूपणम् । निर्व्वाणपरोक्षादिनिरूपणम् । काशीकृतपापप्रायश्चित्तादिनिरूपणम् । विष्णुर्वैपुण्डरीकाक्षादिनिरूपणम् । शिवापराधभञ्जनादिप्रकारकथनम् । गङ्गामाहात्म्यादिनिरूपणम् । ब्राह्मणमाहात्म्यादिकथनम् । शिवप्रसादमाहात्म्यादिकथनम् । शिवपूजाविध्यादिः । काश्याश्रितसर्व्वतीर्थनिरूपणम् । तारकोपदेशकथनम् । काशीकृतपापयातनादिवारणप्रकारनिरूपणम् । शिवविष्णुवैषम्यभावभञ्जनादिकथनञ्चेति विषयः ॥

No. 67. कीरदूतं, By रामगोपालः । Substance, country-made paper, 14 × 3 inches. Folia, 12. Lines, 6 on a page. Extent, 238 çlokas. Character, Bengali. Date, S. K. 1778 Place of deposit, Dhánuká, Post office Pálanga, District Faridpura Paṇḍita Jagadbandhu Vidyábhúṣaṇa. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीकृष्णाय ।

विष्णोर्गौरीत्वजनिवसनं श्रीमत्पादारविन्दं
वर्णातीतं नवजलधरश्यामलश्रीयुताङ्गं ।

कृष्णं गोपीविरहसहचरं सुन्दरं शोकमग्नं
पूर्वानन्दं किमपि कथितं गीतिरालोकयामि ।
वृन्दारण्ये नवनवमकुलाक्रान्तभूम्ये नटान्ते
भास्वन्मुखा दयितविरहोत्तापसन्तापितानां ।
गोपस्त्रीणां ...... दृशां मध्यगे दुःखिनीनां
वाक्येत्युच्चैः .... मर्मभित् सर्व्वदासीत् ।
मध्ये तासामपि च शुशुभे नम्रकार्श्यस्वराङ्गी
सुश्रोणीनां कमलजदलश्यामलश्यत् कविंकेव ।
हीना क्षीणा सजलनयना गौरभा......कष्टी
मर्त्युं नैच्छद्विरहदहनोत्तापतप्ता तदा किं ।
काचिद्गोपी विनयवचनैः सान्त्वयित्वा समाधीं
भर्त्तुर्व्वार्त्तांममनसुलभं जीवनं सानुमेने ।
इत्थं चिन्ताकुलितहृदया पक्षिणं कीरमारात्
प्रीत्यापश्यत् सुरचितमनोहारिणं चित्रपक्षं ।
प्रत्यूषे तं सुमधुरगिरा प्रीणयित्वा वराङ्गी
कीराख्याकं समतिकुशलो दौत्यकर्म्मण्युताम्मिन् ।
अन्यस्त्रीणां विविधवचनं सम्मुखोद्गीतहृद्यं
शोष्यत्येव प्रमुदितमना माधवो यादवाग्र्यः ।   इत्यादि ।

End

काहं कीरा मम तु दयितो नैव किञ्चित् स्मरामि
शोकः कोऽपि स्फुरति हृदये मामकाग्नोऽग्निरूपः ।
कस्माद्धेतोर्द्दहति स च मां निर्द्दयः किं करोमी-
त्युक्त्वा भूमौ न्यपतदिव सा वंशतामिन्दनाभी ।
तस्मायावेदयितुमपि तां दुर्द्दशां तत् प्रियाया
चत्यौत्कण्ठ्यात् झटिति मथुरां माधवाय प्रियाय ।
वृन्दारण्याकुलितहृदयो मत्स्वरूपः प्रसन्नो
कीरो धीरः सुमदुपहृतो दौत्यकर्म्मैकदक्षः ।
राधादेवीविरहचरितोपेन्द्रगीतामरस्यं
... नेदं कलमपि मया कीरदूताख्यकाव्यम् ।
...... प्रभवकविना रामगोपालकेन
प्रेमाख्यानोऽमृतमिव सदा सन्तु आस्वादयन्तु ।

दोर्दर्पेण वशीकृताः क्षितिभुजो यस्यैव वन्द्यावनौ
यस्याशेषगुणप्रदीप्तयशसा प्रच्छादितं भूतलम् ।
वर्णन्ते परिपातृ यस्य कवयः श्रीकालिदासोपमाः
काव्यं कौरवपोद्दरं वितनुते तस्यैकसभ्यो बुधः ॥ समाप्तोऽयं ग्रन्थः ।

Colophon. शाके वस्वब्धिमैत्क्षितिपरिगणिते मार्गशीर्षे कुजाह्ने
तारिण्याः पादपद्मं स्वरहृदि ध्यायमानं मुनीन्द्रैः ।
नत्वा श्रीराधिकूतं कुलगुरुचरणः श्रीयपाठार्थमेतत्
यावेश्रीदुर्गाराममाणो नडुरिव च गुरोः संस्मरन् श्रीयुताङ्घ्रिं ॥
श्रीदुर्गाचरणे सदा भवतु मे भक्तिः पदाब्जं गता ॥

विषय । कीरमुखेन मथुरागतं श्रीकृष्णं प्रति श्रीराधायाः सन्देशप्रेरणम् ।

No. 68. कीर्त्तनचिन्तामणिः, By रघुनाथभट्टः । Substance, country-made paper, 8×5 inches. Folia, 8. Lines, 11 on a page. Extent, 176 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Ágartalá Vṛddhanagara Paṇḍita Míneçvara Sárbabhauma. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीगौरविधुर्जयति ।
अथ कीर्त्तनचिन्तामणिलक्षणम् ।
श्रीवाल्मीकिपुराणे यथा ।
श्रीमद्रूपगोस्वामिपदारविन्दचिन्तया ।
श्रीतचिन्तामणि ग्रन्थः श्रीरघुनाथेन निर्मितः ॥
चरितं यथा ।
निजभक्तादिवासादिभावकानाञ्च नायकाः ।
सान्द्रपरिधिरामाणां यद् यत् कीर्त्तनलक्षणम् ॥ इत्यादि ।

End. सर्व्वेण स्मरणेन(?) श्रीराज्ञः सदयो भवेत् ।
पार्श्वदं तथारूपेण प्रतिजन्मसु सङ्गमम्(?) ॥

Colophon. इति श्रीरामाद्भुतिपुराणे भरद्वाजं प्रति श्रीवाल्मीकिमुन्युक्तं तदुद्धृतः संग्रहः
श्रीरघुनाथभट्टगोस्वामिरचितः कीर्त्तनचिन्तामणिग्रन्थमिति एकशतपञ्चषोडशः
सम्पूर्णम् ॥ (?)

विषयः । कीर्त्तनस्य लक्षणादिकथनम् ।

No. 69. कुमारिकाखण्डः स्कन्दपुराणीयः । Substance, country-made paper, 12 x $4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 182. Lines, 10 on a page. Extent, 7,025 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1724. Place of deposit, Calcutta. Çyámapukur Visvakoṣa Office. Bábu Nagendra Nátha Basu. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः । मुनय ऊचुः ।
दक्षिणार्णवतीरेषु यानि तीर्थानि पञ्च च ।
यानि शुचि विशालाच वर्णयन्त्यपि तानि च ॥
सर्व्वतीर्थफलं येषु नारदाद्या वदन्ति च ।
तेषां चरितमाहात्म्यं श्रोतुमिच्छामहे वयम् ॥
उग्रश्रवा उवाच ।
शृणुध्वमद्भुतं पुण्यं तत्कथां कुमारनाथस्य महाप्रभावम् ।
द्वैपायनो यत्सम चाह पूर्व्वं धर्म्मात्मपुरोगोऽग्रमचर्चितार्थं ।
कुमारगीता गाथाच श्रूयतां मुनिसत्तमाः ।
या सर्व्वदेवैर्मुनिभिश्च पूजिता ॥
साध्वाचारस्तम्भतीर्थं यो निषेवेत मानवः ।
नियतं तस्य वासः स्यात्स्म लोके यथा मम ॥

End. इति वो वर्णितः पुण्यो महीसागरसम्भवः ।
प्रभाव् संकीर्त्तयंस्तेन सर्व्वपापैः प्रमुच्यते ॥
य इदं श्रावयेद्विद्वान् महीमाहात्म्यसम्भवम् ।
सर्व्वपापविनिर्मुक्तो ब्रह्मलोकमवाप्नुयात् ॥
गुप्तक्षेत्रस्य सकलं माहात्म्यं श्रावयेद्यदि ।
सर्व्वैश्वर्य्यमवाप्नोति ब्रह्महत्यां व्यपोहति ॥
पुस्तकमखिलं वस्त्रं ब्राह्मणाय निवेदयेत् ।
यथाशक्त्या सुवर्णञ्च गां भूमिं प्रयतः शुचिः ॥
सन्तुष्टे ब्राह्मणे तुष्टो महेशो जायते ध्रुवम् ।

Colophon. इति श्रीस्कन्दपुराणे कुमारिकाखण्डे गुप्तक्षेत्रमाहात्म्यं । अत ऊर्ध्वं कपिला-
ख्यानोपाख्यानं यथायमाचष्टोक्तः । शौनक उवाच ।
सूत माहात्म्यमतुलं गुप्तक्षेत्रस्य सूचितं ।
ज्ञानस्य कापिलस्यापि माहात्म्यं वक्तुमर्हसि ॥
शुभमस्तु ॥ श्रीसंवत् १८५९ ॥ शकाब्दा १७२४ ॥

विषयः। षट्तीर्थादिनिरूपणम्। स्नानप्रशंसादिकथनम्। युगाद्यादिनिरूपणम्। नारद-प्रस्थानप्रतिष्ठादिः। महीप्रादुर्भावादिकथनम्। कुमारेशमाहात्म्यादिवर्णनम्। तारकविजयादि-वर्णनम्। पञ्चलिङ्गोपाख्यानादिः। भूसंस्थित्यादिनिरूपणम्। बर्करेश्वरमाहात्म्यादिकथनम्। महाकालप्रादुर्भावकथनम्। युगव्यवस्थादिकथनम्। महाकालमाहात्म्यादिकथनम्। भयादित्य-माहात्म्यादिकथनम्। दिव्यवर्षनादिकथनम्। जयादित्यमाहात्म्यादिकथनम्। महाविद्या-साधनादिकथनम्। बर्बरीकोपाख्यानादिश्च।

No. 70. कुलचूडामणिः। Substance, country-made paper, 12 × 2½ inches. Folia, 28. Lines, 6 on a page. Extent, 504 çlokas. Character, Bengali. Date ? Place of deposit, Hálisahar Khásváṭi Mahádeva Bhattá-cháryya. Appearance, old. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय। भैरव उवाच।
चसंख्या त्रिपुरा देवि चसंख्याता च कालिका।
वागीश्वरी तथासंख्या तथा नदत् कुल्लाकुल्ला॥
मातङ्गिनी तथा पूर्णा विमला च सुनायिका।
त्रिपुरैकजटा दुर्गा याचान्या कुलसुन्दरी॥
वैष्णवं गाणपत्यञ्च महासौरमतं तथा।
शैवं शङ्करजातञ्च नन्दिकेश्वत् भूतसम्भवम्॥
चतुःषष्टिश्च तन्त्राणि मातृका गुप्तमानि च।
महामाया (सम्भवञ्च) योगिनीयामलसम्भवम् (?)॥
(तद्वसम्बरकन्याम) भैरवाष्टकमेव च।
(चण्डेरूपाष्टकं ज्ञानं) आमलाष्टकमेव च॥ (?)
तन्त्रज्ञानं वासुकिञ्च महासम्मोहनं तथा।
महाशङ्खं महादेवं वातुलं वातुलोत्तरं॥
चण्डेशं मोहनेशं विशुद्धेश्वरमेव च।
एवमेतानि तन्त्राणि तथान्यदपि कोटिशः॥
श्रुत्वा देवि न कुत्रापि चातामन्दापि भैरवि।
तत् कथं वद सुश्रोणि मयि कल्याणवर्णिनि॥
देव्युवाच।
शृणु देव परानन्द परमार्थविशारद।
योगिनीगुह्यकालस्य उपायं कथ्यते मया॥

End. भूतशुद्धिं प्राणायामञ्च बीजं षडङ्गं विधाय बिल्वपत्रे एतन्मन्त्रं विलिख्य
षड्शोद्भवां युवतीं समानीय तस्या योनौ भगमालां सम्पूज्य तत्र यन्त्रं
संस्थाप्य ध्यायेत् ।
षडब्जमध्येन्दुसंकाशां नवचारुचविग्रहाम् ।
चिन्तयेत् योषितां योनौ चोभयेत् परमेश्वरीम् ॥
इति ध्यात्वा गन्धादिभिरभ्यर्च्य पुनः मन्त्रं दद्यात् ।
किं पुनर्मानुषं देवि त्रैलोक्यमपि मोहयेत् ।
प्रकारान्तरमाह । भूतशुद्धिं प्राणायामञ्च विधाय युवतीमस्तके यन्त्रं
संस्थाप्य ध्यायेत् ।
रक्तवर्णां स्त्रियं ध्यात्वा मदीयसदृशा ततः ।
तस्या मूर्द्धिं करेद्वियां जगत्पीयूषवर्षिणीम् ॥

विषयः । गुरुनिरूपणम् । स्नानादिनिरूपणम् । कुलदेवतापूजादिनिरूपणम् । कुलाङ्ग-नादिनिरूपणम् । यन्त्रादिलेखनोपायकथनम् । कुलाचारादिनिरूपणम् । समयाचाररहस्यादि-निरूपणम् । मद्यपानादिविधिः । वेतालादिसिद्धिप्रकारः । कुलाचारसङ्केतनिरूपणम् । प्रयो-गादिश्चेति ।

No. 71. कुलदीपिका । Substance, country-made paper, 15 × 7 inches. Folia, 47. Lines, 10 on a page. Extent, 940 çlokas. Character, Nágara. Date ? Place of deposit, Káçídháma Vindhyeçvarí-prasáda Dube. Appearance, new. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ कुलप्रदीपिका लिख्यते । ॐ परापरायै नमः ।
नमामि प्रथमां देवीं चाद्रिमूर्त्तिं सनातनीम् ।
चिन्मयीं परमानन्दां विश्वाकाशस्वरूपिणीम् ॥
विलोक्य कुलशास्त्राणि सम्प्रदायवचं तथा ।
कौलिकानां हितार्थाय क्रियते कुलदीपिका ॥
अथ कुलिशमे मणिमण्डपे शिव उवाच ।
रहस्यातिरहस्यञ्च कथ्यते शृणु साम्प्रतम् ।
चादिनाथप्रवक्तः साक्षात् परं ब्रह्मः स एव हि ।

End. चाचारविद्यापठनञ्च पुनरंघ्रिद्वयं गमात् ।
कुलविद्या परा चैव रहस्यमोक्षिणी तथा ।

श्राश्वीतु दशशेषा सनयामरबोधिनी ।
कुलपद्मावती पञ्चदशाक्षरी सुन्दरात्मिका (?) ॥
श्रीलविद्या तथा प्रोक्ता गुरुक्रमविमर्शिनी ।
समानाद्यादिसङ्केता विद्यानुरागपूर्विका ॥
वाग्वादिनी ततः पश्चात् प्रोक्तानुत्तरशाङ्करी ।
षोडशी मूर्तिविद्या च त्रिमूर्तिः पुरसुन्दरी ॥
सप्तविंशतितत्वानां श्रीमच्छेतुककात्मिका ।
चक्षुरमिदं दिव्यं षड्प्यसचितं क्रमात् ॥
अत्रैं श्रीपादुका पूर्णं चरणानां क्रमादुत ।

Colophon. इति श्रीकुलदीपिका समाप्ता ।

विषयः । दशमहाविद्यामन्त्रानुष्ठानादिनिर्णयः ।

No. 72. कुलपञ्जिका, By महेशः । Substance, country-made paper, 19 × 5 inches. Folia, 533. Lines, 11 on a page. Extent, 27,797 çlokas. Character, Bengali. Date ? Place of deposit, Kolágrám, District Dháká, Çrí Hariçcandra Ghaṭaka. Appearance, new. Generally Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ कुलपञ्जिका लिख्यते ।
बालकानां हितार्थाय निर्दोषकुलपञ्जिका ।
क्रियते श्रीमहेशेन कुलीनस्योपकारिका ॥
षट्त्रिंशद्वृन्दमालोक्य निर्दोषस्य कथ्यते ।
निर्दोष इति पदमिति वृन्दभग्नविषयकः ॥
वृन्दमध्येनाथ गुणिवच्यते ।
फुलिया खड़दहश्चैव बल्लवोऽथ रत्नाकरः ।
आचाररत्नकथा ख्यातः सुराइकृमेव च ॥
मालोऽथ शेखरचन्द्रः श्रीविद्याधरकस्तथा ।
राढे बङ्गे समाख्याता निर्दोषकुलयूथकाः ॥

इत्यादि । यूथं वृन्दं मेल इति पर्य्यायः । तन्मेलमात्रविच्छिन्नस्य यूथं निर्दोषरूपम् । तत्तद् यूथादि प्रकरणभेदेन कथ्यते । इत्यादि ।

End. राजवल्लभस्य कन्या यं श्रीनिवारायण प्रं ततसुतरामश्रीरमकुलभूषणः चक्र

कन्या विं मुं रामसन्तोष प्रं वं धर्म्मनारायण प्रं तत्सुत रामगतिविद्याभूषणः
चक्र चें मुं रामसन्तोषः प्रं तत्सुताः शिवचाँद गोकुल चन्द्रवदनाः ।

Colophon. (अतःपरं न लिखितं ।)

विषयः । बङ्गीयराढ़ीयकुलीनानां वंशावलीकीर्त्तनम् । तेषामार्थिचेष्टादिकीर्त्तनञ्च ।

No. 73. कुलसंहिता वा नवरात्रादि कुलसंहिता । Substance, country-made paper, 12 × 3 inches. Folia, 30. Lines, 8 on a page. Extent, 768 çlokas. Character, Bengali. Date ? Place of deposit, District Dháká, Vikramapura Májpáḍá Bábu Rásavihárī Ráya. Appearance, old. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ।

कालीतन्त्रं समालोक्य यामलं भूतडामरम् ।
कुब्जिकातन्त्रराजञ्च खेचरीसाधनं तथा ॥
कालीतन्त्रं नीलतन्त्रं विविच्य परया मुदा ।
कथ्यतेऽतिप्रयत्नेन साधकानां हिताय च ॥
मन्दरस्थं महादेवं भगवन्तं महेश्वरम् ।
पप्रच्छ भक्तिसंयुक्ता प्रेमविक्लवमानसा ॥
वचःस्खलत्समाधीना विपरीतरतातुरा ।
श्री पार्व्वत्युवाच ।
केनोपायेन देवेश श्रुतं सिद्धिर्भवेन्नृणाम् ।
तन्मे वद दयासिन्धो भक्तानुग्रहकारक ॥
कौलाचारं विशेषेण शवादिसाधनं तथा ।
वदस्व गिरिजानाथ यदि स्नेहोऽस्ति मत्प्रति ॥
इति देव्या वचः श्रुत्वा भगवान् शङ्करोऽब्रवीत् ।
कौलभावोऽतिदुर्ज्ञेयो योगिनामपि सुव्रते ॥
बहुवारमहञ्चापि वारितासि मया प्रिये ।
तथापि तव चापल्यं वारितुं नैवमीश्वरः ॥
तवस्नेहेन भक्त्या च प्रेम्णा च गिरिसम्भवे ।
दासोऽस्मीति ते ज्ञानमहात्मातिस्तुतिमीश्वर ॥
वदामि अमलां मातः शृणु सावहिता प्रिये । इत्यादि ।

End. कुलं गोप्यतरं देवि सर्वधर्ममहाफलम् ।
नवरात्र विधिं देवि गोपनीयं यथा प्रिये ।
यथा जारो जनन्याश्च यथा मन्त्रश्च यत्नतः ।
यथा जारो गोपनीयो भर्त्तरि प्राणवल्लभे ।
तथेदं गोपनीयञ्च न प्रकाश्यं कदा पुनः ।

Colophon. इति महारहस्ये शिवपार्व्वतीसंवादे नवरात्रादिकुलधर्मसंहिता समाप्ता ।

विषयः । अथ कौलधर्म्मनिरूपणम् । अथ साधकलक्षणादिकथनम् । शक्तिलक्षणादि-कथनम् । कौलानां पूजाक्रमविधानम् । तत्फलादिकथनम् । पञ्चतत्त्वनिरूपणम् । मन्त्रादि-शोधनविधिः । बलिदानविधिः । पात्रस्थापनादिविधिः । जपविधिः । तर्पणविधिः । कलौ वीरभावस्य प्राशस्त्यकथनम् । साधनविधिः । तत्तद्देशादिनिरूपणम् । कौलानां कर्त्तव्याकर्त्तव्य-विधानम् । कौलगुरुलक्षणादिकथनम् । कौलाचाराधिकारनिरूपणम् । गुरुप्रशंसादिकथनम् । कौलरहस्यकथनञ्च ।

No. 74. **कुलसारावली ।** Substance, country-made paper, 18×4½ inches. Folia, 6. Lines, 7 on a page. Extent, 283 çlokas. Character, Bengali. Date ? Place of deposit, Hálisahar Khásváṭí Mahádeva Bhaṭṭá-cháryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ श्रीगुरवे नमः ।
नमामि यज्ञपुरुषं परं ब्रह्म च सर्व्वदा ।
अव्यक्तमेकरूपं च ब्रह्माकारनिरञ्जनम् ।
साधकानाञ्च सिद्धानां ज्ञानहेतु तदद्य ।
सृष्टिपालनसंहार तत्त्वज्ञे कमलात्मकम् ॥(?)
प्रथमं सर्व्वलोकानां धर्म्मराज्यसुखप्रदं ।
प्राचीनाचरणयत्नं शिवाकारमनामयम् ॥
कैलासशिखरासीनं देवदेवं जगद्गुरुम् ।
पृच्छत्यस्मिन् उमा देवी भूमौ प्रणम्य महेश्वर ॥

End. अनुपमं निराकारं निरालम्बं शब्द तत्परे ।
अचलं निर्मलञ्चैव ब्रह्मवादि निरञ्जनम् ।
वेदान्तसारसर्व्वस्वं यथार्थं शिवभाषितम् ।
स्थितिरं सर्व्वजीवात्मा नाम वाच्यो विचारय ॥

Colophon. इति योगशास्त्रे उमामहेश्वरसम्वादे कृष्णाख्यानी समाप्ता ।

विषयः। आध्यात्मिकज्ञानमुद्रातीर्थादिनिरूपणम् ।

No. 75. कृष्णकर्णामृतटीका (सारङ्गरङ्गदा) By कृष्णदासः। Substance, country-made paper, 12 × 5 inches. Folia, 36. Lines, 11 on a page. Extent, 1,188 çlokas. Character, Bengali. Date ? Place of deposit. Váñkurá Kuncekol Bábu Yogíndranátha Siñha Deva. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीश्रीकृष्णाय नमः ।
यद्भावभावितधियोऽत्र मायां मुञ्चन्ति दुर्गमतमामपि पुण्यजानां । (?)
राधोत्सुकं मदनमोहनमच्युतं तं राधासमेधितरसोल्लसितं नतोऽस्मि ॥
कृपासुधासरिद् यस्य विश्वमाप्लावयत्यपि ।
निम्नगेव सदा भाति तं श्रीचैतन्यमाश्रये ॥
वमन्ती कृष्णमाधुर्य्यकेलिसौन्दर्य्यसम्पदम् ।
केचिन्न भावजा सम्यग् प्रेमा लीलाशुकस्य गीः ॥
मन्दोऽपि कश्चित् श्रीरूपपदाम्भोजमधुव्रतः ।
कृष्णकर्णामृतव्याख्यां विदधाति यथामति ॥

End. चञ्चले पथि मेऽस्मिन् स्खलत्पदमवेक्ष्य मुङः ।
स्वकृपायष्टिदानेन सन्तः सन्त्ववलम्बनम् ॥

Colophon. श्रीरूपचरणाब्जानि कृष्णदासेन निर्म्मिता ।
कृष्णकर्णामृतस्यैषा टीका सारङ्गरङ्गदा ॥

विषयः। कृष्णकर्णामृतनामकस्य भक्तिग्रन्थस्य व्याख्यानम् ।

No. 76. कृष्णनामार्थप्रकाशः । Substance, country-made paper, 12 × 4½ inches. Folia, 16. Lines, 9 on a page. Extent, 468 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Viṣṇupura Kriṣṇaganja Çaçibhúṣaṇa Gosvámí. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. नमः श्रीकृष्णनाम्ने ।
श्रीचैतन्यमुखोद्गीर्णा हरेकृष्णेति वर्णकाः ।
मज्जयन्तो जगत् प्रेम्णि विजयन्तां तदाह्वयाः ॥
कृष्णचैतन्यमद्वैतं नित्यानन्दं सभक्तकम् ।

तथा तनोमि तत्प्रीत्यै तन्नामार्थप्रकाशकम् ।
युगेषु धर्म्मपादानां नियमस्तेषु साधनम् ।
कलौ तु हरिनामैव केवलं गतिरित्यपि ।
नामिनाम्नोरभिन्नत्वं तन्माहात्म्यमित्यपि ।
नाम्नां साधनरूपत्वं सर्वसाधनगौरवम् ।
देशकालादिपात्राणां नियमाभाव इत्यपि ।
षडङ्गमस्तु गोविन्दसेवाश्रयणमेव च ।
सर्व्वार्थसाधनविधिर्निन्दकानाञ्च दूषणम् ।
कृतार्थत्वं तत्पराणां अतिरेकेण गर्हणम् ।

End. सहस्रनाम्नां पुण्यानां त्रिरावृत्त्या तु यत् फलम् ।
एकावृत्त्या तु कृष्णस्य नामैकं तत् प्रयच्छति ।
पद्मपुराणे ।
तारकं रामनाम स्यात् कृष्णनाम च पावकम् ।
तारकाज्जायते मुक्तिः प्रेम भक्तिश्च पावकात् ।
युगलनाममाहात्म्यम् । भविष्योत्तरे नारदं प्रति भगवद्वचनम् ।
मन्नामलक्षजापेन यत्फलं लभते नरः ।
तत्फलं समवाप्नोति राधाकृष्णेति कीर्त्तनात् ।
कृष्णेति द्व्यक्षरं नाम राधया सह यो वदेत् ।
चान्द्रत इव तस्याहं वसामि हृदि नारद । * ।

Colophon. इति कृष्णनामार्थप्रकाशः समाप्तः । * । श्रीराधाकृष्णाय नमः ।

विषयः । युगेषु धर्म्मपादनियमयुगसाधनादिनिरूपणमुखेन हरिनाममाहात्म्यादिनिरूपणम् ।

No. 77. कृष्णभक्तिप्रकाशः । Substance, country-made paper, 17 × 3½ inches. Folia, 33. Lines, 9 on a page. Extent, 1,225 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1696. Place of deposit, Viṣṇupura District Báñkurá. Babu Rámavallabha Bhaṭṭácáryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीकृष्णाय नमः ।
श्रीकृष्णचरणाम्भोजं प्रणम्य परया मुदा ।
नानापुराणवाक्येन तस्य भक्तिः प्रकाश्यते ।

अज्ञानतिमिरध्वंसी परमार्थप्रकाशकः ।
कृष्णभक्तिप्रकाशोऽयं प्रमोदाय सतां सदा ॥

अथ प्रारिप्सितग्रन्थपरिसमाप्तिकारणं श्रीकृष्णनमस्कारं मङ्गलमाचरति श्रीभागवतपद्येन ।

नौमीड्य तेऽभ्रवपुषे तडिदम्बराय
गुञ्जावतंसपरिपिच्छलसन्मुखाय ।
वन्यस्रजे कवलवेत्रविषाणवेणु-
लक्ष्मश्रिये मृदुपदे पशुपाङ्गजाय ॥

तथैव ग्रन्थप्रतिपाद्यं श्रीकृष्णभजनरूपं मङ्गलमाचरति । श्रीविष्णुयामल-संहितावचनेन द्वाभ्यां ।

इह खलु सकलपुरुषार्थसर्वस्वभावायामनुपायसमुत्तरां श्रीभगवद्भक्तिमेव परमोपायत्वेन अतः पुरुषार्थत्वेन श्रीभागवते परमरहस्यं श्रीवेदव्यास उप-निबबन्ध । अन्यनिरूपणन्तु भक्तिनिरूपणोपकरणमेवेत्याशयेन तत्परश्लोकानां तदर्थप्रतिपादकानाञ्च नानापुराणोक्तश्लोकानां संग्रहेऽस्मिन् श्रीकृष्णभक्ति-प्रकाशके ग्रन्थे प्रथममुद्देशक्रमः । तत्र प्रथमकाण्डे श्रीकृष्णभक्तिप्रशंसा । तदभक्तनिन्दा । श्रीकृष्णभजनम् । सर्वकालिकनैयत्यं । अधिकारिनियमा-भावः । भक्तिकारणम् । एतानि प्रकरणानि । द्वितीयकाण्डे निष्काम-भक्तेर्गरीयस्त्वम् । भक्तेर्लक्षणं फलञ्च । गुरुपादाश्रयाद्यङ्गनिरूपणम् । कर्माद्यङ्गनिरूपणम् । साधनभक्तिनिरूपणं तथाधिकारिनिरूपणञ्च । नाना-विधभक्त्यादिषु प्राधान्यकथनम् । श्रवणनिरूपणम् । कीर्त्तननिरू-पणम् । नामापराधाः । तदन्ते तत्क्षमापणम् । स्मरणनिरूपणम् । पादसेवानिरूपणम् । तथैवार्चननिरूपणम् । तत्रैव सेवापराधाः । तदन्ते तत्क्षमापणम् । वन्दननिरूपणम् । दास्यनिरूपणम् । तत्रैव दासभेदाः । सख्यनिरूपणम् । तत्रैव सखिभेदाः । आत्मनिवेदननिरूपणमित्यादि । अष्टो-देशक्रमे एकैकशः प्रकरणमारभ्यादौ भक्तिप्रवृत्त्यर्थं श्रीभगवद्भक्तप्रशंसामाह । श्रीभागवते भगवद्दासा एव सर्वतः सत्तमा इत्याह ।

यन्नामश्रुतिमात्रेण पुमान् भवति निर्मलः ।
तस्य तीर्थपदः किम्वा दासानामवशिष्यते ॥

पुमानिति सामान्यपदेन सर्वोपकारणम् ॥ इत्यादि ।

End. यदौ हि हिंसा सम्बन्ध पश्चितैरुपपद्यते ।
ऐश्वरं तत्पदं कैश्चिदेवः कश्चिल्लभाक् ॥

तत्र देवी । यथा यामुनाचार्य्यश्लोके ।

वपुरादयोऽपि कोऽपि गुणदोषान् यथाविधि ।

तदयं तव पादपद्मयोरहमेव(?) मया समर्पितः ॥

देवी यथा जातिविवेके ।

चिन्तां कुर्य्यात् नरस्तैर्विक्रीतस्य यथा पशोः ।

तथार्पयन् हरौ देहं विरमेदस्य रक्षणात्(?) ॥

भक्तिरसामृतसिन्धौ ।

दुष्करत्वेन विरले द्वे सख्यात्मनिवेदने ।

केषाञ्चिदेव धीराणां लभेते साधनार्हताम् ।

इति भक्तिरसामृतसिन्धौ ।

शास्त्रो...प्रबलया भक्तमर्य्यादयान्विता ।

वैधी भक्तिरियं कैश्चित् मर्य्यादामार्ग उच्यते ॥

Colophon. इति श्रीकृष्णभक्तिप्रकाशे द्वितीयकाण्डे साधनभक्तिर्नाम पञ्चमप्रकरणं सम्पूर्णम् ॥ हरेकृष्ण ॥

रसाङ्कपक्षेन्दुमितशाके व्यलेखि कृतिना श्रीहरिरामेण ॥

विषयः । प्रथमकाण्डे—

कृष्णभक्तिप्रशंसा । कृष्णभजनं तदभक्तानां निन्दा च । सार्व्वकालिकनैयत्यकथनं अधिकारिनियमाभावः । भक्तिकारणनिरूपणम् ।

द्वितीयकाण्डे—

निष्कामभक्तेर्गरीयस्त्वकथनम् । भक्तिलक्षणफलादिः । गुरुपादाश्रयाद्यङ्गनिरूपणम् । कर्म्माद्यङ्गनिरूपणम् । साधनभक्तिनिरूपणम् । साधनभक्त्यधिकारिनिरूपणम् । नानाविधभक्त्यादिषु तस्याः प्राधान्यकथनम् । श्रवणकीर्त्तनादिः । नामापराधादिनिरूपणम् । स्मरणपादसेवार्च्चनादिनिरूपणम् । सेवापराधवन्दनदास्यादिनिरूपणम् । दासभेदादिकथनम् । सख्यसखिभेदादिनिरूपणम् । आत्मनिवेदनादिश्चेति विस्तरः ।

No. 78. कृष्णयामलतन्त्रम् । Substance, palm-leaf, $18 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 73. Lines, 5 on a page. Extent, 1,460 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Usthi, Mayamansiñha. Paṇḍita Navakiçora Bhaṭṭácáryya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. नमः श्रीकृष्णाय ।

सदाशिव-महाविष्णु-विष्णु-ब्रह्म-शिवादयः ।

यच्छेषांशकलांशाय नमः कृष्णाय चेतसे ॥
इत्येवं द्वादश नमस्काराः । ॐ नमो देव्यै सरस्वत्यै दश नमस्काराः ।
एकदा मुनिभिः सार्द्धं व्यासः सत्यवतीसुतः ।
पिनाकिने वसन् श्रीमान् श्रीमद्बदरिकाश्रमे ॥ इत्यादि ।

End. नवकमलदलाक्षं तत्र ....
निजचरणसरोजानन्दमग्नं प्रशान्तं ।
सरसमधुरभावा प्रेमनाम्नाय दीना
निजपतिमतिदीनं प्राह दीनानुरक्ता ॥

Colophon. इति कृष्णयामलमहातन्त्रे मुचुकुन्ददर्शने नारदसम्भाषणम् ॥ * ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

विषयः । व्यासनारदप्रश्नः । मथुराप्रश्नः । कृष्णरचने शिवप्रश्नः । नाराश्वेतरनिर्बन्धे मथुरविष्णुप्रश्नः । नाराश्वेतरनिर्बन्धे विष्णुमहाविष्णुप्रश्नः । वृन्दावनगोचरनिरूपणम् । विद्याधरादिप्रत्यागमनम् । विद्याधरीं प्रति कृष्णस्य शापः । विद्याधरेण सह नारदनिर्यापणम् । कृष्णकिङ्करोत्पत्तिः । महाकालोपाख्यानादिः । जलध्वजपिक्कपुरप्रवेशः । कालयवनभस्मादिकथनम् ।

No. 79. केदारखण्डः (स्कन्दपुराणीयः) । Substance, country-made paper, 16 × 4½ inches. Folia, 118. Lines, 9 on a page. Extent, 4,115 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Calcutta, Çyámapukur, Viçvakoṣa Office. Bábu Nagendranátha Vasu. Appearance, fresh. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।
यस्याज्ञया जगत्स्रष्टा विरिञ्चिः पालको हरिः ।
संहर्त्ता कालरुद्राख्यो नमस्तस्मै पिनाकिने ॥
तीर्थानामुत्तमं तीर्थं क्षेत्राणां क्षेत्रमुत्तमम् ।
तत्रैव नैमिषारण्ये शौनकाद्यास्तपोधनाः ॥
दीर्घसत्रं प्रकुर्वन्ति ऋषीणां सम्मतेन च ।
तेषां सन्दर्शनोत्सुक्यादागतो हि महातपाः ॥
व्यासशिष्यो महाप्राज्ञो लोमशो नाम नामतः ।
तत्रागतं वै ददृशुर्मुनयो दीर्घसत्रिणः ॥

एतस्तु पृष्टवत् सर्वे सावर्णेयकथाः समुत्सुकाः ।
इमामर्थपाथमसकृत् मुनयो शौनकादयाः ।
तं पप्रच्छुर्महाभागाः शिवधर्मं सुविस्तरम् ॥

मुनय ऊचुः ।

कथयस्व महाप्राज्ञ देवदेवस्य शूलिनः ।
महिमानं महाभाग ध्यानार्चनसमन्वितम् ॥ इत्यादि ।

End.

यथयोऽपि वरिष्ठाः स्युः प्रसादात् पुष्करस्य च ।
तस्मात् सर्व्वप्रयत्नेन पूजनीयो हि शङ्करः ॥
बहूनां जन्मनामन्ते शिवे भक्तिः प्रजायते ।
प्राणिनां कृतपुण्यानां जन्मजन्मनि शङ्करः ॥
किं मया बहुनोक्तेन स सेव्यो हि सदा बुधैः ।
पूजनीयः सदा देवो वन्दनीयः सदा शिवः ॥
यश्चैवोद्धारयन्नीममितिहासं पुरातनम् ।
शिरावैव कृतं येन मतं परमसङ्गुतम् ॥
तेनैव भावितं विश्वं जगदेतच्चराचरम् ॥

Colophon. इति स्कन्दपुराणे केदारखण्डे शैवमाख्ये चेतोपाख्यानं त्रिंशत्तमोऽध्यायः ।
समाप्तोऽयं ग्रन्थः ॥

विषयः । प्रथमाध्याये शिवनाममाहात्म्यादिकथनम् । २ । ३ । ४ । ५ अध्याये दक्ष-यज्ञादिवर्णनम् । ६ । ७ अध्याये लिङ्गमाहात्म्यादिकथनम् । ८ अध्याये शिवार्चनमाहात्म्यादि कथनम् । शिवस्य लिङ्गरूपत्वे कारणनिरूपणञ्च । ९ अध्याये रुद्राक्षप्रशंसाकथनम् । १० अध्याये शिवस्य जगत्कर्तृत्वादिकथनम् । ११ अध्याये गणाधिपपूजादिनिरूपणञ्च । १२ अध्याये धन्वन्तर्यु-त्पत्त्यादिकथनम् । १३ अध्याये देवासुरयुद्धादिवर्णनम् । १४ अध्याये शक्रविजयादिवर्णनम् । १५ अध्याये कर्म्मप्रशंसादिः । कर्म्मफलादिनिरूपणञ्च । १६ अध्याये दधीचेरुपाख्यानम् । १७ अध्याये वृत्रासुरवधादिकथनम् । १८ । १९ अध्याये बल्युपाख्यानादिः । २० अध्याये पार्व्वत्युत्पत्त्यादिवर्णनम् । २१ अध्याये पार्व्वत्यास्तपस्य तपोमादिवर्णनम् । २२ अध्याये पार्व्वत्याः शिवसेवादिवर्णनम् । २३ । २४ । २५ अध्याये शम्भोर्विवाहादिवर्णनम् । २६ । २७ । २८ । २९ अध्याये तारकयुद्धादिवर्णनम् । ३० अध्याये तारकासुरवधादिवर्णनञ्चेति ॥

No. 80. केरलज्यौतिषसूत्रम्, (सटीकम्) । Substance, country-made paper, 6 × 4 inches. Folia, 40. Lines, 7 on a page. Extent, 245 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naiháṭi, Paṇḍita Candrakánta Tarkaratna. Appearance, tolerable. Prose and Verse. Incorrect.

Beginning. श्रीदुर्गा ॥

सिद्धान्तमौपनिषदं शुद्धान्तं परमेष्ठिनः ।
शोणाधरं महः किञ्चित् वीणाधरमुपास्महे ॥
फलानि नक्षत्रदशाप्रकारेण विवृण्महे ।
वयं पाराशरीं होरामनुसृत्य यथामति ॥

अथ टीका,—

सिद्धान्तेति किञ्चित् महःस्वरूपं तेजः सरस्वतीति यावत् तथापि विशिष्ट-
मात् उपास्महे भजामः । इत्यादि ॥

End. धर्मकर्माधिनेतारावन्योन्याश्रयसंस्थितौ ।
राजयोगाविति प्रोक्तं विख्यातो विजयी भवेत् ॥ (?)
प्रतिग्रन्थान् समावीक्ष्य पूर्व्वोद्दिष्टान् विशेषतः ।
तत्तद्भवनरूपाणि क्रमेणैव विवृण्महे ॥

Colophon. इति निजपाराशरीयमतकेरलज्यौतिषसूत्रं समाप्तम् ॥
श्रीदुर्गा । अथ टीका,—
यथासमाप्तिक्रमेण मेषादीनां फलानि मन्वादिश्लोकैरधुना प्रतिग्रन्थान्
समावीक्ष्य इत्यादि । इति केरलज्यौतिषसूत्रव्याख्या समाप्ता ॥

विषयः । पाराशरीमतानुसारेण नक्षत्रदशाफलनिरूपणपूर्व्वकं राजयोगादिनिरूपणम् ॥

No. 81. केरलिः । Substance, country-made paper, 16 × 1 inches. Folia, 40. Lines, 4 on a page. Extent, 526 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1732. Place of deposit, Pañcasár, District Dháká, Paṇḍita Mahendracandra Kávyatírtha. Appearance, tolerable. Prose and Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः श्रीकृष्णाय ।
ज्ञानदीपकमादाय वर्णौ कृत्वा यथाक्षरैः ।

स्वरभेदेन संयुक्तिं वक्ष्ये प्रश्नोत्तराक्षरैः ॥
अ ए क च ट त प य शा वर्गाः । उक्ताः शुभाशुभाक्षराः । एभिश्च
जगत् सर्व्वं ज्ञातुमक्षरैश्चेति । अ ए क च ट त प य शाः प्रथमवर्गाः ।
आ ऐ ख छ ठ थ फ र षा द्वितीयवर्गाः । इ ओ ग ज ड द ब ल साः
तृतीयवर्गाः । ई औ घ झ ढ ध भ व हाश्चतुर्थवर्गाः । एभि रेवं ++
वर्णैर्व्वर्गज्ञापनं । इदानीं स्वरभेदा भाष्यन्ते । इत्यादि ।

End. प्रथमेन द्वितीयन्तु द्वितीयेन तृतीयकम् ।
उभये पञ्च सम्प्राप्तमथवा तृतीयमक्षरम् ॥
एवं केरलिना बुद्धा चातिविस्तारदैः (?) ॥

Colophon. इति श्रीचारादिप्रश्नानामकेरलिः समाप्ता । शकाब्दाः १७११ ।

विषयः । प्रश्नकर्त्तुः प्रश्नाक्षरविशेषपर्य्यालोचनेन तत्तत्प्रश्नोत्तरकथनप्रकारः ॥

No. 82. कोष्ठीनिर्णयः, By गोपालन्यायपञ्चाननः । Substance, country-made paper, $16 \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 113. Lines, 5 on a page. Extent, 1,712 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1792. Place of deposit, Açujiyá, Mayamansiñha, Bábu Anandakiçora Ráya. Appearance, fresh. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः श्रीसूर्य्याय नमः ।
श्रीकृष्णचरणाम्भोजमकरन्दमधुव्रतः ।
न्यायपञ्चाननो विद्वान् कुरुते कोष्ठीनिर्णयम् ॥
आदित्यादिग्रहाः सर्व्वे नक्षत्राणि च राशयः ।
दीर्घमायुः प्रकुर्व्वन्तु यस्येयं जन्मपत्रिका ॥ इत्यादि ।

End. शु रा ह मासः ४ । १० दिन नृपप्रसादमतुलं श्रीलाभं रौप्यभूषणम् ।

Colophon. इति श्रीगोपालन्यायपञ्चाननविरचितायां(?) कोष्ठीनिर्णयो नाम चतुर्थो-ऽध्यायः । शाक १७९२ ॥

विषयः । कोष्ठीकरणदर्शनाद्युपायनिरूपणम् ।

No. 83. **कोष्ठीसारावली**, By रामगोविन्दः. Substance, country-made paper, 14 × 2 inches. Folia, 65. Lines, 8 on a page. Extent, 1,744 çlokas. Character, Bengali. Date ? Place of deposit, Çáktá, via-Keráṇigañja, District Dháká, Paṇḍita Trilocana Tarkálañkára. Appearance, old. Prose and verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।
गुरुञ्च ज्ञानदातारं देवीं देवं तथैव च ।
नवग्रहानुगां वाणीं नमामि शिरसा भुवि ॥
पुराण् समस्तान् विलोक्य शास्त्रं
ज्योतिः सदा कोविदरञ्जनीया ।
श्रीरामगोविन्ददिजेन कोष्ठी-
सारावली चारु वितन्यते वै ॥
न सर्वं सर्वबोधाय पाठार्थं बालकस्य च ।
ज्योतिःशास्त्रोद्धृतः सारः संक्षेपेण मयोच्यते ॥
आदौ लग्ननिर्णयः ।
रामोऽग्निवेदै(२ । ४० ।)र्जलधिश्च भिये-(४ । १०)
र्बाणो रसैः (५ । ६) पञ्चयुगामरैश्च (५ । ४०) ।
बाणः कुवेदै(५ । ४१)र्विषयोऽक्षियुग्मैः
(५ । २९ ।) क्रमोत्क्रमान्मेषतुलादिमानम् ॥
लग्नं इष्टपलं हित्वा तत्संख्यं क्रमतः पलम् ।
विपलञ्च रवेर्भोग्यमेवं कल्पनमक्षभे ॥
चतुस्त्रिंशदशीतिञ्च शतञ्चैव पुनः शतम् ।
अशीतिञ्च चतुस्त्रिंशत् शुद्धिं वृद्धिं समादिशेत् ॥
मासचादौ दिवारात्रिमीनादौ वर्द्धते दिवा ।
इति लग्नादिनिर्णयः ॥ इत्यादि ।

End.

हानिर्दुःखं मृत्युयोगो यमनामश्च जायते ।
मरणं पातपाद्यादि तद्दिने जायते ध्रुवम् ॥
तस्मिन् दिने च यो रोगो जायते पुरुषस्य च ।
असाध्यः स भवेद्रोगो मृत्युक्लेशादिदायकः ॥

Colophon. इति कोष्ठीसारावल्यामुदितादिदशानयनं समाप्तम् ॥

विषयः। अथ प्रथमं ग्रन्थनिर्देशः। ग्रहादिनिरूपणम्। होराभसंज्ञाकथनम्। दीप-स्थितिनिरूपणम्। मेषादीनां वर्णकथनम्। यामार्धकथनम्। दृक्काणाधिपकथनम्। राशि-दैवतास्वरूपकथनम्। राशीनां क्रूरसौम्यादिविवेकः। मेषादीनां विशेषसंज्ञाः। ग्रहाणामुच्च-नीचत्वकथनम्। मूलत्रिकोणकथनम्। ग्रहदृष्टिमित्रशत्रुत्वकथनम्। सौम्यशत्रुत्वकथनम्। क्षेत्राधिपतिकथनम्। होराकथनम्। नवांशादिनिरूपणम्। पताकाद्यरिष्टकथनम्। जात-कारिष्टकथनम्। जातपुत्रपत्रकथनम्। गुह्यादिफलकथनम्। नपुंसकज्ञानकथनम्। वन्ध्या-ज्ञानकथनम्। जारजज्ञानकथनम्। सुखमरणयोगकथनम्। वैधव्यलक्षणकथनम्। अथ रव्यादिग्रहाणां दृष्टिकथनम्। ग्रहाणां षड्भावविवेचनम्। ग्रहाणां द्वादशभावविवेचनम्। अथ केन्द्रकथनम्। ग्रहाणां नैसर्गिकमित्रत्वकथनम्। ग्रहाणां नैसर्गिकशत्रुत्वकथनम्। तत्काल-मित्रताकथनम्। ग्रहाणां दिग्बलकथनम्। ग्रहाणां बलाबलनिरूपणम्। षड्वर्गकथनम्। क्षेत्रफलकथनम्। होराफलकथनम्। द्रेष्काणकथनम्। नवांशफलकथनम्। द्वादशांशादि-फलकथनम्। नक्षत्राणां देवादिगणकथनम्। अथ राशिफलकथनम्। जन्ममासफलकथनम्। वारफलकथनम्। तिथिनक्षत्रकरणफलकथनम्। तनुधनादिद्वादशस्थानगतग्रहावस्थानफल-कथनम्। ग्रहाणामष्टवर्गफलकथनम्। अथ अपत्यविवेककथनम्। नाक्षत्रिकदशानिरूपणम्। अन्तर्दशाफलकथनम्। वत्सरदशानिरूपणम्। मास-दिन-प्रहरदशानिरूपणम्। योगिनीदशा-कथनम्। षष्ठस्थाने ग्रहस्थित्या मरणं ज्ञातव्यमिति कथनम्। अथ आयुर्दायकथनम्। पञ्च-स्वरकथनम्। वर्षदशादिफलकथनम्। दशान्तर्दशादिनिरूपणम्।

No. 84. कौतुकरत्नाकरः। Substance, country-made paper, $14\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 20. Lines, 6 on a page. Extent, 502 çlokas. Character, Bengali. Date ? Place of deposit, Tripurá, Mahárája's Library. Appearance, tolerable. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो महादेवाय।

भूतैराकृष्यमाणामुरसि करहतिं कुर्वतीमागताग्रीं
हस्तैर्दृष्ट्वा रसज्ञां जघनगुरुतया प्रस्खलन्तीं वदन्तीम्।
पश्यैतां दृश्यपत्नीमिति सुरसरिता जल्पिते सोपहासं
तां वीक्ष्य स्मेरवक्त्रः सपदि नतशिराः पातु वः पञ्चवक्त्रः॥
इत्यादि।

End. नृप एव तत्सम्यग्जानाति इति सरोषं सहसोत्थाय तथाविधावस्थ एव राजसन्निधौ प्रस्थितः॥

Colophon. इत्येतावदस्ति कौतुकरत्नाकरस्य । श्रीहरिः । श्रीरामब्रह्मशर्मणः स्वाक्षरमिदं पुस्तकस्य ।

विषयः । भूलुया-इतिप्रसिद्धराजधानीशासकस्य मन्मथमाणिक्यपुत्रस्य लक्ष्मणमाणिक्य-नाम्नः भूपतेः कवितार्किकापरनामधेयेन पुरोधसा विरचितः प्रहसनविशेषः ।

No. 85. कौलावलीनिर्णयः, By ज्ञानानन्दपरमहंसः । Substance, country made paper, 19×5 inches. Folia, 37. Lines, 10 on a page. Extent, 1,277 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Májpáḍá, District Dháká, Babu Rásavihári Ráya. Appearance, new. Verse. Incorrect.

Beginning. श्रीगुरवे नमः ।

नत्वा श्रीगुरुपादपद्मयुगलं सिद्धैः सदा सेवितं
ज्ञात्वानां परिभावमोक्षजनकं कौलावलीनिर्णयम् ।
वक्ष्येऽहं कुलवर्द्धनं सुकृतिभिः सेव्यं सदा कौलिकै
र्भावैरेव मनोहरै + + + + + प्रसादात्मकम् ।
प्रातरुत्थाय शिरसि सहस्रदलपङ्कजे ।
तरुणादित्यकिञ्जल्के त्रिकोणमण्डलसंयुते ।
ध्यायन्निजगुरुं धीरो रजताचलसन्निभम् ।
वीरासनसमासीनं मुक्ताभरणभूषितम् ।
मुक्तमाल्याम्बरधरं वरदाभयपाणिकम् ।
वामोरुशक्तिसहितं कारुण्येनावलोकितम् ।
प्रियायाः सव्यहस्तेन धृतचारुकलेवरम् ।
वामेनोत्पलधारिण्या रक्ताभरणभूषितम् ।
ज्ञानानन्दसमायुक्तं स्मरेत् तन्नामपूर्वकम् ।
मानसैरुपचारैश्च सम्पूज्य कल्पयेत् सुधीः ।
गन्धं भूम्यात्मकं दद्यादाकाशपुष्पं ततः परम् ।
धूपं वाय्वात्मकं दद्यात् तेजसा दीपमेव च ।
नैवेद्यममृतं दद्यात् दद्याच्च मुकुटं तथा ।
चामरं पादुके छत्रं तथालङ्कारभूषणम् ।
तत्तन्मुद्राविधानेन सम्पूज्य चासनं तथा ।

यथाशक्ति जपं कृत्वा समर्प्याथ स्तुतिं पठेत् ॥
इत्यादि ।

End.

अथ कामकला शक्तिः साधको रक्तमन्दिरे ।
रक्तालङ्कारसंयुक्तो रक्तगन्धानुलेपनः ॥
रक्तवस्त्रो रक्तनेत्रो रक्तकामकलात्मकः ।
रक्तपुष्पैश्च विविधै र्नैवेद्यै रक्तसन्निभैः ॥
नानोपचारबलिभिः कुङ्कुमादिविलेपनैः ।
मूलादिब्रह्मरन्ध्रान्तु स्फुर + पमरूपिणीम् ॥
बन्धूककुसुमाकारकाञ्चीभूषितभूषणाम् ।
इक्षुकोदण्डपुष्पेषु वरदाभययुक्कराम् ।
उद्दीप्तकान्तिसिन्दूरभूषितां मदनोन्मदाम् ॥

Colophon. इति ज्ञानानन्दपरमहंसविरचिते कौलावलीनिर्णये दशमोल्लासः ॥

विषयः। अथ कौलिकानां प्रातःकृत्यनिरूपणम् । कुलगुरुसंख्यादिकथनम् । कुलवृक्षसंख्यादिकथनम् । प्रातःकृत्याकरणे दोषकथनम् । स्नानविधिः । सन्ध्याविधिः । तर्पणविधिः । षट्कर्मनिरूपणम् । तत्र कर्मभेदे वर्णभेदकथनम् । पूजास्थाननिरूपणम् । द्वारादिप्रवेशपूजाविधिः । कूर्मचक्रनिरूपणम् । अर्घ्यस्थापनविधिः । आसनादिविधिः । पूजाद्रव्यादिनिरूपणम् । द्रव्यस्थापनस्थानादिकथनम् । फलपुष्पपत्रदानविधिः । पुष्पविवेचनम् । शक्तियुक्तेन पूजा कार्य्येति कथनम् । चक्रमध्ये स्त्रीपुरुषयोरुपवेशनादिव्यवस्था । पूजादौ विजयादिस्वीकारविधिः । विजयादिशोधनविधिः । तत्र अनुपानविधिः । भूतशुद्ध्यादिक्रमकथनम् । अन्तर्यजनविधिः । तत्र दशपुष्पकथनम् । अथ बाह्यपूजाविधिः । तत्र यन्त्रद्रव्यनिरूपणम् । यन्त्रपुष्पनिर्णयः । पञ्चमकारविधिः । पञ्चद्रव्यशुद्धिकथनम् । अर्घ्यपाद्यादिविधिः । षोडशोपचारविधिः । शक्तिविषये धूपनिरूपणम् । दशाङ्गषोडशाङ्गधूपादिविधिः । कुण्डस्वपुष्पादिविधिः । होमद्रव्यनिरूपणम् । अथ विविधपानलक्षणकथनम् । अन्नपूर्णाध्यानादिकथनम् । अन्नपूर्णामन्त्रादिकथनम् । कौलिकलक्षणादिकथनम् । पानविधिः । सुरादेवीध्यानादिकथनम् । चक्रमध्ये वर्ज्यावर्ज्यकथनम् । ततः शान्तिस्तोत्रम् । तिलकादिविधिः । आत्मसमर्पणविधिः । पर्व्वकृत्यनिरूपणम् । तत्र शक्तिशोधनादिविधिः । स्थानविशेषे पूजायां फलाधिक्यकथनम् । वामाचारभावेन पूजनीयदेवताकथनम् । पूजाफलकथनम् । शिवाबलिप्रकारकथनम् । कुलवारादिनिरूपणम् । नवकन्यानिरूपणम् । कुलाष्टककथनम् । मङ्गलाष्टककथनम् । शक्तिपूजाप्रकारः । अथ योनिलक्षणादिकथनम् । गुरोरग्रतो निषिद्धकर्मकथनम् । गुरुशिष्ययोर्निषिद्धकर्मकथनम् । शक्तिप्रशंसाकथनम् । अथ भावनिरूपणम् । अथ कामकलाध्यानादिकथनम् । वीरभाव-

कथनम् । तत्र चितासाधनादिविधिः । बलिदानविधिः । वीरसाधनविधिः । शवसाधन-विधिः । शवरूपवादिकथनम् । पञ्चमुण्डीसाधनविधिः । अथ मन्त्रपुरश्चरणविधिः । अथ मत्स्यादीनपूजायाः कर्त्तव्यताकथनम् । तत्र कुमारीपूजनादिविधिः । समयाचारविधिः । श्मशानादिदर्शने नमस्कारविधिः । तन्मन्त्रादिकथनञ्च । वन्यपुष्पादिपत्रविधिः । काम्यपूजा-विधिः । रत्नपूजाविधिः । त्रिपुरावीरसाधनविधिश्चेति ॥

No. 86. क्रमदीपिकावृत्तिः । Substance, country-made paper, Folia, 45. Lines, 6 on a page. Extent, 1,215 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1691. Place of deposit, Kánṭhálpáḍá, Post office, Naiháṭí, Paṇḍita Rámatáraṇa Ṭhákura. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

नमोऽस्तु गुरवे तस्मै केशवाय महात्मने ।

यस्यावतारः सर्व्वेषामपवर्गाप्तिसाधनम् ॥

तत्र तावत् प्रथमतः प्रारिप्सितस्याविघ्नेन परिसमाप्त्यर्थमिष्टलाभाय ग्रन्थकारः अभीष्टदेवतास्मरणात्मकमाशीर्व्वादलक्षणं मङ्गलमारब्धं सम्बन्धादिकं सूचयति प्रथमश्लोकेन तस्य प्रयोजनं निःशेषदुःखनिवृत्तिः । इत्यादि ।

End. अनतृणाद्यादिशक्तिमत् निरतिशयप्रकाशानन्दचिद्रूपं परं ज्योतिः यत् प्रकृतिं विधत्ते स्वेच्छाखीकृतविराड्रूपाधिष्ठानतया तिष्ठति । तथ्यं नौमि प्रणीतत्वं (?) करोमि स्वदेहादिसङ्कोचहारेण तन्मय एव भवामि ॥

Colophon. इति क्रमदीपिकावृत्तावष्टमः पटलः ॥ * ॥ शकाब्दा १६९१ ॥

विषयः । क्रमदीपिकाख्यवैष्णवतन्त्रस्य व्याख्यानम् ॥

No. 87. क्षेत्रतीर्थवर्णनम्, (स्कान्दपुराणकाशीखण्डीयम्) । Substance, country-made paper, 14×3 inches. Folia, 19. Lines, 6 on a page. Extent, 342 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Yaçodal, District Mayamansiñha, Paṇḍita Kálicandra Bhaṭṭácáryya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ विश्वेश्वराय नमः । अगस्त्य उवाच ।

एतत् भविष्यं शुश्राव व्यासस्य शिवनन्दन ।

चातुर्य्यभाजनं ज्ञातस्तीर्थानि कथयाधुना ॥

आनन्दकानने यानि यत्र सन्ति षडानन ।
तानि लिङ्गस्वरूपाणि समाचक्ष्व ममाग्रतः ॥ इत्यादि ।

End. इति नन्दिवचः श्रुत्वा देवो देवीसमायुतः ।
दिव्यं रथं समारुह्य निर्जगाम त्रिपिष्टपात् ॥

Colophon. इति स्कन्दपुराणे काशीखण्डे क्षेत्रतीर्थवर्णनं नाम सप्तनवतितमोऽध्यायः ॥

विषयः । काशीस्थिततीर्थनिचयनिरूपणमुखेन तत्तीर्थानां माहात्म्यादिकथनम् ॥

No. 88. गयापद्धतिः, By रघुनाथभट्टः । Substance, country-made paper. Folia, 19. Lines, 11 on a page. Extent, 440 çlokas. Character, Nágara. Date, Sam. 1886. Place of deposit, Gobardhansarái, Benares, Paṇḍita Vindhyeçvaríprasáda Dube. Appearance, fresh. Prose and verse. Correct.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ।
अथ गयापद्धतिर्लिख्यते ।
गदाधरं प्रणम्यादौ विष्ण्वाद्याः परदेवताः ।
रघुनाथो गयाकृत्यं यात्रारम्भादि भाषते ॥
अथ यात्राप्रभृतिसकलगयाकृत्यप्रयोगः । इत्यादि ।

End. शास्त्रोपन्यासनासारो(?) रघुनाथेन निर्मितः ।
परानुष्ठेयसन्दोहप्रयोगक्रमसंग्रहः ॥
प्रीयतां पितरस्तेन देवश्चादिगदाधरः ।
अज्ञानाद्वा प्रमादाद् वा दोषः कश्चिदिह मे भवेत् ॥

Colophon. इति श्रीमन्-माधवात्मजभट्टरघुनाथकृता गयानुष्ठानपद्धतिः सम्पूर्णा । गदाधरार्पणमस्तु संवत् १८८६ मार्गशीर्ष कृष्णाष्टम्यां ग्रन्थसमाप्तिः ॥ शुभं भद्र आचार्येण लिखितं स्वार्थं परार्थम् ।

विषयः । गयातीर्थे यात्रारम्भमारभ्य तत्र कर्तव्यस्य पिण्डदानादिकस्य प्रयोगकथनम् ।

No. 89. गयाप्रकाशः । Substance, country-made paper, 10×5 inches. Folia, 21. Lines, 12 on a page. Extent, 315 çlokas. Character,

Bengali. Date, ? Place of deposit, Káṇṭhálpáḍá, Post office, Naiháṭí, Paṇḍita Rámatáraṇa Ṭhákura. Appearance, old. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. यस्य प्रथमपत्रं नास्ति तेन द्वितीयपत्रस्य प्रारम्भवाक्यं लिखितम् ॥
गयायां पिण्डप्रदानेन ममादिमोचे ?
मोचयितौ तीर्थवरप्रभावाद्वौचितंशं नरकं गतौ तौ ॥
पितॄन् पितामहांश्चैव तथैव प्रपितामहान् ।
प्रोचयामीति यत्तोयं मया दत्तमरिन्दम ।
तेनाहमद्युगपद्योगो जातो वाक्येन सत्तम ॥ इत्यादि ।

End. आद्यं ईश्वरीकुण्डे चकाराङ्कितिकुण्डे च मातकर्णुः सिद्धो भवतीत्यर्थः । गौरी चेति तत्र महेश्वरकुण्डे मतङ्गलाभः पूजनात् सर्व्वसौभाग्यं प्रापितो भवतीत्यर्थः ॥

Colophon. इति गयाप्रकाशः समाप्तः ॥

विषयः । गयामाहात्म्यादिनिरूपणमुखेन तत्तीर्थकर्त्तव्यकर्म्मविषयनिरूपणम् ।

No. 90. गीतगोविन्दटीका, (सर्व्वाङ्गसुन्दरी) । Substance, country-made paper, 15 × 2½ inches. Folia, 65. Lines, 6 on a page. Extent, 1,500 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk., 1650. Place of deposit, Káṇṭhálpáḍá *viâ* Naiháṭí, Paṇḍita Rámatáraṇa Ṭhákura. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
प्रणम्य जगतामीशं कृष्णरूपं सनातनम् ।
क्रियते गीतगोविन्दटीका सर्व्वाङ्गसुन्दरी ॥
मेघैर्मेदुरमम्बरं वनभुवः श्यामास्तमालद्रुमैर्नक्तं भीरुरयमित्यादि । इत्यादि ।

End. किम्भूताः सानन्दा आनन्देन सह वर्त्तमानाः । किं तदित्याह गान्धर्व्वकलासु यत् कौशलं चकि यद्वैष्णवमनुध्यानं यत् शृङ्गारे विवेकतत्त्वम् । यत् काव्येषु लीलायितम् । किम्भूतस्य कृष्णैकतानात्मनः । कृष्णचासौ एकतानश्चेति कृष्णैकतानं । तदेव आत्मा यस्य एकतानोऽनन्यवृत्तिः ॥

Colophon. इति गीतगोविन्दे महाकाव्ये सामोदभावकावर्णने सुप्रीतपीताम्बरो नाम द्वादशः सर्गः समाप्तोऽयं ग्रन्थः । शकाब्दा १६५० ।

ख-बाण-ऋतु चन्द्रे च शाके परिमिते मया ।
लिखिता जयदेवस्य टीप्पनीयं प्रयत्नतः ॥
प्रणम्य भारतीं देवीं श्रीनारायणशर्म्मणा ।
लिखिता सन्दर्भमालस्य सम्मता शोधिता सुरैः ॥
श्रीमाधवाय नमः ।

विषय: । गीतगोविन्दनामकस्य कृष्णलीलाविषयकस्य काव्यस्य व्याख्या ।

No. 91. गीतगोविन्दप्रबोधः, By रमाकान्तः । Substance, country-made paper, 15 × 3 inches. Folia, 57. Lines, 6 on a page. Extent, 1,617 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dháká, Paṇḍita Candrakánta Nyáyálañkára. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
गोपिकास्तवकविधात्तु राधिका-
भ्रूविभङ्गपरिकम्पिताम्बरः ।
नव्यनीरधररञ्जितान्तरः
श्यामलो जयति नन्दनन्दनः ॥
प्रणम्य मान्यान् वक्रमानपूर्व्व-
मन्यानुपस्थाय कृताञ्जलीकम् ।
श्रीगीतगोविन्दप्रबोधपूर्व्वीं-
देवो रमाकान्त इमञ्चकार ॥
अनेकशः पूर्व्वविचक्षणानां
विस्तारिताः सन्ति यदस्य टीकाः ।
तथापि संक्षेपविशेषहेतो-
र्मम श्रमः सद्भिरयं न वाच्यः ॥
इह खलु नानाविधबुधजनगणसम्मत-निखिलविप्रममलकृष्णमसारकाम-
व्रतृक्रीडाकथनच्छलेन तमेव प्रथमं प्रतिपादयन्नाह मेघैरिति । यमुनाया-
स्तीरे राधामाधवयोः रहःकेलयो जयन्ति । रहसि निर्ज्जने सुरते रति-
विषये वा केलयो रहःकेलयः । तथाच रहः सुरतगुह्ययोरिति रभसः ;
रहो गुप्तं यथा स्यात् इति क्रियाविशेषणं वा । इत्यादि ।

End. श्रीभोजदेवप्रभवस्य श्रीभोजदेवनामास्य पिता तस्मात् प्रभवस्य जातस्य ।

Colophon. इति श्रीगीतगोविन्दप्रबोधे द्वादशसर्गव्याख्या समाप्ता ।

यदत्र पूर्व्वपूर्व्वासां टिप्पनीनां विरोधिता ।
कृपया मयि तत्सर्व्वं चम्यतां सदसद्विदः ॥
ममोक्तिरन्यटीकानां संक्षेप एव केवलम् ।
विशेषो यदि चाप्योऽस्ति तदा चिन्त्यो मनीषिभिः ॥
कृतिनः सदसद्विवेचका
भवताद्यां कृपया कृतौ मम ।
स्खलते पथि पिच्छिले मुहुः
स्खलतो दृष्ठ इवावलम्बनम् ॥
यो जातो वसुधासनगुरोर्गोविन्दपादाम्बुज(?)
द्वन्द्वध्यानकराजिराजितहृदः श्रीरामभद्रात् सुतः ।
वेनैषाद्भुदे सुदेयमुदिता टीका तरीव भिषः
प्रायः केशिकलाकलानिधिलसत्काव्याब्धिपारप्रवी: ॥
न तोय + + + द्विजराज शाके
देवीप्रबोधोयतिथौ नवम्यां ।
श्रीगीतगोविन्दकविलटीका-
मिमां रमाकान्तकृती लिलेख ॥
समाप्तोऽयं ग्रन्थः ।

विषय: । जयदेवकृतस्य गीतगोविन्दनामकस्य कृष्णलीलावर्णनात्मकस्य काव्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 92. गीतासारः । Substance, country-made paper, 13½ × 3½ inches. Folia, 3. Lines, 7 on a page. Extent, 110 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kálikaccha, Parganá Saráil, District Tripurá, Paṇḍita Kálícandra Nyáyapañcánana. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः कृष्णाय । अथ गीतासारः । अर्ज्जुन उवाच ।
ॐकारस्य च माहात्म्यं रूपं स्थानं स्वरं तथा ।
तत्सर्व्वं श्रोतुमिच्छामि ब्रूहि मे परमेश्वर ॥
श्रीभगवानुवाच ।
शृणु पार्थ महाबाहो यन्मे त्वं परिपृच्छसि ॥ इत्यादि ।

End. यस्मिन् दर्शनात् सर्व्वं गीता यस्य हृदि स्थिता ।
यच तच प्रीतो भक्त्या स गच्छेत् परमं पदम् ॥ (?)

Colophon. इति श्रीकृष्णार्ज्जुनसम्वादे गीतासारः समाप्तः ॥

विषयः । श्रीकृष्णार्ज्जुनसम्वादच्छलेन ॐकारस्य माहात्म्यरूपस्थानादिनिरूपणम् ॥

No. 93. गुणप्रकाशः By वर्द्धमानोपाध्यायः । Substance, country-made paper, $15\frac{1}{2} \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 79. Lines, 5 on a page. Extent, 2,123 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhánuká, Post Office, Pálañ, District Pharidpur, Paṇḍita Haramohana Tarkacúḍámaṇí. Appearance, tolerable. Prose. Generally Correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।

एकत्र सन्निपतितासितकण्ठबिम्ब-
मन्यत्र चन्द्रकिरणाञ्चितशुभ्रभावं ।
सन्ध्याजलाशुचिमनङ्गरिपोर्नमामि
स्वःप्रविष्टमिव पुष्पतमं प्रयागम् ॥

मतिवसुवेरपि प्रारिप्सितविघ्नविघातकत्वात् नामादौ कृतां निवध्नाति तुष्टे-रिति । तुष्टिरनुरक्तिरतुष्टिर्द्वेषः तदुभयमपि बन्धनीयमोचनीययोरीश्वर-विषयकमेव ।

परात्परतरं यान्ति नारायणपरायणाः ।
न ते तत्र गमिष्यन्ति यद्विषन्ति महेश्वरम् ॥ इति स्मृतेः ।

यद्वा मोचनेच्छाबन्धनेच्छे तुष्ट्यतुष्टी वै ईश्वरस्यैव तदिच्छाया एकत्वेऽपि तत्तत्फलोपधानात् सिद्धयासंसिद्धीर्णावदौपाधिको भेदः सहकारिभेद-समवधानाच्च तस्याः कार्य्यभेदजनकत्वात् तत्र बध्नतः पुनरित्यनेन बन्धस्या-वृत्त्या मोचानन्तरं बन्ध इत्यर्थे विरोधादतुष्टेः पुनरिति योजना । तथाच स्ववच्छेदार्थः पुनःशब्दो नावृत्त्यर्थ इति नोक्तदोषः । यद्वा बध्नतः पुन-रित्यनेन बन्धस्य निरन्तरोत्पत्तिरुच्यते न मोचानन्तरवेति नोक्तदोषः । मुक्तिबन्धौ दुःखध्वंसात्यन्तच्छेदसहती तयोश्च शरीरावच्छेदमात्रिमपदेन भोगायतनं शरीरमेव .... ।

.... कारो बधे नियमे च ...... यते पक्षावपि ।
तुषारमैवेऽपि पुमान् स्त्रियां श्रुतिप्रवेचके ॥ इत्यादि ॥

End. न च भङ्गुरपेक्षाबुद्धेर्द्वित्वाभिव्यञ्जकतया दृष्टान्ताश्रितिः सत्ताभिरपेक्षा बुद्धेर्द्वित्वादिजनकत्वेन नैव प्राक् .... एवं घटविषयकबुद्धेः प्राक् च जनकत्वे सिद्धे तद्दृष्टान्तेनापेक्षाबुद्धेरपि विषयकबुद्धेः प्राक् घटजनकत्वमनु- मेयं । न चायानुमानेऽपेक्षाबुद्धित्वस्योपाधित्वात् ननु जातो घट इति विशिष्टप्रतीतेः ...... सम्बन्धः सिद्धोन वर्त्तमाने विषये बाधकाभावात् न चातीतानागतादेः तदभावे ...... व्यवहारानापत्तिः तत्र...... अन्यत्वात् । न च ज्ञानविधयैव तद्धीविषयो वर्त्तमानेऽपि तथापत्तेः प्रतीत्योर्विषय- वैलक्षण्यानुभावात् वस्तुतो जानामीति मानसानुव्यवसायसिद्धं ज्ञानं प्रत्यक्षं अन्यथा .... समाचारः क्षणिकार्थविशेषगुणत्वाच्च सुखप्रत्यक्षस- प्रत्यक्षत्वमनुमेयं अन्यथा परमाण्वादि ...... ननु परमाणुवृत्तिः सत्तादिः घटादौ प्रतीयते तत्र ...... परमाणुवृत्तितया च तद्रूपतः परमाणोरती- न्द्रियत्वेन तदप्रतीत्यैव न स्यात् न परमाणुघटितसन्निकर्षेण स्वयोग्यता- भावात् सत्तादिः । (अतःपरं खण्डितम्)

विषयः । रूपादिचतुर्विंशतिसंख्यकानां नैयायिकसम्मतगुणानां यथायथविचारपूर्वकं समा- धानम् । "तुष्टेर्मोचयतो बन्धात्तुष्टेर्बध्नतः पुनः कारागारमिदं विश्वं यस्य नौमि तमीश्वर"- मिति किरणावलीनिर्म्माणुकृद्भवत उदयनार्य्यस्य गुणग्रन्थस्य मङ्गलाचरणं चक्षिप्तमपि तुष्टेरिति माङ्गलिकश्लोकमारभ्य व्याख्यानात् किरणावल्या उपरि किलेयं टीका ।

No. 94. गुणविवृतिविवेकः, by विद्यावागीशः. Substance, country-made paper, 16 × 2½ inches. Folia, 157. Lines, 7 on a page. Extent, 5,600 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Barsikurá, Mayamansiñha, Paṇḍita Jayanátha Tarkálañkára. Appearance, very old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय नमः ।

कुञ्चिताधरपुटेन पूरयन् वंशिकां प्रचलदङ्गुलिपंक्तिः ।
मोचयन्नखिलवामलोचनाः पातु कोऽपि नवनीरदच्छविः ॥
श्रीमता मथुरानाथतर्कवागीशधीमता ।
गुणप्रकाश ... ... ॥

प्रारिप्सितग्रन्थसमाप्तिकामनया कृतं भगवन्नमस्काररूपं मङ्गलं शिष्यशिक्षायै चादौ निबध्नाति ॐ नम इति । व्याख्यानमेतदनुमानदीधितिरहस्ये

... ... प्रकाशपञ्जिकामवतारयति । विनापीति निरूपणस्य शब्दप्रयोग
सुन्पादादिति भावः । इत्यादि ।

End. अत आह किंचेति अधमतायिकारस्यत्नेनाभ्यतिरक्तेः ॥

Colophon. इति महामहोपाध्यायश्रीविद्यावागीशभट्टाचार्य्यविरचितो गुणविवृति-
विवेकः समाप्तः ।

विषयः । मथुरानाथकृतस्य गुणप्रकाशविवृतिनामकस्य गुणप्रकाशव्याख्यानग्रन्थस्य व्याख्या ।

No. 95. गुप्तवृन्दावनरहस्यम्, by हरिचरणः. Substance, country-made paper, 10 x 4 inches. Folia, 27. Lines, 10 on a page. Extent, 643 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1602. Place of deposit, Visnupur, Krisnaganja, Pandita Çaçibhúsana Gosvámí. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. श्रीश्रीकिशोरीकिशोरौ जयतः ॥

प्रपद्य वृन्दावनमध्यमेकतः श्रीमत्प्रवाधुत्कलिकाकुलात्मा ।
उद्घाटयामि अहतः कठोरां मायस्य गुप्तां हृदि गुम्फितस्य ॥
यये वृन्दारण्ये ललितमिह गोपीनृपवपराः
परामापुः के वा न किल परमानन्दलहरीं ।
यतो गोपैर्यांचे स्वयमपि च यो गोपवनिये
वैरेषां मे चेतस्युपदिश दिशं वा कुरु कृपां ॥
... ... विहरते
सदा प्रेयाश्वसि श्रुतिरपि विरौति श्रुतिरपि ।(?)
इति श्रात्वा वृन्दे चरणमभिवन्दे तव कृपां
कुरुष्व क्षिप्रं मे फलतु नितरां तर्षविटपी ॥ इत्यादि ।

End. अन्योन्यं रसकेलिकौतुकविधौ सख्यां रवे मग्नतां
प्राप्तायां रसकोकिलादिविरुतैः कस्मिन् क्षणे गोतृपवः ।
पान्तौ पायवनस्वनेन विवसनानां परीवासकृत् (?)
नानारत्नविहारकौतुकरवे श्रीवृद्धियेगन्दिरम् ॥
... ... ।
इति सहचरीवृन्दैरनुचर्य्यादिभिर्नवम् ।
कल्याणमिलितयोः सर्व्वं कुर्म्मसतत् यथामति ॥

इत्येवं कथितं साधो नैत्यिकं चरितं तयोः ।
यथामति तथा कुर्य्याद्यथा तत्र मतिर्भवेत् ॥
इति नत्वा मुखं तत्र पपात दण्डवद्भुवि ।
तथा भवतु मे नित्यमिति विश्वासयाम्बभम् ॥
श्रीमत्श्रीरघिकग्रामनामा श्रीश्रीगुरुर्मम ।
यत्पादाम्भोजमाधुर्य्यं नवं भावयतु तत्तत्त्वम् ॥ (?)
नाम्ना......हरिचरणः श्रीगुरोः यत्कृपातो
नानातन्त्रप्रकटतरणैः पुस्तकं चारु चक्रे ।
यद्यप्यास्तेऽप्रकटभजने चित्तवृत्तिर्निगूढे
चित्ताह्वयां सपदि रचिता नित्यमालोकयन्तु ॥
... ... ।
येषां सखीहन्दनिषेवमाणो श्यामो सदा राजत एव चित्ते ॥
हरिचरणकृतेऽत्र वृन्दावनसम्प्रदाये च परिच्छेदस्तृतीयः ।
सेवाप्रकाशः प्रथयतु तान् ॥

Colophon. इति श्रीगुप्तवृन्दावनरहस्ये नित्यसेवाप्रकाशस्तृतीयः परिच्छेदः । शुभमस्तु शकाब्दा १६०२ ॥

विषयः । वैष्णवशास्त्रं । प्रथमपरिच्छेदे-उत्कलिकावल्लरीनिरूपणं तथा रसप्रकाशादि-निरूपणम् । द्वितीयपरिच्छेदे-स्वभावप्रकाशादिनिरूपणम् । तृतीयपरिच्छेदे-नित्यसेवाप्रकाशादि-निरूपणम् ॥

No. 96. गुरुपादुकास्तोत्रटीका, by अनन्तरामः. Substance, country-made paper, 18 x 3½ inches. Folia, 5. Lines, 8 on a page. Extent, 215 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Hálisahar, Khásváṭí, Paṇḍita Mahádeva Bhaṭṭácárya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ गुरवे नमः । अथ गुरुपादुकास्तोत्रटीका द्विजेन रच्यते ।
गुरूपदेशाच्च पण्डितैः सा प्रमृष्यताम् ।
नत्वा श्रीगुरुमभीष्टं प्रत्यक्षं शिवरूपिणम् ।
श्रीमदनन्तरामेण ज्ञात्वा चैव गुरोर्मतम् ॥ इत्यादि ।

End. लक्षितत्वात् भेदो नास्ति ।

विषयः । तन्त्रोक्तस्य गुरुपादुकास्तोत्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 97. गुरुपादुकास्तोत्रटीका, by रघुनन्दनन्यायालङ्कारः. Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 4. Lines, 7 on a page. Extent, 101 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Yaçodala, Mayamansiñha, Paṇḍita Kálícandra Bhaṭṭácáryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ श्रीशिवाय नमः ।

नमस्तस्मै भगवते परमात्मस्वरूपिणे ।

गुरवे श्रीमते ज्ञानदाय सर्व्वार्थदर्शिने ॥

सदाशिवपदं ध्यात्वा सरला वक्ष्ये मुदा । (?)

करोमि पादुकास्तोत्रव्याख्यानं शिवसेवकः ॥

End. एतत् वचनानुसारेण षड़ाम्नायागमोक्तमन्त्रोपासनाबाधां ये कुर्व्वन्ति तेऽयतिशयमन्दबुद्धयः ॥

Colophon. इति रघुनन्दनन्यायालङ्कारविरचिता गुरुपादुकास्तोत्रटीका समाप्ता ।

विषयः । तन्त्रोक्तस्य गुरुपादुकास्तोत्रस्य व्याख्या ।

No. 98. गोत्रप्रवरविवेकः । Substance, country-made paper, 15×2¼ inches. Folia, 2. Lines, 8 on a page. Extent, 44 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kuṇḍi, Thána Ráṇinagar, District Dhaká, Paṇḍita Káliçañkara Vidyálañkára. Appearance, tolerable. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

अथ गोत्रप्रवरविवेको लिख्यते । तत्र—

जमदग्निर्भरद्वाजो विश्वामित्राविगौतमाः ।

वशिष्ठकाश्यपागस्त्या मुनयो गोत्रकारिणः ॥

एतेषां यान्यपत्यानि तानि गोत्राणि मन्यते (?) ।

एतदुपलक्षणम् । अन्येषामपि दृष्टत्वात् । प्रवरस्तु गोत्रप्रवर्त्तको मुनिः तत्र जमदग्निगोत्रस्य जमदग्न्यौर्व्ववशिष्ठाः । इत्यादि ।

End. दत्तात्रेयगोत्रस्य दत्तात्रेय-आङ्गिरस-बार्हस्पत्यप्रवराः ॥

Colophon. इति गोत्रप्रवरविवेकः समाप्तः ।

विषय: । जमदग्न्यादिगोत्राणां प्रवराणाञ्च सङ्ग्रहः ।

No. 99. गोरक्षसंहिता, by गोरक्षनाथः. Substance, country-made paper, 19 × 4 inches. Folia, 13. Lines, 7 on a page. Extent, 398 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Káṭiháli, *viá* Mayamansiñha, Paṇḍita Viçvanátha Tarkabhúṣaṇa. Appearance, tolerable. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।

अचिंत्यरूपिणे चिदात्मने सुखस्वरूपिणे ।
यदेकिमिश्रादादिभिर्निरूपिताय ते नमः ॥
आहूतिसुंनिवर्य्योऽसौ भूतले योगशिक्षया ।
समस्तञ्च परिभ्रम्य नैमिषारण्यमागतवान् ॥
सुगन्धिनानाकुसुमैः स्वादुसत्फलसंगतैः ।
शाखिभिः शोभितं पुण्यं जनवासमवस्थितम् ॥
स मुनिं विचरंस्तत्र ददर्शाश्च नरोत्तमः ।
वेदिकायां समासीनं ध्यानैर्थं महामुनिम् ॥ इत्यादि ।

End. तस्मादौ शोध्यते शीघ्रं तुष्टायेमेतरे जनाः ।(?)
भवतीति परं गुप्तां मुक्तिसोपानसंज्ञकम् ।
गुह्याद्गुह्यतरस्मे मत्स्योरक्षेण प्रकाशितम् ॥
नित्यं तेन सुतर्पिताश्च पितरः स्वर्गञ्च नीताः पुन-
र्यश्च ब्रह्मविचारके क्षणमपि प्राप्नोति धैर्य्यं मनः ।
× × × × × × ×
× × × × × × × ॥

Colophon. इति गोरक्षसंहितायां मुक्तिसोपानं समाप्तम् ।

विषय: । योगकैवल्योपायादिनिरूपणम् ।

No. 100. गोविन्दकल्पलता, by गौराचार्य्यः. Substance, country-made paper, 12 × 5 inches. Folia, 58. Lines, 12 on a page. Extent, 2,349 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Viṣṇupur, *viá* Báñkurá, Paṇḍita Rúparáma Bhaṭṭácáryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीकृष्णाय ।

कलयति कलवेणुं मायया मोहयन्तं
जयति मधुरबिन्दुं कृष्णगोविन्दगीतम् ।
पटुतरबटुगोपैरावृतं गोषु गोपी-
जन इति च समास्वादयस्वं तत्र नत्वा ॥ (?)
समुदितमिदमेतत् पूजनं श्रीमुरारे
र्विधिवदिति पुरा यन्नारदाद्यैर्मुनीन्द्रैः ।
सकलविभवसाध्यैर्धर्मकामार्थमोक्षैः
फलति यदि कदाचिच्छ्रावतो वा कथञ्चित् ॥
जनेषु मर्त्त्येषु विमुग्धकर्म्मसु
श्रीकृष्णमन्त्रं भवसिन्धुपोतम् ।
नत्वा पुनर्व्वच्मि दयाम्बुधेः श्री-
गुरोः पदं कञ्जपरागनिर्म्मलम् ॥
मायपत्यथवा शाक्तः शैवः सौरादिकस्तथा ।
विभिन्नफलदाः प्रोक्ताः मनु(?) चाडील बान्धवाः ॥
यतीनां ब्रह्मचारिणां वनस्थानाञ्च योषिताम् ।
सर्व्वेषां गृहमेधिनां विष्णुमन्त्राश्च बान्धवाः ॥
असारे घोरसंसारे सारं कृष्णपदार्चनम् ।
तत्पदं नार्च्चितं येन पापिना पापकर्म्मणा ॥
तदर्चनं प्रवक्ष्यामि यथा शास्त्रविधानतः ।
गुरुतः शास्त्रतः सम्यक् कुर्य्याद्दीक्षां प्रयत्नतः ॥
आदौ दीक्षां प्रकुर्व्वीत सर्व्वार्थसिद्धिहेतवे ॥ इत्यादि ।

End. ततश्च कृष्णभूतोऽसौ जायते नान्यथा मुने ।
अन्नं दद्यात् साधवेभ्यो पञ्चमानपुरःसरम् ॥
वस्त्राद्यभोज्यैश्च ततो नवाङ्गरचादिभिः ।
एतत्ते कथितं पद्यं सर्व्वतन्त्रोत्तमोत्तमम् ॥
यस्य विज्ञानमात्रेण कृष्णात्मैक्यं समश्नुते ।
न प्रकाश्यमिदं पद्यं न देयं यस्य कस्यचित् ॥
मन्त्राः पराङ्मुखा यान्ति आपदश्च पदे पदे ।
इह लोके च दारिद्र्यं परत्र पशुतां व्रजेत् ॥

पुम्भकाय न दातव्यं परदाररताय च ।
शठाय परनिन्दाय नास्तिकाय विशेषतः ॥
स्त्रियां सक्ताय दुष्टाय तथा कामातुराय च ।
विदूषकाय ग्राम्याय न प्रकाश्यमिदं शुभम् ॥
शिवद्वेषरतायापि देवद्वेषरताय च ।
विप्रद्वेषपरायापि निश्चितं न प्रकाशयेत् ॥
कृपणाय चलायापि भ्रष्टाचाराय निश्चितम् ।
न प्रकाश्यमिदं ग्रन्थं प्रकाश्यं वैष्णवाय च ॥
ग्राम्यजने न पाचेद्(?) दुर्जने न प्रकाशयेत् ।
अनाचाराय विप्राय तथा कोपरताय च ॥
न शूद्राय मतिं दद्यान्नोच्छिष्टं कदाचन ।
इह लोके च दारिद्र्यं परत्र पशुतां व्रजेत् ॥
... मध्ये कालिन्द्यास्तटसन्निधौ ।
एतद्गुह्यं समाख्यातं वैष्णवानां हिताय च ॥

Colophon. इति श्रीसमीराचार्य्यविरचितायां गोविन्दकल्पलतायां त्रयोदशः संग्रहः ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

विषयः । १ प्रथमसंग्रहे दीक्षादिनिरूपणम् । २ये मन्त्राधिकार्य्यादिनिरूपणम् । अकडमचक्रादिनिरूपणञ्च । ३ये मन्त्रचैतन्यादिनिरूपणम् । ४र्थे मन्त्रसिद्धिलक्षणादिनिरूपणम् । ५मे कृष्णमन्त्राचारादिनिरूपणम् । ६ष्ठे आचारव्रतमासिकपूजादिनिरूपणम् । ७मे मन्त्र-ऋषि-छन्दः-प्रभृतिनिरूपणम् । ८मे गोपालमन्त्रपञ्चविध्यादिनिरूपणम् । ९मे यजनविधि-प्रयोगादिनिरूपणम् । १०मे पुरश्चरणविध्यादिनिरूपणम् । ११शे मन्त्रप्रभेदादिनिरूपणम् । १२शे कृष्णध्यानादिकथनम् । १३शे योगमायामाहात्म्यादिकथनञ्च ।

No. 101. गोविन्दलीलामृतम्, by रघुनाथदासः. Substance, country-made paper, 12 × 4 inches. Folia, 85. Lines, 8 on a page. Extent, 1,000 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Káñṭhálpáḍá, *viâ* Naiháṭí, Paṇḍita Rámatáraṇa Ṭhákura. Appearance, very old. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीराधामाधवौ जयेताम् ॥
श्रीगोविन्दं व्रजानन्दं सन्दोहानन्दमन्दिरम् ।
तं वन्दे परमानन्दं श्रीराधासङ्गनन्दितम् ॥
योऽज्ञानमत्तं भुवनं कृपालुरुल्लाघयन्नप्यकरोत् प्रमत्तं ।

कृप्रेमसम्पत्सुखयाकृते तं श्रीकृष्णचैतन्यमहं प्रपद्ये ॥ इत्यादि ।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति । प्रथमसर्गे श्लोकसंख्या ११७ । द्वितीयसर्गे १०७ । तृतीयसर्गे ११० । चतुर्थसर्गे ७८ ।

विषयः । कृष्णस्य कुसुमिताकाननकेलिवर्णनम् । तत्पविलासवर्णनम् । भोजनकेलिवर्णनम् ।

No. 102. गौराङ्गविरुदावली, by किशोरिमोहनगोस्वामी. Substance, country-made paper, 13×5 inches. Folia, 35. Lines, 3 on a page. Extent, 360 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Ágartalá, Vṛddhanagar, Paṇḍita Míneçvara Sárbbabhauma. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीगौरचन्द्राय नमः ।
देवैस्तथा श्रुतिगणैर्महिमा न यस्य
प्रज्ञायते प्रभवता भवतापि ... ।
दुर्वाङ्मनोमनसमतिर्मनुजः कथं स्यात्
श्रीगौरचन्द्र भवतः स्तवनेऽस्य शक्तिः ॥ इत्यादि ।

End. येषां निदेशवशतो विरुदावलीयम्
गौरप्रभोर्विरचिता रघुनन्दनेन ।
गोवर्धनक्षितिभृदन्तिकवासिनस्ते
मद्गुरुभिर्मां कृतकृपाः कृपया महान्तः ॥

Colophon. इति श्रीकलियुगपावनावतारभगवन्नित्यानन्दकुलजलकलानिधि-श्रीरघु-नन्दनद्वितीयनाम्ना किशोरिमोहनगोस्वामिना कृता गौरविरुदावली ॥

विषयः । श्रीगौराङ्गस्य महिमव्यञ्जकानि विशेषणपदानि ।

No. 103. गौराङ्गशतनाम, by सार्व्वभौमभट्टाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 9×4½ inches. Folia, 2. Lines, 12 on a page. Extent, 48 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Ágartalá, Vṛddhanagar, Paṇḍita Mínesvara Sárbbabhauma. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीगौराङ्गप्रभुर्जयति ।
नमस्कृत्य प्रवक्ष्यामि देवदेवं जगद्गुरुम् ।

मायामहोग्ररसस्थितमस्य महात्मनः ।

विश्वम्भरो जितक्रोधः .... ॥ इत्यादि ।

End. विश्वम्भराय गौराय चैतन्याय महात्मने ।

शचीपुत्राय मिश्राय श्रीशाय नमो नमः ॥

Colophon. इति श्रीसार्व्वभौमभट्टाचार्य्यविरचितं श्रीचैतन्यदेवस्य शतमहोग्ररनामस्तोत्रं(?) सम्पूर्णम् ॥

विषयः । श्रीगौराङ्गदेवस्याष्टोत्तरशतनाम स्तोत्रम् ।

No. 104. गौराङ्गस्तोत्रम्, By **विराजगोस्वामी.** Substance, country-made paper, 16×1½ inches. Folia, 1. Lines, 4 on a page. Extent, 8 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Çāktā, Thānā Kerāniganja, District Dhākā, Paṇḍita Trilocana Tarkālaṅkāra. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

हरिश्रीगंगनगंगश्रीर्विश्रुतं

हरिनामविशेषितदेवधरम् ।

धृतभाग्यमशीतलभागवतं

अरवेऽपि धरेऽगेऽखदनुग्रहम् ॥

गुरुगौरवनिर्म्मितमात्मधरं

हरिधा धवलो धृतगौरतनुम् ।

सुरसिन्धुतटे धृतधाखरसं

प्रकटस्थितभागवतानुभवम् । इत्यादि ।

End. य इदञ्च पठेत् सुसमाहृततो

नहि यत्नुमतं सुजनस्य फलम् ।

इह चैव परत्र च मुक्तिपदं

लभते लभते ++ योग समः ॥

Colophon. इति श्रीविराजगोस्वामिविनिर्म्मितं श्रीगौराङ्गस्तोत्रं समाप्तम् ।

विषयः । गुणकथनच्छलेन श्रीगौराङ्गमहाप्रभो रूपादिवर्णनात्मकं स्तोत्रमेतत् ।

No. 105. गौराङ्गाष्टकालिकम्, By नरहरिसरकारः. Substance, country-made paper, $13 \times 3\frac{1}{4}$ inches. Folia, 2. Lines, 11 on a page. Extent, 49 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Āgartalā, Vṛddhanagara, Paṇḍita Mīneçvara Sārvvabhauma. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीगौरविधुर्जयति ।
श्रीगौराङ्गमहाप्रभोश्चरणयोर्या केशशेषादिभिः
सेवा-गम्यतया स्वभक्तविहिता सा तै र्यथा लभ्यते ।
तां तन्मानसिकस्मृतिं प्रथयितुं भाव्यां सदा सत्तमैः
स्तौमि प्रात्यहिकं तदीयचरितं श्रीमन्नवद्वीपजम् ॥ इत्यादि ।

End. श्रीगौराङ्गविधोः स्वधामनि नवद्वीपेऽष्टकालोद्भवां
भाव्यां भाव्यजनेन गोकुलविधोर्लीलास्मृतेरादृतम् ।
लीलां स्तोतयेदन इमकं प्रत्यन्वितो यः पठेत् (?)
तं प्रीणाति सदैव यः करुणया तं नौमि ...... ॥

Colophon. इति श्रीनरहरिसरकारप्रणीतं श्रीगौराङ्गमहाप्रभोरष्टकालिकं समाप्तम् ।

विषयः । श्रीगौराङ्गस्याष्टकालिकभजनविधानकथनम् ॥

× **No. 106.** गौरीकञ्चुलिका । Substance, country-made paper, 12×5 inches. Folia, 17. Lines, 9 on a page. Extent, 487 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Çerpur, Mayamansiñha, Bābu Haracandra Caudhurī. Appearance, tolerable. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः काल्यै । देव्युवाच ।
श्रुतं भवत्प्रसादेन यथा कालस्य वञ्चनम् ।
मन्त्रस्य सारसम्भूतमिदानीमौषधं वद ॥,
येन सिध्यन्ति देहानि सन्ति तानि हितानि च ।
ज्वररोगहरं कोपं तद्वद त्रिपुरान्तक ॥
सन्त्यौषधान्यनेकानि मनुष्याणां हिताय च ।
पूर्व्वन्तु यत् त्वया प्रोक्तं प्रत्यक्षं कथयस्व मे ॥
ईश्वर उवाच ।
त्रिविधमचवारेव ऋतुभेदैः परिग्रहः ।
ग्रहणोत्पाटनं मन्त्रैः कारयेद्वै चिकित्सकः ॥ इत्यादि ।

End. कालस्य रक्षणोपायं त्वयि सत्यं वदाम्यहम् ।
विना मृत्युञ्जयं कालीनाथं सर्व्वार्थसाधकम् ।
कालस्य निकटं ज्ञात्वा भज काली समाहितः ॥

Colophon. इति गोपालसंहितायां परमौरीसम्वादे गौरीकवचिका समाप्ता ॥ ० ॥

विषयः । ईश्वरदेवीसम्वादेन औषधादिनिरूपणमौषधकरणकालादिकथनञ्च ॥

No. 107. ग्रहयागप्रयोगः (कौमुदीसम्मतः) । Substance, country-made paper, 12×3 inches. Folia, 13. Lines, 6 on a page. Extent, 175 çlokas. Charater, Bengali. Date, ? Place of deposit, Varsikurā, Mayamansiñha, Bābu Ānandamohana Cakravartī. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ कौमुदीसम्मतग्रहयागप्रयोगः । प्रातः कृतनित्यक्रियो यजमानो ब्राह्मणत्रयं वाचयेत् । पुण्याहं स्वस्ति ऋद्धिश्चेति । इत्यादि ।

End. येनुः सर्व्वग्रहयागस्थान् येनवासो यथाक्रमा ।
दत्त्वा गो वांयसन्त्रामो ग्रहाणां दक्षिणा क्रमात् ॥

Colophon. इति कौमुदीसम्मतग्रहयागप्रयोगः समाप्तः ॥

विषयः । विरोधिग्रहाणां शान्त्यै करणीयस्य यागस्य प्रयोगादिनिरूपणम् ।

No. 108. ग्रहयागप्रयोगतत्त्वम् । Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 19. Lines, 7 on a page. Extent, 532 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Teliveni, Post Gaḍbetā, District Medinípura, Appearance, tolerable. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः श्रीकृष्णाय ॥ अथ ग्रहयागप्रयोगः ।
ध्यात्वा गुरुपदद्वन्द्वं नत्वा च शङ्करात्मजम् ।
ग्रहयागप्रयोगतत्त्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥ (?)
तत्रादौ रविसोमबुधजीवशुक्रेषु वारेषु शोभनाः । चित्रानुराधाश्रवणमृगशिरोरेवतीपुष्याश्विनीहस्तारोहिणीउत्तरात्रयेषु अमृतारागकूलेषु शुभलग्नेषु कार्य्यः ।
तत्र बालग्रहभूतज्वराधिपग्रहजतरनुदुःस्वप्नरोगाभिभवकृतदुःखपापग्रहदोषाद्यादिनिमित्तकं शान्तिकं मलमासादावपि कर्त्तव्यमिति ।

षड्दोषैः प्रणीतस्य भवतु न चर्पचये ।
चकालेऽपि च कर्त्तव्यं नाच कालविचारणम् ॥ इत्यादि ।

End. ॐ यन्मतमन्मतच्छिद्रं देवकालाच वस्तुतः । (?)
सर्व्वं करोतु निश्छिद्रं नामसङ्कीर्त्तनं हरेः ॥
प्रमादात् यदि वा मोहात् प्रच्यवेताध्वरेषु च ।
स्मरणादेव तद्विष्णोः सम्पूर्णं स्यादिति श्रुतिः ॥
ॐ यदक्षरं परिभ्रष्टं मात्राहीनञ्च यद्भवेत् ।
पूर्णं भवतु तत्सर्व्वं श्रीहरेर्नामकीर्त्तनात् ॥
ॐ मया कृतं कर्म्म कीदृशं जातं इति पृच्छेत् । ॐ सर्व्वं साङ्गं जातं सर्व्वं
वेदोक्तमासीत् प्रत्युत्तरमिति ॥

Colophon. इति वन्द्यघटीयहरिहरभट्टाचार्य्यात्मजश्रीरघुनन्दनभट्टाचार्य्यविरचितं चरु
यागप्रयोगतत्त्वं समाप्तम् ॥

विषयः । विरोधिचराचाणां शान्त्यै करणीयस्य चरुयागस्य विधिः प्रयोगादिश्च ।

No. 109. घटकर्परकाव्यटीका । Substance, country-made paper, 18 × 4½ inches. Folia, 3. Lines, 7 on a page. Extent, 102 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kānihāri, Mayamansiñha, Paṇḍita Mukundacandra Smṛtiratna. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय । निचितमित्यादि । नीरदैर्मेघैः समाकाशमुपेत्य प्राप्य
निचितम् । आच्छादितमित्यर्थः । इत्यादि ।

End. घटकर्परेण शिरःखण्डेन तस्मै उदकं वहेयं भावानुरक्तेति चार्थे तृतीया-
तत्पुरुषे पश्चात् कर्म्मधारयः ॥

Colophon. इति घटकर्परस्य टिप्पनी समाप्ता ।

विषयः । वर्षावर्णनात्मकस्य घटकर्परकविप्रणीतस्य घटकर्परकाव्यस्य शिशुकाव्यस्य
व्याख्यानम् ।

No. 110. चन्दनधेनुदानतत्त्वम्, By वाचस्पतिमिश्रः. Substance, country-made paper, 18 × 3½ inches. Folia, 8. Lines, 6 on a page. Extent, 186 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭihāli, Mayamansiñha, Paṇḍita Navakiçora Tarkacúḍāmaṇi. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

नत्वा शिवं चन्दनचर्च्चिताया

धेनोः प्रदाने सविधिं प्रयोगम् ।

रत्नाकरादेर्लिखितं विलोक्य

तनोति वाचस्पतिरल्पबुद्धिः ॥ इत्यादि ।

End. जीवत्पितृकवृषोत्सर्गनिषेधे पतिपुत्रवत्याः पृथगुपसंहारः । सोऽपि तस्याः पुत्राणामधिकारमात्रप्रत्युक्तवृषोत्सर्गाभावः ॥

Colophon. इति वाचस्पतिमिश्रविरचितं चन्दनधेनुदानतत्त्वं समाप्तम् ॥

विषयः । पतिपुत्रवत्या नार्य्या मृतायाः स्वर्गार्थं वृषोत्सर्गनिषेधात् तदनुकल्पीभूतचन्दन-धेनुदानविधिः तत्प्रयोगादिश्च ।

No. 111. चन्दनधेनूत्सर्गपद्धतिः, By रत्ननाथभट्टाचार्य्यः. Substance, palm-leaf, 16×1½ inches. Folia, 37. Lines, 3 on a page. Extent, 472 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1687. Place of deposit, Viṣṇupura, Kādākuli, District Vāñkurā, Paṇḍita Raghurāma Tarkaratna. Appearance, old. Generally correct.

Beginning. ॐ कृष्णाय नमः ।

प्रणम्य पीताम्बरपादपङ्कजं

पिनाकि-पद्मोद्भवसेवितं सदा ।

वितन्यते चन्दनधेनुपद्धतिः

श्रीरत्ननाथेन मुदे सतामियम् ॥

देवलः ।

पतिपुत्रवती नारी म्रियते भर्त्तुरग्रतः ।

चन्दनेनाङ्किता धेनुस्तस्याः स्वर्गाय दीयते ।

अत्र अग्रत इति वचनात् । प्रोषितभर्तृकाया वृषोत्सर्गं कुर्य्यादिति केचित्

तन्मन्दं । यदाह जातूकर्ण्यः ।

चन्दनेनाङ्कितं कृत्वा दद्यात् धेनुं द्विजातये ।

वृषं नैवोत्सृजेत्तस्या यावद्भर्त्ता स जीवति ॥ इत्यादि ।

End. उदाहरति वेदार्थान् धर्मविद्याः स्मृतीरपि ।

श्रुतिस्मृतिसमापन्नमाचार्य्यं तं प्रचक्षते ॥

इति परिमितवचनाच्छ्राद्धिकर्मांगयज्ञादिवेदार्थाध्यापकस्य चाचार्य्यत्वम् ।
शूद्राणां तदसम्भवात्तान्त्रिकमन्त्रदातुरेव । तथाच नरसिंहपुराणम् ।
श्रुतिस्मृतिपुराणेभ्यो हीनस्य शूद्रजन्मनः ।
गर्भाधानादिसंस्कारैश्च्युतस्य च महामुने ॥
इयमेव परा शुद्धिर्दीक्षा या तान्त्रिकी भवेत् ।
यस्माच्च लभते मन्त्रं शूद्रः सेवेत तं सदा ॥
प्राचैरर्थैर्विधा वाचा स एवाचार्य्य उच्यते ।
न मर्त्यबुद्ध्या आजीवाद्विष्णुरूपी गुरुर्मतः ॥

Colophon. इति नवद्वीपीयरघुनाथभट्टाचार्य्यकृता चन्दनधेनूत्सर्गपद्धतिः समाप्ता ॥
शकाब्दाः १६८७

विषयः । पतिपुत्रवत्या भार्य्या मृतायाः स्वर्गार्थं वृषोत्सर्गनिषेधात् तदनुकल्पीभूतस्य चन्दनधेनूत्सर्गस्य विधिः प्रयोगादिश्च ॥

No. 112. चाटुपुष्पाञ्जलिः । Substance, country-made paper, 9×6 inches. Folia, 4. Lines, 5 on a page. Extent, 34 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Tripurā, Mahārāja's Library. Appearnce, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीराधिकायै नमः ।
नवगोरोचनागौरीं प्रवरेन्दीवराम्बराम् ।
मणिस्तवकविद्योतिवेणी .... ॥ इत्यादि ।

End. करुणां मुहुरर्थये परां
तव वृन्दावनचक्रवर्त्तिनि !
अपि केशिरिपोर्यया भवेत्
स चाटुप्रार्थनभाजनं जनः (?) ॥
इमं वृन्दावनेश्वर्य्या जनो यः पठति स्तवम् ।
चाटुपुष्पाञ्जलिं नाम स स्यादस्याः कृपास्पदः ॥

Colophon. इति चाटुपुष्पाञ्जलिः समाप्ता ।

विषयः । वृन्दावनेश्वर्य्याः स्तवात्मकानि कतिपयानि पद्यानि ।

× **No. 113.** **चिकित्सासारम्,** By **जगन्नाथदत्तः.** Substance, country made paper, 16 × 3 inches. Folia, 101. Lines, 6 on a page. Extent, 2,110 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1715. Place of deposit, Dhākā, Bābu Bhagavāncandra Dāsa Kavirāja. Appearance, old. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

पञ्चाननाय फणिराजविभूषणाय
सर्व्वापवर्गफलदाय फलात्मकाय ।
गौरीप्रियाय भुवनत्रयवन्दिताय
तेजोमयाय च नमः परमेश्वराय ॥
प्रणम्य गुरुपादाब्जं दृष्ट्वा बहुभिषङ्मतम् ।
श्रीजगन्नाथदत्तेन चिकित्सासारमुच्यते ॥
रोगमादौ परीक्षेत ततोऽनन्तरमौषधम् ।
ततः कर्म्म भिषक् पश्चाज्ज्ञानपूर्व्वं समाचरेत् ॥
आसुरी मानुषी दैवी चिकित्सा त्रिविधा मता ।
सूतप्रधाना दैवी स्याच्छेदभेदादिकासुरी ॥
षड्रसा मानुषी प्रोक्ता होमपूजादिसंकुला ।
कलौ चास्य + + लोके मानुषी तेन पूजिता ॥
वटिका गुडिका लेहचूर्णारिष्टाश्च पिण्डकाः ।
घृतं तैलं गुडो लेपः स्नेहाञ्जनकषायकाः ॥
पुटपाकस्तथा मुच्छाभरणो धूमधारणे ।
यन्त्राणि यथायोग्यान्यनेकानि यथा तथा ॥ इत्यादि ।

End निद्राकरणमेतद्धि बुद्धदेवेन भाषितम् ।

माक्षिकं नवनीतञ्च कुष्ठञ्च मधुयष्टिका ॥
सौभाग्यं भगलेपेन दासवच्च भवेत् पतिः ।
निम्बकाष्ठस्य धूपेन धूपयित्वा भगं स्त्रियः ॥
सुभगाः स्युः पतिस्तासां दासवच्च भवेद्ध्रुवम् ।

Colophon. इति वशकरणाधिकारः । इति चिकित्सासारं समाप्तम् । शकाब्दाः १७१५ ॥

विषयः । ज्वरादिरोगाणां चिकित्साकथनम् । तत्र दैवी-मानुषी-आसुरी चेति चिकित्सा त्रिविधेति निरूपणम् । अथ सामान्यज्वरचिकित्सा । तत्र षडङ्गजलविधानम् । नाम-

राद्दिपाचनकथनम् । गुडूच्यादिपाचनकथनम् । अथ वातज्वरे हिङ्गुलेश्वररसकथनम् । अथ पित्तज्वरे यवपटोलविधानम् । धान्यशर्कराविधानम् । चन्दनादिविधानम् । दाहप्रतिक्रियाविधानम् । ज्वरकेशरिरसकथनम् । शीतभञ्जीरसकथनम् । अथ कफज्वरे कटुफलादिविधानम् । पर्पटकेश्वरविधानम् प्रचण्डेश्वररसकथनम् । कफकेतुरसकथनम् । अथ वातपित्तज्वरे नवाङ्गपाचनविधानम् । पञ्चभद्रविधानम् । नवज्वरे चातुर्भद्रविधानम् । चण्डेश्वररसविधानम् । अथ वातकफज्वरे वालुकास्वेदविधानम् । पञ्चकोलविधानम् । शीतारिरसकथनम् । रसचन्द्रिकाकथनम् । सौभाग्यवटिकाकथनम् । अथ पित्तश्लेष्मज्वरे कण्टकार्य्यादिविधानम् । धान्यपटोलविधानम् । अमृताष्टकविधानम् । चन्द्रशेखररसकथनम् । अथ सन्निपातज्वरे अञ्जनस्वेदनज्वरनिष्ठीवनादिविधानम् । अष्टाङ्गावलेहिकविधानम् । बृहन्नवाङ्गविधानम् । मृत्युञ्जयरसविधानम् । बृहत्पञ्चमूल्यादिविधानम् । दशमूली-चतुर्दशमूल्यादिविधानम् । लक्ष्मीविलासरसकथनम् । वेतालरसकथनम् । भैरवेश्वररसकथनम् । पञ्चवक्त्ररसकथनम् । अथ कर्णशोथे प्रलेपविधानम् । अथ जीर्णज्वरे भार्ग्यादिपाचनविधानम् । मेघनादरसकथनम् । सर्वज्वरलौहकथनम् । अथ विषमज्वरे मुस्तकादिपाचनविधानम् । द्राक्षादिपाचनविधानम् । भेदिज्वराङ्कुशकथनम् . ज्वराशनिरसकथनम् । त्रैलोक्यज्वरजिद्रसकथनम् । अर्द्धनारीश्वररसकथनम् । महाज्वराङ्कुशरसकथनम् । बृहत्सर्वज्वरलौहकथनम् । अथ कम्पज्वरे शीतमातङ्गसिंहरसकथनम् । विजयायोगकथनम् । अथ चातुर्थज्वरे सुदर्शनचूर्णकथनम् । बृहत्सर्वज्वरहरलौहकथनम् । अङ्गारकतैलकथनम् । लाक्षादितैलकथनम् । बृहल्लाक्षादितैलकथनम् । षडङ्गधूपकथनम् । अथ दाहज्वरे दूर्व्वाद्यतैलविधानम् । अथ ज्वरातिसारे ह्रीवेरादिपाचनविधानम् । उशीरपञ्चमूल्यादिपाचनविधानम् । आनन्दभैरवरसकथनम् । कनकसुन्दररसकथनम् । प्राणेश्वररसकथनम् । अथ आमातिसारचिकित्सा । तत्र धान्यपञ्चक-धान्यचतुष्कादिविधिः । अथ पक्वातिसारे कञ्चटादिविधानम् । मोचादिचूर्ण-मुस्तादिचूर्णलघुपञ्चमूल्यादिविधानम् । कुटजावलेहविधानम् । शिवादिचूर्णकथनम् । गङ्गाधरचूर्णकथनम् । लवङ्गचतुःसमविधानम् । लवङ्गप्रयोगविधानम् । कुटजाष्टकविधानम् । पाठादिचूर्णविधानम् । रसाञ्जनादिचूर्णविधानम् । अथ सर्वातिसारे बृहद्गङ्गाधरयोगादिकथनम् । अथ प्रवाहिकायां जातिफलाद्यविधानम् । अथ अभयानरसिंहरसकथनम् ।

अथ ग्रहणीरोगचिकित्सा । तत्र कुटजावलेहादिविधानम् । लवङ्गवटिकाविधानम् । गङ्गाधरचूर्णविधानम् । जीरकाद्यचूर्णविधानम् । जातीफलाद्यचूर्णविधानम् । महागन्धकविधानम् । रूपवल्लभरसविधानम् । ग्रहणीगजेन्द्रवटिकाविधानम् । पानीयभक्तवटिकाविधानम् । रसपर्प्पटीविधानम् । लौहपर्प्पटीविधानम् । स्वर्णपर्प्पटीविधानम् । अथ संग्रहग्रहण्यां चाङ्गेरीघृतविधानम् । शीलवल्लादिमोदकविधानम् । जीरकाद्यमोदकविधानम् । ग्रहणीमिहिरतैलविधानम् ।

अथ अर्शोरोगचिकित्सा। तत्र शूरणमोदकविधानम्। प्राणदागुडिकाविधानम्। कुटजावलेहविधानम्। अर्शोघ्नचूर्णविधानम्। यमानिकामोदकविधानम्। अथ अजीर्णरोगचिकित्सा। तत्र हिंग्वष्टकविधानम्। रामबाणरसकथनम्। वाड़वानलरसकथनम्। बृहदग्निकुमाररसकथनम्। महाशङ्खवटिकाकथनम्। सुकुमारमोदककथनम्। हरीतकीखण्डकथनम्। अथ क्रिमिरोगचिकित्सा। तत्र क्रिमिमुद्गररसकथनम्। कीटमर्दरसकथनम्। क्रिमिघातिनीवटिकाकथनम्। विडङ्गादिघृतकथनम्। अथ पाण्डुरोगचिकित्सा। तत्र नारायणलौहविधानम्। पुनर्नवामण्डूरविधानम्। पुनर्नवाद्यतैलविधानम्। अथ रक्तपित्तरोगचिकित्सा। तत्र एलादिगुडिकाकथनम्। कूष्माण्डखण्डकथनम्। अथ यक्ष्मरोगचिकित्सा। तत्र त्रयोदशाङ्गविधानम्। रास्नादशमूलविधानम्। वासावलेहकथनम्। नाडिमादिमोदकविधानम्। यक्ष्मान्तमोदककथनम्। शृङ्गाराभ्रविधानम्। महाकल्पतररसकथनम्। मृगाङ्करसकथनम्। बृहन्माषाद्यतैलकथनम्। अथ कासरोगचिकित्सा। तत्र समशर्कराचूर्णकथनम्। कण्टकार्य्यवलेहकथनम्। काससंहारभैरवकथनम्। चन्द्रामृतरसकथनम्। राजमृगाङ्करसकथनम्। अथ हिक्काचिकित्सा। तत्र मल्लविधानम्। पिप्पल्यादिलौहकथनम्। अथ हिक्काश्वासे पुरन्दररसविधानम्। श्वासकुठाररसकथनम्। अथ स्वरभेदचिकित्सा। तत्र कल्याणावलेहकथनम्। सारस्वतघृतकथनम्। अथ अरोचकचिकित्सा। तत्र सुधासुन्दररसकथनम्। अथ छर्दिचिकित्सा। तत्र एलादिचूर्णविधानम्। अथ तृष्णाचिकित्सा। अथ मूर्च्छाचिकित्सा। अथ मदात्ययचिकित्सा। अथ उन्मादचिकित्सा। तत्र कल्याणघृतविधानम्। क्षीरकल्याणघृतकथनम्। शिवाघृतकथनम्। शिवातैलविधानम्। अथ अपस्मारचिकित्सा। तत्र मन्थकादिलौहविधानम्। महापैशाचघृतकथनम्। पाषाणवज्ररसकथनम्। अथ वातरोगचिकित्सा। तत्र रसोनपिण्डविधानम्। त्रयोदशाङ्गगुग्गुलुकथनम्। विष्णुतैलकथनम्। मध्यमनारायणतैलकथनम्। कुब्जप्रसारणीतैलकथनम्। सिद्धार्थकतैलकथनम्। बृहच्छतपुष्पादितैलकथनम्। हिमसागरतैलकथनम्। वातारिगुग्गुलुकथनम्। वातकुलान्तकतैलकथनम्। बृहद्वातारितैलकथनम्। छागलाद्यघृतविधानम्। छागादिघृतकथनम्। वातगजाङ्कुशरसकथनम्। महाराजेश्वररसकथनम्। अथ वातरक्तचिकित्सा। तत्र विविधगुग्गुलुविधानम्। गुडूच्यादिलौहकथनम्। रसमाक्षिकविधानम्। द्वादशाङ्गघृतकथनम्। बृहद्गुडूचीतैलकथनम्। बृहद्गुडूच्यादितैलकथनम्। अथ ऊरुस्तम्भचिकित्सा। तत्र त्रयोदशाङ्गगुग्गुलुविधानम्। अथ वातरोगचिकित्सा। तत्र रास्नापाकविधानम्। रास्नासप्तकविधानम्। योगराजगुग्गुलुकथनम्। बृहद्रसोनपिण्डकथनम् सिंहनादगुग्गुलुकथनम्। आमवातारिगुग्गुलुकथनम्। बृहत्सैन्धवाद्यतैलकथनम्। अथ शूलरोगचिकित्सा। तत्र परिणामशूले वैश्वानरलौहकथनम्। पित्ताधिक्ये नारिकेलखण्डविधानम्। गुडाकखण्डविधानम्। धात्रीलौहविधानम्। शूलवज्रिणीवटिकाकथनम्। शूलगजेन्द्रतैलकथनम्। अथ उदावर्त्तरोगचिकित्सा। तत्र नाराचयोगकथनम्। अथ गुल्मरोग-

चिकित्सा। तत्र अभयावटिकाविधानम्। नाराचरसकथनम्। गुल्मकालानलरसकथनम्। अथ हृद्रोगचिकित्सा। तत्र अर्जुनघृतकथनम्। हृदयार्णवरसकथनम्। अथ उरोग्रह-चिकित्सा। अथ मूत्रकृच्छ्रचिकित्सा। तत्र कुशावलेहकथनम्। कर्पूरमोदककथनम्। अथ मूत्राघातचिकित्सा। तत्र गोक्षुरघृतकथनम्। अथ मूत्रातिसारचिकित्सा। तत्र विदार्यादि-कथनम्। धात्रीघृतकथनम्। तारकेश्वररसकथनम्। अथ अश्मरीचिकित्सा। तत्र कुलत्थाद्य-घृतविधानम्। अथ मेहरोगचिकित्सा। तत्र न्यग्रोधादिचूर्णकविधानम्। मेहमुद्गरवटिका-कथनम्। दाडिमाद्यघृतविधानम्। प्रमेहगजसिंहघृतकथनम्। अथ स्थौल्यरोगाद्यादि-चिकित्सा। तत्र विडङ्गादिलौहकथनम्। त्र्यूषणाद्यलौहकथनम्। अथ अत्यन्तशोषचिकित्सा। अथ कार्श्यचिकित्सा। तत्र निदानकथनम्। अश्वगन्धाघृतकथनम्। अथ उदररोगचिकित्सा। तत्र पुनर्नवाष्टकविधानम्। उदरारिरसकथनम्। सामुद्राद्यचूर्णकथनम्। अथ प्लीहोदर-चिकित्सा। तत्र माणमण्डादिविधानम्। इच्छाभेदिरसकथनम्। अग्निमुखचूर्णकथनम्। चित्रक-घृतकथनम्। अथ शोथरोगचिकित्सा। तत्र मविमुद्रिकादिविधानम्। अभयाक्षयविधानम्। बृहद्गुडपिप्पलीकथनम्। ताम्रकल्परसकथनम्। पञ्चामृतताम्रकथनम्। शोथकालीवटिका-कथनम्। लौहमृत्युञ्जयकथनम्। शोथगजेन्द्ररसकथनम्। अथ शोथचिकित्सा। तत्र सिंहास्यादिपाचनविधानम्। पुनर्नवाष्टककथनम्। शोथशार्दूलरसकथनम्। अग्निमुखमण्डूर-कथनम्। दुग्धवटिकाकथनम्। तत्र मण्डूरकथनम्। बृहच्छुष्कमूलकादितैलविधानम्। अथ वृद्धिरोगचिकित्सा। तत्र वृद्धिहरयोगकथनम्। नित्यानन्दरसकथनम्। अथ गलगण्डादि-चिकित्सा। अथ श्लीपदचिकित्सा। तत्र प्राणवल्लभरसकथनम्। अथ विद्रधिचिकित्सा। अथ व्रणशोथचिकित्सा। तत्र विडङ्गादिगुग्गुलुकथनम्। अथ व्रणचिकित्सा। तत्र सप्तदशाङ्गपाच-नादिकथनम्। व्रणराक्षसतैलकथनम्। अथ दग्धव्रणचिकित्सा। अथ भग्नचिकित्सा। अथ नाडीव्रणचिकित्सा। अथ भगन्दरचिकित्सा। तत्र सप्तविंशतिगुग्गुलुकथनम्। अथ उपदंश-चिकित्सा। तत्र शीलमन्थरसकथनम्। सामान्यप्रयोगकथनम्। अथ शूकदोषचिकित्सा। अथ कुष्ठरोगचिकित्सा। तत्र पञ्चनिम्बविधानम्। पञ्चतिक्तघृतकथनम्। उदयभास्कररसकथनम्। महातालेश्वररसकथनम्। अमृताङ्कुरलौहकथनम्। बृहन्मरिच्यादितैलकथनम्। महावज्रकतैल-विधानम्। कन्दर्पप्रसारतैलकथनम्। अथ शीतपित्तचिकित्सा। अम्लपित्तचिकित्सा। तत्र सितामण्डूरादिविधानम्। नारिकेलामृतविधानम्। अथ विसर्पचिकित्सा। तत्र अमृतादि-पाचनविधानम्। अथ विस्फोटकचिकित्सा। अथ स्नायुरोगचिकित्सा। अथ मसूर्यादि-चिकित्सा। तत्र पापान्तकरसकथनम्। अथ क्षुद्ररोगचिकित्सा। तत्र कुष्ठादितैलविधानम्। अथ गुदभ्रंशचिकित्सा। तत्र भृङ्गराजादितैलविधानम्। अथ मुखरोगचिकित्सा। तत्र माल-त्याद्यचूर्णविधानम्। पथ्यादिचूर्णकथनम्। खदिरवटिकाकथनम्। अथ कर्णरोगचिकित्सा। तत्र शम्बूकतैलकथनम्। दशमूलतैलकथनम्। अथ नासारोगचिकित्सा। तत्र सामान्य-

योगकथनम् । स्वल्पधूमाद्यतैलकथनम् । अथ नेत्ररोगचिकित्सा । तत्र कुमारीवर्त्तिकाकथनम् । चन्द्रोदयवर्त्तिकाकथनम् । नयनामृतविधानम् । अथ रात्र्यन्धचिकित्सा । अथ शिरोरोगचिकित्सा । तत्र अमलसुन्दररसकथनम् । षड्बिन्दुतैलकथनम् । महादशमूलादितैलकथनम् । महापद्मकतैलादिकथनम् । बृहद्धुस्तूराद्यतैलकथनम् । महावज्रतैलकथनम् । अथ प्रदररोगचिकित्सा । तत्र अशोकघृतकथनम् । प्रदरान्तकरसकथनम् । अथ सोमरोगचिकित्सा । अथ योनिव्यापच्चिकित्सा । तत्र विविधतैलविधानम् । अथ सिङ्गौमकरणविधिः । तत्र कर्पूरादितैलकथनम् । अथ ऋतुकारककथनम् । ऋतुशूलचिकित्सा । अथ वन्ध्याचिकित्सा । तत्र फलघृतकथनम् । अथ गर्भस्रावचिकित्सा । तत्र कशेर्वादियोगकथनम् । गर्भविलासरसकथनम् । गर्भचिन्तामणिरसकथनम् । अथ प्रसवविधानकथनम् । अथ मक्कल्लशूलचिकित्सा । अथ सूतिकाचिकित्सा । तत्र सूतिकादशमूलविधानम् । सहचरादिविधानम् । सूतिकारसविधानम् । सौभाग्यशुण्ठीकथनम् । अथ स्तनरोगचिकित्सा । तत्र वचकाञ्जिकविधानम् । अथ बालरोगचिकित्सा । तत्र बालचातुर्भद्रिकाविधानम् । धातक्यादियोगकथनम् । रजन्यादिचूर्णकथनम् । बालचतुःसमविधानम् । शिशुपथ्यकथनम् । अष्टमङ्गलघृतकथनम् । अथ स्नायुकरोगचिकित्सा । अथ विषचिकित्सा । तत्र विषवज्रपातरसकथनम् । कुक्कुरविषशान्तिकथनम् । अथ रसायनविधिः । तत्र चतुर्मुखरसकथनम् । वसन्ततिलकरसकथनम् । रससिन्दूरकथनम् । श्रीकामदेवरसकथनम् । पूर्णचन्द्ररसकथनम् । अथ वाजीकरणविधिः । तत्र श्रीमन्मथरसकथनम् । पूर्णचन्द्ररसकथनम् । श्रीमदेश्वररसकथनम् । रतिवल्लभमोदककथनम् । कामदीपकविधिः । अथ ध्वजभङ्गचिकित्सा । तत्र मेघादिरसकथनम् । अथ स्तम्भनादिविधिश्च । इति शम् ।

No. 114. चिकित्सासारदीपिका, By हरानन्ददासकविराजः. Substance, country-made paper, 14×2½ inches. Folia, 271. Lines, 7 on a page. Extent, 6,925 çlokas. Character. Bengali. Date, Sk. 1705. Place of deposit, Dhākā, Bhagavāncandra Kavirāja. Appearance, old. Prose and verse. Correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।

जयत्यधरपल्लवामृतरसेन सम्पूरयन्
जगज्जनमनोहरस्मितचारुवंशं मुहुः ।
अभीष्टफलदायकः स्मरचदः स्मरद्वेषिणां
हरिः ललितसद्गुणोपवनकदम्बमूलस्थितिः ॥
श्रीहरानन्ददासेन कविचन्द्रेण धीमता ।

क्रियते बालबोधाय चिकित्सासारदीपिका ॥

अथ शास्त्रावतारः ।

ब्रह्मोभः पञ्चसंख्यामवेक्ष्य

वेदा जाता ऋग्यजुःसामभेदाः ।

आयुर्वेदोऽथर्ववेदस्य तस्मिन्

चार्थं यज्ञौ शौनकादस्य भक्तिः ॥

आद्ये वेदः पञ्चमो वैद्यकाख्यो

वेत्ता कश्चित् तस्य काले भवेन्नात् ।

तस्याध्यानात्मेन तस्मात् गुरोगत्

तस्याज्ञप्ता सङ्गमर्चामि शास्त्रम् ॥

धर्मार्थकाममोक्षाणामारोग्यं मूलमुत्तमम् ।

रोगास्तस्यापहर्तारः श्रेयसो जीवितस्य च ॥

क्वचिद्धर्मः क्वचिदर्थः क्वचिन्मित्रं क्वचिद्यशः ।

कर्माभ्यासः क्वचिच्चापि चिकित्सा नास्ति निष्फला ॥

आयुर्वेदापरिज्ञानं वैद्यनामा च निपरः ।

एतद्देशस्य वैद्यत्वं न वैद्यः प्रभुरायुषः ॥

यावत् कण्ठगताः प्राणा यावन्नास्ति निरिन्द्रियम् ।

तावच्चिकित्सा कर्तव्या कालस्य कुटिला गतिः ॥ इत्यादि ।

End. काकोली-वाला-चन्दन-जातिफल-लवङ्ग-दारचिनि-एलाचि-तेजपत्र-नागेश्वर-पिप्पली, एषां प्रति २ पल मृगमदकस्तूरी माषा ४ एकीकृत्य वटिकामध्ये स्थापयेत् । ततो जातरसं पाययेत् । इत्यमृतारिष्टिः ॥

Colophon. इति श्रीवरानन्ददासकविचन्द्रविरचितायां चिकित्सासारदीपिकायामायव-भागं(?) समाप्तम् ॥ समाप्तोऽयं ग्रन्थः ।

संक्षेपात्सूत्रशास्त्रस्य लिखिता ग्रन्थगौरवात् ।

श्रीजगन्नाथदत्तेन किञ्चिद्विस्तारतः कृतम् ॥

यद्यपि कविचन्द्रेण रचिता सारदीपिका ।

विस्तारेण मया प्रोक्तचिकित्सासागरः शुभः ॥

इति शकाब्दाः १७०५ ।

विषयः । अथ प्रथममायुर्वेदागमप्रशंसा, ततः शान्तिकर्मादिकथनम् । अथ शारीराधिकारः । तत्र मूत्रादिपरीक्षाविधिः । नासिकापरीक्षाकथनम् । नाडीपरीक्षाकथनम् । अथ

परिभाषाकथनम् । क्षारकर्मनिरूपणम् । स्नेहपानस्वेदनवमनादिविधिः । वस्तिकर्मकथनादिकम् । नस्यधूमपानादिकरणविधिः । गण्डूषविधिः । अञ्जनविधिः । देशनिरूपणम् । द्रव्यगुणकथनम् । तत्र रसादिनिरूपणम् । धान्यादिवर्गनिरूपणम् । पत्रशाकमूलादिनिरूपणम् । मत्स्यमांसादिनिरूपणम् । पानीयक्षीरदधितक्रादिगुणकथनम् । औषधादिगुणकथनम् । व्यायामादिगुणकथनम् । हिमादिगुणकथनम् । औषधकरणादिदिननिरूपणम् । अनुपानादिविधिः । तैलचूर्णनादिविधिः । मन्त्रमात्रादिकथनम् । रसायनविधिः । तत्र यन्त्रनिरूपणम् । रसादिशुद्धिकथनम् । षड्गुणगन्धकनिरूपणम् । रसकर्पूरादिविधिः । पीतरक्तभस्मकलादिनिरूपणम् । रससिन्दूरादिविधिः । मकराध्वजादिविधिः । सर्वरोगनाशकादिधातूनां मारणशोधनादिविधिः । मनःशिलाहरितालादिशुद्धिकथनम् । मत्स्यादिपित्तशुद्धिकथनम् । अथ विषादिशोधनप्रकारः ।

अथ चिकित्साप्रकरणम् । तत्र ज्वरस्य पूर्वरूपादिकथनम् । पथ्यापथ्यकथनम् । सामान्यज्वरे नागरादिपाचनविधिः । एवं धान्यादिपाचनविधिः । गुडूच्यादिपाचनविधिश्च । अथ वातज्वरनिदानादिकथनम् । तत्र बृहत्पञ्चमूल्यादिपाचनविधिः । शालपर्ण्यादिपाचनविधिः । हिङ्गुलेश्वररसादिकथनञ्च । अथ पित्तज्वरनिदानादिकथनम् । तत्र कट्फलादिपाचनविधिः । धान्यशर्करादिविधिः । चन्दनादिविधिः । लेपनविधिः । ज्वरकेशरिरसविधिः । शीतभञ्जीरसविधिः । ज्वरभैरवरसविधिश्च । अथ कफज्वरनिदानादिकथनम् । तत्र अवलेहादिविधिः । कफानलरसकथनम् । पर्णखण्डेश्वररसकथनम् । प्रचण्डेश्वररसकथनम् । पञ्चाननरसकथनम् । कफकेतुरसकथनम् । महाकफकेतुरसकथनम् । श्लेष्मकालानलरसकथनञ्च । अथ वातपित्तज्वरनिदानादिकथनम् । तत्र नवाङ्गपाचनादिकथनम् । पञ्चभद्रपाचनकथनम् । त्रिपुरभैरवरसकथनम् । जयावटिकाकथनम् । ज्वरधूमकेतुरसकथनम् । रत्नगिरिरसकथनम् । नवज्वराङ्कुशरसकथनम् । पञ्चेश्वररसकथनञ्च । अथ वातश्लेष्मज्वरनिदानादिकथनम् । तत्र पञ्चकोलादिपाचनादिविधिः । रसचन्द्रिकारसकथनम् । सौभाग्यवटिकाकथनम् । अथ पित्तश्लेष्मज्वरनिदानादिकथनम् । तत्र कण्टकार्य्यादि—धान्यपटोलादि गुडूच्यादिपाचनविधिः । चन्द्रशेखररसकथनञ्च । अथ सन्निपातज्वरादिनिदानकथनम् । तत्र मातुलुङ्गलेपादिविधिः । नस्यनिष्ठीवनादिविधिः । अष्टाङ्गावलेहादिविधिः । बृहन्नागरादिपाचनविधिः । बृहत्पञ्चमूल्यादिपाचनविधिः । एवं दशमूल्यादिपाचनविधिः । सञ्जीवनीरसकथनम् । वेतालरसकथनम् । भैरवेश्वररसकथनम् । त्रिदोषनीहारसूर्य्यरसकथनम् । सन्निपातसूर्य्यरसकथनम् । सूचिकाभरणरसकथनम् । लोकनाथरसकथनम् । अग्निकुमाररसकथनम् । नीलकण्ठरसकथनम् । चिन्तामणिरसकथनम् । सन्निपातवडवानलरसकथनम् । भैरवनादरसकथनम् । सन्निपातकालानलरसकथनम् । अष्टयौगिकरसकथनम् । विश्वमूर्त्तिरसकथनम् । वारिसागररसकथनम् । वीरभद्ररसकथनम् । त्रिनेत्ररसकथनम् । पञ्चवक्त्ररसकथनम् । महाभैरवरसकथनम् । अञ्जनभैरवरसकथनम् । रसचूडामणिरसकथनम् । भूतेश्वररसकथनम् । उन्मत्तभैरवरसकथनञ्च । अथ अभिन्यासज्वर-

निदानादिकथनम्। तत्र षडङ्गादिपाचनीनिरूपणम्। सन्न्यासकरसकथनम्। अथ कर्णशोथ-
निदानादिकथनम्। तत्र मुष्टिक्रियाकथनम्। अथ जीर्णज्वरनिदानादिकथनम्। तत्र
निदिग्धिकादिविधिः। भार्ग्यादिविधिः। मुष्टियोगकथनम्। पानीमोदकविधिः। मेघनादरस-
कथनम्। अथ विषमज्वरनिदानादिकथनम्। तत्रमुष्टियोगकथनम्। मुस्तकादि-द्राक्षादिपाचन-
विधिः। महाज्वराङ्कुशरसकथनम्। विद्यावल्लभरसकथनम्। ज्वरराजरसकथनम्। विषमज्वरा-
न्तकलौहकथनम्। सर्वज्वरलौहकथनम्। जीरकादिमोदककथनम्। बृहत्सर्वज्वरलौहकथनम्।
पैत्तोत्थज्वरजिद्रसकथनम्। रविसुन्दररसकथनम्। शीतभञ्जीरसकथनम्। शीतारिरसकथनम्।
अर्द्धनारीश्वररसकथनम्। अथ रात्रिज्वरनिदानकथनम्। तत्र मुष्टिक्रियाकथनम्। विश्वेश्वररस-
कथनम्। अथ कम्पज्वरनिदानकथनम्। तत्र कण्टकार्य्यादिपाचनविधिः। शीतमातङ्गसिंहरस-
कथनम्। विजयायोगकथनम्। भारवतर्पणादिविधिः। अथ ऐकाहिकादिज्वरकथनम्। तत्र
महौषधादिकथनम्। अथ द्व्याहिकादिज्वरचिकित्सा। द्व्याहिकारिरसकथनम्। अथ चातुर्थकज्वरे
मुष्टिक्रियाकथनम्। चातुर्थकारिरसकथनम्। सुदर्शनचूर्णकथनम्। ज्वरभैरवचूर्णकथनम्।
अङ्गारकतैलविधिः। लघुलाक्षादितैलकथनम्। बृहल्लाक्षादितैलकथनम्। पिप्पल्यादितैल-
कथनम्। महाङ्गधूपकथनम्। अपराजितधूपकथनम्। अथ ज्वरान्ते दूर्वादितैलकथनम्।
ज्वरविहारविधिः। अथ पथ्यनिदानादिविधिः। अथ ज्वरातिसारचिकित्सा। तत्र ह्रीवेरादि-
योगकथनम्। उशीरादियोगकथनम्। बृहद्गुडूचीपञ्चमूलादि-द्रव्यमुस्तकपञ्चाङ्गादिपाचनकथनम्।
व्योषादिचूर्णकथनम्। कुटजावलेहादिकथनम्। आनन्दभैरवरसकथनम्। कनकसुन्दररस-
कथनम्। अमृतार्णवरसकथनम्। महाभ्रवटिकाकथनम्। अथ अतिसारनिदानकथनम्।
आमातिसारचिकित्सा। धान्यपञ्चकादिकथनम्। चतुःसममुस्तकादिकथनम्। कञ्चटादिमुष्टि-
योगकथनम्। तत्र कुटजपुटपाकादिविविधौषधकथनम्। अथ रक्तातिसारचिकित्सादिः। तत्र
मुष्टिक्रियाकथनम्। कुटजाष्टकादिपाचनकथनम्। पाठादिचूर्णविधिः। सर्वातिसारे मुष्टियोग-
कथनम्। अथ प्रवाहिकायां मुष्टियोगकथनम्। अभयनरसिंहरसकथनम्। अमृतसञ्जीवनरस-
कथनम्। अथ ग्रहणीचिकित्सा। तत्र मुष्टिक्रियाकथनम्। लवङ्गवटिकाकथनम्। कुटजावलेह-
कथनम्। कंसपटलौहरसकथनम्। गङ्गाधरचूर्णकथनम्। बृहद्गङ्गाधरचूर्णकथनम्। लवङ्गा-
दिचूर्णकथनम्। बृहल्लवङ्गादिचूर्णकथनम्। जीरकादिचूर्णकथनम्। विजयभैरवचूर्णकथनम्।
जातिफलाद्यचूर्णकथनम्। महागन्धककथनम्। नृपवल्लभरसकथनम्। ग्रहणीगजेन्द्रवटिका-
कथनम्। ग्रहणीवटिकाकथनम्। ग्रहणीगजसिंहकथनम्। ग्रहणीकपाटकथनम्। त्रिपुर-
रसकथनम्। रसपर्पटीकथनम्। रसशुद्धिगन्धकशुद्ध्यादिनिरूपणम्। पञ्चामृतपर्पटीकथ-
नम्। विजयपर्पटीकथनम्। लौहपर्पटीकथनम्। सुवर्णपर्पटीकथनम्। पञ्चामृतलौह-
कथनम्। अमृतसुन्दररसकथनम्। विद्याधरवटिकाकथनम्। ग्रहणीवज्रकपाटकथनम्। अथ
सङ्ग्रहग्रहण्यां कामाचारमण्डूरकथनम्। चाङ्गेरीघृतकथनम्। कल्याणगुडकथनम्। ग्रहणी-

शिविरतैलकथनम् । कञ्चटावलेहकथनम् । मदनमोदककथनम् । बृहच्छतावरीमोदककथनम् । कामेश्वरमोदककथनम् । जीरकाद्यमोदककथनम् । लवङ्गाद्यमोदककथनम् । लघुनायिका-चूर्णकथनम् । नायिकाचूर्णकथनम् । जातिफलाद्यवटिकाकथनम् । महाभ्रवटिकाकथनम् । ग्रहणीकपाटरसकथनम् । विजयाभैरवचूर्णकथनम् । अथ शोथयुक्तां ग्रहणीशोथहररसकथनम् । लवङ्गादिमण्डूरकथनम् । अथ अर्शोनिदानकथनम् । शूरणलेपनादिविधिः । शूरणमोदक-कथनम् । चव्यादिचूर्णकथनम् । बृहच्छूरणमोदककथनम् । प्राणदागुडिकाकथनम् । चाङ्ग-मीळगुडकथनम् । लवणोत्तमादियोगकथनम् । कुटजावलेहकथनम् । चन्द्रप्रभावटिकाकथनम् । नित्योदितरसकथनम् । अर्शोघ्नरसकथनम् । अथ अजीर्णनिदानकथनम् । तत्र हिङ्ग्वष्टकचूर्ण-कथनम् । त्रिकट्वादिचूर्णकथनम् । अग्निमुखचूर्णकथनम् । अथ विसूचिकाविलम्बिकाचिकित्सा । तत्र शुद्धिक्रियाकथनम् । मेथिमोदककथनम् । हरीतकीखण्डकथनम् । रामबाणरसकथनम् । क्षाराम्ररसकथनम् । अग्निकुमाररसकथनम् । महाशङ्खवटीकथनम् । बृहच्छङ्खवटिकाकथनम् । महोदधिरसकथनम् । बृहन्महोदधिरसकथनम् । अजीर्णकण्टकरसकथनम् । क्रव्यादरसकथनम् । राजवल्लभरसकथनम् । भुक्तपाकवटिकाकथनम् । अग्निजननीवटिकाकथनम् । आनन्दोदयरस-कथनम् । सुकुमारमोदककथनम् । अथ क्रिमिनिदानकथनम् । तत्र शुद्धिक्रियाकथनम् । विडङ्गादिघृतकथनम् । क्रिमिमुद्गररसकथनम् । कीटमर्दरसकथनम् । क्रिमिकाष्ठानलरस-कथनम् । क्रिमिघातिनीगुडिकाकथनम् । अथ पाण्डुनिदानकथनम् । तत्र शुद्धिक्रियाकथनम् । त्रिफलादियोगकथनम् । नारायणलौहकथनम् । पुनर्नवामण्डूरकथनम् । त्रिकत्रयलौहकथनम् । पाण्डुनिषूदनादिकथनम् । अथ रक्तपित्तनिदानकथनम् । तत्र एलादिगुडिकादिकथनम् । वासाघृतकथनम् । कुष्माण्डखण्डकथनम् । शर्कराद्यलौहकथनम् । त्रैलोक्यसुन्दररसकथनम् । अथ राजयक्ष्मनिदानादिकथनम् । तत्र लवङ्गादिचूर्णकथनम् । तालीशादिमोदककथनम् । वासावलेहकथनम् । छागलाद्यघृतकथनम् । चन्दनादितैलकथनम् । यक्ष्मान्तकलौहकथनम् । शृङ्गाराभ्रकथनम् । रजतादिचूर्णकथनम् । समाङ्गरसकथनम् । धान्यद्रमवल्ककथनम् । राजा-रमूलकथनम् । बृहच्चन्दनादितैलकथनम् । रत्नगर्भपोटलीकथनम् । अथ कासनिदानादि-कथनम् । तत्र शुद्धिक्रियाकथनम् । हरीतक्यादिमोदककथनम् । अगस्त्यहरीतक्यादिकथनम् । कण्टकार्यवलेहकथनम् । खदिरवेन्द्रगुडिकाकथनम् । रसगुडिकाकथनम् । काससंहारभैरव-कथनम् । चन्द्रामृतरसकथनम् । राजमृगाङ्ककथनम् । भार्गीशर्करावलेहकथनम् । अथ हिक्कानिदानादिकथनम् । पिप्पल्यादिलौहकथनम् । अथ श्वासनिदानादिकथनम् । तत्र भार्गीगुडकथनम् । सूर्यावर्तरसकथनम् । पुरन्दररसकथनम् । श्वासारिलौहकथनम् । अथ स्वरभेदनिदानकथनम् । तत्र कल्याणावलेहकथनम् । निदिग्धिकावलेहकथनम् । ब्राह्मीघृतकथनम् । कर्पूरमोदककथनम् । अथ अरोचकनिदानकथनम् । तत्र शुद्धिक्रिया-कथनम् । कलहंसकाञ्जिककथनम् । अथ छर्दिनिदानादिकथनम् । तत्र शुद्धिक्रियाकथनम् ।

छर्दिरिपुकथनम्। एलादिचूर्णकथनम्। शिखरीमन्त्रकथनम्। कुमुदेश्वररसकथनम्। अथ तृष्णानिदानकथनम्। तत्र मुष्टिक्रियाकथनम्। अथ मूर्च्छानिदानकथनम्। तत्र मुष्टिक्रियाकथनम्। शीतलरसकथनम्। अथ मदात्ययाध्यायकथनम्। अथ उन्मादनिदानकथनम्। तत्र मुष्टिक्रियाकथनम्। कल्याणघृतकथनम्। चैतसघृतकथनम्। शिवाघृतकथनम्। शिवातैलकथनम्। त्रिकव्याद्यक्षीरकथनम्। अथ अपस्मारनिदानकथनम्। तत्र मुष्टिक्रियाकथनम्। धूपाञ्जनादिविधिः। ब्राह्मीघृतकथनम्। महाचैतसघृतकथनम्। अथ वातनिदानकथनम्। तत्र मुष्टिक्रियाकथनम्। रसोनपिण्डकथनम्। यथोदयाद्रिगुग्गुलुकथनम्। पथ्यागुग्गुलुकथनम्। महाकल्याणघृतकथनम्। बृहच्छागलादिघृतकथनम्। स्वल्पविष्णुतैलकथनम्। बृहद्विष्णुतैलकथनम्। मध्यमनारायणतैलकथनम्। महानारायणतैलकथनम्। कुब्जप्रसारणीतैलकथनम्। स्वल्पमाषतैलकथनम्। बृहन्माषतैलकथनम्। सप्तप्रस्थमाषतैलकथनम्। शीतारिरसकथनम्। वातारिगुग्गुलुकथनम्। विजयभैरवतैलकथनम्। हिमसागरतैलकथनम्। बृहद्वातारितैलकथनम्। वातकुलान्तकतैलकथनम्। बृहच्छतपुष्पादितैलकथनम्। स्वल्पगुडूचीतैलकथनम्। बृहद्गुडूचीतैलकथनम्। कैशोरगुग्गुलुकथनम्। वज्रगुग्गुलुकथनम्। भैरवगुग्गुलुकथनम्। गुडूच्यादिलौहकथनम्। रसमाणिक्यकथनम्। महातालेश्वरकथनम्। द्वादशाङ्गयवकथनम्। माषवारितैलकथनम्। विषबिन्दुकतैलकथनम्। अथ ऊरुस्तम्भनिदानकथनम्। तत्र चिकित्साकथनम्। अथ आमवातनिदानकथनम्। तत्र रास्नासप्तकादिकथनम्। रास्नादशमूलादिकथनम्। लेपनादिकथनम्। बृहद्रसोनपिण्डकथनम्। योगराजगुग्गुलुकथनम्। महारसोनपिण्डकथनम्। सिंहनादगुग्गुलुकथनम्। आमवातगजसिंहमोदककथनम्। स्वेदादिविधिः। बृहत्सैन्धवाद्यतैलकथनम्। आमवातेश्वररसकथनम्। आमवातारिगुटिकाकथनम्। अथ शूलनिदानकथनम्। तत्र मुष्टियोगकथनम्। चतुःसमचूर्णकथनम्। पिप्पलीमण्डूरकथनम्। चतुःसमलौहकथनम्। परिणामे मुष्टिक्रियाकथनम्। नारिकेलखण्डकथनम्। आमलकीखण्डकथनम्। शतावरीमण्डूरकथनम्। धात्रीलौहकथनम्। शुण्ठीखण्डकथनम्। विद्याधराभ्रकथनम्। शूलगजेन्द्रतैलकथनम्। अथ उदावर्त्तनिदानकथनम्। तत्र नाराचचूर्णकथनम्। मुष्टिक्रियाकथनम्। अथ गुल्मनिदानकथनम्। तत्र मुष्टिक्रियाकथनम्। काङ्कायनगुटिकाकथनम्। गुल्मकालानलरसकथनम्। दन्तीहरीतकीकथनम्। विद्याधररसकथनम्। नाराचरसकथनम्। अथ हृद्रोगनिदानकथनम्। तत्र मुष्टियोगकथनम्। अर्जुनघृतकथनम्। अथ उरोग्रहचिकित्सा। अथ मूत्रकृच्छ्रनिदानकथनम्। तत्र मुष्टिक्रियाकथनम्। त्रिकण्टकादिघृतकथनम्। कुशावलेहकथनम्। शर्करावलेहकथनम्। अथ मूत्रघातनिदानकथनम्। तत्र मुष्टियोगकथनम्। गोक्षुराद्यघृतकथनम्। अथ मूत्रातिसारनिदानकथनम्। तत्र मुष्टिक्रियाकथनम्। धात्रीघृतकथनम्। तारकेश्वररसकथनम्। अथ अश्मरीशर्करानिदानकथनम्। तत्र मुष्टियोगकथनम्। कुलत्थाद्यघृतकथनम्। वरुणगुडकथनम्। अथ प्रमेहनिदानकथनम्। तत्र मुष्टिक्रियाकथनम्।

दाडिमादिघृतकथनम् । रसपर्पटीकथनम् । बृहद्दाडिमाद्यघृतकथनम् । सोमेश्वररसकथनम् । बृहद्ग्रामनाथरसकथनम् । मेषमुद्गरतैलकथनम् । बृहन्मेषमुद्गरतैलकथनम् । कर्पूरमोदककथनम् । अथ शोथरोगस्य निदानकथनम् । तत्र शुद्धिक्रियाकथनम् । विडङ्गादिलोहकथनम् । अथ कार्श्यचिकित्सा । अथ उदररोगनिदानकथनम् । तत्र शुद्धिक्रियाकथनम् । सामुद्राद्यचूर्णकथनम् । वह्निमुखचूर्णकथनम् । पुनर्नवाष्टककथनम् । बिन्दुघृतकथनम् । नाराचघृतविधिः । नाराचरसकथनम् । उदरारिरसकथनम् । इच्छाभेदिरसकथनम् । बृहदुदरारिरसकथनम् । उदरहरनाशयोगकथनम् । अथ शोथनिदानादिकथनम् । तत्र शुद्धिक्रियाकथनम् । मानादिगुडिकाकथनम् । अभयालवणकथनम् । यकृतानिलरसकथनम् । लोकनाथरसकथनम् । अथ शोथनिदानादिकथनम् । तत्र शुद्धियोगकथनम् । सिंहास्यादियोगकथनम् । पञ्चहरीतकीविधानम् । कटुकाद्यलोहकथनम् । त्रिकट्वादिलोहकथनम् । शुष्कमूलादितैलकथनम् । वासुकिभूषणरसकथनम् । दशमूलगुडकथनम् । बृहच्छुष्कमूलादितैलकथनम् । अथ वृद्धिनिदानकथनम् । तत्र शुद्धिक्रियाकथनम् । शतपुष्पादिघृतकथनम् । नित्यानन्दरसकथनम् । वृद्धिहररसकथनम् । अथ गलगण्डगण्डमालार्बुदादिचिकित्सा । अथ श्लीपदनिदानकथनम् । तत्र शुद्धिक्रियाकथनम् । लेपादिशोधनविधिः । विषतैलकथनम् । व्रणलेपनविधिः । शारीरव्रणचिकित्सा । विपरीतमल्लतैलकथनम् । व्रणराक्षसतैलकथनम् । अथ दग्धव्रणचिकित्सा । अथ भग्नचिकित्सा । अथ नाडीव्रणचिकित्सा । तत्र सप्ताङ्गगुग्गुलुकथनम् । अथ भगन्दरनिदानकथनम् । तत्र शुद्धिक्रियाकथनम् । सप्तविंशतिगुग्गुलुकथनम् । विष्यन्दनतैलकथनम् । भगन्दरहररसकथनम् । अथ उपदंशनिदानकथनम् । तत्र शुद्धियोगकथनम् । शीतमल्लधररसकथनम् । सामान्यप्रयोगकथनम् । अथ शूकदोषचिकित्सा । अथ कुष्ठनिदानकथनम् । तत्र पथ्यनिम्बकथनम् । विश्वेश्वररसकथनम् । पञ्चतिक्तघृतकथनम् । अमृतभल्लातककथनम् । महाभल्लातककथनम् । सिन्दूराद्यतैलकथनम् । अर्कतैलकथनम् । बृहन्मरीच्यादितैलकथनम् । महावज्रतैलकथनम् । विषतैलकथनम् । बृहत्सोमराजतैलकथनम् । कन्दर्पप्रसारतैलकथनम् । अमृताङ्कुरलोहकथनम् । उदयभास्कररसकथनम् । तालकेश्वररसकथनम् । हरितालभस्मविधानम् । महातालेश्वररसकथनम् । अथ शीतपित्तचिकित्सा । अथ अम्लपित्तचिकित्सा । तत्र नारिकेलामृतकथनम् । शतावरीघृतकथनम् । सोपपत्तिकचूर्णकथनम् । सितामण्डूरकथनम् । आमलक्यादिलोहकथनम् । अथ विसर्पचिकित्सा । तत्र अमृतादिपाचनकथनम् । बृहदमृतादिपाचनकथनम् । कालाग्निचन्द्ररसकथनम् । अथ विस्फोटकचिकित्सा । अथ स्नायुरोगचिकित्सा । अथ मसूरिकाचिकित्सा । अथ क्षुद्ररोगनिदानकथनम् । तत्र मालत्यादितैलकथनम् । कुष्ठादितैलकथनम् । गुञ्जातैलकथनम् । अथ गुदभ्रंशचिकित्सा । तत्र चाङ्गेरीघृतकथनम् । भृङ्गराजतैलकथनम् ! अथ मुखरोगचिकित्सा । अथ दन्तरोगचिकित्सा । अथ

जिह्वाचिकित्सा । तालुचिकित्सा । तत्र कालकचूर्णकथनम् । पथ्यादिचूर्णकथनम् । खदिर-वटिकाकथनम् । बृहत्खदिरवटिकाकथनम् । अथ कर्णरोगनिदानकथनम् । तत्र शुद्धिक्रिया-कथनम् । क्षारतैलकथनम् । दशमूलतैलकथनम् । जातितैलकथनम् । शम्बूकतैलकथनम् । धुस्तूराद्यतैलकथनम् । बृहच्छम्बूकाद्यतैलकथनम् । अथ नासारोगनिदानम् । तत्र चित्रकहरीतकी-कथनम् । शुद्धियोगकथनम् । गृहधूमाद्यतैलकथनम् । अथ नेत्ररोगनिदानकथनम् । तत्र शुद्धि-क्रियाकथनम् । बृहद्वासादिविधानम् । चन्द्रोदयवर्त्तिकथनम् । कुमारीवर्त्तिकथनम् । त्रिफला-वर्त्तिकथनम् । बृहत्त्रिफलावर्त्तिकथनम् । सप्तामृतलौहकथनम् । अञ्जनविधानम् । अथ शिरो-रोगचिकित्सा । तत्र षड्बिन्दुतैलकथनम् । अथ सूर्य्यावर्त्तचिकित्सा । तत्र मयूरघृतकथनम् । दशमूलतैलकथनम् । बृहद्दशमूलतैलकथनम् । क्षेममर्दनतैलकथनम् । कणकतैलकथनम् । महा-कणकतैलकथनम् । महासप्तराजतैलकथनम् । बृहद्धुस्तूराद्यतैलकथनम् । बृहत्कणकतैलकथनम् । महादशमूलतैलकथनम् । महाचक्रतैलकथनम् । अथ प्रदरनिदानकथनम् । तत्र शुद्धियोग-कथनम् । शीतकल्याणघृतकथनम् । अशोकघृतकथनम् । प्रदरान्तकरसकथनम् । अथ सोमरोग-निदानकथनम् । तत्र चिकित्सा । अथ योनिव्यापच्चिकित्सा । तत्र सूचिकतैलकथनम् । अथ दग्धशूलचिकित्सा । अथ निर्बीजीकरणविधिः । अथ वन्ध्याचिकित्साविधानम् । तत्र फलघृत-कथनम् । सोमघृतकथनम् । अथ गर्भोत्पादनविधानम् । अथ पुंसवनविधानम् । अथ मूढगर्भ-चिकित्सा । अथ गर्भचिकित्सा । तत्र चन्दनादिपाचनकथनम् । ह्रीवेरादिपाचनकथनम् । अथ गर्भविनाशकथनं तत्र शुद्धियोगकथनम् । गर्भचिन्तामणिरसकथनम् । अथ प्रसवविधिः । तत्र मन्त्रविधिः । अथ मक्कल्लशूलचिकित्सा । अथ सूतिकादशमूलकथनम् । सहचरादिपाचन-कथनम् । वज्रकाञ्जिककथनम् । सौभाग्यशुण्ठीकथनम् । सूतिकाहररसकथनम् । सूतिकारस-कथनम् । अथ स्तनविद्रधिचिकित्सा । तत्र स्तनरोगचिकित्सा । तत्र काशीशतैलकथनम् । अथ शिशुचिकित्सा । तत्र ज्वरादौ चातुर्भद्रिकापाचनविधिः । धातक्यादिपाचनकथनम् । रजन्यादि-चूर्णकथनम् । बालचतुःसमादिकथनम् । बालरसकथनम् । अश्वगन्धाघृतकथनम् । अष्टमङ्गल-घृतकथनम् । अथ दन्तकड़मड़िचिकित्सा । अथ शय्यामूत्रचिकित्सा । अथ विषाधिकार-चिकित्सा । तत्र शुद्धियोगकथनम् । विषवज्ररसकथनम् । अथ रसायनाधिकारः । तत्र पूर्णचन्द्ररसकथनम् । चतुर्मुखरसकथनम् । महाकल्पतरुरसकथनम् । वसन्ततिलकरसकथनम् । श्रीकामदेवरसकथनम् । रसकर्पूरकथनम् । अथ वाजीकरणविधिः । तत्र चासखण्डकथनम् । पूगखण्डकथनम् । कामाग्निसन्दीपनरसकथनम् । रतिवल्लभमोदककथनम् । मन्मथरसकथनम् । पूर्णचन्द्ररसकथनम् । महेश्वररसकथनम् । परमानन्दरसकथनम् । कामदीपकरसकथनम् । अथ ध्वजभङ्गचिकित्सा । अथ वीर्य्यस्तम्भनविधिः । अथ वशीकरणविधिः । तत्र आसवधानविधानम् । मध्वासवकथनम् । बबुलारिष्टकथनम् । दशमूलारिष्टकथनञ्च ॥ इति शम् ।

No. 115. चिन्तामणितन्त्रं, By शिवः. Substance, country-made paper, 19 × 5 inches. Folia, 7. Lines, 7 on a page. Extent, 252 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhākā, Vikramapur, Mājpāḍā, Bābu Rāsavihāri Rāya. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ।

पार्व्वत्युवाच ।

देवदेव महादेव नीलकण्ठ तपोधन ।
शूलपाणे महादेव कथ्यतां चन्द्रशेखर ॥
सर्व्वं हि परमानन्द श्रुतं तव मुखाम्बुजात् ।
इदं पृच्छामि देवेश गुह्यतत्त्वं महेश्वर ॥
मन्त्रतत्त्वं महेशान चैतन्यञ्च तपोधन ।
योनिमुद्रां महेशान तत्त्वत्रयं परायणम् ।
एतद्देव महादेव कथ्यतां मे पिनाकधृक् ॥

ईश्वर उवाच ।

शृणु पार्व्वति वक्ष्यामि दासोऽहं तव सुव्रते ।
अतिगुह्यं महत्पुण्यं तत्त्वत्रयं वरानने ॥
सारात्सारतरं मन्त्रमतिगोप्यं शुचिस्मिते ।
मन्त्रापि जायते देवि कथं तत्कथयाम्यहम् ॥
कथयामि महादेवि दासोऽहं तव सुव्रते ।
न चैतत्कथ्यते देवि तव क्रोधः प्रजायते ।
मया क्रोधे कृते देवि हानिः स्यान्मम कामिनि ॥
मन्त्रार्थं मन्त्रचैतन्यं धर्म्मार्थकामदं प्रिये ।
योनिमुद्रां महेशानि साक्षान्मोक्षप्रदायिनीम् ॥ इत्यादि ।

End. एतन्मन्त्रमतं कृत्वा जीवन्मुक्तः स एव तु ।
एतन्मन्त्रमतं देवि सर्व्वतन्त्रेषु शस्यते ॥
शिवे विष्णौ महेशानि तथाच गणनायके ।
शक्तिश्रेष्ठेषु देवेशि सर्व्वविद्यासु शस्यते ॥
सत्यं सत्यं पुनः सत्यं सत्यमेव वदाम्यहम् ।
यत्नेन कुरु देवेशि हृदये धारणं चरेत् ॥ (?)

Colophon. इति श्रीचिन्तामणितन्त्रे मुद्रामन्त्रार्थ-चैतन्यनिरूपणे पार्वतीश्वरसंवादे सप्तमः पटलः ॥

विषयः। शिवाशिवयोः संवादेन योनिबीजादिकथनम्। रहस्ययोनिमुद्राकथनम्। कुण्डलिनीध्यानादिकथनम्। योनिकवचकथनम्। आधारचक्रादिक्रमेण कवचपाठफलकथनम्। तत्कवचधारणफलकथनम्। षट्चक्रक्रमेण मन्त्रार्थकथनम्। षड्दलवर्णनम्। मणिपूरवर्णनम्। हृत्पद्मवर्णनम्। विशुद्धाख्यवर्णनम्। आज्ञापुरवर्णनम्। मन्त्रचैतन्यप्रकारकथनम्। मुद्रामन्त्रार्थनिरूपणम्। चैतन्यरहस्यकथनम् ॥

No. 116. चैतन्यकल्पः (ब्रह्मयामलान्तर्गतः)। Substance, country-made paper, 13 × 3½ inches. Folia, 8. Lines, 7 on a page. Extent, 196 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kānṭhālpāḍā *viâ* Naihāṭi, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. श्रीचैतन्यचन्द्राय नमः।
कलौ पूर्णानन्दस्त्रिभुवनजयी गौरस्तनु-
र्नवद्वीपे जातः सुरधुनीसमीपे शचीसुतः।
इदत्यापिभ्योऽपि सकलजनमपि हरेर्नाम निखिलं
तरित्वा पापाद्धि जयति विजयते गौरचन्द्रावतारः ॥ (?)
पार्वत्युवाच।
भगवन् देवदेवेश सृष्टिस्थित्यन्तकारक।
चैतन्यकल्पं भगवन् कथयस्व मयि प्रभो ॥
नवद्वीपे कथं जातो भगवान् भक्तवत्सलः।
जातः किं कर्म कृत्वा च गत्वाः पुनः प्रभूय च।
तद्वदस्व महाभाग श्रद्धा मे यदि जायते ॥ इत्यादि।

End. भक्तप्रियो गौरचन्द्रो भक्तगम्यः शचीसुतः।
तस्मात् तं ये भजन्तीह तेषां वश्यः शचीसुतः ॥
श्रुत्वा चैतन्यकल्पं हरिभजनविधिं विस्मिता शैलपुत्री
आनन्दाश्रुप्रमुदितमुखी गद्गदं स्रावयन्ती।
गायन्त्युच्चैर्हरिगुणमयं शोकविकाररूपं
नृत्वा नृत्वा स्तिमितिरहिता तद्गता संबभूव ॥

Colophon. इति ब्रह्मयामले श्रीचैतन्यकल्पे शिवदुर्गासम्वादे चैतन्यकल्पं नाम पञ्चमोऽध्यायः ।

श्रीचैतन्यनित्यानन्दाभ्यां नमः । हरये नमः ।

विषयः । अत्र प्रथमं हरपार्व्वतीसंवादेन चैतन्यदेवस्य अवतारप्रयोजनकथनम् । नानाविधं चैतन्यस्य महिमादिवर्णनम् । ततः श्रीचैतन्यदेवस्य स्तोत्रादिः ।

No. 117. चैतन्यविलासामृतम्, By नन्दकुमारगोस्वामी. Substance, country-made paper, 13 × 3 inches. Folia, 178. Lines, 6 on a page. Extent, 2,937 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Cuāmasinā, Post office Rādhānagara, District Vāñkurā, Çrī Nikuñjavihāri Gosvāmi. Appearance, new. Verse. Correct.

Beginning. श्रीश्रीकृष्णचैतन्यचन्द्राय नमः ।

गुरोः पादाम्बुजं नौमि करुणारसपूरितम् ।
यस्य ध्यानानुबोधोऽपि सर्व्वसिद्धिप्रदायकः ॥
गोलोकद्युतिनिन्दिदेहरुचिरं विद्युद्दुकूलावृतं
न्यस्तोष्ठाधरवेणुमिन्दुवदनं कन्दर्पदर्पाकुलम् ।
गुञ्जावपुशिरोरसं निरुपमं वक्षःस्थकामण्डितं
चूडाबद्धमयूरपुच्छकुसुमं वन्दे व्रजेन्द्रात्मजम् ॥
बालार्कप्रतिमाङ्गमम्बुजपदद्वन्द्वं सुवर्णाकृतिं
मुक्तस्फाटिकधिकृतैकदशनं ह्रस्वाम्बरं सुन्दरम् ।
शौण्डचालकरीन्द्रवक्त्रमनिशं कल्याणिसंधारिणं
वन्दे शैलसुतासुतं गणपतिं तं विघ्नविध्वंसिनम् ॥
वन्दे व्यासपराशरादियमिनो भीष्माम्बरीषार्ज्जुन-
प्रह्लादांश्च विभीषणं कपिपतिं भक्ताग्रगण्यं परम् ।
अक्रूरोद्धवशौनकादिसचिवश्रीनामपादात्मजं
वाल्मीकिं शुकनारदप्रभृतिकं भक्ताङ्घ्रिधूल्यान्यपि ॥
संदग्धहेमरुचिरांशुसुधास्वरूपं
बालार्कतुल्यवसनं कमलाक्षमीशम् ।
राधासुभावगलदश्रुविधौतदेहं
प्रेमार्णवं द्विजवरं प्रणमामि गौरम् ॥

वन्दे श्रीकृष्णचैतन्यं करुणाकरविग्रहम् ।
प्रेमार्द्रिताङ्गरुचिरं कीर्त्तनानन्दमोदितम् ॥
नित्यानन्दं प्रभुं वन्दे श्रीवासाद्वैतसुन्दरौ ।
गदाधरं स्वरूपञ्च गौरभक्तगणानपि ॥
वन्दे रूपसनातनौ रघुवरं श्रीजीवगोपालकौ
दासश्रीरघुनाथमीश्वरपदे दातुं स्वभक्तिञ्च ये ।
नानाशास्त्रपुराणवेदनिगमादुद्धृत्य सारात्मकं
प्रातन्वन् व्रजराजनन्दनगुणग्रन्थान् यत्नम् सुन्दरान् ॥
कीदृक् प्रेम प्रणयिनि परा राधिकाया मयीतः
स्वादुत्वं वा स्वरविमिश्रजं पीड़नस्यापि कीदृक् ।
ज्ञातुं तत्तत्स्वजनविभामापिधाय स्वमेव-
कृष्णा देहद्युतिमनुदधावाविरासीच्छचीजः ॥
चान्द्रावलीं प्रेमरसस्य संदद
जनान् समुद्धर्तुमिहाविराभवत् ।
श्रीकृष्णदासादिभिरेव विस्तृता
लीलास्वदीयाचरितामृतादिषु ॥
प्रभक्तुमेषां चरणप्रसादतः श्रीगौरलीलासवमेवमुत्सुके ।
समैव यत्नः किमु दर्शनाय वे सतां न गौराङ्गचरितवर्णनम् ॥
मतिलवेन मया रचितोऽप्ययं
जनमलं ननु नाशयिता ध्रुवम् ।
शशिभवोपि मषि मं तमश्चयं
किमु न नाशयति क्षणमस्थितः ॥

भो भोः साधवः कृपावधानं क्रियतां, द्वापरयुगावसानमवगत्यात्यन्ताह्लादित-
चेतःप्रारूढप्रचण्डप्रचलतरसुदीर्घभीषणकल्मषतरङ्गं सम्पूर्णसमुद्ररक्तचर्म्मासुरा-
सनाद्यायुधघनचूर्णितरक्तोत्पलप्रतिमाचिह्नयघोरनरारिकुलसंमर्दकप्रचण्डदोर्द-
ण्डप्रतापकम्पितब्रह्माण्डमण्डल-विविधयातनाकर-कर्कश-कुलिशकुल-धिक्कृत-
श्रीमत्कलिराजो मर्त्त्यभूमाववततार । ततः स एव चाधर्म्मनिर्दयक्रोधकामा-
दिरिपुपुङ्गवाः ! आगच्छत द्रुतं कर्म्म साध्यतां मम संप्रति ।
ततोऽधर्म्मो निर्दयामात्य कामादिभिः सह प्रणम्य पार्श्वे नृपतिमाच
स्थिता कृताञ्जलिः ।

किमर्थमागतौ राजन् किम्वा कार्य्यं भवत् प्रभो ।
साधयामो वयं सद्य एवासाध्यमपि ध्रुवम् ॥

ततः कलिः ।

धन्यौ तौ निर्दयाधर्म्मौ तुष्टोऽहं वचनेन वः ।
भाव्यतं पृथिवीमध्ये धर्म्मादेः कृन्तनं चयम् ॥ इत्यादि ।

End. इत्याद्याक्षेपकं वाक्यमुक्त्वा श्रीगौरसुन्दरः ।
भक्तैर्लीलां चकाराग्र्यां श्रोतृश्रुतिसुखप्रदाम् ॥
अपीतनयनत्वतद्गुणचरित्रलीलादिकं
मुनीन्द्रसुरपुङ्गवैरपि न वेद्यमन्येन किम् ।
वदेच्च यदि शारदा युगसहस्रमेवानिशं
सहस्रवदनोऽपि तौ न खलु तत्र किञ्चित् क्षमौ ॥
ये नै श्रुतं गौरगुणानुकीर्त्तनं ये नाश्रितं तस्य पदाम्बुजद्वयम् ।
ये नो कृतस्तज्जनसङ्ग आदरात् ते मूढमर्त्या यमदूतशासनाः ॥

× × × ×

× × × × ।

ते सर्व्वपापैर्वियुता नराधमा दुष्टाः कृतघ्ना भवकूपवासिनः ॥
श्रूयतां श्रूयतां भक्ताश्चैतन्यगुणकीर्त्तनम् ।
तस्माच्च परमानन्दप्राप्तिः स्यान्नात्र संशयः ॥
आचार्य्यश्रीनिवासप्रभुकुल-उदधावब्जवल्लिभाक्-सु
जातः पञ्चाननाख्यो जनकुलविदितः प्राप्त ईशानुकम्पः ।
तत्पुत्रेणेह किञ्चिद्रचितमिह मया ज्ञानहीनेन यत्नात्
श्रीश्रीगौराङ्गलीलामृतमिति कृपया नोपहास्यं भवद्भिः ॥
श्रीरामचन्द्रेण विशोधिते वङ्गयशाङ्किते विष्णुपुरिनिवासिना ।
ग्रन्थेऽत्र दोषो यदि वर्त्तते कियद्वतात्र दुष्यः सुधियो विविच्यताम् ॥ ।

Colophon. इति श्रीनन्दकुमारगोस्वामिविरचिते श्रीचैतन्यविलासामृतग्रन्थे अन्त्यकाण्डे प्रोषितभर्त्तृकारसास्वादनं नाम पञ्चमो विलासः ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ।

विषयः। अत्र आदिकाण्डे प्रथमविलासे कलेरूपाख्यानवर्णनम् । २ये प्रभोर्जन्मलीला-वर्णनम् । ३ये गौराङ्गोद्वाहादिवर्णनम् । ४र्थे विवाहादिलीलावर्णनम् । ५मे सन्न्यासोप-क्रमादिवर्णनम् । मध्यकाण्डे प्रथमविलासे गौराङ्गसन्न्यासप्रचरवर्णनम् । २ये नीलाचलगम-

नादिवर्णनम् । ३ ये चौरचौरभोपीनाथचरित्रवर्णनम् । ४ र्थे सार्व्वभौमोपदेशवर्णनम् । ५ मे रामानन्देन सह मेलनादिवर्णनम् । ६ ष्ठे गौराङ्गस्य तीर्थाटनादिवर्णनम् । ७ मे गौड़वासिभक्तैः सह मेलनवर्णनम् । ८ मे पुनर्नीलाचलप्रत्यागमनम् । ९ मे वृन्दावनभ्रमणवर्णनम् । १० मे श्रीस-रूपाद्युपदेशादिवर्णनम् । अन्त्यकाण्डे प्रथमपरिच्छेदे श्रीमद्रूपमेलनादिवर्णनम् । २ ये हरिदास-निर्याणादिवर्णनम् । ३ ये भवानुरागरसास्वादननिरूपणम् । ४ र्थे अभिसारादिरसवर्णनम् । ५ मे प्रोषितभर्त्तृकारसास्वादनम् । इति ।

No. 118. **चौरपञ्चाशत्काव्यस्य कालिकापद्यटीका, By श्रीराधाकृष्णशर्म्मा.**

Substance, country-made paper, 7 x 2 inches. Folia, 15. Lines, 8 on a page. Extent, 482 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. (?) Place of deposit, Kānṭhālpāḍā *viâ* Naihāṭi. Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीदुर्गा ।

नत्वा कालीपदद्वन्द्वं सेवितं सुरराजिभिः ।
राधाकृष्णेन व्याख्यातं काव्यं सौन्दरमेव च ॥
अभिरामात्मजः श्रीमान्नन्दराममहाशयः ।
एकदा संसदि प्राह व्याख्यां कर्त्तुं द्रुतञ्च माम् ॥
वर्द्धमाने महाकाव्याः पद्यं व्याख्यातुमादृतः ॥ इत्यादि ।

End. × × × ×
× × × × ।

श्रीराधाकृष्णविप्रस्तुहिनगिरिसुतापद्ममस्मिन् सुकाव्ये
शाके प्रख्यातबुद्धिः सुविदितमकरोन्नन्दरामेव चोक्तः ॥
शाके चन्द्राङ्करामाम्बुधिसुतगदिते रत्नगर्भस्य सूनुः
क्षन्तव्यं कोविदैस्तन्मम यदविदितं प्राञ्जलिं के करोमि ।

× × × ×
× × × × ॥

Colophon. इति चौरसुन्दरराजकृते पञ्चाशच्छ्लोककाव्ये श्रीराधाकृष्णकृतकालिकापद्यव्याख्या सम्पूर्णा ॥ श्रीदुर्गा ॥

विषयः । चौरपञ्चाशदपरनामकस्य शृङ्गाररसात्मकस्य सौन्दरकाव्यस्य कालिकापद्ये व्याख्यानम् ।

No. 119. जपरहस्यम्. Substance, country-made paper, 13 × 4½ inches. Folia, 8. Lines, 10 on a page. Extent, 360 çlokas. Character. Bengali. Date, ? Place of deposit, Kānṭhālpāḍā *viā* Naihāṭi, Paṇḍita Navīnacandra Ṭhākura. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ परमदेवतायै नमः । अथ जपरहस्यम् । तत्रादौ प्रातः कर्त्तव्यत्वात् ।
प्रातःकाले च सन्ध्यायां जपस्य निर्णयं शृणु ।
पूर्व्वोक्तमातृकान्यासं विन्यसेन्मातृकाक्षरे ॥
तथा एकादशाक्षरे घोरमन्त्रांश्च विन्यसेत् ।
दशधा चैव मन्त्रस्तु एकधा वापि संजपेत् ॥ इत्यादि ।

End. पुनर्व्वकारमारभ्य श्रीकण्ठान्तं मनुं जपेत् ।
विलोम इति विख्यातः षकारं केवलं जपेत् ॥
षट्चक्राद्यवर्णैश्च सह मूलमथाष्टकम् ।
अष्टोत्तरशतं जप्त्वा समर्प्य प्रणमेत्प्रिया ॥
सर्व्वान्तरात्मनिलये .... स्वरूपिणि ।
गृहाणास्मज्जपं मातरग्रपूर्ये नमोऽस्तु ते ॥
समर्प्य जपमेतेन ...... प्रणमेत्प्रिया ॥

Colophon. ॐ गुरुभ्यो नमः ॥

विषयः । जपनिर्णयः । जपक्रमनिरूपणम् कुल्लुकादिनिरूपणम् । सेतुनिरूपणम् । मुखजिह्वादिशोधननिरूपणम् । दीपिनीनिरूपणम् । मन्त्रचैतन्यादिनिरूपणञ्च । जपकाल-कर्त्तव्यनिरूपणम् । मानसपूजादिनिरूपणञ्चेति ।

No. 120. जातकदीपः, By कौशिकवरसेनः. Substance, palm-leaf, 17 × 1 inches. Folia, 100. Lines, 4 on a page. Extent, 1,831 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1747. Place of deposit, Dhākā, Pañcasára, Paṇḍita Mahendracandra Kāvyatīrtha. Appearance, tolerable. Prose and verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
जयति कमलजन्मा यो वशीकैकचतु-
स्त्रिगुणमयशरीरो ग्रन्थकृन्मेशदेवः ।

अनुमतजनभर्त्ता रोगशोकैकहर्त्ता
भुवनजननरक्षानाशहेतुर्विवस्वान् ॥
अन्यस्मिन् मनुजादीनां न हि जन्मफलाप्तये ।
एकत्र कथितान्येव मनुभिर्मतभेदतः ॥ (?)
तच्छास्त्रपयसां सारैः + + येव प्रकाशकः ।
एकत्र जनबोधार्थं क्रियते जातदीपकः ॥
शास्त्रमेतत् पुरा यच्च कृतं कर्म्म शुभाशुभम् ।
व्यञ्जयत्यन्धकारे तद्द्रव्यं दीप इवोज्ज्वलः ॥
तत्र राशिग्रहाणाञ्च भेद आदौ निगद्यते ।
नो ज्ञात्वा भेदमेतेषां को दैवं वक्तुमर्हति ॥
शास्त्रप्रशंसा । इत्यादि ।

End. ज्योतिर्ग्रन्थघटीपयोनिधिमतङ्गीनिःशेषसारोद्धरे-
र्द्देवानां सदसद्विचाररचनावैदग्ध्यसन्दर्भवित् ।
श्रीलौहित्यवरेण वैद्यकुलजेनाकारि यो यत्नतो
ग्रन्थस्तेन विराममतु सरमुदाः सज्ज्ञातदीपं जनाः ॥

Colophon. इति लौहित्यवरसेनविरचिते जातकदीपके निर्व्वाणो नाम पञ्चविंशति-
तमोऽध्यायः । समाप्तोऽयं ग्रन्थः ॥

विषयः । अथ प्रथमं राशिभेदनिरूपणम् । तत्र राशीनां स्वभावादिभेदकथनम् । ग्रहभेद-निरूपणम् । तेषां क्रूरसौम्यादिकथनम् । गोचरनिरूपणम् । नवांशादिकथनम् । षड्वर्गादि-कथनम् । मूलत्रिकोणादिकथनम् । वक्रावक्रनिरूपणम् । केन्द्रादिकथनम् । ग्रहवर्णादि-कथनम् । द्रेक्काणादिनिरूपणम् । ग्रहाणामुच्चनीचत्वादिकथनम् । राहुकेत्वोर्मूलत्रिकोणादि-कथनम् । दिक्पतिराशिकथनम् । पृष्ठोदयादिकथनम् । राशिबलाबलकथनम् । लग्नादिसंज्ञा-कथनम् । लग्नमानकथनम् । उपचयसंज्ञाकथनम् । केन्द्रादिकथनम् । स्वपादिसंज्ञाकथनम् । क्रूरसौम्यस्थाननिरूपणम् । दिक्पतिविवेकः । नपुंसकाद्यधिपकथनम् । जात्यधिपादिकथनम् । तत्कालमित्रामित्रकथनम् । दृष्टिनिरूपणम् । गोचरफलकथनम् । फलकालनिर्णयः । औषधधारणव्यवस्था । पञ्चमादितारफलकथनम् । नाडीनक्षत्रनिरूपणम् । संक्रान्ति-निरूपणम् । रव्यादिचक्रकथनम् । रेखादिफलकथनम् । अष्टवर्गकथनम् । ग्रहाष्टवर्ग-कथनम् । अथ गर्भाधानादिकथनम् । जातकलग्नादिनिरूपणम् । जारयोगकथनम् । नौकादौ जन्मकथनम् । मातृत्यक्तजातस्य शुभाशुभकथनम् । स्त्र्यादिज्ञानकथनम् । नामादिज्ञानकथनम् । जातकवर्णनिरूपणम् । चिकित्सकज्ञाननिरूपणम् । शिशुरिष्टिकथनम् । द्रेक्काणरिष्टादिकथनम् ।

मातृरिष्टादिकथनम् । पित्रायुःकथनम् । दशाकथनम् । चन्द्रमचन्द्रादिदशाकथनम् । दशारिष्टकथनम् । अन्तर्दशानिरूपणम् । नाक्षत्रिकदशाकथनम् । केतुपताकिनिरूपणम् । रव्यादिसप्तखेचरफलकथनम् । नवांशादिफलकथनम् । लग्नादिभावकथनम् । गुरुसौरयोः परस्परदृष्टिकथनम् । राशिशीलकथनम् । नक्षत्रशीलकथनम् । उपफलादिकथनम् । तनुमततुङ्गादिकथनम् । मूलत्रिकोणफलकथनम् । स्वस्थखस्थभवफलकथनम् । मित्रस्थखस्थभवफलकथनम् । नीचस्थभवफलकथनम् । शत्रुस्थखस्थभवफलकथनम् । द्विग्रहयोगकथनम् । त्रिग्रहयोगकथनम् । प्रव्रज्यायोगकथनम् । पतितयोगकथनम् । पातकयोगकथनम् । पातकयोगभङ्गकथनम् । शीर्षादिच्छेदयोगकथनम् । त्रिशूलयोगकथनम् । नखरतयोगकथनम् । कुष्ठदद्रुयोगकथनम् । काणयोगकथनम् । खञ्जयोगकथनम् । पङ्गुरतयोगकथनम् । जलजन्तुरतयोगकथनम् । चौररतादियोगकथनम् । क्षुद्रादियोगकथनम् । दारिद्र्यादियोगकथनम् । सिंहासनादियोगकथनम् । चामरादियोगकथनम् । दोलाच्छत्रहेमच्छत्रयोगकथनम् । वित्तयोगकथनम् । धनस्थानकथनम् । सुखस्थानकथनम् । नृपतियोगकथनम् । राजयोगभङ्गकथनम् । स्त्रीणां लग्नादिस्थभवफलकथनम् । वैधव्यादियोगकथनम् । सहमरणयोगकथनम् । कुलटायोगकथनम् । वन्ध्यादियोगकथनम् । प्रव्रज्यायोगकथनम् । मृतापत्यादियोगकथनम् । नृत्यगीतादियोगकथनम् । पतिद्वेषयोगकथनम् । शुभाशुभयोगकथनम् । ब्रह्मवादिनीयोगकथनम् । शिल्पादियोगकथनम् । निधनस्थानफलकथनम् । सङ्ग्रामरणादियोगकथनम् । मृत्युस्थाननिरूपणम् । अल्पमृत्युयोगादिकथनम् । मृत्युस्थानस्थाननिरूपणम् । जन्मसमये मरणसमये वा गोचरगतिनिरूपणम् । देवलोकादिगतिनिरूपणञ्च । इति क्रम् ।

No. 121. जातकसारः, By गोविन्दानन्दः. Substance, country-made paper, 17 × 3½ inches. Folia, 9. Lines, 8 on a page. Extent, 324 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Brāmhaṇamaṇḍalī *viâ* Bārāsāt, Paṇḍita Rāmanārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीसूर्य्याय ।

नत्वा सूर्य्यपदद्वन्द्वं गोविन्दानन्दशर्म्मणा ।
श्रिया जातकसारोऽयं क्रियते सद्विदां मुदे ॥
प्राचीनसंज्ञया सर्व्वं प्रकाशीक्रियते मया ।
संज्ञाध्यायमतो वक्ष्ये फलं पश्चात् वितन्यते ॥
देहो द्रव्यपराक्रमौ सुखसुतौ कलत्रं मतिर्भाग्यं ।
राज्यपदं क्रमेण गदितं लाभव्ययौ लग्नतः ॥ इत्यादि ।

× × × ×

× × × × ।

End. इत्थं नानाविकानामपि अनुचि तथा खेचराणां युतेश्च
खाद्यं चौरामसौकदनु तनुपयुक् भार्गवो राजपूज्यः ॥
आतश्च खग्रभवनाद्गमं प्रकल्प्य नानाखर्वं जातकवद्विचिन्त्यं ।
सर्व्वेषु भावेषु विशेषयुक्त्या वेषां सदा शुभमशुभमार्य्यैः ॥

Colophon. इति सर्व्वभावाध्यायः ॥ शौशुर्मा शरणम् ।

विषय: । अत्र प्रथमं प्राचीनसंज्ञादिकथनम् । ततः चयनांशादिनिरूपणम् । सर्व्वभाव-साधारणफलादिनिरूपणम् । लग्नभावफलादिनिरूपणम् । सर्व्वभावनिरूपणञ्च ।

No. 122. जीर्णमञ्जरी. Substance, country-made paper, 16½ × 3 inches. Folia, 5. Lines, 4 on a page. Extent, 72 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Sonārañga, District Dhākā, Bābu Prabhātacandra Sena. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. नमो गणेशाय ।
नारिकेलफलेषु तण्डुलमथ चीरं रसाले हितं
जम्बीरोत्थरसाद् घृते समुचितः सर्पिस्तु मोचाफले ।
गोधूमेषु च कर्कटी हिततमा मांसात्यये काञ्जिकं
नागरङ्गे (?) गुड़भक्षणञ्च कथितं पिण्डीरके कोद्रवाः ॥
पिष्टा द्वे सलिलं पियालफलजे पथ्या हिता माषजे
खण्डं चीरं भवेत्तक्रमुचितं कोष्णाम्बुकोल......... । (?)
मत्स्ये चूतफलाम्लजीर्णशमनं मध्वम्बुपानात्यये
तैलं पुष्करजे कटुप्रशमनं शेषास्तु बुद्ध्या जयेत् ॥ इत्यादि ॥

End. शीतोदकं मद्यजरोगवारि नारीपयश्चाज्ञगरोगनाशि ।
रक्तोदकं धूममदे प्रशस्तं धात्रीप्रलेपोऽतिविरेचनेषु ॥
श्रमस्य मांसं श्रमजेऽनुकूलं प्रभातसुप्तिः सुरतावसाने ।
चीरो......सैन्धवसाधितञ्च रामाश्रमघ्नं सुरतातिरेके ॥
श्रवणपूरणजे तिलतैलतः श्रवणपूरणमेव सुखं विदुः ।
करणजेषु गदेषु च कारयेत् करणमाचकजाद्यजं पुनः ॥

Colophon. इति जीर्णमञ्जरीग्रन्थः समाप्तः ॥

विषयः । केषु केषु द्रव्येषु कानि कानि द्रव्याणि जीर्णतानुकूलानि भवन्तीत्यस्य निरूपणम् ॥

No. 123. ज्ञानतन्त्रम् . Substance, country-made paper, 15×4 inches. Folia, 16. Lines, 5 on a page. Extent, 286 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Thānā Rāṇīnagar, Paṇḍita Kālīdhana Vidyābhūṣaṇa. Appearance, new. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
कैलासशिखरे रम्ये गन्धर्व्वगणसेविते ।
शम्भोर्व्वक्षःस्थिता देवी पृच्छति स्म नगात्मजा ॥
गणेश-नन्दि-चन्द्रेश भूतनाथ महेश्वर ।
अनेकतन्त्रमन्त्राणां प्रकाशोद्धरणानि च ॥
भेदश्च कीलकञ्चैव शापाद्युद्धार एव च ।
त्वत्प्रसादान्मया नाथ ज्ञातं तत्त्वं न संशयः ॥
नानातन्त्रेषु देवेश विद्यार्णवमयी स्मृता ।
इदानीं श्रोतुमिच्छामि मन्त्राज्ञानामनिर्णयम् ॥
मन्त्रषट्केतकं नाम बहुधा मयि सूचितम् ।
अस्मिंस्तु निर्ज्जने देव यदि स्नेहोऽस्ति मां प्रति ।
तद्वदस्व महादेव नाथ कार्य्या विचारणा ॥
नो चेत् सत्यं वदाम्यद्य पुरस्कृत्य तवाग्रतः ।
प्राणत्यागं करिष्यामि सत्यं सत्यं न संशयः ॥
ईश्वर उवाच ।
साधु पृष्टं त्वया भद्रे यन्मन्त्रं मनसि स्थितम् ।
गोपितव्यप्रभावत्वात् पुरा नोक्तं तथापि प्रिये ॥
इदानीं स्थिरतां ज्ञात्वा कथयामि वरानने ।
न प्रकाश्यं महादेवि कदाचिदपि पार्व्वति ॥
प्रकाशिते महामन्त्रे सिध्यन्ति सिद्धयस्तव ।
पुनरुक्तं मया देवि न वक्तव्यं सुनिश्चितम् ॥
विना जपेन होमेन पूजया वा तपान्विते ।
येन विज्ञानमात्रेण मन्त्रसिद्धिः प्रजायते ॥   इत्यादि ।

End.

मन्त्राश्च वाचका ज्ञेया वाच्यं मनुनोदितम् ।
मन्त्रसङ्केतमज्ञात्वा यो जपेत् कालिकां पराम् ॥
शतलक्षप्रजप्तोऽपि मन्त्रसिद्धिर्न जायते ।
मन्त्राः पराङ्मुखा यान्ति शापञ्च दिने दिने ॥
जपपूजादिकं सर्व्वमभिचाराय कल्प्यते ।
अन्ते निरयमाप्नोति सत्यं सत्यं न संशयः ॥

Colophon. इति सर्व्वतन्त्रोत्तमे श्यामातन्त्रे कालीमन्त्राङ्गनिर्णयो नाम सप्तमः पटलः ।

विषयः । अथ प्रथमं शिवाशिवयोः संवादेन तत्त्वज्ञानस्वरूपतत्प्राप्त्युपायादिकथनम् । तत्र एकाक्षरादिमन्त्रकथनम् । मन्त्रोद्धारसाधनकथनम् । महाविद्यास्वरूपादिकथनम् । तत्र षड्-संख्यानादिकथनम् । बालामन्त्रनिरूपणम् । भैरवाङ्गनिर्णयः । भुवनेश्वरीविद्यानिरूपणम् । तन्म-न्त्राङ्गनिरूपणम् । त्रिवर्गसाधनीविद्याकथनम् । त्रिपुराविद्याकथनम् । अन्नपूर्णामन्त्राङ्गनिर्णयः । महात्रिपुरसुन्दरीमन्त्राङ्गनिर्णयः । कालीमन्त्राङ्गनिर्णयश्च ।

No. 124. श्यामातन्त्रम् . (१० म परिच्छेदः) Substance, country-made paper, 19 × 5 inches. Folia, 6. Lines, 9 in a page. Extent, 388 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Hālisahar, Khāsvāṭi, Paṇḍita Mahādeva Bhaṭṭācāryya. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः परमदेवतायै ।
नारद उवाच ।
यच्चयोक्तं महादेव विस्तारेण श्रुतं मया ।
इदानीं श्रोतुमिच्छामि संक्षेपात् गुरुलक्षणम् ॥
दीक्षाकालसमकाले च तथा चैव पुरश्चिक्र्याम् ।
मालाभिधानं देवेश नित्यस्य कथय प्रभो ॥ इत्यादि ।

End.

चतुर्थाश्रमिणो विप्राः पूजा वामरताः सदा ।
गार्हस्थ्याश्रमिणो विप्राः पूजा दक्षरताः सदा ॥ (?)
ब्राह्मणस्तु सुरां पीत्वा ब्राह्मण्यादेव हीयते ।
तस्मात् गृहस्थो विप्रस्तु दक्षिणाचारपूजनम् ।
कुर्य्यात् तथा विना वेश्यां स्त्रियं वा न पूजयेत् ॥

Colophon. इति शिवनारदसम्वादे श्यामातन्त्रे दशमः परिच्छेदः ।

विषयः। ज्ञानतन्त्रस्य इयमपरिच्छेदेऽस्मिन् प्रथमं गुरुनिरूपणम्। ततो मन्त्रसिद्धुपायादिनिरूपणम्। मुक्तिनिरूपणम्। पूजाहोमादिनिरूपणम्। प्रणवभेदनिरूपणम्। ज्ञानोद्धारादिनिरूपणञ्च।

No. 125. ज्ञानभैरवीतन्त्रम्. (षष्ठः पटलः) Substance, country-made paper, 12 x 3 inches. Folia, 2. Lines, 6 on a page. Extent, 27 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Mayamansiñha, Yaçodal, Paṇḍita Kālīcandra Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय। अथ ज्ञानभैरवीतन्त्रम्।
शृणु देवि प्रवक्ष्यामि रहस्यं त्रिजटोत्तमम्।
परं ब्रह्ममयं देवि अद्भुतं वरवर्णिनि॥ इत्यादि।

End. ब्रह्मचिन्तामणौ तन्त्रे पूर्व्वमुक्तं विशेषतः।
अधुना कथितं रम्यं रहस्यं त्रिजटात्मकम्।
पठनात् सर्व्वपापेभ्यो मुक्ता भवति मानवाः॥

Colophon. इति ज्ञानभैरवीतन्त्रे षष्ठः पटलः।

विषयः। त्रिजटादेव्या रहस्यादिनिरूपणम्।

No. 126. ज्ञानमार्गीतन्त्रं (योगशास्त्रम्). Substance, country-made paper, 10 x 2½ inches. Folia, 12. Lines, 7 on a page. Extent, 168 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Vikrampur, Teghare, Paṇḍita Içvaracandra Vidyālañkāra. Appearance, fresh. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै।
नमामि अक्षपुरुषं परं ब्रह्म च सर्व्वदा।
शब्दस्पर्शरूपरसगन्धाकारविवर्ज्जितम्॥
साधकानान्तु चिन्तानामेतद्भेदन्तु तद्गुणैः।
कल्पितात्मसंचारं कुरुते चितयात्मकम्॥
प्रथमं सर्व्वलोकानां सर्व्वराज्यसुखप्रदम्।
प्राणौ + + + ज्ञापनाय शिवाकारन्तनामयम्॥

कैलासशिखरासीनं देवदेवं जगद्गुरुम् ।
पप्रच्छ पार्व्वती देवी भूरि ज्ञानं महेश्वर ।
श्रीदेव्युवाच ।
कुतः सृष्टिर्भवेद्देव कथं सृष्टिर्विनश्यति ।
ब्रह्मज्ञानं कथं देव सृष्टिसंसारवर्ज्जितम् ॥ इत्यादि ।

End. अनुपम्यं निराधारं शब्दं तस्य तदुच्यते (?) ।
अचलं निर्म्मलञ्चैव शून्यं वापि निरञ्जनम् ॥
वेदान्तसार + + + समाप्ते शिवभाषितम् ।
सिध्यन्ति सर्व्वयोगानां नात्र कार्य्या विचारणा (?) ॥

Colophon. इति योगशास्त्रे उमामहेश्वरसंवादे ज्ञानमार्ग्गोतन्त्रं समाप्तम् ॥

विषयः । शिवाशिवयोः संवादेन ब्रह्मज्ञानोपायकथनम् । षडाद्यविद्याकथनम् । शाङ्करीविद्ययो र्गुणकथनम् । अध्यात्मविद्यास्वरूपादिकथनम् । पिण्डव्याप्तिसिद्धान्तकथनम् । शारीरतत्त्वकथनम् । शरीरे चन्द्रसूर्य्यादीनां क्रमेण स्थाननिरूपणम् । आधारलिङ्गानुपूर्ण्यादिकारणकथनम् । तत्र तत्र गमतः वर्णकथनम् । शिवशक्तिस्वरूपादिकथनम् । षट्चक्रनिरूपणम् । त्रिगुणविदेवतादितत्त्वकथनम् । ज्ञानदयाशान्तिप्रभृतीनां पिण्डमाध्यभिनिवेशादिरूपकथनम् । मायामोहस्वरूपादिकथनम् । ब्रह्मज्ञानस्वरूपादिकथनम् । अथ योगलक्षणादिकथनम् । संयमादीनामावश्यकत्वकथनम् । सूक्ष्मशरीरलक्षणादिकथनञ्च ॥

No. 127. ज्ञानलक्षणाविचारः. Substance, country-made paper, 18 × 3 inches. Folia, 4. Lines, 8 on a page. Extent, 168 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1639. Place of deposit, Brāmhaṇamaṇḍalī *viâ* Bārasāt, Paṇḍita Rāmanārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः । सप्रकारकज्ञानत्वोपनायकत्वमते ज्ञानलक्षणाया घटत्वप्रकारकप्रत्यक्षं प्रति सप्रकारकघटत्वज्ञानत्वेन न हेतुता । अन्यथा सप्रकारकात् घटत्वनिर्व्विकल्पकात् घटोपनीतभानापत्तेः । इत्यादि ।

End. तादृशबोधे च विशेष्यतावच्छेदकप्रकारकज्ञानत्वेनहेतुतया निर्व्विकल्पकस्य सत्त्वेऽपि द्वितीयक्षणेऽपि प्रत्यक्षापत्तिर्न सम्भवति विशिष्टबुद्धान्तरक्षणे तत्कारणप्रकारस्य सत्त्वमेव विचिन्त्यतां विवेचितञ्चेदमधिकमन्यत्र इति कृतं प्रपञ्चेन ॥

Colophon. इति सामग्र्याख्याया विचारः सम्पूर्णः ।
वह्निनयनशराब्धिकार्णिका-
क्षेन्दुसम्मितशकीयवत्सरे ।
× × × ×
× × × × ॥

विषयः । न्यायशास्त्रीयसामग्र्याख्याया विचारः ।

No. 128. **सामादवरहस्यम् ।** Substance, country-made paper, 18½ × 3 inches. Folia, 6. Lines, 8 on a page. Extent, 402 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhānukā, Post office Pālaŋ, District, Pharidpur, Paṇḍita Kālikiŋkara Vidyābhūṣaṇa. Appearance, old Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ अनुमितिं प्रति साध्यव्याप्यत्वावच्छिन्नहेतुप्रकारतानिरूपितपक्षविशेष्यताशालिज्ञानत्वरूपविशिष्टपरामर्शत्वेन न हेतुता किन्तु व्याप्यतावच्छेदकप्रकारकव्याप्तिज्ञानत्वेन व्याप्यतावच्छेदकप्रकारकपक्षधर्म्मताज्ञानत्वेन च हेतुता द्वयं एवं धूमो वह्निव्याप्यो धूमवान् पर्व्वत इत्याकारकज्ञानान्वयात् तथाविध.........इत्यनुमितिरुत्पद्यते न केवलं विशिष्टपरामर्शादेव अतएव धूमो वह्निव्याप्यालोकवान् पर्व्वत इत्याकारकज्ञानद्वयादनुमित्यापत्तिः । धूमत्वालोकत्वयोरुभयोरेव व्याप्यतावच्छेदकत्वादिति तु न शङ्कनीयं यतो व्याप्यतावच्छेदकत्वेन धूमत्वादिकं कारणतावच्छेदककोटौ निवेश्य न कार्य्यकारणभावं कल्पयामः । किन्तु विशिष्टधूमवच्छिन्नकानुमितिं प्रति धूमत्वावच्छिन्नविशेष्यकव्याप्तिप्रकारकज्ञानत्वेन पर्व्वतत्वावच्छिन्नविशेष्यकधूमत्वावच्छिन्नप्रकारकज्ञानत्वेन चेति नोपदर्शितापत्तिप्रसङ्गः । इत्यादि ।

End. सामग्रीप्रतिबन्धकतायां विशिष्ट..............उत्तेजकत्वापेक्षया तादृशप्रतिबध्यप्रतिबन्धकभावस्यैव कल्पयितुमुचितत्वादिति चेदस्त्वेतादृशरीत्या उपदर्शितानुमितिसामग्रीप्रतिबन्धकत्वाधिकपरीहारः । तादृशानुमितिसामग्र्याः प्रतिबध्यतावच्छेदकगौरवं दुर्व्वारमेव तथापि मन्मते तादृशसामग्र्याः पर्व्वतविशेष्यकानुमितित्वव्यापकविज्ञानत्वेन प्रतिबध्यतावच्छेदकं लघुप्रत्यक्षादेरपि प्रतिबध्यतावच्छेदकाक्रान्तत्वेऽपि क्षतिविरहात् । मन्मते तु यत्प्रत्यक्षादिसाधारणवह्निमत्पर्व्वतत्वनियवह्निव्याप्यधूमप्रकारतानिरूपितधूमवत् पर्व्वतत्वा-

यच्चिन्नविशेषताशाब्दानुमित्यज्ञानमात्रैरेव तथात्वमुपेयं । केवलशाब्दानुमि-त्यज्ञानलक्ष तथात्वे समानविषयकसम्बन्धोपाहौ व्यभिचारप्रसङ्गात् । एवञ्च शब्दानुमितिसामग्रीप्रतिबन्धकतायां ....

... ...

एकज्ञानविभिन्नापरज्ञानविशेषणप्रयुक्तमुपदर्शितगौरवं । मीमांसकमते शाब्द-ज्ञानीयताद्धमानुमितिसामग्रीनियतोपदर्शितसामग्रीणामन्यासां प्रतिबन्धकता-वच्छेदकगौरवमिति मीमांसकमतमेव साधीयः ॥

Colophon. इति ज्ञानद्वयरहस्यम् ॥

विषयः । एककालीनं ज्ञानद्वयं सम्भवति न वेति विचारः ।

No. 129. ज्ञानार्णवः । Substance, country-made paper, 17 × 5 inches. Folia, 50. Lines, 8 on a page. Extent, 1,764 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Mājpāḍā, District Dhākā, Bābu Rāsavihārī Rāya. Appearance, new. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ।

श्रीदेव्युवाच ।

गणेशनन्दिचन्द्रेशसुरेन्द्रपरिवारित ।
जगद्वन्द्य पञ्चाशीश किं त्वया जप्यते सदा ।
चञ्चमालेति किं नाम संशयो मे हृदि स्थितः ॥
शब्दातीतं परं ब्रह्म त्वमेव परमार्थवित् ।
कथयानन्दनिःष्यन्दसान्द्रमानसनिश्चयात् ॥

ईश्वर उवाच ।

कथयामि वरारोहे यन्मया जप्यते सदा ।
ककारादि-क्षकारान्ता मातृकावर्णरूपिणी ॥
चतुर्दशस्वरोपेता बिन्दुत्रयविभूषिता ।
अनुस्वारेण देवेशि बिन्दुनैकेन मण्डिता ॥
विसर्गेण च बिन्दुभ्यां संज्ञाभ्यां विराजिता ।
कलामध्यसमाख्यातं शक्तिरूपं महेश्वरि ॥
ककारादि-क्षकारान्ता वर्णास्तु शिवरूपिणः ।
अक्षमालात् सदानन्दे मोक्षाररचिता यतः ॥

उच्चरेत् स्वरसंभिन्नांस्तदा देवि न संशयः ।
पञ्चाशद्वर्णरूपेण शब्दाख्यं ब्रह्म उच्यते ॥
अकारः प्रथमो देवि क्षकारोऽन्तिम उच्यते ।
अक्षमालेति विख्याता मातृकावर्णरूपिणी ॥
शब्दब्रह्मस्वरूपेयं शब्दातीतन्तु कथ्यते ।
शब्दातीतं परं धाम मननारहितं सदा ।
आत्मस्वरूपं जानीहि स्वयञ्च परमेश्वरः ॥ इत्यादि ।

End. नवचक्रे स्थिता या च चक्रेशी नवकाय च ।
रश्मिवृन्दाय देवेशि प्रत्येकं तारपूर्वकम् ॥
पवित्रकं समभ्यर्च्य गुरुं सन्तोषयेत् प्रिये ।
सर्वालङ्कारवस्त्रैश्च नानाधनसमुच्चयैः ।
तत्प्रसादपवित्रञ्च धारयेत् तदनन्तरम् ॥
तद्वद्धोमं निर्वर्त्य पवित्रेण समर्चयेत् ।
कुमारीपूजनं कुर्यात् ततः सुवासिनीगणम् ॥
योगिन्यो योगिनश्चैव ब्राह्मणा विविधा नराः ।
पूज्या हि परमेशानि यदीच्छेत् सिद्धिमात्मनः ॥

Colophon. इति श्रीज्ञानार्णवे नित्यातन्त्रे पवित्रार्पणविधिर्द्वाविंशतितमः पटलः ॥
सम्पूर्णोऽयं ग्रन्थः ।

विषयः । अत्र प्रथमं अक्षमालानिर्णयः । ततः त्रिपुराद्या मन्त्रभेदादिकथनम् । त्रिपुराबालामन्त्रादिकथनम् । बालान्यासादिकथनम् । त्रिपुरासाधनविधिः । तत्र भावनीनिरूपणादिकम् । लक्ष्यादिनिरूपणम् । अन्तर्यागविधिः । चक्रोद्धारविधिः । तद्ध्यानकथनम् । मण्डलपूजादिनिरूपणम् । मुद्रालक्षणादिकथनम् । त्रिपुरेश्वरीक्रमविधिः । कुमारीक्रमविधिः । यजनबहिर्यागादिविधिः । पञ्चसिंहासनविधिः । तत्र प्रथमपञ्चसिंहासनविधिः । द्वितीयपञ्चसिंहासनविधिः । महात्रिपुरसुन्दरीद्वादशविवरणम् । षोडशाक्षरीश्रीविद्याविधिः । तद्ध्यानपूजाविधिः । तदन्तर्यजनविधिः । श्रीचक्रादिप्रयोगकथनम् । पञ्चाशत्-पीठकथनम् । षोढान्यासादिविधिः । अन्तर्यागबहिर्यागविधिः । तत्र समाधिनिरूपणम् । अक्षमालादिविधिः । तत्र तत्र प्रत्येकं फलश्रुतिकीर्त्तनञ्च । रत्नपूजाविधानम् । त्रिपुराबीजसाधनविधिः । त्रिपुराजपहोमविधानम् । तत्र कुण्डविधिः । ग्रामहोमविधिः । कुमारीपूजाविधिः । दूतीयजनविधिः । तत्र योषां जातिभेदादिकथनम् । दीक्षाविधिः । पवित्रार्पणविधिश्च ।

No. 130. ज्ञापकावली, By हरगोविन्दः. Substance, country-made paper, 14 × 2½ inches. Folia, 21. Lines, 8 on a page. Extent, 829 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1763. Place of deposit, Telivini *viâ* Gaḍvetā, Paṇḍita Candranātha Cūḍāmaṇi. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीरामः ।

श्रीमत्पादाब्जमाध्वीकं भवासाध्यविभेषजम् ।
अस्मिन् पातुं मे स्वान्त त्यक्तान्यत् पेयमुत्तमम् ॥
नत्वा श्रीगुरुचरणं शरणीकृतहरगोविन्दचरणः ।
ज्ञापकसन्दर्भं तनुते सुबन्तपादे यथाविषयम् ॥
सुप् । सुपिति अनुपदं कार्यं नाम एतच्च सुपि श्रीविचितस्य चेति निर्देशेन बोधितं अन्यथा सुपतेः क्विबन्तस्य रूपत्वे सुपीति स्यात् । चिह्नार्थस्येति चिह्नं चिह्नं ज्ञानं तदेवार्थः प्रयोजनं कार्यं यस्य स चिह्नार्थः तस्य ज्ञानकारणस्य इत्यर्थः एतेन जसादिप्रत्ययादीनां अकारादेर्जसादिज्ञानं प्रति कारणत्वात् सुब्विधीयते ॥ इत्यादि ।

End. अनादिहस्यैव स्यादेर्भवणं वेनादेशेऽहत इत्यत्र न स्यात् एवं डेरिद्दिद्वत्वं सुपोऽनुष्टनिर्ज्ञापकत्वेन बोध्या ।
गुरुपदिष्टज्ञानाध्वा × × × × ।
अनीयाँ हरगोविन्दो निर्म्माय ज्ञापकावलीम् ॥

Colophon. इति सुबन्तज्ञापकावली समाप्ता ॥ शकाब्दाः १७६३ ॥

विषयः । सुबन्तपादस्य संक्षेपेण व्याख्यानम् ॥

No. 131. ज्ञेयार्थसारः, By कृष्णः. Substance, country-made paper, 19 × 3 inches. Folia, 159. Lines, 5 on a page. Extent, 5,257 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1666. Place of deposit, Pañcasāra, District Dhākā, Paṇḍita Mahendracandra Kāvyatīrtha. Appearance, old. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. रामः शरणम् ।

यं ब्रह्मा गिरिशेन्द्रदेवऋषयो वेदोपवेदादिभि-
र्गुह्यैर्दिव्यपदैः स्तुवन्ति सभयं मायावलीनर्त्तकम् ।

विद्याचारविचक्षणोऽप्यधिगमः सत्सङ्गसंभाविता
यं लब्ध्वा विचिनोति तारकमतो श्रेयार्थसारं स्वयम् ॥
यस्याग्रे कलमाला विलसति मनुजा केवल्याऽऽत्मा स्फुटीता
सोऽस्माकं मन चित्तं समुदयविषयं याति येनानुचिन्त्यम् ।
यज्ज्ञानानन्दमुक्तिर्भवति कुमतां मत्तलोकाधिपत्यं
तावद् दुःखोर्मिमालाकुलभवजलधेस्तारकं तच्च नाम ॥
ज्ञात्वा विविक्तं यद्यज्ज्ञानस्थानेषु निश्चितम् ।
तदेवैकत्र संगृह्य श्रेयसारो वितन्यते ॥
येषां जीवदशायां तो तापेन परिदेवना ।
तेषां नातिप्रियो ग्रन्थ किञ्चित्क्षेत्र भवत्वतः ॥
अथापमार्गेषु वियोगरोगाद्यनन्तदुःखं विदुषो द्रष्टुं क्षमं ।
यत्नस्य मूलं भविता सोऽयमिदं च तस्य यथा विचारः ॥
येन क्रमेण यद्वाच्यं तन्निर्देशमनुच्यते ।
प्रथमं शास्त्रसारत्वं ततो दुःखपरम्परा ॥
तथाप्तौ सुखलाभे च उपायानां प्रदर्शनम् ।
पापमार्गं लक्षणानि प्रकाराचारविशेषतः ॥
तद्दण्डे अवस्थानां कर्मातिक्रमे तथा ।
प्रायश्चित्तप्रमाणानि सम्यग्वेऽप्यधिकारिता ॥
अतिमात्रापराधे भक्ते मरणेऽपि वा ।
कृतजन्मोत्तरं सिद्धिः प्रायश्चित्तं × × × ॥
यतिक्रमेऽथ पातित्वं तीर्थादिषु फलाफलं ।
तत्र देशादिसुविधानता नास्तिकता भवेत् ॥
तथा हरिपराङ्मुखं फलं × × × केनचित् ।
सर्वाङ्गविकलस्यापि फलं पातित्यलक्षणम् ।
अतपञ्चात्मानाप्यग्रात् तत्त्वालेपार्थवादता ॥ इत्यादि ।

End. पाकाङ्कायां स्थितायामेकत्र निर्णीतः साक्षात्त्वं बाधकमन्तरेणाप्यादि कल्प्यत इति न्यायाद्रक्षा । अज्ञानात्तु भ्रान्तः सातत्ये चौल्कवे वा तद्देशान्ते तत्पथे वा कायचूर्णे वा सुखदुःखोत्कर्षेण प्रारब्धाप्रारब्धभोगो-त्तरं तदभावे ब्रह्मपुराणोक्तरीत्या मोक्ष इति । धर्मादेकोपासकानामप्येवम् ।

Colophon. श्रीरामः । शकाब्दाः १७८८ ॥

विषयः। अथ प्रथमं शास्त्राणां सङ्गतिकथनम्। तेषां प्रामाण्यादिकथनम्। अदृष्टार्थ-दृष्टार्थभेदात् तेषां द्वैविध्यादिनिरूपणम्। वेदान्तसांख्यवैशेषिकादिशास्त्राणां समन्वयादि-कथनम्। अथ जीवस्वरूपादिनिरूपणम्। जीवन्मुक्तिविवेचनम्। सर्व्वेषां शास्त्राणां वास्तवैक-मतत्वनिरूपणम्। आस्तिक्यादिस्वरूपकथनम्। श्रद्धादिलक्षणकथनम्। कार्य्यकारणयोः स्वरूपादिकथनम्। वैधहिंसाविवेचनम्। वर्णाश्रमधर्म्मनिरूपणम्। अथ प्रवृत्तिमार्गस्य दुःख-जनकत्वकथनम्। अथ दुःखनिवृत्त्याद्युपायकथनम्। तत्र निवृत्तिमार्गप्रशंसादिकथनम्। आश्रमलक्षणादिकथनम्। आश्रमाचारावश्यकत्वकथनम्। अनाश्रमिताजनितपापप्रायश्चित्तकथनम्। सन्न्यासग्रहणान्मुक्तिरिति निरूपणम्। कलौ दीर्घकालं ब्रह्मचर्य्यवानप्रस्थाश्रमयोः प्रतिषेध-कथनम्। सन्न्यासाधिकारित्वादिकथनम्। भक्तिज्ञानयोर्माहात्म्यादिकथनम्। नित्यकर्म्मा-करणादौ प्रायश्चित्तकथनम्। तदतिक्रमे पातित्यादिनिरूपणम्। तीर्थविधि-तत्तत्फलाफल-कथनम्। भगवद्भक्तिमाहात्म्यादिकथनम्। भागवतधर्म्मप्रतिपादकश्रुत्यादिशास्त्राणां नार्थ-वादत्वमङ्गेति निरूपणम्। अपराधक्षालनोपायकथनम्। भक्तस्य दशजन्मोत्तरं कृतार्थता-कथनम्। शैवादीनामपि वैष्णवत्वख्यापनम्। अथ उपास्यदेवतानिरूपणम्। सर्व्वेषां देवानां भगवदंशतादिकथनम्। भगवद्भक्तिस्वरूपादिकथनम्। विस्तरतो भक्तियोगनिरूपणम्। सत्त्वादिगुणधर्म्मकथनम्। प्राकृतिकसृष्ट्यादिनिरूपणम्। सगुणनिर्गुणब्रह्मनिरूपणम्। सत्वादि-लक्षणकथनम्। अणिमादिलक्षणकथनम्। योगसिद्धिलक्षणादिकथनम्। एकानेकजीव-वादकथनादिकम्। लिङ्गदेहादिनिरूपणम्। तीर्थादिमृत्युफलकथनम्। मरणोत्तरगतिनिरू-पणञ्च॥ इति शम्।

No. 132. ज्योतिःसागरसारः, By विद्यानिधिः. Substance, country-made paper, $16 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 26. Lines, 8 on a page. Extent, 764 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1670. Place of deposit, Bharākor, District Dhākā, Bābu Dvārikānātha Dāsa. (Vaidya.) Appearance, old. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय।
गणेशं रविं नत्वा लोकानुग्रहकारकम्।
ज्योतिःसागरसारोऽयं श्रीविद्यानिधिनोच्यते॥
रविः सोमो मङ्गलश्च बुधो जीवः सितः शनिः।
एतेषां नामतो वाराः सप्तैते कथिताः क्रमात्॥

शुक्रेन्दुबुधजीवानां वाराः सर्व्वत्र शोभनाः ।
भानुभूसुतमन्दानां शुभकर्म्मसु केऽपि ॥
नृपाभिषेको नृपतिप्रयाणं
नृपस्य कार्य्यं नृपदर्शनञ्च ।
यथाग्निकार्य्यं भुवि किञ्चिदुक्तं
सर्व्वं + मादित्यदिने प्रशस्तम् ॥
भेदादिघातं नगरे पुरे वा
सेनापतिश्च + तथैव राज्ञाम् ।
व्यायामशास्त्रं व्यसनानि चौर्य्यं
कुर्य्याद्दिने भूमिसुतस्य सर्व्वम् ॥ इति वाराः । इत्यादि ।

End. राश्याग्निर्जन्मभे शीर्षे सुखं हृच्चे जयो गवे ।
नेत्रे भूतिः श्रियो चक्ते पादे पीड़ां विनिर्द्दिशेत् ॥

Colophon. इति ज्योतिःसारसारोऽभूत् समाप्तः ॥
प्रणम्य गौर्य्याश्चरणारविन्दं गुरुन् गणेशं जनकञ्च देवान् ।
वसुप्रपत्चन्द्रगते शकाब्दे लिलेख पुस्तीं सकलमध्ययनार्थम् ॥ (?)

विषयः । शुभकर्म्मसु वारनिरूपणम् । वारवेलादिनिरूपणम् । कालवेलानिरूपणम् । चन्द्रतयोगादिनिरूपणम् । पापयोगरिष्टादिनिरूपणम् । नक्षत्रदविपादिनिरूपणम् । उत्पातादियोगनिरूपणम् । यमघण्टादियोगकथनम् । राशिनक्षत्रयोगविभागकथनम् । लग्नादिनिरूपणम् । चन्द्रशुद्धिताराशुद्ध्यादिकथनम् । उद्वाहादिसंस्कारेषु रव्यादिशुद्धिकथनम् । मलमासादिकर्म्मविवेकः । विवाहयोग्यमासतिथिनक्षत्रादिनिरूपणम् । नववध्वागमनविधिः । द्विरागमनविधिः । प्रथमरजोदर्शने शुभाशुभनिरूपणम् । उपगमनविधिः । जातकनिरूपणम् । नामकरणान्नप्राशनचूड़ोपनयनादिकालनिरूपणम् । अनध्यायकालनिरूपणम् । विद्यारम्भकालनिरूपणम् । नववस्त्रपरिधानकालनिरूपणम् । नवशय्यादिभोगकालकथनम् । आरोग्यस्नानविधिः । नौकागठनादिकालनिरूपणम् । बीजवपनादिकालकथनम् । धान्यच्छेदनकालकथनम् । अम्बुवाचीकालनिरूपणम् । गृहनिर्म्माणयोग्यभूमिनिरूपणम् । गृहस्थाननिरूपणम् । गृहारम्भतत्प्रवेशादिकालकथनम् । नागशयनसमयनिरूपणम् । यात्राकालकथनम् । चयनचक्रादिनिरूपणञ्च । इति शम् ।

No. 133. ज्योतिःसारः, By राघवेन्द्रशर्म्मा. Substance, country-made paper, 17×1 inches. Folia, 44. Lines, 3 on a page. Extent, 783 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Phursāil, District Dhākā, Paṇḍita Jagaccandra Sārbbabhauma. Appearance, tolerable. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः सवित्रे ।

नत्वाद्यन्तीश्वरश्रीमानाचार्यानतमोपहम् ।
तन्यते राघवेन्द्रेण ज्योतिःसारो बुधप्रियः ॥
शितेन्दुबुधजीवानां वाराः सर्व्वत्र शोभनाः ।
भानुभूसुतमन्दानां शुभकर्म्मसु केष्वपि ॥
रवेर्व्वर्ज्यं चतुःपञ्च सोमे सप्तद्वयं तथा ।
कुजे षष्ठं द्वयं चैव बुधे पञ्चतृतीयकम् ॥
गुरौ सप्ताष्टकञ्चैव षट्चत्वारि च भार्गवे ।
शनावाद्यञ्च षष्ठञ्च शेषञ्च परिवर्ज्जयेत् ॥ इत्यादि ।

End. लतान्तकुजयोर्व्वारे यत्र जन्मदिनं भवेत् ।
चन्द्रयोगसंप्राप्ते विघ्नस्तत्र पदे पदे ॥
अथ सौरारयोर्द्दिने मुक्ता देयाश्चेत्तु कालनमिति प्रत्येकदोषप्राप्ति-दर्शनात् लतान्तकुजयोरित्यत्रापि वाक्यद्वयं प्रतीयते ॥

Colophon. इति राघवेन्द्रशर्म्मकृतो ज्योतिःसारः समाप्तः ॥

विषयः । वारवेलादिनिरूपणम् । कालवेलानिरूपणम् । नन्दादिनिरूपणम् । मासदग्धादिनिरूपणम् । दिनदग्धादिनिरूपणम् । रिक्तादिनिरूपणम् । नक्षत्रामृतादिकथनम् । कर्म्मविशेषे विहिताविहितनक्षत्रादिनिरूपणम् । करणादियोगकथनम् । चूडाविवाहयात्रादिदिननिरूपणम् । चक्रवर्गादिनिरूपणम् । जातकनिरूपणम् । अथ क्षौरकर्म्मदिनकथनम् । विद्यारम्भादिदिनकथनम् । गृहारम्भादिदिनकथनम् । देवतामठादिदिनकथनम् । पुष्करिण्यारम्भदिनकथनम् । अथ नक्षत्रादिभेदेषु ज्वरादिभोगकालकथनम् । राजदर्शनादिदिनकथनम् । योनिस्तुत्यादिविवेचनम् । यात्रायां शुभाशुभदर्शनफलकथनम् । दिक्षचर्य्यादिकथनम् । स्वप्नदर्शनादिविधिश्च ॥

No 134. ज्योतिःसारसंग्रहः, By कृष्णानन्दविद्यालङ्कारः. Substance, country-made paper, 14½ × 3 inches. Folia, 40 (without 14–20). Lines, 3 on a page. Extent, 323 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Sāṃsiddhi, *viâ* Çrinagar, District Dhākā, Paṇḍita Kṛṣṇakiçora Nyāyavāgīça. Appearance, tolerable. Verse. Generally Correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीसूर्य्याय ।

वन्देऽहं परमानन्दमज्ञानतिमिरापहम् ।
भवसागरपाराय गीतं वेदान्तवेदिभिः ॥
विद्यालङ्कारविख्यातकृष्णानन्दशर्म्मणा ।
ज्योतिःशास्त्रं समालोक्य क्रियते सारसंग्रहः ॥
पण्डितैर्ज्ञायते सर्व्वं तदर्थं न परिश्रमः ।
संक्षिप्तविषयग्रन्थो बालकैः स्मर्य्यतां मुदा ॥
अत्र वाच्या विवाहस्तु निषेकनामनी तथा ।
अन्नप्राशनचूड़े च कर्णवेधोपवीतके ॥
गृहस्थानगृहारम्भो गृहप्रचार एव च ।
हलयोजनवद्बीजवपनं धान्यकर्त्तनम् ॥
नवान्नं जातको यात्रा विद्यारम्भो ... ... ।
... ... एता गौरवान्नेतरे मताः ॥

अथ विवाहः ।

बुधेन्दुशुक्रजीवानां दिनैरेतैर्विवाहिता ।
कन्या सुखमवाप्नोति पुत्रभाग्यधनान्विता ॥ इत्यादि ॥

End. नौकाचालना ।

अश्विसुधानिधि-पूर्व्वाश्रवणाच्युतभेषु लग्ने ।
तारकयोगतिथीन्दुविशुद्धौ नौगमनं शुभदं शुभवारे ॥
इति नौकागमनम् ॥ इति ॥
(परिसमाप्तिसूचकं वाक्यं नास्ति ॥)

विषयः । विवाह-गर्भाधान-नामकरणान्नप्राशन-चूड़ा-कर्णवेधोपवीत-गृहस्थाननिर्णय-गृहारम्भ-गृहप्रचार-हलयोजना-बीजवपन-धान्यकर्त्तन-नवान्न-जातकविवेक-यात्राविवेक-विद्यारम्भ-नौकागमनादिषु कालादिनिर्णयकथनम् । तत्र प्रथमं विवाहप्रकरणम् । तत्र तिथि॰

नक्षत्रवारभेदे विवाहस्य शुभाशुभफलकथनम्। तत्र प्रथमं वारनिर्णयकथनं, । चन्द्रशुद्धिकथनं। रविशुद्धिकथनं। गोचरशुद्धिकथनम्। गोधूलिविवरणदिवाविवाहनिषेध-नाडीगणन-विवरणकथनम्। ततो गर्भाधानप्रकरणम्। तत्र प्रथमं प्रथमतो मासवारभेदे शुभाशुभफलकथनम्। ततश्चतुर्थादिषोडशान्तदिवसानां मध्ये गर्भोत्पन्नस्य जातकस्य शुभाशुभफलनिर्णय-विवरणम्। गर्भधारणे तिथिनक्षत्रादीनां भेदेन फलभेदकथनम्। नक्षत्राणां बहुविप्रश्रुतेति त्रिविधनक्षत्रभेदे नामकरणस्य फलाफलकथनम्। अथ अन्नप्राशनं। तस्य च षष्ठाष्टमादिमासभेदे फलभेदकथनम्। चूडाकरणस्य शुभवारादिकथनम्। जन्ममासे जन्मनक्षत्रे जन्मदिवसेऽपि चूडाकरणस्यापरिहार्य्यत्वकथनम्। कर्णवेधोपनयन-गृहप्रवेश-हलचालन-बीजवपनानां वार-मासतिथिभेदकथनम्। जातकस्य लग्ननिर्णयनं। लग्नस्थराशीनां शुभाशुभनिर्णयकथनञ्च। यात्रायां दिग्भेदे तिथिनिर्णयकथनम्। विद्यारम्भस्य वारतिथिनक्षत्रनिर्णयकथनम्। देवता-प्रतिमागठनस्य कालनिर्णयकथनम्। कालशुद्धिकथनम्। मासदग्धादिनिरूपणम्। नववध्वागमनस्य कालनिर्णयकथनम्। नौकाचालनस्य वारतिथिनक्षत्रादिकथनम्। कालरात्रिकथनञ्च॥

ग्रन्थकारेणात्र गर्गाङ्गवचन-रत्नमाला-यामित्रवेध-खर्ज्जूरवेध-व्यासा-पराशरमुनि-चिन्तामणि-भीम-पराक्रम-याज्ञवल्क्यप्रभृतीनामुद्धृतानि वचनानि॥

No. 135. वकारभेदः, By पुरुषोत्तमदेवः. Substance, country-made paper, $14 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 10. Lines, 5 on a page. Extent, 150 çlokas. Character, Bengali. Date, 1663. Place of deposit, Serpur, Mayamansiṃha, Paṇḍita Durgāsundar Kṛtiratna. Appearance, old. Verse. Incorrect.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय।

शब्दाम्भोधेर्यतो + + यतो व्याख्या प्रवर्त्तते।
गुरवे प्रभवे तस्मै नित्यं वागात्मने नमः॥
सरस्वत्याः प्रसादेन कविर्भाति यत्पदम्।
प्रसिद्धमप्रसिद्धं वा तत् प्रमाणमिहोच्यते॥
शिवं भद्रं शिवः शम्भुः शिवा गौरी शिवाभया।
शिवः कीरः शिवा क्रोष्ट्री भवेदामलकी शिवा॥

End. वर्ज्जितत्वात् समाप्तिसूचकं वाक्यं नास्ति।

Colophon. इति पुरुषोत्तमदेवविरचितो वकारभेदः समाप्तः। शकाब्दाः १५८५

विषयः। शिवगौर्य्यादिशब्दस्य नानार्थकथनमुखेन सकारान्तशब्दानां नानार्थनिरूपणम्।

No. 136. तत्त्वचिन्तामणिः, By पूर्णानन्दः. Substance, country-made paper, 20 × 4½ inches. Folia, 115. Lines, 6 on a page. Extent, 3,450 çlokas. Character, Bengali. Date, (?). Place of deposit, Kāṇṭhālpārā, *viâ* Naihāṭī, Bābu Hemacandra Bandyopādhyāya. Appearance, tolerable. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. अत्र प्रथमपत्रं नास्ति तेन द्वितीयपत्रस्य प्रारम्भवाक्यं लिखितम्।
तमात्मानं वन्दे परमसुखसन्तानजिनकम्॥
अथ खलु दुरन्तदुःखमयघोरतरसंसारसागरान्तवर्द्दमानशोकसन्तानप्रवहमाण-
मानवसन्तानाज्ञानातप्तकवलनविकलसकलजनमवलोक्य कृतार्थं चिन्तामणिजनना:
परमकारुणिको भगवान् शिवः परदेवताराधनरहस्यप्रतिपादनपरानेकतन्त्र
कोटिविस्तारतन्त्रसारमुपन्यस्तवान्। तत्र च .... श्रीमत्परिव्राजक-
परमहंसश्रीगुरुश्रीब्रह्मानन्दमुखारविन्दनिःसृतज्ञानपरमरहस्यातिरहस्यनिगम-
कन्दसन्दोहहेतु-नित्यानन्दश्रीपूर्णानन्दपरमहंसः श्रीतत्त्वचिन्तामणिं चतुर्दश-
प्रताधिकनवनवतितमशकाब्दे वितनोति। ननु किं तावत् ज्ञातव्यं
परं ब्रह्म चिदाद्यतनस्थूलसूक्ष्मरहित-नित्यशुद्ध-बुद्धमुक्तस्वरूप-जगत्कारणतु-
ष्ट्यादिप्रपञ्चप्रकाशक-गुणत्रयातीत-निराकाराराधितादिमध्यान्तरहितमेव -
मात्मतत्त्वं तदंशा जीवसंज्ञकास्ते अनाद्यविद्योपहताः शरीरमाश्रित्य नाना-
विधसुखदुःखभोगं कुर्व्वन्तीति। इत्यादि।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति तेन पञ्चदशाधिकशततमपत्रस्य समाप्तिवाक्यं लिखितं
यथा,—
यासां प्रसादलाभेन कामरूपो भवेन्नरः।
याभिर्विश्वजयी विश्वधारी विश्वविनोदवान्॥
षड़ाधारमध्ये तु चक्रं संचिन्त्य पूजयेत्।
चन्द्रचन्दनकर्पूरीकस्तूरीभिर्महोत्सवैः॥
चिन्ताशून्यो भवेद्देवि तेषु सम्यक् विचिन्तयेत्।
पूर्णोल्लासे वसेद्देवि शिवशक्तिविधानितः।
शिवसंज्ञश्च तत्पुण्यैर्जायते मन्मथोपमः॥ अतःपरं खण्डितम्।

शिष्यः । तत्त्वज्ञाननिरूपणम् । दीक्षा-दीक्षाकाल-दीक्षाङ्गादिनिरूपणम् । मन्त्रग्रहण-नियमनिरूपणम् । दीक्षादिनपूर्वकृत्यादिनिरूपणम् । षट्चक्रक्रमनिरूपणम् । कुण्डलिनीनिरूपणम् । होमविधिनिरूपणम् । त्रिपुरासुन्दरीमन्त्र-पञ्चमीविद्या-कौलिकाविद्यादिनिरूपणम् । शुद्धाशुद्धफलमन्त्रादिनिरूपणम् । त्रिपुरार्चनादिनिरूपणम् । द्विविधध्यानप्रकारनिरूपणम् । योनिपीठ-मनःपीठ-यन्त्रपीठ-पादपादिषु पूजननियमनिरूपणम् । यन्त्रोद्धारनिरूपणम् । जप-कवचादिनिरूपणम् । पुरश्चरणोपायनिरूपणम् । ब्रह्महत्यादिदोषप्रायश्चित्तनिरूपणम् ।

No. 137. तत्त्वप्रकाशः, (प्रथमकल्पपर्य्यन्तः) By ज्ञानानन्दब्रह्मचारी. Substance, country-made paper, 12 × 6 inches. Folia, 47. Lines, 6 on a page. Extent, 881 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1730. Place of deposit, Kṛṣṇapurā, Post Vaidyervāzār, District Dhākā, Çrī Madanamohana Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ गुरवे नमः ।

नत्वा तत् कुलनायमर्द्धकमले नित्याश्रये चिन्मये
यद् नत्वा कुलकुण्डलीकुलपथं भित्वा सदा क्रीडति ।
ज्ञानानन्दवरामरेण बहुशास्त्राण्यालोक्य तन्त्राणि वै
भाषाणां हितकाम्यया विरचितस्तत्त्वप्रकाशो मुदा ॥
गुरुत्वाच्च कृपां लब्ध्वा साधकः शक्तिसाधनात् ।
शिवत्वं येन मार्गेण लभ्यते स प्रकाशितः ॥
आत्मतत्त्वप्रबोधाय भ्रमनाशाय वै तदा ।
वक्ष्यामि कुलसंगीतां मध्ये प्रथमकल्पके ॥

... ...

... ...

आगमोक्तविधानेन कलौ देवान् यजेत् सुधीः ।
न हि देवाः प्रसीदन्ति कलौ चान्यविधानतः ॥
संप्राप्ते षोडशे वर्षे दीक्षां कुर्य्यात् प्रयत्नतः ।
रसैर्मन्त्रैर्यथा शिष्यः शोधयेत्तां भवेत् ।
दीक्षाविधानतो ह्यात्मा शिवत्वं लभते ध्रुवम् ॥
सुन्दरीरत्नपञ्चकम् । शङ्कराचार्य्यं प्रति देवीवाक्यम् ।

यथा वा गुरुकारुण्याल्लब्धे बीजमन्त्रकम् ।
...... इष्टे समुद्भूते फलभाग् जायते नरः ॥ इत्यादि ॥

End. साम्य इति सम्यक् तत्तद्देवत्वप्राप्तिः साम्यमुक्तिः । तस्मात् कश्चित् पञ्चधा मुक्तिश्च कथ्यते । तन्त्रान्तरे । ...... सालोक्यसारूप्यसायुज्य......
यदुक्तं कुलतन्त्रेषु महादेवेन पार्वति ।
बालानामप्रबोधाय तन्मया परिभाषितम् ॥
.... विदुषां बोधकः ।
भ्रमात्मकानां भ्रमनाशहेतुर्मयोदित + कुलसंगीतायाम् ॥
छिद्रच्छिद्रैर्विनाप्येषां बोधको विदुषां क्वचित् ।
ज्ञानकल्पद्रुमिव ग्रन्थो ज्ञानिनां कुलयोगिनाम् ॥
ज्ञानेन लभते मोक्षं ज्ञानेन कुलसाधनम् ।
नित्यानन्दमयं ज्ञानं ज्ञानानन्दमयो गुरुः ॥
ज्ञानानन्दमयं ब्रह्म ज्ञानानन्दमयं जगत् ।
ज्ञानानन्दमयो ग्रन्थो ज्ञानानन्देन भाषितः ॥
इति श्रीज्ञानानन्दब्रह्मचारिणा विरचिते तन्त्रप्रकाशे कुलसंगीतायां पञ्चमो विरामः । सम्पूर्णः प्रथमः कल्पः ॥

Colophon. यद्वाणी वसुनाडिकाक्षरीयुतं तीर्थं पितस्तात्मकं
शौचित्यं बहु तत्र पश्चिमतटे ग्रामे जिनार्द्राह्वके ।
काशीमन्दिरसन्निधौ निजपुरे वङ्गे कुले नागरे
सिंहत्र्युक्तविधौ शके शत इह ग्रन्थो रवौ कर्कटे ॥

विषयः । विरचित एव तत्रभवता ज्ञानानन्दब्रह्मचारिणा द्वादशकल्पात्मकतन्त्रप्रकाश-ग्रन्थाविशेषु प्रथमकल्पमात्रात्मके सन्ति पञ्च विरामास्तत्र प्रथमविरामे शिवत्वप्राप्तिबोधककारण-निरूपणम् । द्वितीये बीजमन्त्रपूर्वकं स्वदेहोत्पत्तिकारणनिरूपणम् । शरीरं संमन्त्र्य चात्मतत्त्व-निरूपणम् । तृतीये चात्मनिरूपणम् । प्रकृतिनिरूपणम् । साकारकल्पनानिरूपणम् । महा-विद्यादिशक्तिनिरूपणम् । कुलकौलतत्त्वनिरूपणम् । मातृकाबन्धननिरूपणम् । षट्चक्रभेदन-निरूपणम् । चतुर्थे गुरुप्रसादयोगेन पूर्वकृतगुरुप्रसादमन्त्रनिरूपणम् । पञ्चमे पञ्चर्षीगणविधि-निरूपणम् ।

No. 138. तन्त्रदीपिका, By गोपालन्यायपञ्चाननः. Substance, country-made paper, 18 × 6 inches. Folia, 420. Lines, 12 on a page. Extent, 19,530 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhākā, Vikrampur, Mājpārā, Bābu Rāsvihārī Rāya. Appearance, tolerable. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. नित्यां प्रणम्य चिद्रूपां नित्यानन्दञ्च निर्गुणम् ।
अचलं परमानन्दं गुणत्रयमयं तथा ॥
विलोक्यागमशास्त्राणि विविधान् सङ्ग्रहानपि ।
श्रुतिस्मृत्यविरोधानि ज्ञानस्य कारणानि च ॥
आगमवागीशपौत्रेण हरिनाथस्य सूनुना ॥
गोपालेन विप्रेण कृतेयं तन्त्रदीपिका ॥
दीक्षादिशवचर्यान्त मन्त्रयन्त्रादिनिर्णयम् ।
तन्त्रेऽस्मिन् संप्रवक्ष्यामि विदुषां प्रीतिहेतवे ॥
अथ का दीक्षा । यतो दिव्यप्रबोधोदय-दुरितक्षयौ च स्यातां सा । तथा सारदातिलके ।
दिव्यं ज्ञानं यतो दद्यात् कुर्य्यात् पापस्य संक्षयम् ।
तस्माद्दीक्षेति सा प्रोक्ता देशिकैस्तन्त्रवेदिभिः ॥
इति सम्प्रदायविदः । तत्र प्रश्नविज्ञान + + मन्त्रातीर्थावगाहनादिष्वतिप्रसक्तेः । षडध्वगुरूपदेशमन्त्राहरणजनिका तान्त्रिकी क्रिया दीक्षेत्याहुः तदपि न पुरश्चरणादावतिप्रसङ्गात् । उच्यते । वैधमन्त्रग्रहणं दीक्षा । वैधत्वञ्च तन्त्रविबोधितत्वम् । तथा सारावल्यां दीक्षाप्रकार-दीक्षाकर्मेषु तन्त्रान्तरवचनम् ।
अदीक्षितोऽपि मरणे रौरवं नरकं व्रजेत् ।
तस्मात् सर्व्वप्रयत्नेन सदा कुर्य्यात्त तान्त्रिकात् ॥ इत्यादि ।

End. कुलार्णवे ।
नोदेति नास्तमायाति न वृद्धिं याति क्षयम् ।
स्वयं विभात्यथ + + + भासते साधनं विना ॥
यथा ध्यानस्य सामर्थ्यात् कीटोऽपि भ्रमरायते ।
तथा समाधिसामर्थ्याद् ब्रह्मभूतो भवेन्नरः ॥
गौतमीये ।

आत्मनो मरणं नास्ति न वा तस्य च जीवनमित्यादि ।
अविश्वासो न कर्त्तव्यो यथाशास्त्रं समीरितम् ।
विधेयस्तस्य मर्य्यादैर्धीरैरा यद्गोऽयमस्तुभिः ॥

Colophon. इत्यागमवागीशभट्टाचार्य्यपौत्र-हरिनाथभट्टाचार्य्यात्मज-श्रीगोपालपञ्चानन-विरचिता तन्त्रदीपिका समाप्ता ।

विषयः । अथ दीक्षाशब्दार्थविवेचनम् । सर्व्वेषु आगमेषु दीक्षाया आवश्यकत्वकथनम् । गुरुपदार्थनिरूपणमुखेन गुरुलक्षणादिकथनम् । दोषयुक्तगुरुमन्त्रयोस्तु त्याज्यताकथनम् । शिष्य लक्षणकथनम् । निषिद्धशिष्यलक्षणकथनम् । महाविद्याकथनम् । पित्रादिभ्यो मन्त्रग्रहणनिषेध-कथनम् । निर्बीजमन्त्रलक्षणादिकथनम् । स्वप्नलब्धमन्त्रे विशेषकथनम् । नक्षत्रचक्रादिविवे-चनम् । वैरिमन्त्रत्यागप्रकारकथनम् । नक्षत्रचक्रकथनम् । राशिकथनम् । अकडमचक्रकथनम् । भौतिकचक्रकथनम् । वर्गचक्रकथनम् । ऋणिधनिचक्रकथनम् । सर्पचक्रकथनम् । अथ दीक्षा-कालनियमादिकथनम् । कालदोषप्रतिप्रसवकथनम् । उपदेशविधिकथनम् । शूद्रादौ प्रण-वादिनिषेधकथनम् । दक्षिणानियमादिकथनम् । पञ्चायतनीदीक्षाविधिकथनम् । प्रसङ्गात् विविधचतुरुपक्रमकथनम् । नित्यपूजाविधिकथनम् । प्रातःकृत्यविधिकथनम् । अथ शौचाचमन-कथनम् । सन्ध्याविधिकथनम् । संक्षेपतः सन्ध्याविधिकथनम् । स्नानविधिकथनम् । गायत्री-कथनम् । यागमण्डपविधिकथनम् । पथशुद्धिविधिकथनम् । सामान्यार्घ्यविधिकथनम् । श्रीविद्या-द्वारपालादिपूजाविधिकथनम् । आसननिरूपणम् । भूतशुद्धिविधिकथनम् । मातृकान्यास-विधिकथनम् । प्राणायामविधिकथनम् । ऋष्यादिन्यासकथनम् । पीठन्यासविधिकथनम् । करा-ङ्गन्यासविधिकथनम् । अङ्गन्यासे अङ्गुलिनियमकथनम् । अङ्गन्यासादेरावश्यकत्वकथनम् । व्यापक न्यासकथनम् । मानसपूजाविधिकथनम् । बाह्यपूजाक्रमकथनम् । अर्घ्यस्थापनविधिकथनम् । अर्घ्यपात्रनियमकथनम् । प्रोक्षणीपात्रादिनियमकथनम् । पीठपूजाविधिकथनम् । गुरुपूजा-विधिकथनम् । तद्ध्यानादिकथनम् । गुरुपूजाया नित्यत्वकथनम् । श्रीविद्यायां विशेषगुरुक्रम-कथनम् । पूजाधारनियमकथनम् । शालग्रामे आवाहनविसर्ज्जननिषेधकथनम् । अनुकल्पे मन्त्रविशेषकथनम् । आवाहनादिमुद्राविधिकथनम् । प्राणप्रतिष्ठाविधिकथनम् । षोडशोप-चारादिविधिकथनम् । पाद्यादिदानक्रमकथनम् । गन्धदानमुद्राकथनम् । विहिताविहितमुद्रा-कथनम् । दशाङ्गादिधूपकथनम् । नैवेद्यद्रव्यनियमकथनम् । नैवेद्यादिद्रव्याणां निर्माल्यकाल-नियमकथनम् । आवरणपूजाविधिकथनम् । नीराजनाविधिकथनम् । तर्पणविधिकथनम् नित्यपूजाङ्गबलिविधिकथनम् । नित्यपूजायां जपसंख्यानियमकथनम् । रुद्राक्षमालाविधान-कथनम् । मालासंस्कारविधिकथनम् । विविधजपलक्षणादिकथनम् । नित्यहोमविधिकथनम् । अष्टाङ्गप्रणामविधिकथनम् । पञ्चाङ्गप्रणामविधिकथनम् । षडङ्गप्रणामविधिकथनम् । देवता-

विशेषे प्रदक्षिणादिनियमकथनम् । त्रिकोणादिमण्डलाकारफलकथनम् । पूजानन्तरं गुरुपूजाविधिकथनम् । सर्व्वदेवानां संक्षेपतः पूजाविधिकथनम् । सूतकिनां पूजानिष्पादनविधिकथनम् । नैमित्तिकपूजाविधानकथनम् । नैमित्तिकपूजाभङ्गे प्रायश्चित्तकथनम् । परमयोगिनां गुरुपूजाविधिकथनम् । परादिपूजासङ्केतकथनम् । परापूजालक्षणकथनम् । तत्र सन्ध्याकथनम् । तर्पणविधिकथनम् । अर्घ्यविधिकथनम् । न्यासविधिकथनम् । षडङ्गादिविधिकथनम् । ध्यानविधिकथनम् । आन्तरपूजाविधिकथनम् । जपविधिकथनम् । होमविधिकथनम् । कुण्डस्थाननिरूपणम् । मण्डपप्रमाणकथनम् । शङ्क्वादिप्रमाणकथनम् । पताकाविधिकथनम् । ध्वजविधिकथनम् । तोरणविधिकथनम् । वेदिनिर्म्माणविधिकथनम् । दीक्षाङ्गराजकथनम् । वह्निमण्डलविधिकथनम् । अङ्कुरार्पणविधिकथनम् । योनिकुण्डादिविधिकथनम् । काम्यहोमार्थं कुण्डविशेषकथनम् । नागशीर्षविवेचनम् । कुण्डमानाज्ञाने दोषकथनम् । शैवकुण्डपक्षे योनिविशेषकथनम् । कुण्डसंस्कारादिहोमकथनम् । आज्यसंस्कारविधिकथनम् । दीक्षाङ्गहोमविधिकथनम् । वह्नेः शोभनवर्णनियमकथनम् । स्रुक्स्रुवादिलक्षणकथनम् । करमालानियमकथनम् । तत्र मणिनिरूपणम् । कामनाभेदे मालाविशेषनियमकथनम् । अथ पुरश्चरणविधिकथनम् । तत्र स्नानादिनियमकथनम् । भक्ष्याभक्ष्यनियमकथनम् । शय्यादिनियमकथनम् । भूतलिपिविधिकथनम् । अथ ग्रहणकालीन-पुरश्चरणविधिकथनम् । मन्त्राणां दशसंस्कारविधिकथनम् । पुरश्चरणप्रयोगकथनम् । अथ कलावतीदीक्षाविधिकथनम् । तत्र नवरत्नादिकथनम् । सर्व्वतोभद्रमण्डलविधिकथनम् । पञ्चाब्जमण्डलविधिकथनम् । त्रिखण्डीमुद्राविधिकथनम् । मन्त्रसङ्केतकथनम् । अथ गणेशमन्त्रकथनम् । तस्य पूजाप्रयोगकथनम् । अथ हेरम्बगणेशमन्त्रकथनम् । तत्र पूजाविधिकथनम् । अथ हरिद्रागणेशमन्त्रकथनम् । उच्छिष्टगणेशमन्त्रकथनम् । अथ सूर्य्यमन्त्रकथनम् । तत्र पूजाविधिकथनम् । अथ मार्त्तण्डमन्त्रकथनम् । तत्र पूजाविधिकथनम् । अथ शिवमन्त्रकथनम् । तत्र पञ्चाक्षराष्टाक्षरादिमन्त्रकथनम् । मृत्युञ्जयमन्त्रकथनम् । दक्षिणामूर्त्तिमन्त्रकथनम् । नीलकण्ठमन्त्रकथनम् । अर्द्धनारीश्वरमन्त्रकथनम् । चण्डेश्वरमन्त्रकथनम् । तुम्बुरुमन्त्रकथनम् । अघोरशूलपाणिमन्त्रकथनम् । अथ विष्णुमन्त्रकथनम् । तस्य पूजादिविधिकथनम् । वासुदेवमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । लक्ष्मीवासुदेवमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । दधिवामनमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । हयग्रीवमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । नृसिंहमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । हरिहरात्मकमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । वराहमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । उक्तेषु मन्त्रेषु प्रत्येकं काम्यविधिकथनम् । अथ श्रीकृष्णमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । बालगोपालमन्त्रकथनम् । कृष्णमन्त्रविषये काम्यनैमित्तिकयोर्विधिकथनम् । वैष्णवानां द्वादशपुण्ड्रविवेचनम् । श्रीराममन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । लक्ष्मणमन्त्रकथनम् । अथ दुर्गामन्त्रपूजाविधिकथनम् । महिषमर्द्दिनीमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । जयदुर्गामन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । शूलिनीमन्त्र-

तत्पूजाविधिकथनम् । वनदुर्गामन्त्र-तत्पूजाविधानकथनम् । कात्यायनीमन्त्र तत्पूजनविधि-
कथनम् । अथ दक्षमूर्त्तिविद्यामन्त्रविधिकथनम् । तत्र कालीमन्त्र तत्पूजादिविधिकथनम् ।
विद्याकालीमन्त्र-तत्पूजनविधिकथनम् । श्मशानकालीमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । गुह्यकाली-
मन्त्र तत्पूजाविधिकथनम् । एकजटाकालीमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । भद्रकालीमन्त्र-तत्-
पूजाविधिकथनम् । महाकालीमन्त्र तत्पूजाविधिकथनम् । श्यामादिविषये काम्यविधिकथनम् ।
अथ तारामन्त्र-तत्पूजादिविधिकथनम् । अथ मालासंस्कारविधिकथनम् । परमयोगिरत्न-
पुरश्चरणविधिकथनम् । परमयोगिनीरहस्यविधिकथनम् । अथ शवसाधनविधिकथनम् । अथ
नीलविद्यामन्त्र-तत्पूजादिविधिकथनम् । महोग्रीविद्यामन्त्र-तत्पूजादिविधिकथनम् । अन्ना-
वती मधुमती-मन्त्रादिविधिकथनम् । पञ्चमीविद्याविधिकथनम् । नीलक्रदर्शनादिफलकथनम् ।
नीलविद्यायाः काम्यादिविधिकथनम् । अथ भुवनेश्वरीविद्यामन्त्र-तत्पूजादिविधिकथनम् । अथ
भैरवीविद्यामन्त्र-तत्पूजादिविधिकथनम् । तत्र सम्पत्प्रदाभैरवीमन्त्रविधिकथनम् । कौलेश-
भैरवीमन्त्रादिविधिकथनम् । अघोरभैरवीमन्त्रादिविधिकथनम् । चैतन्यभैरवीमन्त्रादिकथनम् ।
कामेश्वरीभैरवीमन्त्रादिकथनम् । षट्कूटाभैरवीमन्त्रादिकथनम् । नित्याभैरवीमन्त्रादिकथनम् ।
रुद्रभैरवीमन्त्रादिकथनम् । भुवनेश्वरीमन्त्रादिकथनम् । तत्र तत्र काम्यविधिकथनञ्च । अथ
प्रचण्डचण्डिकामन्त्रादिविधिकथनम् । छिन्नमस्तामन्त्रादिविधिकथनम् । तत्र मन्त्रवासनामन्त्रार्थ-
कथनञ्च । अथ धूमावतीमन्त्रादिकथनम् । अथ बगलामुखीमन्त्रादिविधिकथनम् । अथ
मातङ्गीमन्त्रादिविधिकथनम् । अथ लक्ष्मीविद्यामन्त्रादिविधिकथनम् । महालक्ष्मीमन्त्रादिविधि-
कथनञ्च । अथ बालाविद्यामन्त्रादिविधिकथनम् । अथ अन्नपूर्णामन्त्रादिविधिकथनम् । अथ
प्रकीर्णकमन्त्रादिविधिकथनम् । अथ सरस्वतीविद्याविधिकथनम् । पारिजातसरस्वतीमन्त्रादि-
विधिकथनम् । परज्योतिर्मन्त्रविधिकथनम् । अजपाराधनविधिकथनम् । ललिताविद्याविधि-
कथनम् । त्रिपुटाविद्याविधिकथनम् । अश्वारोहणमन्त्रकथनम् । पद्मावतीमन्त्रकथनम् । नित्या-
मन्त्रकथनम् । आपदुद्धारवटुकमन्त्रकथनम् । क्षेत्रपालमन्त्रकथनम् । इन्द्रमन्त्रकथनम् । चन्द्र-
मन्त्रकथनम् । गायत्रीमन्त्रकथनम् । धनदामन्त्रकथनम् । विशालाक्षीमन्त्रकथनम् । गौरी-
मन्त्रकथनम् । ब्रह्माणीमन्त्रकथनम् । हनूमत्कल्पकथनम् । चार्पटीमन्त्रकथनम् । श्मशान-
भैरवीमन्त्रकथनम् । ज्वालामालिनीमन्त्रकथनम् । निगडविमोचनमन्त्रकथनम् । त्र्यम्बकमन्त्र-
कथनम् । मृत्युञ्जयविद्याकथनम् । अथ आकर्षणविधिकथनम् । विद्वेषणविधिकथनम् । उच्चाटन-
विधिकथनम् । सुखप्रसवमन्त्रकथनम् । षट्कर्मप्रकारकथनम् । योगिनीसाधनविधिकथनम् ।
उच्छिष्टचाण्डालिनीमन्त्रकथनम् । कर्णपिशाचीमन्त्रकथनम् । मञ्जुघोषमन्त्रकथनम् । तारिणी-
मन्त्रकथनम् । अथ सारस्वतकल्पकथनम् । कात्यायनीकल्पकथनम् । अथ षट्कर्मविधिकथनम् ।
अथ जपादौ मालानियमकथनम् । तत्र अङ्गुलिनियमकथनञ्च । अथ सेतुनिरूपणम् । मन्त्र-

सिद्ध्युपायकथनम् । मन्त्रसिद्धिलक्षणकथनम् । मन्त्राणां प्राणोद्धारादिविधिकथनम् । चतुः-षष्ट्युपचारनियमकथनम् । तन्मन्त्रादिकथनम् । चक्राचमनाद्यागकथनम् । मुद्राप्रकारादिकथनम् । मान्युदकस्नानविधिकथनम् । सिषवाद्युपायकथनम् । वेतालादिसिद्धिकथनम् । अथ वामस्वादि-वर्त्तिनिरूपणम् । वीरभावकथनम् । पशुभावकथनम् । परमयोगिनां कुलाचारकथनम् । महा-चीनचक्रकथनम् । समयाचारविधिकथनम् । तत्र कुलचारादिनिरूपणम् । शिवाबलिविधि-कथनम् । कुलदृष्टचक्रमकथनम् । अवधूतव्यतिरिक्तानां म्लेच्छादीनां पराङ्गनानिषेधकथनम् । कलौ तृतीयामादिनिषेधकथनम् । वीराणां पुरश्चरणविधिकथनम् । कुमारीनिरूपणादिकम् । योगप्रक्रियाकथनम् । तत्र चाचमनादिनिरूपणम् । योगविशेषेण मोक्षप्राप्तिकथनञ्च । इति शम् ।

No. 139. तन्त्रप्रदीपः, By जगन्नाथः. Substance, country-made paper, 17 × 7 inches. Folia, 75. Lines, 13 on a page. Extent, 4,509 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1735. Place of deposit, Kāṭihālī, Mayamansiṃha, Paṇḍita Visvanātha Tarkabhūṣaṇa. Appearance, fresh. Verse. Correct.

Beginning.

ॐ नमो दुर्गायै ।

तत्र प्रथमं दीक्षां विना जपस्य दुष्टत्वात् सा निरूप्यते ।
प्रणम्य त्रिपुरां देवीं संसारार्णवतारिणीं ।
तन्त्रप्रदीपं तनुते जगन्नाथो द्विजोत्तमः ॥
दिव्यं ज्ञानं यतो दद्यात् कुर्य्यात् पापस्य संक्षयम् ।
तस्मात् दीक्षेति संप्रोक्ता मुनिभिस्तन्त्रवेदिभिः ॥
मननं विश्वविज्ञानं त्राणं संसारबन्धनात् ।
यतः करोति संसिद्धिं मन्त्र इत्युच्यते बुधैः ॥ इत्यादि ।

End.

गगने पवने प्राप्ते ध्वनिरुत्पद्यते महान् ।
घण्टादीनां प्रवाद्यानां सिद्धिस्तस्य न दूरतः ॥
प्राणायामेन युक्तेन सर्व्वरोगक्षयो भवेत् ।
बुद्धिं ध्यात्वा गुरुं भक्त्या तन्त्राणां सारमेव च ।
विलोक्य श्रीजगन्नाथश्चकार तन्त्रदीपकम् ॥
जयाग्नेः काश्यियानेन (?) जगन्नाथेन धीमता ।
नाम्ना तन्त्रप्रदीपोऽयमकारि प्राज्ञतामया ॥

Colophon. इति श्रीजगन्नाथचक्रवर्त्तिविरचिते तन्त्रप्रदीपे नवमः परिच्छेदः । ......
शकाब्दाः १०७५ ।

विषयः। मन्त्रदीक्षायन्त्रयोर्मुख्यत्वनिरूपणेन दीक्षादेः फलनिरूपणम् । गुरुलक्षण—शिष्यलक्षणादिनिरूपणम् । दीक्षाकालादिनिरूपणम् । दीक्षाप्रयोगादिनिरूपणम् । पुरश्चरण—प्रबल-पुरश्चरणादिनिरूपणम् । रामविष्णुकृष्णादीनां मन्त्रादिनिरूपणम् । तेषां ध्यानकवचादिनिरूपणञ्च । यन्त्रसंस्कारनिरूपणम् । नित्यहोमादिविधिकथनम् । कुण्डादिनिरूपणम् ।

No. 140. तन्त्ररत्नं वा कुलरहस्यं, By आनन्दानन्दनाथः. Substance, country-made paper, 12×3 inches. Folia, 34. Lines, 8 on a page. Extent, 850 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhākā, Vikrampur, Mājpārā, Bābu Rāsavihāri Rāya. Appearance, old. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो महादेवाय ।

नमामि देवीं कुलधर्म्मरम्यां कुलाङ्गनासेवितपादपद्माम् ।
कुलामृतास्वादनविधानदक्षामानन्दपूर्णायतनेत्रपद्माम् ॥
कुलागमज्ञं कुलतत्त्ववित्तं विचारशीलं परिवर्ज्जनज्ञम् ।
श्रीचक्रपूजादिविधानदक्षं नमामि भक्त्या गुरुमीशरूपम् ॥
आनन्दानन्दनाथेन सदानन्दस्वरूपिणा ।
इदं कुलरहस्याख्यं तन्त्ररत्नं विधीयते ॥
बहूनि तन्त्राणि विलोक्य यत्नतः
श्रीचक्रपूजाविधिरेव लिख्यते ।
एवं समासाद्य भवाब्धिनावं
प्रयान्ति पारं किल कौलिकेन्द्राः ॥
अथ कुलोपनिषत् । अथातो धर्म्मजिज्ञासा । इत्यादि ।

End. तथा स्वच्छन्दमाहेश्वरेऽपि ।

अङ्गुष्ठानामिकायोगाद्वामहस्तेन तर्पयेत् ।
अङ्गुष्ठतर्ज्जनीयोगाद्दक्षेण पुष्पपातनम् ॥
अङ्गुष्ठो भैरवो देवो अनामा चण्डिकापरा ।
अनयोर्योगतो ब्रह्म केवलं परमात्मनम् ॥
मांसमानं द्वितीयस्य प्रथमध्ये विनिक्षिपेत् ॥

Colophon. इत्यलं कथाग्रम् ।

नत्वा भवानीचरणारविन्दं भक्त्या हरिर्वा सुखदं नराणाम् ।

रवेर्दिने कर्कटके च मासे लिखेच्च एवं द्विजरामदेवः ॥

विषय: । कौलिकोपनिषत्सारकथनम् । कौलिकलक्षणादिकथनम् । आचारभेदकथनम् । कौलप्रतिष्ठाकथनम् । अथ शक्तिप्राधान्यकथनम् । कौलिकेश्वरलक्षणादिकथनम् । कौलिकेन्द्र-लक्षणादिकथनम् । पञ्चमकारविधिः । शक्तिभेदनिरूपणम् । गुरुशिष्ययोर्लक्षणादिकथनम् । कौलदीक्षाविधिः । चक्रपूजाविधिः । शक्तीनां लक्षणादिकथनम् । आचार्यलक्षणादिकथनम् । द्रव्योत्पत्तिविधिः । देशभेदे द्रव्यविशेषविधानकथनम् । मांसविवेचनम् । बलिदानविधिः । विजयापानविधिः । कुलस्त्रीत्वनिरूपणम् । पानपरिमाणादिकथनम् । कलशादिनियम-कथनम् । आनन्दभैरवीपूजाविधिः । शुद्धादिशोधनविधिः । मातृकादिविद्यायाः कुलाचारनादि-विधिः । मन्त्रशुद्धिविधिः । तर्पणादिविधिश्च । इति ॥

No. 141. **तर्कप्रदीपः,** By **रामहरिः.** Substance, country-made paper, 18 × 3½ inches. Folia, 9. Lines, 5 on a page. Extent, 188 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, Paṇḍita Haraprasād Çāstri. Appearance old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ॥

यस्याः पादनखेन्दुरश्मिततयः संसारसन्तापता-

ध्वान्तं सद्भक्तचेतसां विषविधां तद्दर्शयत्यन्तरम् ।

तस्याः पादसरोरुहं परिचरंस्तर्कप्रदीपाख्यं

ग्रन्थं रामहरिर्द्विजो वितनुते श्रीमान् सतां सम्मुदे ॥

गौतमाख्ये मते तत्र पदार्थाः षोडशैव हि ।

सप्रमाणः प्रमेयोऽथ संशयः सप्रयोजनः ॥ इत्यादि ।

End. संसर्गाभाव एवात्र त्रिविधः परिकीर्तितः ।

प्रागभावस्तथा ध्वंसोऽप्यत्यन्ताभाव एव च ॥

यस्य नाशः समुत्पन्ने प्रतियोगिनि जायते ।

प्रागभावः स विज्ञेयो ध्वंसो ध्वंसविवर्जितः ।

नित्याभावस्तु विज्ञेयोऽप्यत्यन्ताभाव एव सः ॥

अत्यन्ताभाव एवासौ नितयप्रतियोगिकः ।

× × × × × ॥

Colophon. इति तर्कप्रदीपे पदार्थनिर्णयो नाम चतुर्थज्योतिः ॥ ॐ ॥

विषयः । न्यायमतानां षोड़शपदार्थानामैकत्रो निरूपणम् ।

No. 142. तर्कभाषाभावार्थदीपिका, By गौरीकान्तभट्टाचार्य्य. Substance, country-made paper, 17½ × 5 inches. Folia, 16. Lines, 12 on a page. Extent, 876 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Roṣadi *viâ* Veltali, District, Dhâkâ, Paṇḍita Râsamohana Sârbbabhauma. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

ॐ तत्त्वदेभिः प्रतिपादिताय
नित्याखिलेच्छाकृतियोगुताय ।
गौरीकान्तमानसवीश्वराय
नमोऽस्तु तस्मै जगदीश्वराय ॥
कृत्वा तर्कभाषायामियं भावार्थदीपिका ।
भट्टाचार्य्येण धीरेण गौरीकान्तेन तन्यते ॥
मानसंभारमिति ये शिरोमणिवचोव्याख्यानसत्कौशलैः
साक्षात्कारतयैव केशवकृतिव्याख्यातु किं कथ्यते ।
कर्पूरप्रचुरोल्लसत् कविरयुक् ... ...
... ... का नाम चतिः ॥
इह खलु प्रेक्षावन्तो ग्रन्थाभिधेयप्रयोजनसम्बन्धज्ञानं प्रतीत्यैव तदध्ययनादौ प्रवर्त्तन्ते । तदुक्तमभियुक्तैः सिद्धसम्बन्धं श्रोतुं श्रोता प्रवर्त्तते । शास्त्रादौ तेन वक्तव्यः सम्बन्धः सप्रयोजन इत्यतः प्रारिप्सितग्रन्थे प्रेक्षावत्प्रवृत्तये प्रयोजनाभिधेयसम्बन्धान् दर्शयन् शिष्यावधानाय तर्कभाषाप्रकाशनं प्रतिजानीते । बालोऽपीति । बाल इव बालः प्रज्ञलशास्त्रापरिभावानभिज्ञ इत्यर्थः । अग्निर्माणवक इतिवत् गौणप्रयोगः अतएव कुरुणभाष्यग्रन्थादिबोधानुकूलभावार्थकृतरव्याख्या ... ... शास्त्रार्थविकलः इत्यर्थतोऽपि सन् यो अन्योऽल्पेन प्रवेनाध्ययनेन न्यायः प्रतिज्ञाहेतूदाहरणोपनयनिगमनात् पञ्चावयवसमुदायः तत्सम्बन्धीति न्यायः नीयन्ते निर्णीयन्ते अर्थाः अनेनेति व्युत्पत्त्या शास्त्रे तर्कविद्यायामिति यावत् । इत्यादि ।

Colophon. इत्यन्तं समाप्तम् ।

नत्वा भवानीचरणारविन्दं भक्त्या हृदिस्थं सुखदं नराणाम् ।

रवेर्दिने कर्कटगे च भानौ लिलेख रत्नं द्विजरामदेवः ॥

विषयः । कौलिकोपनिषत्सारकथनम् । कौलिकस्वरूपादिकथनम् । चाचाररत्नकथनम् । कौलप्रतिष्ठाकथनम् । तत्र शक्तिप्राधान्यकथनम् । कौलिकेश्वरलक्षणादिकथनम् । कौलिकेन्द्र-लक्षणादिकथनम् । पञ्चमकारविधिः । शक्तिभेदनिरूपणम् । गुरुशिष्ययोर्लक्षणादिकथनम् । कौलदीक्षाविधिः । चक्रपूजाविधिः । शक्तीनां लक्षणादिकथनम् । आचार्यलक्षणादिकथनम् । द्रव्योत्पत्तिविधिः । देशभेदे द्रव्यविशेषविधानकथनम् । मांसविवेचनम् । बलिदानविधिः । विजयापानविधिः । कुलस्त्रीकृत्यनिरूपणम् । पानपरिमाणादिकथनम् । कलशादिनियम-कथनम् । आनन्दभैरवीपूजाविधिः । मुद्रादिशोधनविधिः । स्नानादिविद्यायाः कुलस्नापनादि-विधिः । तत्त्वशुद्धिविधिः । तर्पणादिविधिश्च । इति ॥

No. 141. **तर्कप्रदीपः,** By **रामहरिः**. Substance, country-made paper, 18 × 3½ inches. Folia, 9. Lines, 5 on a page. Extent, 188 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭī, Paṇḍita Haraprasād Çāstrī. Appearance old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ॥

यस्याः पादनखेन्दुरश्मिततयः संहारयत्यन्तता-

ध्वान्तं तद्गतचेतसां विषयिणां तद्दर्शयत्यन्तरम् ।

तस्याः पादसरोरुहं परिचरंस्तर्कप्रदीपाह्वयं

ग्रन्थं रामहरिर्द्विजो वितनुते श्रीमान् सतां तुष्टये ॥

गौतमानां मते तत्र पदार्थाः षोडशैव हि ।

सप्रमाणः प्रमेयोऽथ संशयः सप्रयोजनः ॥ इत्यादि ।

End. संसर्गाभाव एवात्र त्रिविधः परिकीर्तितः ।

प्रागभावस्तथा ध्वंसोऽप्यत्यन्ताभाव एव च ॥

यस्य नाशः समुत्पन्ने प्रतियोगिनि जायते ।

प्रागभावः स विज्ञेयो ध्वंसो ध्वंसविवर्जितः ।

नित्याभावस्तु विज्ञेयोऽत्यन्ताभाव एव सः ॥

अत्यन्ताभाव एवासौ नित्यप्रतियोगिकः ।

× × × × × ॥

Colophon. इति तर्कप्रदीपे पदार्थनिर्णयो नाम चतुर्थज्योतिः ॥ ॐ ॥

विषयः । न्यायसम्मतानां षोड़शपदार्थानामेकैकशो निरूपणम् ।

No. 142. तर्कभाषाभावार्थदीपिका, By गौरीकान्तभट्टाचार्य्य. Substance, country-made paper, 17½ × 5 inches. Folia, 16. Lines, 12 on a page. Extent, 876 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Roṣadi *viâ* Veltali, District, Dhākā, Paṇḍita Rāsamohana Sārbbabhauma. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

ॐ तत्त्वदेभिः प्रतिपादिताय
नित्याविशेषाकृतिपीयुषाय ।
श्रीराधवप्राणकवीश्वराय
नमोऽस्तु तस्मै जगदीश्वराय ॥
उज्ज्वला तर्कभाषायामियं भावार्थदीपिका ।
भट्टाचार्य्येण धीरेण गौरीकान्तेन तन्यते ॥
मातर्भारति ये शिरोमणिमुखा व्याख्यानसत्कौशलैः
शास्त्रहारतयैव केशवकृतिव्याख्यातृ किं कथ्यते ।
कर्पूरप्रचुरोज्ज्वलत् खदिरयुक्त ... ...
... ... का नाम चतिः ॥

इह खलु प्रेक्षावन्तो ग्रन्थाभिधेयप्रयोजनसम्बन्धज्ञानं प्रतीत्यैव तदध्ययनादौ प्रवर्त्तन्ते । तदुक्तसिद्धार्थं सिद्धसम्बन्धं श्रोतुं श्रोता प्रवर्त्तते । शास्त्रादौ तेन वक्तव्यः सम्बन्धः सप्रयोजन इत्यतः प्रारिप्सितग्रन्थे प्रेक्षावत्प्रवृत्तये प्रयोजनाभिधेयसम्बन्धान् दर्शयन् शिष्यावधानाय तर्कभाषाप्रकाशनं प्रतिजानीते । बालोऽपीति । बाल इव बालः प्रकृतशास्त्रपरिभाषानभिज्ञ इत्यर्थः । अग्निर्माणवक इतिवत् गौणप्रयोगः चक्षुः दुरूहभाष्यग्रन्थादिबोधानुकूलभावार्थबहुतरव्याख्या ... ... सामर्थ्यविकलः एवम्भूतोऽपि सन् यो जनोऽल्पेन श्रुतेनाध्ययनेन न्यायः प्रतिज्ञाहेतूदाहरणोपनयनिगमनात् पञ्चावयवसमुदायः तत्सम्बन्धीति न्यायः नीयन्ते निर्णीयन्ते अर्था अनेनेति व्युत्पत्त्या शास्त्रे तर्कविद्यायामिति यावत् । इत्यादि ।

End. निमित्तमिति तान्त्रिकव्यवहारात् असमवायिकारणभेदघटितत्वात् निमित्तकारणस्येति यावत् सत्यं किन्तु सामान्यसमवायिकारणलक्षणमिदं अतएव कुलालानुरूप ... संयोगादेरपि लक्षणमेव तेषामपि घटकुलालसंयोगादिरूपसंयोगजसंयोगासमवायिकारणत्वात् । एवमवयवानामादेरपि अवयवासमवायिकारणत्वात् । परन्तु आत्मादृष्टादेरात्मविशिष्टगुणस्य किञ्चित् कार्य्यम् । इत्यादि ।

Colophon. खण्डितशेषत्वात् परिसमाप्तिसूचकं वाक्यं नास्ति ॥

विषयः। केशवमिश्रकृततर्कभाषाया व्याख्यानम् । दूषितवानेन ग्रन्थकारेण तत्रभवान् शिरोमणिः केशवमिश्रश्च ॥

No. 143. तर्कसंग्रहचन्द्रिका. Substance, country-made paper, 18×2 inches. Folia, 54. Lines, 8 on a page. Extent, 2,592 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Viṣṇupur *viâ* Vāŋkūrā, Çrī Rūprām Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. (खण्डितत्वात् प्रारम्भवाक्यं नास्ति तेन द्वितीयपत्रस्य प्रारम्भवाक्यं लिखितम्) विशेषणं द्विविधं भिन्नमभिन्नञ्चेति भिन्नं यथा घटस्य घटत्वं अभिन्नं यथा घटस्य घट एव । घटस्य घटत्वं यथा ज्ञायमानं तस्य व्यावर्त्तकं तथा घटोऽपि घटत्वेन ज्ञायमानः । इत्यादि ।

End. वेदवाक्यजा बुद्धिः सर्व्वापि सर्व्ववाक्यजापि प्रमा यथा कर्त्तुर्वेदकर्त्तुरीश्वरस्याप्तत्वात् तद्व्याप्तिजन्यत्वादित्यर्थः । लौकिकं वाक्यं यदनाप्तोक्तं तदप्रमाणं तज्जनितबुद्धिरप्यप्रमा । बुद्धिप्रकरणमुपसंहरति निरूपितेति ... ... ॥

Colophon. इति तर्कसंग्रहचन्द्रिकायां प्रमाणप्रकरणं समाप्तम् ॥ अतःपरं खण्डितम् ।

विषयः। आप्तवाक्यार्थानां निरूपणादिमुखेन पदार्थोद्देशादिनिरूपणम् । द्रव्यलक्षणादिनिरूपणम् । गुणलक्षणादिनिरूपणम् । अनुमानादिनिरूपणम् । उपमानादिनिरूपणम् । शब्दादिनिरूपणम् । प्रमाणादिनिरूपणञ्च ॥

No. 144. ताजिकसारः, By केशवभट्टः. Substance, country-made paper, 17 × 1 inches. Folia, 54. Lines, 4 on a page. Extent, 1,013 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhākā, Vikrampur, Bayārāgādi, Paṇḍita Rāmasundara Vidyāratna. Appearance, old. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणपतये ।

श्रीरामस्य पदारविन्दयुगलं नत्वाथ वागीश्वरं
हेरम्बं तपनादिकं गणगुरुं चक्रं यशोदासुतम् ।
वक्ष्ये ताजिकसारमत्यनुपमं रम्यं सुबोधप्रदं
नानाताजिकतो विलोक्य रचितं दैवज्ञहर्षप्रदम् ॥
यत्पूर्व्वार्ज्जितमात्मदेहजनितं दैवं शुभं वाशुभं
तत्सर्व्वं हि विपाकमेति नियते वर्षादिके निश्चितम् ।
सर्व्वैः सम्मतमत्र जन्मनि परं जन्तोः स्फुटं सूरिभि-
स्तस्मात् तत्परिचिन्त्य वर्षचरितं वक्ष्ये फलं सूर्म्मिमत् ॥
यातो वर्षगणो हि जन्मसमयात् स्वाप्यचतुर्घ्नो क्रमात्
पञ्चाङ्गाग्निभिरिष्विवेन्दुभिरिनारामैः खरामैर्हतः ।
जन्माद्यर्थमाद्यका + न युतः स्वादिष्टवर्षादिको
यातोऽ+द्दिवयः स यो + निदिने यद्भुपन्यतः साधितः ॥ (?)
इत्यादि ।

End. खग्रेशां सपतीमिथस्तनुनरेड स्नाम्य × पोषोतयोः
सौख्यं येन्दुहमिन्दुहम् युतिरिचोप्यखो च हस्तो तथा ।
देवस्वामिषु सौख्यदो च विपरीतो भावदुष्टप्रदा
+ + + + गुरुैः प्रकल्प्य + + तौ माषेऽत्र वेघं फलम् ॥ (?)

Colophon. इति केशवभट्टविरचितताजिकोक्तवर्षफलपद्धतिः समाप्ता ॥

विषयः । जातकनिरूपणम् ॥

No. 145. ताजिकयात्रापद्धतिः. Substance, country-made paper, 17 × 3½ inches. Folia, 3. Lines, 6 on a page. Extent, 45 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kālikaccha, District, Tripurā. Paṇḍita Rājacandra Sārbbabhauma. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

पार्व्वती परमा धन्या सदा शङ्करवल्लभा ।
उवाच नीलकण्ठं तं भक्त्या मधुरया गिरा ॥
शृणु देव जगन्नाथ विशेषेणैव शङ्कर ।
प्रमाणं ज्योतिषे ग्रन्थे यात्रायां षडकण्टकम् ॥ इत्यादि ।

End. पठित्वा च इमं श्लोकं गृहीत्वा चाक्षतान्वितम् ।
प्रदेशिन्या ग्राम ... ... निष्ठुरजपशिरसे ॥

Colophon. इति तान्त्रिकयात्रापद्धतिः समाप्ता ॥

विषयः । येषु येषु दिवसेषु नास्ति यात्राविधिस्तेषु येषु दिवसेषु केन केन तन्त्रोक्तविधिना यात्रा शुभा भवेदिति निरूपणम् ।

No. 146. तारातन्त्रम् . Substance, country-made paper, 14×2½ inches. Folia, 8. Lines, 5 on a page. Extent, 180 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kānṭhālpārā *viâ* Naihāṭi, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो भगवत्यै ।

कैलासशिखरे रम्ये देवदेवं महेश्वरम् ।
पप्रच्छ भैरवी देवी मयभीये सुतोषिता ॥
पुरा यौ कथितौ बुद्धवशिष्ठौ कुलभैरवौ ।
केन मन्त्रेण देवेश सिद्धौ तौ वद मे प्रभो ॥
इति पृष्टः स देवेशो भैरवीं वाक्यमब्रवीत् ॥
श्रीभैरव उवाच ।
स एव परमो देवो बुद्धरूपी जनार्दनः ।
उग्रतारामहामन्त्रं पञ्चार्णं परिजप्य च ॥
ब्रह्मादि-कर्म्मकर्त्ता च अजरामरतां ययौ ।
वशिष्ठोऽप्येनमाराध्य नक्षत्रलोकमागतः ॥ इत्यादि ।

End. तारातन्त्रं चीनतन्त्रं कालीतन्त्रं गुरूदितम् ।
सर्व्वथा गोपनायैव शक्तिं वक्षःस्थलेऽर्पयेत् ॥

देवं शिवाय शान्ताय साधकाय महात्मने ।
विद्याधिने स्वतन्त्राय गुरुतन्त्राय सुव्रते ॥
अन्यत् यत् ... ... मतश्चैं गुरुवक्त्रतः ।
शिवववेदवादेऽपि भीतयं नाच संशयः ॥

Colophon. इति भैरवभैरवीसम्वादे तारातन्त्रं समाप्तम् ॥

विषयः । गुरुदेवाचरितप्रातःकृत्यादिनिरूपणम् । विविधपूजासु मानसिकशान्तिकपूजाविधिनिरूपणम् । कुलाचारादिनिरूपणम् । पुरश्चरणनिरूपणञ्च ।

No. 147. तारापूजापद्धतिः. (ताराभक्तिसुधार्णवीया) Substance, palm-leaves, 20×2 inches. Folia, 36. Lines, 3 on a page. Extent, 492 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1631. Place of deposit, Mayamansimha, Çerpūr, Bābu Haracandra Caudhurī. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. श्रीगुरवे नमः ॥ अथ तारापूजा । × × × ज्ञाताज्ञातकृतपापं स्मरन् निवारसुधार्थं ।
देवि त्वं प्राकृतं कर्म्म पापाक्रान्तमभूत्मम ।
तन्निःसारय चित्तान्मे पापं फट् फट् स्वाहा ॥ इत्यादि ।

End. निर्म्माल्यं शिरसि धृत्वा शूलेन च पादोदकं भुक्त्वा भक्तेभ्यो नैवेद्यादिकं दत्वा स्वयमपि सुहृद्बान्धवैः सार्द्धं भुक्त्वा स्वात्मानं देवीरूपं ध्यात्वा यथासुखं किञ्चित्कालं विहरेत् ॥

Colophon. इति ताराभक्तिसुधार्णवे पूजापद्धतिः समाप्ता ॥ शकाब्दाः । १६३१ ।

विषयः । तारादेव्याः पूजाविधिः प्रयोगश्च ।

No. 148. तारारहस्यम्, By ब्रह्मानन्दः. Substance, country-made paper, 12×4 inches. Folia, 80. Lines, 8 on a page. Extent, 1,440 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1735. Place of deposit, Mayamansimha, Nahāṭā, Paṇḍita Kāçiçvara Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमस्तारिण्यै ।
तारां सारतरां त्रिलोकजननीं सर्व्वार्थसिद्धिप्रदां
सर्व्वाशां शुभदां सदाशिवमयीं देवैः सदा वन्दिताम् ।

नम्रा राजेश्वरीजे (?) सकलगुणमयी तन्त्ररत्नं तनोति
ब्रह्मानन्दस्त्वनुभवतुतः साधकानां हिताय ॥ इत्यादि ।

End. पञ्चरश्मिमयं मन्त्रं ब्रह्मदीक्षापदं ततः ।
मदीयब्रह्मरन्ध्रे कुलाचारार्थमेव च ।
साङ्गत्वं मद्वचो बुद्धा गोपयित्वा तु साधयेत् ॥
यथाशे कमला कृताञ्जलिपरा गीर्वाणरा शारदा
ताराचार्यमनुत्तरं प्रियतमश्रीमाधवः कारणम् ।
\+ \+ \+ \+
\+ \+ \+ \+ ॥

Colophon. इति श्रीब्रह्मानन्द-परमहंस-परिव्राजकावधूतविरचितं तारारहस्यं समाप्तम्।
शाक १७२५ ॥

विषयः । प्रातःकृत्य-सन्ध्याकृत्यमन्त्रोद्धारादीनां निरूपणम् । शिवलिङ्गपूजादिनिरूपणम्। पूजाहोमादिनिरूपणम् । तत्त्वादिरहस्यनिरूपणम् । पुरश्चरणादिनिरूपणम् । एकजटास्तोत्र-कवचादिकथनञ्च ।

No. 149. तारिण्यष्टकम्, By रामजय. Substance, country-made paper, 17 × 2½ inches. Folia, 1. Lines, 6 on a page. Extent, 19½ çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhākā, Paṇḍita Candrakānta Nyāyālaṇkāra. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमस्तारिण्यै ।
चञ्चलुञ्चलुञ्चरन्नपानतोषकारिणी
मा कुरुष्व नाम मातरास्तु दैत्यनाशिनी ।
मय्यसह्यभीतिदायनन्त ते च किं फलं
किङ्करे च तारिणीति मा कुरुष्व निष्फलम् ॥ १ ॥
चोरवैरिनाशचेष्टया च सर्व्वरक्षिणी
धर्म्मवर्त्मदर्शनेन सर्व्वपापनाशिनी ।
पाण्डवे च भैरवीति नाम ते च भीषणं
किङ्करे च तारिणीति मा कुरुष्व निष्फलम् ॥ २ ॥ इत्यादि ।

End. अङ्गतस्य रोगशोकभीतिनाशकारिणी
तत्कथं न मे भवानि दुर्गतीघनाशिनी ।

अद्यामयीति नाम मे कथय निर्दयं
किङ्करे च तारिणीति मा कुरुष्व निष्फलम् ॥ ८ ॥
तारिण्यष्टकमेतदिह यो भक्त्या पठेत् प्रत्यहं
स श्रीरामजयेन रचितं विप्रेण दुःखापहम् ।
संसारे स पुनर्न पतितो लोको भवेत् सागरे
तस्माभीष्टसमस्तमिह वै मोचय पारमिकम् ॥ ९ ॥

विषयः । स्तोत्रच्छलेन तारिण्या माहात्म्यादिकीर्त्तनम् ।

No. 150. तिथितत्त्वटीका, By काशीनाथतर्कालङ्कारः. Substance, country-made paper, $17\frac{1}{2} \times 4$ inches. Folia, 33. Lines, 8 on a page. Extent, 1,155 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Pharidpur, Naḍiyā. Paṇḍita Çaçibhuṣaṇa Smṛitiratna. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो रघुनन्दनाय ।
काशीनाथं प्रणम्याथ श्रीकाशीनाथधीमता ।
क्रियते तिथितत्त्वीयकूटार्थस्य निरूपणम् ॥
प्रणम्येति । प्रकर्षेण नत्वेत्यर्थः । नमस्कारश्च स्वापकर्षबोधकव्यापारः ।
धात्वर्थतावच्छेदकफलस्य स्वापकर्ष एव । रामस्य तद्दत्ताभावात् धात्वर्थता-
वच्छेदकफलशालित्वं न स्यात् । इत्यादि ।

End. पर्वनरदाहस्य तत्तिथौ कार्य्यः एवं पर्वनरदाहप्रयुक्तत्रिरात्राशौचं व्यवहृत्य
तदशौचान्ते इष्टोत्सर्गादिकं चाद्यश्राद्धञ्च कर्त्तव्यम् । एवं पर्णनरदाहं विना
न तथात्वं सत इत्यवधारणात् सपिण्डानां त्रिरात्राशौचं मृत्युमरणानन्तरं
सम्वत्सराभ्यन्तरेऽपि सपिण्डानां तद्विधानात् । पर्णनरदाहे त्रिरात्राशौचन्तु
सपिण्डमात्राणां इति शूलपाणिप्रभृतीनां मतं । चारुमतटीकाकृदच्युत-
चक्रवर्त्तिमतन्तु दाहकस्यैव त्रिरात्राशौचं नान्येषामिति । अथ द्वादशाब्दोत्तरं
मरणतिथौ पर्णनरदाहे प्रतिमासे मरणमासीयतिथौ प्रातिमासिकं कर्त्तव्य-
मिति व्यवहारः पतितवत् कृष्णैकादश्यां चमावस्यायाम्वा कार्य्यमित्यनेन यत्र
... ... तत्र द्वादशाब्दोत्तरतिथौ मरणतिथिं विनापि पर्णनरदाहः
कार्य्यः । अत्र मरणतिथिरपि विस्मृता तथाषाढाद्यन्यतममासीय कृष्णैका-
दशीममावस्याम्वा आदाय द्वादशाब्दमरणया तदुत्तरं कृष्णैकादशीममा-
वस्याम्वा मततिथिं मत्वा श्राद्धादिकं कार्य्यमिति ।

सामान्यकाण्डमदनं सहसा प्रविष्टं
माद्दैर्युतं सरभसिंहविहङ्गमानाम् ।
माक्पाठवं विजमवेक्ष्य यज्ञप्रयत्नै-
र्विघ्नमेव वृथा प्रयासः ॥ (?)
सामान्यकाण्डं तिथितत्त्वकं
मन्याख्यमध्ये + + + + पूर्वे ।
+ + + + + कृतिनां प्रयत्नं
भाषाप्रकाण्डं स्मृतिशास्त्रतत्त्वम् ॥

Colophon. कर्कटाम्बरवेमाने चन्द्रे गुरुवासरे ।
मदनादिमचन्द्रेण लिखिता पुस्तिका मया ॥
टीकेयं तिथितत्त्वस्य सामान्यकाण्डकस्य + ।
+ + + ॥

विषयः । रघुनन्दनभट्टाचार्य्यकृततिथितत्त्वस्य व्याख्यानम् ॥ (सामान्यकाण्डपर्य्यन्तम्)

No. 151. **तिथिनिर्णयः**, By **रमापतिशर्म्मा**. Substance, country-made paper, $12\frac{1}{2} \times 2\frac{1}{4}$ inches. Folia, 93. Lines, 5 on a page. Extent, 1,424 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1633. Place of deposit, Dhākā Hāḍiyā, *viâ* Vaidyervāzār, Çrīyukta Rāmanārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
नत्वा कृष्णपदद्वन्द्वं श्रीरमापतिशर्म्मणा ।
क्रियते निर्णयस्तिथेर्बालानां सुखबुद्धये ॥
तत्र प्राथमः सङ्कल्पानामेव कर्म्मणामारम्भकत्वात् आदौ स एव निरूप्यते । कायवाङ्मनोभी रचितं कर्म्म फलाय समर्थमिति श्रुत्वा यथायथमनुक्रमम् । तत्र केन रूपेण कर्त्तव्यमित्यत्राह मनसा सङ्कल्पयति वाचा अभिलपति कर्म्मणा चोपपादयतीति । सङ्कल्पयतीति अमुककामेन मया इदं कर्त्तव्यमिति निश्चिनोति । वाचा वाक्येनाभिलपति मनसा निश्चितमर्थं तद्बोधकपदैरभिधत्ते । कर्म्मणा कायव्यापारेण उपपादयति यथाविधि समापयतीत्यर्थः । सङ्कल्पयतीत्यादिषु विध्यर्थे लट् । ननु अमुककर्म्माहं करिष्ये इति

सङ्कल्पे कर्म्मपदेन साङ्गप्रधानमेव कर्म्मोच्यते । तथाच किञ्चिदपि चाङ्गं सङ्कल्पात् प्रागनाचरणीयं करिष्ये इति प्रतिज्ञाबाधापत्तेः । अथ कर्त्तव्याधिवासरूपदेवतावाहनादौ का गतिः न च तदाङ्गमिति वाच्यं तस्य प्रधानोपकारकत्वाभावे स्नानस्येव फलवत्त्वाभावेन तत्करणस्य वैयर्थ्यापातात् उच्यते तदाङ्गपदेन प्रधानप्रयोगान्तर्गतमङ्गमुच्यते । स्नानसन्ध्याशिखाबन्धनादे र्न प्रधानान्तर्गतत्वं × × विशिष्टशिखाबन्धनस्याघविनाशित्वेनादृष्टद्वारा चाङ्गत्वम् । पूर्व्वदिनकर्त्तव्यदेवतावाहनादिवारणाय प्रधानेत्यादि । प्रधानान्तर्गतत्वञ्च प्रधानकालकर्त्तव्यत्वेन वेदबोधितत्वम् । प्रधानकालश्च सङ्कल्पावधिकर्म्मसमाप्तिपर्य्यन्तो ग्राह्यः । न च शिखाबन्धनस्यादृष्टजनकत्वे तदपूर्व्वेणैव प्रधानपूर्व्वसिद्धौ कर्म्मकाले मुक्तशिखस्यापि कर्म्म साङ्गं भवत्विति वाच्यं तदानीं शिखामोचनेन पूर्व्वापूर्व्वनाशात् । इत्यादि ।

End. ॐ अद्याक्षयतृतीयायां गङ्गातीरे सर्व्वदानसर्व्वयज्ञसर्व्वतीर्थ सर्व्वतपोजन्य-
फलसदृशगुणफलप्राप्ति-सूर्य्यकोटिप्रतीकाशदिव्यस्त्रीकोटिसंयुतदिव्यरत्न......
विचित्रपक्षविमान ... ... काञ्चनकालस्यापि-स्वपितृगणसहित-सक्रीडन-
दानव्ययामभूप ... ... बहुभोगोपभोगपूर्व्वकयोगि-
कुलजन्माणिमादिगुणयुक्त ... ... परमब्रह्मलयकाम इमं ग्रामं
विष्णुदैवतमित्यादि ... ...
... ... तथाच ब्राह्मे ।
सर्व्वदानानि नियमा यमाश्चैव तपांसि च ।
यज्ञो दानं तथा जप्यं श्राद्धन्तु सुरपूजनम् ।
गङ्गायान्तु कृतं पापं कोटिकोटिगुणं भवेत् ॥

Colophon. इति श्रीरमापतिसिद्धान्तविरचितं दानाधिकार × × समाप्तम् ॥
रामचिह्नर्तुचन्द्रमिते च शाके
तथा भवानीचरणारविन्दम् ।
आषाढ़मासस्य सितान्नवम्या-
मलेखि यत्ना ...... शर्म्मा ॥
श्रीकृष्णाय नमः ।
भग्नपृष्ठकटीग्रीव ... ... रधोमुखः ।
यत्नेन लिखिता चेयं पुत्रवत् परिपालयेत् ॥
श्रीमद्गुरवे नमः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥ ॐ सरस्वत्यै नमः ॥

विषय:। सङ्कल्पनिरूपणम्। मलमासनिरूपणम्। वैदिककर्म्मसु मासोल्लेखविधानम्। उपवासविधिः। सन्ध्याविधिः। निषेधपर्य्युदासविवेचनम्। विकल्पविवेचनम्। युग्मादिविवेचनम्। सायाह्नादिकालनिर्णयः। आपराह्णिकमानकालकथनम्। निमित्तोल्लेखे विधिनिरूपणम्। जन्मतिथिव्यवस्थानिर्णयः। शूद्रस्यानुपनीतस्य च पौराणिकमन्त्रपाठनिषेधकथनम्। प्रतिपदादितिथिनिरूपणम्। तत्र कुष्माण्डादिभक्षणनिषेधकथनञ्च। अथ द्वितीयानिरूपणम्। तत्र रथद्वितीयाया भ्रातृद्वितीयायाश्च निर्णयः। अथ तृतीयानिरूपणम्। अथ चतुर्थीनिरूपणम्। तत्र नष्टचन्द्रनिरूपणम्। अथ पञ्चमीनिरूपणम्। तत्र नागपञ्चमी-श्रीपञ्चमीनिर्णयः। अथ षष्ठीनिरूपणम्। तत्र अरण्यषष्ठी-स्कन्दषष्ठीनिरूपणम्। एवं सप्तम्यादितिथीनां तत्तत्तिथिविशेषकृतानाञ्च निर्णयः। अथ यजमानस्याशौचे पुरोहितेनैव तत्कार्य्यमिति व्यवस्थादिनिरूपणम्। आबोधनात् दशम्यन्तपर्य्यन्तं दुर्गोत्सवे तत्तत्तिथिकर्त्तव्यादिनिर्णयः। अथ मत्स्यादित्यागफलकथनम्। हरिशयनव्यवस्थाकथनम्। अघोरचतुर्द्दश्यादिव्रतनिर्णयः। कालिकापूजाशिवरात्रिव्यवस्थाकथनम्। कोजागरकृत्यकथनम्। होलयात्राव्यवस्थाकथनम्। रविसंक्रमणरात्रिसंक्रमण-सन्ध्यासंक्रमणानां निर्णयः। संक्रमणे निषिद्धविहितोभयरूपकर्म्मणां निर्णयः। कार्त्तिककृत्यनिरूपणम्। कार्त्तिकमाघादिमासे प्रातःस्नानविधिः। ग्रहणे पार्व्वणविधिकश्राद्धविधिकथनम्। अमावस्याकृत्यनिरूपणम्। अमायुक्तचतुर्द्दशीश्राद्ध-तिलतर्पण-उल्कादानलक्ष्मीपूजादिकथनम्। अर्द्धोदययोगनिरूपणम्। मन्वन्तरानिरूपणम्। भूम्यादिदानाधिकारकथनञ्चेति॥

No. 152. तिथिविवेकः, By शूलपाणिः. Substance, country-made paper, 12×3 inches. Folia, 8. Lines, 6 on a page. Extent, 168 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1723. Place of deposit, Bhāṭpāḍā, Paṇḍita Rāmendra Nyāyavāgīça. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ परमदेवतायै नमः।

वचनद्वैधसंजातसंशयच्छिदुरः सताम्।
तनोतु मुदमत्युच्चैर्दृष्टतिथिनिर्णयः॥
प्रतिपदादितिथिविशेषविहितानां स्नानदानादिकर्म्मणामन्यतिथौ निःसंशयमनुष्ठानम्। यदा तु वृद्धिह्रासादिना दिनद्वयेऽपि तत्तत्तिथिप्राप्तिस्तदा कुत्र क्रियते इति संशये कथं निर्णयः तत्र संवत्सरप्रदीपः।
सा तिथिस्तदहोरात्रं यस्यामभ्युदितो रविः।
तया कर्म्माणि कुर्व्वीत ह्रासवृद्धी न कारणम्॥ इत्यादि।

End. चर्त्तं भवे चन्द्रे यथा वायुपुराणम् ।
द्विपाराणी व्रतं यत्र एकमेव तिथौ यथा ।
नक्षात्तुभयमासिन्धामाचरेत् व्रतं व्रती ॥
येन प्रतिपद्युक्तापि द्वितीया कर्म्मार्थं द्विपाराणी च लभ्यते तदा न युग्मा-
दरः कार्य्यः । द्वितीया तृतीया युग्मदिने द्वितीयाकालस्याभावादित्यर्थः ॥

Colophon. इति साण्डिल्यान-महामहोपाध्याय-श्रीशूलपाणिविरचित-तिथिविवेकः
समाप्तः ॥ शकाब्दाः । १०२१ ॥

विषयः । तिथिविशेषे कार्य्यविशेषाणां निरूपणम् । तिथिद्वयप्राप्तकर्म्मनिकराणां कर्त्तव्य-
कालादिनिरूपणञ्च ।

No. 153. तीर्थतत्त्वं, By रघुनन्दनभट्टाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 18 × 4 inches. Folia, 18. Lines, 6 on a page. Extent, 432 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vāḍari, Mayamansimha, Paṇḍita Rāmakamala Bhaṭṭāoāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः कालिकायै ।
प्रणम्य सच्चिदानन्दं रामं कामदमीश्वरम् ।
स्मृतितत्त्वे तीर्थतत्त्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥
अथ यात्राविधिः । प्रथमं तीर्थयात्रा । पूर्व्वदिने संयतो भूत्वा यात्रादिने
तीर्थयात्रानिमित्तकं घृतसर्पिःसमन्वितं हविष्यान्नं विधाय पार्व्वणश्राद्धं कृत्वा
गृहाद्यात्रा कर्त्तव्या ॥ इत्यादि ।

End. ऋणमोचनं तीर्थं + + + + + यमुनाया उत्तरकूले ऋणमोचनस्थाने
पितृऋणमोचनपूर्व्वकाद्यतनप्राप्तिः फलम् । यत्र यत्र यद्यत्फलमुद्दिष्टं तत्र
तत्तत्फलकामः कर्म्म कुर्य्यात् । ततः स्वदेशगमने सति यत्कर्त्तव्यं तत्प्रागेव
लिखितमिति ॥

Colophon. इति वन्द्यघटीय-हरिहरभट्टाचार्य्यात्मज-श्रीरघुनन्दनभट्टाचार्य्यविरचितं तीर्थ-
प्रयोगतत्त्वं समाप्तम् ॥

विषयः । तीर्थयात्रादिनिरूपणमुखेन गयावाराणस्यादितीर्थकर्त्तव्यकर्म्मविषयप्रयोगादि-
निरूपणम् ।

No. 154. तुलापुरुषदानपद्धतिः, By नारायणभट्टः. Substance, countr made paper, 10×6 inches. Folia, 35. Lines, 10 on a page. Extent, 1,1 çlokas. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, Benare Paṇḍita Bindhhyēçvarīprasāda Dube. Appearance, very old. Pro and verse. Correct.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ।

विश्वेशवाणी रघुनाथनाती
प्रणम्य रामेश्वरभट्टसूनुः ।
नारायणाख्यः कुरुते विचार्य्य
तुलामहादानविधिप्रयोगः ॥ इत्यादि ।

End. ततः पूर्वदानेन तुलापुरुषदानेन परमेश्वरः प्रीयतामितीश्वर + + +
मन्त्राग्निषो ब्रह्मा ताम् वासुवयं विद्धय + + + भुञ्जीतेति ।

Colophon. इति श्रीमदिष्टमुकुटमाणिक्य-श्रीरामेश्वरभट्टसुत-नारायणभट्टकृता तुलापु दानपद्धतिः समाप्ता ॥

विषयः। तुलापुरुषदाने विधिमन्त्रादिकथनं तत्प्रयोगश्च ।

No. 155. त्रिकूटारहस्यम् । Substance, country-made paper, 18× inches. Folia, 65. Lines, 9 on a page. Extent, 2,100 çlokas. Characte Bengali. Date, ? Place of deposit, Mājpāḍā, Vikramapura, Distri Dhākā, Bābu Rāsavihārī Rāya. Appearance, fresh. Prose and vers Incorrect.

Beginning. श्रीभैरव्यै नमः ।

अथ त्रिकूटारहस्यम् । तत्र सूर्य्यमण्डले पूजापद्धतिर्लिख्यते । प्रातः
विधिवत्साधकः स्नात्वा धरण्यां यन्त्रं सिन्दूरेण रक्तचन्दनेन वा विलिख्य
यथा ।
त्रिकोणं विन्दुसंयुक्तमष्टकोणं महेश्वरि ।
दलमष्टदलं देवि भूपुरेणोपशोभितम् ॥
इति विलिख्य आसनप्रतिमाङ्कन्यासं विधाय ऋष्यादिन्यासं कुर्य्यात्
अस्य सूर्य्यमण्डलपूजामन्त्रस्य ब्रह्मविष्णुऋषिः पंक्तिश्छन्दः श्रीभैरवी देवत
वाग्भवबीजं तार्त्तीयशक्तिं कामराजकीलकं धर्मार्थकाममोक्षार्थे पूजा
विनियोगः । इत्यादि ।

NOTICES

OF

SANSKRIT MS

SECOND SERIES

BY

MAHĀMAHOPĀDHYĀYA HARAPRASĀD

Honorary Joint Philological Secretary, Asiatic

PUBLISHED

UNDER ORDERS OF THE GOVERNME

BENGAL.

VOLUME I, PART II.

CALCUTTA:

BAPTIST MISSION PRESS.

1898.

End. सर्व्वधर्म्मेषु यद्धर्म्मं सर्व्वशास्त्रेषु यत्फलम् ।
सर्व्ववेदेषु गीतेषु यत्फलं परिकीर्त्तितम् ॥
तत्फलं कोटिगुणितं [illegible] लभेन्नरः ।
पुत्रा भवेच्च धनवान् पुत्रवान् सर्व्वसम्पदः ॥
देहान्ते परमं स्थानं यत् सुरैरपि दुर्ल्लभम् ।
स यास्यति न सन्देहः स्तवराजप्रकीर्त्तनात् ॥

Colophon. इति त्रिकूटारहस्ये महात्रिपुरसुन्दरीसहस्रनामस्तोत्रं सम्पूर्णम् ॥

विषयः । (बाह्योऽयमाधुनिकीन इति विज्ञेयम् ।) अथ प्रथमं सूर्य्यग्रहणकालीनपूजापद्धतिः । एवं चन्द्रोपरागे पूजाविधिः । धूमिकन्यादौ पूजाविधिः । अथ चैत्रमासादौ नवरात्रपूजाविधिः । आश्विने नवरात्रपूजाविधिः । कन्यासंक्रान्तौ पूजाविधिः । अथ स्नानादिविधिः । दीपदानविधिः । शक्तिपूजाविधिः । अथ श्रीविद्याया मन्त्रोद्धारादिकथनम् । तन्माहात्म्यादिकथनम् । त्रिकूटानिरूपणम् । तत्र पुरश्चरणविधिः । कुलाचारविधिः । वामाचारविधिः । कामेश्वरमन्त्रोद्धारादिकथनम् । तत्र त्रिकूटोद्धारविधिः । त्रिकूटाया नित्यपूजाविधिः । त्रिकूटागायत्रीकथनम् । अथ समयपूजानिरूपणम् । अथ पञ्चरत्नेश्वरीविद्याकथनम् । अथ वज्रपञ्जरकवचकथनम् । चिन्तामणिकवचकथनम् । जगन्मङ्गलकवचकथनम् । जगदीशकवचकथनम् । कामिककवचकथनम् । भैरवनामकवचकथनम् । विक्रमनामकवचकथनम् । त्रैलोक्यभूषणनामकवचकथनम् । विरूपाक्षकवचकथनम् । सर्व्वार्थसाधकनामकवचकथनम् । सर्व्वसिद्धिप्रदनामकवचकथनम् । वैरिनाशनकवचकथनम् । विजयकवचकथनम् । विपापहकवचकथनम् । शक्तिसाधककवचकथनम् । त्रिकूटातन्त्रस्य स्पष्टे संज्ञापनफलकथनम् । अथ महाशक्तिन्यासकथनम् । कामराजमन्त्रकथनम् । श्रीविद्यापूजापद्धतिः । तत्र जपहोमादिविधिः । अथ काम्यहोमद्रव्यादिकथनम् । अथ श्रीचक्रमाहात्म्यादिकथनम् । पञ्चमीस्तवराजकथनम् । मकरन्दस्तवराजकथनम् । श्रीचक्रसौभाग्यकवचकथनम् । त्रिपुरसुन्दरीसहस्रनामकथनञ्च ।

No. 156. त्रिपुरान्तकशिवपूजा । Substance, country-made paper, 12 × 4 inches. Folia, 2. Lines, 7 on a page. Extent, 47 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Káṭihálí, District Mayamansiṃha, Paṇḍita Jagaccandra Smṛtipañcānana. Appearance, fresh. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । पार्व्वत्युवाच ।
वद ईशान सर्व्वज्ञ सर्व्वतत्त्वविदांवर ।
महारोगे महादुःखे महादारिद्र्यसङ्कटे ॥

नानाव्याधिभये वापि नानापीड़ादिसङ्कटे ।
राज्यनाशे राजभये कारागारभये पुनः ॥
राज्ञः क्रुद्धे च दैवेन तथाच ग्रहपीड़िते ।
केनोपायेन तं नाथ मुच्यते वद शङ्कर ॥

End. सर्व्वाणि चिन्तां लभते लभते नात्र संशयः । (?)
सत्यं सत्यं महेशानि मम वाक्यं यथा नच ॥

Colophon. इति शिवार्च्चनतन्त्रे त्रिपुरान्तकशिवपूजा समाप्ता ।

विषयः । त्रिपुरान्तकशिवपूजाविधिस्तत्प्रयोगश्च ।

No. 157. त्रिपुरासारसमुच्चयः. By भट्टनागः. Substance, country-made paper, 14 × 2½ inches. Folia, 24. Lines, 6 on a page. Extent, 198 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kānṭhālpāḍā, Post office Naiháṭi, Paṇḍita Rámatáraṇa Ṭhákura. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गौरिन्यै ।
यस्याः प्राचीनबर्हिःप्रमुखसुरवरालीककोटीरकोटि-
श्लिष्टस्पष्टेन्द्रनीलामलमपि मधुप ... ... ।
श्रीपादाम्भोजयुग्मं नखमुखविलसद्रश्मिकिञ्जल्कपुञ्जम्
चित्तव्यक्षीरचञ्चीसुचरितमनिशं मङ्गलं वो भवान्याः ॥
भक्त्या गुरोर्भवपयोनिधिपारहेतून्
श्रीपादपद्मयुगरेणुकणान् प्रणम्य ।
सम्मोदरस्य कथयामि गुरूपदिष्ट-
माराधनक्रममहं कुलनायिकायाः ॥

End. सर्व्वैर्भूतशिरोरत्नानुचरयोर्मुक्ताश्च भीमाह्वतीन्
भौतीश्चेन निशाकरार्द्धसचिवेनाभ्यर्च्चयेत् साधकः ।
प्रियङ्गुश्यामाङ्गं परिकलितपाशिं मणिमयो-
ज्ज्वलच्चूड़ापीड़ं द्विरदवरसाधिष्ठिततनुम् । ० ॥

Colophon. इति भट्टनागविरचिते त्रिपुरासारसमुच्चयेऽष्टमः पटलः ॥

विषयः। अथ प्रथमं त्रिपुरोत्पत्तिनिरूपणम्। ततो न्यासादिनिरूपणम्। नाड्यादि-निरूपणम्। नाड्यादिशुद्धिविधिनिरूपणम्। त्रैपुरयन्त्रादिनिरूपणञ्चेति।

No. 158. दक्षिणकालिकास्तवः। Substance, country-made paper, 13 × 1 inches. Folia, 2. Lines, 2 on a page. Extent, 12 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vidyākūṭa, District Tripurā. Bābu Kedāranātha Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. अथ न्यासस्तवः।

महामेघप्रभां घोरां बालार्कशोभनप्रभाम्।

नृमुण्डमालिनीं वन्दे देवीं दक्षिणकालिकाम्॥ इत्यादि।

End. मुनीन्द्रैः पूजितामाद्यां सर्व्वदेवैर्नमस्कृताम्।

सर्व्वाशापूरणीं वन्दे देवीं दक्षिणकालिकाम्॥

इति स्तोत्रं पठेत् यो हि सर्व्वकामफलप्रदाम्।

तस्य गेहे रमेशानीः सर्व्वत्र विजयी भवेत्॥

Colophon. इत्येकवीरकल्पे दक्षिणकालिकास्तवः समाप्तः।

No. 159. दक्षिणकालिकास्वरूपाख्यस्तोत्रराजपद्माचारटीका। Substance, country-made paper, 11 × 3½ inches. Folia, 18. Lines, 9 on a page. Extent, 500 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1781. Place of deposit. Bhāṭpāḍā 24-Parganas, Paṇḍita Rāmendra Nyāyavāgíça. Appearance, fresh. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै॥

कालीं कालहरां परात्परतरां विश्वम्भरां श्रीधरां

पूर्णानन्दपरां पराभयकरां ब्रह्माण्डभाण्डोदराम्।

कालीनाथहृदम्बुजासनकरां स्वर्गापवर्गप्रदां

चन्द्रार्काग्निविभिन्नदीपनधरां सर्व्वाश्रयामाश्रये॥

प्रणम्य जगदीशानं कृष्णनाथं शिवं गुरुम्।

टीकेयं सुखबोधाय सद्भ्यस्तेन तन्यते॥

अथ श्रीमद्दक्षिणकालिकायाः परमकारुणिक-श्रीमन्महाकालविरचित-कर्पूर-मित्यादिस्वरूपाख्यस्तोत्रस्य नानाचारविहित-नानार्थास्तासत्स्वेऽपि दिव्यवीर-मतो भावः कश्चो नास्ति कदाचन। इत्यादि।

End. एवं च कैशिककल्पया चेतसा प्रतिजनुः प्रतिजन्मनि भक्तो भवति । स च चिरं चिरकालं जीवन्मुक्तो भवति । एतत् श्लोकद्वयस्थं यत् यत् फलं तत्तु साधकश्रीनरोत्तमसिद्धान्तेश्रीनरोत्तमं बोधयामिति तात्पर्य्यार्थः ॥

Colophon. इति श्रीमन्महाकालविरचित-श्रीमद्दक्षिणकालिकास्वरूपाख्यस्तोत्रराजपद्यार्थविवृतिटीका समाप्ता ॥ ० ॥ शकाब्दाः । १७८२ ।

विषयः । कर्पूरादिस्तोत्रनाम्ना प्रसिद्धस्य कालिकास्वरूपाख्यस्तोत्रस्य पद्यार्थविवृतिर्व्याख्या ॥

No. 160. दत्तकतत्त्वनिर्णयः. By हरिनाथमिश्रः. Substance, country-made paper, 14 × 3 inches. Folia, 15. Lines, 5 on a page. Extent, 234 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Varasikurā, District Mayamansimha, Paṇḍita Jayanātha Tarkālaṇkāra. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

सच्चिदस्य शिवस्य शिवस्य पदं
परमहंससमहंसमस्तपदम् ।
प्रणिपत्य विनत्य विशेषपद-
मनपत्यमपत्यविशेषविधिम् ॥
वत्सं श्रीहरिनाथशर्म्मण इह ग्रन्थे प्रवृत्तिः सता-
मामोदाय विदाय मत्सरमिदं श्रोष्यन्निबोधायत । (?)
ग्रन्थं दत्तकतत्त्वनिर्णयमिमं शुद्धिः सुलभ्या तथा
मात्रेयस्य धनञ्जयेन विहिता शुद्धिर्यथा मानवैः ॥
न कार्य्यं मात्सर्य्यं परमकृतिनो ग्रन्थविषये
कृपापारावारा भवत भवतः प्रार्थये इदम् ।
न दूष्यं वै दूष्यं निजमपि च यत् कुत्सितवचः
... ... मम भवतु मोदाय भवताम् ॥

तत्र मरीचिः ।

अनपत्यस्य लोकेऽस्मिन् मतिः काच न विद्यते ।
तस्मात् तेन प्रकर्त्तव्यः पुत्रः प्रतिनिधिः सदा ॥
एवञ्च कन्याया अपि अपत्यत्वात् ततृसत्त्वेऽपत्यसामान्याभावरूपानपत्यता विरहात् । इत्यादि ।

End. स पितृभ्यः पिता दद्यात् सुतसंस्कारकर्मसु ।
पिण्डानोद्वहनात् तेषां तस्याभावेऽपि तत्क्रमात् ॥ (?)
पिता कुर्य्यात् तदन्यो वा तस्याभावेऽपि तत्क्रमात् ॥
इति वचनाभ्यां मृतपितृकौरसपुत्रस्येव संस्कार्य्यक्रमेण सपिण्डादिभिः कर्त्तव्या इति ।
विवृतं गुरुवाक्यस्य यदत्र भाषितं मया ।
तत् क्षन्तव्यं बुधैरेव दत्ततत्त्वबुभुत्सया ॥

Colophon. इति हरिनाथमिश्रविरचितो दत्तकतत्त्वनिर्णयः समाप्तः ।

विषयः । दत्तकविध्यादिनिरूपणमुखेन तद्ग्रहणविध्यादिनिरूपणम् ।

No. 161. दत्तकदीधितिः. By अनन्तभट्टः. Substance, country-made paper, 19×4 inches. Folia, 11. Lines, 7 on a page. Extent, 351 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāti, Paṇḍita Haraprasāda Çāstri. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
श्रुतिस्मृतिपुराणादिमीमांसान्यायविस्तरम् ।
विचार्य्यानन्तभट्टेन क्रियते दत्तदीधितिः ॥
तत्रादौ दत्तकग्राह्याग्राह्यत्वविवेचनम् । इत्यादि ।

End. ततश्च प्रतिपत्तीना उपनयनान्तसंस्कृतस्यौरससमानांशभागित्वं दत्तकस्य तत्कर्तृकसकलतदन्तसंस्काररहितस्य तु विवाहमात्रधनलाभो नान्यधन-लाभः । सत्यौरसे कतिपयसंस्कारलाभे चतुर्थांशलाभ इति व्यवस्था । इति दायादनिर्णयः । दत्तकपुत्राणामपि स्वीकार उक्तविधिना कार्य्यः । वक्ष्यामि पुत्रसंग्रहमित्यादिमतपुत्रपदस्य पुमान् पुत्र इत्यादिविवक्षाभावात् इति-हासपुराणेषु कन्यादत्तकोक्तेश्च पत्न्यभावे सा रिक्थं लभते दुहितृत्वादिति शिवम् ।
सतां सन्तोषसिद्ध्यर्थमिति दत्तकदीधितिः ।
चकार्य्यनन्तभट्टेन तेन तस्य मुदेऽस्तु सा ॥

Colophon. इति महामहोपाध्याय श्रीमदनन्तभट्टविरचिता दत्तकदीधितिः सम्पूर्णा ।
* श्रीरस्तु मयि लेखके ॥

विषयः। अथ प्रथमं दत्तकपात्रापात्रत्वादिविचारः। ततो दत्तकग्रहणप्रयोगहोमादिनिर्णयः। दत्तकानां विवाहाद्युपयोगिगोत्रादिनिर्णयः दत्तकस्यापि दायविवेचनम्। धनविभागनिर्णयश्च।

No. 162. दत्तकोज्ज्वलः. By वर्द्धमानः. Substance, country-made paper, 20 × 3 inches. Folia, 7. Lines, 5 on a page. Extent, 408 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit Naihāṭi, Paṇḍita Haraprasāda Çāstri. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय॥

निधाय हृदये कालीश्वरं सर्व्वसिद्धिदम्। .
विप्रश्रीवर्द्धमानेन क्रियते दत्तकोज्ज्वलः॥
मन्वादिवाक्यमाख्याय परस्परविरोधिनाम्।
विदुषां संशयच्छित्त्यै सिद्धान्तोऽत्र प्रकाश्यते॥

इह यद्यपि प्रथमपुत्रोत्पादनेनैव पितृणामनृणत्वं मन्वादिभिरभिहितं तथापि तत्पुत्रमरणे प्रपौत्रपर्य्यन्तरहितस्याजातपुत्रस्य च पिण्डोदकक्रियार्थं पुत्रः पुत्रकरणमावश्यकं यदाह मनुः। इत्यादि।

End. दत्तकस्य उपरितनपुरुषत्रयसन्ततिजनने मरणे वा त्रिरात्राशौचमिति। दत्तकस्य जनककुले सम्बन्धाभावतया अशौचं नास्तीति। अशौचदत्तकस्य प्रतीतकुले सम्पूर्णाशौचमिति कश्चित्. दत्तकपुत्रस्य औरसतया सम्पूर्णाशौचं पार्व्वणाधिकारित्वञ्च इति। दत्तकस्य पुत्रवत्त्वप्रभृतौरसेन सार्द्धं चतुर्थषष्ठैकांशभागित्वमिति। दत्तकस्य पुत्रवत्त्वप्रभृतौरसेन सार्द्धं समांशित्वमित्यपि कश्चित्।

Colophon. इति महामहोपाध्याय-श्रीवर्द्धमानकृत दत्तकोज्ज्वलः समाप्तः॥ श्रीगुरवे नमः।

विषयः। दत्तकग्रहणविध्यादयः संक्षेपेण प्रकाशिताः। तन्मतभेदाश्च प्रदर्शिताः। औरसपुत्रेण सार्द्धं दत्तकस्य धनविभागश्च सम्यक् विचार्य्य विवेचितः।

No. 163. दानकौमुदी, (क्रियाकौमुद्यंशीया). By गोविन्दानन्दकविकङ्कणाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 13 × 2½ inches. Folia, 119. Lines, 5 on a page. Extent, 2,231 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1533. Place of deposit, District Vāñkuḍā, Viṣṇupura, Rāmavallabha Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. (अत्र प्रथमपत्रद्वयं नास्ति तेन चतुर्थपत्रप्रारम्भवाक्यं लिखितम् ।)
तन्दोमस्तु कइदं कस्मा अदात् कामः कामायादात् कामो दाता कामः
प्रतिग्रहीता कामं समुद्रमाविशत् कामेन त्वां प्रतिगृह्णामि कामैतत्ते इति
पठित्वा अमुकद्रव्यं अमुकदैवतमिति वदेत् । इदमत्र विचार्यते । ननु च
सङ्कल्पयति वाचाभिलपति कर्मणा चोपपादयतीति हारीतवचनादमुक-
कामनया मयेदमनुष्ठातव्यमिति सङ्कल्पितस्य कर्मणो वाचाभिलापे कर्तव्ये
एकयुगपत्कथनाविरोधेन फलस्याभिलापो दुर्निवारः । तथाच गौतमः ।
वामाङ्गुलिकरं कृत्वा सकुशं सतिलोदकम् ।
फलं समभिसन्धाय प्रदद्यात् श्रद्धयान्वितः ॥ इत्यादि ।

End. ॐ पूर्णादर्व्वीत्यन्तं ॐ सप्तते इत्यन्तं ॐ पुनस्त्वे इत्यन्तं स्वाहान्तेन मन्त्रत्रयेण
च पूर्णाहुतिं समाप्य नष्टहविषां दत्वाग्निं विसर्जयेत् । ॐ समुद्रं गच्छ
स्वाहेतिमन्त्रेणाग्निं विसर्जयेत् । ॐ दिवं वै धूमो गच्छत्वन्तरिक्षं ज्योतिः
पृथिवीं भस्मना पृण स्वाहा इति अग्निं शीतलयेत् । इत्यग्निसंस्कारविधिः ॥
अग्नेर्नामान्युक्तानि कपिलपञ्चरात्रे ।
लौकिके पावको ह्यग्निः प्रथमः परिकीर्त्तितः ।
अग्निस्तु मारुतो नाम गर्भाधानेऽभिधीयते ॥
पुंसवने चन्द्रनामा शुङ्गात् (?) कर्मणि शोभनः ।
सीमन्ते मङ्गलो नाम प्रगल्भो जातकर्मणि ॥
नाम्नि वै पार्थिवो नाम प्राशने च शुचिस्तथा ।
सत्यनामाथ चूडायां व्रतादेशे समुद्भवः ॥
गोदाने सूर्यनामेति केशान्ते ह्यग्निरुच्यते ।
वैश्वानरो विसर्गे तु विवाहे योजकः स्मृतः ॥
चतुर्थ्यान्तु शिखी नाम धृतिरग्निस्तथापरे ।
आवसथ्ये भवो ज्ञेयो वैश्वदेवे च पावकः ॥
पूर्णाहुत्यां मृडो नाम शान्तिके वरदस्तथा ।
पौष्टिके बलदश्चैव क्रोधोऽग्निरभिचारिके ॥
प्रायश्चित्ते विधुश्चैव पाकयज्ञे हुताशनः ।
देवानां हव्यवाहश्च पितॄणां कव्यवाहनः ॥
वश्यार्थे कामदो नाम वनदाहे तु दूतकः ।
कोष्ठे तु जठरोऽग्निश्च क्रव्यादस्मृतके तथा ॥

समुद्रे वाडवो ह्यग्निः चये सम्वर्त्तको भवेत् ।
लक्षहोमे च वह्निः स्यात् कोटिहोमे हुताशनः ॥
मत्स्यसूक्तप्रतिष्ठायां लोहितश्च प्रकीर्त्तितः ।
... ... वास्तुयागे प्रजापतिः ॥
जलाशयप्रतिष्ठायां वरुणः समुदाहृतः ।
एतानि होमे नामानि ज्ञातव्यानि हविर्भुजः ॥
नाम्नश्च चैव होतव्यं यो यत्र विहितोऽनलः ॥
गणपतिभट्टतनुजो गोविन्दानन्दपण्डितः श्रीमान् ।
समकृत सन्तोषार्थं सज्जनतां दानकौमुदीमेताम् ॥
सर्व्वान्तर्यामिने तस्मै गोविन्दाय नमो नमः ।
यदनुरागं वाञ्छन्ति यत्कृपाभिर्विपश्चितः ॥ * ॥

Colophon. इति गोविन्दानन्दकविकङ्कणाचार्य्यविरचितायां क्रियाकौमुद्यां दानकौमुदी नाम द्वितीयो यामः समाप्तः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥ शक १६९१ मल्लाब्द ९९९ ॥ * ॥

विषयः । विवाहादिप्रयोगादिनिरूपणम् । दानवाक्यविचारमुखेन दानविध्यादिनिरूपणम् । विचारमुखेन चान्द्रमासादिपदोल्लेखसार्थक्यादिकथनम् । रजतकाञ्चनधेनुदानादिविधिप्रयोगादिनिरूपणम् । कूपजलाशयादिप्रतिष्ठादिप्रमाणप्रयोगनिरूपणम् । होमादिनिरूपणञ्च ।

No. 164. दानकेलिकौमुदी । Substance, country-made paper, 13×4 inches. Folia, 33. Lines, 9 on a page. Extent, 847 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vāñkuḍā, Kuncekol, Bābu Yogindranātha Simha Deva. Appearance, old. Verse and prose. Incorrect.

Beginning. नमो गोपीजनवल्लभाय ।

धन्नः स्मेरतयोज्ज्वला जलकणव्याकीर्णपक्ष्माङ्कुरा
किञ्चित् पाटलिताञ्चला रसिकतोत्सिक्ता पुरोकुञ्चती ।
रुद्धायाः पथि माधवेन मधुरव्याभुग्नतारोत्तरा
राधायाः किलकिञ्चितस्तबकिनी दृष्टिः श्रियं वः क्रियात् ॥
अपि च ।
विभुरपि कलयन् सदाभिवृद्धिं
गुरुरपि गौरवचर्य्यया विहीनः ।·

गुरुरपि चितवत्रिमापि गूढो
जयति मुरद्विषि राधिकानुरागः ।
नान्द्यन्ते सूत्रधारः । अलमतिविस्तरेण । समन्तादवलोक्य च कथं
मदीयनान्दीचन्द्रिकासन्दीपितभावबन्धुरा नन्दीश्वरगिरेरुपत्यकायां पूर्वे
धृतां मण्डली । इत्यादि ।

End. राधाकृष्णतटीकुटीरवसतिस्वच्छात्मकर्मा जनः
सेवामेव समञ्चन युवयोर्यः कर्त्तुमुत्कण्ठते ।
वृन्दारण्यसखिद्रो गुरुपदक्रीडाकटाक्षपुवे
सर्वाधरवरस्य माधवपदी नूनं विधेयश्रया ।
श्रव्यः सच्चर्वमभ्युपगमन् । भगवति तथास्तु तदेव प्रतिशिक्षाभीरुक्तो
यः प्रयात इति निष्क्रान्ताः सर्वे ।

Colophon. इति दानकेलिकौमुदी नाम भाणिका समाप्ता ।
कथिता सुमनःसुखदा यस्य निदेशेन भाणिकाय ।
सेयं तस्य मम प्रियसुहृदः कृष्णतटीं चयमनुसरताम् ।
गते मन्मथे (?) शाके चन्द्राश्वरससमन्विते ।
नन्दीश्वरे निवसता भाणिकेयं विनिर्म्मिता ।

विषयः । राधाकृष्णयोर्वृन्दावनकुञ्जविहारादिवर्णनात्मकं दृश्यकाव्यमिदम् ।

No. 165. दानसागरः. By बल्लालसेनः. Substance, country-made paper, 18 x 5 inches. Folia, 242. Lines, 9 on a page. Extent, 11,434 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Calcutta, Viçvakoṣa office, Bābu Nagendranātha Vasu. Appearance, tolerable. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
ये साक्षाद्वनीतशास्त्रभुजो वर्णाश्रमध्यायसां
येषां पादिषु निःक्षिपन्ति कृतिनः पाथेयमामुष्मिकम् ।
यद्भक्तोपनताः पुनन्ति जगतीं पुण्याग्निवेदीमिव
तेभ्यो निर्भरभक्तिसम्भ्रमनमन्मौलिः द्विजेभ्यो नमः ।
छन्दोभिर्वैकरण्येन श्रुतिनियमगुरुवचनचारित्रचर्य्या-
मर्य्यादामोघमेधः कलितकलितसदाचारसञ्चारसीमा ।

सद्वृत्त-स्वच्छमार्दवगुणगणख्यातिसम्मानधारा-
वर्षैर्मुक्तामरश्रीरिव स समभवद्भूषणं सेनवंशः ॥ (?)
तस्मादकूल-सपेयः (?) स्थिरघनछायाभिरामः सतां
स्वच्छन्दप्रणयोपभोगसुलभः कल्पद्रुमो जङ्गमः ।
हेमन्तः परिपन्थिपङ्कजसरः सर्वेषु नैसर्गिके
सङ्गीतः समवैवदानमहिमा हेमन्तसेनोऽजनि ॥
तदनुजविजयसेनः प्रादुरासीद्वरेन्द्रो
दिशि विदिशि भजन्ते यस्य वीरध्वजत्वम् ।
शिखरविनिहिताग्रा वैजयन्तीं वहन्तः
प्रणतिपरिमृष्टशीलाः प्रांशवो राजवंशाः ॥
सर्व्वाशाः परिपूरयन्नुपचितश्रीदानधारां घने-
रासारैरभिषिक्तनिर्म्मलयशः प्रालेयभूमण्डलः ।
दैन्योत्तापहृतामकालजलदः सर्व्वोत्तरः स्वान्ततां
श्रीवल्लालनृपस्ततोऽजनि गुणाविर्भावभोगेश्वरः ॥
वेदार्थस्मृतिसंग्रहादिपुरुषः श्लाघ्यो वरेन्द्रीतले
निस्तन्द्रोऽमलवीचिमालमलयनः सारपूतं प्रख्याति । (?)
षट्कर्म्मा भवदार्य्यशीलनिलयः प्रख्यातसत्यव्रतो
इन्द्रारेरिव गीष्पतिर्नरपतेरस्यानिरुद्धो गुरुः ॥
आध्यातसकलपुराणस्मृतिसारः श्रद्धया गुरोरस्मात् ।
कलितकलापो वदानं (?) दाननिबन्धविधाकामोऽपि ॥
दुरधिगमधर्म्मनिर्णयविषयाध्यवसायसंशयस्तिमितः ।
नरपतिरयमारेभे ग्राह्यवचरणारविन्दपरिचर्य्याम् ॥ इत्यादि ।

End. अथ धान्याद्यपेक्षितं द्रव्यं विष्णवे देयम् । तथाच विष्णवे दानाधिकारे विष्णुधर्म्मोत्तरे ।
यत्किञ्चिद्देव देवाय दद्याद्भक्तिसमन्वितः ।
तदेवाक्षयमाप्नोति स्वर्गलोकञ्च गच्छति ॥

Colophon. इति महाराजाधिराज निःशङ्कशङ्कर श्रीमद्बल्लालसेनदेवविरचिते श्रीदान-सागरे वासुदेवसम्प्रदानकदानावर्त्तः ॥
धर्म्मस्याभ्युदयाय नास्तिकपदोच्छेदाय जातः कलौ
श्रीबल्लालोऽपि सरस्वतीपरिवृतः प्रत्यक्षनारायणः ।

बाहाभोजनिषण्णविश्ववसुधासाम्राज्यलक्ष्मीयुतः
श्रीबल्लालनरेश्वरो विजयते सद्दर्शनचिन्तामणिः ॥
दाराणामरिरैत्य सम्भ्रमपरित्यक्ताम्रपानाम्रमै-
र्नेत्रोदीरितकाकुकातरगिरां प्रायेणभिक्षाञ्जलौ ।
येनाच्छिद्य यशांसि दुर्जयजरद्गार्जितावेषवा-
दोर्लीलादलितो रणे करुणया त्यक्तः स गौडेश्वरः ॥
विद्वद्भिः प्रभुकामैः कलिकलुषमलच्छेदिनो दानधर्म्मा-
नन्योन्यामर्षदोषप्रविचितमतिभिर्वैर्नियुक्ता द्विजाग्र्यैः ।
यस्याचीर्णैरशेषां मतमनतिरस्यसम्यक्निबन्धं
सद्बल्लालसेनानककुलकुमुदामोदचन्द्रो नरेन्द्रः ॥
तस्यैव कर्म नियताखिलजीवलोक-
तापत्रयोपशमनः पुरुषोत्तमस्य ।
(?) तुष्टेनापनतां कलिपङ्कमोदी
श्रीदानसागरमयः पयसां प्रवाहः ॥
यत्सद्दिचितमैहिकं सुकृतिनां श्रेयो यदामुष्मिकं
सर्व्वं तत्तदिहाश्रमेण सुलभं निर्वीय निःसंशयः ।
श्रीबल्लालनरेन्द्रवर्णित मन्वलमं सर्व्वार्थद- (?)
मेतं संप्रति दानसागरमविश्रद्धैकभाजो जनाः ॥

Colophon. इति परममाहेश्वरनिःशङ्कशङ्करश्रीमद्बल्लालसेनदेवविरचितः श्रीदानसागरः समाप्तः ॥ ० ॥

विषयः । अथ प्रथमं शास्त्रप्रशंसा । दानप्रशंसा । पात्रप्रशंसा । ततो दानपात्रापात्र-निरूपणम् । सात्त्विकराजसादिदानफलम् । दानकालादिनिरूपणम् । अथ तीर्थनिरूपणमुखेन तत्प्रशंसादिकथनम् । देयस्वरूपनिरूपणम् । दानापवादः । दानविधिः । नक्तपरिभाषा । होमपरिभाषा । द्रव्यमयपरिभाषा । मानपरिभाषा । तुलापुरुषादिनिरूपणम् । हिरण्यगर्भ-महादानादिनिरूपणम् । ब्रह्माण्डमहादानम् । गोसहस्रदाननिरूपणम् । कामधेनुमहादानम् । हिरण्याश्वमहादानम् । अश्वरथदानम् । हेमहस्तिरथमहादानम् । पञ्चलाङ्गलमहादानम् । धरादानम् । विश्वचक्रमहादानम् । महाकल्पलतामहादाननिरूपणम् । रत्नधेनुमहादानम् । महाभूतघटदानम् । प्रथमावर्त्ते एते विषयाः सन्ति । अथ द्वितीयावर्त्तप्रारम्भः । अत्र च दश-प्रकारमेरुदाननिरूपणम् । तृतीयावर्त्ते अलङ्कृतगवीदानादिनिरूपणम् । चतुर्थावर्त्ते अलङ्कृत-वृषभीदाननिरूपणम् । पञ्चमावर्त्ते अलङ्कृताश्वदानादिनिरूपणम् । षष्ठे गवाह्निकदाननिरू-

पणम् । सप्तमावर्त्ते भूमिदाननिरूपणम् । अष्टमे आसनदानम् । नवमे वारिदानप्रशंसा । दशमे तैजसदानादि । एकादशे अन्नपानदानम् । द्वादशे धान्यदानादि । त्रयोदशे भक्ष्य-दानम् । चतुर्द्दशे लवणदानम् । पञ्चदशावर्त्ते घृतदानम् । षोड़शसप्तदशयोः दधिक्षीर-दानादि । अष्टादशोनविंशयोः गन्धदानादिनिरूपणम् । विंशैकविंशयोः मधुवनस्पतिदान-निरूपणम् । द्वाविंशे अभ्यङ्गदानम् । २३ शे गन्धदानम् । २४ शे धूपदानम् । २५ शे अनु-लेपनादिदाननिरूपणम् । २६ शे पुष्पदानम् । २७ शे वस्त्रदानम् । २८ शे यज्ञोपवीतदानम् । २९ शे सुवर्णदानम् । ३० शे रौप्यदानम् । ३१ शे दीपदानम् । ३२ शे पुराणदानम् । ३३ शे कन्यदानम् । ३४ शे प्रेष्यदानम् । ३५ शे मत्स्यदानादयः । ३६ शे तिलदानम् । ३७ शे छत्रदानादि । ३८ शे सम्भारदानम् । ३९ शे कृष्णाजिनदानम् । ४० शे ध्वजदानम् । ४१ शे पादुकादानम् । ४२ शे यानदाननिरूपणम् । ४३ शे त्रिचत्वारिंशदावर्त्ते गजदानादि-निरूपणम् । ४४ शे मणिदाननिरूपणम् । ४५ शे आरोग्यदानम् । ४६ शे अभयदानम् । ४७ शे मासोपलक्षितनियतदानम् । ४८ शे अनियततिथिदानम् । ४९ शे नक्षत्रादिदाननिरूपणम् । ५० शे मासव्याप्तिदानम् । ५१ शे संक्रान्तिदानादिनिरूपणम् । ५२ शे वत्सरे दाननिरूपणम् । ५३ शे प्रकीर्णदानादिनिरूपणम् । ५४ शे सामान्यदेवतासम्प्रदानकदानादि । ५५ शे सूर्य्यसम्प्रदानक-दानादि । ५६ शे महेश्वरसम्प्रदानकदानादि । ५७ शे वासुदेवसम्प्रदानकदानादिनिरूपणमिति ।

No. 166. दायकारिका. By मोहनचन्द्रवाचस्पतिः. Substance, country-made paper, 20×4 inches. Folia, 3. Lines, 7 on a page. Extent, 19 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Ichhāpurāgrāma, Paṇḍita Vrajanātha Vidyāratna. Appearance, tolerable. Verse. Correct.

Beginning.

नत्वा गुरून् समासेन दायभागस्य सारतः ।
द्विजमोहनचन्द्रेण कारिका लिख्यते मया ॥
अथ स्त्रीधनाधिकारक्रमनिर्णयः ।
कन्याधनेऽधिकारः स्यात् सोदरभ्रातुरग्रतः ।
तदभावे मातुरेव पितुः स्यात् तदनन्तरम् ॥
वरदत्तातिरिक्ते तु वाग्दत्ताकन्यकाधने ।
एवं क्रमेणाधिकारो ज्ञातव्यः पण्डितैः सदा ॥ इत्यादि ।

End.

वानप्रस्थो नयेदेकतीर्थसेवी च नापरः ।
प्राप्नुयाच्च यतिधनं सच्छिष्यो नापरः क्वचित् ॥

स नैष्ठिकब्रह्मचारी वसन्नाचार्य्ये आप्नुयात् ।
उपकुर्व्वन् ब्रह्मचारित्वं पित्रादि वा भवेत् ॥

Colophon. इति श्रीमोहनचन्द्रविद्यावाचस्पतिविरचिता दायभागकारिका समाप्ता ।

विषयः । संक्षेपतो दायाधिकारक्रमकथनम् ।

No. 167. दायभागसिद्धान्तकुमुदचन्द्रिका. By श्रीमदच्युतचक्रवर्त्ती. Substance, country-made paper, 16 × 4 inches. Folia, 35. Lines, 10 on a page. Extent, 875 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1693. Place of deposit, Viṣṇupura, District Vāṅkuḍā, Paṇḍita Mahendranātha Bhaṭṭācāryya. Purchased by Government of India, Calcutta. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ कृष्णाय नमः । अपरे ब्रह्मप्राप्तमिति मनुनैव ब्रह्मावतारत्वमुक्तमिति तद्वाचकं मनुपदमतः प्रसङ्गात् मङ्गलमाचरन्नर्थमाविष्करोति मन्वादीनि । बहुवचननिर्द्देशेन मनोरादिपदनिर्द्दिष्टेतरविधातृभ्यो भेदमावेदयदर्थादितरस्मृतिविरोधात् तत् स्मृते ... ... मभिहितं अविवक्ष्य यथार्थतात्पर्य्यस्याभिसन्धाय विवादः अपुत्रधनं प्रथमं पितुरेव भ्रातुरेव पत्न्या एवेत्यादि परस्परविरुद्धवाद इत्यर्थः । बुधानां विवादो विरुद्धार्थवाक्यं संशयः तेषां प्रबोधाय यथार्थतात्पर्य्यनिश्चयार्थं संशयनिरासार्थं वा एवं दुरूहविषयाकर्षणे सुमतयोऽप्यन्विताः केवलमधिकुर्व्वन्तीति उक्तं सुधिय इति अर्थः स्वर्गनरकाभावसाधनत्वासंशयनिवृत्तिमूलसंशयविषयत्वतदभावान्यतरनिर्णयो ज्ञेयः । उद्देशानन्तरं लक्षणेन दायभागशब्दार्थं निर्णेतुं प्रतिजानीते यथेति । विभागोऽर्थस्येति विभागः स्वत्वनिर्णयानुकूलो व्यापारः अर्थस्यानवच्छिन्नधनस्य यथावच्छेदे तदवच्छिन्नधनरूपं यद्वा अर्थस्येति सप्तम्यर्थे षष्ठी सार्थत्वात् तेन यस्मिन्नर्थे इति सामानाधिकरण्येनान्वयः । इत्यादि ॥

End. यथा चोक्तम् ।

अनुमानाद् वरः साक्षी साक्षिभ्यो लिखितं गुरु ।
अव्याहता त्रिपुरुषी भुक्तिरेभ्यो गरीयसीति ॥

पाकधर्म्माः वैश्वदेवधर्म्मादयः । आगमो धनागमनोपायः क्रमादित्ययो द्रव्यविनियोगः प्रातिभाव्यं ऋणग्रहणम् । ... ... न्यायस्येति न्यायो व्यापारस्तज्जन्यसाध्यमानयोः कार्य्यकारणभावः । नाचार्य्येति

श्रीधराचार्य्यैर्वदुक्तं तदेव शास्त्रार्थो मान्यो ... । यथा, ये दायभागप्रकरणे प्रक्रान्ताय ...... तेषां रघुनन्दनरामोऽत्र ग्रन्थे नाम्नाभिः कर्तुं यत्न इत्यर्थः । तर्हि किमर्थं प्रयास इत्यत आह किञ्चिति प्रमाणाधीनशास्त्राणां प्रमाणदर्शिनां मुनीनां सम्यग्भ्रमापहत्ये वाक्यविरोधपरिहाराय कृतिः पण्डितस्य मम यत्न इत्यर्थः । ... ...

इति यज्ञविधेति सुबोधम् ॥

Colophon. इति श्रीमद्रघुनन्दनचक्रवर्त्तिविरचिता दायभागसिद्धान्तकुमुदचन्द्रिका समाप्ता ॥ शकाब्दा १६९१ । श्रीहरिः शरणम् ।

विषयः । जीमूतवाहनकृतदायभागस्य व्याख्यानम् ।

No. 168. दायभागार्थदीपिका. By रघुरामशिरोमणिः. Substance, country-made paper, 12 × 5 inches. Folia, 8. Lines, 8 on a page. Extent, 232 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Hālisahar, Valdeghātā, Bābu Giriça Candra Gangopādhyāya. Appearance, tolerable. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

विद्याभूषणविख्यातः श्रीमान् रघुमणिः सुधीः ।
सर्व्वदेशेषु विख्यातः सर्व्वशास्त्रविशारदः ॥
विप्रश्रीरघुरामेण तच्छात्रेणातियत्नतः ।
क्रियते दायभागार्थदीपिका हृदिदीपिका ॥
जीमूतवाहनकृते दायभागेऽतिदुस्तरे ।
यार्थमालोच्य बहुधा संक्षेपेण प्रकाशिता ॥
सर्व्वव्यवस्थापत्रावली प्रमाणोपरिपूजिता ।
विदुषामपि चान्येषां सुखबोधाय कल्पिता ॥
गुरुणा येन कृतिना सम्मुखेन विवेचिता ।
कुर्य्यां श्रीनन्दिमिति कीर्त्तितः साधेन सुधीः
विद्यासमुद्र विततो बबहतो दाने च शौर्य्ये वरः ।
तेनादिष्टतया मया विरचिता स्वार्थे परार्थे परा
योऽप्यन्वन्द्य तपुकवानरकुले रामेश्वराख्यान्वयः ॥

मातमयं बहुविधं निपुणं विभाव्य
या भाविता छतिरियं सुधिया भवद्भिः
किञ्चित् कृपाञ्चितमनोऽत्र निवेशमेव
गौमत् सुखं मम तदा सफलप्रयासः ॥
पित्रादीनां धनलाभे यद्धनं स्यात् सुतादिकम् ।
पुत्रत्वादिकसम्बन्धात् तत् दायः परिकीर्त्तितः ॥

End. विभागज्ञानं विभागधर्म्मनिर्णयो लिखितेन च साक्षिणा व्यवहारेणापि तथा क्रयविक्रयादिना बुद्धा विभक्तता ज्ञेया । दृष्टमायष्टव्यादिभिः ।
तत्र साक्षी सपिण्डोऽतः सम्बन्धी तत् परः परः ।
देशजातिकुलश्रेणी-धर्म्मान् वीक्ष्य महीपतिः ।
तेन तेनैव धर्म्मेण तत्र तत्र विनिर्णयेत् ॥

Colophon. इति श्रीरघुनन्दनविद्याभूषणभट्टाचार्य्यात्मज श्रीरघुरामशिरोमणिभट्टाचार्य्यकृता दायभागार्थदीपिका पद्यावली समाप्ता ।

विषयः । संक्षेपेण दायभागार्थनिरूपणम् ।

No. 169. दीपिकावली. By हरिकृष्णः. Substance, country-made paper 14×2 inches. Folia, 49. Lines, 5 on a page. Extent, 796 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Candrakīrtigrāma, Post office Vaidyervāzār, District Ḍhākā, Paṇḍita Bhavānikānta Nyāyaratna. Appearance, old. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
कर्पूरीकृतसर्व्वाङ्गमेकमवनमद्भवम् ।
मन्दीश्वरमहं वन्दे पार्व्वतीप्राणनायकम् ॥
को विद्वान्सो ... ... सज्ज्ञानां ज्ञानदायिनी ।
हरिकृष्णेन श्रीरेव क्रियते दीपिकावलिः ॥
सर्व्वकर्म्मसुपादेया विघ्नविध्वंसकारयोः ।
तद्भुक्ता चैव सर्व्वेषां मदानां फलदायिका ॥
अस्यार्थः । सर्व्वकर्म्मणि विवाहादौ अन्नतारयोः प्रविष्टपादेया ग्राह्या तत् भुक्ता सर्व्वेषां मदानां फलदायिका फलदायकम् ॥ यतः सर्व्व प्रदानदमाद्यौ मृदा अपि न शुभफलदा इत्यर्थः ।

चन्द्रताराशुद्धिप्रशंसा ।

सप्तमोपचयाश्रयश्चन्द्रः सर्व्वत्र शोभनः ।

शुक्लपक्षे द्वितीयस्तु पञ्चमो नवमस्तथा ॥

अस्यार्थः । सर्व्वत्र शुक्लपक्षे कृष्णपक्षे च शोभनः शुक्लपक्षे पुनः द्वितीय-पञ्चमनवमस्थोऽपि शुभः ॥ चाणक्य इति । अथ जन्मनक्षत्रगतादपि नाडीनक्षत्रदोषो नास्ति । तथाच वराहः ।

जन्मनक्षत्रगतश्चन्द्रः प्रशस्तः सर्व्वकर्मसु ।

... ... ॥

चन्द्रशुद्धिः ।

सितमसितकुजजीवार्कास्त इन्दुर्नराणां

अथ ...... नवमस्थो ...... ।

सुतसुतनिधनगतेऽमृत्युपुत्रार्थमोऽपि

प्रचुरशुभफलं स्यात्ताराबलेन शुद्धिः ॥ इत्यादि ।

End. अथ वर्षाज्ञानम् ।

पञ्चम्यादिषु पञ्चसु कृष्णार्के भवति यदि रोहिणीयोगः ।

अधमतमाधमाधम ...... मध्यदम्भसां पातः ॥

अस्यार्थः । कृष्णार्के फाल्गुने यदि शुक्लपक्षस्य कृष्णपक्षस्य वा पञ्चम्यादिषु यदि रोहिणीयोगो भवति एतदुक्तं भवति पञ्चम्यां रोहिणीयोगे अधमतमा वर्षा ज्ञेया षष्ठ्यां योगे अधमा सप्तम्यां योगे मध्यमा एवं यथासंख्येनान्वयः ॥

Colophon. इति श्रीहरिकृष्णव्रतिना कृता दीपिकावलिः समाप्ता ॥ शुभमस्तु शकाब्दाः । १६२१ ॥

विषय: । अथ प्रथमं चन्द्रताराविशुद्धिनिरूपणम् । चन्द्रताराशुद्धिप्रशंसा । अथ जन्मादिसंज्ञानिर्णयः । राशिविभागनिर्णयः । लग्ननिर्णयः । राशिभोगनिर्णयः । दिगधिपति-निर्णयः । नक्षत्रनामनिर्णयः । योगनिर्णयः । योगानां वर्जनीयभागकथनम् । नन्दादिसंज्ञा-निर्णयः । शुभाशुभपक्षफलनिर्णयः । वारवेलानिर्णयः । उत्पातयोगनिर्णयः । अमृतयोग-निर्णयः । मध्यमामृतयोगनिर्णयः । अमृतयोगनिर्णयः । अमृतयोगप्रशंसा । उपादिसप्तम-निर्णयः । कालशुद्धिनिर्णयः । वर्जनकालनिर्णयः । अभिचारवादनिर्णयः । विवाहादियात्रिक-वेधसंक्षिप्तनिर्णयः । वारनिर्णयः । वैवाहिकतिथिनिषेधनिर्णयः । गोधूलिनिन्दा । नक्षत्र-निर्णयः । नाडीनक्षत्रयोगे मरणनिर्णयः । गण्डकदोषनिर्णयः । अवकहडागमननिर्णयः

पुत्रविवाहनिर्णयः । निषेकनिर्णयः । पञ्चामृतनिर्णयः । नवान्ननिर्णयः । विद्यारम्भनिर्णयः । उपनयननिर्णयः । चूडाप्रवाह-बीजवपन-गृहारम्भ-गृहप्रवेशनिर्णयः । अवमादिविचारनिर्णयः । शय्याभावनिर्णयः । यात्राविधिनिर्णयः । योगिनीफलनिर्णयः । नक्षत्रशूलनिर्णयः । कालनिर्णयः । विषुवादिसंक्रान्तिनिर्णयः । धान्यच्छेदनानिर्णयः । वर्षाज्ञाननिर्णयादिसूचकवचनसमूहसंग्रहः तेषां व्याख्यानञ्च ।

No. 170. दुर्गापूजापद्धतिः । (वलिनारायणीया) Substance, country-made paper, 14×3 inches. Folia, 57. Lines, 8 on a page. Extent, 1,995 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1774. Place of deposit, Vakadi, Teliveni, District Medinīpura, Paṇḍita Candranātha Cūḍāmaṇi. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय । अथ वलिनारायणीयदुर्गापूजापद्धतिः । तत्र शुक्लषष्ठ्यां सायं समये निवर्त्तितनित्यक्रियः बिल्वोदर-वद्याद्यनुपहत-सफलबिल्ववृक्षसमीपं गत्वा तन्मूलस्थानं गोमयेनोपलिप्य प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा उपविश्य । ॐ कर्त्तव्येऽस्मिन् वार्षिकशरत्कालीनायाः श्रीजयदुर्गाभट्टारिकायाः शुभबोधनामन्त्रणकर्मणि ॐ पुण्याहमित्यादि पुण्याहवाचनं कृत्वा स्वस्ति प्रवाच्य यथा अयं अद्यः शुभबोधोऽस्तु तत्र तारावारग्रहलग्नच्छायामन्त्रतेन योगोऽस्तु ... ... सङ्कल्पं कुर्यात् । यथा ॐ अद्य शिवे मासि शुक्ले पक्षे षष्ठ्यां तिथौ अस्मिन् विशिष्टभारतभूप्रदेशे गणपतिदुर्गाभट्टारिकायाश्चरणसरोजसन्निधौ अमुकगोत्रः श्रीअमुकदेवशर्म्मा अशेषप्रत्यूहयोत्तरोत्तरराज्यलक्ष्मीरविपुत्रपौत्रधनधान्याद्यवच्छिन्नसम्पत्त्यपेक्षितसिद्धि विपक्षक्षयकामः अःकर्त्तव्यश्रीदुर्गाभट्टारिकागृहप्रवेशनपूर्व्वकभगवत्पुराणोक्तेन प्रत्युविहितशरत्कालीनसप्तम्यष्टमीनवमीपूजानिमित्तं गणपत्यादिदेवतापूजापूर्व्वकं वृन्दारकवृन्दवन्दितचरणारविन्दायाः वार्षिकशरत्कालीनायाः श्रीजयदुर्गाभट्टारिकायाः शुभबोधनामन्त्रणकर्म्माहं करिष्ये । इत्यादि ।

End. ततो गृहमागत्य अच्छिद्रावधारणं कृत्वा कथामसिच्छेति शान्तिं कृत्वाशीर्व्वादं दत्वा ब्राह्मणेभ्यः गुडदुग्धभोजनवस्त्रताम्बूलानि प्रदाय । देवी जयदुर्गा प्रपन्ना काशराणी प्रीयतामित्युक्त्वा ते ब्राह्मणादयः प्रीयतामिति प्रतिवचनं दद्युः ।

Colophon. इति वह्निमारायणीये दुर्गापूजा समाप्ता ॥ • ॥ शकाब्दाः । १७०४ ॥

विषयः । अथदुर्गाभट्टारिकायाः पूजाविधिः प्रयोगादिश्च ।

No. 171. दुर्गार्चातत्त्वम्. By रघुनन्दनभट्टाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 14×3 inches. Folia, 30. Lines, 6 on a page. Extent, 652 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Serpur, District Mayamansiṃha, Paṇḍita Harasundara Tarkaratna. Appearance, tolerable. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ॥

प्रणम्य जगदीशानीं दुर्गां तत्प्रीतये बुधः ।
शरदर्चाविधिं तस्याः वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥
व्यवस्थायाः प्रपञ्चस्तु विशेषलिखितत्वतः ।
पूजाविशेष सम्यक्तं ज्ञातव्यं कोविदैरिह ॥
अथ दुर्गार्चातत्त्वम् ।
शरत्काले महापूजा क्रियते या च वार्षिकी ।
तस्यां ममैतन्माहात्म्यं श्रुत्वा भक्तिसमन्वितः ॥ इत्यादि ।

End. घृतार्भं कञ्चनं दृष्ट्वा देवब्राह्मणपूजनम् ।
दानं कुर्व्वीत कुर्य्याच्च नामं सर्व्वौषधिजले ॥

Colophon. इति वन्द्यघटीय-श्रीहरिहरभट्टाचार्य्यात्मज श्रीरघुनन्दनभट्टाचार्य्यविरचितं दुर्गार्चातत्त्वं समाप्तम् ॥ * ॥

विषयः । शरत्कालीनदुर्गापूजाव्यवस्था तत्र प्रमाणादिश्च ।

No. 172. दुष्टजलाशयप्रतिष्ठाविधिः । Substance, country-made paper, 13×3 inches. Folia, 3. Lines, 6 on a page. Extent, 54 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Yaçodal, District Mayamansiṃha, Kālācā̃d Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः शिवाय । अथ दुष्टजलाशयप्रतिष्ठाविधिः लिख्यते ।
वापीकूपतडागेषु विपन्ने पञ्चमानुषे ।
तस्य शुद्धिं प्रवक्ष्यामि स्वपूर्व्वोक्तिं यथाविधि ॥

End. ततः पूर्वां दक्षे (?) माल्यं विन्यस्य हविषां हुत्वा माल्युदकं दत्वाच्छिद्रावधारणं कुर्य्यात् ।

Colophon. इति वशिष्ठपञ्चरात्रोक्तदुर्गजलाशयप्रतिष्ठाविधिः समाप्तः ॥ ० ॥

विषयः । वापीकूपतडागादिषु पशुमानुषादिशवसंस्पर्शे सति तस्य पुनः संशोधनविधिः तत्प्रयोगश्च ।

No. 173. देवविवाहपद्धतिः । Substance, country-made paper, 12 × 2½ inches. Folia, 5. Lines, 6 on a page. Extent, 92 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1690. Place of deposit, Serpur, Mādhavapura, District Mayamansiṃha, Paṇḍita Gaṇgādhara Tarkasiddhānta. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. श्रीकृष्णाय नमः । अथ देवविवाहपद्धतिर्लिख्यते ।
उदीच्यां संस्थिते सूर्य्ये माघे वा मधुमासके ।
विवाहं कारयेद्देव्या प्रयत्नेन विपश्चिता ॥
सुयोगे सुदिने वाथ तृतीयायां विशेषतः ।
वैशाखस्य सुरश्रेष्ठ विवाहं कारयेत् बुधः ॥ इत्यादि ।

End. ततो हविषां दत्वाच्छिद्रावधारणं कुर्य्यात् । ततः सम्पटं देवं नीत्वा शय्यायां स्थापयित्वा षोडशोपचारैस्तस्मिन् मिथुनं सम्पूज्य नानाविधमहोत्सवं कुर्य्यात् ।
एवं विधानतः कृत्वा कन्यादानफलं लभेत् ॥

Colophon. इति देवविवाहपद्धतिः समाप्ता । शुभमस्तु शकाब्दाः । १६९० ॥

विषयः । विष्णुप्रतिकृतिविवाहनिरूपणपुरःसरेण तत्फलनिरूपणम् ।

No. 174. देवीगीता । Substance, country-made paper, 15 × 3 inches. Folia, 5. Lines, 6 on a page. Extent, 94 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Yaçodal, District Mayamansiṃha, Kālīcandra Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमः शिवायै ।
न पीनं नापीनं न हि परिमितं नापरिमितम् ।
न रक्तं नारक्तं न हि धवलितं नाधवलितम् ।

निराकारं नित्यं निगुणरहितं देवमजरम्
महात्मानं वन्दे परमसुखसच्चानन्दनिलयम् ॥

कूर्म उवाच ।

एवं सर्वगतं सूक्ष्मं कूटस्थमचलं ध्रुवम् ।
योगिनस्तत् प्रपश्यन्ति महादेव्याः परं पदम् ॥ इत्यादि ।

End. तेषां नित्याभियुक्तानां मया तत्त्वं समर्पितम् ।
नाशयामि ततः क्लेशं ज्ञानदीपेन चाचिरात् ॥

Colophon. इति कूर्मपुराणे दशमाध्याये देवीगीता समाप्ता ।

विषयः । आत्मज्ञानादिनिरूपणमुखेन देवीमाहात्म्यनिरूपणम् ।

No. 175. देवीमाहात्म्यकौमुदी. By रामकृष्णः. Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 23. Lines, 8 on a page. Extent, 793 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1687. Place of deposit, Sātbheyepāḍāgrāma, Post Office Vaidyervāzār, District Ḍhākā, Paṇḍita Nīlakamala Smṛtibhūṣaṇa. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो दुर्गायै ।

भगवन्तं नमस्कृत्य देवीं भगवतीमपि ।
तन्यते रामकृष्णेन देवीमाहात्म्यकौमुदी ॥

अथ तमेव विदित्वेति श्रुतेस्तत्त्वज्ञानस्य मोक्षसाधनत्वं सिद्धं तत्त्वज्ञाने च महामायाऽवर्णनादौ कर्णधारादिज्ञानद्वारा ... ... भगवत्प्रीतिं विना तत्त्वज्ञानं न सम्भवति । प्रीतिश्च नाराधनं विना आराधना च प्रभावज्ञानं विना । तत्प्रभावः सुरथाय राज्ञे मेधोमुनिना उक्तस्तयोः सम्वादो मार्कण्डेयेन उक्त इति भगवान् श्रीकृष्णद्वैपायनस्तदुक्तं मार्कण्डेयवाक्यमवतारयति मार्कण्डेय उवाचेति । एवं कथा मार्कण्डेयेन पुरा क्रौष्टुकिमुनिं प्रति पुराणं कथितं ... ... सावर्णिरित्यादि । सूर्यस्य पत्नीद्वयं संज्ञा सवर्णा च तत्र सवर्णाया अपत्यं सावर्णिर्नामित्यादि । पितृनामग्रहणार्थमाह सूर्यतनय इति । चतुर्दशानां पूरणोऽष्टमः तथाहि स्वायम्भुवः स्वारोचिषः ... ... चाक्षुषः वैवस्वतः सावर्णि ... ... ब्रह्मसावर्णिधर्मसावर्णिरुद्रसावर्णिदक्षसावर्णिचतुर्दशमनवः तत्राष्टमः सावर्णिः । ननु अष्टमपदं व्यर्थं तस्य वस्तुत एवाष्टमत्वादिति चेन्नहि

अन्यथा व्याख्येयं चतुर्भिरविमादिभिर्माभो ... ... चक्रेति चरमः । श्लोकै-
र्व्येवं योजना योऽष्टमो मनुः सावर्णिः पुराणे कथ्यते तदुत्पत्तिं मम मत्तः
विकीर्य्य महतः निशामय शृणु उत्पन्नवैऽनेनेति उत्पत्तिं महामायानुभावस्त्वं
शृणु ॥ इत्यादि ॥

End. प्राप्तः स वैश्यः ज्ञानं कीदृशं ममेत्यहमिति चक्षुः बोधः तस्य विच्युतिकारकं
अयं भावः चमादौ ममेति बुद्धिः देहे अहमिति बुद्धिश्च संसारहेतुः
तच्च्युतिकारकं तत्त्वज्ञानमेवेति । चतोभिरित्यनेन ... ...
सम्पन्नं चिन्नमेव येन चिभिः । चतचेति श्रुचि ... ... जन्म तदर्थं यतः
अन्यथा देवीदर्शनात् कथं पुनर्जन्म ... ... इत्यस्य वैयर्थ्यादपि च तेन
जन्मविना न मन्वन्तराधिकारः तेन तस्य जन्मार्थमेव मरणम् । सावर्णिरिति
... ... सावर्णिकः ... ... सम्बोधनं संसारनिवृत्तिं इच्छापि तुष्टत्वात्
... ... तव ज्ञानं भविष्यतीत्यादौ कालो नोक्तस्तेन तत्पश्चादित्यभिप्रायः ।
इत्युक्तं अभिलषितं तयोस्ताभ्यां अम्बिका चहमा बभूव । महामाया-
नुभावेन यथा मन्वन्तराधिप इत्यनेन यदुक्तं तत् स्मारयति एवं देव्या इति
सूर्य्याज्जन्म समासाद्य प्राप्य सावर्णिर्नाम मनुर्भविता भविष्यति इति देवी-
माहात्म्यं समाप्तम् ॥

Colophon. वेदव्यासेन करुणासागरेण विनिर्म्मिता ।
पतितानां जीवनाय चण्डी विजयते चिरम् ॥
व्याख्याता रामकृष्णेन चण्डिकेयं यथामति ।
सर्व्वशास्त्रं हि तात्पर्य्यं कोऽन्योविज्ञातुमीश्वरः ॥
इति महामहोपाध्याय उदीच्य-श्रीरामकृष्णभट्टाचार्य्यविरचिता चण्डिका-
टिप्पनी समाप्ता ॥ समाप्तेयं पुस्तिका शकाब्दाः । १६८७ ॥

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गतस्य सप्तशतीनामकस्य देवीमाहात्म्यस्य व्याख्यानम् ॥

No. 176. देवीमाहात्म्यचन्द्रिका. By शिवाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 12×2½ inches. Folia, 52. Lines, 7 on a page. Extent, 1,456 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭhālpāḍā, Post Office, Naihāti, Rāmatāraṇa Thākura. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।

प्रणम्य परमां देवीं कुमतिध्वंसकारिणीम् ।
शिवाचार्य्यो वितनुते देवीमाहात्म्यचन्द्रिकाम् ॥
यच्चतुर्भुजमिश्रेण धृतिदासादिनाच यत् ।
लिखितं तत्समालोक्य रच्यते तत्समासतः॥
प्राक्कित जैमिनिर्महाभारतकथां श्रोतुमिच्छन् मार्कण्डेयमहर्षिमुपगम्य प्रष्ट-
वान् नायमस्माकं कथाश्रवण इति । इत्यादि ।

End. चण्डितस्मात् श्रेयो नास्ति ।

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 177. देवीमाहात्म्यटीका, सिद्धान्तमञ्जरीनाम्नी. By कृष्णानन्दः. Substance, country-made paper, 11×2½ inches. Folia, 8. Lines, 10 on a page. Extent, 250 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1752. Place of deposit, District Vā̃kuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीश्रीरामः । ॐ चण्डिकायै नमः ।

भवानीचरणाम्भोजं प्रणिपत्य प्रवीयते ।
सिद्धान्तमञ्जरी चण्ड्याः कृष्णानन्देन धीमता ॥
चण्डिकायाः पूर्व्वपक्षं कृत्वा नत्वा शिवापतिम् ।
राद्धान्तः क्रियते तस्य मुग्धोपकृतये मया ॥
षट्सम्वादः ॥ आदौ पक्षिमुनिगणसम्वादस्तत्र मार्कण्डेयक्रौष्टुकिसम्वाद-
स्तत्र मेधःसुरथसम्वादः ॥ निशामय तदुत्पत्तिमिति ॥ इत्यादि ॥

End. ननु चाक शब्दे चलोपो भवति कथमेतत् क्वचिदपवादविषयेऽप्युत्सर्गो विधि-
र्निविशत इति वाक्ये चकारलोपप्राप्तेऽपि वृद्धिः ॥ उपेहीति क्वचित् ॥
यद्वा चकारादिति एषि पचालोपः । च इति सुरथसम्बोधनम् । तथाच
कृष्णे सम्बोधनेऽप्यग्रे शोभायामः प्रकीर्त्तितः ।
नत्वा देवीपदद्वन्द्वं कृष्णानन्देन भिक्षुणा ॥
संक्षिप्य रचिता ह्येषा देवीमाहात्म्यटीप्पनी ॥ * ॥

Colophon. इति कृष्णानन्दविरचिता सिद्धान्तमञ्जरी समाप्ता ॥ शुभमस्तु शक १७५२ ।

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्यस्य संक्षेपेण व्याख्यानम् ।

No. 178. देवीमाहात्म्यटीका. By गोपालः. Substance, country-made paper, 13 x 2½ inches. Folia, 12. Lines, 8 on a page. Extent, 288 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Viṣṇupura, District Vākuḍā, S'ri Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ॥

यस्याः कोटि जनन्ति सन्ति कतिधा नो सन्ति वाद्यं
विश्वं ब्रह्मपरेन्द्रशङ्करमुखाः कोऽकस्य चापदे । (?)
यत्पादाब्जरजःकणाचनमिवाखद्रस्य यत्सम्पदा
तां वन्दे जगदीश्वरीं भगवतीं सच्चिन्मयीमम्बिकाम् ॥
श्रुतिं स्मृतिं चापि पुराणजातं
विलोक्य तन्त्राणि शिवोदितानि ।
गोपालनामा विबुधो विधत्ते
टीकामिमां सप्तशतीस्तवस्य ॥
यद्यस्ति टीका प्रचुरा कवीनां
निवेशितासन च सत्प्रमेयाः ।
तथापि टीका मम दुर्गमीया
बुधैरयं शुद्धिं कृतोऽञ्जलिर्मे ॥
सन्ति चेत् बहवो दोषा गुणलेशोऽपि क्वचित् ।
धनुरुद्धन्तु दृष्टन्तु सन्तो गुणकर्य मम ॥ इत्यादि ।

End. अस्थितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्यव्याख्यानम् ।

No. 179. देवीमाहात्म्यविवरणम्. By गोपालमिश्रः. Substance, country-made paper, 12 x 3½ inches. Folia, 88. Lines, 7 on a page. Extent, 2,233 çlokas. Character, Bengali. Date, Sᴋ. 1618. Place of deposit, Hālisahar, Caudhuripāḍā, Vecārāma Bhaṭṭācāryya. Appearauce, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

सुविचार्य्य बहून् ग्रन्थान् शिष्यव्याख्यानकाङ्क्षया ।
श्रीमद्गोपालमिश्रेण चण्डीव्याख्या वितन्यते ॥
पुरा किल भगवद्बादरायणशिष्येण महाभारतविषयकथाकाङ्क्षया जैमिनिना
मार्कण्डेयमुनिः पृष्टः ॥ इत्यादि ।

End. एवं अनेन प्रकारेण ऋषिपर्षभः ऋषिश्रेष्ठः । यथा स्युरुत्तरपदे व्याघ्रपुङ्गव-
र्षभकुञ्जराः सिंहशार्दूलनागाद्याः इत्यमरः । देव्याः सकाशात् वरं लब्ध्वा
सूर्य्यात् जन्म समासाद्य सावर्णिर्मनुर्भविता इत्यन्वयः । एतत् द्विपाठः
कर्त्तव्यः इति ॥

Colophon. इति श्रीगोपालमिश्रकृतायां चण्डीटीकायां देवीमाहात्म्यविवरणं समाप्तम् ॥

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 180. **देवीमाहात्म्यवृत्तिः.** By **गोविन्दरामसिद्धान्तवागीशः.** Substance, country-made paper, 16 × 4 inches. Folia, 62. Lines, 7 on a page. Extent, 1,736 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naḍiyā-grāma, Post Office Lonsing, District Pharidpur, Paṇḍita Çaçibhūṣaṇa Smṛtiratna. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमश्चण्डिकायै ।

यत्पादपद्ममनिशं परिचिन्त्य भक्त्या
योगीन्द्रवृन्दपरिवन्द्यपदो हरोऽभूत् ।
तत् देवमानुषसुरारिगणैः प्रपूज्यं
भक्त्याप्यनन्यमतिकः सततं नमामि ॥
यस्याः प्रसादात् बलभित्प्रधानाः
स्वराज्यभाजोऽप्यभवन् दिवीशाः ।
तस्याः स्तुतेर्वृत्तिरियं प्रकाश्यते
गोविन्दरामेण विपश्चितां मुदे ॥
यद्यप्यत्र बहुभिरेव निबन्धकृद्भिर्विविधं व्याख्यातं तथाप्यत्र स्वस्वविशेष-
विज्ञानायैतद्विद्वद्भिरालोकनीयम् । पुरा किल भगवद्बादरायणान्तेवासी
जैमिनिर्भारतीयकथानन्तरं सावर्ण्युत्पत्तिं भगवन्तं मार्कण्डेयं पृष्टवान् कार्य्या-
न्तरव्यापृतेन तेन कथां कथयितुं मम नायं समयः किन्तु विन्ध्यपर्वत-

वासिनः सर्व्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञा मच्छिष्यासन्नाराः पक्षिणः स्युस्तान् पृच्छेत्युप-
दिष्टोऽसौ गत्वा तान् पृष्टवान् ते च साङ्गाद्दमात्मभाग्यं वर्णयन्तो मेधः-
सुरथसमाद्यात्मिकां भास्करये मार्कण्डेयेन कथितामितिहासकथामुपवर्ण-
यितुमारभमाणा अथुर्मार्कण्डेय उवाचेति । मकण्डोरपत्यं मार्कण्डेयः ...
... ... पूर्व्वस्वरस्य वृद्धिः । ... ... इत्युकारलोपः ।
यद्यपि जैमिनिमुनिस्थाने पक्षिणामेव वचनकर्तृत्वं ततः पक्षिण ऊचुरित्येव
वक्तुं युज्यते तथापि मार्कण्डेयेनोपदिष्टाः कथाः पक्षिभिरुच्यन्ते इति मार्क-
ण्डेय उवाचेति । सावर्णिरिति । योऽष्टमो मनुः कथ्यते स सावर्णिस्तदु-
त्पत्तिं मम स्थाने निशामय शृणु मम किम्भूतस्य विस्तराद्वदतः प्रपञ्चात्
कथयतः सावर्णिरिति ... ... दित्यादन् । अष्टमो मनुः किम्भूतः सूर्य्य-
तनयः सूर्य्यतनय इति पदेन समुद्रकन्यायाः सवर्णाया अपत्यव्यावृत्तिः ।
सावर्णिरिति पदेन सूर्य्यपत्न्याश्छायाया अपत्यव्यावृत्तिरिति । ननु निशा-
मयेत्यत्र शमोऽदर्शन इत्यनुशासनात् कथं नमानुबन्धानां ह्रस्वः सत्यं संज्ञा-
पूर्व्वकत्वात् ह्रस्व इति केचित् । वस्तुतस्तु द्वयोरपि ज्ञानवचनादित्यनुशासनात्
ज्ञानातिरिक्तबोधन ... ... एवास्य सानुबन्धत्वं यथा
उपशमयति रोगानिति प्रकृते तु मचं ज्ञानं शमोऽर्थः ॥ इत्यादि ॥

End. मार्कण्डेय उवाच । इतीति । देवी इति एवं प्रकारेण तयोर्यथाभिलषितं
वाञ्छितं वरं दत्वा भक्त्या ताभ्यामभिष्टुता सती सद्यस्तत्क्षणं अन्तर्हिता
अदृश्या बभूव । एवमिति । एवं प्रकारेण देव्या देवीसकाशाद् वरं लब्ध्वा
क्षत्रियश्रेष्ठः सुरथः सूर्य्यात् जन्म समासाद्य संप्राप्य सावर्णिर्मनुर्भविता ।
श्लोकमेतत् वारद्वयं केचित् पठन्ति तद्द्विधाप्रमाणं वचनाभावात् । प्राचीन-
व्यवहाराभावाच्च ॥

Colophon. वेदाग्निरेतोनयनानि (?) पृथ्वी-
गते शकाब्दे गिरिजापदाब्जम् ।
सञ्चिन्त्य चण्डीस्तुतिटिप्पनीमेतां
गोविन्दरामो विततान विप्रः ॥
मयोक्तमिह यत्किञ्चित् विरुद्धसम्मतं भवेत् ।
तत् क्षन्तव्यं विपश्चिद्भिः क्षमासारा हि साधवः ॥
इति श्रीगोविन्दरामसिद्धान्तवागीशभट्टाचार्य्यकृतायां देवीमाहात्म्यवृत्तौ देवी-
माहात्म्यं समाप्तम् ॥

विषयः। मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्यस्य व्याख्यानम् ॥

No. 181. देवीमाहात्म्यवृत्तिः. By नरसिंहचक्रवर्त्ती. Substance, country-made paper, 14 × 1 inches. Folia, 112. Lines, 3 on a page. Extent, 1,407 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Ichāpurāgrāma, Paṇḍita Hariprasāda Tarkālaṇkāra. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय। ॐ नमश्चण्डिकायै।
देव्याः पादयुगं मनोज्ञमतुलं ब्रह्मादिभिः सेवितं
भीतोभीतिहरं भयं सुररिपोर्मुक्तिप्रदं योगिनाम्।
नत्वा कोपमशेषमस्तमयनं ज्ञात्वा च तत्त्वं मुने-
र्व्याख्याः श्रीनरसिंह एव तनुते माहात्म्यतत्त्वं क्रमम् ॥
पुरा किल भगवद्वादरायणशिष्येण भारतकथाकाङ्क्षिणा जैमिनिना मार्कण्डेयमुनिः पृष्टो नायं कथासमय इत्युपेक्षमाणो विन्ध्याचलनिवासिनश्चतुरः पक्षिणः प्रक्ष्यतीति तमादिदेश। तदनन्तरं जैमिनिना पृष्टास्ते मार्कण्डेयभागुरिसंवादात्मकमिति वाससमनुवर्ण्यमानकथामारभमाणास्ते अष्टमीं मार्कण्डेय उवाचेति। इत्यादि।

End. ताभ्यामित्युभयत्रान्वयः। ताभ्यां दत्त्वा ताभ्यामभिष्टुतेति एवं वरं देव्याः सकाशात् लब्ध्वा क्षत्रियर्षभः क्षत्रियश्रेष्ठः सुरथः सूर्य्याज्जन्म समासाद्य सम्प्राप्य सावर्णिर्मनुर्भविता। इति मार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्यं समाप्तम्। माहात्म्यमिति महात्मनोभावः माहात्म्यं ष्यञ्। एवं सर्व्वत्रैव बोध्यम् ॥

Colophon. इति श्रीनरसिंहचक्रवर्त्तिकृता देवीमाहात्म्यटीका समाप्ता ॥

विषयः। मार्कण्डेयपुराणीयदेवीमाहात्म्यस्य व्याख्यानम् ॥

No. 182. देवीमाहात्म्यमञ्जरी. By नरसिंहचक्रवर्त्ती. Substance, country-made paper, 12 × 2½ inches. Folia, 58. Lines, 7 on a page. Extent, 1,573 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1595. Place of deposit, Ariyādaha 24-Parganas, Paṇḍita Haripada Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. अथ प्रथमपर्व्व माचि तेन द्वितीयपयप्रारम्भणाक्षं चिकितम् ॥ सूर्य्येतनयः तद्रुत्पत्तिं निशामय प्रभु आमीचि चेत्यर्थः । समानः वर्णो यस्याः स सवर्णा यस्या अपत्यं सावर्णिः इत्यादि ।

End. एवं अभिलषितं वरं देव्याः सकाशाल्लब्धा अभियर्षभः सुरथः सूर्य्याज्जन्म समासाद्य संप्राप्य सावर्णिर्मनुर्भविता ।

Colophon. इति मार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्यं समाप्तम् ।
कृता श्रीनरसिंहेन द्विजेन चक्रवर्त्तिना ।
एतां चित्तविनोदाय देवीमाहात्म्यमञ्जरी ॥ • ॥
बाणाङ्केन्दुविधौ शाके मासे च माधवाह्वये ।
पूर्णीकृता पुस्तिकेयं रामेन्द्रेण द्विजन्मना ॥

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्यटीका ।

No. 183. देवीमाहात्म्यवृत्तिः, (तत्त्वावबोधिनी). By विद्याविनोदाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 14 × 4½ inches. Folia, 50. Lines, 10 on a page. Extent, 1,750 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Hālisahar Valdeghāṭā Bābu Giriça Candra Gaṅgopādhyāya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमश्चण्डिकायै ।
यया जगत्या (?) मूढं भात्यमेकमनेकवत् ।
विद्याविनोदाचार्य्येण चण्डीटीकां करोत्यमूम् ॥ इत्यादि ।

End. विवस्वतो जन्म उत्पत्तिं समासाद्य सावर्णिर्मनुर्भविता सावर्णिरभूत् मनुर्भविष्यति इत्यर्थः । अद्यतने लङ् अनद्यतने च लङ् भूते च लङ् महाभाग इति प्रथम-मपि सङ्गतम् ।

Colophon. इति विद्याविनोदाचार्य्यकृतायां चण्डीटीकायां तत्त्वावबोधिन्यां देवी-माहात्म्यं समाप्तम् ॥ • ॥

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्यस्य व्याख्या ।

No. 184. देवीमाहात्म्यवृत्तिः, (तात्पर्य्यकौमुदीनाम्नी). By रघुनाथचक्रवर्त्ती. Substance, country-made paper, 14½ × 2½ inches. Folia, 61. Lines, 8 on a page. Extent, 2,653 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1617. Place of deposit, Sātbheyepāḍāgrāma, Post Office Vaidyerbāzār, Parganā Sonargā, Paṇḍita Tārākānta Vācaspati. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । ॐ नमः सरस्वत्यै ।
मङ्गल्ये सर्व्वकार्य्यादौ ... ... प्रचक्षते ।
माहात्म्याद्यं शिवो चेरन्नमवलम्बते ॥
धामन्दैकनिकेतनं सुकृतीनां ... ... •
ब्रह्मेन्द्रादिनमस्कृतं ... ... ।
न सद्भावबोधानां ... ...
तद्वन्दे जगदम्बिकापदयुगं रक्ताम्बुजाभप्रभम् ॥
सत्कुलद्विजराजेन सम्यग्बोधारिवर्त्मना ।
श्रीमता रघुनाथेन कौमु ... ... ॥
... ... न तत्त्वप्रदायिनी ।
तात्पर्य्यकौमुदी धीरा यथावदवधीयताम् ॥ • ॥

इह तु देवीमाहात्म्यव्याख्यावसरे प्रथमं तत्पाठविशेषो लिख्यते । ॐ नारायण ... ... कस्य नारायणादिनामषट्कनिरूपितदेवता नमस्कृत्य ।
नारायणं नमस्कृत्य नरञ्चैव नरोत्तमम् ।
देवीं सरस्वतीञ्चैव ततो जयमुदीरयेत् ॥
तत्र नारायणप्रलयकालीन सागरजस्य ... ... नरः बलरामादि-शरीरपरिग्रहोऽवतारविशेषः । नरोत्तमः पुरुषोत्तमः श्रीकृष्ण इति यावत् । कृष्णस्तु भगवान् स्वयमिति भागवतवचनात् । देवी भगवती आद्या शक्तिः । यदनुग्रहात् च ... ... श्रोतु सत्यधिकं भवति । सरस्वती सर्व्ववाङ्मयाधिष्ठातृदेवता वाग्देवतेति यावत् । व्यासः पुराणेतिहासादीनि शास्त्राणि वेद्यायनि वा (?) व्यासो बादरायणः कवीन्द्र इति व्याख्यायते । एतान् प्रणम्य जयं उदीरयेत् पठेदित्यर्थः । तत इत्यस्य वाक्यालङ्कारप्रयोजनमात्रमर्थः । धामन्तर्य्यस्य यवन्तपदेनोपलब्धेः । जयमिति कृष्णद्वैपायनप्रणीतपुराण-भारत भागवतादि । एतस्य देवीमाहात्म्यग्रन्थस्य शिवमङ्गलरूपत्वात् । ...... तदादौ तदन्ते च प्रणवं दत्वा पठेत् इति शास्त्रार्थः ।

तत्पाठकाय ताहग्मसन्नुमत्तमाचितसन्मुखकमनवंग्रावर्न स्थापयित्वा पठे-
दित्यासां विस्तरः । इत्यादि ।

End. एवमिति एवंप्रकारेण सुरथः देव्या वरं लब्ध्वा क्षत्रियर्षभः क्षत्रियश्रेष्ठः
सूर्य्याज्जन्म समासाद्य ...... पुनरादृत्तिः समाप्तिं द्योतयति । तथा चाया-
दिति चातुर्भुजी ॥ ० ॥

Colophon. इति श्रीरघुनाथचक्रवर्त्तिकृतायां तात्पर्य्यकौमुद्यां देवीमाहात्म्यटीकायां
देवीमाहात्म्यव्याख्यानं समाप्तम् ॥

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत देवीमाहात्म्य व्याख्यानम् ।

No. 185. देवीमाहात्म्यवृत्तिः, (विद्वन्मनोरमा). By गौरीवरः. Substance, country-made paper, 13 × 3½ inches. Folia, 55. Lines, 10 on a page. Extent, 2,681 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1515. Place of deposit, Kāṭhālpāḍā *viâ* Naihāti, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमश्चण्डिकायै ।

पान्तु वां चण्डिकाचण्डकोदण्डचण्डनिस्वनाः ।
दुरितौघतमश्छाये चण्डनैकाभ्रपण्डिताः ॥
संक्षिप्तसारविदुषा श्रीगौरीवरशर्म्मणा ।
क्रियते सप्तशतिकाटीका विद्वन्मनोरमा ॥

... द्वैपायनाभिधानमहर्षिवेदव्यासप्रोक्तजयाख्यमार्कण्डेयपुराणान्तर्गतसाव-
र्णिकमन्वन्तरीय सावर्णिः सूर्य्यतनय इत्यादि सावर्णिर्भविता मनुरित्यन्तस्य
देवीमाहात्म्यप्रकाशकस्य ग्रन्थसन्दर्भस्य यथाशक्ति व्याख्यानमारभ्यते ॥

End. एवमनेन प्रकारेण क्षत्रियर्षभः क्षत्रियश्रेष्ठः तथाच सुबन्तपदे व्याघ्र-
पुङ्गवर्षभकुञ्जराः । सिंहशार्दूलनागाद्याः पुंसि श्रेष्ठार्थगोचरा इत्यमरः ।
सुरथः देव्याः सकाशात् वरं लब्ध्वा सूर्य्याज्जन्म समासाद्य सावर्णिर्मनु-
र्भविता इति ॥ ० ॥

Colophon. इति श्रीगौरीवरकृतायां विद्वन्मनोरमायां सप्तशतिकाटीकायां देवीमाहात्म्यं
समाप्तम् ॥ ० ० ॥ ० ० ॥

बाणेन्दुपक्षेन्दुमिते शकाब्दे प्रणम्य गौरीवरचारविन्दम् ।
.... ॥

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 186. देवीमाहात्म्यटीका, (सप्तशतीविवेकः). By रामचन्द्रवाचस्पतिः. Substance, country-made paper, 11 × 4 inches. Folia, 120. Lines, 7 on a page. Extent, 2,250 çlokas. Character, Bengali. Date, (?) Place of deposit, Bhāṭpāḍā, 24-Parganas, Paṇḍita Rāmendra Nyāyavāgīça. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

यामागमानां प्रकृतिं मुनीन्द्रा
नामेव वाणीं प्रतिपादयन्ति ।
अन्ये तु लक्ष्मीं परकृपवाणीं
श्यामाजगत् पर्वतनन्दिनी सा ॥
प्रणम्य चण्डीचरणारविन्दं
श्रीरामचन्द्रो द्विजमण्डलस्य ।
सुबोधिनीं सप्तशतीविवेकं
चकार चण्डीमहिमैकसारम् ॥
... ... सप्तशतीविवेकं
तनोति सन्तोषकरीं कवीनाम् ।
पुरा किल भगवन्नारायणशिष्येण भारतविषयकीर्त्तिना जैमिनिना पृष्टो मार्कण्डेयो मुनिः । इत्यादि ॥

End. देवी इति वरं तयोरभिलषितं दत्त्वा ताभ्यां वैश्यसुरथाभ्यां अभिष्टुता सती तत्क्षणात् अन्तर्हिता बभूव । अन्तर्दधौ । एवमिति एवं देव्याः सकाशात् वरं लब्ध्वा क्षत्रियर्षभः क्षत्रियश्रेष्ठः सुरथः सूर्य्याज्जन्म समासाद्य प्राप्य सावर्णिर्मनुर्भविता ॥

Colophon. इति मार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्यं समाप्तम् ॥ इति रामचन्द्रवाचस्पतिकृता चण्डीटीका समाप्ता ॥ ० ॥

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 187. दोलयात्राप्रमाणतत्त्वम्. By रघुनन्दनभट्टाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 14×2½ inches. Folia, 4. Lines, 8 on a page. Extent, 132 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Serpur, District Mayamanasiṁha, Paṇḍita Harasundara Tarkaratna. Appearance, tolerable. Verse. Correct.

Beginning. श्रीहरिः । फाल्गुनपौर्णमास्यां दोलयात्रामाह तीर्थचिन्तामणौ ब्रह्मपुराणम् ।

फाल्गुन्यां संयतो भूत्वा गोविन्दस्य पुरं व्रजेत् ।

गत्वा दोलागतं दृष्ट्वा गोविन्दं पुरुषोत्तमम् ॥ इत्यादि ।

End. पञ्चम् द्वितीयं हरति गोहत्याद्युपपातकम् ।

त्रिजन्मकृतपापानि तृतीये च न संशयः ॥

इमां यात्रां कारयित्वा चक्रवर्त्ती भवेन्नरः ।

ब्राह्मणस्य चतुर्व्वेदे ज्ञानञ्च जायते ध्रुवम् ॥ * ॥

Colophon. इति श्रीरघुनन्दनभट्टाचार्य्यविरचितं दोलयात्राप्रमाणतत्त्वं सम्पूर्णम् ॥

विषयः । श्रीकृष्णस्य दोलयात्राप्रकरणादिनिरूपणम् ।

No. 188. दोलयात्रामृतम्. By नारायणतर्काचार्य्यः. Substance, country-made paper, 18×3½ inches. Folia, 3. Lines, 8 on a page Extent, 123 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā Vikramapura Vajrayoginigrāma Paṇḍita Kālikānta Çiromaṇi. Appearance fresh. Prose and verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

नत्वा गोविन्दपादाब्जं दृष्ट्वा च स्मृतिसङ्ग्रहान् ।

नारायणो वितनुते दोलयात्रामृतं सुधीः ॥

स्कन्दपुराणे ।

फाल्गुने मासि राजेन्द्र चर्च्चमर्च्चरि शान्तिमे । (?)

गोविन्दं दोलयेद् यो वै स वैकुण्ठपुरं व्रजेत् ॥

हस्तिकायां ध्वजोत्थानं ज्येष्ठायां वपनं तथा ।

दोल उत्तरफल्गुन्यां यात्रामेतां सुदुर्लभाम् ॥

ब्रह्मवैवर्त्ते ।

चविचाघः चपान्ते च फाल्गुनर्क्षे नृपोत्तम ।

गोविन्दं दोलयेद् यो वै स वैकुण्ठपुरं व्रजेत् ॥ इत्यादि ।

End.

दोलिकां कारयेद् यस्तु पौर्णमास्यां नरोत्तम ।
सपत्ना कुङ्कुमादाय विष्णोर्लोके महीयते ।
इत्याचारविधानेन पूजयेच्च जनार्दनम् ।
होमं कृत्वा विधानेन ततो यात्रां समापयेत् ॥

Colophon. इति नारायणतर्काचार्य्यविरचितं दोलयात्रातत्त्वं समाप्तम् ।

विषयः । फाल्गुनपौर्णमास्यां भगवतो दोलयात्राविधिविवेचनम् ॥

+ **No. 189.** द्रव्यगुणसङ्ग्रहटीका. By शिवदासः. Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 77. Lines, 7 on a page. Extent, 2,194 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā Bhagavān Candra Dāsa Kavirāja, Appearance, old. Prose and verse. Incorrect. (Comm. on Dravyaguṇa de Cakrapāṇidatta).

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

अज्ञानगाढतिमिरपरिभूतमिदं जगत् ।
प्रससाद यतस्तस्मै कस्मैचिन्महसे नमः ॥
कणादसांख्यायुर्व्वेदतन्त्राणां पारदृश्वनः ।
तातस्यानन्तसेनस्य वन्दे चरणपङ्कजम् ॥
महदादिनिकायोऽयं यस्याः प्रादुरभूत् किल ।
सतीं गुणमयीं भक्त्या भैरवीं जननीं भजे ॥
रचितश्चक्रदत्तेन यो द्रव्यगुणसङ्ग्रहः ।
श्रीमता शिवदासेन तस्य व्याख्या विधीयते ॥
नोक्ताश्चक्रेण ये द्रव्यगुणा विस्तरभीरुणा ।
तेऽपि प्रसक्तो लेख्याः शिष्यव्युत्पत्तये मया ॥ इत्यादि ।

End.

इदानीमस्य सङ्ग्रहग्रन्थस्योपादेयतां दर्शयितुमाह ।
तन्त्राणां सारमाकृष्य द्रव्याणां गुणसङ्ग्रहः ।
भिषजामुपकाराय रचितश्चक्रपाणिना ॥
आसीत् सभायां शिखरेश्वरस्य
लब्धप्रतिष्ठः किल लाउसेनः ।
वाणीविलासं कविसार्व्वभौमं
विजित्य यः प्राप यशो दुरापम् ॥

श्राकृत्स्नेनस्य तनयतोऽभूत्
तस्यापि सञ्जीवरसेननामा ।
तस्याथ भूतवरवयपूत-
सत्याध्वनम्यजनयोऽथ जज्ञे ।
योऽन्तरङ्गपद्वीं दुरवापां
ध्यमप्यतुलकीर्त्तिरवाप ।
गौड़भूमिपतितोऽपि कथाच- (?)
वतृत्ततस्य ललितः ललितैषा ।

Colophon. समाप्तोऽयं ग्रन्थः ।

विषयः । चक्रपाणिदत्तकृतद्रव्यगुणसंग्रहाभिधानवैद्यकग्रन्थस्य व्याख्यानम् । मदनुत्रात-पूरणञ्च ।

No. 190. द्वात्रिंशत्सिंहासनकथा. By वररुचिः. Substance, country-made paper, 17×3 inches. Folia, 46. Lines, 8 on a page. Extent, 1,472 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1719. Place of deposit, Naihāti, District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Çāstrī. Appearance, tolerable. Prose. Incorrect.

Beginning. (अस्य प्रथमपत्रं नास्ति येन द्वितीयपत्रस्य प्रारम्भवाक्यं लिखितम् ।) ततश्च भूखननादिभिरनेकप्रकारैः कनकरत्नमयद्वात्रिंशत्पुत्तलिकाभिरुपेतं चन्द्रकान्तमणिमयं अद्भुतशोभायं तेजसा जाज्वल्यमानं सिंहासनं प्रादुरभूत् । इत्यादि ।

End.
चिल्लोकी येनथा अकृतगुरमानः प्रभयरो
वसन्तः पर्य्यायोपनताङ्कसन्ततकुथा दूरे ।
एतत्कल्पचामन्दमोपहतो धना सुवदना श्यामा मनोहारिणी । (?)
ईषत्कुञ्चितमध्यभागललिता सुवर्णरोमावली ।
पूर्णायेन ... ... नमो दूरम् । ० ॥

Colophon. इति वररुचिकृत द्वात्रिंशत्कथनं सम्पूर्णम् । शाके १७१९ लिखितमेतत् ।

विषयः । द्वात्रिंशत्पुत्तलिकाभिर्विक्रमादित्यस्य गुणवर्णनम् ।

No. 191. द्वादशयात्राप्रयोगः. By विद्यानिवासः. Substance, country-made paper, 16 × 2½ inches. Folia, 22. Lines, 5 on a page. Extent, 469 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vāḍari, Mayamanasiṁha, Paṇḍita Çivacandra Nyāyabhūṣaṇa. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीदुर्गायै नमः ।

ब्रह्माण्डोदरनिर्भररसमाधुरीभाञ्जि ।
विद्यानिवाससूनुर्वै यात्राकर्म्माणि सद्म्नो भर्तुः ॥
कोऽत्र विधिनिषेधौ श्रीकमलविषया तथा शेषः ।
तदपि विधेरनुमत्या सत्वाख्यं निराकुर्व्वः ॥

इह खलु भगवद्दर्शनानुपचितप्रेमाकलितलोकपुञ्जनरपदवैर्भक्तियोग एवो-
देशत इति ब्रह्मविज्ञापितेन प्रतिमारूपिणा भगवता वरप्रदानेन यात्रा
प्रवर्त्तिता । इत्यादि ।

End. तस्मिन् काले तु ये भक्त्या कृष्णं पश्यन्ति मानवाः ।
न तेषां पुनरावृत्तिः कल्पकोटिशतैरपि ॥
विष्णोः स्वरूपमासाद्य विष्णुलोके वसन्ति ते ।
ततः काञ्चनादिदक्षिणां दद्यात् एवमेव महासमस्या चतुर्द्दशीपर्य्यन्तं
श्रीजगन्नाथं पूजयेत् ।

Colophon. इति विद्यानिवासोक्तद्वादशयात्राप्रयोगः समाप्तः ॥ * ॥

विषयः । श्रीमज्जगन्नाथदेवस्य द्वादशयात्राप्रयोगादिनिरूपणम् ।

No. 192. धर्म्मदीपिका. By चन्द्रशेखरः. Substance, country-made paper, 18 × 5 inches. Folia, 33. Lines, 8 on a page. Extent, 1,056 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganas, Paṇḍita Haraprasāda Çāstri. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

नत्वा शिवपदद्वन्द्वं तातपादनिषेवितम् ।
तत्प्रभावर्द्धिताशाभिः क्रियते धर्म्मदीपिका ॥
विद्याभूषणविख्यातः षड्दर्शनमते सुधीः ।
तत्सुतस्तादृशो श्रीमान् ततोऽधीती च तत्सुतः ॥

श्रीचन्द्रशेखरो नाम्ना ख्यातो वाचस्पतिः कृती ।
कृतीनाञ्च प्रकाशार्थं तनोतीमां प्रदीपिकाम् ॥
तच्च मीमांसातर्क एव वेदतन्मूलकशास्त्रार्थप्रकाशकः । तथाच भट्टमीमांसा-
संज्ञकस्तर्कः सर्व्ववेदसमुद्भवः । सर्व्वेषां वेदानां समुद्भवः प्रकाशो यस्मादिति
विग्रहः । इत्यादि ।

End. अशक्यार्थे विध्यसम्भवात् अस्यार्थः अशक्यार्थे असम्भवार्थे विध्यसम्भवात्
विधेरेव प्रवृत्तेः अतो विधेयं यथासम्भवं विधेयं व्यवस्थापयति । तथाचोक्तम् ।
क्रत्वादिषु श्रुवादीनां व्याकोपस्य च मन्तुषु ।
अर्थापत्तिवशात् तत्राद्यवस्थैवेत्यवस्थितिः ॥

Colophon. प्रथमपादस्य शेषः ॥ * ॥ श्रीश्रीगुरवे नमः । ॐ हरये नमः ॥ श्रीरामः ॥

विषयः । अत्र प्रथमं विधिनियमपरिसंख्यादीनां यथासम्भवं मीमांसा । ततोऽधिकरण-
निर्व्वक्तिः । ग्रहाधिकरणनिरूपणम् । आदित्यन्यायनिरूपणम् । विकल्पनिरूपणम् । कपालाधि-
करणनिरूपणम् । प्रतिनिध्यधिकरणनिरूपणम् । तदादितदन्तन्यायनिरूपणम् । सर्व्वशक्त्यधि-
करणनिरूपणम् । योगसिद्ध्यधिकरणनिरूपणम् । तन्त्रप्रसङ्गन्यायौ । स्तुतशस्त्राधिकरणञ्च ।

No. 193. धर्म्मविवेकः. By हलायुधः. Substance, country-made paper, 8×3 inches. Folia, 3. Lines, 7 on a page. Extent, 36 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Thānā Kerāṇigañja, Sāktāgrāma, Paṇḍita Trilocana Tarkālaṇkāra. Appearance, fresh. Verse. Correct.

Beginning. श्रद्धावीजो वेदविप्राम्बुसिक्तः
शाखाविद्यालालितो दमापि ।
पुष्पान्यर्था द्वे फले स्थूलसूक्ष्मे
मोक्षः कामो धर्म्मवृक्षोऽयमीशः ॥
यातः क्ष्मामखिलां प्रदाय हरये पातालमूलं बलिः
मन्तुप्रश्नविसर्ज्जनात् स च मुनिः स्वर्गं समारोपितः ।
भावाख्यादसतीं सतीं सुरपुरीं कुन्तीं समारोपयत्
या सीता पतिदेवतामदहथो धर्म्मस्य सूक्ष्मा गतिः ॥ इत्यादि ।

End. अस्मिन् कुरवः सर्व्वे धर्म्मो रक्षति धार्म्मिकम् ।
एतज्ज्ञात्वमनघैव किमन्य च भविष्यति ॥
जयोऽस्तु पाण्डुपुत्राणां येषां पक्षे जनार्द्दनः ।
यतः कृष्णस्ततो धर्म्मो यतो धर्म्मस्ततो जयः ॥

Colophon. इति महाकविरत्नायुधविरचितं धर्म्मविवेकाख्यकाव्यं समाप्तम् ॥

विषय: । कतिपयप्रश्नपूरकश्लोककथनम् ।

No. 194. धर्म्मेतिहासः. Substance, country-made paper, 16 x 3 inches. Folia, 115. Lines, 6 on a page. Extent, 2,932 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Mayamanasiṁha, Serapura, Paṇḍita Candrakānta Tarkālaṇkāra. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
नारायणं नमस्कृत्य नरञ्चैव नरोत्तमम् ।
देवीं सरस्वतीञ्चैव ततो जयमुदीरयेत् ॥
एकदा ब्राह्मणः कश्चित् पुत्रदारादिपोषणे ।
यतो मतमभिप्राय चिन्तामाप दुरत्ययाम् ॥
धर्म्मो हि परमो बन्धुः परलोकसुखावहः ।
श्रुतः कदाचित् साधुभ्यामिति गाथा सनातनी ॥
स मया न श्रुतो धर्म्मो न कृतो नानुचिन्तितः ।
अधुना स्वल्पमेवायुरवशिष्टं हि मे मतम् ॥
इति चिन्ताकुलो विप्रो धर्म्मश्रवणे रतः ।
सहितः पुत्रमित्राभ्यां ...... सदैव सः ॥
गतं मत्वा महात्मानं विनयावनतकन्धरः ।
कृताञ्जलिपुटः सम्यक् प्रोवाच वचनोत्तमम् ॥ इत्यादि ।

End. पञ्चाच पञ्चके वै हता भवसमुद्भवाः ।
केवलं गर्भदुःखाय ये मर्त्त्या न मता नराः ॥
महामाहात्म्यमेतद्धि यः पठेत् विष्णुसन्निधौ ।
सभायां वापि विप्रेन्द्राः शृणुयाद्वापि भक्तितः ॥
महादानफलं प्राप्य सुखभोगैकसन्निधिः ।
चिरायुः पुत्रपौत्रैश्च इतो दिवमवाप्नुयात् ॥

द्विजा जगुः ।

धर्म्मेतिहासस्य कथा विचित्रा

मया श्रुतास्त्वगुरुपङ्कजाद् गुरो ।

तामाश्रितं सम्प्रत्यनघरं देवं

यथा भरामो हि यथाच कुर्म्महे ॥

उपनयतु मङ्गलं वः सकलजगन्मङ्गलालयः श्रीमान् ।

दिनकरविबोधितनवनलिननिभेक्षणो विष्णुः ॥ ॐ ।

Colophon. इति श्रीपद्मपुराणोद्धृते धर्म्मेतिहासे सप्तविंशतितमोऽध्यायः । ॐ ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ।

विषयः । पितृपूजा पतिसेवा सर्व्वजनेषु समता ।

मित्राद्रोहो विष्णुभक्तिश्च एते पञ्च महामखाः ।

इत्यादिनिरूपणमुखेन एतदनुष्ठानफलनिरूपणम् । पतिव्रतायुपाख्यानप्रदर्शनेन च माण्डव्योपाख्यानम् । गङ्गास्नानादिफलनिरूपणम् । दुग्धादिरोपणपुण्यनिरूपणम् । अश्वत्थादिवृक्षच्छेदनदोषकथनम् । गोप्रचारदानपुण्यनिरूपणम् । विष्णुप्रासादादिदानफलकथनम् । रुद्राक्षमाहात्म्यकथनम् । रुद्राक्षरूपविवेचनम् । रुद्राक्षधारणमन्त्रनिरूपणम् । धात्रीफलमाहात्म्यादिकथनम् । तुलसीमाहात्म्यकथनम् । गङ्गाशौचमाहात्म्यादिनिरूपणञ्च ।

No. 195. धातुघोषा वा धातुसाधनम्. By रामकान्तः. Substance, country-made paper, $12 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 48. Lines, 8 on a page. Extent, 1,392 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Thānā Keränigañja, Sāktāgrāma, Paṇḍita Trilocana Tarkālaŋkāra. Appearance, fresh. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

नत्वा गुरुपदद्वन्द्वं रामकान्तेन यत्नतः ।

बालानामवबोधाय क्रियते धातुसाधनम् ॥

अथ धातवः । यद्यपि बहवो धातवस्तथापि ग्रन्थगौरवभयात् झटिति सर्व्वधातुसाधनानुसन्धानधीजनकत्वाच्च दशसंख्यका इमेवात्र निबध्यन्ते ॥

यदुक्तं वृद्धैः ।

भू-ख्या-गम-दृशोऽपि दा-कृ-ज्ञा-ग्रह-चिन्तयः ।

इमेते पुरतो ज्ञेया शीघ्रज्ञानाय धातवः ॥ इति ।

तथादौ भूधातुरच्यते । भूसत्तायामिति सत्तार्थे वर्त्तमानस्य भूशब्दस्य क्रियाभावो धातुरिति धातुसंज्ञायां तस्मात् त्यादिप्रत्ययः । एवमेव सर्व्वधातुष्वन्वेयं । सम्प्रत्यर्थे वर्त्तमाना भवति भवतः भवन्ति । भवसि भवथः भवथ । भवामि भवावः भवामः ॥ इत्यादि ।

End. यद् लुप्ता सर्व्वत्रायातीतोरिति रत्नमालायाकरवस्तुतस्य । तथा लुमधिकारे बहो बड़लुमिति चाहुः । तथा सर्व्वत्रर्थापि चर्करीतन्तात्तनेत + + थिताद्यादित्यथात्मनपदवस्तुपात्तं । तेन बोभवीतीत्यादिसिद्धम् ॥

Colophon. इति धातुघोषा समाप्ता ।

विषयः । भू-सत्ता-अम इत्यादि दा कृ-स्रा-प्रव-पिण्डित्तपदप्रथातूनामाख्यातप्रत्यययोः सर्व्वत्र रूपकथनम् । तत्र तत्र धात्वर्थादिविवेचनञ्च ।

No. 196. धातुमाला. By शुभरनन्दी. Substance, country-made paper, 14 × 3 inches. Folia, 13. Lines, 6 on a page. Extent, 273 çlokas. Character, Bengali. Date, Sana, 1293, Sāla. Place of deposit, Parganā Vagdi, Teliveni, District Medinīpura, Paṇḍita Candranātha Cūḍāmaṇi. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ॥

धातौ प्रत्युत्पोद्भवे धात्वा वैकल्पमात्रवे ।
क्रियवे तस्य प्रज्ञार्थं यत्नो शुभरनन्दिना ॥
भ्वादयादि जुहोत्यादि दिवादिः स्वादिरेव च ।
तुदादिश्च रुधादिश्च तनक्र्यादिचुरादयः ॥
भू सत्तायां । चय नवर्णात्ताः । चिती संज्ञाने चत सातत्यगमने चुति-रासेचने । इत्यादि ।

End. चट् सिट् घुट् घुषि विंसायां शठ श्वठ मतिसंस्कारयोः प्रुठ वाव्यसे घृठि-प्रोधने चठ् नुठ् उपघाते जुड् प्रेरणे मड् भंशे वड् उपवेशायां गड्-धाधाते परस्मैपदिनः ॥ चुरादयः समाप्ता ॥

Colophon. समाप्ता चेयं धातुमाला सन १२९२ साल ॥

विषयः । भ्वादिदशगणीयधातूनामर्थकथनं तेषामनुबन्धादिकथनञ्च ।

No. 197. धातुमाला. By महेशः. Substance, country-made paper, 12×2 inches. Folia, 14. Lines, 5 on a page. Extent, 184 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vãkuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Candranārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।

राधाकृष्णं नमस्कृत्य महेशदेवशर्म्मणा ।

लिख्यते धातुमाला च श्रीदुर्गायाः प्रसादतः ॥

अथ भ्वादिगणि-षड्प्रकरण धातवः संक्षेपेण लिख्यते । भू सत्तायां भूधातुः परस्मैपदी । भवति भवतः भवन्ति ।

End. अखिलत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । अर्थनिरूपणमुखेन धातूनां रूपनिरूपणम् ।

No. 198. धातुमाला. By षष्ठीदासविशारदः. Substance, country-made paper, 12×3 inches. Folia, 24. Lines, 7 on a page. Extent, 504 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Serapura, Paṇḍita Durgāsundara Kṛtiratna. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

अज्ञानध्वान्तसंहन्त्रीं भारतीमिन्दुसन्निभाम् ।

गुरुञ्च श्रावरं भक्त्या प्रणमामि पुनः पुनः ॥

मनोरमादिमालोक्य धातुटीकां सुबोधिकाम् ।

करोमि धातुभिर्मालां शिशूनां कण्ठभूषणम् ॥

भुवाद्यदादिकाराद्यो दिवादिः स्वादिकस्ततः ।

तुदादिश्च रुधः प्रोक्तो रुधादिस्तदनन्तरम् ॥

यथादिकतनादिश्च क्र्यादिः चुरादिकः ।

एते दश गणा ज्ञेया अत्र कातन्त्रसम्मताः ॥ इत्यादि ।

End. इन्वर्गा धातवो ये चुरादाद्या अपि ये स्मृताः ।

परस्मै वचने तेषां प्रयोगः परिकीर्त्तितः ॥

एतत् संक्षेपतः प्रोक्तं ग्रन्थविस्तारभीतितः ।
अन्येऽनेकमतस्था ये विशेषास्ते प्रयोगतः ॥
मध्यमाः समीपस्थो आक्रवीचेयसन्निधौ ।
गोपालपुरस्थोऽकार्षीत् धातुमालां विशारदः ॥

Colophon. इति वैदिककायस्थकुलतर्कवागीश-भट्टाचार्य-गोपविद्याविशारदविरचिता धातुमाला समाप्ता ॥ * ॥

विषयः । भ्वादिचुरादिप्रभृतिधातुनिकराणां विशदार्थनिरूपणम् ।

No. 199. धातुलक्षणम्. By दमोकाचार्य्यैः. Substance, country-made paper, 13×3 inches. Folia, 33. Lines, 5 on a page. Extent, 1,100 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Tripurā, Vidyākūṭa, Paṇḍita Jagadbandhu Bhaṭṭācāryya, Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
शिवं प्रणम्य बोधाय बालानां कृतये सताम् ।
आचार्य्य-गौरमोकेन क्रियते धातुलक्षणम् ॥
भू-स्था-गम-हनो … … छ-श्रा-मच-चिन्तयः । इत्यादि ।

End. खण्डितशेषत्वात् समाप्तिसूचकं वाक्यं नास्ति ।

विषयः । भ्वादिदशगणीयधातूनामर्थकथनम् ।

No. 200. धातुसंग्रहः. Substance, country-made paper, 18×3½ inches. Folia, 11. Lines, 9 on a page. Extent, 396 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Parganā Vagḍi, Teliveni, District Medinipura, Paṇḍita Candranātha Cūḍāmaṇi. Appearance, fresh. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ॥
केन च बालजनानां निर्मलबोधाय चाल्पतोषाय ।
संचय एष धातूनां विधीयते प्रयोगलब्धानाम् ॥
भू सत्तायां पा पाने घ्रा गन्धोपादाने ध्मा शब्दाग्निसंयोगयोः स्था गति-
निवृत्तौ । इत्यादि ।

End. भाज पृथक्करणे सभाज प्रीतिसेवनयोः परस्मैपदिनः शूर वीर विक्रान्तौ
स्थूल परिवृंहणे आत्मनेपदिनः इति चुरादि ।

Colophon. इति चुरादिगणीयाः ॥ समाप्तश्चायं संग्रहीतः प्रयुक्तधातुगणः ॥

विषयः । धातूनामर्थकथनं तेषामनुबन्धादिनिरूपणेनात्मनेपदादिविवेचनञ्च ।

✗ **No. 201.** **नाड़ीप्रकाशः. (कणादसंहितायाम्)** Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 8. Lines, 6 on a page. Extent, 144 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Mayamanasiṁha, Serapura, Bābu Haracandra Caudhuri. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. नमः शङ्कराय ।
चतुर्भ्यः पञ्चसंख्यातेभ्यो
वेदा जाता ऋग्यजुःसामभेदाः ।
अथर्ववेदश्चायुर्वेदश्च तच्छि-
शाखां ग्रन्थो गीतवाद्यस्य भक्तिः ॥
आद्ये वेदः पञ्चमो वैद्यकाख्यो
वेत्ता कश्चित् तस्य नान्यो महेशात् ।
तस्माज्ज्ञाताध्येत तस्माद्गुरोर्वाक्
तस्मादज्ञात्वा वक्तुमर्हामि शास्त्रम् ॥
प्रथमे नाड़िकाज्ञानं द्वितीये रोगनिश्चयः ।
तृतीये च कषायः स्यात् चतुर्थे पारदादिकम् ॥
पञ्चमे तु महाविद्या रसजारणमारणम् ।
यस्य प्रभावाद्रोगाश्च नश्यन्ति सर्व मूलतः ॥ इत्यादि ।

End. भस्मनाशो (?) न जीवेच्च वातशोषी न जीवति ।
यस्याकृतिश्छिन्ननेत्रो न जीवेद्विकलेन्द्रियः ॥
इत्युक्तं नाड़िकाज्ञानं निदानं कथ्यतेऽधुना ॥ ... ॥ * ॥

Colophon. इति कणादसंहितायां नाड़ीप्रकाशः समाप्तः ॥ श्रीदुर्गाचरणे भक्तिरास्ताम् ॥

विषयः । नाड़ीज्ञानमुखेन रोगादिनिरूपणम् ।

No. 202. निकुञ्जरहस्यम्. Substance, country-made paper, $12\frac{1}{2} \times 5$ inches. Folia, 3. Lines, 11 on a page. Extent, 78 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Tripurā, Mahārāja's Library. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीराधाकृष्णाभ्यां नमः ।
द्रुतकनककुमोरविभ्रमेणोचनीला
... ... रचितहन्दारवसुन्नाधयन्तौ ।
मधुरमवकुञ्जे नीलपीते दधानौ
स्मर निभृतनिकुञ्जे राधिकाकृष्णचन्द्रौ ॥ इत्यादि ।

End. परमरसरहस्यानन्द ... ... इन्दा-
विपिन-नवनिकुञ्जे दिव्यदिव्यैर्विलासैः ।
निरवधि रममाणौ राधिकाकृष्णचन्द्रौ
भज सकलमुपेक्ष्य ... ... ॥
स्तवमिममतिरम्यं राधिकाकृष्णचन्द्र-
प्रमदरसविलासैरद्भुतं भावयुक्तम् ।
पठति य इह ... ... मध्यपर्चितो
विजनमनु स राधाकृष्णयोः सख्यं लभेत ॥

Colophon. इति श्रीनिकुञ्जरहस्यस्तोत्रं सम्पूर्णम् ॥

विषयः । निकुञ्जे रममाणयोः श्रीकृष्णराधिकयोः स्तुतिः ॥

No. 203. निगमतत्त्वसारः. Substance, foolscap paper, 8×3 inches. Folia, 12. Lines, 10 on a page. Extent, 297 çlokas. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, Ḍhākā, Ramanā's Kālimaṭha. Appearance, new. Verse. Correct.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ।
कैलासशिखरे रम्ये नानारत्नविभूषिते ।
आनन्दभैरवो देवः पप्रच्छानन्दभैरवीम् ॥
श्रीआनन्दभैरव उवाच ।
निगमागमशास्त्राणि मया त्वयि प्रकाशितम् ।
तेषां मध्ये सारभूतं वद कान्ते कुलेश्वरि ॥

पुरा श्रीमन्मुखाम्भोजात् श्रुतं बहुविधं मया ।
श्रीचक्रयागमाहात्म्यं तथा चोपरसज्ञकम् ॥
श्मशानसाधनाख्यानं तथान्यद्विस्तरं प्रिये ।
योगसारं तत्त्वसारं तथा श्रुत्वं वदस्व मे ॥   इत्यादि ।

End. आनन्दभैरव उवाच ।
एतद्दूतमाहात्म्यं त्वन्मुखात् संश्रुतं मया ।
अद्य प्रभृति देवेशि तव दासो भवाम्यहम् ॥

Colophon. इति निगमतत्त्वसारे एकादशः पटलः ॥ समाप्तोऽयं ग्रन्थः ।

विषयः । शिवया सह शिवसंवादेन योगसारतत्त्वसारयोर्निरूपणम् । तत्र चक्रतत्त्वमाहात्म्यादिकथनम् । चक्रतत्त्वादिशुद्धिविधिः । योगविधिः । मन्त्रादिसाधनविधिः । स्रोतादिशोधनविधिः । कवचविधिः । चण्डीपाठक्रमः । मद्यमांसादिशोधनविधिः । कुमारीपूजाकथनम् । अमावास्यायां चक्रतत्त्वविधिविशेषकथनञ्च ।

No. 204. निगमलता. Substance, country-made paper, 19 × 5 inches. Folia, 34. Lines, 6 on a page. Extent, 637 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Mājhapāḍā, Bābu Rāsavibāri Rāya. Appearance, new. Verse. Incorrect

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ।
कैलासपर्व्वते रम्ये यामार्च्चे च शर्व्वरी (?) ।
श्रुत्वा तु चरणौ देवा भगवान् शङ्करोऽब्रवीत् ॥
श्रीशङ्कर उवाच ।
नारदुर्गे महामाये कृपां कुरु दयामयि ।
हृदि शूलं समुद्धृत्य पाहि मां पद्मलोचने ॥
श्रूयतां सुभगे देवि यच्छूलं वर्त्तते हृदि ।
तत्त्वया कथितं भद्रे यथा शान्ता न गच्छति ॥
तव वक्त्रे श्रुतं पूर्व्वं भक्तरूपा यथैव हि ।
चाण्डेनाशापनं चैव कथं कुर्य्याच्छुभेश्वरी ॥
इदं चैकं द्वितीयञ्च वरदानी कथञ्चन ।
तृतीयं परमेशानि जीवहीने मतिर्वै च ॥

जीवच्छिवे सदा प्रश्नोर्मेमयं केन वा कृतम् ।
इति चिन्तापरो भूत्वा चातुर्ज्ञोऽभूच संशयः ॥

श्रीपार्वत्युवाच ।

नाहं वदामि खलु पामरेषु रतिं त्यजामि पशुवादिनेषु । (?)
वाचं त्यजामि कुलकर्मवादिने सत्यं त्यजामि किल चम्पकेषु ॥

श्रीशङ्कर उवाच ।

देवि विश्वेश्वरि त्वं हि सृष्टिस्थित्यन्तकारिके ।
कथं मां पशुरूपेण स्थापितासि रतिप्रिये ॥

श्रीपार्वत्युवाच ।

पुरा श्रीचक्रचूडाद्दीराचारं भवान् कृतः ।
तथापि पशुभावत्वं न मुञ्चति कदाचन ॥ इत्यादि ।

End. निगमं मत्कृतं नाथ खलाद्यं लिखितं प्रभो ।
इति ज्ञात्वा साधयिता न प्रकाश्यं कदाचन ॥
यः पाति पुस्तिकामेतां गृहे रक्षति नित्यशः ।
तस्य स्थाने स्थिरं भवा सर्व्वदा मत्पुरे यथा ॥
पटलं वा तदर्धं वा तदर्धं वा महेश्वर ।
जानाति स गुरुः साक्षान्मत्समस्त्वत्समोऽपि वा ॥

Colophon. इति निगमलतायां पार्व्वतीश्वरसंवादे चतुर्व्विंशतिः पटलः । सम्पूर्णोऽयं ग्रन्थः ॥

विषयः । शङ्करं प्रति भवान्यां उक्तिरूपोऽयं प्रबन्धः । तत्र पञ्चमकारेषु प्राधान्यतः पञ्चममकारस्यैव प्रपञ्चशः प्रयोगादिविधिः । लतासाधनविधिः । दिव्यवीरादीनां लक्षणादिकथनम् । पञ्चममकारसाधनेनैव मोक्षप्राप्तिकथनम् । भैरवीचक्रे प्रवर्त्तमाने वर्णभेदराहित्यादिकथनम् । पञ्चमकारशोधनादिविधिः । पुनः पुनः पानविधिः । योनिपूजाविधिः । तत्र ध्यानादिकथनञ्च । अथ कालिकापूजाविधिः । तारापूजाविधानम् । उग्रताराविधानकथनम् । अभिषेकविधिकथनञ्च ।

No. 205. नित्यानन्दाष्टकम् . By श्रीकृष्णदासगोस्वामी . Substance, country-made paper, 10×4½ inches. Folia, 3. Lines, 4 on a page. Extent, 24 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Agartalā, Vṛddhanagara, Tripurā, Paṇḍita Mīneçvara Sārbbabhauma. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीनित्यानन्दाय नमः ।
शरचन्द्रभ्रान्तिं स्फुरदमलकान्तिं गजपतिं
हरिप्रेमोन्मत्तं धृतपरमसत्त्वं स्मितमुखम् ।
सदाघूर्णन्नेत्रं करकलितवेणं कलिभिदं
भजे नित्यानन्दं भजनतरुकन्दं निरवधि ॥ इत्यादि ।

End. ... ...
... ... ॥
परं नित्यानन्दाष्टकमिदमपूर्वं पठति य-
स्तदंघ्रिद्वन्द्वाब्जं स्फुरति नितरां तस्य हृदये ॥

Colophon. इति श्रीनित्यानन्दाष्टकं श्रीवृन्दावनदासगोस्वामिविरचितं सम्पूर्णम् ॥

विषयः । अष्टभिः श्लोकैर्नित्यानन्दस्य स्तवकथनम् ।

No. 206. **निरुत्तरतन्त्रम्.** Substance, country-made paper, 18 × 5 inches. Folia, 26. Lines, 8 on a page. Extent, 750 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Mājhapāḍā, Bābu Rāsavihāri Rāya. Appearance, new. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो जगन्मोहिन्यै ।
श्रीदेव्युवाच ।
सिद्धविद्या पुरा प्रोक्ता मन्त्रयन्त्रादिकानि च ।
नानाभावप्रभेदेन संशयो जायते प्रभो ॥
भावभेदेन कथय लोकनिस्तारकारक ।
सर्वेषां सरवं तत्त्वं सिद्धान्तविद्युपसाधनम् ॥
तासामाराधना केन भावेन परिजायते ।
तासां वः प्रकृतिः कापि तव वा कीदृशी क्रिया ॥
तत् प्रकाशय सम्यङ्मे येन यामि निरुत्तरम् ।
श्रीशिव उवाच ।
सर्वासां सिद्धविद्यानां प्रकृतिस्त्रिविधा प्रिये ।
दिव्यो वीरो वरारोहे चिन्तयेद्द्विविधां शुभाम् ॥
दिव्यो वीरश्च देवेशि कालीकुलं विचिन्तयेत् ।
श्रीकुलञ्च त्रिभिर्भावैश्चिन्तयेत् सुरसुन्दरि ॥

काली तारा भद्रकाली भुवना महिषमर्द्दिनी ।
त्रिपुटा त्वरिता दुर्गा विद्या प्रतिङ्गिरा प्रिये ॥
कालीकुलं समाख्यातं श्रीकुलञ्च ततः परम् ।
सुन्दरी भैरवी बाला बगला कमला तथा ॥
धूमावती च मातङ्गी विद्या स्वप्नावती प्रिये ।
मधुमती महाविद्या श्रीकुलं परिभाषितम् ॥
लतायां पूजयेत् कालीं नीले नीलसरस्वतीम् । इत्यादि ॥

End. काली तारा तथा छिन्ना मातङ्गी भुवनेश्वरी ।
अन्नपूर्णा तथा दुर्गा महिषासुरमर्द्दिनी ॥
त्वरिता त्रिपुरा भद्रे भैरवी बगला तथा ।
त्रिपुटा च तथा नित्या कमला च सरस्वती ॥
जयदुर्गा तथा भद्रे तारा त्रिपुरसुन्दरी ।
अष्टादश महाविद्यास्तन्त्रादौ कथिताः प्रिये ॥
नात्र कालविशुद्धिः स्यात् समयासमयादिकम् ।
न वारतिथिनक्षत्रं न योगः करणस्तथा ॥

Colophon. इति निरुत्तरतन्त्रे देवीश्वरसंवादे पञ्चमः पटलः ॥

विषयः । शिवाशिवयोः संवादेन भावभेदनिरूपणम् । कालीकुलकथनम् । श्रीकुलकथनम् । पञ्चाम्नायनिरूपणम् । कालीपूजायां गुरुमन्त्रादिनिरूपणम् । कलानिरूपणम् । दक्षिणकालिकामन्त्रतद्ध्यानपूजादिविधिः । महाकालध्यानकथनम् । कुल्लुकादिनिरूपणम् । कालीस्तवकथनम् । कालीकवचकथनम् । जपानिरूपणम् । अथ पुरश्चरणविधिः । दिव्यवीरपशुभावभेदात् पुरश्चरणप्रकारभेदकीर्त्तनम् । प्राणायामविधिः । निर्गुणसगुणभावचिन्तनविधिः । रात्रौ पूजाविधिः । महानिशादिनिरूपणम् । अथ वीराभिषेकविधिः । तत्र अभिषेकमन्त्रादिकथनम् । सिद्धमन्त्रलक्षणम् । शक्तिसाधनं विना सिद्ध्यभावकथनम् । मात्रादिपञ्चकन्याव्याख्यानम् । शक्तिचक्रादिलक्षणकथनम् । पञ्चचक्रविधिः । कुलमानुकल्पादिकथनम् । चक्रे वर्ज्जनीयकथनम् । गोप्यकर्मकथनम् । राजचक्रे देवचक्रे च विशेषकथनम् । योनीनां साधनादिविधिः । साधिकालक्षणादिकथनम् । कुलाचारादिसाधनकथनम् । विद्याविशेषे शक्तिविशेषविधानम् । अथ वेश्यालक्षणादिकथनम् । पञ्चद्रव्यनिरूपणम् । तेषां शुद्धिकथनम् । नवकन्यानिरूपणम् । तर्पणे मुद्रादिविधिः । पञ्चीकरणविधिः । अष्टादशमहाविद्याकीर्त्तनञ्च ।

No. 207. निर्णयसिन्धुः. By कमलाकरभट्टः. Substance, country-made paper, 15×7 inches. Folia, 270. Lines, 13 on a page. Extent, 104,364 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1772. Place of deposit, Kāṭihāli, District, Mayamanasiṁha, Paṇḍita Navakiçora Tarkacūḍāmaṇi. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । श्रीरामाय नमः । श्रीकृष्णाय नमो नमः ।
कारुण्यैकनिकेतनं रामं सीताङ्कशोभितम् ।
विश्वामित्रान्वयप्रततीर्थमाहात्म्यभाषिणं वन्दे ॥
लक्ष्मीसहायं कल्पद्रुतलावर्जितगोकुलम् ।
सर्व्वापीडं गजश्यामं मधः किञ्चिदुपाश्रये ॥
देवार्थधर्म्मरक्षायै मायामानुषरूपिणम् ।
पितामहं हरिं वन्दे भट्टनारायणाह्वयम् ॥
यत्पादसंश्रितिः सर्व्वमङ्गलप्रतिभूर्मता ।
तान् भट्टरामकृष्णाख्यान् श्रीतातचरणान्नुमः ॥
सर्व्वकल्याणसन्देहनिदानं यत्पदद्वयम् ।
शुभदेवोदरीमम्बामम्बाख्यां नौमि सादरम् ॥
बिन्दुमाधवपादाब्जरोलम्बीकृतविग्रहम् ।
ज्यायांसं भ्रातरं भट्टदिवाकरमुपाश्रये ॥
हेमाद्रिमाधवमते प्रविचार्य्य सम्य-
गालोच्य तत्त्वमथ तीर्थकृतं परेषाम् ।
श्रीरामकृष्णतनयः कमलाकराख्यः
काले यथामति विनिर्णयमातनोति ॥
सन्ति यद्यपि विद्वांसस्तन्निबन्धाश्च कोटिशः ।
तथाप्यमुष्य वैदग्धीं केचिद्विज्ञातुमीशते ॥
तत्र संक्षेपतः कालः षोढ़ा ज्ञेयोऽयनऋतुर्मासः पक्षो दिवस इति । तत्राब्दो
माधवमते पञ्चधा सावनः सौरश्चान्द्रो नाक्षत्रो बार्हस्पत्य इति ॥ इत्यादि ।

End. प्रेतश्राद्धैकोद्दिष्टनिषेधेऽपि शिवे पुनश्चतुर्दश्यमावास्याब्दिकपरं तेन तत् पार्व्वण-
मेव । विद्वच्छिरो दाक्षनारायणवचोभिः तद्विधिरस्य विशेषः प्रागुक्त
इत्यलं बहुना ॥
एवं निरूपितमिदं नयनन्तु धर्म्म-
तत्त्वं विचार्य्य नयनैर्गुणवैः सुसम्यक् ।

तद्दोषदृष्टिमपहाय विवेचनीयं
विद्वद्भिरित्यवरतं प्रणतोऽस्मि तेभ्यः ॥ * ॥

Colophon. समाप्तोऽयं निर्णयसिन्धुरिति शक १७०२ ।

विषयः । प्रथमस्नानादिविधिः । कम्बलधूमध्यादिदानविधिः । संक्रान्तिविचारः । सप्तमीव्रतस्नानदानादिविधिः । मघामाघीयोगादिकथनम् । कोकिलापौर्णमास्यादिकृत्यनिरूपणम् । रत्नोद्भवतिथिरामादिफलनिरूपणम् । दृष्टिंवाधनादिपूजानिरूपणम् । श्री-ष्टव्यादिपूजानिरूपणम् । कोजागरलक्ष्मीपूजनादिनिरूपणम् । कार्त्तिकप्रातःस्नानाकाशप्रदीपो-त्सर्गादिविधिः । चातुर्मास्यव्रतसमाप्तिपोषणादिविधिः । धनुःसंक्रमणपुष्पकाशादिनिरूपणम् । अर्द्धोदययोगादिनिरूपणम् । माघस्नानविधिर्माघे मूलकभक्षणादिनिषेधः । विष्णुपवित्रारोपणादि-विधिः । दमनोत्सवादिनिरूपणम् । मत्स्यध्वजारोपणादिविधिः । वामनपूजादिविधिः । मत्स्यजयापार्श्वादिस्नानविधिः । कपिलषष्ठीकृत्यादिविधिः । गजच्छायादिकथनम् । देवीपूजा-चण्डीपाठादिविधिः । वैशाखशुक्लचतुर्दश्यां नृसिंहव्रतादिनिरूपणम् । वेतुमन्वरामेश्वरपूजादि-निरूपणम् । कोकिलाव्रतादिनिरूपणम् । माघविचारादिनिरूपणम् । क्षारप्रकाशादिनिरू-पणम् । ग्रहणादिनिरूपणम् । जीवित्पुत्रकादिविधिः । अभिषेकविधिः । गर्भाधानादि-संस्काराभावदोषकथनम् । सीमन्तोन्नयनादिसंस्कारकर्मनिरूपणम् । विवाहादिविधिः । देव-प्रतिष्ठादिविधिः । गृहसम्मूढानां व्यवस्था । स्त्रियः शूद्रस्यापाणिमहयपूजनादिनिषेधः । होमादि-निरूपणम् । श्राद्धादिनिरूपणम् । आशौचादिनिरूपणम् ।

No. 208. **निर्व्वाणतन्त्रम् .** Substance, country-made paper, 12 × 2½ inches. Folia, 18. Lines, 8 on a page. Extent, 432 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Hālisahara Khāsvāṭi, Mahādeva Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परमदेवतायै ।
कैलासपर्व्वते रम्ये नानारत्नोपशोभिते ।
विपरीतरतासक्ता चण्डी पप्रच्छ शङ्करम् ॥
श्रीचण्डिकोवाच ।
निराकारं निर्गुणञ्च स्तुतिनिन्दाविवर्जितम् ।
सुनित्यं सर्व्वकर्त्तारं वर्णातीतं सुनिश्चलम् ॥
संज्ञादिरहितं ब्रह्म निराकारं प्रतिष्ठितम् ।
तस्मादुत्पत्तिर्देवेश निराकारेण जायते ॥ इत्यादि ।

End. यदि भक्तियुतो मर्त्त्यो मनसा चिन्तयेत् सदा ।
ते नरा नहि गच्छन्ति कदाचिद्यम मन्दिरे ॥
इति ते कथितं तत्त्वं वैष्णवस्य सुरेश्वरि ।
यज्ज्ञानादमरत्वञ्च लभ्यते नात्र संशयः ॥

Colophon. इति गौतमीयतन्त्रे विष्णोः स्तोत्रकथनं नाम द्वादशः पटलः ॥

विषयः । ब्रह्मनिरूपणम् । ब्रह्माण्डोत्पत्तिनिरूपणम् । नराणां जन्मचरित्रादिनिरूपणम् । गायत्रीनिरूपणम् । गायत्रीमाहात्म्यनिरूपणम् । षडङ्गन्यासमन्त्रादिनिरूपणम् । पुरश्चरणाङ्ग-कथननिरूपणम् । होमाचरणनिरूपणम् । स्तव्यादिश्लोकनिरूपणम् । विष्णुस्तवकथनञ्च ।

No. 209. नीतिसारः, (गारुडीयः). Substance, country-made paper, 12×3 inches. Folia, 13. Lines, 7 on a page. Extent, 366 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1636. Place of deposit, Brāmhaṇamaṇḍalī *vid* Bārāsāt, Paṇḍita Rāmanārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ नीतिसारः ।
उत्तमैः सह साङ्गत्यं पण्डितैः सह सङ्कथाम् ।
अलुब्धैः सह मित्रत्वं कुर्व्वाणो नावसीदति ॥
परवादं परद्रव्यं परिहासं परस्त्रियाः ।
परवेश्मनिवासञ्च न कुर्व्वीत कदाचन ॥ इत्यादि ।

End. मृते चाभ्यन्तरे द्रव्यं कन्यैव तु लभ्यते ।
अश्लेषं धरणीयञ्च विद्या न ह्रियते परैः ॥ ० ॥

Colophon. इति गारुडीयनीतिसारः समाप्तः ॥ ० ॥

विषयः । नीतिविषयोपदेशकाः कतिपयश्लोकाः ।

No. 210. नीलकण्ठस्तवराजः. Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 6. Lines, 6 on a page. Extent, 108 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭihāli, District Mayamanasiṁha, Paṇḍita Jagaccandra Smṛtipañcāṇana. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
विविधरत्नौघविभूषिताङ्गी
शिवालये हेममये सुरम्ये ।
सुखोपविष्टं जगन्नाथनाथं
जगाद वाक्यं गिरिराजपुत्री ॥ इत्यादि ।

End. श्रुत्वैतत् परमं गुह्यं येऽपि स्युः पापयोनयः ।
स्त्रियः शूद्राश्च येऽपीह ब्रह्मलोकं व्रजन्ति वै ॥

Colophon. इति स्कन्दपुराणे अमृतमयखण्डे पार्वतीशिवसम्वादे गौरीलक्षव्रतराजः समाप्तः ॥ * ॥

विषयः । आख्यानकथाद्वारनिरूपणमुखेन गौरीलक्षव्रतनिरूपणम् ।

No. 211. गोलाचलीयतीर्थप्रयोगः. Substance, country-made paper, 16 × 3½ inches. Folia, 10. Lines, 5 on a page. Extent, 119 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, kāṭihāli, Paṇḍita Parāṇacandra Tarkālaṇkāra. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः कामाख्यायै । अथ योगिनीतन्त्रोक्तगोलाचलीयतीर्थप्रयोगः ।
गयाशीर्षे गयाकूपे गङ्गा गोलाचले गया ।
विगयापि च हारीत पुनः मार्गं न चाचरेत् ॥
मानवेर्गविपर्य्यन्तं चाविनाशमनादृतम् ।
देवा मरणमिच्छन्ति किं पुनर्मानवादयः ॥ इत्यादि ।

End. ब्रह्मादीनाञ्च यत् स्थानं यमादिपरिशोधितम् ।
तदेव ब्रह्मरूपेण कामाख्यायोनिमण्डले ॥
नरयोनिः केन प्रकारेण भवति एकमेव सत्यञ्च अन्यथा स्यात् सत्यम् ।
एकोऽपि गवया भूत्वा न्यपतद् योनिमण्डलम् ॥ इति योगिनीतन्त्रोक्तवचनात् ।

Colophon. समाप्तोऽयं ग्रन्थः ॥ * ॥

विषयः । क्षेत्रप्रमाणनिरूपणमुखेन कामाख्यायां कर्त्तव्यकर्म्मविषयनिरूपणम् ।

No. 212. नैषधचरितटीका, (अन्वयबोधिका). By प्रेमेन्द्रन्यायरत्नः. Sustance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 47. Lines, 9 on a page. Extent, 150 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Tāmluk Kelomāl, Bābu Sāradāprasanna Ghoṣa. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ।

याकाङ्क्षितामलपदा नियतं जनानां
मन्मार्थसञ्चयसमुन्नयने च योग्या ।
वशीकरोति निखिलं हृदि भावजातं
वाग्देवताममिमतामनमाम्ये ताम् ॥
अन्यासु भावकलितासु सदर्थिकासु
टीकासु चेदिह भवेत् विफलः प्रयत्नः ।
सङ्क्षिप्तयापि बहुबोधविबोधनार्थं
जातोद्यमोऽस्मिन्निह मत् प्रति नावबुद्धौ ॥
अस्य ग्रन्थस्य महाकाव्यतया वर्णनीयप्रसिद्धनायकत्वेन सहृदयानां झटिति साभिनिवेशप्रवृत्त्याप्रकीर्षतया च प्रथमं सन्नायकनामरूपं वस्तु निर्दिशति । निपीयेति । इत्यादि ।

End. अधिकतनात् ग्रेषो नास्ति ।

विषयः । नैषधचरिताख्यस्य महाकाव्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 213. न्यायादर्शः वा न्यायसारावलिः. By जगदीशतर्कालङ्कारः. Substance, country-made paper, 14×4 inches. Folia, 23. Lines, 16 on a page. Extent, 1,725 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Ichāpurāgrāma, Paṇḍita Rajanīkānta Tarkaratna. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

कर्पूरकुन्दकुसुमकैलासोदरसोदरम् ।
विघ्नविध्वंसकं धाम नमामो नैव दैवतम् ॥
अन्यैरगुम्फितविविधक्षोदैः कसुमीकृतः कविभिः ।
न्यायादर्शं इदानीं श्रीजगदीशप्रकाशितः स्फुरतु ॥

यस्मादयेन समुपदिशमदन्नैः
मीमांसभीमगुरुणा कणभानवेन ।
सिद्धान्तवादरत × सु × × × दृष्टा
विद्यार्थिनां गुरुकृते प्रकृतं यदासः ॥

अथ निखिलवस्तुषु विदितेषु लौकिकेषु च कर्मसु तत्तत्फलस्य कारणं निर्णीय प्रवर्त्तन्ते । न तु तद्ज्ञानकारणन्तः । तत्र किन्नाम कारणम् । न च तावत् तत्तत्फलावच्छिन्नपूर्व्वक्षणनियतत्वात् क्वचिदप्रसङ्गाच । नापि तदभावप्रयोजकीभूताभावप्रतियोगित्वम् । प्रयोजकत्वं हि न व्याप-कत्वं घटारम्भकसंयोगादिकं प्रति घटादेर्जनकत्वापत्तेः । नापि स्वरूपसम्बन्ध-विशेषः । प्रमाणाभावात् । इत्यादि ।

End. किन्तु स्वप्रयोज्यविलक्षणसंयोगवत्तयेति न समीदिघटकस्योत्पत्तौ व्यभिचार-स्तथापि लोकाजरूपस्यापि निरवयवस्य तादृशप्रत्यासत्त्या समवायित्वमपि सद्भवतीति कृतं पल्लवितेन ॥

Colophon. इति महामहोपाध्याय–जगदीशतर्कालङ्कारविरचिता न्यायसारावलिः सम्पूर्णा ॥

विषयः । अथ प्रथमं कारणस्वरूपविवेचनम् । तत्र एकदेशिमतादिन्यासपूर्व्वकं तत्मत-खण्डनम् । समवाय्यसमवायिनिमित्तभेदात् कारणस्य त्रैविध्यनिरूपणम् । तत्र पित्वरूप-त्वादिस्वरूपकथनपूर्व्वकं मीमांसकमतखण्डनम् । अन्यत्रत्रेषु क्वचिद्गुरुत्वसंख्यामात्रं क्वचिन्महत्त्व-मात्रं क्वचिद्गुरुत्वसंख्यामहत्त्वोभयं क्वचिन्महत्त्वप्रचयोभयं क्वचिच्च गुरुत्वसंख्यामहत्त्वप्रचयचितयमेव कारणे कार्य्यप्रत्यासत्त्या कारणमिति निरूपणम् । अथ दीर्घत्वाख्ये च परिमाणे महत्त्वमात्रं दीर्घत्व-मात्रं बहुत्वदीर्घत्वोभयं बहुत्वदीर्घत्वप्रचयचितयञ्च यथायोगमसमवायिकारणमिति निरूपणञ्च । एवं संयोगादिषु कारणविवेचनञ्च ।

No. 214. पद्यपद्मीटीका. Substance, country-made paper, 18×4½ inches. Folia, 7. Lines, 9 on a page. Extent, 323 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭhālpāḍā, Post Office Naihāṭi, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākur. Appearance, old. Verse. Incorrect.

Beginning. श्रीशिवः ।

वाग्यो मन्मथया प्रश्नौ निशन्तौ च शारदम् ।
वाक्मिनीचरितो मह्मा मूलाधारस्थया नरे ॥

कलारोपो (?) यशोर्विष्णुप्रतिष्ठाज्ञानमेव च ।
श्रोषधं राजिचोऽग्निः शान्तिष्ठानमिकारतः ॥ इत्यादि ।

End. चन्द्रप्रभाकरः शिवे कन्यायाञ्च वराङ्गना ।
पुत्रो भ्राता सखा वापि तुलायां तस्करो भवेत् ॥
वृश्चिके वेश्मचौरश्चापे माता स्त्रियोऽथवा ।
मृगे वेश्माजनचौरः कुम्भे चौरश्च शूद्रकः ।
मीने परात्मजे ज्ञाने नाम चैषां न विद्यते ॥

Colophon. इति पञ्चपक्षीटीका समाप्ता ॥

विषयः । पञ्चपक्षीनामकस्य ज्योतिषग्रन्थस्य व्याख्या ।

No. 215. पञ्जीनिबन्धः. By हेमकरः. Substance, country-made paper, 18 × 1½ inches. Folia, 95. Lines, 4 on a page. Extent, 1,425 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1669. Place of deposit, Serapura, District Mayamanasiṁha, Mahāmahopādhyāya Candrakānta Tarkālaŋkāra. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
श्रीशर्व्वाङ्घ्रिजनग्राह्यं प्रणम्यादिमनादिकम् ।
गुरुपदिष्टमाचार्याशिष्यवे स्मृतिहेतवे ॥
हेमनित्यादि । प्रणम्येति प्राचीनां नामकमिति समासः । तथा हि नाम-
प्रकरणं शिष्यप्रकरण उच्यते । इत्यादि ।

End. यदि श्रोघ्रेऽर्थेऽसमर्थविषये नृपमिति निपातः तद्दोऽसमर्थ इति न सिध्यति ।
इत्याच चापमर्थ इत्यादि । ज्ञापकीकरणीति तेषां मते ज्ञेन ज्ञापको-
पपत्तत्वम् । चतुर्थी । चतुर्थं लोटो हरिरिति सन्निपातलक्षणो विधि-
रनिमित्तं तद्विघातस्य वर्णपरत्वे निमित्तत्वादिति च नाचितं भवतीति ॥०॥

Colophon. इति श्रीमद्धेमकरविरचिते पञ्जीनिबन्धे चतुष्पादः षष्ठः समाप्तः ॥ * ॥
९ ६ ६६
नर तर्क रसे शाके लिखिता पुस्तिका शुभा ।
शकाब्दा १६६९ ॥

विषयः । कातन्त्रपञ्जीव्याख्या ।

No. 216. पत्रकौमुदी. By वररुचिः. Substance, country-made paper, 19 × 4 inches. Folia, 5. Lines, 9 on a page. Extent, 245 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Çāstrī. Appearance, tolerable. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ दुर्गायै नमः ।

श्रीमत्कृष्णपदारविन्दयुगलं ब्रह्मेन्द्ररुद्रामर-
श्रेणीमत्तकिरीटकोटिविलसच्छ्रीपुष्पार्चितं सन्ततम् ।
वाणीञ्च प्रणमामि विश्वजननीं प्रत्यूहविध्वंसिनीं
भक्तानुग्रहविग्रहात् भगवतीं नित्यं वचोलब्धये ॥
विक्रमादित्यभूपस्य कीर्त्तिसिद्धेर्निदेशतः ।
श्रीमान् वररुचिर्धीमान् तनोति पत्रकौमुदीम् ॥
राज्ञां मन्त्रिप्रवीराणां पण्डितानां तथैव च ।
गुरूणां स्वामिभार्य्याणां तथैव पितृपुत्रयोः ॥
सन्न्यासिभृत्यशूद्राणां तथैवान्यविवेकिनाम् ।
एतेषामपि सर्व्वेषां पत्रचिह्नादिकं ब्रुवे ॥ इत्यादि ।

End. अथ विवेकिनां प्रशस्तिः । स्वस्ति श्रीभगवत्पदपङ्कजपूजनोचितपुष्पपुञ्जपवित्रीकृतान्तःकरणदिग्दन्तविसरमाणकलापश्रोऽनुपमितिरवधिवसुमिधानमाधुरीकृतसुरपुरभूमीश्वरेषु ॥ स्वस्ति श्रीमत्परमेश्वरपदपाथोरुहाराधनचतुरचित्तचञ्चरीकभूवृन्दारकवृन्दावनिजनितसितयशःपङ्कपटलावकुण्ठितदिगङ्गनामण्डलमण्डपवनप्रतापोर्व्वीसर्व्वीकृतप्रत्यर्थिपार्थिवगर्व्वान्धकारपारावारेषु ॥ * ॥

Colophon. इति वररुचिविरचिता पत्रकौमुदी समाप्ता ॥

विषयः । पत्रलक्षणम् । पत्रप्रमाणम् । लेखककथनम् । पत्ररचनक्रमः । लिखनप्रकारः । पत्रानयनक्रमः । पठनक्रमः । पत्रचिह्नानि । राजपत्रस्य कोपच्छेदप्रकारः । पण्डित-मन्त्रि-स्वामिप्रभृतीनां पत्रलिखनक्रमः । राजप्रशस्तिः । मन्त्रिप्रशस्तिः । गुरु-भार्य्या-पुत्रप्रभृतीनाञ्च प्रशस्तिः ।

No. 217. पदार्थसंग्रहः. By विजयीन्द्रभिक्षुः. Substance, country-made paper, 12 × 4 inches. Folia, 16. Lines, 9 on a page. Extent, 522 çlokas. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, District Vāṅkuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rāmānuja Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Incorrect.

Beginning. श्रीराघवेन्द्रगुरुराजाय ते नमः । ॐ श्रीमज्जयतीर्थगुरुभ्यो नमः । श्रीविज-यीन्द्रगुरुभ्यो नमः ।
ॐ लक्ष्मीपतिं संप्रणम्य सर्व्वज्ञादिगुरूनपि ।
पदार्थानां संग्रहोऽयं क्रियते ज्ञानतोऽल्पशः ॥
द्रव्यगुणकर्मसामान्यविशेषविशिष्टांशिशक्तिसादृश्याभावभेदाद्दश पदार्थाः ।
इत्यादि ।

End. परमा चाप सकलभोगयुक्ता मुक्तमुख्यादिभिः ईयमानलक्ष्मीके विमलाके पर्य्यङ्के शयने तव प्रिये कर्म्मसाम्यमिति वहुधा विभूतिर्वर्द्धमानं करोति महा-लक्ष्मीः इत्येव मङ्गलम् ॥

Colophon. इति विजयीन्द्रभिक्षुविरचितः पदार्थसंग्रहः समाप्तः ॥ * ॥

विषयः । पदार्थादिनिरूपणम् । द्रव्यादिनिरूपणम् । गुणादिनिरूपणम् । शक्तिप्रकरण-निरूपणम् । प्रलयनिरूपणम् । ज्ञानप्रकरणादिनिरूपणञ्च ।

No. 218. पद्यावलिः . Substance, country-made paper, 13 × 3½ inches. Folia, 27. Lines, 10 on a page. Extent, 709 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1750. Place of deposit, Viṣṇupura, Kriṣṇagañja, District Vākuḍā, Çaçibhūṣaṇa Gosvāmī. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीश्रीराधाकृष्णाभ्यां नमः ।
पद्यावली विरचिता रसिकैर्मुकुन्द-
सम्बन्धबन्धुरपदा प्रमदोर्म्मिसिन्धुः ।
रम्या समस्तजनतादमनी क्रमेण
संगृह्यते कृतिकदम्बककौतुकाय ॥
प्रारम्भे मङ्गलाचरणमाह ।
नमो नलिननेत्राय वेणुवाद्यविनोदिने ।
राधाधरसुधापानशालिने वनमालिने ॥
कस्यचित् ॥
भक्तिप्रह्वविलोकनप्रणयिनी नीलोत्पलस्पर्द्धिनी
ध्यानालम्बनतां समाधिनिरतैर्नीते हितप्राप्तये ।

खावबोकमखामिबोरचिकतां राधाहबोक्नती
युग्मार्क कुरुतां भवाग्निजलनं नेचे तनुर्वा चरेः ॥ इत्यादि ।

End. योगेश्वरस्य ॥

अथदेवविमलमङ्गलमुखैः कृता येऽत्र सन्ति सन्दर्भाः ।
तेषां पद्यानि विना समाहृतानीतराखेव ॥
श्रीमन्नन्दनगोपालचरणद्वन्द्वसन्निधौ ।
पद्यावली विरचिता केनचित् द्विजजन्मना ॥

Colophon. समाप्तेयं पद्यावली ॥ * ॥ शकाब्दाः १७५० ॥

विषयः । भगवज्जनविकारजतनानाविधश्रव्यश्रवविषयकश्लोकसंग्रहः ॥

No. 219. परमात्मसन्दर्भः. Substance, country-made paper, 12 × 4 inches. Folia, 39. Lines, 11 on a page. Extent, 1,199 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vā̃kuḍā Kū̃cekol, Bābu Yogīndranātha Siṁhadeva. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीकृष्णचैतन्यचन्द्रो जयति ।

यौ सन्तोषयता सन्तौ श्रीरूपसनातनौ ।
दाक्षिणात्येन भट्टेन पुनरेतद्विविच्यते ॥
तस्याद्यं ग्रन्थनालेखं क्रान्तव्युत्क्रान्तखण्डितम् ।
पर्यालोच्याथ पर्यायं कृत्वा लिखति जीवकः ॥
अथ परमात्मा निर्णियते तत्र तं जीवनिरूपणपूर्वकं निरूपयति द्वाभ्याम् ।
एकस्य आत्मा भगवो विभ्रती
जीवस्य माया रचितस्य नित्याः ।
आविर्हिताः क्वापि तिरोहितात्रा-
श्चरो विचष्टे ह्यविमुक्तबन्धुः ॥ (?) इत्यादि ।

End. यथेन्द्रियैः पृथग्द्वारैरर्थो बहुगुणाश्रयः ।
एको नानायते तद्वत् भगवान् शास्त्रवर्त्मभिः ॥
इत्युदाहरणीयं । अनेनैव अतिशयमात्मत्व सिध्यतीति ॥ श्रीशुकः । प्रत्यय-
स्थापितं यद्गीताद्विपद्यम् ॥ * ॥

Colophon. इति कलियुगपावनभजनविभजनप्रयोजनावतार-श्रीश्रीभगवत्कृष्णचैतन्य-
देवचरणानुचरविश्ववैष्णवराजसभाजन-श्रीरूपसनातनानुशासनभारतीगर्भे
श्रीभगवत्सन्दर्भो नाम तृतीयः सन्दर्भः ॥
अब्दे मासमिते पक्षे नवम्यां तिथौ गुरौ ।
शाके इन्द्वाङ्कभूम्येन्दौ हिमे सोमपरिप्लुते ।
पूर्णिता लिपिमालेयं कल्याणेन केनचित् ॥

विषयः । वैष्णवग्रन्थोऽयं । अत्र च जीवपरमात्मादिविचारमुखेन जीवपरमात्मादि-
निरूपणम् ।

No. 220. परिभाषाविवरणम् . Substance, country-made paper, 15 × 2¼ inches. Folia, 22. Lines, 6 on a page. Extent, 495 çlokas. Character, Bengali. Date, Sᴋ. 1626. Place of deposit, Vāḍari, District Mayamanasiṁha, Paṇḍita Çivacandra Nyāyabhūṣaṇa. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐनमो गणेशाय ।
प्रणम्य सदसद्द्वारं ध्वान्तविध्वंसभास्करम् ।
वाक्यार्थं परिभाषाणां वक्ष्ये बालावबुद्धये ॥
सूत्रेष्वेव हि तत् सर्व्वं यद्वृत्तौ यच्च वार्त्तिके ।
सूत्रं योनिरिहार्थानां सर्व्वं सूत्रे प्रतिष्ठितम् ॥ इत्यादि ।

End. न्याय्यञ्चैतत् शब्दार्थानवच्छेदे विशेषप्रतिपत्तिहेतूनां प्रकरणवचनाभावे विशेषार्थ-
बलात् लक्षणानुसार एव उचितः । तदुक्तं च लक्षितार्थानां शास्त्रे
प्रवृत्तिरिति ॥

Colophon. इति दौर्गसिंह्यां परिभाषायां तदर्थविवरणं समाप्तम् ॥ शकाब्दाः १६२६ ।

विषयः । दौर्गसिंहपरिभाषाया व्याख्यानम् ।

No. 221. परिभाषावृत्तिः . By दुर्गसिंहः . Substance, country-made paper, 13½ × 3 inches. Folia, 17. Lines, 6 on a page. Extent, 777 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kṛṣṇapurā, Post office Vaidyervāzār, District Ḍhākā, Paṇḍita Tārakacandra Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य सदसद्द्वारं ध्वान्तविध्वंसभास्करम् ।
शाब्दानां परिभाषार्थं वक्ष्ये शास्त्रानुसारतः ॥

इह हि ।

सूत्रेष्वेव हि तत्सर्वं यद्वृत्तौ यच्च वार्त्तिके ।
सूत्रं योनिरिवार्थानां सर्वं सूत्रे प्रतिष्ठितम् ॥

येन केनचिद्व्याख्यातुकामेनावश्यमेवाभ्युपगन्तव्यम् । तथाचाव्यर्थः चार्थान् सूचयति सूते सूचयति इति वा सूत्रम् । तत्र सूत्रकारयोः सर्व्ववर्म्म-कात्यायनयोः सूत्राणां चतुःशत्यां पञ्चदशाधिकायां परिभाषा नोक्ता तत्र च वृत्तिटीकयोः प्रयुक्ता कार्य्येषु इत्यतैव तासां कुतः संसिद्धिरित्यवे । इत्यादि ।

End. ज्ञापकञ्च रूढ़ानां बहुत्वेऽस्त्रियामपत्यप्रत्ययस्येत्यत्रास्त्रियामिति वचनम् । अन्यथाऽरूढ़त्वाल्लोपेऽस्त्रियामिति निर्द्देशोऽनर्थक एव स्यादिति ॥

Colophon. इति दुर्गसिंहोक्ता परिभाषावृत्तिः समाप्ता ।

विषयः। लौकिकशास्त्रीयभेदेन परिभाषाद्वैविध्यकथनम् । पुनः शास्त्रीयपरिभाषाया द्वैविध्यकथनम् । परिभाषाशब्दस्य व्युत्पत्तिकथनम् । नानाविधपरिभाषाया नानविधालौकिक-प्रयोजनकथनम् । नानाविधपरिभाषाया नानाविधानां शास्त्रीयप्रयोजनानां विशेषेण विवेचनम् । कातन्त्रसूत्रास्त्रज्ञापकान्युद्धृत्य तदीयोक्तिसमर्थनञ्च ॥

No. 222. परिभाषावृत्तिः. By रामचन्द्रविद्याभूषणः. Substance, country-made paper, 17×3 inches. Folia, 10. Lines, 7 on a page. Extent, 350 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1631. Place of deposit, Brāhmaṇamaṇḍali *viâ* Bārāsāt, Paṇḍita Rāmanārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीरामः शरणम् ।

मधुमथनमभीमत्यादराद्रामचन्द्रो
विविधबुधविधानैर्लब्धशुद्धप्रबोधः ।
प्रथयति परिभाषावृत्तिमुद्बोधहेतुं
भवति सुमतिरन्तेवासिनां जानतां याम् ॥

येन येनविद्याकृतुक्कामेनावश्यमेवाभ्युपगन्तव्यम् । अर्थान् सूचयति सूते सूचयति वा सूत्रं तत्र याः परिभाषा नोक्ता अथच वृत्तिटीकयोरुक्ता तत्र प्रयुक्ताः कार्य्यं च दृश्यन्ते तासां संक्षिप्य युक्तितः कथ्यते ता लौकिक्यः शास्त्रीयाश्च तत्र लौकिक्यो लोकत एव रूढ़ाः । यास्तु शास्त्रीयास्ता द्विविधा लिङ्गवत्यो विध्यङ्गशेषभूताश्च । इत्यादि ।

End. तेन नापदं शास्त्रे प्रयुञ्जीतेति लिवेर्मतिचिन्तनीयेति न्यायाभ्यामादेशादीन् लिङ्गवन्निर्देशेन विधाय अतएव असीत्यादिकमाचार्य्येणोक्तम् । एवञ्च परस्मै पदमिच्छन्ति क्वचिदेवात्मनेपदे इति कृत्वा परस्मैपदे क्तप्रत्ययविधाने शास-लिङ्गुरित्यत्र धुतक्तित्यस्य पाठात् अधुतदित्युदाहृत्य तेनैव पभित्युक्तम् । विधिवत्वादादातोऽप्येवमित्यादिकञ्चेति दिक् । अन्यदप्यूह्यम् । एवमन्ये न्याया अनुसन्धेया विस्तारभयान्न लिखिताः ॥ ० ॥

Colophon. इति श्रीरामचन्द्रविद्याभूषणविरचिता परिभाषावृत्तिः सम्पूर्णा ॥ ० ॥
शकाब्दाः १६१० ।
शाकाग्नेन्दुरसावनीविगणिते शाकाब्दसंख्याङ्कके
न्यायोदाहरणादिकं प्रकुरुते श्रीरामचन्द्रः कियत् ।
शकाब्दाः १६२१ । २० चैत्र श्रीरामवल्लभशर्म्मणा लिखितम् ॥

विषयः । मुग्धबोधस्य परिभाषेयम् । अत्र च युक्तितः सूत्रानुक्तपरिभाषाख्यादीनां निरूपणम् ।

No. 223. **परिभाषावृत्तिटीका**. By **रामनाथसिद्धान्तः**. Substance, country-made paper, 18×3½ inches. Folia, 25. Lines, 8 on a page. Extent, 839 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1667. Place of deposit, Āḍiyādaha, District 24-Parganās, Paṇḍita Haripada Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ॥
प्रणम्य शारदापादपद्ममानन्ददायकम् ।
परिभाषावृत्तिटीकां यथाज्ञानं समासतः ॥
श्रीरामनाथसिद्धान्तो बालानां सुखहेतवे ।
तनुते तनुवाग्मित्तो गुरुपादोपदेशतः ॥

तथादौ नामन्निर्दिशेन शास्त्रिणविधिकामः शेषदेवताप्रणतिरूपमङ्गलं प्रणीय शास्त्रप्रयोजनमनुपदिशन्नाह ग्रन्थकारः। हरिमित्यादि। श्रीर-ग्राम-वासि-मैथिल-श्रीरामतोषाध्याय-श्रीरामनाथसूनुना ... ... सदा-नन्द-दामोदरदत्त-तनुजेन श्रीपद्मनाभदत्तेन परिभाषावृत्तिविशेषेण भाष्यते व्याख्यायते क्रियते इत्यर्थः। इत्यादि।

End. यथा प्रबन्धौपग्रन्थसमाप्ते इतिकार्य्यनिर्देशो यथा वक्तव्यं समापयत् एवं पुंवदादि। तस्य भाष्ये विरूप्य शाखाः पथातिदेश इति। इदानीं सकल-ग्रन्थसंख्यामाह तस्य इत्यादि। व्याकरणमिदमाद्यं इति उपमानावधारणे समासः। व्याकरणनाम। वाच्या सुपद्मः सुखेन पच्यते गम्यतेऽस्यामिति। तस्य पञ्जिका पञ्जि करणीकरणे पुरादिः टीकेत्यर्थः। तदनन्तरं बालानां बोधार्थं प्रयोगदीपिका कृता।

उणादिवृत्ती रचिता मया च धातुचन्द्रिका।

तथैव षट्सुबन्तो हरिते च ग्रन्थान्तरं परम्॥

परिभाषावृत्तीरचिता शास्त्रितं नाम्ना गोपालचरितं ग्रन्थरत्नम्।

आनन्दलहर्य्याष्टीका रचिता माघे ग्रन्थविशेषे।

टीका रचिता छन्दे रत्नं छन्दसि स्मृतौ आचारचन्द्रिका निर्मिता।

कोषे भूरिप्रयोगाख्यो ग्रन्थजातस्य यत्नतः।

वारेशाम्नाया एते द्वादशसंख्याता ग्रन्था रचिता इत्यर्थः। एतो विद्वत्परी-चारमाह ये धीराः पण्डिताः श्रीपद्मनाभेन कृतिमायमन्त्रलिखितं संस्कृते किमर्थमित्याह एते पुस्तका को युष्माभिः संस्कार्य्याः संशोध्या एवं प्रति-पाल्याश्च पुस्तकदात्मपुत्रा इवेति भावः॥ ०॥

Colophon. इति श्रीरामनाथसिद्धान्तरचिता परिभाषावृत्तिटीका समाप्ता।

शकाब्दाः। १९१७॥

विषयः। पद्मनाभरचित-सुपद्मव्याकरणस्य परिभाषावृत्तेर्व्याख्यानम्।

No. 224. परिभिष्टप्रबोधः. By गोपीनाथतर्काचार्य्यः. Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 246. Lines, 7 on a page. Extent, 6,235 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1721. Place of deposit, Ḍhākā, Paṇḍita Candrakānta Nyāyālaṇkāra. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

यो जातो वरधीवरेन्द्रजनताजातानुकम्पाचीवरा-
सन्नात्मान्वयसागरात् सगुणवेदाचार्य्यशिवरात् खलु ।
श्रीशिवोजितश्रीतरश्मिकुमुदमेघोचितः श्रीमतो
द्रामानीतवराविराजितवराद्दीनाखिलैर्वारितः ॥
सोऽयं सूरिसभासभाजितमतिः कामाभवामाकृतिः
सत्योल्लेखकभोजवेश्वरमतिः श्रीबोधमाधन्तितः ।
गोपीनाथ इमश्वकार मधुरव्याख्यारवाणीश्वर-
तर्काचार्य्यवरः सदर्थचतुरः सश्लोकविद्याधरः ॥
इह खलु सकलविद्वज्जनमनकुञ्जरसम्मतिपरिप्राप्तनिखिलविप्रहन्दोत्सारण-
कारणप्रारब्धकर्म्मोपकारकपरिनमस्कारपुरःसरं ग्रन्थमारभमाणशास्त्रिवच्छिन्नं
सिध्यात् सिद्धयिष्यन् परिनमस्कारं करोति संसारेति । अस्यार्थः । परिं
मत्वा कातन्त्रपरिशिष्टं ब्रूमः । कीदृशं संसारतिमिरमिहिरं । तत्रादौ-
निबद्धशरीरपरिग्रहः संसारः । तत्पदमिदाशब्दादयहस्तप्रयुक्तेश्वरश्रद्धाहि-
शरीरव्यापकम् । इत्यादि ।

End. प्रथमजातेषु सप्तस्य च प्रथमिति क्वचिच्छिष्टप्रयोगः मन्त्रश्लम्बप्रयो-
मंधुसर्पिरादिगणपाठासिद्धिरिति ॥

Colophon. इति श्रीगोपीनाथतर्काचार्य्यविरचिते परिशिष्टप्रबोधे समासव्याख्यानं
समाप्तम् ॥ शुभमस्तु शकाब्दाः । १७२१ ।

विषयः । श्रीपतिदत्तविरचित-कातन्त्रपरिशिष्टस्य व्याख्यानम् ॥

No. 225. पवनदूतम्. By धोयीकविराजः. Substance, country-made paper, 14 × 3 inches. Folia, 12. Lines, 6 on a page. Extent, 288 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1752. Place of deposit, Viṣṇupura, District Vākuḍā, Paṇḍita Raghurāma Tarkaratna. Appearance, fresh. Verse. Correct.

Beginning. श्रीरामाय नमः ।

अस्ति श्रीमत्यचलवसुधासुन्दरे पश्चिमाद्रौ
गन्धर्वाणां कनकनगरी नाम रम्यो निवासः ।
हैमैर्लीलाभवनशिखरैरम्बरं व्याप्य सुप्ति-
र्धातुः (?) शाखानगरगमनां कः सुराणां पुरस्य ॥

तस्मिन्नेका कुवलयवती नाम गन्धर्व्वकन्या
मन्ये जैत्रं खलु कुसुमतोऽप्यायुधं या स्मरस्य ।
दृष्ट्वा देवं भुवनविजये लक्ष्मसंक्षोभिपात्रं (?)
बाला सद्यः कुसुमधनुषः संविधेयीबभूव ॥ इत्यादि ।

End. सन्देशोऽयं मनसि निहितः कश्चिदायुष्मता मे
किंवा भूयस्त्वयि विरचिते वक्रभिख्याप्रकारैः । (?)
पारार्थैकप्रवणमनसस्त्वद्विधा याच्ञमिश्रा-
मापन्नानां न खलु बहवः काकुवादान् सहन्ते ॥
दन्तिव्यूहं कनकलतिकां चामरं हैमदण्डं
यो गौडेन्द्रादलभत कविक्ष्माभृतां चक्रवर्त्ती ।
श्रीधोयीकः सकलरसिकप्रीतिहेतोर्मनस्वी
काव्यं सारस्वतमिव ... ... मन्त्रमेतज्जगाद ॥
गोष्ठीबन्धः सकलकविभिर्वाचि वैदर्भरीति-
र्वासो गङ्गापरिसरभुवि स्निग्धभाग्या विभूतिः ।
सन्तु स्वैरः सदसि कविताचार्य्यकं भूभुजां मे
भक्तिर्लक्ष्मीपतिचरणयोरस्तु जन्मान्तरेऽपि ॥
यावच्छम्भुर्वहति गिरिजासंविभक्तं शरीरं
यावज्जैत्रं कलयति धनुः कौतुकं पुष्पकेतुः ।
यावद्राधारमणतरुणीकेलिसाक्षी कदम्ब-
स्तावज्जीयात् कविनरपतेरेष वाचां विलासः ॥
कीर्त्तिर्लब्धा सदसि विदुषां शीलतश्चोचिपाला (?)
वाक्सन्दर्भाः कतिचिदमृतस्यन्दिनो निर्म्मिताश्च ।
तीरे सम्प्रत्यमरसरितः क्वापि शैलोपकण्ठे
ब्रह्माभ्यासे प्रयतमनसा नेतुमीहे दिनानि ॥ *

Colophon. इति श्रीधोयीकविराजविरचितं पवनदूताख्यं काव्यं समाप्तम् ॥ * ॥ श्रीराधा-कृष्णाभ्यां नमः । स्वलेखीयं श्रीरामगतिकृतिना ॥ शकाब्दाः १७५१ ।

विषयः । काचित् कुवलयवती नाम गन्धर्व्वकन्या कान्तविरहसन्तप्ता सती पवनं दूतत्वेन प्रेषितवतीत्यमुमेव विषयमवलम्ब्य विरचितमिदं खण्डकाव्यम् ।

No. 226. पुत्रीकरणमीमांसा. By नन्दपण्डितः. Substance, country-made paper, 14×6 inches. Folia, 9. Lines, 10 on a page. Extent, 338 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Hālisahara, Valdeghāṭā, Bābu Giriçacandra Gangopādhyāya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

अभिनन्द्य जगद्वन्द्यपदद्वन्द्वं विनायकम् ।

पुत्रीकरणमीमांसां कुरुते नन्दपण्डितः ॥

केन कीदृक् कदा कस्मै कस्मात् कः क्रियतां सुतः ।

विविच्य सोऽयं यत् पूर्व्वैरदृष्टमभिधीयते ।

यथाहात्रिः ।

अपुत्रेणैव कर्त्तव्यः पुत्रप्रतिनिधिः सदा ।

पिण्डोदकक्रियाहेतोर्यस्मात् तस्मात् प्रयत्नतः ॥ इति ।

अपुत्रोऽजातपुत्रो मृतपुत्रो वा । इत्यादि ।

End. अच्छिन्नत्वात् दोषो नास्ति ।

विषयः । दत्तकग्रहणविध्यादिनिरूपणम् ।

No. 227. पुरुषोत्तमक्षेत्रतत्त्वम्. By रघुनन्दनभट्टाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 17×3½ inches. Folia, 10. Lines, 6 on a page. Extent, 210 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Serapura, Paṇḍita Durgāsundara Kṛtiratna. Appearance, tolerable. Prose and Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

सच्चिदानन्दगोविन्दं नत्वा श्रीरघुनन्दनः ।

स्मृतितत्त्वे विधिं वक्ति क्षेत्रे श्रीपुरुषोत्तमे ॥

अथ पुरुषोत्तमदर्शनविधानादिः । तत्र ब्रह्मपुराणम् ।

पृथिव्यां भारतं वर्षं कर्म्मभूमिरुदाहृता ।

न चान्यत्र मर्त्त्यानां भूमौ कर्म्म विधीयते ॥

... ... यत्रास्ते दक्षिणोदधिसंस्थितः ।

ओड्रदेश इति ख्यातः स्वर्गमोक्षप्रदायकः ॥ इत्यादि ।

End.

ततः सूर्य्योदयं गच्छेत् पुष्पमाहाय वाग्यतः ।
प्रविश्य पूजयेद्रामं पूर्व्वोक्तं विः प्रदक्षिणम् ।
इत्यानामश्वमेधानां फलं प्राप्नोति मानवः ॥

Colophon. इति वन्द्यघटीय-श्रीहरिहरभट्टाचार्य्यात्मज-श्रीरघुनन्दनभट्टाचार्य्यविरचितं श्रीपुरुषोत्तमक्षेत्रतत्त्वं समाप्तम् ।

विषयः । पुरुषोत्तमक्षेत्रकर्त्तव्यकार्य्यादिनिरूपणप्रसङ्गेन दर्शनादिफलनिरूपणम् ।

No. 228. पृषोदरादिवृत्तिः. By पद्मनाभः. Substance, country-made paper, 18 × 3 inches. Folia, 4. Lines, 8 on a page. Extent, 192 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1715. Place of deposit, Brāmhaṇamaṇḍalī *viâ* Bārāsat, Paṇḍita Rāmanārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।
प्रणम्य बालगोपालं चिदनन्तं सनातनम् ।
वक्ष्ये पृषोदरादीनि पद्मनाभो यथाविधि ॥

तथाहि प्रकृतिप्रत्ययविभागेन साधुशब्दा व्युत्पन्नाः केचिद्रूढाः केचिद् यौगिकाः केचिन्मिश्राः । प्रकृतिप्रत्ययविभागार्थो योगार्थः । तदुपचारितेन व्युत्पन्ना यौगिकाः । उभयार्थवाचकत्वेन व्युत्पन्नाव्युत्पन्ना मिश्राः । तथाचोक्तं रूढियौगिकमिश्राख्यास्त्रिधा शब्दाः प्रयोजिताः । इत्यादि ।

End.

निपातिता यथा मयूरिः क्रौञ्चपुत्रे इत्यादि । गणपाठे सिद्धरूपा यथा कल्कादिषु चेत्यादि । साध्यरूपा यथा अकारैरन्त्यादौ इत्यादि । विस्तरेणालमित्ययं संक्षेपः । तथाच वर्द्धमानः ।

तत्त्वं शब्दसमुद्रस्य कृत्स्नं जानाति शङ्करः ।
तदर्द्धं गौष्पतिर्वेत्ति तदर्द्धं पाणिनिर्मुनिः ॥
तदर्द्धं भाष्यकारोऽपि तत् किं जानन्ति मानवाः ।
धीराः श्रीपद्मनाभेन स्तूयन्ते यत्नवृत्तिभिः ॥
संज्ञार्थाः प्रतिपाद्या वा पृथक्कृत्य पृथक्कृताः ।
पण्डिताध्यक्षता श्लोकांशो यत्र स्थले स्थले ॥
तं विदूसं (?) सदा वन्दे विक्रमो यत्र भूपतिः ।
कालिदासादयश्चैव संज्ञावन्तः सदस्यकः ॥

तेषामेको वररुचिः सर्व्वशास्त्रविशारदः ।
तत्सुतो माधवस्तस्य सविभाषार्थतत्त्ववित् ॥
तत्सुतो दुर्गेशो श्रेयः पाणिनीयार्थतत्त्ववित् ।
जयादित्यस्तत्सुतश्च मीमांसाशास्त्रपारगः ॥
श्रीपतिस्तत्सुतश्चैव सांख्यशास्त्रविशारदः ।
गणेश्वरस्तत्सुतश्च काव्यालङ्कारकारकः ॥
तत्सुतः पद्मनाभोऽहं मयैवैतन्निरूप्यते ।
यद्यपि न्यूनता क्वापि इह बुद्धिविधो बलात् ॥
सद्भिः क्षमिष्यते लोके क्षमासारा हि पण्डिताः ।
अयुक्तं यदिह प्रोक्तं सन्तः संशोधयन्तु तत् ॥
शास्त्राभिज्ञता तेषामित्यस्माकं निवेदनम् ।
शाके वेदनवादित्ये चैत्रे मासि रवेः स्थितौ ॥
द्विजेन पद्मनाभेन भाषावृत्तमिदं कृतम् ।

Colophon. इति श्रीपद्मनाभदत्तकृतौ सुपद्मे व्याकरणे उणादिवृत्तौ पृषोदरादिवृत्ति-विच्छेदः ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥ शकाब्दाः १७१५ ।

विषयः । सुपद्मव्याकरणीयपृषोदरादिपादोऽयम् । अत्र च रूढियौगिकादिनिरूपणमुखेन पृषोदरादिनिरूपणम् ।

No. 229. प्रत्यक्षचिन्तामणिदीधितिव्याख्या. By गदाधरभट्टाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 19 × 3 inches. Folia, 39. Lines, 7 on a page. Extent, 1,292 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Ichāpurā, Paṇḍita Vrajanātha Vidyāratna. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

नत्वा नन्दतनूजसुन्दरपदं याञ्चां गुरोरादरा-
दुर्व्वीमण्डलमण्डनायितलसत्कीर्त्तेर्व्विदित्वाचितां ।
संक्षिप्तोक्तमतिद्युदीधितिकृतः प्रत्यक्षचिन्तामणे-
र्व्याख्यां व्याकुरुते गदाधरसुधी मोदाय विद्यावतां ॥
गुरुकीर्त्तनरूपमङ्गलं कुर्व्वाण एव स्वीयग्रन्थे प्रेक्षावत्प्रवृत्त्यर्थं तदुत्कर्षं दर्शयति निरमिति । हृदये मनसि । निधानं सम्यक्स्थापनं । मनसि गुरुभिः

सम्बन्धस्य स्वार्थज्ञानजननीये तत्सहकारित्वं । सहकारित्वञ्च परम्परया फलोपयोगित्वं । तथाच गुरुवाक्याधीनशाब्दबोधजन्यसंस्कारसध्रीचा मनसा निबद्धमितरापरिशीलितमर्थं निश्चित्येति फलितार्थः । शिष्याणामिदम् एवार्थो निबन्धनीय इति सूचयति शिष्यायेति । शिष्याणः शुश्रूषा मदर्पिता तदुपजीविपूर्वपूर्वनिबन्धकारपरम्परया चाभ्युपगतोऽर्थनिकरः, स एव सारः, तद्धमाचनस्य कुतर्कसन्तापतापितचेतःसन्तापसन्तापोप-शान्तिसाधनत्वात् । इत्यादि ।

End. ज्ञानमतीन्द्रियमित्याद्यनुमितिरन्यथाख्यातिमनङ्गीकुर्व्वाणेन गुरुणानङ्गीकारात् तत्प्रामाण्याच मतत्रयसिद्धभिन्नाया असम्भवे .धर्मिकरणप्रकारासां ज्ञान-प्रामाण्यापत्तात् तन्मते बाध इत्यादिकमस्मरणीयम् ।

Colophon. इति प्रथमविप्रतिपत्तिः ।

विषयः । तत्त्वचिन्तामण्यन्तर्गतप्रत्यक्षखण्डीयप्रामाण्यवाददीधितेः प्रथमविप्रतिपत्त्यंशं व्याख्यानम् ।

No. 230. प्रत्यक्षदीधितिप्रसारणी. By कृष्णदाससार्वभौमः. Substance, country-made paper, $12 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 85 (without 1–71). Lines, 7 on a page. Extent, 489 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1576. Place of deposit, Bhāṭpāḍā, 24-Parganās, Paṇḍita Pañcānana Tarkaratna. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. (अस्य प्रारम्भवाक्यं नास्ति येन द्वितीयपत्रस्य प्रारम्भवाक्यं लिखितं ।) एत-तत्प्रकारिका या इच्छाविषयता तद्वत्त्वादित्यर्थः । इत्यादि ।

End. चात्मसंसर्गावच्छिन्नाचार्य्यप्रामाण्येऽपि फलप्रसङ्गः । तथाचाचार्य्यत्वं नैकं इति वाच्यं फलविशेषजनकतावच्छेदक इति विशेषस्य नानात्वाभ्युपगमात् एवमनाचार्य्यादावपीति ॥

Colophon. इति महामहोपाध्याय-श्रीकृष्णदाससार्वभौमभट्टाचार्य्यविनिर्मिता प्रत्यक्ष-दीधितिप्रसारणी सम्पूर्णा ।०। शकाब्दाः १५७६ ।

विषयः । तत्त्वचिन्तामण्यन्तर्गत-प्रत्यक्षखण्डस्य रघुनाथशिरोमणिकृतायाः दीधितेः व्याख्या ।

No. 231. **प्रबोधचन्द्रोदयटीका.** By **महेश्वरन्यायालङ्कारः.** Substance, country-made paper, $12 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 58. Lines, 6 on a page. Extent, 1,044 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1690. Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Serapura, Mādhavapura, Paṇḍita Gaṇgādhara Tarkasiddhānta. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

मातुश्चतुश्चरणमन्त्रे बद्धनिर्बन्धे सर्वेशस्य ।

त्रिभुवनभारसहिष्णोर्बालकविष्णोः स्मितं जयति ।

प्रबोधचन्द्रोदयनाम नाटकं ज्ञानाग्निसंप्लुतविनिश्चितपाटकं ।

× × × आचार्य्य-महेश्वरः कृती टीकां प्रयत्नेन करोति निर्म्मलां ।

सूत्रधारः पठेन्नान्दीं मध्यमस्वरसंयुतामिति नाटकनियमात् । इत्यादि ।

End. तानहमित्यादि गीताश्लोकः तान्नराधमान् क्रूरान् मां द्विषतः आसुरीष्वेव योनिषु अजस्रं नित्यं क्षिपामीत्यर्थः ॥ * ॥

Colophon. इति महेश्वरन्यायालङ्कारभट्टाचार्य्यकृतायां प्रबोधचन्द्रटीकायां षष्ठाङ्कविवरणं समाप्तमिति ॥ शकाब्दाः १६९० ।

विषयः । प्रबोधचन्द्रोदयनामकस्य नाटकस्य वेदान्तमतानुयायिनी टीका ।

No. 232. **प्रमेयरत्नावली.** Substance, country-made paper, 17×3 inches. Folia, 18. Lines, 3 on a page. Extent, 189 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1748. Place of deposit, Vākuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Candranārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीरामो जयति ।

जयति श्रीगोविन्दो गोपीनां समदनगोपालः ।

वक्ष्यामि यस्य कृपया प्रमेयरत्नावलीं सूक्ष्मां ॥

भक्त्याभावेनापि तोषं दधाने धर्म्माध्यक्षे विश्वनिस्तारिनाम्नि ।

नित्यानन्दाद्वैतचैतन्यरूपे तत्त्वे तस्मिन्नित्यमास्तां रतिर्नः ॥

आनन्दतीर्थनामा सुखमयधामा यतिर्जीयात् ।

संसारार्णवतरणीं यमिह जनाः कीर्त्तयन्ति बुधाः ॥

भवति विचिन्त्या विदुषां निरवकारा (?) गुरुपरम्परा नित्यं ।

एकान्तित्वं सिद्ध्यति ययोदयति येन हरितोषः ॥

यदुक्तं पद्मपुराणे ।

सम्प्रदायविहीना ये मन्त्रास्ते विफला मताः ।
अतः कलौ भविष्यन्ति चत्वारः सम्प्रदायिनः ॥
श्रीमद्ब्रह्मरुद्रसनका वैष्णवाः क्षितिपावनाः ।
चत्वारस्ते कलौ भाव्या ह्युत्कले पुरुषोत्तमाद्दिति ॥
रामानुजं श्रीः स्वीचक्रे मध्वाचार्यं चतुर्मुखः ।
श्रीविष्णुस्वामिनं रुद्रो निम्बादित्यं चतुस्सनः (?) ॥

गुरुपरम्परा यथा,—

श्रीकृष्णब्रह्मदेवर्षिबादरायणसंज्ञकान् ।
श्रीमध्व-श्रीपद्मनाभ-श्रीमन्नृहरि-माधवान् ॥
अक्षोभ्य-जयतीर्थ-श्रीज्ञानसिन्धु-दयानिधीन् ।
श्रीविद्यानिधि-राजेन्द्र-जयधर्मान् क्रमात् वयम् ॥
पुरुषोत्तमब्रह्मण्यव्यासतीर्थांश्च संस्तुमः ।
ततो लक्ष्मीपतिं श्रीमन्माधवेन्द्रञ्च भक्तितः ॥
तच्छिष्यान् श्रीश्वराद्वैतनित्यानन्दजगद्गुरून् ।
देवमीश्वरशिष्यं श्रीचैतन्यञ्च भजामहे ॥
श्रीकृष्णप्रेमदानेन येन निस्तारितं जगत् ।

अथ प्रमेयाण्युद्दिश्यन्ते ।

श्रीमध्वः प्राह विष्णुं परतममखिलाम्नायवेद्यञ्च विश्वं
सत्यं भेदञ्च जीवान् हरिचरणजुषस्तारतम्यञ्च तेषाम् ।
मोक्षं विष्ण्वङ्घ्रिलाभं तदमलभजनं तस्य हेतुं प्रमाणं
प्रत्यक्षादित्रयञ्चेत्युपदिशति हरिः कृष्णचैतन्यचन्द्रः ॥ इत्यादि ।

End. एवमुक्तं प्राचा ।

श्रीमन्मध्वमते हरिः परतमः सत्यं जगत् तत्त्वतो
भेदो जीवगणा हरेरनुचरा नीचोच्चभावं गताः (?) ।
मुक्तिर्नैज (?) सुखानुभूतिरमला भक्तिश्च तत्साधनं ।
अक्षादित्रितयं प्रमाणमखिलाम्नायैकवेद्यो हरिः ॥
आनन्दतीर्थै रचितानि यस्मात् प्रमेयरत्नानि नवैव सन्ति ।
प्रमेयरत्नावलिरादरेण प्रधीभिरेषा हृदये निधेया ॥
नित्यं निवसतु हृदये चैतन्यात्मा मुरारिर्नः ।
निरवद्यो निर्वृतिमान् गजपतिरनुकम्पया यस्य ॥

Colophon. इति प्रमेयरत्नावली पूर्णिमगात् ।*। श्रीरामः शरणं । शकाब्दाः १७४८ ।

विषयः । वैष्णवग्रन्थोऽयं । अत्र च प्रथमप्रमेये भगवत्सार्वोत्कृष्ट्यादिनिरूपणम् । २ ये प्रपञ्च-सत्यत्वादिनिरूपणम् । ३ ये विश्वसत्यत्वादिनिरूपणम् । ४ र्थे भेदसत्यत्वादिनिरूपणम् । ५ मे जीवानां हरिदासत्वादिनिरूपणम् । ६ ष्ठे जीवतारतम्यनिरूपणम् । ७ मे कृष्णोपासनाया-मुक्तिहेतुत्वनिरूपणम् । ८ मे हरेरखिलाम्नायैकवेद्यत्वादिनिरूपणम् । ९ मे प्रत्यक्षानुमान-शब्दानां प्रमाणत्वनिरूपणमिति ।

No. 233. प्रश्नचूडामणिः. By वराहमिहिरः. Substance, country-made paper, 12 × 2½ inches. Folia, 6. Lines, 5 on a page. Extent, 86 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1686. Place of deposit, Mayamanasiṁha, Serapura, Paṇḍita Candrakānta Tarkālaṅkāra. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ प्रश्नचूडामणिर्लिख्यते ।
पादमात्रो परं मध्ये चान्ते चास्य परं भवेत् ।
एवेनापि शुभं कार्य्यं सर्व्वसिद्धिप्रदं यतः ॥ इत्यादि ।

End. चादावन्ते चतुर्दंष्ट्रा मध्ये यस्य चतुष्टयम् ।
सम्पत्तिस्तस्य विद्या च मनः सम्पूर्णमेव च ॥

Colophon. इति श्रीवराहमिहिरकृतः प्रश्नः समाप्तः । शकाब्दाः १६८६ ।

विषयः । प्रश्नगणनोपायनिरूपणम् ॥

No. 234. प्रश्नदीपः. (लौहित्यवरसेनविरचितप्रश्नदीपप्रकाशाभिख्यास्वटीका-सहितः). Substance, country-made paper, 19 × 3½ inches. Folia, 16. Lines, 6 on a page. Extent, 458 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Purāpāḍā, Post Office Sonārā, District Ḍhākā, Paṇḍita Jagadbandhu Tarkavāgīça. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । ॐ नमः श्रीसूर्य्याय ।
सन्ति चेद्बहुशास्त्राणि प्रश्नज्ञानविधावपि ।
तथापि सारमेकत्र कर्त्तुमत्र ममोद्यमः ॥
बालानामिष्टदं यावद्गुप्तं मे ज्ञायते ।
तथाप्यहरहरार्थं प्रश्नदीप इहोच्यते ॥ . . . .

इदमतन्त्रमूलार्थं षट्प्रश्नं समासतः ।
मामकं पुस्तकं च वै सतां प्रीतिं करिष्यति ॥

इष्टकालो यथा ।

भानं वारिधिवारिराशिशशिषु (१४४) प्राक्खंडमाये बुधाः
षट्के बाणकपोतयोगिविधुषु (१९५) स्यात् कर्कटाये रवौ ।
पादैः सप्तभिरन्वितैः प्रथमकं हित्वा द्विमाये इते
हित्वैकां घटिकां परे च सततं इष्टेष्टकालं वदेत् ॥ इत्यादि ।

टीकायाः प्रारम्भवाक्यम् । माघादिषण्मासेषु चतुश्चत्वारिंशदधिकशताङ्केषु श्रावणादिषण्मासेषु पञ्चविंशदधिकशताङ्केषु भानं हरणं पण्डिताः प्राहुः कैः प्रथमकं पादं हित्वा पादैः सप्तभिरन्वितैः । एतदुक्तं भवति छायापादे एकं त्यक्त्वा सप्तान्वितं कृत्वा पूर्वोक्ते हृते यो लब्धः स इष्टः । शेषं षष्ट्या संगुणितेनैव तेनैव हृते फलं ज्ञेयम् । पूर्वार्धपरार्धयोर्भेदमाह । द्विमाये एकां घटिकां हित्वा इष्टकालं परदले एकां घटिकां दत्त्वा इष्टकालं वदेदिति । इत्यादि ।

End. रोगज्ञाने मृत्युज्ञानं यथा ।

त्रिदशतभिषवातायाम्यसर्पेषिपूर्वा
रविरविजकुजाके भूतषष्ठीनवम्याम् ।
इह हि मरणयोगो यो ज्वरेणाभिभूतः
पशुपतिसमवीर्यः सोऽपि मृत्युं प्रयाति ॥
आर्द्राश्लेषा-स्वाती ज्येष्ठासु च यस्य रोगजन्म स्यात् ।
धन्वन्तरिणापि चिकित्सितस्य तस्यायुषो न स्युः ॥
यद्यत्र चन्द्रमास्तस्य गोचरे चाशुभप्रदः ।
तदा तस्य भवेन्मृत्युः सुधासंसिक्तदेहिनः ॥

Colophon. इति प्रश्नदीपे रोगज्ञानं नामैकादशोऽध्यायः ॥ (खण्डितशेषोऽयं ग्रन्थः) ।

टीकायाः शेषवाक्यम् । रविवारे चतुर्दश्यां शनिवारे षष्ठ्यां कुजवारे नवम्यां यदि आर्द्राश्लेषा-शतभिषा-रोहिणी-भरणी पूर्वात्रयमश्लेषानक्षत्राणि भवन्ति तदावश्यं रोगी म्रियते । अस्मिन् योगे सा चेद् यदि चन्द्रस्य गोचरशुद्धिर्न स्यात् तदा मरणम् ।

Colophon. इति ज्योतिर्विद्वरवैद्यविरचितायां प्रश्नदीपप्रकाशिन्यां रोगज्ञानमेकादशोऽध्यायः ॥

विषयः। अथ प्रथमं छायापादभेदकथनम्। अथाधानं तत्रादौ प्रश्नकथनम्। रोगव्याप-प्रश्नकथनम्। अथापत्यजननप्रश्नः। तत्र गर्भमासप्रश्नकथनम्। गर्भक्षेमप्रश्नकथनम्। सुत-सुताजननप्रश्नकथनम्। यमजापत्यकथनम्। जारजयोगकथनम्। अथ प्रसवदिवारात्रिप्रश्नः, तत्र प्रसवस्थानकथनम्। अथ तन्त्रादिभावे वस्तुनिरूपणमाह। तत्र तन्त्रादेर्द्व्यापणस्थान-प्रकारकथनम्। मतान्तरेण भावोत्थकार्य्यसिद्ध्यसिद्धिकथनम्। लग्नाधिपादेर्विनष्टफलकथनम्। विनष्टादिद्रव्यकथनम्। अथ भावफलादिनिर्णयः। तत्र लाभालाभज्ञाननिरूपणम्। निधि-लाभप्रश्नकथनम्। वेतनलाभप्रश्नकथनम्। राज्यपदप्राप्तिप्रश्नकथनम्। अथ राजयोग-चतुष्टयनिरूपणम्। विभवलाभप्रश्नकथनम्। धनलाभप्रश्नकथनम्। कुमारीलाभप्रश्नकथ-नम्। अथ विषकन्याज्ञानम्। वरलाभप्रश्नकथनम्। विवाहलाभप्रश्नकथनम्। अथ मृतादि-जीवज्ञानम्। आयापरिज्ञानम्। शुभाशुभज्ञानम्। अथ कार्य्यसिद्ध्यसिद्धिप्रश्नकथनम्। तत्र सर्व्वकार्य्यशुभाशुभप्रश्नकथनम्। अथ दिननिर्णयः। तत्र विवाहशुभाशुभप्रश्नकथनम्। दिनशुभाशुभज्ञाननिरूपणम्। अथ सेवकसेव्ययोः शुभाशुभज्ञानकथनम्। गमनागमनज्ञान कथनम्। गमनस्थितिज्ञानकथनम्। यात्राप्रश्नात् जयज्ञानकथनम्। यात्रायां शुभाशुभज्ञान-कथनम्। यातुर्निवृत्तिदिनज्ञानकथनम्। प्रोषितागमनतच्छुभाशुभज्ञानकथनम्। प्रोषिता-गमनदिनज्ञानकथनम्। जयपराजयज्ञानकथनम्। जयपराजयपक्षनिरूपणम्। अथ हृत-नष्टमुष्टिगतादिज्ञाननिरूपणम्। पश्वाः प्राक्स्थितिकालज्ञाननिरूपणम्। चौरज्ञाननिरूपणम्। वयोज्ञाननिरूपणम्। जातिज्ञाननिरूपणम्। स्त्री-पुं-नपुंसकभेदज्ञाननिरूपणम्। हृतनष्ट-लाभालाभज्ञाननिरूपणम्। क्रयविक्रयसम्बन्धज्ञाननिरूपणम्। मनोदृष्टि-स्त्री-पुरुषज्ञाननिरू-पणम्। अथ दृष्टिज्ञाननिरूपणम्। अथ नष्टकोष्ठाधारनिरूपणम्। तदनन्तरं रोगज्ञाननिरू-पणञ्चेति ॥

No. 235. प्रश्नप्रकाशिनी. By लौहित्यवरसेनः. Substance, country-made paper, 12 × 2½ inches. Folia, 65. Lines, 5 on a page. Extent, 1,117 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1,664. Place of deposit, Mayamanasiṁha, Serapura, Mahāmahopādhyāya, Candrakānta Tarkālaṇkāra. Appearance, tolerable. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ श्रीसूर्य्याय नमः।

निखिलनिजजनानां सिद्धिदं सम्प्रसाध्ये

सुरमनुजनतेशं देवदेवं प्रणम्य।

सुगमवचनसारप्रश्नदीपस्य टीकां
स्वजननिजकृतार्थं कर्त्तुमेष प्रयत्नः ॥
सन्ति येऽङ्कशास्त्राणि प्रश्नज्ञानविधावपि ।
तथापि सारमेकत्र कर्त्तुमेव समीहनः ॥
आधानान्निधनं यावत् यदोक्तं ज्ञानदीपके ।
तथाहरस्य हस्तार्थं प्रश्नदीप इहोच्यते ॥
अत्र ज्ञानदीपके आधानान्निधनपर्य्यन्तं यथाकथितं तेनैव प्रकारेण इह प्रश्नदीपके चाहरस्य पुराणकर्म्मणो हस्तार्थं कथ्यते इति । इहकाल-ज्ञानमाह ।
भावं वारिधिवारिराशिमशिषु प्राङ्मध्यमाद्यैर्बुधाः ।
षट्के वाचकपीठयोनिमिथुनु स्यात् कर्कटाद्यैः पुनः ॥ इत्यादि ।

End. अथ योगे तस्य रोगिणो गोचरे चन्द्रमा अशुभग्रहः स्यात् । गोचरशुभो न भवति तदाशतभिषग्वैद्यस्यापि मरणं ध्रुवं स्यात् ॥

Colophon. इति श्रीकौण्डिन्यवरसेनविरचितायां प्रश्नप्रकाशिन्यां रोगज्ञानं नाम द्वादशोऽध्यायः ॥ * ॥ शकाब्दाः १६६४ ।

विषयः । प्रश्नदीपनामकस्य ज्योतिषग्रन्थस्य टीकेयं । अत्र च आधानादिनिरूपणम् । भावविचारादिनिरूपणम् । लाभालाभादिनिरूपणम् । राजयोगचतुष्टयादिनिरूपणम् । गमनागमननिरूपणम् । नष्टादीनामागमनादिनिरूपणम् । सन्धिविग्रहजयपराजयदुर्गचिन्तादिज्ञाननिरूपणम् । मृतनष्टमुष्टिगतधातुमूलजीवानां ज्ञानादिनिरूपणम् । अथ विविधकाध्यायः । अनन्तरं गदज्ञातकरोगादिनिरूपणमिति ।

No. 236. प्रस्तावसारः. By कौण्डिन्यवरसेनः. Substance, country-made paper, 12×4 inches. Folia, 21. Lines, 7 on a page. Extent, 367 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Çāstri. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
जयतु जितमौङ्गेन्द्रवेगे
कृतनिविडासनमुष्टिमताम्रपीडे ।
अरममनतडित्कडारदंष्ट्रिं
वडमुडुराडुपशोभितचूडमौडे ॥

बाल्या सख्यवसन्नमे परगुणे प्रीतिर्गुरौ नम्रता
विद्यायां व्यसनं स्वयोषिति रतिर्लोकापवादाद्भयं ।
.... भक्तिरात्मदमने संसर्गमुक्तिः खला-
ष्वेते येषु वसन्ति निर्मलगुणास्तेभ्यो नरेभ्यो नमः ॥
सुभाषितानि रत्नानि यो न गृह्णाति यत्नतः ।
स वै प्रस्तावकालेषु दृषितां कां प्रयास्यति ॥
कुबेरं पितरं प्राह नीलकण्ठोक्तानघेन यः ।
लिखितैकस्य मतम्य प्रस्तावोचितभाषणम् ॥
तदा तस्मात् समाहत्य चित्तबुद्धिप्रदः सदा ।
माला प्रस्तावसारोऽयं तत्पित्रावेति यत्नतः ॥ इत्यादि ।

End. (खण्डितत्वात् शेषो नास्ति तेन एकविंशतिपत्रस्य समाप्तिवाक्यं लिखितम् ।)

मधुप्रसङ्गो यथा ।

ध्वनिरपि मधुरः सुखिकरुणे-
र्जनिरपि मधु मदो तथाभूत् ।
पधितत्तमखिलं तथैव सर्व्वं
कुटिलतरं भवदन्तरं न विद्मः ॥

विषयः । पुत्र-भार्य्या-राज-मन्त्रि-वस्त्र-मूर्खादिप्रसङ्गमुखेन मनोरञ्जकश्लोकानां सङ्ग्रहः ।

No. 237. प्रायश्चित्तकदम्बसारसंग्रहः. By काशीनाथतर्कालङ्कारः. Substance, country-made paper, 17½ × 4 inches. Folia, 11. Lines, 9 on a page. Extent, 427 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1737. Place of deposit, Naḍiyāgrāma, Post Office, Lonsing, District, Pharidapura, Paṇḍita Çaçibhūṣaṇa Smṛtiratna. Appearance, tolerable. Prose and Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य शिरसा भर्गं गौरीगौरीनाथमम्बिका ।
प्रायश्चित्तकदम्बानां क्रियते सारसंग्रहः ॥
गुरुतल्पकुलरोगसंक्षिप्तातिपातकश्चेषपापक्षयकामेन पराकव्रतद्वयाद्यशक्तो यत्-
किञ्चिद्विषयैकैकस्मिंस्तत्कार्यपर्याप्तकल्पं प्रायश्चित्तं करणीयमिति विदां
मतम् । धर्मारोगे पराकव्रतद्वयमेव । एतच्छोगोत्पत्त्यनन्तरं प्रायश्चित्ताभावे

तदुत्पन्नानां पुत्राणामेतद्व्रतस्य तृतीयभागप्रायश्चित्तम् । चाण्डालप्रायश्चित्त-
कुष्ठादिरोगयुक्तोत्पन्ना दुहितरस्तु अप्रायश्चित्तोत्पन्नकर्त्तव्यं तृतीयभागप्राय-
श्चित्ततृतीयभागं कुर्य्युरिति । तत्र प्रमाणम् ।

अप्रायश्चित्तोत्पन्नानां येषाञ्च शुद्धिमिच्छताम् ।
पतितानां तृतीयांशः स्त्रीणामंशात् तृतीयकः ॥

इति बौधायनवचनम् । येन पतितोत्पन्नानां शुद्धिमिच्छतां पतितानां प्राय-
श्चित्तस्य तृतीयभागस्तत्प्रायश्चित्तं ज्ञेयम् । स्त्रीच पतितोत्पन्ना तृतीयभागस्य
तृतीयभागं कुर्य्यादिति प्रायश्चित्तविवेकलिखनञ्च । चाण्डालप्रायश्चित्तार्द्धरोग-
युक्तोत्पन्नेन पुत्रेण तत्पापक्षयाय पराकव्रतद्वय ...... मासाद्यशक्तौ यत्किञ्चि-
द्धिकं दशकार्षापणोद्वासरूपं प्रायश्चित्तं कर्त्तव्यम् ॥ इत्यादि ॥

End.

अनुलोमजातानां सर्वसङ्कराणामपि कामतो वधे तप्तकृच्छ्रद्वयं तदशक्तौ
षष्टी धेनवः तदशक्तौ सार्द्धद्वाविंशतिकार्षापणौ चान्द्रायणञ्च यथाशक्ति
दक्षिणा । प्रतिलोमजातानां कैवर्त्तादीनां कामतो वधे चान्द्रायणं तदशक्तौ
षष्टी धेनवः तदशक्तौ सार्द्धद्वाविंशतिकार्षापणौ चान्द्रायणञ्च । कामतो
ब्राह्मणीवधे षड्वार्षिकव्रतम् । तदशक्तौ नवतिधेनवो देयाः तदशक्तौ
सप्तत्यधिकद्विशतकार्षापणौ चान्द्रायणञ्च दक्षिणा च पञ्चाशद्भावः तदशक्तौ
पञ्चाशत् कार्षापणौ । ऋतुस्नातायास्तु शूद्रायाश्चाथ क्षत्रियवैश्याम्बष्ठानाञ्च
कामतो वधे वार्षिकं व्रतं तदशक्तौ पञ्चदश धेनवो देयाः तदशक्तौ पञ्च-
चत्वारिंशत् कार्षापणौ चान्द्रायणञ्च । मध्यमायाः कामतो नवमासिकव्रतं
तदशक्तौ सपादैकादश धेनवः तदशक्तौ द्वादशाधिकत्रयस्त्रिंशत्कार्षापणौ
चान्द्रायणञ्च । अधमायास्तु तप्तकृच्छ्रद्वयं तदशक्तौ सार्द्धद्वाविंशतिकार्षा-
पणौ चान्द्रायणञ्च यथाशक्ति दक्षिणा । एषा व्यवस्था मदनपारिजात-
सम्मता ॥ अथ दैवनिर्णयकचन्द्रशेखरवाचस्पतिसम्मता तु चान्द्रायणद्वयं तद-
शक्तौ पञ्चचत्वारिंशत् कार्षापणौ यथाशक्ति दक्षिणा च ॥

Colophon.

इति श्रीकाशीनाथतर्कालङ्कारकृतः प्रायश्चित्तकदम्बसारसंग्रहः समाप्तः ॥
दुर्गा । ॐ सरस्वत्यै नमः ।
श्रीमदनचन्द्रद्विजेन लिखिता पुस्तिरेषा ।
विप्राबोधकरीनाम्नी प्रायश्चित्तकदम्बिका ॥
मार्गशीर्षस्य मासस्य दिवसे दशपञ्चके ।
रविवारे चापराह्णे संपूर्णा लिखनादियम् ॥ शक १७ । २० । १५ ॥

विषयः । सर्व्वप्रकारपातकानां प्रायश्चित्तव्यवस्था । तत्र प्रथमं कुष्ठ-शूल-यक्ष्म-क्षय-वृहत्-श्वासाश्मरीनाशार्शोऽतिसारप्रभृतिरोगयुक्तानां प्रायश्चित्तव्यवस्था । पूर्व्वोक्तरोगयुक्तानामौरसानाञ्च प्रायश्चित्तव्यवस्था । उपपातकानुपातकमहापातकातिपातक-प्रकीर्णपाप-रोगसङ्कर-ग्रामाग्राम-हननमनुष्यहत्यादिपापप्रायश्चित्तव्यवस्था । ब्राह्मण-क्षत्रिय-वैश्य-शूद्रस्वामिकगोवधस्य ब्राह्मण-क्षत्रिय-वैश्य-शूद्रभेदेन प्रायश्चित्तव्यवस्था । पित्रादिस्वामिकपाकनापाकजातगोवधप्रायश्चित्तव्यवस्था । संगृहीतानि चात्र नारायणवन्द्योपाध्याय-शूलपाणि-आर्णभट्टाचार्य्य-भवदेवभट्टानां मतानि ॥

No. 238. प्रायश्चित्ततत्त्वटीका. By काशीनाथतर्कालङ्कारः. Substance, country-made paper, 17¾ × 4 inches. Folia, 19. Lines, 12 on a page. Extent, 1,368 çlokas. Çharacter, Bengali. Date, ? Place of deposit, Nadiyāgrāma, Post Office, Lonsing, District, Pharidapura, Paṇḍita Çaçibhūṣaṇa Smṛtiratna. Appearance, tolerable. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. प्रणम्य पार्व्वतीशानौ श्रीकाशीनाथशर्म्मणा ।
प्रायश्चित्तस्य तत्त्वानां बोधिनी क्रियते मितम् ॥

प्रणम्येति । ब्रह्मस्वरूपं ब्रह्मविष्णुशिवगणेशाकारात्मकं मङ्गलमाचरन् श्रीरघुनन्दन उद्दिशति प्रायश्चित्तस्य तत्त्वानीति । ननु ग्रन्थस्य नामकथनमुद्देशः तस्य नामत्वाभावात् कथमुद्देशत्वमिति चेन्न हिरण्यपूर्व्वं कशिपुं प्रचक्षते इतिवत् लक्षणवाक्यस्य नामत्वात् । ननु तत्त्वानीत्यस्य ग्रन्थपरत्वं कुत इति चेत् प्रायश्चित्तस्य तत्त्वानीति पदे लक्षणया व्यञ्जनया वा प्रायश्चित्ततत्त्वमिति नाम बोद्धव्यं प्रायश्चित्तबोधकवचनानां तत्त्वनिरूपणार्हत्वात् प्रायश्चित्ततत्त्वमिति ग्रन्थस्य नाम इति ग्रन्थकृतोऽभिप्रायः । प्रायश्चित्तस्य तत्त्वानि प्रायश्चित्त-बोधकवचनानां तत्त्वानि यथार्थानि प्रमाविषयीभूतानीति यावत् अन्येषां ग्रन्थकृतां वचनार्थभ्रमोऽस्ति मत्कृतग्रन्थे कोऽपि भ्रमो नास्ति इति तात्पर्य्यम् । एवं लाक्षणिकार्थकशब्दो नाम मतान्तरे पृथिव्यादीनां गोनामवत् । सामान्य ... ... प्रतिज्ञानाच्च प्रायश्चित्तस्य लक्षणञ्च इत्यादि । प्रायश्चित्तस्य लक्षणं चात्र ग्रन्थे वक्तव्यमिति शेषः । तथा तन्त्रप्रसङ्गौ वक्तव्यौ तथा शब्दार्थः कर्त्तृसंस्कारकाङ्गानां स्नानाचमनादीनां प्रतिकर्म्म निवर्त्तनं न प्रत्येककर्म्मणि करणम् । गौणासम्भवात् शुद्धिरिति गौणासम्भवं मवि-ष्यतं प्रायश्चित्तकर्त्तरि तु शुद्धिः ॥ इत्यादि ॥

End. गङ्गायां ज्ञानतो मृता इति मरणात् पूर्व्वं गङ्गाज्ञाने मुक्तिः तदज्ञाने ब्रह्मलोकगमनमिति एतद्विषय एव गङ्गायां त्यजतः प्राणान् इत्यादि ...

...... युगादौ च इति मन्वादाविति वचनात् विभिन्नत्वेन मन्वादौ इत्येव उक्तेषु मन्वन्तराद्यस्त्रेता इत्यत्राच्चकारिका इति वचनात् द्वाने मन्वादौ इत्येव उक्तेश्वम् । तास्विपि कर्मापि मन्वन्तराणामिति वचनात् मन्वन्तराणा-मित्येव उक्तश्वमिति केचित् । वस्तुतस्तु मता मन्वन्तरादयः श्रुतिस्त्वेव मन्वन्तरादिसंज्ञाका एव विशेषणात् मन्वन्तरादौ इति सर्व्वेष उक्तेषम् ।

ब्रह्मपुराणे ।

कलौ तु सर्व्वतीर्थानि स्वं स्वं वीर्य्यं स्वभावतः ।
गङ्गायां प्रतिमुञ्चन्ति सा तु देवी न कुत्रचित् ॥

भविष्ये ।

कृते तु सर्व्वतीर्थानि त्रेतायां पुष्करं ......।
द्वापरे तु कुरुक्षेत्रं कलौ गङ्गा विशिष्यते ॥

पर्व्वोदर्कं परब्रह्माभिपर्य्यन्तमिति तु मौलिकं ... ... परं ब्रह्मेति तत्प्राप्तिं जनयेदित्यर्थः । परं स्वरूपं शिवरूपमिति यावत् । प्रसङ्गेनेति प्रकर्षेण ततः सङ्गः कामो यस्य तेन मुमुक्षुणा इत्यर्थः इति केचित् । वस्तुतस्तु प्रसङ्गेन उद्देश्यान्तरप्रसङ्गेन कृतात् गङ्गास्नानाद्भुक्तिः फलं जायते । अन्यत् तीर्थे कृतं पापमित्यादिवचनं गङ्गाजलकृतपापव्यतिरिक्तविषयम् । तादृशं कल्मषं दृष्ट्वा गङ्गा ...... याचीति श्रियायोगसारपञ्चविंशतिवाक्यानु-सारात् । अहश्चतु दिनत्रये इति दिनत्रयञ्च ।

एकस्मिन् सावने त्वह्नि तिथीनां त्रितयं यदा ।
तदा दिनक्षयः प्रोक्तस्तत्र साहस्रिकं फलम् ॥ इति वचनोक्तः ।
द्वौ तिथ्यन्तावेकवारे यत्र स स्याद्दिनक्षय इति ॥

Colophon. इति श्रीकाशीनाथतर्कालङ्कारविरचित-प्रायश्चित्ततत्त्वीयगङ्गामाहात्म्यविधि-टीका समाप्ता ॥

विषयः । रघुनन्दनभट्टाचार्य्यकृतस्य प्रायश्चित्ततत्त्वस्य व्याख्यानम् ।

No. 239. प्रायश्चित्ततत्त्वटीका. By राधामोहनगोस्वामी. Substance, country-made paper, 17 × 3 inches. Folia, 106. Lines, 7 on a page. Extent, 2,782 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1751. Place of deposit, District Vā̃kuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Incorrect.

Beginning. श्रीश्रीरामः ।

नत्वाद्वैतौ श्रीलानुद्धवचिरद्भवचरणौ

स्वपदं श्रीनाद्यानन्तशिवरचर्यौ श्रियस्थि ।

नवीनोऽयं किं मे रचयति हृदीवेश्रितकथा

यदुसन्दा राधा जयति यवनयोर्हृदि मता ॥

शुद्ध प्रायश्चित्ततत्त्वव्याख्या श्रीरमनमंथा ।

श्रियवेऽद्वैतवंशेन श्रीविन्दनसिक्तास्थया ॥

प्रारिप्सितग्रन्थसमाप्तिहेतुतया मङ्गलमाचरन् शिष्यशिक्षायै तदुपनिबध्नन् तद्-
वधानाय प्रतिज्ञाञ्चाचरति प्रणम्येत्यादि । अथ मङ्गलस्य समाप्तिहेतुत्वे किं
मानमिति चेत् शिष्टाचारानुमितवेद एव प्रमाणं तथाहि मङ्गलं वेद-
बोधितग्रन्थसमाप्तिहेतुकं ग्रन्थादौ शिष्टैरनुष्ठीयमानत्वात् इति वेदानुमानं
वेदश्च ग्रन्थसमाप्तिकामो मङ्गलमाचरेदित्यादिरूपः । मङ्गलञ्च ईश्वर-
प्रणामादि ।

End. वेश्मोपवास इति एवञ्च ।

एकरात्रं निराहारा पञ्चगव्येन शुद्ध्यति ।

इति प्रागुक्तकाम्यपपवचनसमार्थवेति । चण्डवर्णरजस्वलास्पर्शे दोषाधिक्यस्य
काम्यपवचने उक्तत्वात् । अतः परमित्यस्य तत्परत्वासम्भवादाह उच्छिष्ट-
शूद्रादिस्पर्शे इति एतत्परत्वे हेतुमाह शुद्ध इति शूद्रस्य चरेदिति एतच्च
प्रथमद्वितीयदिन इति यावत् अथ स्नानोत्तरस्पर्शे दोषाभावस्य उक्तत्वादाह
स्नानात् पूर्व्वमिति चाण्डालादिरजस्वलास्पर्शे तथाविधशास्त्राः षड्रात्र-
त्रैगुण्यं शूद्रपायिभिः शूद्राचाण्डालादैः त्रिगुणाचमनस्य कथनादिति ॥ * ॥

Colophon. इति श्रीराधामोहनगोस्वामिभट्टाचार्य्यविरचिता प्रायश्चित्ततत्त्वव्याख्या स-
माप्ता ॥ * ॥ शकाब्दाः १७५१ ।

विषयः । रघुनन्दनभट्टाचार्य्यकृतस्य प्रायश्चित्ततत्त्वस्य व्याख्यानम् ।

No. 240. प्रायश्चित्तप्रकरणम् . By भवदेवभट्टः . Substance, country-made paper, 19 × 5½ inches. Folia, 47. Lines, 9 on a page. Extent, 1,985 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁba Kāṭihāli, Paṇḍita Navakiçora Tarkacūḍāmaṇi. Appearance, fresh. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

अनादिभवसम्भूतपापप्रशमकारणम् ।
स्मरणं वासुदेवस्य यस्य तस्मै नमो नमः ॥
मन्वादिस्मृतिमालोक्य सुविविच्य यथाक्रमम् ।
क्रियते भवदेवेन प्रायश्चित्तनिरूपणम् ॥
प्रायश्चित्ते निरूपणीये गुरुत्वात् महापातकप्रायश्चित्तनिरूपणपुरःसरमेव इतरप्रायश्चित्तनिरूपणे कर्त्तव्ये मन्वादिवचनक्रमानुरोधेन प्रथमं ब्रह्मवधप्रायश्चित्तमेव निरूप्यते । इत्यादि ।

End. तथाच हरिविष्णुः । षष्टौ ग्रासान् प्रतिदिवसं मासमश्नीयात् यतिचान्द्रायणो नाम । अत्र मासेकेन चत्वारिंशदधिकशतद्वयपिण्डाहारेणोपवासाभावेन च ज्ञेयात्वपलात् । अत्रापि पञ्च धेनवः । इति कृच्छ्रप्रकरणं समाप्तम् ॥

Colophon. इति श्रीबालवलभीय भुजङ्गापरनाम्नो भट्टश्रीभवदेवस्य कृतौ प्रायश्चित्तप्रकरणं समाप्तम् ॥ * ॥

विषयः । महापातकोपपातकादिनिरूपणमुखेन तत्तत्पापप्रायश्चित्तादिनिरूपणम् । चान्द्रायणादिव्रतनिरूपणञ्च ।

No. 241. **प्रायश्चित्तव्यवस्थासंग्रहः.** By **मोहनचन्द्रविद्यावाचस्पतिः.** Substance, country-made paper, 18×4 inches. Folia, 8. Lines, 8 on a page. Extent, 288 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Ichāpurā, Paṇḍita Vrajanātha Vidyāratna. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. नत्वा गुरून् समासेन प्रायश्चित्तस्य सारतः ।
द्विजमोहनचन्द्रेण व्यवस्था लिख्यते मया ॥
तत्र प्रायश्चित्तस्य लक्षणं पापक्षयसाधकत्वे सति विधिबोधितपापक्षयेतरासाधकत्वम् । तेन पापक्षयसम्भवसाधकयागादौ नातिव्याप्तिः । न वा तस्य पापक्षयेतरस्वर्गादिसाधकत्वेऽप्यसम्भवः । पापक्षयेतरे विधिबोधितत्वविशेषणात् । स्वर्गादेस्तु विधिबोधितत्वाभावात् । प्रायश्चित्तस्य नित्यत्वं नैमित्तिकत्वं काम्यत्वञ्च बोध्यम् । इत्यादि ।

End. प्राजापत्यव्रते रेकधेनुदानाच्छुद्धिः । यतिचान्द्रायणव्रते पादोनधेनुचतुष्टय-दानात् पराकव्रते पञ्चधेनुदानात् । अन्यत् प्रायश्चित्तादिकं प्रायश्चित्ततत्त्वा-दावनुसन्धेयम् ॥

Colophon. इति प्रायश्चित्तव्यवस्थासङ्क्षेपः समाप्तः ।

विषयः । प्रायश्चित्तस्वरूपकथनपूर्व्वकं संक्षेपतः प्रायश्चित्तव्यवस्थादिकथनम् ।

No. 242. प्रायश्चित्तसंग्रहः. By कृष्णदेवस्मार्त्तवागीशः. Substance, country-made paper, 13 × 3 inches. Folia, 74. Lines, 7 on a page. Extent, 1,554 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1760. Place of Deposit, District Vā̃kuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Rāmānuja Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ॥ अथ प्रायश्चित्तं । तत्र प्रायश्चित्तलक्षणं पापक्षयमात्र-कामनाजन्यकृतिविषयपापक्षयसाधनं कर्म्म प्रायश्चित्तम् । पापक्षयस्वर्गोभय-कामनाजन्यकृतिविषयस्वमरणाश्वमेधादिवारणाय मात्रपदम् । अनाकृत-चैत्यवन्दनादिवारणार्थमनन्तं दुःखं । तत्र पापक्षयजनकता नास्ति प्रमाणा-भावात् । यद्वा चान्द्रायणाश्वमेधादि साधकृतिविषयत्वात् प्रायश्चित्तं यद्वा तु स्वर्गादिफलकामनाजनकतापि तद्वा तेषां न प्रायश्चित्तत्वं । शरीरगत-प्रायणाभावे प्रायश्चित्तस्य न कारणत्वम् । इत्यादि ।

End. अथ प्रायश्चित्ताश्रवणात् प्राजापत्येन चैकेन सर्व्वपापक्षयो भवेदिति धेनुदान-मिति । देवलः ।

वैश्याः शूद्राश्च ये मोहादुपवासं प्रकुर्व्वते ।
त्रिरात्रं पञ्चरात्रं वा तयोः शुद्धिर्न विद्यते ॥
शुद्धिः फलं तेन काम्यस्यैव निषेधः प्रायश्चित्तात्मकं कर्म्मणमेव ॥ भारते ।
नैव निर्वापयेद्दीपं देवार्थमुपकल्पितम् ।
दीपहर्त्ता भवेदन्धः काणो निर्वापको भवेत् ॥

कौर्म्मे ।

दृष्ट्वा अस्थिसंचयानि मृतजन्मानि शूकरः ।
श्वापदः सप्तजन्मानि अमायां निशि भोजनात् ॥

सहस्रमन्त्र पापाच सकृत् ताम्बूलभक्षणात् ।
उपवासफलं हन्याद्दिवास्वापाच्च मैथुनात् ॥
नैवेति च पाठो वर्षकौमुद्याम् ।
पायसं यवसं शय्या जायापत्यं कमण्डलुः ।
आत्मनः शुचिरेतानि न परेषां कदाचन ॥

Colophon. इति श्रीयुतकृष्णदेवआगमवागीशभट्टाचार्य्यकृतः प्रायश्चित्तसंग्रहः समाप्तः ॥ श्रीशिवो जयति ॥ शकाब्दाः १७६० ॥

विषयः । प्रायश्चित्तादिनिरूपणम् । तन्मतानिरूपणम् । प्रसङ्गादिनिरूपणम् । प्रायश्चित्तोपदेशादिनिरूपणम् । प्रायश्चित्तानुपपत्त्यादिनिरूपणम् । धेनुमूल्यादिव्यवस्था । गोवधादिप्रायश्चित्तनिरूपणम् । गोमांसभक्षणगोविक्रयादिप्रायश्चित्तम् । ब्रह्मघ्नस्य प्रायश्चित्तनिरूपणम् । शूद्रादिवधप्रायश्चित्तादिनिरूपणम् । अभक्ष्यभक्षणादिप्रायश्चित्तम् । चण्डालाद्यन्नादिभक्षणप्रायश्चित्तञ्च ।

No. 243. प्रायश्चित्तसारः. By यादवेन्द्रविद्याभूषणः. Substance, country-made paper, 18×2 inches. Folia, 54. Lines, 6 on a page. Extent, 1,782 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1613. Place of deposit, District Vãkuḍā. Viṣṇupura, Paṇḍita Candranārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीकृष्णो जयति ॥
भूयः प्रणम्य रघुनाथपदारविन्दं
मन्वादितन्त्रनिवहानभिवीक्ष्य यत्नैः ।
उद्धृत्य सारमखिलं निखिलस्मृतीनां
श्रीयादवेन विदधे स्मृतिसार एषः ॥
तत्रादौ प्रायश्चित्तनिरुक्तं । तत्र मान्याः । पापक्षयमात्रसाधनं कर्म्म प्रायश्चित्तमिति । तच्चिन्त्यं चान्द्रायणादीनां पापक्षयातिरिक्तस्वर्गसाधनत्वात् ...... किञ्च प्रायश्चित्तादावाक्षमतपापक्षयस्य शरीरमात्रप्रायत्नस्य निवृत्तेश्च । इत्यादि ।

End. रजस्वलाया उच्छिष्ट-शूद्री-च-शूकरादिस्पर्शे प्रथमद्वितीयदिनयोर्द्वयोरुपवासः । तृतीये त्वहोरात्रं चतुर्थे नक्तं विना भोजने त्वहोरात्रोपोषितः ।

सुतैः पञ्चगव्येन शुद्ध्यति । पर्व्वणि मांस-तैल-स्त्रीसम्भोगे कुरकर्मणि चाहो-रात्रमभोजनम् । अभ्यासे तु प्राजापत्यं चान्द्रायणं वा श्राद्धदिने स्त्रीगमने अहोरात्रमभोजनम् । दिवामैथुने दिनमेकं व्रती भवेदिति ॥ ० ॥

Colophon. इति श्रीयादवविद्याभूषणविरचितः प्रायश्चित्तसारः सम्पूर्णः ।

शकाब्दाः १६१३ ॥

विषयः । अत्र प्रथमं प्रायश्चित्तनिरूपणम् । ततः प्रायश्चित्तपूर्व्वाङ्गकृत्यादिनिरूपणम् । गोवध-प्रायश्चित्तादिनिरूपणम् । क्षत्रियादिवधप्रायश्चित्तनिरूपणम् । धेनुसङ्कलनम् । चाण्डालादिस्पृष्टा-न्नादिभक्षणप्रायश्चित्तम् । अन्त्यजस्त्रीगमनादिप्रायश्चित्तम् । शूद्रान्नादिभक्षणप्रायश्चित्तम् । लशु-नादिभक्षणप्रायश्चित्तम् । यज्ञोपवीतरहितान्नभोजनादिप्रायश्चित्तम् । ब्राह्मणाद्युच्छिष्टभोजनप्राय-श्चित्तम् । महापातकादिनिरूपणम् । ब्रह्मवधविचारः । ब्रह्महत्यासुरापानयोः प्रायश्चित्तम् । स्वर्णहरणप्रायश्चित्तम् । गुर्व्वङ्गनागमनप्रायश्चित्तम् । पतितसंसर्गप्रायश्चित्तञ्चेति ।

No. 244. फेत्कारिणीतन्त्रम्. Substance, country-made paper, 13×3 inches. Folia, 31. Lines, 7 on a page. Extent, 949 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭhālpāḍā, Post Office Naihāṭi, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो दुर्गायै ॥

मेरुपृष्ठे सुखासीनं देवदेवं जगद्गुरुम् ।
शङ्करं परिपप्रच्छ पार्व्वती परमेश्वरम् ॥
पार्व्वत्युवाच ।
भगवन् सर्व्वधर्म्मज्ञ सर्व्वशास्त्रागमादिषु ।
धर्म्मार्थकाममोक्षाणां हेतुरूपा महेश्वरी ॥
या चाद्या प्रकृती चाद्या देवी दक्षिणकालिका ।
शक्तिरूपा च सर्व्वेषां ब्रह्मादीनां सुरेश्वरी ॥
दक्षिणा या कथं देव फेत्कृता कथं भवेत् । इत्यादि ।

End. अनया सदृशी विद्या त्रैलोक्ये चातिदुर्ल्लभा ।
भोगमोक्षप्रदा साक्षात् पुरुषार्थप्रदायिका ॥
अनया सदृशी विद्या न विद्यार्णवगोचरे ।
नास्ति नास्ति पुनर्नास्ति सत्यं सत्यं वदाम्यहम् ॥ ० ॥

Colophon. इति फेत्कारीये द्वशमः परिच्छेदः ॥ ० ॥

विषयः। दक्षिणकालिकाया दक्षिणत्वप्रयक्तत्वादिनिरूपणम्। मन्त्रभेदादिनिरूपणम्। उग्रतारात्रिपुरादिकारणनिरूपणम्। दशमहाविद्याकारणनिरूपणम्। कालिकाया महाविद्यात्वनिरूपणम्। पूजाविध्यादिनिरूपणम्। भुवनेश्वर्यादिविद्यानिरूपणम्। गुरुक्रमनिरूपणम्। प्रचण्डचण्डिकाबीजपूजादिनिरूपणम्। षोडशाक्षरादिनिरूपणञ्चेति।

No. 245. बालग्रहशमनविधानम्. Substance, country-made paper. Folia, 8. Lines, 8 on a page. Character, Nāgara. Date, Sam. 1943. Place of deposit, Govardhana-Sarāi Benares, Paṇḍita Vindhyeçvarīprasāda Dube. Appearance, fresh. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ॥ विधानमालायाम्। अथ प्रसङ्गेन लघुजातकोक्तानि बालरक्षोपयोगीनि इन्द्रशान्तिविधानानि। तान्येव स्कन्दपुराणे स्कन्द-सूर्य-संवादे। सूर्य्य उवाच।
जातमात्रैव निद्रा च दहितं चाक्रमेव च।
स्वाभाविकमिदं देव कर्म्म येषां षडाननः॥ इत्यादि।

End. सूर्य्य उवाच।
येन पापेन चाग्रानां मनुजानां ग्रहो भवेत्।
तत्सर्वं पूर्व्वमेव त्वं श्रुतवानसि षण्मुख॥

Colophon. इति श्रीस्कन्दं सूर्य्यसंवादं द्वादशदिनमासाब्दभाविनीजनितपीडोपशमनविधानम्। श्रीकृष्ण चौबे गोमी सम्वत् १९४३ माः फाल्गुन ११ वार रविव। काशीप्रसादसरस्वती गोवर्द्धनके सरै।

विषयः। बालग्रहाणां शान्तिविधानादिकम्।

No. 246. बालभैरवीसहस्रनामस्तोत्रम्. Substance, country-made paper, 14 × 3 inches. Folia, 5. Lines, 9 on a page. Extent, 242 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1215. Place of deposit, Kāṭhālpāḍā, Post Office Naihaṭi, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. अथ त्रिपुरबालाभैरवीसहस्रनामस्तोत्रम् । ॐ नमो भैरव्यै । पार्व्वत्युवाच ।

देवदेव महादेव परब्रह्मस्वरूपक ।
सर्व्वदेवस्तुत नाथ सर्व्वदेवप्रपूजक ॥
जटाजूटधर देव गिरिजार्द्धाङ्गभूषण ।
भाले शशिकलाखण्ड विश्वकरुणावलोकित ॥
भूतनाथ महादेव प्रसन्न भवभञ्जन ।
त्वं गतिः सर्व्वदेवानां त्वमेव शरणं प्रभो ॥
पाहि मां देव दुष्प्रेक्ष्य संसारार्णवसङ्कटात् ।
भैरवी बालयाख्या (?) च सूचितं न प्रकाशितम् ॥
तस्या नामसहस्रन्तु कथयस्व वरानन ॥ इत्यादि ।

End. परदाररते वापि शठेऽभक्ते च पापिनि ।
तस्य तस्य महेशानि न दातव्यं सुनिश्चितम् ॥
जङ्गमानुगञ्च यत् किञ्चित् स्थावराणि चराणि च ।
तत्र नित्यस्थिता देवि बालया परमेश्वरी ॥

Colophon. इति रुद्रयामले हरगौरीसंवादे बालायाः सहस्रनामस्तोत्रं समाप्तम् ॥
शरेन्दुपक्षेन्दुमिते शकाब्दे व्यलेखि स्तोत्रं परदेवतायाः ॥

विषयः । बालभैरवीस्तोत्रकथनम् ।

No. 247. विश्वेश्वरः . By विश्वेश्वरः . Substance, country-made paper, 14×2½ inches. Folia, 78. Lines, 6 on a page. Extent, 1,726 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Mayamanasimha, Serapura, Paṇḍita Durgāsundara Kṛtiratna. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ॥ श्रियै ॥ अधिकारसूत्रमिदं वक्ष्यमाणार्थसंक्षेपाय कार्य्यकार्य्यनिमित्तानां यदुदीरणं सोऽधिकारः ॥ इत्यादि ।

End. सम्म ॥ दीर्घकालमनुस्यूते तद्विय मन्यमिति ज्ञापकादाह इह जन्य इति जन्यस्यैव निमित्तमुत्पत्तिरित्यनेन समवायघटितं सम्बन्धः प्रतिपादितः अधिकारसूत्रेऽस्या दर्शनादाह न परस्पराया इति ॥ * ॥

Colophon. इति श्रीविश्वेश्वरतर्काचार्य्यकृतमष्टमप्रकरणं समाप्तम् ।

विषयः । कातन्त्रीयाख्यातप्रकरणस्य व्याख्या ।

No. 248. बृहद्गौतमीयतन्त्रम्. Substance, country-made paper, 14×5 inches. Folia, 25. Lines, 13 on a page. Extent, 1,503 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vā̆kuḍā, Viṣṇupura, Kādākuli, Paṇḍita Rāmaprasanna Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ कृष्णाय नमः ।

पुण्डरीकपुरे पूर्व्वं सरत्कुसुमकानने ।
सुमेरोश्चरणे शृङ्गे रत्नभूमिसुशोभने ॥
विचित्रचित्रसुभगे सुवर्णवालुकान्विते ।
समानोदितचन्द्रार्के कुसुतो (?) मणिमण्डपे ॥
कल्पवृक्षवनान्तस्थे पश्चिमाशाविघुष्टिते ।
सुखाकरे समासीनाः शौनकाद्या महर्षयः ॥
शौनकः पर्व्वतो मार्गिर्मरीचिर्दधिचिस्तथा ।
शातातपः सुनीतिश्च इत्याद्या मुनिसत्तमाः ॥
स्मरन्तः कृष्णगाथाश्च बोधयन्तः परस्परम् ।
जपन्तोऽष्टादशार्णाख्यं दशार्णाख्यान् परस्परम् ॥
कदाचित् पर्य्यटन्नेको नारदो ब्रह्मणः सुतः ।
यदृच्छया तत्र यातो वीणां ब्रह्ममयीं ध्वनन् ॥
मन्त्रमायार्थकाः (?) सर्व्वे नत्वा दत्त्वा वरासनम् ।
उपविष्टं मुनिवरं पाद्यार्घ्याचमनीयकैः ॥
भूयोभूयोऽपि मुनये प्रष्टुतां वाचमब्रुवः ।
मुने त्वं ब्रह्मणः श्रेष्ठसुतो ब्रह्मा इवापरः ॥
वयं तवोपदेशेन चरामः कृष्णवर्त्मसु ।
संसारसागरे घोरे विषयग्राहसंकुले ॥
पुत्रदारधनावर्त्ते क्रोधपङ्कजपङ्किले ।
जायन्ते च म्रियन्ते च तेषां मुक्तिर्न विद्यते ॥
तरन्ति त्वत्प्रसादेन केन ते जीवजातयः ॥

श्रीनारद उवाच ॥
उपायं ते वक्ष्यामि सावधानमनाः शृणु ।
यदुपास्य महात्मानो मुनयः सिद्धिमागताः ॥
एवं मया पुरा पृष्टो ब्रह्मा लोकपितामहः ।
तथा वः कथयिष्यामि यथा प्रोक्तं स्वयम्भुवा ॥ इत्यादि ।

End. मकारं मूर्द्ध्नि विन्यस्य लकारं हृदये न्यसेत् ।
यकारं नाभिदेशे च ऐङ्कारं गुह्यदेशके ॥
नादविन्दू पादयोश्च मन्त्रन्यास इतीरितः ।
एवं विन्यस्य कृष्णस्य ध्यायेदात्मानमात्मनि ॥
कदम्बमूले श्रीकृष्णं वृन्दावननिवासिनम् ।
पद्मोपरि स्थितं देवं वेणुं गायन्तमच्युतम् ॥
पीताम्बरधरं देवं वनमालाविभूषितम् ।
गोपीभिर्गोपवृन्दैश्च सेवितं कृष्णमर्चयेत् ॥
चत्वारिंशत्सहस्रन्तु चतुर्लक्षसमन्वितम् ।
पुरश्चरणमित्युक्तं मन्त्रस्यास्य विशेषतः ॥
चाष्टेन तद्दशांशेन होमयेन्मन्त्रवित्तमः ।
त्रिकालपूजां कुर्व्वीत दशाक्षरमनोर्यथा ॥
पिष्टगोपालमन्त्रस्य समानोऽन्यो मनुर्न हि ।
गुरूपदेशमन्त्रेण योजयेत् कृष्ण एव सः ॥ * ॥

Colophon. इति श्रीगोविन्दवृन्दावने बृहद्गौतमीयतन्त्रे षड्विंशः पटलः ॥ * ॥

विषयः । प्रथमपटले वैष्णवप्रशंसादिकथनम् । २ ये अवतारकारणादिनिरूपणम् । ३ ये प्रणवशब्दव्युत्पत्तिनिरूपणमुखेन कृष्णमन्त्रप्रशंसादिः । ४ र्थे बीजादिस्मरणप्रकरणम् । ५ मे दशार्णज्ञानफलादिः । ६ ष्ठे चिन्तनस्थानादिनिरूपणम् । ७ मे वृन्दावनध्यानादिः । ८ मे आचमनासनादिनिरूपणम् । ९ मे भूतशुद्ध्यादिनिरूपणम् । १० मैकादशयोः मातृकान्यासादिनिरूपणम् । १२ शे ऋष्यादिन्यासादिनिरूपणम् । १३ शे गुरुमाहात्म्यादिकथनम् । १४ शे दीक्षानिरूपणादिः । १५ शे पूजोपकरणादिनिरूपणम् । १६ शे सर्व्वतोभद्रफलादिकथनम् । १७ शे दीक्षाङ्गक्रमनिरूपणम् । १८ शे शान्तिकुम्भस्थापनादिविधिः । १९ शे योनिमुद्राफलादिकथनम् । २० शे कृष्णपूजादिः । २१ श द्वाविंशयोः ष्टकस्थादीनां दीक्षाविधिः । २३ शे कृष्णमन्त्रजपादिविधिः । २४ शे स्थण्डिलादिनिरूपणमुखेन होमनिरूपणम् । २५ शे समिधादिनिरूपणम् । २६ शे यजनविध्यादिः । २७ शे षडङ्गादिन्यासः । २८ श

१९ अयोः प्राणाग्निहोत्रादिनिरूपणम् । २० श्रे मोक्षदीपनादिनिरूपणम् । २१ श्रे मन्त्रराज-बीजादिनिरूपणम् । २२ श २३ अयोः मन्त्रविधिनिरूपणादिः । २४ श्रे मुद्रादिनिरूपणम् । २५ श्रे एकाक्षरमन्त्रादिनिरूपणम् । २६ श्रे मन्त्रपिण्डादिः ॥

No. 249. **वृहद्योनितन्त्रम्.** Substance, country-made paper, 10 × 2½ inches. Folia, 18. Lines, 8 on a page. Extent, 360 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Mājhapāḍā, Bābu Rāsavihāri Rāya. Appearance, tolerable. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः परमदेवतायै ।
कैलासशिखरासीनं देवदेवं जगद्गुरुम् ।
भवानी रहसि प्रीत्या पप्रच्छ जगदीश्वरम् ॥
श्रीपार्वत्युवाच ।
नमस्ते देवदेवेश परमेश पुरातन ।
पार्वतीप्राणनाथेश लोकानां हितकारक ॥
त्वत्प्रसादात् प्राणनाथ तन्त्राणि विविधानि च ।
इदानीं श्रोतुमिच्छामि वृहद्योनिं महेश्वर ॥
तन्त्रं योनेर्महानाथ पूजाक्रममनुत्तमम् ।
तन्त्रस्य देवतां योनेर्मुद्राञ्चैव प्रकाशय ॥
यदि गुह्यतरं नाथ तथापि कथय प्रभो ।
ईश्वर उवाच ।
किमिदं आपसे सुभ्रु लीलभावान्महेश्वरि ।
मम प्राणाधिकं देवि त्रिषु लोकेषु दुर्लभम् ॥
यथा तद्योनि दुष्प्रेक्ष्यं मन्त्रैरपि सुरेश्वरि ।
तथैव जायते ब्रह्मा कथितुं वरवर्णिनि ॥ इत्यादि

End. ज्ञानहीनोऽपि दाता च भजन्ति प्रीतिमुत्तमाम् ।
पद्मपुष्पक्रियो धर्म्मं लभन्ते च पुनः पुनः ॥
कर्म्मकाण्डरता विप्राः कर्म्मकारणमुच्यते ।
चतुर्वर्गप्रियो नित्यं गुप्तकल्पमनेकधा ।
देवमध्ये स्थितं देव पिण्डब्रह्माण्डव्यापितम् ॥

Colophon. इति वृहद्योनितन्त्रे दशमः पटलः ॥

विषयः। अथ प्रथमं बृहद्योनितन्त्रमाहात्म्यादिकथनच्छलेन शिवाशिवयोर्निधुवनमन्दिर-गमनकथनम्। तत्र जगत्कारणभूतायाः प्रकृतेर्योनिरूपत्वकथनम्। तस्याः सर्व्वदेवमयत्वकथनम्, सर्व्वतीर्थादिमयत्वकथनञ्च। अथ तस्यां मन्त्रीणामवस्थितिकथनम्। तस्याः पूजने सर्व्वपीठपूजा-फलप्राप्तिकथनम्। तस्याः पूजाकालादिनिरूपणम्। तन्नामकीर्त्तनफलकथनम्। महादेवस्य लिङ्गरूपत्वादिकथनम्। वाचिनमुद्रानन्यां तन्नामाङ्कितगीतकरणे फलश्रुतिकथनम्। पार्व्वत्याः कृष्णरूपेणावतारकथापूर्व्वं व्रजाङ्गनाभिः सह विहारकथनम्। अथ पञ्चतत्त्वेन योनि-पूजाविधिः। योनिमुद्रादिविधिः। षट्चक्रेषु तत्त्वाचिन्तनादिविधिः। योनिकवचकथनम्। योनिमन्त्रादिकथनम्। कुलज्ञानात् मोक्षप्राप्तिकथनञ्च॥

No. 250. बृहद्योनितन्त्रम्. (जन्मखण्डः) Substance, country-made paper, 14×3 inches. Folia, 48. Lines, 5 on a page. Extent, 840 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1741. Place of deposit, District Vā̃kuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Rāmavallabha Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो भगवते पञ्चवक्त्राय।

श्रीनारद उवाच।

कृष्ण कृष्ण महाबाहो प्रपन्नजनवत्सल।
श्रोतव्यमेकमेवास्ति तच्च मे कथय प्रभो॥
श्रुताः सर्व्वावतारास्ते कल्याणा मीनकादयः।
अन्ये चैवावतारास्ते श्रुता मे दीनपावन॥
पूर्व्वं तेऽकरवं प्रश्नं सत्ये तु युगगौर्व्वेषि।
त्वं मे कथितवान् देव तुभ्यं पश्चात् वदामि वै॥
अद्य मेऽवसरो भूतश्चातः प्रश्नं करोमि ते।
कथिता परमानन्दं जगतस्त्व जनार्द्दन॥
त्वं ब्रह्म परमं साक्षात् त्वं हि लोकपितामहः।
अनुरक्ताय भक्ताय कृपया वक्तुमर्हसि॥
नाम्ना पञ्चाननो देवः कस्तौ कस्मात् भविष्यति।
तत् कथ्यतां जगन्नाथ यदि स्नेहोऽस्ति मां प्रति॥

श्रीभगवान् उवाच।

मुने शृणु महद्वाक्यं कथयामि तवानघ।
यत् श्रुत्वा सप्तसप्ताहि पापि वन्ध्या प्रसूयते॥

कलौ लोका दुराचारा भविष्यन्ति ह्यतोवशः ।
जन्मवन्ध्या न सुपुत्रा नार्य्यश्च व्रतभङ्गकाः ॥
मातापितृकृतद्वेषाः स्त्रीदेवाः कामकिङ्कराः ।
द्विजातयो व्रताचाराः चपिला ब्रह्मनाशकाः ॥
तद्वद्वैश्याश्च शूद्राश्च नानोपद्रवसंयुताः ।
अमङ्गलानि सर्व्वाणि भविष्यन्ति कलौ युगे ॥
एषां हिताय विप्रर्षे प्रवाच्योऽहं भवामि वै ॥ इत्यादि ।

End. इतो दारैश्च पुत्रैश्च महाराजा नरध्वजः ।
उवास निर्व्वृते स्वर्गे ह्यद्यापि मुनिपुङ्गव ॥
यत्प्रसादाद्राजर्षिर्दैविकं सुखमश्नुवन् ।
स्थितः सुरपुरे ब्रह्मन् किमन्यत् कथयामि वै ॥
यश्च तत् शृणुते मर्त्यो भक्तिभावसमन्वितः ।
भुक्त्वा सुखं मनोरम्यमन्ते याति परां गतिम् ॥
को वा दयालुरपि कामधेनु-
र्धन्यो जगत्यामपि शङ्करादहो ।
यद्देवजातो रविकोटिभासो
नीतः स्वकं वामनरं नराधिपम् ॥ (?)
श्रुत्वा वाक्यं रोमहर्षं नारदो जगदीश्वरात् ।
नत्वा चक्रं महात्मानं लब्ध्वं नत्वा सुखं ययौ ॥
काकवन्ध्यादिका नार्य्यः षड्विंशतिमताश्च याः ।
श्रवणात् पठनात् होमात् स्त्रियो यान्ति परां गतिम् ॥ ० ॥

Colophon. इति श्रीवृहद्ब्रह्मयामलीये श्रीकृष्णनारदसंवादे द्वितीयखण्डे विंशोऽध्यायः ॥ ॥
समाप्तश्चायं जन्मखण्डः ॥ शक १७४१ ।

विषयः । प्रथमाध्याये दैवमन्त्रवादिनिरूपणम् ॥ २ ये पञ्चाननजन्मादिनिरूपणम् । ३ ये पञ्चाननभूप्रवेशादिनिरूपणम् । ४ र्थे शान्मदान्तोत्पत्तिनिरूपणम् । ५ मे द्विजरक्षादिनिरूपणम् । ६ ष्ठे विप्रशोकापनोदनम् ॥ ७ मे पूजाप्रकाशादिनिरूपणम् । ८ मे माहिकोपाख्यानम् । ९ मे व्रतपुष्पदानादिनिरूपणम् । १० मे द्विजागमनादिनिरूपणम् । ११ शे वरप्रार्थनादिनिरूपणम् । १२ शे नरध्वजसुतोत्पत्तिनिरूपणम् । १३ शे नरध्वजआमोदनिरूपणम् । १४ शे यात्रोपक्रमादिनिरूपणम् । १५ शे दूतवधनिरूपणम् । १६ शे वीरसेनवधादिनिरूपणम् । १७ शे कीर्त्तिध्वजजयादिनिरूपणम् । १८ शे भगवद्वाक्यनिरूपणम् । १९ शे शोचनादानादिनिरू-

पणम् । २० शे कामाख्यादिस्नाननिरूपणम् । २१ शे मत्स्योपाख्यानम् । २२ शे लङ्काप्रवेशादि-निरूपणम् । २३ शे २४ शे च सुवर्णप्राप्तिनिरूपणम् । २५ शे नरध्वजजलतरङ्गखननादिनिरूपणम् । २६ शे यज्ञपूजाख्यानादिनिरूपणम् । २७ शे नारदोपाख्यानादिः । २८ शे पञ्चतीर्थीनां फलादिनिरूपणम् । २९ शे मुमुक्षुकर्त्तव्यकर्मादिनिरूपणम् । ३० शे नरध्वजसर्गमासादिनिरू-पणञ्चेति ॥

No. 251. ब्रह्मपुत्रमाहात्म्यम्. Substance, country-made paper, 14 × 2½ inches. Folia, 3. Lines, 7 on a page. Extent, 60 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Post Office Pilkhānā, Vāddānagara, Paṇḍita Kailāsacandra Tarkaratna. Appearance, new. Prose and verse. Correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय । अथ ब्रह्मपुत्रमाहात्म्यम् ।

नारद उवाच ।

माहात्म्यञ्चैव सर्व्वेषां श्रुतं विस्तरतो मया ।
गङ्गादिसरितां सम्यक् तीर्थराजस्य न श्रुतम् ॥
तीर्थराजस्य माहात्म्यं कथयस्व मयि प्रभो ।
यतो त्वं सर्व्वलोकानां कर्त्ता हर्त्ता पितामह ॥

ब्रह्मोवाच ।

तीर्थराजस्य माहात्म्यं शृणुष्वैकमनाः सुतः ।
कथयामि न सन्देहो ब्रह्मपुत्रस्य कीर्त्तनम् ॥
तीर्थनाथस्य सर्व्वेषां पापराशिः प्रलीयते ।
दर्शनात् सर्व्वलोकानां पुनर्जन्म न विद्यते ॥ इत्यादि ।

End. ततः स्नात्वा अर्घं दद्यात् ।

ॐ किरीटिन्नीलवासस्य रत्नदामविभूषित ।
इदमर्घं मया दत्तं भवबन्धविमुक्तये ॥

ततः प्रणमेत् ।

नमस्ते ब्रह्मपुत्राय नमः शान्तनुसूनवे ।
चिरजन्मजन्तु यत् पापं तत् पापं हर मे विभो ॥

Colophon. इति स्नानविधिः समाप्तः ।

विषयः। ब्रह्मपुत्रनदस्य माहात्म्यकथनम्। तत्र स्नानादिविधिश्च।

No. 252. ब्रह्मपुत्रोत्पत्तिः. Substance, country-made paper, 18 × 2½ inches. Folia, 7. Lines, 6 on a page. Extent, 510 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Yaçodala, District Mayamanasiṁha, Paṇḍita Harinātha Tarkabhūṣaṇa. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय।

पापराशिसमुद्राये नराणामामतं कथया चरित्रणीम्।

मुक्तिहेतुमजयं धनपुत्रं ब्रह्मपुत्रमनिशं प्रणमामि॥

अथ ब्रह्मपुत्रोत्पत्तिः। इत्यादि।

End. चक्षितवलात् ग्रेषो नास्ति।

विषयः। ब्रह्मपुत्रोत्पत्तिनिरूपणप्रसुखेन तत्र स्नानदानादिमाहात्म्यनिरूपणम्।

No. 253. ब्रह्मसंस्कारमञ्जरी. BY नारायणशर्म्मा. Substance, country-made paper, 16 × 2 inches. Folia, 66. Lines, 3 on a page. Extent, 928 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭhālpāḍa *viâ* Naihāti, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Prose and verse. Correct.

Beginning. ॐ नमः परमदेवाय।

नमामि विघ्नेशमुखं गिरीशं

वागीश्वराराधितपादपद्मम्।

यः सर्व्वभावोऽपि चरत्यजोयं

निजं पदं यच्छति चाविचारम्॥

स्मरामि मन्मोचरचारविन्दं

स्वयम्भू-दग्धोखिलराशिवेषम्।

यदर्चनाय स्वयमादरेण

नेत्रारविन्दं रविरुज्जहार॥

मुरारिभाष्योक्तभाष्यसार-

मयोचतः शातपथश्रुतोय।

विलोक्य पारस्करसूत्रभाष्या-

द्युपदेशात् परिचक्षितामि॥

तस्यते तर्कवागीशो श्रीनारायणशर्मणा ।
प्रीतये धर्मभीरूणां श्राद्धसंस्कारमञ्जरी ॥
तत्रादावाद्यसंस्कारस्य प्रायशोऽग्निसाध्यत्वात् कुशण्डिकोच्यते । इत्यादि ।

End. तत ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि इति पाठयेत् । ततो धियो यो नः प्रचोदयात् इति पाठयेत् । तत ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयादिति ब्रह्मचारिणा सहैवाचार्य्यः पठेत् । तत ॐ भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयात् इति त्रिः पाठयेत् । ब्रह्मचारी तु ॐ भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयादिति प्रकारेण सदैव जपेत् ॥

विषयः । कुशण्डिकानिरूपणम् । संस्कारकर्म्मादिषु वह्नेर्नामनिरूपणम् । नान्दीमुखादि-प्रयोगविधिः । विवाहोपनयनादिसंस्कारकर्म्मविषयप्रयोगविध्यादिनिरूपणञ्चेति ।

No. 254. भक्तिजयार्णवः. By रघुनन्दनवन्द्योपाध्यायः. Substance, country-made paper, 17 × 3 inches. Folia, 14. Lines, 6 on a page. Extent, 320 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Vāḍari, Paṇḍita Çivacandra Nyāyabhūṣaṇa. Appearance, tolerable. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीकृष्णाय ।

प्रणम्यादौ जगन्नाथं सर्व्वव्यापिजनार्द्दनम् ।
भक्तिजयार्णवं वक्ष्ये वन्द्यः श्रीरघुनन्दनः ॥
विरक्त उवाच ।
विष्णुं शिवं तथा गौरीं गणेशञ्च दिवाकरम् ।
योगिन्यादिषु मन्त्रेषु सिद्धमन्त्रादिकेषु च ॥
किं मन्त्राल्लभते मोक्षं किम्बाराधने यमः ।
यः कामक्रोधलोभैश्च विषयैः परिपीडितः ॥
बद्धः स्वकर्म्मभि र्येगि र्भृत्यदारैः समन्ततः ।
स केन निस्तरत्याशु दुस्तरं भवसागरम् ॥ इत्यादि ।

End. गङ्गा पापं शशी तापं दैन्यं कल्पतरुर्हरेत् ।
पापं तापं तथा दैन्यं सद्यः साधुसमागमे ॥

रसामृतसिन्धौ ।

भक्तिरसामृतसिन्धौ चरतः परिभूतकालजालभियः ।

भक्तमकरानशीलितमुक्तिनदीकान् नमस्यामः ॥

वाञ्छाकल्पतरुभ्यश्च कृपासिन्धुभ्य एव च ।

पतितानां पावनेभ्यो वैष्णवेभ्यो नमो नमः ॥

Colophon. इति श्रीविरक्तभक्तसंवादे भक्तिजयार्णवः समाप्तः ॥ ० ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ।

विषयः । कृष्णमन्त्रजपपूजादिफलनिरूपणम् । वैष्णवमाहात्म्यनिरूपणमुखेन गङ्गादि-फलाधिक्यनिरूपणम् । श्रीरामजन्मादिनिरूपणञ्चेति ।

No. 255. भक्तिप्रकाशः. By श्रीरघुनन्दनः. Substance, country-made paper, 19 × 3½ inches. Folia, 85. Lines, 7 on a page. Extent, 2,900 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Candrakānta Vidyāratna. Appearance, tolerable. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ श्रीरामः ।

शिवं प्रणम्य सशिवं शिवदं शिवकीर्त्तनम् ।

भक्तिप्रकाशं तनुते वैद्यः श्रीरघुनन्दनः ॥

नानापुराणवचनं शिवविष्णुतुल्यौ-

भेदेरितं बहुविधं बहुधा प्रयत्नात् ।

आहृत्य संग्रहमिमं सुजनप्रमोदं

भक्तिप्रकाशमधुना रघुरातनोति ॥

निबद्धो वैद्येनेत्ययं मम विदुषां द्वेष इह न

हि ज्ञानानामारम्भो यदि तदपि सन्तोषयति मां ।

यतश्चाद्यावेन स्वमतिपरिणामावधि कृतः

प्रकृत्या भृत्यानुभवतुमनसां वेदविदुषां ॥ इत्यादि ।

End. यदुक्तं काशीखण्डे ।

अनादृत्य महेशानं सर्व्वदं सर्व्वदेहिनाम् ।

कोऽपि क्वापि किमप्यत्र न लभेत विनिश्चितम् ॥

ब्रह्मादिपुराणे ।

अनादिनिधनं मन्त्रेशानीं भक्तितोऽर्चयेन्मुखम् ।

सोऽन्वेषी ब्रह्मणश्च यथा वा श्रुतिनिश्चयः ॥

देवीपुराणे ।

अर्चयन्तीह ये भक्ताः श्रद्धया चान्यदेवताः ।

तेऽपि दुर्गामर्चयन्ति तद्रूपेण फलप्रदा ॥

कौर्मे शिववाक्यम् ।

ये चान्यदेवताभक्ताः पूजयन्तीह देवताः ।

मद्भावनायुताश्चापि मुच्यन्ते तेऽपि भावतः ॥

अतएव सर्वदेवताभजनेनैव ईश्वरभजनं अन्यथा अज्ञानस्य विषयस्यैव इति ।

शुभमस्तु ।

Colophon. इति भक्तिप्रकाशे विचारनिर्णयो नामाष्टमोद्योतः । समाप्तोऽयं भक्तिप्रकाशः । श्रीकृष्णाय नमः । श्रीरामचन्द्राय नमः ॥ * ॥

विषयः । शूद्राणां पुराणादिपठनश्रवणाद्यधिकारनिरूपणम् । आगमाचारनिरूपणम् । शिवविष्णुदुर्गाब्रह्मादिदेवदेवीनामभेदप्रकटनम् । साधननिरूपणम् । भक्तिमाहात्म्यकथनम् । शिवविष्णुनामनिर्वचनमुखेन पूजादिनिरूपणञ्चेति ।

No. 256. भक्तिरत्नार्णवः. By कृष्णदासः. Substance, palm-leaves, 12×2 inches. Folia, 110. Lines, 5 on a page. Extent, 1,719 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vā̃kuḍā, Viṣṇupura Kādākuli, Paṇḍita Raghurāma Tarkaratna. Appearance, old. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ विष्णवे नमः ॥ विष्णुधर्मे ।

श्रूयतां हि नरव्याघ्र वेदवेदान्तनिश्चयः ।

सर्वेषु सर्वपुरुषः पुण्डरीकाक्षसंस्थितः ॥

स विष्णुः परमं ब्रह्म यतो नावर्तते पुनः ।

आदिपर्व्वणि । नारदं प्रति ब्रह्मः ।

देवानामसुराणाञ्च अवध्यः सर्व्वरक्षसाम् ।

ईश्वरोऽयं समेशानः साक्षान्नारायणः परः ॥

इतिहाससमुच्चये ।

नारायणाज्जगत्सर्वं सृष्टिकाले प्रजायते ।
परादपि परश्चासौ तस्मान्नास्ति परात्परः ॥
एतज्ज्ञानं परं तात योगश्चैव परस्तथा ।
परस्परविरुद्धार्थैः किमन्यैः शास्त्रविस्तरैः ॥

मोक्षधर्मे ।

तत्त्वं जिज्ञासमानानां हेतुभिः सर्वतोमुखैः ।
तत्त्वमेको महायोगी हरिर्नारायणः परः ॥

श्रीहरिवंशे ।

विष्णुरेव परं ब्रह्म त्रिभेदमिह पठ्यते ।
वेदसिद्धान्तमार्गेषु तन्न जानन्ति मोहिताः ॥ इत्यादि ।

End.

सुरासुरो वाप्यथ वानरो नरः
सर्वात्मना यः सुकृतज्ञमीश्वरम् ।
भजेत रामं मनुजाकृतिं हरिं
य उत्तराननयत् कोसलानिव ॥
ब्रह्मादयोऽपि देवानामृषीणां नारदादयः ।
मनुष्याणां तथा राजन् प्रसिद्धा जनकादयः ॥
प्रह्लादप्रमुखा ज्ञेया राक्षसानां मध्ये स्थिताः ।
शाखामृगेषु यो वायुपुत्रो भक्तेषु आस्थवान् ॥
कुञ्जराणां गजेन्द्रोऽपि पक्षिणां गरुडादयः ।
स्त्रीणां कुन्ती तथा विप्रपत्न्यः श्रीद्रुपदात्मजा ॥
देवहूतिः कपिलजः सुनीतिः शबरी वरा ।
सूतो विलोमजातानामन्त्यजे शबरादयः ॥
व्याधाख्योऽपि द्विजश्रेष्ठो जातो वैलोमजः पुरा ।
यज्ञोमलोमशो मुनिव्याधाख्यानेव संस्थिति ॥
व्यपेतं शास्त्रपाठेन दुर्वासो वर्षगिरिणा ॥ * ॥
श्रीमद्भक्तिरसार्णवे विरचिते श्रीकृष्णदासेन वै
नानाशास्त्रविचारदुःखजलधौ मज्जन्ति ये वा जनाः ।
तेषामुद्धरणक्षमे सुकृतिनां पीयूषसारे नित्यशो
× तं भक्त्यधिकारिणा विरचितं श्रीमत्प्रभोराज्ञया ॥ * ॥

Colophon. इति भक्तिरसार्णवे भक्त्यधिकारनिरूपणं प्रथमं विवेचनम्। समाप्तोयं ग्रन्थः ॥ ॥

विषयः। नानापुराणोक्तवचनादिभिर्विष्णुभक्तिप्रशंसादिकथनम्। शालग्रामचक्रादिनिरूपणम्। शालग्रामचक्रपूजादिफलकथनम्। तिलकधारणविध्यादिकथनम्। एकादश्युपवासफलादिकथनम्। विष्णुनाममाहात्म्यादिनिरूपणम्। भगवत्सम्बन्धिनां देशादीनां वैभवादिनिरूपणम्। श्रीपादतीर्थवैभवादिनिरूपणम्। भक्त्यधिकारादिनिरूपणञ्चेति।

No. 257. भगवद्गीतारहस्यप्रकाशः. By जगदीशपञ्चाननः. Substance, country-made paper, 14 × 3¼ inches. Folia, 75. Lines, 7 on a page. Extent, 2,198 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Parganā Sonārgā̃, Post Office Vaidyervāzār, Kṛṣṇapurā, Paṇḍita Kālikumāra Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय।

संसारपङ्कपर्य्यङ्के मग्नानां जगदुद्धरन्।
देवकीनन्दनः पायादपायात् पूतनार्द्दनः॥
श्रीमता जगदीशेन चरणाब्जं मुरद्विषः।
आधाय हृदये गीतारहस्यार्थः प्रकाश्यते॥

इह पुनरज्ञानपरम्पराहतमज्ञं प्रबोधयन्नखिलचराचरविवशविश्वहितैषी कंसद्वेषी भगवानखिलवर्णाश्रमधर्म्माणां मोक्षस्य चोपायं गीताशास्त्रेण व्यक्तीचकार। व्यासमहर्षिस्तु तदेवाष्टादशभिरध्यायैः सप्तभिः श्लोकशतैराचचक्षे इति। तत्र धृतराष्ट्रप्रश्नज्ञानार्थमाह धृतराष्ट्र उवाचेति। कः प्रश्नः तमाह धर्म्मक्षेत्र इति। एतामादिपुरुषः कुरुनामा नृपः तस्य क्षेत्रे। ननु कृषिं विना कथं क्षेत्रमित्यत आह धर्म्मक्षेत्र इति। धर्म्मरूपकृषिक्षेत्र इत्यर्थः। कुरूणां धर्म्मोत्पत्तौ क्षेत्रं सम्पादितमिति भावः। मामका मदीयाः। युयुत्सवः युद्धेच्छावन्तः। समवेता मिलिताः। अकुर्व्वत कृतवन्तः। हे सञ्जय॥१॥ प्रश्नोत्तरमाह दृष्ट्वा त्विति। अनीकं सैन्यम्। व्यूढं चक्रव्यूहविधानादिना दुर्गीकृतम्। आचार्य्यं द्रोणं अब्रवीत् उक्तवान्। उपसंगम्य समीपं गत्वा। राजा दुर्य्योधनः॥२॥ किमुक्तमित्याह। नवभिः पद्यैः। पश्य एतां महतीं विस्तृतां व्यूढां चक्रव्यूहविधानादिना दुर्गीकृतां। द्रुपदपुत्रेण धृष्टद्युम्नेन। तव शिष्येण अर्ज्जुनेन सहार्थे करणे वा तृतीया। भीमादिवाहुल्यर्थमाह भीमवेति प्रशंसार्थे मतुप्॥४॥ इत्यादि।

End. मोहाभावप्रापणार्थमर्ज्जुन उवाच नष्ट इति । मोहो देहादिष्वात्मभ्रमः । स्मृतिर्विहिताचरणरूपा स्थितः स्थिरोऽस्मि युद्धादौ चित्तास्थैर्य्यं गतमिति भावः । गतसन्देहः गतो भीष्मादिवधप्रयुक्तोऽधर्म्मसन्देहो यस्य । तव हितैषिणः ॥ ७३ ॥ धृतराष्ट्रं प्रति सञ्जय उवाच । महात्मन इत्युभयथा-न्वितम् । इमं कथिदृशमप्रतीचः प्रमदस्ये धनञ्जय इत्यन्तम् । संवादं श्रुतवान् । रोमहर्षणं लोमाञ्चकरम् ॥ ७४ ॥ चक्षुः श्रोत्रञ्च मह्यं दत्तं व्यासप्रसादात् व्यासप्रसादं प्राप्य इदं कृष्णार्ज्जुनसंवादं कृष्णोक्तवात् । परं गुह्यं कृष्णाच्छ्रुतवान् कीदृशात् योगं कथयतः । उत्कृष्टा एतेन पक्षपाता-शङ्का दूरीकृता । ... ... ७७ ॥ एतत् धृतराष्ट्रस्य राज्यादिस्थैर्य्यशङ्का चेतसि स्थिरा-करणार्थमाह यत्रेति यत्र पक्षे कृष्णो वर्त्तते पार्थोऽर्ज्जुनः धनुर्द्धारीच तत्रैव पक्षे श्रीः शोभा विजयो ध्रुवजयः । अथवा पुत्रादिविजिगीषुणा त्वा चेत् सर्व्वं संहरतीत्यालोच्य यथोचितमाचरणीयमिति व्याख्यायितमिति ॥ ७८ ॥

Colophon. श्रीमता जगद्दीशेन निर्म्मितः प्रीतये सताम् ।
रहस्यार्थप्रकाशोऽयं गीताशास्त्रे समापितः ॥
इति श्रीगीतारहस्यप्रकाशे श्रीजगद्दीशपञ्चाननभट्टाचार्य्यकृतेऽष्टादशोऽध्यायः ॥

विषयः । श्रीमद्भगवद्गीताया व्याख्यानम् ॥

No. 258. भागवतदशमस्कन्धकतिपयश्लोकविचारः . By चतुर्भुजभट्टाचार्य्यः . Substance, country-made paper, 17 × 2½ inches. Folia, 43. Lines, 7 on a page. Extent, 1,354 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1757. Place of deposit, District Bāṅkuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Raghurāma Tarkaratna. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीश्री रामः ।

ईश्वरं परमं कृष्णं सच्चिदानन्दविग्रहम् ।
अनादिमादिर्गोविन्दं सर्व्वकारणकारणम् ॥
सीतानाथं घनश्यामं भक्ताभीष्टप्रदं हरिम् ।
वन्दे नृसिंहरूपं तं लोकपावनतारिं प्रभुम् ॥
कृष्णद्वैपायनप्रोक्ता याश्चे भागवतसंहिता ।
विषयविचारं तस्यास्तु प्रवक्ष्ये चतुर्भुजः ॥

मूकं करोति वाचालं पङ्गुं लङ्घयते गिरिम् ।
यत्कृपा तमहं वन्दे परमानन्दमाधवम् ॥
वाचालं वहुभाषिणं करोतीत्यर्थः । वाचाटो कुत्सिते वहुभाषिणि इति सूत्रे वहुशब्दस्यापाठनात् प्राप्तः प्राप्ताको व्यभिचारश्चात्र भूतः । वस्तुत औचित्यात् वहुभाषिणि वाचः वाचाल एव वाचालो वहवान् दिने दिनपते-रित्यादि दृश्यते । इत्यादि ।

End. तृतीयस्कन्धे अभेदोपासनायां पुनरुत्पत्तिरिति सिद्धान्तः । भगवान् स्वयमि-त्युक्तं तर्हि कलावतीर्णाविति सम्बोधनं नरनारायणावाहतीतीश्वरवाक्यस्य कथं सङ्गतम् । स्वयं भगवानतिस्वयमधीशः कृष्णमित्युक्तं तदिन्द्रयाम्यातिमवे कृष्णे कथमस्य रमे तमन्तिमे इत्यादेः सम्भवेत् । ७ । अहं युवयोरर्ज्जुन-स्याप्यहङ्कारगमनार्थं मायाविना कृष्णेनैतत् सर्व्वं दर्शितं कृपान्तरेणोक्तमेति ॥०

Colophon. इति श्रीभवानीचरणविद्यालङ्कारभट्टाचार्य्यात्मज-श्रीचतुर्भुजभट्टाचार्य्यकृत दशमस्कन्धकतिपयश्लोकविचारः समाप्तः ॥ ० ॥ श्रीरामो जयति ॥
शकाब्दाः १७५७ ।

विषयः । भागवतदशमस्कन्धीयकतिपयश्लोकानां व्याख्यानं तात्पर्य्यनिर्णयश्च ।

No. 259. भागवतव्याख्यालेशः. By गोपालचक्रवर्त्ती. Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 99. Lines, 7 on a page. Extent, 3,032 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Viṣṇupura, Mādhavagañja, District Vškuḍā, Vaikunṭhanātha Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh. Prose. Correct.

Beginning. ॐ बालगोपालाय नमः ।
सच्चिदानन्दरूपाय कृष्णायाक्लिष्टकारिणे ।
नमो वेदान्तवेद्याय गुरवे बुद्धिसाक्षिणे ॥
यं ब्रह्म वेदान्तविदो वदन्ति
परं प्रधानं पुरुषं तथान्ये ।
विश्वोद्गतेः कारणमीश्वरं वा
तस्मै नमो विघ्नविनायकाय ॥
एतत् पद्यं टीकाकृताव्याख्यातत्वात् मायया च समारब्ध इत्यादि पुराण-वचनविरुद्धत्वाच्च श्रीभागवतस्य न । किन्तु गौडीयपुस्तकस्यादौ सर्व्वत्र विद्यते

इति व्याख्यायते । तस्मै विघ्नविनाशकाय नम इत्युत्तानमेव । किञ्च विघ्नन्ति स्वरूपानन्दैश्वर्य्यादिमिति विघ्नः संसारः तं विनयति नाशयतीति विघ्नविनायकः श्रीहरिस्तस्मै इति वाक्यार्थः तमेव नानावादिमतेन समुपिनोति समिति वेदान्तविदो यं ब्रह्मेति वदन्ति ब्रह्मैव सदित्यादि श्रुतेः । इत्यादि ।

End. यदुक्तं नारदं प्रति ब्रह्मणा द्वितीये ।
यथा हरौ भगवति नृणां भक्तिर्भविष्यति ।
सर्व्वात्मन्यखिलाधार इति सङ्कल्पवर्णनेति ।
प्रथमस्कन्धे च धर्म्मः प्रोज्झितकैतव इत्यस्य व्याख्याने प्रशब्देन मोक्षाभिसन्धिरपि निरस्त इति स्वामिपादैरुक्तं तथापि यद्दत्त कैवल्य एकप्रयोजनमित्युच्यते तन्निरन्तरं भगवति निष्कामतया भक्तिं कुर्व्वतां अनिच्छतामपि मुक्तिरनायासेन भवति । यदुक्तं तृतीयस्कन्धे देवहूतिं प्रति कपिलेन ।
जरयत्याशु या कोषं निगीर्णमनलो यथा ।
इति मुक्तेः पर्य्यवसानत्वादेवमुक्तं भक्तिरसिकानां पुनस्तदंशे प्रयत्नाभाव एव तथापि भक्तेर्माहात्म्यमिति विचित्रमिति सर्व्वोत्कृष्टतया भक्तिरेवात्र प्राचुर्य्येण वर्ण्यते इति । अतस्तृतीये तथैवोक्तम् ।
अनिमित्ता भागवती भक्तिः सिद्धेर्गरीयसी ।
जरयत्याशु या कोषं निगीर्णमनलो यथा । इति ॥ ० ॥
जयति श्रीपरमानन्दो गोविन्दो भक्तवत्सलः ।
यत्सेवोत्सुकमात्रेण स्फुरन्ति सकला गुणाः ॥

Colophon. इति श्रीमद्घटवन्द्य श्रीगोपालचक्रवर्त्तिविरचितो द्वादशस्कन्धव्याख्यालेशः समाप्तः ॥ * ॥

विषयः । श्रीमद्भागवतस्य संक्षेपेण व्याख्यानम् ।

No. 260. भारतसावित्री. By व्यासदेवः. Substance, country-made paper, 18×2 inches. Folia, 6. Lines, 3 on a page. Extent, 72 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasimha, Usthi, Paṇḍita Navakiçora Tarkācāryya. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ भारतसाविची । धृतराष्ट्र उवाच ।
ब्रूहि सञ्जय यद्वृत्तं युद्धे तेषां महात्मनाम् ।
कुरूणां पाण्डवानाञ्च सम्प्रहृष्टे महाहवे । इत्यादि ।

End. प्राथिनां पापमुक्त्यर्थं प्रवक्ष्य च विभूतये ।
गदितं व्यासदेवेन प्राथिनां पापमुक्तये ॥

Colophon. इति व्यासदेवेन भाषिता भारतसाविची समाप्ता ॥

विषयः । संक्षेपेण कुरुपाण्डवयुद्धवर्णनात्मकोऽयं ग्रन्थः ।

No. 261. भारविटीका (सुजनतोषकरी). By रामचन्द्रः. Substance, country-made paper, 22 × 2½ inches. Folia, 16. Lines, 4 on a page. Extent, 424 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Çāstrī. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
आनम्य सौम्यपदपद्ममनन्यभक्त्या
श्रीमद्गुरोर्निखिलतीर्थविचारबुद्धेः ।
श्रीरामचन्द्र इति नाम द्विजोऽहं
टीकामिमां सुजनतोषकरीं करोमि ॥
सन्तः सन्तोषवन्तो ननु वचसि परे शास्त्रसिद्धे प्रसिद्धे
यस्मादस्मात् कृतायामिह भवतु भवत्तुष्टिपीयूषदृष्टिः ।
मूढाहङ्कारमूढाः सरसविरसा कारणाभाव जाता
आनन्दो मे विना वः कथमिह विषये सम्भविष्यन्ति भव्याः ॥
इयं शिष्यसमूहस्य हिताय विहिता मया ।
× × × × × × × × × × × ॥
श्रियः ॥ कुरूणां जनपदाः ॥ इत्यादि ।

End. दिनादौ दिनारम्भे इत्यनेन लक्ष्म्याश्चिरकालावस्थानं सूचितम् । दिनकृतं सूर्य्यमिव मां लक्ष्मीः सम्पत् शोभा च भूयः पुनरपि समभ्येतु । आशिषि लोट् । अत्र प्रतिसर्गान्ते लक्ष्मीशब्दोऽभ्युदयसूचकः कविना प्रयुक्तः । स च न दोषाय । यदाह दण्डी । कविभावकृतं यत्तु इत्यादि ॥०॥ किरातश्चा-र्ज्जुनश्च किरातार्ज्जुनौ अभ्यर्हितत्वात् किरातस्य पुर्व्वनिपातः तमधिकृत्य कृतं काव्यं किरातार्ज्जुनीयम् । तदधिकृत्य कृतो ग्रन्थ इतीयः । काव्यमिति कष्ट वर्णने कथ्यतेऽनेनेति बाहुलकात् करणे ण्यत् । यद्वा कवेः कर्म्म काव्यं ब्राह्मणादि-त्वात् ष्यञ् । महच्च तत् काव्यञ्चेति महाकाव्यम् । तत्र प्रथमः सर्गः अध्यायो-ऽध्यायः विश्रान्तिस्थानमिति ॥ * ॥

Colophon. इति श्रीशिवचिंहात्मजमहर्षिंचक्रमायां किरातार्ज्जुनीयटीकायां प्रथमः सर्गः ।
अतःपरं खण्डितम् ॥

विषयः । भारविकृतस्य किरातार्ज्जुनीयकाव्यस्य व्याख्यानम् । अत्र च प्रथमसर्गमात्रं वर्णते ।

No. 262. भास्वतीवृत्तिः. By कुवेरः. Substance, country-made paper, 15 × 2½ inches. Folia, 8. Lines, 7 on a page. Extent, 217 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Kāṭihālī, Paṇḍita Parāṇacandra Tarkālaṅkāra. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
प्रणम्य भास्वं प्रणतार्त्तिनाशं
श्रीकाञ्जिविल्लीय-कुवेरशर्म्मा ।
निर्म्मांति भास्वत्यभिधानशास्त्रे
व्याख्यां सुबोधामबुधोपकर्त्रीम् ॥
उक्तस्य च विसम्वादात् त्यक्ता तत् कर्म्मसम्भवम् ।
न्यायागतं स्वयं न्याय्यं क्रियते इति वक्ष्यमा ॥ इत्यादि ।

End. अश्विन्यादौ गणने विस्तृथादौ योगगणने चैकान्तरेण ज्ञानयोगावामध्यतः । (?) तद्दा परदिनगणनायामर्कौनचन्द्रात्युच्चस्त्रचलसेवं रवीन्दोर्युक्तितश्च योगाः । इति कर्म्मचये कृते यः श्रीरामचन्द्राय नमः ॥

विषयः । शतानन्दकृतभास्वतीनामकज्योतिषग्रन्थस्य व्याख्यानम् ।

No. 263. भिद्युतत्त्वम्. By श्रीकण्ठतीर्थः. Substance, country-made paper, 18 × 4½ inches. Folia, 82. Lines, 6 on a page. Extent, 2,029 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Çāstri. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
स्वेच्छाप्तविविधायिनीं परचितां स्वानन्दरूपां भुवां
वन्दे तां परदेवतां प्रतिजनुःसंसेवितां सर्व्वदा ।

यच्छ्रयाणोद्भवजन्मकर्म्मनिधनं यत्प्रोतमेतत् जगत्
या सर्व्वान्तरवस्थिता न विदिता सच्छास्त्रलक्ष्या परम् ॥
वन्दे वेदान्तसुश्रुतकृतिमथितश्रीगुरून् शान्तरूपान्
नासार्थेनापि सत्यागवत इव सदा श्रीमहादेवतीर्थान् । (?)
सच्छिष्याद्भवसत्पूजधिगतमननान् मुक्तिभूते प्रभूणाम्
नानाविद्यादिदानाधिकतरगुरुतान् नष्टदुर्द्देवकामान् ॥
पूर्व्वाचार्य्यमतं वीक्ष्य तथैव गौरवं मतम् ।
भिक्षुतत्त्वं यदुपाख्यं वक्ति श्रीकण्ठभिक्षुकः ॥ इत्यादि ।

End. यतिपुत्रस्तस्य पितुर्मरणे सन्निकटश्चेत् वपनपूर्व्वकं स्नात्वा पूर्व्ववत् सर्व्वं कुर्य्यात् असन्निकटश्चेत् पितिवार्त्तां श्रुत्वा वपनानन्दादिपूर्व्वकं मुक्तद्वादश्यां नारायणवलिं दद्यात् ॥
ब्रह्मात्मैक्यविधायिनी भुवनगुर्वेदप्रवेदोज्ज्वला
प्रांशुस्तांशुप्रकाशिताखिलजगद्घोरान्धकारापि या ।
मायाबन्धनदेशनाशनविधिर्व्यक्ताङ्कितालङ्कृता
श्रीविद्याखिलमोक्षमर्द्दनपरा वर्त्मनि सर्व्वोपरि ॥ * ॥

Colophon. इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्य्य—श्रीमहादेवतीर्थचरणारविन्दमकरन्द-पानानन्दान्तःकरण-श्रीकण्ठतीर्थकृतं भिक्षुतत्त्वं सम्पूर्णम् ।

विषयः । सन्न्यासस्याधिकारित्वानधिकारित्वादिनिरूपणम् । सन्न्यासाधिकारिणः पूर्व्वकृत्यादिनिरूपणम् । साग्निकनिरग्निकभेदेन सन्न्यासविधिः । सन्न्यासिनां कर्त्तव्याकर्त्तव्यत्याज्यात्याज्यादिनिरूपणञ्च ।

No. 264. **मत्स्यपुराणम्** . Substance, country-made paper, 13 × 6 inches. Folia, 440. Lines, 10 on a page. Extent, 14,300 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Tamluk, Kelomāl, Bābu Amaranātha Guha. Appearance, tolerable. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
प्रचण्डताण्डवाटोपप्रक्षिप्तोत्क्षिप्तदिग्गजाः ।
भवन्तु विघ्नभङ्गाय भवस्य भवतां भुजाः ॥

पातालादुत्पतिष्णोर्मकरवसतयो यस्य पुच्छाभिघाता-
दूर्द्ध्वं ब्रह्माण्डखण्डव्यतिकरविहितव्यत्ययेनापतन्ति ।
विष्णोर्मत्स्यावतारे सकलवसुमतीमण्डलं व्यश्नुवान-
स्तस्यास्योदीरितानां ध्वनिरपहरतादश्रियं वः श्रुतीनाम् ॥
नारायणं नमस्कृत्य नरञ्चैव नरोत्तमम् ।
देवीं सरस्वतीञ्चैव ततो जयमुदीरयेत् ॥
अजोऽपि यः क्रियायोगान्नारायण इति स्मृतः ।
त्रिगुणाय त्रिवेदाय नमस्तस्मै स्वयम्भुवे ॥
सूतमेकाग्रमासीनं नैमिषारण्यवासिनः ।
मुनयो दीर्घसत्रान्ते पप्रच्छुर्दीर्घसंहिताम् ॥ इत्यादि ।

End. कल्पानुकीर्त्तनन्तावद्ग्रन्थानुक्रमणन्तथा ।
एतत् पवित्रं मात्स्यीयमेतत् कीर्त्तिविवर्द्धनम् ।
एतद्धि सर्व्वमाङ्गल्यमेतत् पापहरं शुभम् ॥
अस्मात् पुराणादपि पादमेकं
पठेत्तु यः + + + + ।
नारायणस्यास्पदमेति नून-
मनङ्गवाञ्छासुखानि भुंक्ते ॥ * ॥

Colophon. इति मत्स्यपुराणं समाप्तम् ॥

विषयः । प्रथमाध्याये मत्स्यरूपस्य कारणादिनिरूपणम् । २ ये ब्रह्माण्डदलननिरूपणम् । ३ ये चतुर्मुखोत्पत्तिनिरूपणम् । ४ र्थे दक्षाद्युत्पत्तिनिरूपणम् । ५ मे देवादिसृष्टिनिरूपणम् । ६ ष्ठे कश्यपान्वयनिरूपणम् । ७ मे मदनद्वादशीनिरूपणम् । ८ मे सर्व्वाधिपत्यादिनिरूपणम् । ९ मे मन्वन्तरादिनिरूपणम् । १० मे वैण्याभिभवादिनिरूपणम् । ११ शे बुधसङ्गमादिनिरूपणम् । १२ शे सूर्य्यवंशानुकीर्त्तनम् । १३ शे गौरीनामाष्टशतकम् । १४ । १५ शयोः पितृवंशानुकीर्त्तनम् । १६ शे श्राद्धकालनिरूपणम् । १७ शे साधारणाभ्युदयनिरूपणम् । १८ शे सपिण्डीकरणकालादिनिरूपणम् । १९ शे श्राद्धानुगमकालनिरूपणम् । २० शे श्राद्धमाहात्म्यम् । २१ शे पितृमाहात्म्यम् । २२ शे श्राद्धकालः । २३ शे सोमोपचारः । २४ शे सोमवंशानुकीर्त्तनम् । २५—४१ शेषु ययातेरुपाख्यानम् । ४२ । ४३ शयोः यदुवंशनिरूपणम् । ४४ शे अम्बरशापः । ४५ शे सोमवंशपुरुवंशकीर्त्तनम् । ४६ शे अग्निवंशकीर्त्तनम् । ४७ शे योगमाहात्म्यम् । ४८ शे पुराणानुक्रमः । ४९ शे नक्षत्रपुरुषव्रतम् । ५० शे आदित्यशयनव्रतम् । ५१ शे रोहिणीचन्द्रव्रतं, तडागविधिश्च ।

५२ शे इक्षोत्सवः । ५३ शे सौभाग्यशयनव्रतम् । ५४ शे अगस्त्योत्पत्तिपूजादिनिरूपणम् । ५५ शे अनन्ततृतीयाव्रतादिनिरूपणम् । ५६ शे रसकल्याणीव्रतम् । ५७ शे आर्द्रानन्दकरीतृतीया-निरूपणम् । ५८ शे चन्द्रादित्योपरागकल्पः । ५९ तमे सप्तमीस्नानम् । ६० तमे भविष्यभीमद्वादशी । ६१ तमे अनङ्गव्रतम् । ६२ तमे अशून्यशयनव्रतम् । ६३ तमे अङ्गारव्रतम् । ६४ तमे कल्याणसप्तमी-व्रतम् । ६५ तमे शर्करासप्तमीव्रतम् । ६६ तमे कमलसप्तमीव्रतम् । ६७ तमे मन्दारसप्तमीव्रतम् । ६८ तमे शुभसप्तमीव्रतम् । ६९ तमे विशोकद्वादशीव्रतम् । ७० तमे पर्व्वतप्रदानादिनिरूपणम् । ७१ तमे वैशम्पायनीयशान्तिविधानम् । ७२ तमे प्रश्नस्वरूपाख्यानम् । ७३ तमे शिवचतुर्दशीव्रतम् । ७४ तमे सर्व्वफलमाहात्म्यम् । ७५ तमे संक्रान्त्युद्यापनविधिः । ७६ तमे विभूतिद्वादशीव्रतम् । ७७ । ७८ तमयोः षष्ठीव्रतमाहात्म्यम् । ७९—८६ तमेषु प्रयागमाहात्म्यम् । ८७ तमे भुवनकोष-निरूपणम् । ८८ तमे ऐरावतीवर्णनम् । ८९ तमे हिमवद्वर्णनम् । ९०—९२ तमेषु आश्रम-वर्णनम् । ९३ तमे जम्बुद्वीपवर्णनम् । ९४—९६ तमेषु सप्तद्वीपवर्णनम् । ९७ तमे भुवप्रशंसा । ९८ तमे देवगृहवर्णनम् । ९९ । १०० तमयोः त्रिपुरोपाख्यानम् । १०१ तमे दुःस्वप्रदर्शनम् । १०२ तमे ईश्वरस्तवः । १०३ तमे रथप्रयाणनिरूपणम् । १०४ तमे त्रिपुरदाहः । १०५—११० तमेषु अपहारादिनिरूपणम् । १११ तमे श्राद्धपरिकीर्त्तनम् । ११२ तमे मन्वन्तरकीर्त्तनम् । ११३—११५ तमेषु देवासुरसंग्रामादिनिरूपणम् । ११६ तमे तारकजयाख्यादिनिरूपणम् । ११७ तमे कुमारसम्भवः । ११८—१२० तमेषु देव्यास्तपोवनगमनादिनिरूपणम् । १२१ तमे देवासुरसंग्रामः । १२२ तमे तारक-वधः । १२३—१२५ तमेषु नरसिंहप्रादुर्भावः । १२६—१३१ तमेषु पद्मोद्भवः । १३२—१३८ तमेषु तारकामययुद्धादिनिरूपणम् । १३९ तमे अन्धकवधादिनिरूपणम् । १४० तमे वाराणसी-माहात्म्यादिनिरूपणम् । १४१—१४४ तमेषु अविमुक्तेश्वरमाहात्म्यादिनिरूपणम् । १४५—१४८ तमेषु अमरेश्वरमाहात्म्यम् । १४९ तमे नर्मदामाहात्म्यादिनिरूपणम् । १५० तमे शूलतीर्थवर्णनम् । १५१ । १५२ तमयोः नर्मदामाहात्म्यादिनिरूपणम् । १५३ । १५४ तमयोः प्रवरानुकीर्त्तनम् । १५५ तमे ऋषिवंशकीर्त्तनम् । १५६ तमे वंशानुकीर्त्तनादिः । १५७ तमे पराशरवंशकथनम् । १५८ तमे अगस्त्यवंशकथनम् । १५९ तमे धर्म्मवंशानुकीर्त्तनम् । १६० तमे पितृगाथानुकीर्त्तनम् । १६१ तमे उभयमुखीदानम् । १६२ तमे कृष्णाजिनप्रदानम् । १६३ तमे वृषलक्षणम् । १६४—१६७ तमेषु सावित्र्युपाख्यानम् । १६८ तमे सहायसम्पत्तिनिरूपणम् । १६९—१७७ तमेषु राजधर्म्मादि-निरूपणम् । १७८—१८० तमेषु अद्भुतशान्तिः । १८१ । १८२ तमयोः वृक्षोत्पातादिनिरूपणम् । १८३ तमे स्त्रीप्रसवादिनिरूपणम् । १८४ । १८५ तमयोः मृगपक्षिविरुतादिनिरूपणम् । १८६ तमे यात्रानिमित्तादिनिरूपणम् । १८७ तमे स्वप्नाध्यायः । १८८ तमे मङ्गल्याध्यायः । १८९—१९१ तमेषु वामनप्रादुर्भावः । १९२ । १९३ तमयोः वराहप्रादुर्भावः । १९४ । १९५ तमयोः अमृतमन्थनम् । १९६ तमे वास्तुभूतोद्भवः । १९७ तमे एकाशीतिपदनिर्णयः । १९८ तमे वास्तुवेधनिर्णयः । १९९ तमे गृहनिवेशः । २०० तमे गृहप्रवेशः । २०१ तमे देवतानुकीर्त्तनम् । २०२ । २०३ तमयोः मत्स्येश्वर-

कीर्त्तनम् । २०४—२०६ तमेषु प्रतिमालक्षणम् । २०७—२११ तमेषु अधिवासादिनिरूपणम् । २१२ तमे भाविराजनिरूपणम् । २१३ । २१४ तमयोः तुलापुरुषदानादिनिरूपणम् । २१५ तमे कल्पादिनिरूपणञ्चेति ।

No. 265. मथुरामाहात्म्यम्. By रूपगोस्वामी. Substance, country-made paper, 8×5 inches. Folia, 21. Lines, 11 on a page. Extent, 597 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Viṣṇupura, District Vākuḍā, Paṇḍita Rāmānuja Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. मथुरामाहात्म्यम् ॥

हरिरपि भजमानेभ्यः प्रायो मुक्तिं ददाति न तु भक्तिं ।
विहितततदुन्नतधनां मथुरे धन्यां नमामि त्वाम् ॥
धन्यानां हृदयानन्दपदं संस्मृत्य वै मुदा ।
माहात्म्यं मथुरापूर्य्याः सर्व्वतीर्थशिरोमणेः ॥
तथास्या पापहारित्वं आदिवाराहे ।
विंशतिर्योजनानान्तु माथुरं मम मण्डलम् ।
यत्र तत्र नरः स्नातो मुच्यते घोरकिल्बिषैः ॥
सर्व्वधर्म्मविहीनानां पुरुषाणां दुरात्मनाम् ।
नरकार्त्तिहरा देवी मथुरा पापघातिनी ॥ इत्यादि ।

End. मथुरामहातीर्थानि ।

विश्रान्तिरसिकुण्डञ्च वैकुण्ठो ध्रुव एव च ।
कृष्णगङ्गा चक्रतीर्थं सरस्वत्याश्च सङ्गमम् ॥
चतुःसमुद्रिकः कृष्णो गोकर्णाख्यः शिवस्तथा ।
गोवर्द्धनं नन्दग्रामं रासक्रीड़नकं तथा ॥
वनानि द्वादश तथा सदा तीर्थानि माथुरे ।
अथ माथुरभूखण्डे पूजितो हि देववरः ॥
नारायणान्यपर्य्यायः केशवो मध्यमस्थितः ।
स्वयम्भुः पद्मनाभश्च दीर्घविष्णुर्मतत्तमः ॥
गोविन्दे हरिवाराह इति माथुरदेवता ।
मथुरायाश्च माहात्म्यं गणनायां महाद्भुतम् ॥

× × गोपालतापन्यामन्यदप्यस्ति कीर्त्तितम् ।
तीर्थान्युक्तानि भूरीणि पुराणेष्वत्र माथुरे ॥
ख्यातान्येवाधुना ते च लिखितानीह कानिचित् ॥ * ॥

Colophon. इति श्रीमद्रूपगोस्वामिविरचितं श्रीमन्मथुरामाहात्म्यं समाप्तम् ।

विषयः । मथुराया माहात्म्यनिरूपणम् । तत्र कर्त्तव्यकर्म्मादिनिरूपणञ्च ।

× **No. 266.** मधुमती . By नृसिंहकविराजः . Substance, country-made paper, 16 × 2 inches. Folia, 169. Lines, 7 on a page. Extent, 5,586 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Ḍhākā, Bābu Bhagavāncandra Dāsa Kavirāja. Appearance, old. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

ईशमनीशं कारणमकारणं व्यक्तमव्यक्तम् ।
आदिमनादिं शाश्वतमशाश्वतं गोपमच्युतं वन्दे ॥
आराधिता द्विजवरैः फलदा भवेद्या
संपूजितातिरसदा च सदाशिभिर्या ।
निःश्रेयसदुःखशमनाय शिवा सुवर्णा
सा सर्व्वदा मधुमती विबुधैरुपास्या ॥
यद्यपि कुसुमवृन्दे नन्दति वन्द्ये सदालिरामोदैः ।
तदपि कदाचित् कुमुदे मन्दं कुन्दं न किं भजते ॥
हिताहितं सुखं दुःखमायुस्तस्य हिताहितम् ।
मानञ्च तच्च यत्रोक्तमायुर्व्वेदः स उच्यते ॥
ब्रह्मा स्मृत्वायुषो वेदं प्रजापतिमजिग्रहत् ।
सोऽश्विनौ तौ सहस्राक्षं सोऽत्रिपुत्रादिकान् मुनीन् ॥
हेतुलिङ्गौषधज्ञानं स्वस्थातुरपरायणम् ।
त्रिसूत्रं शाश्वतं पुण्यं बुबुधे यं पितामहः ॥
धर्म्मार्थकाममोक्षाणामारोग्यं मूलमुत्तमम् ।
रोगास्तस्यापहर्त्तारः श्रेयसो जीवितस्य च ॥
रोगमादौ परीक्षेत ततोऽनन्तरमौषधम् ।
ततः कर्म्म भिषक् पश्चाज्ज्ञानपूर्व्वं समाचरेत् ॥

नवज्वरे दिवास्वप्नस्नानाभ्यङ्गान्नमैथुनम् ।
क्रोधप्रवातव्यायामकषायांश्च विवर्जयेत् ॥
ज्वरे लङ्घनमेवादावुपदिष्टमृते ज्वरात् ।
क्षयानिलभयक्रोधकामशोकश्रमोद्भवात् ॥
प्राणाविरोधिना चैनं लङ्घनेनोपपादयेत् ।
बलाधिष्ठानमारोग्यं यदर्थोऽयं क्रियाक्रमः ॥ इत्यादि ।

End. वल्लाल्पमन्नचूर्णं दद्याच्च षड्गुणं भूयः ।
किन्तु ज्वालायां तीव्रायां ज्वलति मन्दके वह्निः ॥
तेन रससंचयः स्यात् तदनु क्षिप्रं रसाश्रयं भाण्डम् ।
दंशनेन स्फटीना निकटस्थगोमये न्यसेद्धाणौ ॥
एवं रसं नियुञ्ज्यात् प्रतिष्ठा षड्गुणरससिन्दूरस्य ॥

Colophon. इति मधुमत्यां रसमूर्च्छाधिकारः । अत्रैव पतितमास्ते । इति मधुमती समाप्ता ।

विषयः । अथ प्रथमं ज्वरादिरोगाणां चिकित्साविधिः । ततो विविधभैषज्ययोगादिविधानम् । तत्र ज्वराधिकारे नवज्वरव्यवस्था । आमज्वरे षडङ्गादिविधिः । कस्तूरीभूषणरसविधानम् । बृहत्कस्तूरीभैरवरसविधानञ्च । अथ वातज्वरपित्तज्वरादिषु मुष्टियोगकथनम् । घनचन्दनादिविधानम् । नवाङ्गविधानम् । गुडूच्यादिविधानम् । पञ्चकोलविधानञ्च । आरग्वधविधानम् । स्वल्पकस्तूरीभैरवविधानञ्च । अथ सन्निपातचिकित्सा । तत्र अष्टाङ्गावलेहविधानम् । दशमूलविधानम् । चतुर्दशाङ्गविधानम् । अष्टादशाङ्गविधानञ्च । मुष्टियोगकथनञ्च । अथ जीर्णज्वरे भार्ग्यादिविधानम् । द्राक्षाद्यष्टादशाङ्गविधानम् । गुडूच्यादिविधानम् । पथ्यापथ्यकथनञ्च । अथ विषमज्वराधिकारे, मधुकादिविधानम् । गुडपिप्पलीविधानम् । मुस्ताादिविधानम् । मुष्टियोगकथनम् । भार्ग्यादिविधानम् । दार्व्यादिकथनञ्च । अथ तृतीयकचातुर्थकाधिकारे मुष्टियोगकथनम् । बृहद्गुडपिप्पलीविधानम् । महागुडपिप्पलीविधानम् । त्रिकट्वादिचूर्णविधानम् । सुदर्शनविधानम् । सुदर्शनभैरवचूर्णकथनम् । ज्वरभैरवचूर्णकथनम् । पथ्यापथ्यकथनम् । मुष्टियोगकथनम् । क्षीरषट्पलघृतविधानञ्च । अथ रसप्रयोगः । तत्र नवज्वराधिकारे धूमकेतुरसविधानम् । शीतभञ्जीरसविधानम् । प्रचण्डरसविधानम् । उदकभञ्जीररसविधानम् । ज्वरमुरारिरसविधानम् । रसचूडामणिविधानम् । श्लेष्मकालानलविधानञ्च । अथ सन्निपाते रसचिकित्सा । तत्र स्वल्पसूचिकाभरणविधानम् । सन्निपातभैरवविधानम् । कम्पज्वरजीर्णज्वरयोः सर्व्वेश्वरलौहविधानम् । ज्वरान्तकरसकथनम् । मृतसञ्जीवनरसविधानम् । सौभाग्यवटिकाविधानम् । सन्निपातकालानलविधानम् । सूचिकाभरणविधानम् । चिन्तामणि-

रसविधानम् । वेतालरसविधानम् । महाज्वराङ्कुशविधानम् । स्वच्छन्दभैरवविधानम् । ज्वरारिरसविधानम् । अथ ज्वराधिकारे, अग्निकुमारविधानम् । रत्नगिरिरसविधानम् । पञ्चाननरसविधानम् । सञ्जीवनाभ्रविधानम् । सर्वज्वरहरलौहविधानम् । चातुर्थकारिरसविधानम् । विषमज्वरहरलौहविधानम् । बृहत्सुदर्शनचूर्णविधानम् । वसन्तमालतीरसविधानम् । अथ ज्वराधिकारे तैलव्यवस्था । तत्र षट्कट्वरतैलविधानम् । अङ्गारकतैलविधानम् । बृहल्लाक्षादितैलविधानम् । प्रसङ्गात् लोकनाथरसकथनम् । रसराजरसकथनम् । स्वल्पपिप्पल्याद्यतैलकथनम् । बृहत्पिप्पल्याद्यतैलकथनम् । रविसुन्दररसकथनम् । महाषट्कटुतैलकथनम् । जयमङ्गलरसकथनम् । बृहल्लाक्षादितैलविधानम् । प्रतापलङ्केश्वरविधानम् । वाड़वानलरसविधानम् । गुर्व्याद्यतैलविधानम् । नाराचिकारसविधानम् । नवपादिवटिविधानम् । शम्भुरसविधानम् । मधुनाथरसविधानम् । गुड़वटिकाविधानम् । काञ्जीयकल्पिकाभरणविधानम् । अघोरनृसिंहरसविधानम् । ज्वरपाण्डलीरसविधानम् । कालवारणरसविधानम् । प्रसङ्गात् नासाचिकित्साकथनम् । अथ ज्वरातिसारचिकित्सा । तत्र धान्यपञ्चलीविधानम् । विल्वपञ्चकविधानम् । अथ रक्तातिसारचिकित्सा । तत्र ह्रीवेरादिविधानम् । पयस्यादिविधानम् । उशीरादिविधानम् । धातक्यादिविधानम् । किराताादिविधानम् । कुटजलेहविधानम् । कनकसुन्दररसविधानम् । कर्पूरादामररसविधानम् । लोकनाथरसविधानम् । सिद्धप्राणेश्वरमोदकविधानम् । आनन्दभैरवरसविधानम् । अथ अतीसारचिकित्सा । तत्र रेचनपाचनादिविधानम् । धान्यपञ्चकादिविधानम् । कपाटादिविधानम् । अथ रक्तातीसारे मुष्टियोगकथनम् । वत्सकादिविधानम् । कुटजादिविधानम् । अथ गुदभ्रंशरोगे मुष्टियोगकथनम् । कुटजपुटपाकविधानम् । बृहत्कुटजावलेहविधानम् । कुटजाष्टकविधानम् । स्वल्पगङ्गाधरचूर्णविधानम् । बृहद्गङ्गाधरचूर्णविधानम् । आनन्दरसविधानम् । आनन्दभैरवरसविधानम् । कनकचूर्णविधानम् । अमृतार्णवरसविधानम् । मृतसञ्जीवनरसविधानम् । अथ ग्रहणीचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । भूनिम्बाद्यचूर्णविधानम् । पिप्पल्याद्यचूर्णविधानम् । पाठाद्यचूर्णविधानम् । मरिचाद्यघृतविधानम् । शुण्ठीघृतविधानम् । कल्याणगुड़विधानम् । कामेश्वरमण्डूरविधानम् । कपाटलेहविधानम् । कल्याणगुड़कुष्माण्डविधानम् । मदनमोदकविधानम् । तत्र च रसप्रयोगः । ग्रहणीवज्रकपाटविधानम् । जातिफलाद्यवटिकाविधानम् । पानीयभक्तवटिकाविधानम् । लवङ्गाद्यचूर्णकथनम् । नायिकाचूर्णविधानम् । ग्रहणीशार्दूलचूर्णविधानम् । नारायणचूर्णविधानम् । ग्रहणीमिहिरतैलविधानम् । कुटजलौहविधानम् । गगनसुन्दररसविधानम् । पञ्चामृतपर्पटीविधानम् । रसपर्पटीविधानम् । ग्रहणीगजेन्द्ररसविधानम् । विजयपर्पटीविधानम् । नागयोगविधानम् । कुम्भवटिकाविधानम् । महागन्धकविधानम् । स्वर्णकुम्भरसविधानम् । लवङ्गादिमोदकविधानम् । अथ अर्शोरोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । पथ्यापथ्यविधानम् । माणिभद्रमोदकविधानम् । प्राणदागुड़िकाविधानम् । शूरणमोदकविधानम् । चव-

पञ्चामृतादिविधानम् । कुटजावलेहविधानम् । क्षारतोयविधानम् । अग्निमुखलौहविधानम् । ईश्वरमतलौहविधानम् । भल्लातकगुडविधानम् । अथ अग्निमान्द्यचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगविधानम् । शार्दूलकाञ्जिकविधानम् । भास्करलवणविधानम् । अग्निमुखचूर्णविधानम् । वडवेश्वरवटिकाविधानम् । तिक्तपाकवटिकाविधानम् । बृहदग्निमुखचूर्णविधानम् । रामबाणविधानम् । अग्निकुमारविधानम् । स्वल्पाग्निकुमारविधानम् । महोदधिवटिकाविधानम् । बृहमहोदधिवटिकाविधानम् । सूचिकामुखरसविधानम् । महाशङ्खवटिकाविधानम् । महापाशुपतरसविधानम् । क्रव्यादविधानम् । आमाजीर्णे मुष्टियोगकथनम् । बृहद्भास्कररसविधानम् । स्वल्पभास्कररसविधानम् । दीपनावलेहविधानम् । विसूचीरोगे मुष्टियोगकथनम् । अथ क्रिमिरोगचिकित्सा । तत्र क्रिमिघातिवटिकाविधानम् । सुधावतीवटिकाविधानम् । क्रिमिघातिरसविधानम् । विडङ्गादिघृतविधानम् । क्रिम्यादिगुडविधानम् । पलाशादिवटिकाविधानम् । मुष्टियोगविधानम् । मण्डूरवटकविधानम् । पुनर्नवातैलविधानम् । पुनर्नवामण्डूरविधानम् । वज्रवटकमण्डूरविधानम् । अथ पाण्डुरोगचिकित्सा । तत्र पाण्डुसूदनरसविधानम् । धात्रीलौहविधानम् । अथ रक्तपित्तचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । पथ्यापथ्यविधानम् । वासकघृतविधानम् । कामदेवघृतविधानम् । कुष्माण्डखण्डविधानम् । वासाकुष्माण्डखण्डविधानम् । त्रिकत्रयाद्यलौहविधानम् । खण्डकाद्यलौहविधानम् । अथ यक्ष्मरोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । पथ्यापथ्यविधानम् । लवङ्गादिचूर्णविधानम् । तालीशादिचूर्णविधानम् । पिप्पल्याद्यघृतविधानम् । छागलाद्यघृतविधानम् । च्यवनप्राशलेहविधानम् । स्वल्पमृगाङ्करसविधानम् । बृहन्मृगाङ्करसविधानम् । बृहच्चन्दनाद्यतैलविधानम् । मध्यमचन्दनाद्यतैलविधानम् । पयःशर्करविधानम् । बलाद्यघृतविधानम् । यक्ष्मान्तकलौहविधानम् । वसन्ततिलकरसविधानम् । रत्नगर्भरसविधानम् । सर्वाङ्गसुन्दररसविधानम् । अथ कासरोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । पथ्यापथ्यविधानम् । कण्टकारीघृतविधानम् । समशर्करचूर्णविधानम् । चन्द्रामृतरसविधानम् । शृङ्गाराभ्ररसविधानम् । वासावलेहविधानम् । अगस्त्यहरीतकीविधानम् । ब्राह्मीहरीतकीविधानम् । आनन्दभैरवरसविधानम् । रसेन्द्ररसविधानम् । राजमृगाङ्कविधानम् । श्वासकासचिन्तामणिविधानम् । अथ हिक्काश्वासचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । पथ्यापथ्यविधानम् । कुलत्थघृतविधानम् । भार्गीगुडविधानम् । सूर्यावर्तरसविधानम् । श्वासकुठाररसविधानम् । पिप्पल्याद्यलौहविधानम् । श्वासारिलौहविधानम् । अथ स्वरभेदचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । पथ्यापथ्यविधानम् । ब्राह्मीघृतविधानम् । कण्टकारीघृतविधानम् । व्याघ्रीघृतविधानम् । अथारोचकरोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । पथ्यापथ्यविधानम् । कलहंसकाञ्जिकविधानम् । अथ छर्दिरोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगविधानम् । चन्दनशारिवादिचूर्णविधानम् । कुमुदेश्वररसविधानम् । एलादिचूर्णविधानम् । मक्षाधररसविधानम् । वृषध्वजरसविधानम् । चन्दनतण्डुलावलेहविधानम् । अथ

तृष्णाचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । अथ मूर्च्छारोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् ।
अथ मदात्ययचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । अथ दाहचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् ।
कृपानिधिरसविधानञ्च । अथ उन्मादचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । सिद्धार्थकलेपविधानम् ।
क्षीरकल्याणघृतविधानम् । महापैशाचिकघृतविधानम् । चैतसघृतविधानम् । शिवाघृत-
विधानञ्च । अथ अपस्मारचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । महाचैतसघृतविधानम् । पञ्चगव्य-
घृतविधानम् । भूतभैरवरसविधानञ्च । अथ वातरोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् ।
रेचनादिविधिः । कल्याणावलेहविधानम् । स्वल्परसोनपिण्डविधानम् । त्रयोदशाङ्गगुग्गुलु-
विधानम् । अश्वगन्धाघृतविधानम् । स्वल्पच्छागलाद्यघृतविधानम् । बृहच्छागलाद्यघृतविधानम् ।
दशमूलतैलविधानम् । सैन्धवाद्यतैलविधानम् । बलाद्यतैलविधानम् । स्वल्पविष्णुतैलविधानम् ।
बृहद्विष्णुतैलविधानम् । हिमसागरतैलविधानम् । एलादितैलविधानम् । स्वल्पमाषतैल-
विधानम् । महामाषतैलविधानम् । बृहन्माषतैलविधानम् । कुब्जप्रसारणीतैलविधानम् ।
मध्यमनारायणतैलविधानम् । बृहन्नारायणतैलविधानम । एकादशशतिकाप्रसारणीतैलविधानम् ।
महासुगन्धितैलविधानम् । तैलमूर्च्छादिविधिः । विजयभैरवतैलविधानम् । वातगजेन्द्ररस-
विधानम् । चन्द्रामृतलौहविधानम् । विडङ्गादिचूर्णविधानञ्च । अथ आमवातचिकित्सा ।
तत्र मुष्टियोगकथनम् । गुडूचीघृतविधानम् । अमृताद्यघृतविधानम् । गुडूचीतैलविधानम् ।
दशपाक-बलातैलविधानम् । पिण्डतैलविधानम् । बृहद्गुडूचीतैलविधानम् । कैशोरगुग्गुलु-
विधानम् । वातरक्तान्तकरसविधानञ्च । अथ ऊरुस्तम्भचिकित्सा । तत्र षट्कट्वरतैलविधानम् ।
मुष्टियोगकथनञ्च । अथ शूलरोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । विश्वादिपाचनविधानम् ।
बृहद्विश्वादिपाचनविधानम् । एरण्डसप्तकपाचनविधानम् । बीजपूरकघृतविधानम् । पिप्पली
घृतविधानम् । क्षीरमण्डूरविधानञ्च । अथ मधुमत्याः सूची । गुडमण्डूरविधानम् । सिता-
मण्डूरविधानम् । कल्पतरुरसविधानम् । शङ्खद्रावकविधानम् । शुण्ठीखण्डविधानम् । नारिकेल-
खण्डविधानम् । बृहन्नारिकेलखण्डविधानम् । नारिकेलामृतविधानम् । खण्डामलकीविधानम् ।
विद्याधराभ्रविधानञ्च । अथ उदावर्त्तरोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगव्यवस्था । अथ गुल्मरोग-
चिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । गुल्मशार्दूलरसकथनम् । हिङ्ग्वादिचूर्णविधानम् । त्र्यूषणाद्य-
घृतविधानम् । क्षीरषट्पलघृतविधानम् । दन्तीहरीतकीविधानञ्च । अथ रक्तगुल्मरोगचिकित्सा ।
तत्र गुल्मकालानलरसविधानम् । अथ हृद्रोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । अर्जुनघृत-
विधानञ्च । अथ मूत्रकृच्छ्ररोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । शतावरीघृतविधानम् ।
कुसुमाकररसविधानम् । वसन्तकुसुमाकररसविधानञ्च । अथ मूत्राघातचिकित्सा । तत्र
मुष्टियोगव्यवस्था । धात्रीघृतविधानञ्च । अथ अश्मरीरोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् ।
शरादिपञ्चमूलघृतविधानम् । कुशाद्यघृतविधानञ्च । अथ प्रमेहचिकित्सा । तत्र मुष्टियोग-
कथनम् । पञ्चकषायविधानम् । न्यग्रोधाद्यचूर्णविधानम् । सोमेश्वररसविधानम् । मेहमुद्गर-

रसविधानम् । दाडिमाद्यघृतविधानम् । वसन्तकुसुमाकररसविधानम् । कर्पूराद्यमोदकविधानम् । चन्द्रप्रभावटिकाविधानम् । वङ्गावलेहविधानम् । प्रमेहसेतुरसविधानम् । वङ्गाह्वनीयवटिकाविधानम् । तारकेश्वररसविधानम् । इन्द्रवटिकाविधानम् । मेहमुद्गरवटिकाविधानञ्च । अथ सोमरोगव्यवस्था । तत्र चिकित्साप्रकारश्च । अथ मेदोरोगव्यवस्था । तत्र मुष्टियोगकथनम् । लौहरसायनविधानम् । अमृताद्यगुग्गुलुविधानम् । विडङ्गाद्यतैलविधानञ्च । अथ कार्श्यदौर्बल्यचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । अथ उदररोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगव्यवस्था । सामुद्राद्यचूर्णविधानम् । नारायणचूर्णविधानम् । अर्कलवणविधानम् । षट्पलघृतविधानम् । चित्रकघृतविधानम् । शोथोदरे भेदवटिकाविधानम् । त्रैलोक्यडम्बररसविधानम् । महावह्निरसविधानम् । नाराचरसविधानञ्च । अथ शोथरोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । मानगुडिकाविधानम् । अभयालवणविधानम् । रोहितकघृतविधानम् । चित्रकघृतविधानम् । महारोहितकघृतविधानञ्च । अथ शोथरोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । क्षीरवटिकाविधानम् । दुग्धवटिकाविधानम् । पुनर्नवाद्यघृतविधानम् । मानकघृतविधानम् । स्थलपद्माद्यघृतविधानम् । शुष्कमूलाद्यतैलविधानम् । सैन्धवाद्यतैलविधानम् । वृहद्दुग्धवटिकाविधानम् । दशमूलतैलविधानम् । कंसहरीतकीविधानम् । शोथशार्दूलतैलविधानम् । कटुकाद्यलौहविधानञ्च । अथ वृद्धिरोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगविधानम् । शतपुष्पादिघृतविधानञ्च । अथ गलगण्डचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । तुम्बीतैलविधानम् । निर्गुण्डीतैलविधानञ्च । अथ गण्डमालाचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । अथ श्लीपदचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । कृष्णाद्यमोदकविधानम् । दन्तीघृतविधानम् । वृहत्सौरेश्वरघृतविधानम् । श्लीपदगजकेशरिरसविधानम् । नित्यानन्दरसविधानम् । कनकतैलविधानञ्च । अथ विद्रधिरोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । अथ व्रणरोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । पद्माद्यतैलविधानम् । त्रिफलागुग्गुलुविधानम् । अमृतवटीगुग्गुलुविधानम् । जात्याद्यघृतविधानम् । गौराद्यघृतविधानम् । विपरीतमल्लतैलविधानम् । व्रणराक्षसतैलविधानञ्च । अथ भग्नचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । अथ नाडीव्रणचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । अथ भगन्दरचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । नवकार्षिकगुग्गुलुविधानम् । विष्यन्दनतैलविधानञ्च । अथ उपदंशचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । करञ्जाद्यघृतविधानञ्च । अथ शूकदोषचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । अथ कुष्ठरोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । पञ्चकषायविधानम् । पञ्चनिम्बविधानम् । एकविंशतिगुग्गुलुविधानम् । पञ्चतिक्तघृतविधानम् । महाभल्लातकविधानम् । सिन्दूराद्यतैलविधानम् । अर्कतैलविधानम् । मरीचाद्यतैलविधानम् । वृहन्मरीचाद्यतैलविधानम् । विषतैलविधानम् । सोमराजीतैलविधानम् । गलत्कुष्ठारियोगविधानम् । हरितालशुद्धिविधानम् । तालकेश्वररसविधानम् । महातालेश्वरविधानम् । अमृताङ्कुरलौहविधानञ्च । अथ शीतपित्तरोगचिकित्सा । तत्र मुष्टियोगकथनम् । अम्लपित्तरोगे

मुष्टियोगव्यवस्था। शतावरीघृतविधानम्। सुधावतीवटिकाविधानञ्च। अथ विसर्परोगचिकित्सा।
तत्र मुष्टियोगकथनम्। पञ्चतिक्तघृतविधानञ्च। अथ मसूरिकाचिकित्सा। तत्र मुष्टियोग-
विधानम्। खदिराष्टकविधानञ्च। अथ क्षुद्ररोगचिकित्सा। तत्र मुष्टियोगकथनम्। चाङ्गेरी-
घृतविधानम्। मञ्जिष्ठाद्यतैलविधानम्। कुङ्कुमाद्यतैलविधानम्। हरिद्राद्यतैलविधानम्। गुञ्जा-
तैलविधानम्। मध्यमभृङ्गराजतैलविधानम्। महाभृङ्गराजतैलविधानञ्च। अथ मुखरोग-
चिकित्सा। तत्र मुष्टियोगकथनम्। कनकचूर्णविधानम्। पीतकचूर्णविधानम्। बृहत्खदिरादि-
वटिकाविधानम्। बकुलाद्यतैलविधानम्। सहकारवटिकाविधानञ्च। अथ कर्णरोगचिकित्सा।
तत्र मुष्टियोगविधानम्। क्षारतैलविधानम्। दशमूलीतैलविधानम्। शम्बूकतैलविधानम्।
कुष्ठादितैलविधानञ्च। अथ नासारोगचिकित्सा। तत्र मुष्टियोगकथनम्। व्योषादिचूर्णविधानम्।
पुष्पाद्यतैलविधानम्। चित्रकहरीतकीविधानम्। कुम्भीतैलविधानञ्च। अथ चक्षूरोगचिकित्सा।
तत्र मुष्टियोगकथनम्। विल्वाञ्जनविधिः। षड्गुग्गुलुघृतविधानम्। पटोलाद्यघृतविधानम्।
शशकघृतविधानम्। कुमारिका-वर्त्तिकथनम्। सुखावती-वर्त्तिकथनम्। चन्द्रप्रभा-वर्त्तिकथनम्।
चन्द्रोदया-वर्त्तिकथनम्। नयनसुखा-वर्त्तिकथनम्। नयनाञ्जनविधानम्। त्रिफलाद्यघृतविधानम्।
नृपवल्लभतैलविधानम्। सप्तामृतलौहविधानञ्च। अथ शिरोरोगचिकित्सा। तत्र मुष्टियोग-
कथनम्। षड्बिन्दुतैलविधानम्। अपामार्गतैलविधानम्। शिरोवज्ररसविधानञ्च। अथ स्त्रीरोग-
चिकित्सा। तत्र मुष्टियोगकथनम्। शीतकल्याणघृतविधानम्। शतावरीघृतविधानम्। अशोक-
घृतविधानञ्च। अथ प्रदरचिकित्सा। तत्र मुष्टियोगकथनम्। अथ योनिव्यापच्चिकित्सा।
तत्र महाश्वगन्धाघृतविधानम्। अथ गर्भिणीचिकित्सा। तत्र मुष्टियोगकथनम्। गर्भविलास-
रसविधानञ्च। अथ गर्भस्रावचिकित्सा। तत्र गर्भिणीकषायाद्यविधानम्। भङ्गोत्कटावलेह-
विधानञ्च। अथ स्तनरोगचिकित्सा। तत्र श्रीपर्णतैलविधानम्। मुष्टियोगकथनम्। कासीसतैल-
विधानञ्च। अथ बालरोगचिकित्सा। तत्र मुष्टियोगकथनम्। बालचातुर्भद्रावलेहविधानम्।
धातक्यवलेहविधानम्। पञ्चकोलावलेहविधानम्। लाजाद्यवलेहविधानम्। अश्वगन्धाघृत-
विधानम्। अष्टमङ्गलघृतविधानञ्च। अथ विषरोगचिकित्सा। तत्र मुष्टियोगकथनम्। पाचन-
स्वेदन-वमन-विरेकादिविधिः। इच्छामयरसविधानञ्च। अथ वस्तिकर्मविधानम्। तत्र नस्य-धूम-
रक्त-मोक्षणादिविधिः। अथ प्रकीर्णकाधिकारः। तत्र मानाध्यायः। गणाध्यायः। अथ ऋतु-
चर्या। अथ वृष्याधिकारः। तत्र गोधूमाद्यघृतविधानम्। रतिवल्लभमोदकविधानम्। कामेश्वर-
मोदकविधानम्। पूर्णचन्द्रमोदकविधानम्। कामाग्निसन्दीपनमोदकविधानम्। मदनमोदक-
विधानम्। दुग्धवटीविधानम्। चन्द्रोदयरसविधानञ्च। अथ रसायनाधिकारः। तत्र अमृत
भल्लातकविधानम्। अश्वगन्धकविधानम्। पूगखण्डविधानम्। महाभ्रवटिकाविधानम्। शृङ्गाराभ्र-
कथनम्। मन्मथाभ्रकथनम्। चतुर्मुखरसकथनम्। पूर्णचन्द्ररसकथनञ्च। अथ धातूनां मारण-
शोधनपुटीकरणपाचन-स्वेदनादिविधिः। रससिन्दूरादिविधिश्च। इति शम्॥

No. 267. मनःशिक्षाश्लोकः. By दासगोस्वामी. Substance, country-made paper, 14½ × 8½ inches. Folia, 3. Lines, 6 on a page. Extent, 46 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Āgartalā Vṛddhanagara Tripurā, Paṇḍita Mīneçvara Sārbbabhauma. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीश्रीकृष्णचन्द्राय नमः ।
गुरौ गोष्ठे गोष्ठालयिषु सुजने भूसुरगणे
स्वमन्त्रे श्रीनाम्नि व्रजनवयुवद्वन्द्वशरणे ।
सदा दम्भं हित्वा कुरु रतिमपूर्व्वामतितरा-
मये स्वान्त भ्रातश्चटुभिरभियाचे धृतपदः ॥ . इत्यादि ।

End. मनःशिक्षादैकादशकवरमेतन्मधुरया
गिरा गायत्युच्चैः समधिगतसर्व्वार्थततयः । (?)
सयूथश्रीरूपानुग इह भवन् गोकुलवने
जनो राधाकृष्णातुलभजनरत्नं स लभते ॥

Colophon. इति श्रीमद्दासगोस्वामिविरचितो मनःशिक्षाश्लोकः सम्पूर्णः ॥

विषयः । वैष्णवग्रन्थोऽयम् । अत्र च यदि श्रीकृष्णराधिकयोः सेवारसं लब्धुमिच्छसि तर्हि स्वगण-श्रीगौराङ्गरूपगोस्वामिप्रभृतिभिरनुगतां सेवां कुरु इति मनः प्रति शिक्षाप्रदानम् ॥

No. 268. मनःशिक्षाश्लोकावलीटीका. By विश्वनाथचक्रवर्त्ती. Substance, country-made paper, 14½ × 4½ inches. Folia, 6. Lines, 9 on a page. Extent, 153 çlokas. Character, Bengali. Date, San 1245. Place of deposit, Āgartalā Vṛddhanagara Tripurā, Paṇḍita Mīneçvara Sārvvabhauma. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीकृष्णश्रीनित्यानन्दचैतन्यौ जयेताम् ।
निर्णीय साध्यं बहुसाधनानि
कुर्व्वन्ति विप्राः परमादरेण ।
श्रीरूपपादाम्बुजरजोऽभिषेकं
प्रतं हि चैतन्मम साधनानि ॥
रूपानुसारिणी सेवा मनसि क्रियते यदि ।
श्रीराधाकृष्णयोः कुञ्जे सिद्धरूपेण मन्यते ॥

स्वाभीष्टदेवधामवर्णनपूर्व्वकं मङ्गलरूपं श्रीकृष्णनिरूपितेश्वर्य्यज्ञाननिवारकानु-कूलभजनं दर्शयति गुराविति । इत्यादि ।

End. यूथेन सह श्रीरूपानुगो भवन् यः गोकुलवने उभयोः सेवारसं लभते श्रीरूपस्यानुगतिं विना गुह्यकामानुगा न स्यात् अतो यूथेन सह श्रीरूपस्या-नुसारिणीं सेवां कुर्य्यादित्याशयः ।

Colophon. इति श्रीविश्वनाथचक्रवर्त्तिना विरचिता मनःशिक्षाश्लोकावलीटीका समाप्ता । समाप्तश्चायं ग्रन्थः ।

विषयः । मनःशिक्षाश्लोकावलीनामकवैष्णवग्रन्थस्य व्याख्यानम् ।

No. 269. मधुमञ्जरी, (मनीषापञ्चकटीका). By बालगोपालेन्दुः. Substance, country-made paper, 12 × 5 inches. Folia, 13. Lines, 8 on a page. Extent, 214 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Yaçodal, District Mayamanasimha, Paṇḍita Harinātha Tarkabhūṣaṇa. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. श्रीमच्छङ्करमूर्त्तये नमः ।

श्रीमन्मुनीन्द्रमानम्य जगन्नाथमुनिं गुरुम् ।
मनीषापञ्चकव्याख्या तन्यते मधुमञ्जरी ॥
तत्रादौ कथा निरूप्यते । इत्यादि ।

End. सर्व्वसिद्धो ब्रह्मविद्वरिष्ठः । सुरेन्द्रवन्दितपदं सुराः देवाः तेषामिन्द्रः स्वामी शतमखस्तेन वन्दितं नमस्कृतं पदं पादो यस्य स तथा । नूनं सत्यं चाभि-प्रायो न संशयः ॥ एवं मम मनीषेति स्पष्टम् ।

मनीषापञ्चकस्यैवं कृता टीका मनोहरा ।
बालगोपालेन्दुनाम्ना मुनिना मधुमञ्जरी ॥

Colophon. इति मनीषापञ्चकव्याख्या सम्पूर्णा ।

विषयः । शङ्कराचार्य्यकृतस्य मनीषापञ्चकनामकस्य वेदान्तग्रन्थस्य व्याख्या ।

No. 270. मनोरमा. By रमानाथशर्म्मा. Substance, country-made paper, 13 × 4½ inches. Folia, 105. Lines, 4 on a page. Extent, 2,054 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1780. Place of deposit, District Tripurā, Parganā Nurnagara, grāma Pattana, Paṇḍita Tārānātha Çiromaṇi. Appearance, new. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । श्रीगुरवे नमः ।
सम्यक् प्रणम्य तां वाग्देवीमानीव च सतां वचः ।
मनोरमा रमानाथशर्म्मणा परिनिर्म्मिता ॥
प्रायेण धातुवैषम्यात् सर्व्वेषां घूर्णते गिरः ।
या मतृक्रियार्थे प्रभवेत् सैव हन्तिर्मनोरमा ॥
भूरिस्थूरिहता हन्तिर्भूयसी युक्तयुक्तिका ।
निषेद्धुं धातवश्चास्यां न शक्यास्तेन मे श्रमः ॥
यो मत्परं प्रथयति प्रथितस्य नाम्ना
कस्यापि वा निजमहत्त्वसमीहया वा ।
उच्छिद्य नाम मम मीत्स्य हतो समन्तात्
तस्यैव नम्नतितरां सुकृतं कृतज्ञ ॥
भूसत्तायां सतो भावः प्रवृत्तिनिमित्तं यथा तस्याश्च सिद्धरूपाया अपि क्रियात्वम् । इत्यादि ।

End. परिहारस्तु पूर्व्ववत् भूघुरायोरपरिसमाप्तत्वात् न हत्कारणं (?) ततः कस्तां मार्दनि चोद्र्मीम् । विज्ञवन्ते चरिविषयाः । पन्थिमुद्ग्रथितुं हृदा यज्ञः । इति माघः ॥ इत्यादयोऽप्यनुसर्त्तव्या इति ॥

Colophon. इति वेदगर्भतर्काचार्य्यात्मज-रायिकुलप्रसूत-श्रीरमानाथशर्म्मणा विनिर्म्मितायां मनोरमायां कातन्त्रधातुवृत्तौ चुरादिविवरणं समाप्तम् ॥

विषयः । नानाहष्टान्तपूर्व्वकं कातन्त्रीयधातुगणवृत्तिकथनम् ॥

No. 271. मन्त्रपुरश्चरणम्. By गोविन्दकविकङ्कणः. Substance, country-made paper, 16 × 4½ inches. Folia, 5. Lines, 7 on a page. Extent, 140 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭhālpāḍā, District 24-Parganās, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, tolerable. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमश्चण्डिकायै ।

नीलं किमपि किशोरं निधाय हृदये पुरश्चर्य्याचर्य्याम् ।
मन्त्राणामभितनुते श्रीगोविन्दकविकङ्कणाचार्य्यः ॥
यस्मात् पुरश्चर्य्यां कुर्य्यान्मन्त्रवित् सिद्धिकाङ्क्षया ।
जीवहीनो यथा देही सर्व्वकर्म्मसु न क्षमः ।
पुरश्चरणहीनो हि तथा मन्त्रः प्रकीर्त्तितः ॥ इत्यादि ।

End. वच्चितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । तत्र प्रथमं पुरश्चरणस्थानादिनिरूपणम् । ततो मालादिनिरूपणम् । पुरश्चरणविधिस्तत्प्रयोगादिश्चेति ।

No. 272. **मन्त्ररत्नावली** . By **विद्याधरः** . Substance, country-made paper, 12×1½ inches. Folia, 189. Lines, 5 on a page. Extent, 4,843 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Viṣṇupura, District Vā̃kuḍā, Candranārāyaṇa Bhaṭṭāçāryya. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. (अस्य प्रथमपत्रस्याभावात् चतुर्थपत्रस्य प्रारम्भवाक्यं लिखितम् ॥) ये मन्त्रा भवन्ति ते स्थानभ्रष्टाः । ये मन्त्रास्त्रयोदशाक्षराः पञ्चदशाक्षरा वा ये मन्त्रास्ते विफलाः । चतुःशताक्षरादारभ्य सप्तसवर्णा ये मन्त्रास्ते हताः । शताक्षरा ये मन्त्राः सार्द्धशताक्षरा वा ये मन्त्राः विंशताक्षरा वा ये मन्त्रास्ते निःस्नेहाः । सप्तसवर्णाधिका ये मन्त्रास्ते पीड़िताः ॥
दोषानिमानविज्ञाय यो मन्त्रं भजते जड़ः ।
सिद्धिर्न जायते तस्य कल्पकोटिशतैरपि ॥ इत्यादि ।

End. प्रवालै रचिता माला प्रयच्छेत् पुष्कलं धनम् ।
सौभाग्यं स्फाटिकी माला मौक्तिकैर्विहिता श्रियम् ॥
निर्म्मिता रौप्यमालाभिः कुरुते कीर्त्तिमक्षयाम् ।
एतैरेव विरचिता माला स्वात्मसुखाय सुखाम् ॥
योगास्तु अथ योगं प्रवक्ष्यामीत्यादि कालादिविवर्जिते इति श्लोकान्तग्रन्थेन मूलग्रन्थप्रतिपादितेन बोद्धव्याः । केवलं ग्रन्थविस्तृतिभयान्नेह लिखिताः ॥

वाच्यं न वाचा मनसा न गम्यं
ज्ञेयं परं यद्गुरुसेवयैव ।
ब्रह्मादिसृष्टिस्थितिसंहृतीशं
वन्दे मदनानुजं दैवतोयम् ॥
रामानुजो देशिकसत्तमो यत्
श्रीशारदातिलकनाम चकार तन्त्रं ।
न ...... शिष्यकप्रश्रीविद्याधरो
रचितवान् मन्त्ररत्नमालाम् ॥
श्रीमद्गुरुः प्रवरहृद्यं भट्टवपरामस्य बोधविभवाय ।
सदागमाब्धौ विश्वोपकारविषये मया निबद्धः ॥
सम्यक् निबद्ध इव सम्मतिरस्तु कृपा ॥ (?)
सत् सिंहासनमासने जनपदे श्रीश्रीवत्सूक्तौ ।
मीमांसातर्कतन्त्रप्रवरमतिरमूर्त्मूर्तिमग्र्या द्विजेन्द्रः ।
तत्सूनुः स जगद्गुरो गामरवाजाचरणश्रमोचरः । (?)
श्रीविद्याधर एतदीयतनयश्चक्रे सुरत्नावलीम् ॥
कायस्थचक्रधरवर्ष्कुलावतंसः
श्रीमत्प्रतापरुद्रस्यनतासमीपे । (?)
सेनायिनाम्नि नगरे मनुरत्नमालां
विद्याधरो प्रचितवान् भुवनातिवश्या ॥ (?)
आचार्यभट्टपदवृत्तकविवल्लभस्य
श्रीवल्लभस्य चरणौ प्रणिपत्य मूर्द्धा ।
विद्याधरेण रचिता मनुरत्नमाला
सम्पूर्ण एष पटलो दशमो हि यत्र ॥

Colophon. इति श्रीजगद्वल्लभभट्टाचार्य्यान्तेवासि + + + + + विद्याधरशर्म्मविरचितायां मन्त्ररत्नावल्यां शारदातिलकपद्धतौ प्रकीर्णकमानं नाम दशमः पटलः समाप्तः ॥ ० ॥ श्री ॥ * ॥

विषयः । प्रथमपटले योनिमुद्रादिनिरूपणम् । राश्यादिविचारः । दीक्षादिनिरूपणम् । (२ यपटलात् ५ मपटलपर्य्यन्तं नास्ति ।) ६ ष्ठपटले दीक्षापूर्व्वाङ्गकृत्यप्रयोगादिः । होमादिनिरूपणञ्च । ७ मपटले विष्णुपूजाविध्यादिः । द्वादशाक्षरमन्त्रविध्यादिः । हयग्रीवमन्त्रविधिः । वासुदेवमन्त्रयन्त्रधारादिनिरूपणम् । वराहमन्त्रादिविधिः । गोपालादिसकलमन्त्रविधिः प्रयो-

गादिच । ८ मपटले न्यासादिनिरूपणम् । उमामहेश्वरादिविधिः । मृत्युञ्जयमन्त्रादिनिरूपणम् । नीलकण्ठमन्त्रपूजाप्रयोगादिः । चिन्तामणिमन्त्रादिनिरूपणम् । पाशुपतास्त्रमन्त्रविध्यादिः । बटुकभैरवमन्त्रविधिः । पूजायन्त्रादिनिरूपणम् । चण्डेश्वरमन्त्रविध्यादिः । शैवमन्त्रराशिविवेचनादिच । ९ मपटले गायत्रीप्रमुखमन्त्रादिनिरूपणम् । वशीकरणहोमादिनिरूपणम् । गायत्रीहृत्विध्यादिः । प्राणप्रतिष्ठामन्त्रयन्त्रादिच । १० मपटले पुरश्चरणमन्त्रप्रयोगादिनिरूपणमिति ।

No. 273. मन्त्रव्यक्तिः . By जगन्नाथः . Substance, country-made paper, 18 × 3 inches. Folia, 8. Lines, 6 on a page. Extent, 180 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Vāḍari, Paṇḍita Rāmakamala Bhaṭṭāçāryya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमस्तारिण्यै ।

नत्वानन्दमयीं देवीं भारतीं सर्व्वसिद्धिदाम् ।
मन्त्रव्यक्तिं वितनुते जगन्नाथो द्विजोत्तमः ॥
अथ व्यक्तिं प्रवक्ष्यामि वर्णानां वदने स्वयाम् ।
प्रेरितां वामनासिकां सुसुस्वारभ्रमिर्मेताम् ॥ इत्यादि ।

End. अधिकतवात् ग्रेषो नास्ति ।

विषयः । मन्त्राक्षरादिव्यक्तीकरणादिः । मन्त्राक्षरादिमाहात्म्यकथनच ।

No. 274. मन्त्रार्थदीपिका वा सारसंग्रहः . By श्रीहर्षः . Substance, country-made paper, 13 × 2½ inches. Folia, 18. Lines, 4 on a page. Extent, 300 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kṛṣṇapurā, District Ḍhākā, Post Office Vaidyerbāzār, Paṇḍita Kālīkṛṣṇa Vidyāvinoda. Appearance, very old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परमदेवतायै ।

देवतायाः पदद्वन्द्वं प्रणम्य भक्तितो गुरुः ।
तन्त्रसारं समालोक्य वक्ष्ये मन्त्रार्थदीपिकाम् ॥
आगमस्य च संक्षेपो मन्दधियां विबुद्धये ।
श्रीहर्षेणकृतिना चैव लिख्यते सारसंग्रहः ॥

स्वरचक्रं विचार्य्यैव नामचक्रं विचारयेत् ।
अश्विनीति पश्चाद्धि नक्षत्रं राशिचक्रकम् ।
नाड़ीचक्रं विचार्य्यैव चक्राण्यानि विचारयेत् ॥

तत्र प्रथमतो स्वरचक्रं निरूप्यते ।

ततः पूर्व्वगा रेखास्ततो दक्षिणाग्रकाः ।
कोष्ठे + + ततो दत्त्वा स्वरचक्रमिदं भवेत् ॥
ऐशान्यादिष्टदलकं शोभितं त्रिपुरादिभिः ।
दिक्षु दुर्गाञ्च वाचीञ्च ताराञ्च भैरवीं तथा ॥
ईशानाद्यं कुवेरान्तं क्रमाच्च विन्यसेत् तथा ।
इन्द्राणीञ्चैव चैरव्यं पितामहमनन्तरम् ॥
महामायाञ्च काशीञ्च यदन्यत् सौम्यदैवतम् ।
त्रिपुराद्री ... ... शिवः ... ... ॥
त्रिपुरां भुवनेशीञ्च पीठेशीञ्चैव चण्डकम् ।
वासुदेवं श्रियञ्चैव छिन्नमस्ताञ्च चण्डिकाम् ॥

अस्यार्थः । पूर्व्वस्यां दुर्गां, दक्षिणस्यां वाचीं, पश्चिमस्यां तारां, उत्तरस्यां भैरवीं, ईशानकोष्ठद्वये इन्द्राणीचैरव्यौ, वह्निकोष्ठद्वये पीठेशीचण्डकौ, नैर्ऋतकोष्ठद्वये वासुदेवश्रियौ, वायुकोष्ठद्वये छिन्नमस्ताचण्डिके ॥ इत्यादि ।

End.

अयने विषुवे चैव ग्रहणे चन्द्रसूर्य्ययोः ।
रविसंक्रमणे चैव युगाद्यायां सुरेश्वरि ॥
मन्वन्तरासु सर्व्वासु षडशीतिमुखेषु च ।
शिष्यपितृजन्मदिवसे समस्ते सुखदा भवेत् ॥
युगाद्यायां जन्मदिने विवाहदिवसे तथा ।
पुण्यतीर्थे कुरुक्षेत्रे देवीपीठचतुष्टये ॥
प्रयागे श्रीगुरौ काश्यां कालाकालं न शोधयेत् ॥
पीठचतुष्टये उड्डीयान-जालन्धर-पूर्णगिरि-कामरूपाख्ये ।
देव्या बोधं समारभ्य यावत् स्यान्नवमी तिथिः ।
... ... ॥

निषिद्धतीर्थानि ।

गयायां भास्करक्षेत्रे तथैव चन्द्रपर्व्वते ।
कोङ्कणे च मतङ्गे च तथा कन्याश्रमेषु च ॥

... ... |

कन्यागमे जयपुर इति ख्याते । चरं गते दैत्यगुरौ शिशौ च ... ...

... ... जीवे चरे दैत्यगुरौ सद्वर्ये केतूदमे भूचरादिदोषे ॥

इत्यादि । अतःपरं खण्डितम् ।

विषयः । चरचक्रनिर्णयः । चक्रचरचक्रनिर्णयः । ऋषिचनिचक्रनिर्णयः । नक्षत्रगण-मैत्रीविचारः । राशिचक्रकथनम् । भौतिकचक्रकथनम् । चकडमचक्रनिरूपणम् । कूर्मचक्र-निरूपणम् । दीक्षाकालनिरूपणम् । गुरुलक्षणकथनम् । शिष्यलक्षणकथनम् । दीक्षायां मासतिथि-नक्षत्रग्रतीर्थस्थाननिर्णयः । एतत् सर्वनिरूपकवचनपरम्पराया व्याख्यानञ्च ॥

No. 275. मन्त्रोद्धारः. Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 20. Lines, 7 on a page. Extent, 437 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kātīhālī, District Mayamanasiṁha, Paṇḍita Parāṇacandra Tarkālaŋkāra. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ।

अथ क्रमान्मन्त्रोद्धारो लिख्यते तत्रादौ भुवनेश्वर्याः । ह्रीँ ।

नकुलीशोऽग्निमारूढो वामनेत्रार्द्धचन्द्रवान् ।

बीजं तस्याः समाख्यातं सेवितं सिद्धिकाङ्क्षिभिः ॥ इत्यादि ।

End. ह्रीँ गौरि वज्रदयिते योगेश्वरि ह्रीँ फट् स्वाहा । ह्रीँ गौरि वज्रदयिते योगेश्वरि सर्व्वं फट् ॥ * ॥ (?)

विषयः । मन्त्रोद्धारादिनिरूपणम् ।

No. 276. मलमासार्थसंग्रहः. By गुरुप्रसादशर्म्मा. Substance, country-made paper, 17 × 3 inches. Folia, 30. Lines, 8 on a page. Extent, 990 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Pargaṇa Vagḍi, District Medinīpura grāma Telivani, Paṇḍita Candranātha Cūḍāmaṇi. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।

स्मृते श्रुतिवचनस्य एकलमविवक्षितम् ।

नानाश्रुतिवचनानां व्याख्येयत्वात् तस्य अर्थविशेषं वास्तविकार्थमिति यावत्

यन्निरूपयति । निरूपणं ग्रासानुकूलवचनं । आचेयश्रुतिवचनस्य साम-न्यतो विषयाभाव मलिम्लुच इत्यादि । अत्र सप्तम्यर्थौ विषयत्वं तत्र निर्वय-पदोत्तरं सप्तमी तत्र जनकत्वरूपं विषयत्वं अन्यत्र ग्रासजनकत्वरूपमिति विशेषः ॥ इत्यादि ।

End. तथाविधकन्यादाने विमाता सपिण्डनाधिकारिणी तत्र कथं तद्दिने नापकर्षः ।
कालबाधाभावादिति चेदुच्यते ।
बहूनामेकधर्म्माणामेकस्यापि यदुच्यते ।
सर्व्वेषामेव तत् कुर्य्यादेकरूपा हि ते स्मृताः ॥
इति बौधायनवचनात् यदर्वैत्यनेन सर्व्वेषामन्नपूर्व्वदिनेऽपकर्षः ।

Colophon. इत्याद्या मलमतिविस्तरेण ॥ ० ॥
नानार्थं स्मरतार्थेन श्रीगुरुप्रसादसम्पदा ।
संकलितान्यमूनीह वचनानि मलिम्लुचे ॥
भूमिधवशशभुजाभ्यां मलमवशम्भ्य क्षितौ यशोदायाः ।
रजतवृषभयितो हरिरिह गौडमधिर्ज्ञेयति ॥

विषयः । संक्षेपेण मलमासार्थवचनादिनिरूपणम् ।

No. 277. महाप्रदीपदानपद्धतिः. Substance, country-made paper, 14 × 3 inches. Folia, 2. Lines, 6 on a page. Extent, 48 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kãṭhālpāḍā, District 24-Parganās, Paṇḍita Ramatāraṇa Ṭhākūra. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. अथ महाप्रदीपदानविधिः । मार्कण्डेय उवाच ।
येयं दीपान्विता राजन् ख्याता पञ्चदशी भुवि ।
तत्र दीपप्रदानेन कुलानामुद्धरेच्छतम् ॥ इत्यादि ।

End. ततश्चाचमनशलाकया दीपं प्रबोधयेत् ततः प्रभाते दक्षिणां दत्वाच्छिद्रावधारणं कुर्य्यात् ।

Colophon. इति महाप्रदीपदानपद्धतिः समाप्ता ॥

विषयः । दीपान्वितामावास्यायां महाप्रदीपदानविधिस्तत्प्रयोगादिश्च ।

No. 278. महामोक्षतन्त्रम् . Substance, country-made paper, 13 × 3 inches. Folia, 112. Lines, 8 on a page. Extent, 3,024 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Mājhapāḍā, Bābu Rāsavihārī Rāya. Appearance, new. Verse. Incorrect.

Beginning.

ॐ नमः परदेवतायै ।
कैलासशिखरे रम्ये संस्थिते भवसन्निधौ ।
पप्रच्छ भक्तियोगेन पार्व्वती शङ्करं प्रति ॥
शङ्कर्य्युवाच ।
त्वयोक्तं सर्व्वशास्त्राणि यानि यानि श्रुतं प्रभो ।
भूयो भूयो विचार्य्यैव ब्रह्माध्यात्म देवतम् ॥
पृथग्विधन्तु तद्रूपं तद्रूपं शुद्धविग्रहम् ।
यानि स्थानानि ब्रह्माण्डे तानि सन्ति कलेवरे ॥
षट्चक्रन्तु भूतार्थं च विचारार्थं दशेन्द्रियाः ।
सहस्रारारं ब्रह्म सहस्रारे स्थितं प्रभो ॥
ब्रह्माण्डे तु मध्ये यत् सर्व्वं तिष्ठ कलेवरे ।
षडात्मं तव वाक्यं हि तदङ्गुष्ठ परिवेष्टः (?) ॥
तथापि परमेशान सन्देहो मां न मुञ्चति ।
पृथ्व्यङ्गुष्ठमध्ये तु महाभीमः सुमेरुकः ॥
सुमेरुकं समस्तञ्च दक्षभागे सुरेश्वर ।
स एव सप्तपञ्च स द्वीपावधि सप्तकम् ॥
तत्कुक्षौ हरिकिंपुरुषभारतवर्षं क्रमात्क्रमम् (?) ।
इलावृतकुरुवर्षाख्यं चतुर्वेदोत्तरे क्रमात् ।
केतुमालभद्रवर्षौ पूर्व्वपश्चिमतः स्थितः ॥ इत्यादि ।

End.

चैतन्याकारजीवस्त्वं यद्यद् दुःखमवस्थितम् ।
तावत् सत्त्वं सभेदुःखं सर्व्वाधारे यावत् स्थितः ॥
ब्रह्मध्यानं ब्रह्मज्ञानं ब्रह्मज्ञानञ्च तद्दृढ ।
महामोक्षतन्त्रविद् यः स सर्व्वज्ञ एव मोक्षकः ॥

Colophon. इति महामोक्षतन्त्रे शङ्करीशङ्करसंवादे महामोक्षकल्पे भूखण्डादिब्रह्म-
योगविवरणे चतुःषष्टितमः पटलः समाप्तः ॥

विषयः। १ मे पटले,— महारीमहेश्वरयोः संवादेन शरीरस्थ सुषुम्नादिस्वरूपकथनम्। बृहद्ब्रह्माण्डे भारतवर्षादिनिरूपणम्। जन्मर्षामादिविषये दिङ्निरूपणम्। महाकाल्याः प्रकृतित्व-कथनपूर्व्वकं प्रकृतिपुरुषयोर्जगत्सृष्टिप्रक्रियाकथनम्। २ ये पटले,— चतुर्दशमहाविद्योत्पत्ति-कथनम्। चतुर्दशभैरवोत्पत्तिकथनम्। तत्र तत्र तेषां रूपादिवर्णनम्। ३ ये पटले,— कालि-कायाः शवासनादिकारणकथनम्। शिवलिङ्गोत्पत्तिकथनम्। शिवस्य शवरूपत्वे कारणादि-कथनम्। ४ र्थे पटले,— शिवस्य चित्ताद्यष्टमूर्त्तिनामकथनम्। योनिबीजकथनम्। लिङ्ग-बीजकथनम्। महाबीजकथनम्। यत्रमिति मन्त्रवाक्यमाहात्म्यादिकथनम्। ५ मे पटले,— कालीस्वरूपककारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। ६ ष्ठे पटले,— तारैकजटा-नीलसरस्वतीस्वरूप-तकारादिशतनामकथनम्। ७ मे पटले,— त्रिपुरसुन्दरीषकारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। ८ मे पटले,— भुवनेश्वरीभकारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। ९ मे पटले,— भैरवीस्वरूपभकारादिशत-नामस्तोत्रकथनम्। १० मे पटले,— छिन्नमस्तास्वरूपछकारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। ११ शे पटले,— धूमावतीस्वरूपधकारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। १२ शे पटले,— बगलामुखीस्वरूप-बकारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। १३ शे पटले,— मातङ्गीस्वरूपमकारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। १४ शे पटले,— कमलास्वरूपककारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। १५ शे पटले,— वाग्वादिनी-स्वरूपवकारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। १६ शे पटले,— अन्नपूर्णास्वरूपाकारादिशतनामस्तोत्र-कथनम्। १७ शे पटले,— प्रत्यङ्गिरास्वरूपशतनामस्तोत्रकथनम्। १८ शे पटले,— त्वरिता-स्वरूपतकारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। १९ शे पटले,— दुर्गास्वरूपदकारादिशतनामस्तोत्र-कथनम्। २० शे पटले,— मातङ्गीस्वरूपमकारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। २१ शे पटले,— कामाख्यास्वरूपककारादिशतनामस्तोत्रकथनम्। २२ शे पटले,— बालास्वरूपबकारादिशतनाम-स्तोत्रकथनम्। २३ शे पटले,— निगमागमपुराणशास्त्रादीनामुत्पत्तिकथनम्। तत्र रुद्रयामल-ब्रह्मयामलादितः सामवेदादीनामुत्पत्तिकथनम्। अश्वक्रान्त रथक्रान्त विष्णुक्रान्तविवरणकथनम्। अथ चतुःषष्ट्युत्तरशतसंख्यतन्त्रशास्त्रोत्पत्तिकथनम्। तत्र तेषां नामकथनम्। यथा,— काली-तन्त्रं, मुण्डमालातन्त्रं, तारातन्त्रं, वीरतन्त्रं, शिवसारतन्त्रं, दीक्षातन्त्रं, बृहत्सारतन्त्रं, महा-सारतन्त्रं, निर्व्वाणतन्त्रं, विश्वसारतन्त्रं, तन्त्रसारतन्त्रं, वर्णसारतन्त्रं, गुप्ततन्त्रं, गुप्तसारतन्त्रं, शतसप्तकतन्त्रं, लिङ्गार्च्चनतन्त्रं, भैरवतन्त्रं, भैरवीतन्त्रं, लतार्च्चनतन्त्रं, तोडलतन्त्रं, बृहत्तोडल-तन्त्रं, नीलतन्त्रं, बृहन्नीलतन्त्रं, कङ्कालमालिनीतन्त्रं, महानिर्व्वाणतन्त्रं, बृहन्निर्व्वाणतन्त्रं, राधातन्त्रं, माहेश्वरीतन्त्रं, सिद्धेश्वरतन्त्रं, मातृकाभेदतन्त्रं समयातन्त्रं, सिद्धतन्त्रं, गुप्तसाधनतन्त्रं, सर्व्वस्वतन्त्रं, मातृकातन्त्रं, महातन्त्रं, शिवतन्त्रं, वयथातन्त्रं, कुमारीतन्त्रं, सारात्सारतन्त्रं, कुलार्णवतन्त्रं, कालिकाकुलसर्व्वस्वतन्त्रं, कालीकल्पतन्त्रं, कालीतन्त्रं, वाराहीतन्त्रं, योगिनी-तन्त्रं, योगिनीहृदयतन्त्रं, गौरीतन्त्रं, योगतन्त्रं, धर्म्मतन्त्रं, श्रीतन्त्रं, विष्णुतन्त्रं सनत्कुमार-तन्त्रं, त्रिपुरासारतन्त्रं, योगिनीविजयतन्त्रं, महायोगिनीतन्त्रं, बृहद्योगिनीतन्त्रं, शिवार्च्चन-

तन्त्रं, शम्बरतन्त्रं, मालिनीतन्त्रं, शूलिनीतन्त्रं, महामालिनीतन्त्रं, बृहन्मालिनीतन्त्रं, कुक्कुटतन्त्रं, महानीलतन्त्रं, बृहन्नीलतन्त्रं, नीलतन्त्रं, गणेशतन्त्रं, शारदातन्त्रं, मायातन्त्रं, गोपीतन्त्रं, भूततन्त्रं, भूतलिपितन्त्रं, उड्डीशतन्त्रं, कामधेनुतन्त्रं, कामिनीतन्त्रं, गोरक्ष-तन्त्रं, योगिनीतन्त्रं, सम्मोहनतन्त्रं, समीरणतन्त्रं, वीरभद्रतन्त्रं, महावीरतन्त्रं, कामकेश्वर-तन्त्रं, कुलचूडामणितन्त्रं, चूडामणितन्त्रं, भावचूडामणितन्त्रं, चिन्तामणितन्त्रं, वरदातन्त्रं, ज्ञानार्णवतन्त्रं, वंशतन्त्रं, कालीविलासतन्त्रं, नित्यातन्त्रं, चिदम्बरतन्त्रं, विश्वापनतन्त्रं, फेत्कारिणीतन्त्रं, उत्तरतन्त्रं, नारायणीतन्त्रं, ऊर्द्ध्वाम्नायतन्त्रं, ज्ञानदीपतन्त्रं, निरुत्तरतन्त्रं, गोतमीयतन्त्रं, गन्धर्वतन्त्रं, कुब्जिकातन्त्रं, योनितन्त्रं, मुक्तावलितन्त्रं, कामाख्यातन्त्रं, श्रीक्रमतन्त्रं, स्वतन्त्रतन्त्रं, बृहच्छ्रीक्रमतन्त्रं, वाणीविलासतन्त्रं, सुवर्णतन्त्रं, तीक्ष्णतन्त्रं, कामरत्नतन्त्रं, डामरतन्त्रं, समयाचारतन्त्रं, चामुण्डातन्त्रं, राजराजेश्वरीतन्त्रं, मेरुतन्त्रं, गोप्यगोपनदीक्षायनतन्त्रं, सङ्केततन्त्रं, महिषमर्द्दिनीतन्त्रं, मत्स्यतन्त्रं, चीनतन्त्रं, गायत्रीतन्त्रं, शिवशङ्करीतन्त्रं, ब्रह्माण्डतन्त्रं, महानिरुत्तरतन्त्रं, भूतेश्वरतन्त्रञ्च। २४ शे पटले,—कलौ संसर्गपापनिरूपणम्। तत्र पातकादिचित्तभ्रष्टादीनां संसर्गपरित्यागावश्यकतानिरूपणम्। तुलसीमालातिलकधारकस्य रामे कृष्णेति गुरुभाषमाणस्य भिक्षापरायणस्य सङ्करस्य रौरवादिप्राप्तिकथनम्। कन्याविक्रयादिदोषकथनम्। शूद्रादियाजनदोषकथनम्। शूद्रादिगमनदोषकथनञ्च। अथ तान्त्रिकप्रायश्चित्तविधिः। २५ शे पटले,— स्त्रीशूद्रबालकादीनां प्रायश्चित्तार्द्धविधानम्। अथ विस्तरतो नरकवर्णनम्। स्वर्गादिवर्णनञ्च। २६ शे पटले,— काशी-मारयोः महामहिमकथनम्। २७ शे पटले,— हरिशयने मन्त्रसिद्ध्युपायकथनम्। २८ शे पटले,— कौलाचारस्य सर्व्वथा प्राधान्यकथनम्। कौलाचारनिरूपणम्। २९ शे पटले,— जीवन्मुक्त्युपायादिकथनम्। ब्रह्मयोगादिकथनम्। ३० शे पटले,— धर्मार्थकाममोक्षरूपचतुर्वर्गविवरणम्। ३१ शे पटले,— परममुक्तियोगविवरणम्। तत्र भक्तियोगविवरणम्। ३२ शे पटले,— महायोगकथनम्। तत्र विस्तरतः अन्तर्यागादिकथनम्। ३३ शे पटले,— महामोक्षस्वरूपकथनम्। तत्र ब्रह्मयोगप्राणायामस्वरूपादिकथनञ्च। ३४ शे पटले,— वर्णमालाविवरणम्। अक्षमालाकथनम्। ३५ शे पटले,— अं अः परबिन्दुप्रकरणे लकारद्वयविवरणम्। ३६ शे पटले,— महाक्षरमालाविवरणम्। तत्र सहस्रारपद्मस्वरूपादिकथनञ्च। ३७ शे पटले,— सर्व्वप्रयोगकथनम्। ३८ शे पटले,— अन्तर्होमविधिः। तत्र आचमन-स्नानपर्य्यन्तं मन्त्रपठादिविवरणञ्च। ३९ शे पटले,— शून्यचक्रब्रह्माण्डगोले कालरात्र्यादिविवरणम्। ४० शे बहिर्यागविधिः। तत्र कुण्डादिस्वरूपकथनम्। ४१ शे पटले,— बहिर्यागलक्षणादिकथनम्। ४२ शे पटले,— प्राणायामस्वरूपादिकथनम्। ४३ शे पटले,— भूतशुद्ध्यादिविधिः। ४४ शे पटले,— ऋष्यादिन्यासविधिः। षोढान्यासादिविधिश्च। ४५ शे पटले,— षोडशोपचारविधिः। तत्र पत्रपुष्पादिनिवेदनम्। मुद्रालक्षणकथनञ्च। ४६ शे पटले,— बहिर्यागान्तर्यागयोः स्मरण-

कौमारादिविधिः । ४७ शे पटले मायबीजजपविधिः । ४८ शे पटले,— मायबीजोपकथनम् । ४९ शे पटले,— होमविधिः । मणिदानविधिश्च । ५० शे पटले,— रक्तादिमालकथनम् । शक्तारित्वकथनादिकथनम् । दक्षिणकथनकथनम् । यज्ञसूत्रकथनादिकथनम् । नामप्रकारादि-रूपकथनम् । ५१ शे पटले,— मालाकथनकथनम् । ५२ शे पटले,— मन्त्रदानादिगुरु-रूपकथनम् । पञ्चादिस्वरूपकथनञ्च । ५३ शे पटले,— महापुरश्चरणादिविधिः । ५४ शे पटले,— षट्चक्रविवरणम् । तत्र विशेषतो मूलाधारविवरणञ्च । ५५ शे पटले,— स्वाधिष्ठान-विवरणम् । ५६ शे पटले,— मणिपूरचक्रविवरणम् । ५७ शे पटले,— अनाहतचक्रविवरणम् । ५८ शे पटले,— विशुद्धचक्रविवरणम् । ५९ तमे पटले,— आज्ञाचक्रविवरणम् । ६० तमे पटले,— विस्तरतः सहस्रदलविवरणम् ।६१ तमे पटले,— भक्तिस्वरूपादिकथनम् । सत्सङ्गादि-माहात्म्यकथनम् । वैराग्यकथनञ्च । ६२ तमे पटले,— ब्रह्मज्ञानयोगकथनम् । अमरयोग-कथनञ्च । ६३ तमे पटले,— ब्रह्मयोगविवरणम् । ६४ तमे पटले,— ब्रह्मणः सूक्ष्मस्वरूपादिरूप-कथनम् । सुखदुःखयोः स्वरूपादिकथनञ्च ॥ इति शम् ।

No. 279. महिम्नःस्तवकौमुदी. By गोविन्दानन्दतर्काचार्य्यः. Substance, country-made paper, 13×2½ inches. Folia, 11. Lines, 7 on a page. Extent, 298 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganas, Paṇḍita Haraprasāda Çāstrī. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ॥

श्रीगोविन्दपदद्वन्द्वनखेन्दुद्युतिसन्ततिः ।
चक्षुश्चिन्तातिमध्यान्तचित्तध्वान्तं धुनोतु मे ॥
क्रियते गोस्वता तातपादरेणूपदेशतः ।
गोविन्दसुधिया स्वच्छो महिम्नः स्तवकौमुदी ॥ इत्यादि ।

End. कुसुम इति । पुष्पदन्तनामा गन्धर्वराजः इन्दुमौलेर्महादेवस्य दासः तस्य निर्माल्यलङ्घनेन रोषात् निजमहिम्नो भ्रष्टः सन् स्तवनमकार्षीत् कीदृशं स्तवनं × × × गुरु गुर्वर्थं दिव्यानां देवानां दिव्यगुणापारेषं इत्यर्थः ।

Colophon. इति श्रीगोविन्दानन्दाचार्य्यविरचिता महिम्नः स्तवकौमुदी समाप्ता ॥ ० ॥

विषयः । पुष्पदन्तप्रणीतस्य "महिम्नः पारन्ते" इत्यादिस्तवस्य व्याख्यानम् ।

No. 280. **महिम्नःस्तवपञ्जिका .** Substance, country-made paper, 15×3 inches. Folia, 9. Lines, 9 on a page. Extent, 364 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1774. Place of deposit, District Vākuḍā Viṣṇupura, Kādākuli, Paṇḍita Rāmaprasanna Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ॥

अनुसर सततं प्रभोः स्वरूपं
भ्रमयति यः परमापदो नराणाम् ।
श्रितकमलतरोः समाह्नयोऽवे-
र्निरुपमस्तोपम × × नूपुराङ्घ्रिः ॥
स्तोत्रराज-सुविस्तीर्ण-दुर्बोध-पदपञ्जिका ।
लोकपाठविशुद्ध्यर्थं क्रियते पञ्जिका मया ॥
पुरा किलासीद्दिव्यापथे शान्तिकर्षिनामकपर्वतस्थाने शिवनिर्माल्यलङ्घना-
द्भ्रष्टगतिः पुष्पदन्तनामा कश्चन गन्धर्वस्तथाभूतस्तदात्मनः । तदनन्तरं
स्वर्गगमनाय गन्धर्वमोचनाय च स्तुतिमिमां चकार सः ॥ इत्यादि ।

End. असितगिरिसमं स्यात् कज्जलं सिन्धुपात्रे
सुरतरुवरशाखा लेखनी पत्रमुर्वी ।
लिखति यदि गृहीत्वा शारदा सर्वकालं
तदपि तव गुणानामीश पारं न याति ॥
श्रीपुष्पदन्तमुखपङ्कजनिर्गतेन
स्तोत्रेण किल्बिषहरेण हरप्रियेण
कण्ठस्थितेन पठितेन समाहितेन
संप्रीणितो भवति भूतपतिर्महेशः ॥

Colophon. इति पुष्पदन्तविरचितमहिम्नःस्तोत्रटीका समाप्ता ॥ * ॥ शकाब्दाः १७७४ ।

विषयः । पुष्पदन्तविरचितस्य महिम्नःस्तोत्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 281. **महिम्नःस्तवरहस्यप्रकाशः .** By **जगदीशपञ्चाननभट्टाचार्यः .** Substance, country-made paper, 20×4 inches. Folia, 20. Lines, 6 on a page. Extent, 817 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1570. Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Çāstrī. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

सर्वज्ञायुविलग्नाग्र्यसर्वमपर्याप्तता कापि ।
अखिलफलजननयित्री भवतां भूत्यै चिरं भूयात् ॥
पुष्पदन्तसमग्रीतस्तवे सम्प्रति शूलिनः ।
विदुषा जगदीशेन रहस्यार्थः प्रकाश्यते ॥ इत्यादि ।

End. वाग्देवताया अधाधस्तेन सुतरां दैवतान्तरमतिदूरपराहतमिति । पारं समाप्तिं । याति प्राप्नोति । पञ्चपदेऽपि तुल्यमिति दिक् ।

Colophon. इति श्रीजगदीशपञ्चाननभट्टाचार्य्यविरचितः श्रीशिवमहिम्नःस्तवरहस्यप्रकाशः सम्पूर्णः ॥ हरये नमः शुभमस्तु शकाब्दाः १५७० ता० १५ चैत्र ।

विषयः । पुष्पदन्तप्रणीतस्य "महिम्नः पारन्ते" इत्यादिस्तवस्य व्याख्यानम् ।

No. 282. महिषमर्द्दिनीतन्त्रम् . Substance, country-made paper, 6 × 3 inches. Folia, 9. Lines, 5 on a page. Extent, 95 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭhālpāḍā, District 24-Parganās, Paṇḍita Navinacandra Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. नमः परदेवतायै ॥ श्रीपार्वत्युवाच ॥

प्रासादं मण्डपं वापीं यदि देवि निवेदयेत् ।
विधानं तस्य माहात्म्यं वद मे परमेश्वर ॥
श्रीशङ्कर उवाच ।
शृणु देवि प्रवक्ष्यामि येन प्रासादमुत्सृजेत् ।
तस्यैव पश्चिमे भागे वेदिकां चतुरस्रिकाम् ॥
प्रकुर्य्याद्दृढयत्नेन सम्यक् वेष्टनमाचरेत् ।
तदभावे महेशानि स्तम्भेन वेष्टयेत् सुधीः ॥ इत्यादि ।

End. गुरोरङ्गं महेशानि देवताकारमुत्तमम् ।

गुरोः क्रिया महेशानि पूजामूलं महत् पदम् ।
गुरोर्वाक्यं मूलमन्त्रं परं ब्रह्ममयो गुरुः ।
अनेन विधिना देवि भावयेत् प्रत्यहं गुरुम् ।
तदैव सफला सिद्धिर्जायते कमलेक्षणे ॥ ० ॥

Colophon. इति महिषमर्द्दिनीतन्त्रे देवीदेवसंवादे दशमः पटलः ॥ ० ॥ श्रीदुर्गा ।

विषयः । देवीप्रासादपुरश्चरणनिरूपणम् । गुरुपूजाविधानादिनिरूपणञ्च ।

No. 283. महोड्डीशतन्त्रम्. Substance, country-made paper, 8×4 inches. Folia, 21. Lines, 11 on a page. Extent, 462 çlokas. Character, Nāgara. Date, Sambat 1821. Place of deposit, at the Kālīmaṭha, Ramnā, Ḍhākā. Appearance, tolerable. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ।

उड्डीशे च समाकीर्णे योगिवृन्दसमाकुले ।
प्रणम्य शिरसा गौरी परिपृच्छति शङ्करम् ॥
विशेषेण तु तद्ब्रूहि कथयस्व प्रभो मम ।
यन्त्रांश्च विविधैः कार्य्यान् मन्त्रांश्च ब्रूहि भैरव ॥
ईश्वर श्रोतुमिच्छामि लोकनाथ जगद्गुरो ।
प्रसादं कुरु मे देव ब्रूहि कर्म्मार्थसाधनम् ॥
शुभङ्कर महाभाग सर्व्वसिद्धिप्रदायक ।
पृच्छामि त्वां जगन्नाथ संसारस्थितिकारणम् ॥
पृच्छामि देवदेवेश लोकानां हितकाम्यया ।
वशीकरणमुच्चाटं मोहनं स्तम्भनं तथा ॥
शान्तिकं पौष्टिकं कर्म्म विविधानि महेश्वर ।
चतुर्हानि मनोहानिः श्रुतिहानिस्तथैव च ॥
ज्ञानहानिः क्रियाहानिः कौतुकञ्च तथापरम् ।
कार्य्यस्तम्भः सुरेशान शोषणं पोषणं तथा ॥
तद्वदस्वाधि विशेषेण तत्परं ब्रूहि मे प्रभो ।
यन्त्रांश्च विविधान् कार्य्यान् सात्त्विकान् ब्रूहि भैरव ॥ (?) इत्यादि ।

End. लोहत्रिशूलं कृत्वा विषवधिरलिप्तमनुवेष्टाभिमन्त्रितं यस्य नाम्ना भूमौ स्थापति तस्योपरि त्रिशूलं रोपयेद्धीमान् । तस्य मृत्युर्भवति । यत्नाग्रयोन मेहा करीचे मन्दारको कुचवौं पुढदेव ।२०१। फेरि कुचवौं मोहि बांधि राखनु । जहां बिदु मारे तहां मन्दारके कुथसें षषि लगावै बिदु चलस उतर जाद ॥

Colophon. इति श्रीजयाम् उड्डीशोऽयम् समाप्तिः । संवत् १८२१ ।

विषयः । आकर्षणविधिः । उन्मादनविधिः । विद्वेषणविधिः । उच्चाटनविधिः । स्तम्भन-विधिः । वशीकरणविधिः । वश्यीकरणविधिः । मूकीकरणविधिः । मायाछन्नोपनविधिः । वश्यीकरणविधिः । भूतज्वरकरणविधिः । मत्तमातङ्गवशविधिः । पानीयशोषणविधिः । दधि-मधुनाशनविधिः । मथकरणविधिः । अजयाग्निप्रकोपनविधिः । भुजङ्गावेशनविधिः । सर्प-विनाशनविधिः । पुरप्रवेशनादिविधिः । वेतालसिद्धिकथनम् । पादुकासिद्धिकथनम् । अञ्ज-नादिविधिः । क्वचित् क्वचित् हिन्दीभाषया मन्त्रप्रक्रियादिकथनञ्च । इति मत् ।

No. 284. मातृकाभेदतन्त्रम् . Substance, country-made paper 19 × 5 inches. Folia, 36. Lines, 5 on a page. Extent, 664 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Mājhapāḍā, Bābu Rāsavihāri Rāya. Appearance, new. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ।

कैलासशिखरे रम्ये नानारत्नोपशोभिते ।
पप्रच्छ परया भक्त्या भैरवं परमेश्वरम् ॥
श्रीचण्डिकोवाच ।
त्रिपुरापूजनं नाथ सर्व्वरत्नैर्विशेषतः ।
कलिशेषे सर्व्वरत्नं गुप्तभावं तथा भविष् ॥
केनोपायेन देवेश स्वर्णरत्नादि लभ्यते ।
तद्वदस्व विशेषेण यथा रत्नादिकं भवेत् ॥
यद्योक्तं सर्व्वतन्त्रेषु तद्वदस्व दयानिधे ।
श्रीशङ्कर उवाच ।
शृणु देवि प्रवक्ष्यामि यथा रत्नादिकं भवेत् ।
अतेजसा पावकेन किं रत्नं न हि लभ्यते ॥
यथा चाम्लरसेनैव शुभ्रसम्भवकेन च ।
स्वर्णस्य प्रकारं हि शृणु देवि प्रयत्नतः ॥
श्रीमत्तन्त्रानुसारेण पूजयेत् छिन्नकालिकाम् ।
अथवा पूजयेद्देवीं दक्षिणां कालिकां पराम् ॥
कालीतन्त्रोक्तविधिना सन्ध्याद्यं जपपूजनम् ।
सत्ये चैकन्तु त्रेतायां द्विगुणं द्वापरे त्रयम् ॥

एवं सर्व्वञ्च आनीयाचतुर्गुणजपं कृतौ ।
आनीय यत्नयत्नेन सम्यक् तोलकद्वयम् ॥
वह्नि वाद्यं श्रियं चाद्यं मायाबिन्दुविभूषितम् ।
बीजत्रयं चाष्टशतं प्रजपेत् सम्यक्तोपरि ॥
चतुःषष्टितोलकं मानं लब्धाथेकुसुमप्लवम् ।
दुग्धमानीय यत्नेन चाष्टोत्तरशतं जपेत् ॥
वस्त्रयुक्तेन सूत्रेण दुग्धमध्ये विनिःक्षिपेत् ।
उत्तापं जनयेद्धीमान् मन्दमन्देन वह्निना ॥ इत्यादि ।

End. अभक्त्या परमेशानि यदि चारणमाचरेत् ।
जपपूजादिकं तस्याः सम्भवेत् तेन तेजसा ॥
श्रीचण्डिकोवाच ।
प्राणान्तेऽपि च कर्त्तव्यं पूजनं मोक्षदायकम् ।
न कुर्य्याद् यदि मोहेन सैव पापमयी भवेत् ॥

Colophon. इति मातृकाभेदतन्त्रे चतुर्दशः पटलः ॥

विषयः । चण्डिकया सह शङ्करस्य संवादेन स्वर्णरत्नादिप्राप्त्युपायकथनम् । तत्र स्वर्णादि-सिद्धया कुलभेदेन जपपूजादिनियमः । कारणस्य शुद्धीकरणविधिः । कारणस्य मन्त्रचैतन्य-करणविधिश्च । अथ पुष्पोत्पादनकारणकथनम् । तत्र नाभिपद्मादिनिरूपणञ्च । अथ भोगेनैव मोक्षप्राप्तिकथनम् । कुण्डलिनीमुखे चाहुतिक्रमकथनम् । प्रसङ्गात् होमकुण्डविधिः । चाहुति-परिमाणादिकथनम् । ब्राह्मणानां कारणपानाधिकारकथनम् । ब्राह्मणलक्षणादिकथनम् । कारणभक्षणविधिः । शिवनिर्माल्यभक्षणविधिः । गङ्गामाहात्म्यकथनम् । सुरादेवीमाहात्म्य-कथनम् । महामायामाहात्म्यकथनम् । महामायाया गङ्गाजलस्पर्शदोषकथनञ्च । अथ पारद-भस्मीकरणक्रमकथनम् । स्वयम्भूकुसुमादिनिरूपणम् । पारदभस्मपरीक्षाप्रकारः । पारदभस्म-माहात्म्यकथनञ्च । अथ रोगभयादिनिवारणोपायकथनम् । ततः चामुण्डामन्त्राराधनाविधिः । तत्र चण्डीपाठक्रमकथनम् । तत्पाठमाहात्म्यकथनञ्च । अथ त्रिपुरामहामन्त्रादिकथनम् । तत्र प्रातःकृत्यादिकथनम् । गुरुस्तोत्रादिकथनम् । गुरुकवचकथनम् । श्रीविद्याध्यानादिकथनम् । शिवपूजां विना शक्तिपूजायामनधिकारकथनम् । शिवपूजाधारादिनिरूपणम् । शिवलिङ्ग-गठनादिविधिः । तत्र पारदसम्बन्धनिर्णयनम् । पारदलिङ्गपूजामाहात्म्यादिकथनम् । पारद-मारणादौ शान्तिविधिः । सविधे मन्त्रस्नानमूलादिविधिः । पारदभस्मक्रमकथनम् । तत्र होमद्रव्यकथनञ्च । अथ मन्दिरादिनिर्माणक्रमकथनम् । शक्तिविषये वशिष्ठाख्यान-कथनम् । मातृकाभेदतन्त्रश्रवणादिमाहात्म्यकथनञ्च । अथ प्रासादादिप्रतिष्ठाविधिः ।

तान्त्रिके कर्मणि तन्त्रधारकादेरनावश्यकत्वकथनञ्च । अथ कूपादिदानविधिः । तत्तत्फलादि-कथनञ्च । अथ यज्ञे स्रुवादिपरिमाणकथनम् । अथ पूजाधारनिरूपणम् । तत्र घटस्थापनादि-विधिः । यन्त्रसन्निधाने प्रतिमादिकरणदोषकथनम् । बिल्वपत्रमाहात्म्यकथनम् । लिङ्गपूजादि-माहात्म्यकथनञ्च । अथ शक्तिभेदनिरूपणम् । मन्त्रग्रहणविधानादिः । मालाग्रहणादिविधिः । जपविधिः । दिव्यवीरादिभावलक्षणादिकथनम् । शाक्तादिभेदेन मोक्षाधिकारनिरूपणम् । साधिकाया लक्षणादिकथनञ्चेति ।

No. 285. मायातन्त्रम् . Substance, country-made paper, 16 × 5 inches. Folia, 5. Lines, 6 on a page. Extent, 140 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Calcutta Çyāmavāzāra, Viçvakoṣa office, Bābu Nagendranātha Vasu. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीमहादेव उवाच ।

शृणु प्रिये प्रवक्ष्यामि योगसाधनमुत्तमम् ।
विना भावेन देवेशि न सिध्येत कदाचन ॥
त्रिधा भावो महेशानि साधकानां सुखप्रदः ।
वरं मुक्तिमवाप्नोति भावाद्धि साधकाग्रणीः ॥
पशुभावस्थितो मन्त्री बहुकालेन सिध्यति ॥ इत्यादि ।

End. तथैवाश्विनपक्षे तु पञ्चदश्यां निशार्द्धके ।
पूजयेच्च फलैर्लक्षैः शक्तितो वापि कालिकाम् ॥
भाद्रे मासासिते पक्षे रोहिणीसहिताष्टमी ।
तस्यां निशार्द्धसमये पूजयेच्चण्डिकां पराम् ॥
नभस्ये शुक्लपक्षे तु नवमी दौर्गसंज्ञिता ।
तस्यां प्रपूजयेद्दुर्गां व्रतपरो महेश्वरि ॥ ० ॥

Colophon. इति मायातन्त्रे सप्तदशः पटलः ।

विषयः । अथ प्रथमं भावादिनिरूपणम् । ततो भुवनेश्वरीकवचादिः । चण्डीपाठ-विध्यादिः । चण्डीपाठफलादिकथनञ्च । अथ दिव्यपश्वादिभावत्रयनिरूपणम् । कलौ शाक्तो-पायादिनिरूपणञ्चेति ।

No. 286. **मुक्तिकोपनिषद्.** Substance, country-made paper, 10×6 inches. Folia, 7. Lines, 11 on a page. Extent, 173 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Teliveni *viâ* Gaḍveta, District Medinīpura, Paṇḍita Candranātha Cūḍāmaṇi. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ तत् सत् । अथ मुक्तिकोपनिषत् ।
ॐ पूर्णमदः पूर्णमिदं पूर्णात् पूर्णमुदच्यते ।
पूर्णस्य पूर्णमादाय पूर्णमेवावशिष्यते ॥
ॐ शान्तिः ॐ शान्तिः ॐ शान्तिः हरिः ॐ ॥
ॐ अयोध्यानगरे रम्ये रत्नमण्डपमध्यमे ।
सीता-भरत-सौमित्रि-शत्रुघ्नाद्यैः समन्वितम् ॥
सनकाद्यैर्मुनिगणैर्वशिष्ठाद्यैः शुकादिभिः ।
अन्यैर्भागवतैश्चापि स्तूयमानमहर्निशम् ॥ इत्यादि ।

End. तदेतत् तदचाभ्युक्तं तद्विष्णोः परमं पदम् ।
सदा पश्यन्ति सूरयः दिवीव चक्षुराततम् ॥
तद्विप्रासोऽतद्विप्रासो विपन्यवो जागृवांसः समिन्धते ।
विष्णोर्यत् परमं पदं ॐ सत्यमित्युपनिषत् सत्यमित्युपनिषत् ॥
ॐ पूर्णमदः इति शान्तिः । ॐ तत् सत् ।

Colophon. इति शुक्लयजुर्वेदगता मुक्तिकोपनिषत् समाप्ता ॥ * ॥

विषयः । मुक्त्युपायादिनिरूपणम् ।

No. 287. **मुक्तिविचारः.** Substance, country-made paper, 18×2½ inches. Folia, 8. Lines, 7 on a page. Extent, 357 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vâkuḍā, Viṣṇupura, Kādākuli, Paṇḍita Rāmaprasanna Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ॥ अथ कलावद्पवर्गः तत्रात्यन्तिको दुःखनिवृत्तिरपवर्गः इत्याचार्य्यप्रभृतयः । तत्र निवृत्तिः ध्वंसः । तस्यात्यन्तिकत्वञ्च स्वसमानाधिकरणदुःखप्रागभावासमानकालीनत्वं स्वसमानाधिकरणदुःखासमानकालीनत्वं वा । मुक्त्यनन्तरञ्च तस्य पुंसो दुःखानुत्पादात् । इत्यादि ।

End. न भेकपदो विसर्गः प्रयातीति सद्दत् ताहृशकर्म्मणां तच्छायामात्र प्रति-पन्नत्वादुरितनिवर्त्तकतया प्राप्तमपि तत्रत्येऽपि गोपदर्शितमुक्तोक्तप्रकारेणैव तथा-ख्यानुपपत्तेः तेषां मुक्तिकारणत्वे नानाभावादित्यानां विस्तरः ॥

Colophon. इति समाप्तोऽयं मुक्तिविचारः ॥

विषयः। विचारमुखेन मुक्तिनिरूपणम् ।

No. 288. मुग्धबोधटीका. By कार्त्तिकेयसिद्धान्तः. Substance, country-made paper, 20 × 4 inches. Folia, 217. Lines, 7 on a page. Extent, 9,399 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Çāstri. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य पार्व्वतीनाथौ वृद्धानां ज्ञानदौ यतः ।
क्रियते मुग्धबोधस्य टीकेयं यत्नतो मया ॥
यद्यपं श्रीकार्त्तिकेयो मन्दबुद्धिस्तथापि च ।
पूर्व्वकोविदपन्थानमवलम्ब्य-चिकीर्षितम् ॥
सारांशः प्राज्ञधियोचे वरमेकं वदाम्यतः ।
यद्यपं यस्य संचिन्त्य तस्य कार्य्या परिष्क्रिया ॥

अथान्यव्याकरणविद्यावहिरङ्गमनुष्यविषयाशेषविज्ञानपूरमुग्धकुञ्जरधरपरा-भूतसंज्ञावद्विवेकाद्विरदोदारनिपत्रीकरण-प्रकटमुग्धबोधार्थकठिनकूटपदाक्ष-रीमन्दवामवोपाध्यायाशेषपृथावह्नार-जनमार्दूल-चातुर्य्यावतरणैक-तरणि-विविधविद्यावज्ञानपम्पादक-श्रीमद्दोवरवोपदेवचरणसरसीरुहं शिरसा विधृत्य तत्कृतमुग्धबोधव्याकरणाङ्गीभूत अ इ उ इत्यादि सकलं सूत्री-त्यन्तर्गतसूत्रावल्या यथामति व्याख्यानमारभते । इत्यादि ।

End. चादिः । च आदिर्यस्य सः । पैक्तोपुदत्तो ऽरित्यनेन विहितो योऽप्रत्ययः तमारभ्य एतत् पादसमाप्तिपर्य्यन्तं ये प्रत्यया उक्तास्ते तसंज्ञाः तद्धित संज्ञाः स्युरित्यर्थः॥ इति पादः । स्यादिरन्ते येषां तानि स्याद्यन्तानि पदानि तेषामध्यायः स्याद्यन्ताध्यायः । सुबन्ताध्यायः इति पाणिनीयाः ।

Colophon. इति श्रीकार्त्तिकेयसिद्धान्तसंगृहीत-तद्धितपादटिप्पणी सम्पूर्णा ॥०॥ श्रीरामः

विषयः। वोपदेवगोस्वामिकृतस्य मुग्धबोधव्याकरणस्य टीका ।

No. 289. मुग्धबोधपरिशिष्टम्. By नन्दकिशोरशर्म्मा. Substance, country-made paper, 14×4 inches. Folia, 17. Lines, 6 on a page. Extent, 302 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Rājapura, Post office, Sonārpur, District 24-Parganās, Paṇḍita Rājendranārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
प्रणम्य गौरीचरणौ सुरार्चितौ
ब्रह्मविष्ण्वामरवन्दितौ गणनः ।
सुमौग्धबोधं परिशिष्टमुच्यते
समासतो नन्दकिशोरशर्म्मणा । इत्यादि ।

End. नपुंसके वर्णमात्रात् पुष्पार्थात् परात् पुनर्वयोर्बहुत्वे द्विवचनं न स्यात् । नित्यं द्वन्द्वे । उभयः उभये । दारादेर्बहुत्वम् । दारादेरेकत्वद्वित्वयोरपि बहुवचनं स्यात् । दाराः वर्णाः अक्षतकाः आपः इत्यादि ।

Colophon. इति मुग्धबोधपरिशिष्टे कारकप्रकरणं समाप्तम् ।

विषयः । मुग्धबोधव्याकरणानुक्तानां विषयाणां पूरणम् । अत्र च सन्धिप्रकरणम् शब्दप्रकरणम् । णत्वप्रकरणम् । षत्वप्रकरणम् । कारकप्रकरणञ्चेति पञ्च प्रकरणानि सन्ति ।

No. 290. मूर्त्तिप्रतिष्ठा. Substance, country-made paper, 13×6 inches. Folia, 18. Lines, 9 on a page. Extent, 600 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Tamluk, Kelomāl, Bābu Amaranātha Ghoṣa. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीकृष्णाय नमः ।
श्रीचैतन्यप्रतिष्ठोऽस्मि शरणं तद्धु येन हि ।
आविष्टा याति दुष्टोऽपि प्रतिष्ठां सद्भिरुत्तमां ॥
अथ श्रीमूर्त्तिप्रतिष्ठा ।
प्रतिष्ठयैव भगवदाविर्भावो विशेषतः ।
प्रतिमासु ततस्तासां प्रतिष्ठां विधिनाचरेत् ॥
तथाचोक्तमेकादशस्कन्धे श्रीभगवता । प्रतिष्ठाश्रीवमन्दिरमिति ॥ अथ प्रतिष्ठालक्षणम् । श्रीहयशीर्षपञ्चरात्रे ।

परमात्मा हरिर्देवस्तच्छक्तिः श्रीरिहोदिता ।
श्रीर्देवी प्रकृतिः प्रोक्ता केशवः पुरुषः स्मृतः ॥ इत्यादि ।

End. पञ्चगुञ्जप्रमाणेन त्रिकाविकार उच्यते ।
निम्नं करतलं कुर्य्यात् प्रभरेखाविभूषितम् ॥
अतःपरं खण्डितम् ।

विषयः । अत्र प्रथमं प्रतिष्ठालक्षणम् । ततः प्रतिष्ठामाहात्म्यनिरूपणम् । शिल्पिलक्षणादि-निरूपणम् । शिलालक्षणादिनिरूपणम् । मूर्त्तिनिर्माणादिप्रकारनिरूपणञ्चेति ।

No. 291. मृत्युञ्जयगीता. Substance, country-made paper, 12×2 inches. Folia, 51. Lines, 6 on a page. Extent, 1,062 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk 1713. Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Serapura. Paṇḍita Candrakānta Tarkālaṇkāra. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः काल्यै ॥
कैलासशिखरे रम्ये नानारत्नविभूषिते ।
नानावृक्षलताकीर्णे नानापक्षिरवैर्युते ॥
चतुर्मण्डपसंयुक्ते शृङ्गारमण्डपान्विते ।
समासीनं संस्थितं शान्तं श्रीकण्ठं योगिनीप्रियम् ।
तत्र मौनधरं दृष्ट्वा देवी पप्रच्छ शङ्करम् ॥
देव्युवाच ।
किं त्वया जप्यते नाथ किं त्वया स्मर्य्यते सदा ।
सृष्टिः कुत्र विलीनास्ति पुनः कुत्र प्रजायते ॥
ब्रह्माण्डकारणं नाथ किमाद्यं कारणं महत् ।
मनोरथमयी सिद्धिराशा वाञ्छामयी शिव ॥ इत्यादि ।

End. स्थिरो मनो भवेन्नित्यं चिन्ता-निद्राविवर्जितः ।
आत्मा संजायते सिद्धिर्नान्यथा शिवभाषितम् ॥
य इदं पठते नित्यं शृणोति च दिने दिने ।
सर्व्वपापविशुद्धात्मा शिवलोकं स गच्छति ॥
मृत्युञ्जयमिदं शास्त्रं सत्यं शिवभाषितम् ।
अमरोऽमाः स्वयं मार्गे इति शास्त्रस्य निर्णयः ॥

Colophon. इति मृत्युञ्जयगीतायां परमेश्वरसंवादे मन्त्रचिन्ता नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ ० ॥
ॐ तत्सत् ॥ ० ॥ श्रीगुरुचरणे भक्तिरस्तु शकाब्दाः १७१३ ।

विषयः । जपकरणस्तोत्रादिनिरूपणमुखेन जगतः स्थितिध्वंसकारणादिनिरूपणम् । तथा मन्त्रचिन्ताचिन्तादिनिरूपणञ्च ॥

No. 292. **मृत्युञ्जयमन्त्रोद्धारटीका (सारदाख्या).** Substance, country-made paper, 18 × 3½ inches. Folia, 2. Lines, 7 on a page. Extent, 68 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Maiyamanasimha, Kāṭihāli, Paṇḍita Ānandakiçora Nyāyālaṅkāra. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो मृत्युञ्जयाय । अथ मृत्युञ्जयमन्त्रोद्धारटीका । शान्त्यर्थमित्यादि अस्यार्थः । मृत्युञ्जयनाम यन्त्रं समासतः संक्षेपतः प्रवक्ष्यामि किमर्थं सर्व्वलोकानां शान्त्यर्थम् ॥ इत्यादि ।

End. शुभे दिने रिक्तेतरे तिथौ शनिकुजवारे शान्त्युत्तरे काले तच्चित्रं भुवि लिःखिपेत् ।

Colophon. इति सारदायां टीकायां मृत्युञ्जयप्रकरणं समाप्तम् ॥ ० ॥

विषयः । मृत्युञ्जयमन्त्रोद्धारटीका ।

No. 293. **मेघदूतटीका.** Substance, country-made paper, 13 × 3 inches. Folia, 22. Lines, 10 on a page. Extent, 1,127 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1751. Place of deposit, District Vākuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Raghurāma Tarkaratna. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीशिवाय नमः । कश्चिदित्यादि । कश्चिद्यक्षो रामगिर्य्याश्रमेषु वसतिं चक्रे कृतवान् । अभिशप्तत्वात् नाम न कीर्त्तितम् । तथाच ।
न नामग्रहणं कुर्य्यात् कृपणस्य गुरोरपि ।
अभिशप्तस्य पक्षाद्य जनकस्य विशेषतः ॥ इति ।
रामेणाश्रितो गिरौ रामगिरिः । तस्याश्रमा रामगिर्य्याश्रमास्तेषु चिरवासतत्परत्वादयं भेकष वसतीति आश्रमस्य बहुलं वर्णितम् । अत्र स्थित्वा श्रीरामः कान्तामचिरेण लेभे अतोऽहमपि कान्तामचिरेण लप्स्ये इति आशाकारणमादृत्य तत्र वसतिं चक्रे इत्यभिप्रायः । इत्यादि ।

End. एतत् कुर्वित्यादि ॥ हे जलद मेघ एतत् प्रियसमुचितं प्रियस्योचितं कार्यं कृत्वा इष्टान् विचर गच्छ मे विधुरस्य प्रार्थनाचेष्टसः प्रार्थनायां चेतो यस्य तस्य सौहार्दात् स्नेहात् विधुरोऽतिदुःखितोऽयमिति मयि अनुक्रोश-बुद्ध्या वा । कृपा दयानुकम्पा स्यादनुक्रोशोऽपीत्यमरः । त्वं विद्युतः प्रावृषा वर्षाभिः संभृतश्रीः । हे तव क्षणमप्येवं यथा मम प्रियया वियोगः तथा विद्युता विप्रयोगो माभूत् न भूयात् मायोगे चाशिषि लुङ् ॥*॥

Colophon. इति मेघदूतार्थमुक्तावलीटीका समाप्ता ॥*॥ ॐ शिवः शरणम् । शकाब्दाः १७५१।

विषयः । कालिदासकृतस्य मेघदूतकाव्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 294. मेरुतन्त्रम् . Substance, country-made paper, 16 x 6 inches. Folia, 282. Lines, 12 on a page. Extent, 14,170 çlokas Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Calcutta, Çyāmavāzāra, Viçvakoṣa office, Bābu Nagendranātha Vasu. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीश्रीगणेशाय नमः ॥

यथासत् सदिवाभाति न च भाति कदापि सत् ।
यस्मिन् ज्ञानेन सा भाति तस्मै तस्मै नमो नमः ॥
जगन्मयेन विजिते सुरासुरनरेऽखिले ।
स्वस्वरूपेण ये सर्वे गणेशं शरणं गताः ॥
दिव्यान्यब्दसहस्राणि समाधिस्थं विलोक्य तम् ।
प्रार्थिता चार्चिता सैषा नामदिव्यसमार्चिभिः ॥
अमरा सदा बोधयुता नता तं समविज्ञपत् ।
भावन्ति विविधर्य्यायैस्त्वां त्वं भावयसि कं पुनः ॥
त्वां वदन्ति परां शक्तिं त्वां वदन्ति परं शिवम् ।
त्वावयोरपि किं ध्येयं तत्त्वं मे कृपया वद ॥
इति श्रुत्वा वचस्तस्याः स्मृत्वा किञ्चिन्महेश्वरः ।
उपदेश्य विधावादीन् वाक्यमेतदुवाच ह ॥
नराणां परमं ह्येतदायुः सौराः शतं समाः ।
तदर्द्धं देवयोगीनां दिनमायुश्च तत्कृतम् ॥

सर्वेदे परमं तत्त्व मानं कथितुमस्य तत् ।
धर्माधर्मार्थसंपूर्णं धर्मार्थाणां प्रसाधनः ॥ (?)
इदं श्रुतिस्मृतिमतमैन्द्रायुर्गीतं परम् ।
व्रतप्रमाणमत्यन्तु सम्यक् कामपूरकः ॥ (?)
एवमिन्द्रेरिन्द्रसंकीर्णामी दिनमुच्यते ॥ इत्यादि ।

End.

अनेन विधिना देवं पूजयेद्दिवसेऽपि वै ।
हाराधिरङ्गकैश्चापि मणिभिश्च तत्परम् ॥
वसुदेवादिभिः पश्चात् कल्पवृक्षैरनन्तरम् ।
इन्द्राद्यैश्च तदङ्गैश्च सप्तावरणसंयुतम् ॥
अर्चयित्वा तु गोविन्दं विधिवत् साधकोत्तमः ।
नैवेद्यं कांस्ये पात्रे पूर्वोक्तञ्च निवेदयेत् ॥
षडाधिकं शतं पश्चाद्धुनेत् साधु पयोघसा ।
शर्कराघृतयुक्तेन बलिं पश्चात् प्रकल्पयेत् ॥
देवर्षियोगिसर्वेभ्योऽप्युपदेवेभ्य आदरात् ।
मन्त्रशक्तियुतो विद्वान् भक्तियुक्तः प्रसन्नधीः ॥
नवनीतं दधिदुग्धा तोयैः सन्तर्पयेत्सुधे ।
दशकं शतनामं वा साष्टकं पूजयेज्जपेत् ॥
मध्याह्ने कृष्णमेवं यः पूजयेद्भक्तितत्परः ।
गीर्वाणचन्द्रवन्द्योऽसौ सम्मतः सर्वजन्तुषु ॥

(अतःपरं खण्डितत्वात् समाप्तिवाक्यं नोपलभ्यते ।)

२५२ पत्रस्य शेष ।

चिन्दुधर्मप्रकोप्तारो जायन्ते चक्रवर्त्तिनः ।
पूर्वाम्नाये नवशतं षट्प्रीतिः प्रकीर्त्तिता ॥
श्रिरत्नभाषया मन्त्रा येषां संसाधनात्क्षुधि ।
ऋषिपञ्चदशानाञ्च संग्रामेषु पराजिताः ॥
इंग्रेजा नवषट्पञ्चदशलक्षाश्चापि भाविनः ।
विद्या यौवनिदर्भिन्यः पञ्च प्रोक्तास्तु या मया ॥
महीजपूर्व्वाः सर्वेऽपि यवना मन्त्रविदिता ॥

विषय. । प्रथमप्रकाशे,— सुराप्रशंसानुक्रमेण तत्पानादिव्यवस्था । द्वितीयप्रकाशे,— षोडश-संस्कारादिनिरूपणम् । तृतीयप्रकाशे,— होमादिनिरूपणम् । चतुर्थे प्रकाशे,— होमविध्यादिः ।

पञ्चम प्रकाशे,— चाक्रिकादिनिरूपणम्। षष्ठे प्रकाशे,— पुरश्चरणादिनिरूपणम्। सप्तमे प्रकाशे,— सिद्धिस्थिरीकरणादिनिरूपणम्। अष्टमे प्रकाशे,— मुद्राकथनादिनिरूपणम्। नवमे प्रकाशे,— पार्थिवपूजाविध्यादिः। दशमे प्रकाशे,— पुरश्चर्य्या-कौलिकाचारादिनिरूपणम्। एकादशे प्रकाशे,— सन्निधिमन्त्रादिकथनम्। द्वादशे प्रकाशे,— वेदमन्त्रादिनिरूपणम्। त्रयोदशे प्रकाशे,— नवपञ्च-वैदिकमन्त्रादिनिरूपणम्। चतुर्द्दशे प्रकाशे,— प्रत्यङ्गिरामन्त्रादिकथनम्। पञ्चदशे प्रकाशे,— वैदिकमन्त्रादिनिरूपणम्। षोडशे प्रकाशे,— दक्षिणाम्नायमन्त्रपतिमन्त्रकथनम्। सप्तदशे प्रकाशे,— ऊर्द्ध्वाम्नायमन्त्रपतिमन्त्रादिनिरूपणम्। अष्टादशे प्रकाशे,— पूर्व्वाम्नायमन्त्रपतिमन्त्रादिकथनम्। ऊनविंशे प्रकाशे,— पश्चिमाम्नायमन्त्रपतिमन्त्रादिनिरूपणम्। विंशेप्रकाशे,— उत्तराम्नायमन्त्रपति-मन्त्रकथनम्। एकविंशे प्रकाशे,— सूर्य्यमन्त्रादिनिरूपणम्। द्वाविंशे प्रकाशे,— नवपञ्चमन्त्रादि-कथनम्। त्रयोविंशे प्रकाशे,— चतुराक्षीमन्त्रनिरूपणम्। मातङ्गमन्त्रादिनिरूपणञ्च। चतुर्विंशे प्रकाशे,— दशदिकीशमन्त्रादिनिरूपणम्। पञ्चविंशे प्रकाशे,— दीपविध्यादिनिरूपणञ्च। अतःपरं नोपलभ्यते ॥

No. 295. मोक्षधर्म्मार्थदीपिका. By अर्जुनमिश्रः. Substance, Palm-leaf, 16 × 2½ inches. Folia, 212. Lines, 5 on a page, Extent, 4,439 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1456. Place of deposit, Tamluk, Kelomāl, Bābu Sāradāprasanna Ghoṣa. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः कृष्णाय ॥

नत्वा जगद्गुरुं विष्णुं व्यासं पितरमेव च।
क्रियतेऽर्जुनमिश्रेण मोक्षधर्म्मार्थदीपिका ॥

सर्व्वोत्कृष्टधर्म्मजिज्ञासया प्रश्नं कृतवान्। युधिष्ठिर उवाच। धर्म्माः पितामहेनेत्यादिना। अस्य प्रश्ने भीष्म उवाच उत्तरं दत्तवान्। अनूचां भयहेतुमात् भीष्मः। इत्यादि।

End. त्वयि चाहमित्यनेन सर्व्वगतत्वमन्योऽन्यसाहस्रत्व दर्शयता रागद्वेषविषयभूता जनाः कः सन्ते यतः कार्य्य इत्युपदेशोऽपि मुमुक्षुमुक्तहृष्टिकथामाचादुत्पन्नतत्त्वज्ञानं प्रतीत्यामथः। उपदिष्टपरम्पराकथनं युधिष्ठिरस्य चौदार्य्येण। तच्चयानुष्ठानद्वारा परमश्रेयोऽनुमितमिति सूचितम् ॥०॥

Colophon. इति भारताचार्य्यपाठकराज-श्रीमदीशानतनयस्य भारताचार्य्य-श्रीमदर्जुनमिश्रस्य कृतौ महाभारतार्थदीपिकायां टीकायां शान्तिपर्व्वणि मोक्षधर्म्मे उच्छवृत्त्युपाख्यानं समाप्तम् ॥ ० ॥ समाप्तश्च मोक्षधर्म्मार्थविवरणमिति।

प्राग्रूपायस्य संक्षिप्तैर्यथाकारि यथामति ।
मोक्षधर्म्मार्थविहतौ कः समर्थोऽस्ति सम्प्रति ॥
पितुः सदुपदेशेन विद्वद्भावानुरोधतः ।
प्राक्‌निबन्धस्य संक्षेपौ कृतो यत्नोऽधुना मया ॥
खग्राधीति-लिपिप्रन्थस्तुवाचरणसुचयः ।
विदुर्णा देवधा प्राध्यपन्थो नामसुपेयिवान् ॥
बुधैर्विमत्सरैरत्र क्षन्तव्यं मम चापलम् ।
मूलग्रन्थोऽपि सोपायो लिपिभूषणवाग्मितः ॥
गौड़ेश्वरसभामध्ये श्रीमद्विद्याधरायतः ।
सभ्यानुरूपेण लिखिता मोक्षधर्म्मार्थदीपिका ॥ ० ॥
श्रीकृष्णीसम्मितिशेष लिखितमिदम् । शकाब्दाः १४५९ ।

विषयः । महाभारतस्य शान्तिपर्व्वीयमोक्षधर्म्मप्रकरणस्य व्याख्यानम् ।

No. 296. **मोक्षोपायसारः** . Substance, country-made paper, 16 × 2½ inches. Folia, 245. Lines, 5 on a page. Extent, 5,297 çlokas. Character. Bengali. Date, Sk. 1588. Place of deposit, District Vā̃kuḍā, Viṣṇupura, Kādākuli, Paṇḍita Rāmaprasanna Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः श्रीरामचन्द्राय ।
दिवि भूमौ तथाकाशे बहिरन्तश्च मे विभुः ।
यो विभात्यवभासात्मा तस्मै सर्व्वात्मने नमः ॥
अहं बद्धो विमुक्तः स्यामिति यस्यास्ति निश्चयः ।
नात्यन्तमज्ञो नो तज्ज्ञः सोऽस्मिन् शास्त्रेऽधिकारवान् ॥
सुखमासीनमेकान्ते वाल्मीकिं सर्व्वदर्शिनम् ।
पप्रच्छ प्रणतो भूत्वा भरद्वाजो मृदुस्वरम् ॥
भगवन् ज्ञातुमिच्छामि कथं संसारसङ्कटे ।
रामो व्यवहृतो ह्यस्मिन् कारणाद्‌ ब्रूहि मे गुरो ॥
वाल्मीकिरुवाच ।
साधु वत्स भरद्वाज योग्योऽसि कथयामि ते ।
श्रुतेन येन सम्मोहमलं दूरे करिष्यसि ॥

समस्त आपतस्वाप (?) जातस्याकाशवर्जनम् ।
चतुर्थः स्मरणं साधो मन्ये विस्मरणं परम् ॥
इदं नास्तीति बोधेन मनसो दृश्यमार्जनम् ।
सम्यग्ज्ञं येनानुत्पन्ना परा निर्वाणनिर्वृतिः ॥
यत्नेनैव परित्यागो वासनानां स उत्तमः ।
मोक्ष इत्युच्यते सद्भिः स एव विमलक्रमः ॥
वासना द्विविधा प्रोक्ता शुद्धा च मलिना तथा ।
मलिना जन्मनो हेतुः शुद्धा जन्मविनाशिनी ॥
अज्ञानसुघनाकारा घनाहंकारशालिनी । (?)
पुनर्जन्मकरी प्रोक्ता मलिना वासना बुधैः ॥
पुनर्जन्माङ्कुरं त्यक्त्वा स्थिता संभृष्टबीजवत् ।
देहार्थं ध्रियते ज्ञातज्ञेया शुद्धेति चोच्यते ॥
या शुद्धवासना भूयो न जन्मानर्थभाजनम् ।
ज्ञातज्ञेयास्त उच्यन्ते जीवन्मुक्ता महाधियः ॥
जीवन्मुक्तिपदं प्राप्तो यथा रामो महामनाः ।
तत्तेऽहं शृणु वक्ष्यामि जरामरणशान्तये ॥
विद्यागृहाद्विनिष्क्रम्य रामो राजीवलोचनः ।
दिवसान्यनयद्गेहे लीलाभिरकुतोभयः ॥
अथ गच्छति काले तु रामस्य गुणशालिनः ।
तीर्थपुण्याश्रमश्रेणीर्द्रष्टुमुत्कण्ठितं मनः ॥
राघवश्चिन्तयन्नेवमुपेत्य चरणौ पितुः ।
हंसः पद्ममिवा + + जग्राह नखकेसरौ ॥ इत्यादि ।

End.

इच्छाविस्फुरितो जीवो विजहाति न दीनताम् ।
अपहेदनयत्नस्तु तूष्णीमेवास्तु वासनम् ॥
अबोधाद्यदि निर्मुक्तं मुक्तं परमतं यथा ।
तं प्रत्याहारवह्निस्थेनेच्छामात्रं नियच्छति ॥
इदमस्त्विति योऽहंमात्रः कल्पनमुत्तमम् ।
तत्सर्वाभावनं तस्य कल्पनात्याग उच्यते ॥
स्मरणं विद्धि सङ्कल्पं शिवमस्मरणं विदुः ।
तच प्राणानुष्ठानस्य नानुष्ठितं तदुच्यते ॥ (?)

अनुभूतां नानुभूतां स्मृतिं विस्मृत्य काष्ठवत् ।
सर्व्वमेवाशु विस्मृत्य मूढ़स्तिष्ठ महामतिः ॥
ऊर्द्ध्वबाहुर्विरौम्येष न च कश्चित् शृणोति मे ।
असङ्कल्पः परं श्रेयः स किमर्थं निषेव्यते ॥
किञ्च तूष्णीं स्थितेनैव कल्पदं प्राप्यते यदा ।
परमं यत्र साम्राज्यमपि राम तृणायते ॥
गम्यदेशैकनिष्ठस्य यथा पान्थस्य पादयोः ।
स्पन्दो ... ... तथा स्पन्दः स्वकर्मसु ॥
अत्यन्तं तन्मयो भूत्वा तथा तिष्ठ यथासि नो ।
अहं ममेति सन्त्यज्य दुःखतोऽपि विमुच्यसे ॥
असंविदन् प्रमुच्यसे यदिच्छसि तथाचर ।
शिवं सर्वगतं शान्तं बोधात्मकमजं शुभम् ॥
तदेकभावनं राम कर्मत्याग इति स्मृतः ॥ * ॥

Colophon. इति श्रीमच्छेश्वरलक्ष्मणाचार्य्यमण्डलाध्यक्षारपण्डित—श्रीमदभिनन्दसमुद्धृते
वाल्मीकीये रामायणे मोक्षोपायसारे निर्व्वाणप्रकरणं समाप्तम् ॥०॥ शुभमस्तु
शाकेऽष्टाचलबाणभूमिगणिते सूर्य्ये धनूराशिगे ।
ग्रामे काञ्चनपाड़के सुरधुनीतीरे च दर्शे तिथौ ॥
एषा श्रीद्विजरामलक्ष्मणकरआवह्नावलिपुस्तके (?)
वासिष्ठे रघुनन्दनस्य दमया प्रीयात्तु सर्वश्रिया ॥
मासपौषलिखितम् । शकाब्दाः १५८८ ॥०॥

विषयः । योगवाशिष्ठस्य निर्व्वाणप्रकरणमिदम् । अत्र च प्रथमसर्गे विश्वामित्रस्य दशरथ-सम्भाषणम् । वैराग्योत्पत्तिनिरूपणञ्च । २ य सर्गे जगद्दोषप्रकाशादिनिरूपणम् । ३ य सर्गे भोग-दोषादिनिरूपणम् । ४ र्थ सर्गे मुमुक्षुव्यवहारादिनिरूपणम् । ५ मसर्गे प्रकरणार्थनिर्द्देशादिः । ६ष्ठ-७ मयोः सर्गयोः स्तूपुपाख्यानादिः । ८ मसर्गे ऐन्दवोपाख्यानम् । ९ मसर्गे कृत्रिमेन्द्रो-पाख्यानम् । १० मसर्गे चित्तोपाख्यानादिः । ११ मसर्गे बालाख्यायिकादिः । १२ मसर्गे शम्ब-रिकोपाख्यानादिः । १३ मसर्गे उत्पत्तिप्रकरणम् । १४ मसर्गे भार्गवोपाख्यानादिः । १५ मसर्गे दामाद्युपाख्यानम् । १६ मसर्गे भीमाद्युपाख्यानम् । १७ मसर्गे दाशूराख्यायिकादिः । १८ मसर्गे उपशमप्रकरणादिः । १९ मसर्गे गाधिवृत्तान्तादिः । २० मसर्गे उद्दालकोपाख्यानादिः । २१ मसर्गे सुरघूपाख्यानादिः । २२ मसर्गे भासविलाससंवादादिः । २३ मसर्गे वीतहव्यो-पाख्यानादिः । २४ मसर्गे निर्व्वाणादिनिरूपणम् । २५ मसर्गे आध्यात्मिकपूजनादिनिरूपणम् ।

१६ प्रश्ने विष्णुनिर्दर्शनम्। १७ प्रश्ने मोहाख्यायिका। १८ प्रश्ने मत्स्योपाख्यानादिः। १९ प्रश्ने वैतालोपाख्यानादिः। २० प्रश्ने किरातोपाख्यानम्। २१ प्रश्ने गजहत्यादिः। २२ प्रश्ने शिखिध्वजज्ञानप्राप्तिः। २३ प्रश्ने शिखिध्वजोपाख्यानादिः। २४ प्रश्ने मनश्च-निरूपणम्। २५ प्रश्ने इक्ष्वाकुमोक्षणादिनिरूपणम्।

No. 297. **यन्त्रचिन्तामणिः, (यन्त्रकल्पः).** Substance, country-made paper, 12 × 3 inches. Folia, 38. Lines, 9 on a page. Extent, 662 çlokas. Character, Bengali. Date, Sambat, 1843. Place of deposit, Ḍhākā, Ramuṇā's Kālīmaṭha. Appearance, old, Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः। शिव उवाच।
साधु साधु महाप्राज्ञे लोकानां हितकारिके।
इममर्थं न केनापि पृष्टोऽहं पद्मलोचने॥
शृणुष्वैकाग्रचित्ता त्वं रहस्यं यच्चिदिदम्।
कल्पचिन्तामणिर्नाम गुह्याद्गुह्यतमं महत्॥
सर्व्वागमस्य सारञ्च मन्त्राणां सारमुत्तमम्।
आथर्व्वणस्य वेदस्य सारात्सारतरं परम्॥
अस्मिन् कल्पे भविष्यन्ति चिन्तामणिसमे शुभे।
यन्त्राणि बहुधा देवि कामकर्म्मकराणि च॥
एतत् कल्पं सदा यस्य लिखितं तिष्ठते गृहे।
संपूज्यते प्रतिदिनं प्रभावं तस्य मे शृणु॥
अपमृत्युभयं नास्ति नास्ति चौरभयं तथा।
भूत-प्रेत-पिशाचानां प्रभावो नैव जायते॥ इत्यादि।

End. धर्म्मोऽपि बहुसन्देहो मन्त्री देवीप्रसादतः।
शृणोति यस्तु धर्म्मात्मा वाच्यमानं कदाचन॥
नापपूज्यश्च मान्यश्च जायते मत्प्रसादतः॥

Colophon. इति श्रीहरगौरीसंवादे द्वादशशतश्लोकनिर्म्मितयन्त्रचिन्तामणौ यन्त्रकल्पः सम्पूर्णः॥ संवत् १८४३॥

विषयः। शिवाशिवयोः संवादेन अभीष्टदायकविविधयन्त्रविधिः। तत्र तत्र प्रत्येकं यन्त्राणां संस्थानकथनञ्च। अथैतानि यन्त्राणि प्रदर्शितानि। यथा,— मोहनयन्त्रम्।

राजवशीकरणयन्त्रम् । यावज्जीवं स्वामिवशीकरणयन्त्रम् । स्त्रियस्तम्भनयन्त्रम् । राजकोप-मोचनयन्त्रम् । दुष्टवशीकरणमृत्युञ्जययन्त्रम् । धनिकवशीकरणयन्त्रम् । राजदुष्टवशीकरण-यन्त्रम् । विवादविजययन्त्रम् । जगद्वशीकरणयन्त्रम् । भृत्यवश्यपिशाचयन्त्रम् । स्वामिवश्य-कालानलयन्त्रम् । कोपहरयन्त्रम् । स्त्रीसौभाग्यप्रदयन्त्रम् । प्रियवशीकरणयन्त्रम् । कामराज-यन्त्रम् । कामिनीमदनभञ्जनयन्त्रम् । राजाज्ञावश्यकरयन्त्रम् । आकर्षणयन्त्रम् । मित्रदर्शन-यन्त्रम् । मानिनीकर्षणयन्त्रम् । शुक्रस्तम्भनादियन्त्रम् । गमनस्तम्भनादियन्त्रम् । पिशुनमर्दन-यन्त्रम् । दौर्भाग्यवर्द्धनयन्त्रम् । शत्रुविद्वेषणयन्त्रम् । बन्धुविद्वेषणयन्त्रम् । मारणयन्त्रम् । उच्चाटनयन्त्रम् । रक्षाकरयन्त्रम् । शान्तिकयन्त्रम् । पौष्टिकयन्त्रम् । दौर्भाग्यनाशनयन्त्रम् । ज्वरोपशमनयन्त्रम् । बालकरक्षाकरयन्त्रम् । भूतापस्मारादिनाशनयन्त्रम् । सर्पस्तम्भनयन्त्रम् । भूतनाशनादियन्त्रम् । एकाहिकज्वरनाशनयन्त्रम् । गर्भरक्षाकरयन्त्रम् । सर्व्वरक्षाकरयन्त्रम् । बन्धमोचनकरयन्त्रम् । दुष्टग्रहमोचनयन्त्रम् । निगडमोचनयन्त्रञ्च । इति शम् ।

No. 298. यन्त्रचिन्तामणिः (वश्याधिकारः). Substance, country-made paper, 10 × 5 inches. Folia, 16. Lines, 8 on a page. Extent, 384 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District 24-Parganās, Post Office Naihāṭi, Kāṭhālpāḍā, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ श्रीगुरवे नमः ।

स पातु देव्याः कबरीविलासो
व्याजेन यत्या गिरिकन्यकायाः ।
यः पश्यतो बालशशाङ्कमौलेः
चक्षं न सर्व्वाङ्गलपदं बभूव ॥ (?)
एकान्ते देवदेवेशं गत्वा देवी शुचिस्मिता ।
उपगम्य शनैर्व्वाक्यं प्रोवाच जगदम्बिका ॥ इत्यादि ।

End. इति वश्याख्यं महायन्त्रं कृतन्तु मया पुरा ।
न देयं यस्य कस्यापि साधकेन वरानने ॥ ० ॥

Colophon. इति यन्त्रचिन्तामणौ प्रत्यक्षसिद्धिप्रदे वश्याधिकारे तृतीयपाठिका ॥ ० ॥

विषयः । महामोहनयन्त्रनिरूपणम् । त्रैराजसम्पुटयन्त्रादिनिरूपणम् । राजमोहन-यन्त्रादिनिरूपणम् । मृत्युञ्जययन्त्रादिनिरूपणम् । शत्रुनाशकृद्यन्त्रनिरूपणम् । क्रोधशमन-

यन्त्रनिरूपणम् । श्रीसौभाग्यकरयन्त्रनिरूपणम् । श्रीचक्रयन्त्रनिरूपणम् । मदनमर्दनयन्त्र-निरूपणम् । कामाख्यायन्त्रादिनिरूपणम् ।

No. 299. योगकल्पलतिका. By रामगतिसेनः. Substance, country-made paper, 10 × 4 inches. Folia, 101. Lines, 7 on a page. Extent, 1,988 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Ḍhākā, Paṭuyāṭuli, Bābu Rājakumāra Sena. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।

अखण्डं सच्चिदानन्दमवाङ्मनसगोचरम् ।
आत्मानमखिलाधारमाश्रयेऽभीष्टसिद्धये ॥
यच्छ्रीपत्कजपारजोऽधुरमहोऽज्ञानान्धकारं परम्
बोधेन्दूदय ... ... श्रीनाथपादाम्बुजम् ।
सन्ताचारसमुन्नितसरसीमध्ये मुकुविम्बयम्
श्रीमद्रामगतिर्भिषग्वर इमं ग्रथ्नाति सत्संग्रहम् ॥
ये ये योगविशेषवेदविषयाद्युद्योगिनो योगिनो
ये योगाभ्यसनस्य सत्सुलभं कर्त्तुं यतन्ते बुधाः ।
ये वा जन्मसमस्तपापमलिनकं ...... हृद्योगका-
ले तेऽमृतकल्पयोगकल्पलतिकां ...... भजन्तु स्फुटम् ॥
अज्ञानदैन्यभयखण्डनचारुगीता
या सेवया सकलधर्मधनं ददाति ।
आनन्दपुष्पपरिरञ्जनकामदोग्ध्री
सा योगकल्पलतिकास्तु सतां मुदेऽसौ ॥
... ... ।
यावद्भ्रमक्षयो न स्यात् ममता यावदेव हि ।
यावद्देहाभिमानोऽस्ति तावत् तत्त्वकथा कुतः ॥

अतएव रागादौ विवेकोदयमाह । तदुक्तं कुलार्णवे ।

दुःखमूलं हि संसारः स यस्यास्ति स दुःखितः ।
तस्य त्यागः कृतो येन स सुखी नापरः प्रिये ॥

कारणं सर्व्वदुःखानामाश्रयं सकलापदाम् ।
आलयं सर्व्वपापानां संसारं वर्ज्जयेत् प्रिये ॥
चरच्छ्वभ्रमं घोरं निमीलितमहाविषम् ।
चामरजनकं देवि संसाराख्यमघैनसाम् ॥ इत्यादि ।

End.

यथा पृष्टं मुने प्रोक्तं मयि कल्याणमस्तु ते ।
देशं प्रयामोऽभिमतमागच्छोत्तिष्ठ पार्व्वति ॥
इत्युक्त्वा नीलकण्ठोऽसौ त्यक्तपुष्पाञ्जलिर्मयि ।
ततार परिवारेण समसम्बरकोटरम् ॥
ततः प्रभृति तेनैव क्रमेणार्च्चनमात्मनः ।
अद्य यावत् गतव्ययः कुर्व्वन्नमरसंस्थितः ॥
अनेनार्च्चाविधानेन नये ... वासना ।
... ... ॥
दृष्टा मया रघुपते सन्नमुक्तेन चेतसा ।
संसारविरसारण्ये विहराम्यहम् ... ॥

राम उवाच ।

इदानीं संशयो ब्रह्मन् विनिष्टो विशेषतः ।
ज्ञातं ज्ञातव्यमखिलं जाता ... ... ॥
परामभेद्यामपरैर्द्दृशितामाततज्ञाम् ।
संसारसमरे सम्यक् धीरतामागतं मनः ॥
परिगलितविकल्पतामुपेतं
प्रशमित ... दीनसारसत्वम् ।
निजगति यदतिप्रसन्नरूपं
प्रमुदितमन्तर ... ... नमो मे ॥
इति निर्व्वाणप्रकरणे पूजोपाख्यानम् ॥

Colophon. इति श्रीरामगतिसेनकृत सारसंग्रहे योगकल्पलतिकायां जीवन्मुक्तलक्षणं नाम चतुर्द्दशस्तवकः समाप्तः ॥

विषयः । चतुर्द्दशस्तवकपरिमितेऽस्मिन् योगकल्पलतिकाग्रन्थे कुलार्णवादितन्त्रोक्तनानाविध-प्रमाणवचनैर्योगविवरणं सम्यक् प्रमाणितम् । तत्र प्रथमे स्तवके विवेकोदयविवरणम् । द्वितीये स्तवके योगस्थल-कुण्डस्थान-योगिनियमादिकथनम् । तृतीये स्तवके योगासनविवरणम् । चतुर्थे

खण्डे षट्शुद्धिविवरणम् । पञ्चमे खण्डे नाडीशुद्धिविवरणम् । षष्ठे खण्डे प्राणायामविवरणम् । सप्तमे खण्डे प्रत्याहार-धारण-पञ्चभूतचिन्तन-द्विविधध्यानसमाधीनां विवरणम् । अष्टमे खण्डे पञ्चामरयोगविवरणम् । नवमे खण्डे मुद्राभेदविवरणम् । दशमे खण्डे कुम्भकभेद-षट्चक्रभेद-कथनम् । एकादशे खण्डे शक्तिचालनविवरणम् । द्वादशे खण्डे नादसन्धानविवरणं, वायोर्द्वासवृद्धिनिरूपणं, सप्तपदार्थज्ञानभूमिनिरूपणं, संसारबन्धात् मुक्त्युपायकथनञ्च । त्रयोदशे खण्डे चित्तप्रशमनोपाय-आधारबोध-जीवन्मुक्तलक्षणादिविवरणम् । चतुर्दशे खण्डे योगशास्त्रे यथान्यथैव योगाधिकारित्वमिति कीर्त्तनम् ।

No. 300. योगविचारणम् . By गोपीकान्तः . Substance, country-made paper, 17 × 5 inches. Folia, 8. Lines, 9 on a page. Extent, 252 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Vāḍari, Paṇḍita Çivacandra Nyāyabhūṣaṇa. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीगुरवे ।

नत्वा श्रीगुरुपादाब्जं नखचन्द्रविराजितम् ।
निष्कलङ्कं रश्मिवृन्दप्रकाशितदिगन्तरम् ॥
सहस्रदलमध्यस्थं चन्द्रमण्डलमध्यगम् ।
हंसपीठे तु सततं ध्यानगम्यञ्च शाश्वतम् ॥
अज्ञानतिमिराच्छन्नं नाशनं सर्व्वसिद्धिदम् ।
योगशास्त्रमतं ज्ञात्वा योगिनाञ्च मतं तथा ॥
स्वदेहे भावयेन्नित्यं योगं नान्यमनाः सदा ॥
श्रीगुरोरुपदेशेन गोपीकान्तेन धीमता ।
योगतत्त्वं हि संक्षेपात् तन्यते यत्नतो मुदा ॥
स्वदेहे भावयेदिति कथमित्याह उक्तः कौलार्णवे शिवेन पार्व्वतीं प्रति ॥
इत्यादि ।

End. मात्राभिः परिपूरितैः कुलगतं विशुद्धिशुद्धाम्बुजम्
पद्मं षट्दलसंयुतं द्विदलकं रत्नाभमाज्ञापुरम् ।
तस्मादूर्द्ध्वमधोमुखं विकसितं पद्मं सहस्रच्छदम्
नित्यानन्दमयीं सदा शिवपुरीं शक्तिं मनः शाश्वतीम् ॥

इन्द्रमतद्रशोभाप्रोद्भवत्पूर्वचन्द्रो
शिखरविवरविराजी वंशपीठान्तरस्थः ।
अभयवरकराब्जो योगपूर्वस्त्रिनेत्रः
कुलकमलविलासी पातु मां देवदेवः ॥
अम्बानां ज्ञानगेयं विदितनवयुवा रागसन्तानवासी
ज्योत्स्नाजालैर्मयेन्दुकुलकमलवनीकान्तकान्तिप्रकाशम् ।
मन्त्राकाशादितीर्थानलदमलमलापुष्पपुञ्जप्रवाहं
वन्दे दीक्षागुरूणां चरणसरसिजं वन्द्यमानन्दकान्तम् ॥

Colophon. इति योगविचारकं समाप्तम् ।

विषयः । तन्त्रोक्तवाक्यादिविचारमुखेन योगतत्त्वनिरूपणम् ।

No. 301. योगसारः. Substance, country-made paper, 17 × 4 inches. Folia, 24. Lines, 8 on a page. Extent, 684 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Mājhapāḍā, Bābu Rāsavihāri Rāya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
श्रीमहादेव उवाच ।
मानमेँ देवदेवेशि योगेशि प्राणवल्लभे ।
सर्व्वमातः सुरेशानि संसारतारिणि शिवे ॥
शरणागतदीनार्त्तपरित्राणपरायणे ।
त्वां विना देवदेवेशि संसारं कथयत् प्रिये ॥
एकं संप्रष्टुमिच्छामि यदि तेऽनुग्रहो मयि ।
योगसारं महेशानि कथयाम्यानुकम्पया ॥
संसारतारणे देवि नरचिह्नं यतः प्रिये ।
असारघोरसंसारे सर्व्वे दुःखमलीमसाः ॥
जायन्ते च म्रियन्ते च असंख्या जीवराशयः ।
तेषामन्तो महेशानि विद्यते न महीतले ॥
अनेकदुःखसम्भूताखेन्द्रियाँ × × तत्पराः ।
भवन्त्येव महेशानि सम्भूतानि युगे युगे ॥
केनोपायेन देवेशि नरा मोक्षमवाप्नुयुः ॥

श्रीदेव्युवाच ।

अस्ति देव परब्रह्मस्वरूपी निर्गुणः परः ।

सर्वज्ञो विश्ववेत्ता च सर्वेशो निर्मलोद्वयः ।

स्वयं ज्योतिर्मयो देवो निर्विकारो निरञ्जनः ॥ इत्यादि ।

End. ततो ज्ञात्वा ब्रह्मचक्रं योगकर्म समभ्यसेत् ।

शरीरस्थापि नित्यं तज्ज्ञात्वा योगं समभ्यसेत् ॥

परं ब्रह्म नित्यरूपं सर्वस्मिन्नस्ति भैरव ।

ज्ञात्वा च साधयेद् योगं परं ब्रह्मस्वरूपकम् ॥

इति ते कथितं किञ्चिद् द्विदलाख्यस्य वर्णनम् ।

विस्तरेण महेशान किमन्यत् कथयामि ते ॥

Colophon. इति श्रीमद्योगसारसमुच्चये सर्व्वागमोत्तमे श्रीपार्व्वतीशिवसंवादे ब्रह्मज्ञानाख्यां संहितायां षट्चक्रादिक्रमे द्विपानद्विदलाख्यस्य वर्णनं नवमः परिच्छेदः ॥

विषयः। महादेवं प्रति देव्या ब्रह्मस्वरूपादिकथनम्। ब्रह्मणो योगगम्यत्वकथनम्। तथादौ श्रीदेव्यैव योगाधिकारकथनप्रसङ्गेन व्याधिनाशनोपायकथनम्। क्षुधानाशनोपायकथनम्। स्वप्नाहारीकरणोपायकथनम्। मूत्रपुरीषनाशनोपायकथनम्। शुक्रस्तम्भनोपायकथनम्। आलस्यनाशनोपायकथनम्। निद्रानाशनोपायकथनम्। इन्द्रियनिग्रहोपायकथनम्। मन्त्रसिद्धिकथनम्। इष्टविद्यानां मन्त्रादिकथनञ्च। अथ पुरश्चरणविधिः। भक्ष्याभक्ष्यकथनम्। आसनादिकथनम्। जपमालानिरूपणम्। जपसंख्यायां निषिद्धद्रव्यकथनम्। वर्णमालाकथनम्। विविधयोगनिरूपणम्। चक्राचमाहात्म्यादिकथनम्। योगिमाहात्म्यादिकथनम्। शरीरस्थचक्रादिनिरूपणम्। षट्चक्रदेवतानां ध्यानपूजादिविधिः। षट्चक्रवर्णनञ्च ।

✢ **No. 302. योगावली.** Substance, country-made paper, 12 × 3 inches. Folia, 19. Lines, 11 on a page. Extent, 836 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1644. Place of deposit, Brāmhaṇamaṇḍalī, *viâ* Bārāsāt, Paṇḍita Rāmanārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. (खण्डितत्वात् प्रारम्भवाक्यं नास्ति तेन द्वितीयपत्रस्य प्रारम्भवाक्यं लिखितम्।)

इष्टे निशातले दृष्ट्वा मधुना रक्तचन्दनम् ।

नेत्रयो रञ्जयेद्यस्तु तिमिरं हन्ति लेखितम् ॥

वटबीजं समानीय मधुना चापि सेवितम् ।
समे शिलातले घृष्ट्वा चक्षुषोरञ्जनात्तथा ।
पिप्पलाबीजमानीय मरीचं तत्र योजयेत् ॥ इत्यादि ।

End. मोदकं चरितालेन संयुक्तं काकजिह्वया
चूर्णयित्वा यस्याः शिरसि दीयते सा वशीभवति ।
अपामार्गं शम्बूकस्य तिन्तिडीदलकस्तुकम् ।
इत्थं कृत्वा लोचविडं शोषयित्वा समं नयेत् ॥
यवक्षारं टङ्कणञ्च समभागं तथैव च ।
रसनायां स्थापयित्वा जलेन सहितं पिबेत् ॥
यत्किञ्चिदौदरं रोगमामजन्यं हरेत् क्षणात् ।
चक्षुपित्तं नाशयति शीतगुल्मादिकं तथा ॥

Colophon. इति शिवदुर्गासंवादे योगावली समाप्ता ॥ • ॥
श्रुतिश्रुतीतीन्दुमिते शकाब्दे
मत्वा महेशं द्विजरामरामः ।
रवौ धनुःस्थे शुभशुक्लपक्षे
तिथौ चतुर्थ्यां व्यलिखत् सपुस्तम् ॥ • ॥
इयं योगावली प्राप्ता ग्रामे कठकसंज्ञके ।
श्रीजगन्नाथमालोक्य ग्रामममन्दिरे सुराधिपम् ॥ ॐ

विषयः । चक्षूरोगादिचिकित्सा । मुखरोगादिचिकित्सा । शूलचिकित्सा । दन्तगलरोगादिचिकित्सा । कासगुल्मोदररोगादिचिकित्सा । यक्ष्मवातरोगादिचिकित्सा । वन्ध्याया गर्भधारणोपायकथनम् । भगरोगचिकित्सा । अतिसाररोगादिचिकित्सा । शीतदद्रुरोगादिचिकित्सा । कुष्ठरोगादिचिकित्सा । निर्गुण्डीकल्पनिरूपणम् । गन्धकभृङ्गराजादिकल्पनिरूपणम् । स्त्रभनवशीकरणादि च ।

No. 303. योगावलीतन्त्रम्. Substance, country-made paper, 8 × 3 inches. Folia, 18. Lines, 8 on a page. Extent, 297 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭhālpāḍā, Post Office Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ श्रीराधाकृष्ण ॥

श्रीमहादेव उवाच ।

एकीभूतं यथाकाशं शरीरं जायते तथा ।

पञ्च सप्तदशं चाङ्गं प्रमाणं द्वादशाङ्गुलम् ॥

तस्य मध्ये शवे वायौ तदा गर्भः प्रजायते ।

वामचक्रे भवेन्नारी दक्षिणे पुरुषोत्तमः ॥

वामावर्तेच मचक्रं द्विचक्रे दक्षिणावर्तिः ।

एकीभवेद्यदा कामं तदा क्लीवः प्रजायते ॥

कर्मणा दैवयोगेन जन्तुर्देहं प्रपद्यते ।

स्त्रियः प्रविष्ट उदरं पुंसोरेतकृताश्रयः ॥

कललं त्रिरात्रेण पञ्चरात्रेण बुद्बुदम् ।

शोणितं दशरात्रेण मांसपिण्डं चतुर्दशे ॥ इत्यादि ।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । स्त्रीपुंनपुंसकादिजन्मकारणनिरूपणम् । शरीरादीनां शोणितमांसास्थ्याद्युत्पत्ति-कालनिरूपणम् । देहस्थवाय्वादिनिरूपणम् । नाड्यादिनिरूपणम् । नाड्यादिस्थितिनिरूपणम् । वायुनाड्यादिरोधादिना चिन्तनोपायनिरूपणञ्च ।

No. 304. **योगितन्त्रम्** . Substance, country-made paper, 13 × 3 inches. Folia, 22. Lines, 8 on a page. Extent, 473 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Mājhapāḍā, Bābu Rāsavihārī Rāya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ।

कैलासशिखरारूढं देवदेवं जगद्गुरुम् ।

सदा नतमुखी दुर्गा पप्रच्छ नगनन्दिनी ॥

चतुःषष्टीनि तन्त्राणि कृतानि भवता प्रभो ।

तेषां मध्ये प्रधानानि वद मे करुणानिधे ॥

श्रीशिव उवाच ।

शृणु पार्व्वति चार्व्वङ्गि अतिगुह्यतमं प्रिये ।

कोटिवारं प्रयत्नाच्च तथापि श्रोतुमिच्छसि ॥

जीवां स्वभावाचार्य्येपि प्रयत्ना परिरक्षति ।
गोपनीयं प्रयत्नेन न प्रकाश्यं कदाचन ॥
मन्त्रपीठं यन्त्रपीठं योनिपीठञ्च पार्व्वति ।
योनिपीठं प्रधानं हि तव स्नेहात् प्रकाश्यते ॥
हरिहरादिदेवाश्च सृष्टिस्थित्यन्तकारकाः ।
सर्व्वे योनिसमुद्भूताः शृणुष्व नगनन्दिनि ॥
शक्तिमन्त्रमुपास्यैव यदि योनिं न पूजयेत् ।
तेषां दीक्षा च मन्त्रश्च नरकायोपपद्यते ॥
अहं मृत्युञ्जयो नाम तव योनिप्रसादतः ।
तव योनिं महादेवि भावयाम्यहर्निशम् ॥
पूजयामि सदा दुर्गे हृत्पद्मे चैव सुन्दरि ।
दिव्यभावो वीरभावो यस्य चित्ते विराजते ॥
अनायासेन देवेशि मुक्तिस्तस्य करे स्थिता ।
शक्तिमन्त्रं पुरस्कृत्य यो वै योनिं प्रपूजयेत् ॥
स धन्यः स कविर्धीमान् × × पि च सुरासुरैः । इत्यादि ।

End. स्वयम्भूपुष्पैः पूजयित्वा ध्यात्वा चैव दिगम्बरीम् ।
जप्त्वा मुक्तं श्मशाने च मनूनां मरणं भवेत् ॥
काशीकल्पमिदं प्रोक्तं गोपयेन्मातृजारवत् ।
गोपने सर्व्वसिद्धिः स्यात् प्रकाशान्मरणं भवेत् ॥

Colophon. इति योनितन्त्रे हरपार्व्वतीसंवादे सप्तमः पटलः ॥

विषयः । अत्र प्रथमं योनिपूजाप्राशस्त्यादिकथनम् । ततः पूज्यापूज्ययोनिकथनम् । अक्षताया योनेः पूजने दोषादिकथनम् । पञ्चतत्त्वविधिः । कौलानामुत्तमादिभेदकथनम् । योनौ महाविद्योपासनाविधिः । तत्त्वेन तिलकविधिः । तत्त्वेन पूजाविधिः । वीरसाधनविधिः । यादवोपासनाविधिः । अन्तर्य्यागविधिः । मन्त्रराजविधिः । कालीप्रीतिजननोपचारादिकथनम् । वीरपुरश्चरणविधिः । पञ्चतत्त्वशोधनादिविधिः । पूजास्थानादिनिरूपणम् । साधनविधिश्च ।

No. 305. रत्नकोषविचारः. By रत्नेश्वरन्यायालङ्कारः. Substance, country-made paper, 16½ × 3 inches. Folia, 32. Lines, 8 on a page. Extent, 1,456 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Sātbheyepāḍā, *viâ* Vaidyerbāzār, District Ḍhākā, Paṇḍita Tārākānta Vācaspati. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । परोक्षज्ञानं निश्चयात्मकमेवेति सिद्धान्तः । रत्नकोषकारस्तु सत्प्रतिपक्षसम्बलनदशायां संशयात्मिकानुमितिं स्वीकरोति तत्र संशयस्य विशेषदर्शनादिजन्यतावच्छेदकतया कथं तत्र संशय उत्पद्यते इति नाशङ्कनीयं संशयत्वस्य जन्यतावच्छेदकत्वेऽपि एकधर्मिकविरुद्धोभयव्याप्यवत्ताज्ञानदशायामर्थवशादेकधर्मिकविरुद्धोभयधर्मप्रकारकज्ञानरूपसंशयत्वावच्छिन्नोत्पत्तेरावश्यकत्वात् । अतएव सामग्रीसमाजादेव सर्वत्र संशयोत्पत्तिनिर्वाहात् विरुद्धधर्मप्रकारकज्ञानत्वादिरूपसंशयत्वं न कस्यापि जन्यतावच्छेदकमिति नव्याः । न चैकधर्मिकविरुद्धोभयव्याप्यवत्तानिर्णयदशायामेकधर्मिकत्वाद्यविरुद्धोभयधर्मप्रकारकानुमित्युत्पत्तावपि तत्र प्रयोजकविरहेण विरोधाभासकस्याकल्पनात् तादृशानुमितिविरोधावगाहित्वं न सम्भवतीति कथं तस्याः संशयत्वं विरोधविषयकज्ञानस्यैव तथात्वादिति वाच्यं । वह्न्यभावविषयकत्वाहित्वा व्यापकत्वावगाहिपरामर्शस्य तेनैव रूपेण वह्न्याद्यनुमित्युत्पादकतया तादृशपरामर्शकालीनविरुद्धोभयप्रकारकानुमितौ तत्र एव विरोधभानसम्भवात् एककोटिव्याप्यवत्तानिर्णयस्यापरकोट्यनुमितिप्रतिबन्धकत्वात् कथमुभयव्याप्यवत्ताज्ञानकालेऽनुमितिरिति तु नाशङ्कनीयं तादृशप्रतिबध्यप्रतिबन्धकभावे मानाभावात् ॥ इत्यादि ।

End. अथ प्रतिबन्धकताकल्पनाधिक्यविरहेऽपि परामर्शादिघटितानुमित्युत्पादप्रयोजकसामग्रीद्वयसत्त्वे विरोधिकोट्यनुमितिसामग्र्यभावनिवेशे प्रयोजनाभावादुक्तसंशयानुपपत्तिर्दुर्वारेति तु नाशङ्कनीयं स्वपरकोट्यनुमितिसामग्र्यभावस्य सामग्रीद्वयनिवेशे उपदर्शितनानाविधशाब्दादिसामग्र्यभावनिवेशप्रसङ्गापेक्षया लाघवेनापरकोट्यनुमितिसामग्र्यभावस्यैव निवेशयितुमुचितत्वमिति न किञ्चिदप्यनुमितेः संशयत्वापत्तिरिति कृतमतिविस्तरेण ॥

Colophon. इति श्रीरत्नेश्वरन्यायालङ्कारस्य रत्नकोषविचारः ॥

विषयः । निश्चयात्मकस्य परोक्षज्ञानस्य सत्प्रतिपक्षसम्बलनदशायां संशयात्मिकानुमितिस्वीकाररूपस्य रत्नकोषकारमतस्य च सम्यग्विचारणम् । तत्र संशयस्य लक्षणकथनम् । चक्षुरादिगोचराणां लक्षणकथनम् । अनुमितेर्लक्षणकथनम् । प्रत्यक्षस्य लक्षणकथनम् । अथ विशेष्यविशेषणविचारः । अवच्छेदकविचारः । जातिविचारः । सामग्रीविचारः । विरुद्धधर्मविचारश्चेति ।

No. 306. रत्नमाला. Substance, country-made paper, 13×3 inches. Folia, 8. Lines, 8 on a page. Extent, 176 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1696. Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Bharākor, Bābu Dvārakānātha Dāsa Vaidya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै।

मूर्धन्याब्जे निषण्णं गुणिगणकरणं मुक्तवर्णं द्विनेत्रम्
वामोर्वाङ्घ्रीनकान्तं सकलभयहरं कल्पवृक्षस्वरूपम् ।
ध्यानस्थं ध्यानगम्यं दुरितचयमहाध्वान्तविध्वंसदीपं
दिव्यज्ञानप्रदीपं स्मितशुभमुखं श्रीगुरुं संस्मरामि ॥
के कक्षे कर्णिकायां कमलवरमुखीं कामकञ्जायताक्षीं
कान्तं कञ्जं दधानामभयवरां रत्नवर्णां त्रिनेत्राम् ।
कान्ताहङ्कारयुक्तां त्रिभुवनजननीं कामसञ्जीवसंस्थां
कान्तां कान्ताङ्गकञ्जां सुकलितकरणां नायकान्तां स्मरामि ॥ इत्यादि ।

End. कस्तां स्तोतुं समर्थस्त्रिजगति वरदां पुण्यवान् सत्यवर्णां
नाहं विद्याविनोदी गुणमपि सुतरां वाग्मवान् पापयुक्तः ।
मय्येतद्देवि दीने मयि कुरु करुणालेशमम्ब प्रसन्ने
दीनत्वं नैव सिन्धुर्व्रजति जलजवत्यामतः क्वापि काले ॥
स्तोत्रमेतत् पठेद् यो गुरुपदकमलध्यानयुक्तान्तरात्मा
नत्वा तस्य कदाचित् कुलजनभयमाधारसम्भाविकत्वः ।
कीर्त्तिं कान्तिञ्च लक्ष्मीं रिपुकुलविजयं दिव्यकान्ताञ्च पुत्रान्
दीर्घायुष्यञ्च धर्म्मं धनमपि विपुलं मुक्तिमन्ते समेति ॥

Colophon. इति रत्नमालाख्यन्वरत्नस्तोत्रं समाप्तम् ॥ शकाब्दाः १६९६ ।

विषयः । स्तुतिव्याजेन भगवत्या रूपगुणमाहात्म्यादिवर्णनम् ।

No. 307. रसकल्पसारतत्त्वम्. By वृन्दावनदासः. Substance, country-made paper, 13×5 inches. Folia, 6. Lines, 9 on a page. Extent, 135 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭhālpāḍā *viá* Naihāṭi, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Verse. Incorrect.

Beginning. श्रीश्रीराधाकृष्णः ।

नित्यानन्दावधूताय नमस्ते आत्मचीपते ।
नमः कृष्णस्वरूपाय नमस्तेऽनङ्गमञ्जरि ॥

नमस्ते भक्तपादाब्जौ नमो भक्तिश्च प्रेमदाम् ।
गुरुं जगद्गुरुञ्चैव नमः परात्परेश्वरम् ॥ (?)
या सर्व्वार्थकाममोक्षनिस्पृहा चपला श्रीकृष्णकुतूहलोदका । तेन तामपि
वन्दे मनसा मुदा निर्भया नियताञ्चिताम् ॥ वन्दे श्रीगुरुपादयुगं वै
मुदा यत्पादाम्बुजादस्मात् कृष्णो रति नित्यं वर्द्धते । यस्य सतृष्णानुग्रहार्थाय
भवेत् प्रसन्नता गुरोः । इत्यादि ।

End. त्रैलोक्ये पृथिवी धन्या यत्र कृष्णः पुनः पुनः ।
लीलया स्वयमानन्दी स्वेच्छामयः स्वयं प्रभुः ॥

Colophon. इति सर्व्वशास्त्रसारमाहात्म्य श्रीनित्यानन्दतत्त्वं यथोक्तम् । श्रीप्रबोधानन्द-
प्रश्नोत्तर-श्रीवृन्दावनदास-श्रीमत्‌रसकल्पसारतत्त्वे षट्प्रकरणम् ॥ ० ॥

विषयः । वृन्दावनमाहात्म्यादिनिरूपणम् । लीलावर्णनमुखेन राधाकृष्णादीनां माहा-
त्म्यादिनिरूपणञ्च ।

✓ **No. 308.** रसरत्नाकरः. By नित्यनाथः. Substance, country-made paper, 19×4 inches. Folia, 29. Lines, 6 on page. Extent, 830 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Kāṭihālī, Paṇḍita Viçvanātha Tarkabhūṣaṇa. Appearance, tolerable. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै । अथ रत्नाकरस्य मन्त्रखण्डो लिख्यते । सर्व्वजनस्य
वश्यमाह ।
एकचित्तस्थितो मन्त्री मन्त्रं जप्त्वायुतद्वयम् ।
ततः क्षोभयते लोकान् दर्शनादेव साधकः ॥
भूतारवटवृक्षस्य जलेन सह वर्त्तयेत् ।
विघ्नरुद्रा संयुतं मन्त्रं तिलके लोकवश्यकृत् ॥ इत्यादि ।

End. भल्लूकव्याघ्रमहिषचासज्जप्रविलोचनैः ।
श्रीतामगयुतैश्चापि द्विचावद्दर्शते निशि ।
ॐ नमो रुद्राय ज्योतिषां शिवाय यतवेत् यत्ते वीजम् ॥ ० ॥

Colophon. इति श्रीपार्व्वतीपुत्र-नित्यनाथसिद्धविरचिते रसरत्नाकरे मन्त्रखण्डः समाप्तः ।

विषयः । सकलवशीकरणमन्त्रौषधादिनिरूपणम् ।

✝ **No. 309.** रससारः. By गोविन्दाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 10 × 5 inches. Folia, 74. Lines, 8 on a page. Extent, 1,217 çlokas. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, Ḍhākā, Ramnā's Kālīmaṭha. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning.

गणेशं प्रणिपत्यादौ शिवञ्च शिवया सह ।
गुरुभैरवसिद्धेभ्यो योगिनीगणमण्डलम् ॥
प्रणम्य शिरसा नित्यं भक्त्या तत्पादपङ्कजम् ।
हरिं ध्यात्वा परं देवं रसेन्द्रं शिवमव्ययम् ॥
आलोक्य सर्व्वशास्त्राणि अनुभूय यथाश्रितम् ।
सारात् सारं समुद्धृत्य संक्षेपादर्थगौरवम् ॥
रससारं प्रवक्ष्यामि नानासिद्धैश्च भाषितम् ।
साधकानां हितार्थाय लोकानामनुकम्पया ॥
मलक्षीणो यदा सूतः पितामहसमो भवेत् ।
स बद्धो विष्णुः × साक्षात् रञ्जितः शिव उच्यते ॥
सारितो मारितश्चैव स एव जगदीश्वरः । इत्यादि ।

End.

लभयत्यङ्गसंघातं कामोन्मादनकारकः ।
पुनर्नववपुः कुर्य्यात् साधको नात्र संशयः ॥
अतिवेगो भवेत् कामी महाबलपराक्रमः ।
क्षुद्बोधो जायते सद्यो × ×र्थं जापयेद्गुणम् ॥
अनया जनयेत् काममत्यर्थञ्च सुखं भवेत् ।
अत्यर्थं लभते पुष्टिं बलवानिर्न जायते ॥
इति सिद्धगुटिका ॥

Colophon. इति श्रीमद्गोविन्दाचार्य्यविरचितो रससारः समाप्तः ॥

विषय: । पारदविधिः । तच्चबद्धादिपारदगुणकथनम् । तत्पूजाविधिः । तदधिकारि कथनम् । रसकर्म्मकरणे द्रव्यसङ्ग्रहविधिः । रससंस्कारादिविधिः । रसशोधनादिविधिः । उप-रसशोधनविधिः । रसदोषमुक्तिविधिः । रसस्यस्थिरीकरणविधिः । विड्पाकविशोधनमार-णादिविधिः । रत्नलक्षणादिकथनम् । रत्नद्रावणभेदनादिविधिः । वीजपाकादिविधिः । महारसजारणादिविधिः । शतवेधादिक्रमकथनम् । उपरसवज्राभ्रम-मारण-पेषण-लक्षणादि-विधिः । रत्नप्रयोगादिविधिः । कल्कादिविधिः । मणिमूषादिविधिः । रसगुटिकाविधिः ।

तत्र नवःसाधनविधिः । चतुःषष्ट्यङ्गादिविधिः । सर्व्वथाविधिनिषेधविधिः । चातुर्मास्य-प्रयोगादिश्च । इति शम् ।

No. 310. रागानुगाविवृतिः. Substance, country-made paper, 12×5 inches. Folia, 22. Lines, 8 on a page. Extent, 572 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1719. Place of deposit, District Vãkuḍā, Viṣṇupura, Kādākuli, Paṇḍita Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. ॐ श्रीश्रीगुरवे नमः । श्रीश्रीचैतन्यचन्द्राय नमः ।

आददानः तृणं दन्तैरिदं याचे पुनः पुनः ।
श्रीमद्रूपपदाम्भोजधूलिर्भूयां भवे भवे ॥
अथ साधनचतुष्टये प्रथमं मुख्यसाधनविवृतिः ।
इष्टे स्वारसिकी रागः परमाविष्टता भवेत् ।
तन्मयी या भवेद्भक्तिः सात्र रागात्मिकोच्यते ॥

अत्राविष्टता रागकार्य्यरूपा तस्यास्तत्स्वरूपलक्षणेनानुवादनम् चेष्टितप्रदर्शनाय । ननु रागानुगायां चेष्टितप्रदर्शनापेक्षया । सा तु तस्यां कायिकी वाचिकीति इत्यङ्गीकाराय । स तु सर्व्वथा व्रजलोकानुसाराय स श्रीव्रजेन्द्रनन्दनप्राप्तये अन्यथा न स्यात् । अत आविष्टता त्रिधा मनोगता रागगता कायगतेति । अत्र मनोगता स्मरणादिरूपा । अतो रागानुगायां तदनुसारिणो साधक-रूपेण सिद्धरूपेण च सेवा प्रत्येकं त्रिधा मानसी वाचिकी कायिकीति ।

रागानुगालक्षणम् ।
विराजन्तीमभिव्यक्तां व्रजवासिजनादिषु ।
रागात्मिकामनुसृता या सा रागानुगोच्यते ॥ इति ।

रागात्मिका द्विधा । सम्बन्धरूपा कामरूपेति । अथ सम्बन्धरूपालक्षणम् । सम्बन्धरूपा गोविन्दे पितृत्वाद्यभिमानितेति । पितृत्वाद्यभिमानिता पितृत्वा-द्यभिमानकार्य्यरूपा । स्वारसिकी परमा मनोवाक्कायाविष्टता । इत्यादि ।

End. पूर्व्वमारोपस्फूर्त्तिभ्यां द्विविधस्य विचारतः ।
लोभस्य साधुसङ्गस्य सद्भावाद्भजनेऽपि हि ॥
तयोर्द्दशाया अवस्थायाः स्थायित्वं नहि रचितम् ।
सिद्धरूपस्य सम्भूतिः केवलान्तर्द्दशां विना ॥

सानुमेया विना तानु केवलो न हि सज्जनेत् ।
मजलोकानुसाराभ्यां विना रूपरूपां कुतः ॥
प्रतिलोमेन विज्ञेयः प्रयोगोऽत्र मनीषिभिः ।
इमाचतुष्टयं यस्या भावादिफलमुच्यते ॥
रामानुमाविहृतेखहिमा सैषा प्रयोजिका ।
शिवात्मकचमाद्दौ यत् ब्रह्मैश्वर्यं प्रकाशते ॥
मजेन्दुरतिमूलं तत्प्रमानं भक्तौ मनुत्थितम् ।
रसो द्विधा प्राकृतश्चाप्राकृतश्चेति तत्र हि ॥
प्राकृते मत्स्यमलादि × देवरतिमूलका ।
अप्राकृते देवरतिर्मत्स्यमलादिमूलका ॥०॥

Colophon. इति रामानुमाविहृतिः समाप्ता ॥
समञ्जसा देवरतिसमाधानकरैर्जनैः ।
समाधेया देवरति द्वितीयादिद्रमाश्रये ॥*॥
शाके रन्ध्रेन्दुमहिसु...मासे च तापे तथा इन्दुसुतवासरे द्वितीयायाञ्च
शुक्लायां रात्रौ च इष्टहृदे रामानुमाविहृतिरियं सम्पूर्णा । मित इति
१०१९ लिखितं रामानुमादिपुस्तकम् ॥ * ॥

विषयः। राधाकृष्णयोः रामानुमादिलक्षणनिरूपणमुखेन तद्व्याख्यानादिः ।

No. 311. राघवपाण्डवीयकाव्यटीका. By रामचन्द्रन्यायालङ्कारः. Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 105. Lines, 8 on a page. Extent, 2,730 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Ḍhākā, Bābu Bhagavāncandra Kavirāja. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
विपश्चिताश्चिञ्चितरम्यकीर्त्ति
वामाङ्गिनामं ++ देवलुम् ।
नमामि भूयः प्रणतेन मूर्द्ध्ना
भीमानुजं सावरजं सदारम् ॥
प्रणम्य नारायणमादिदेवं
श्रीरामचन्द्रो द्विज एष धीरः ।

मनोज्ञरामायणभारताख्य-
काव्यस्य टीकां कुरुते सुयत्नात् ॥
ग्रन्थारम्भे वक्तृतरविघ्नविनाशकानेकदेवतानतिरूपं मङ्गलं कविनावश्यं कर्त्तव्यं तत् शिक्षयितुमाह स्वाधिष्ठानेत्यादि । तथाच हरिकर्त्तृत्वेन प्रख्यापनेवादौ नमस्कुरुते प्रभवे नमः हरिकर्त्रे नमः इत्यर्थः । एतेन च सर्व्वेषां हरि-कर्त्तृत्वेन तदन्तःपातितया एतद्ग्रन्थस्य सुतरामेव हरिकर्त्तृकर्त्तृत्वमुपपन्नम् । किम्भूताय स्वाधीति । स आत्मा ईश्वरः विष्णुः तच अधिष्ठानं स्थिति-र्यस्य । इत्यादि ।

End. पक्षे वीररसपक्षीः यस्य पञ्चात्मजः आश्रयं यत्नं प्रतापमिव राजा नरदेवपुत्रं युधिष्ठिरं सेवते स्म । अथ दृष्टान्तः शृङ्गाररसपक्षीः यथा कामदेवं सेवते । तद्वत् । शुभमस्तु ॥

Colophon. इति रामचन्द्रन्यायालङ्कारभट्टाचार्य्यकृतायां राघवपाण्डवीयटीकायां ग्रीष्म-निरूपणो नाम एकादशः सर्गः ।

विषयः । कविराजकृत-राघवपाण्डवीयकाव्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 312. राजादिवृत्तिः. Substance, country-made paper, 14 x 2 inches. Folia, 5. Lines, 9 on a page. Extent, 169 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Āṭpāḍā, Paṇḍita Prasannacandra Vidyāratna. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
नत्वा हरपदद्वन्द्वं बालानामाशुबोधनम् ।
राजादिगणसूत्राणां व्याख्यानं क्रियते मया ॥
राजन्सखःश्वि । तत्पुरुषसमासे एते राजादयो भवन्ति । देवानां राजा देवराजः । परमश्च तद्ब्रह्मचेति परमाहः । देवानां सखा देवसखः । तत्-पुरुष इति किम् । इत्यादि ।

End. स्त्री च पुमांश्च स्त्रीपुंसौ स्त्रीपुंसाभ्याम् । ऋक् च साम च ऋक्सामे । वाक् च मनश्च वाङ्मनसे । श्वेतमन्ताहादिः

Colophon. इति समाप्तः ।

विषयः । कातन्त्रीय-राजादिगणसूत्राणां सोदाहरणं व्याख्यानम् ।

No. 313. **राधाचरितम्.** By **रामचन्द्रः.** Substance, country-made paper, 15 × $2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 9. Lines, 4 on a page. Extent, 144 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1758. Place of deposit, District Vā̆kuḍā, Viṣṇupura, Kādākuli, Paṇḍita Rāmaprasanna Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीरामः ।

काचिद्गोपी विमुग्धा मुरहरविरहैः खञ्जवेणी धरण्यां
सा सम्भ्रान्ता लुठन्ती स्म जपति सततं गच्छ गच्छेति नाथ ।
अस्मिन् कुञ्जे मनोज्ञे विश विश नयनं प्राणमाशा कदाचिद्-
विस्मर्त्तुं त्वं क्षमाद् खलतिलिपिसमुत्फुल्लवेणुं विलोक्य । इत्यादि ।

End. आजन्मेऽयं मत्कृत्या बत मितसमयं याप्य धैर्य्यं निरूढं
यावत् कृष्णागमो नो मधुनगरपथि प्राणवाता प्रतीक्षे ।
एतस्मात्त्वं प्रगच्छेत च लघु चरिता सार्द्धमेव यूयं
नो चेत् प्राणान् प्रयास्ये दिवसपतिसुतातोयमा मज्जभक्त्या ॥

Colophon. देवश्रीयुतवीरसिंहनृपतिनाह्लादितेन प्रभूणया
श्रीमद्विष्णुपुरापवासवसति-श्रीरामचन्द्रेण तु ।
श्रीराधाचरिते कृते परिपरिच्छेदो द्वितीयो महान्
श्रीमद्वैष्णवमोदको हरिकथाराधाप्रबोधाभिधः ॥ ० ॥
श्रीरामो जयति । शकाब्दाः १७५८ ।

विषयः । प्रथमपरिच्छेदे—कृष्णे मथुरां गतवति विरहविधुराया राधिकाया दूतत्वेन वेणुप्रेरणादिकम् । २ ये परिच्छेदे—राधिकाप्रबोधनम् ।

No. 314. **रामगीताटीका.** Substance, country-made paper, 14 × $2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 14. Lines, 7 on a page. Extent, 367 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Serapura, Paṇḍita Candrakānta Tarkālaṇkāra. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीरामचन्द्राय ।

श्रीकृष्णाय नमो नित्यं गुरवे बुद्धिदायिने ।
कृपया तत्त्वमाख्यातं उद्धवाय विपश्चिते ॥

पञ्चाननैर्वि पञ्चास्यैश्चतुर्भिश्चतुराननैः ।
सहस्रास्यैरश्वं शेषैरजितं किमु वर्ण्यते ।
स्वयः सफलीकर्तुं महिमा राघवस्य तु ।
आरब्धं तेन गीताया व्याख्यानं मे यथामति ॥ इत्यादि ।

End. अमुष्यं सन्तं मां हृदा मनसा यः सेवते स हि मद्रूप एवातः संसृष्टम्
मतरेणुभिः लोकचितयं पुनाति यथा रवि मंहात्मकदेशे लोकचितयं
नयति तद्वदित्यर्थः ॥ * । श्रीरस्तु मयि ।

विषयः । रामगीताया व्याख्यानम् ।

No. 315. रामचरितकाव्यम्. Substance, country-made paper, 12×8 inches. Folia, 53. Lines, 7 on a page. Extent, 1,113 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1754. Place of deposit, Tamluk, Kelomal, Bābu Amaranātha Ghoṣa. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो भगवते रामचन्द्राय ।
अथ रामोऽश्वमेधेन यष्टुं यज्ञेश्वरो हरिः ।
मनश्चक्रेऽतिधर्मात्मा नियतो राजसूयतः ॥
प्रजानां राजसूयेन प्रायशो वै क्षयो भवेत् ।
यः प्रजारक्षणायासः कथं नाम तमाचरेत् ॥
इति निश्चित्य मतिमान् भ्रातृंश्चैव पुरोधसः ।
मन्त्रिणश्च कुशलान् रामो वाक्यमथाब्रवीत् ॥ इत्यादि ।

End. केचित् पर्णपुटं नीत्वा वन्यपुष्पफलोत्करैः ।
तमसाजलजातानि प्रफुल्लकमलानि च ॥
सखीना प्रययुः केचित् कुमारांश्च कुशध्वजः ।
मुनिश्च सपरीवारो मुनींश्च सपरिच्छदान् ॥
आरयन् जानकीं वार्तां चक्रे मङ्गलपूर्विकाम् ॥ ० ॥

Colophon. इति श्रीरामचरितोत्तरकाण्डमहाकाव्ये वाल्मिकीये सीतोत्कर्षणं नाम चतुर्दशः
सर्गः ॥ ० ॥ शकाब्दाः १७५४ ।

विषयः । रामायणोत्तरकाण्डमवलम्ब्य श्रीरामचन्द्रचरितवर्णनम् ।

NOTICES

OF

SANSKRIT MSS.

SECOND SERIES

BY

MAHĀMAHOPĀDHYĀYA HARAPRASĀDA ÇĀSTRĪ, M.A.,
Honorary Joint Philological Secretary, Asiatic Society of Bengal.

PUBLISHED

UNDER ORDERS OF THE GOVERNMENT OF

BENGAL

VOLUME I, PART III.

CALCUTTA:
BAPTIST MISSION PRESS.
1900.

No. 316. **रामपूजापद्धतिः.** Substance, country-made paper, 17 × $3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 8. Lines, 7 on a page. Extent, 287 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Teliveni *viâ* Gaḍbetā, District Medinīpura, Paṇḍita Candranātha Cūḍāmaṇi. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो रामाय । अथ रामपूजापद्धतिः । ब्राह्मे मुहूर्त्ते उत्थाय सुप्त-
स्वापः रात्रिवासस्त्यक्त्वा शिरसि सहस्रदलकमलकर्णिकावस्थितं श्वेतवर्णं
द्विभुजं वराभयकरं श्वेतमाल्यानुलेपनं स्वप्रकाशरूपं स्ववामस्थितया स्वप्रकाश-
रूपया शक्त्या सहितं गुरुं विभाव्य मानसोपचारैराराध्य ऐँ इति दशधा
जप्त्वा नमस्कुर्य्यात् ॥ इत्यादि ।

End. निर्माल्यं शिरसा धार्य्यं सर्व्वाङ्गे चानुलेपनम् ।
नैवेद्यं चोपभुञ्जीत दत्त्वा तद्भक्तिशालिने ॥
पादोदकं पीत्वा नैवेद्यं किञ्चित् स्वीकृत्य अन्यद्युवायोग्याय दत्त्वा यथासुखं
विहरेत् ॥

Colophon. इति रामपूजापद्धतिः ॥

विषयः । रामपूजाविधिस्तत्प्रयोगादिश्च ।

No. 317. **रामलीलामृतम्.** By **कृष्णमोहनः.** Substance, country-made paper, 18 × $2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 46. Lines, 5 on a page. Extent, 920 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Phursāil, Paṇḍita Advaitacandra Nyāyaratna. Appearance, old. Verse. Incorrect.

Beginning. (आदितस्त्रीणि पत्राणि न सन्ति ।)
या प्राणप्रतिमा सुहृन्निरुपमा या पापपुण्ये समा
यामाश्रित्य गृहाश्रमः सुखमिहान्यत्रापि दुःखापहा ।
पुत्राद्युक्तिपदं सदुक्तिसुखदं सर्व्वत्र भद्रास्पदं
तत्पुत्रस्य धनीं रसैकसरणीं कस्तां त्यजेत् कामिनीम् ॥
नित्यं नवजनं निषेकनिपुणं तेजस्विनं शोभनं
रामा कामयते स्थितेऽपि दयितेऽप्यन्ये वदान्योद्यते ।

चाम्रा तं दूषितं त्यजत्वपि सुतं कः प्रत्ययस्तेन चेत्
त्यक्त्वा तन्तु जनं भ्रमप्रणयिनं चक्षुं दया न चलम् ॥
दुष्प्रेक्षे दहने चिताधिशयने मित्राम्बयोद्दीपने
पुत्राद्यजरं वपुः प्रियतरं प्रेमृणा प्रिया कातरम् ।
++ यातुपतिं सधर्म्मविरतिं निःशेषपापस्थितिं
सञ्चारयते कुशानि ++ ते कर्त्तां त्यजेत् लाघवे ॥ इत्यादि ।

End.

दुर्ज्ञेयं चरितं सुरैरपि तु यत् तस्या + शेषो मया
तद्दो++मतीव यत्नकलितो रामेति मे शासनम् ।
ग्रामाग्नौ प्रियतातिव ++++ छलाच भक्त्याम्बुधौ
नो चे+श्चिप घोरजन्मजलधेः पारे जगन्नायक ॥
येनाकारि गुरुर्द्विजात्सुतरमावाचीपिचाकीश्वरी
मन्त्रा मञ्जुलतात्मजा चरिचराद्विश्वाद्रिकाणां परा ।
रथ्या तत्स्तुतिमालिकानिविमले ++++
नानातन्त्रसमूहसङ्कुचचयः सत्प्रीतये तद्वयधा ॥
मन्त्राह्वानविधानपूजनपुरश्चर्य्यादि यचेरितं
तद्रम्यामलचन्द्रिकाख्य इतरत्रानन्दसिन्ध्वाकयः ।
यच्चोक्ताप्युपचारभक्तियजना ++ क्रिया प्रायशो-
ऽहत्यानमितोऽब्दाङ्कदुरितं पौर्व्वेन्तु यचेरितम् ॥
ध्यानावल्यभिधोऽपरः सुमनसां ध्यानं यतो भावितं
नानाकोशककाव्यचिवरचितं श्रीरामलीलाव्दतम् ।
काव्यं नव्यमिदं कृतश्च कविना तेनैव किञ्चित् तत-
स्छन्दः प्राकृतपारसीकसुमनोवाणीविमिश्रैः पृथक् ॥
सीतारामानुजतनुजमह्याकृतं सीधकम्बं
सर्व्वानन्दाश्रममुपनयेत् सौमनस्यञ्च पावम् ।
मन्त्रग्रामं फलममृतकं सत्पदे चेदहो
स्वान्ते सन्तः कलयत चिरं सावधानं तदेतत् ॥

Colophon.

तारा सा जननी सुघोरजठरा+तीव दुर्मापदो
मुक्त्वा रामसखी तु यत्करुणया सर्व्वं समुन्मीलितम् ।
तत्प्रीतीचितलब्धमोदवकृते श्रीरामलीलाव्दवे
काव्ये भव्यजनैकमोदजनके सर्गोऽगमत् सप्तमः ॥

विषयः। विश्वामित्रपुरस्कृतस्य रामस्य अहल्याशापविमोचनादिरावणवधान्तं यावच्चरित्रवर्णनम्। तत्र चतुर्थे सर्गे चित्रकाव्यप्रदर्शनव्याजेन विविधबन्धकथनम्। यथा,— खड्गबन्धः। पद्मबन्धः। सोपानबन्धः। गोमूत्रबन्धः। चक्रबन्धः। कुलालचक्रबन्धः। पत्तिबन्धः। धनुर्बन्धः। दुर्गबन्धः। सुदर्शनचक्रबन्धः। मुरजबन्धः। नागपाशबन्धः। वारणबन्धश्चेति।

No. 318. रामार्चनचन्द्रिका. By **आनन्दवनः.** Substance, country-made paper, 14 × 3 inches. Folia, 102. Lines, 7 on a page. Extent, 2,499 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vẫkuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. नमः श्रीरामचन्द्राय।

तर्त्तुं संसृतिवारिधिं निजमतां नौर्नाम यस्य प्रभो-
र्येनेदं सकलं विभाति सततं जातं स्थितं संहृतम्।
यस्मिन्नो निगमा भवन्ति न मनो मानं नराधीश्वरे
तं वन्दे सहजप्रकाशममलं श्रीरामचन्द्रं परम्॥
विश्वव्यापितनोः प्रभा रघुपतेर्मूर्त्तिरमूर्त्तिस्तयो-
र्वाक्यार्थप्रतिपादनैकचतुरः शान्त्यादिशीलः शुचिः।
चञ्चाताम्भ+वारचैकतरचिर्विंशानचिन्तामणि-
र्नित्यानन्दपदैकभूर्विजयते श्रीमान्मुकुन्दो मुनिः॥
वेदान्तवाक्यार्थरविर्विराजते
यस्मिन् गताः काममदादयो न हि।
बुधाः सदानन्दपदं प्रपेदिरे
वन्दे मुकुन्दाश्रमं गुरुं परम्॥
पूर्व्वश्चोत्तरतापनीयमखिलं कल्पं वनं भाषते
ब्रह्मागस्त्यशिवप्रसिद्धनामसहिताः कल्पास्तथा संस्थिताः।
शास्त्रं मन्त्रमयं मया कुवलयं त्वालोक्य गीतादिकं
श्रीरामार्चनचन्द्रिका कलिमलप्रध्वंसिका प्रोच्यते॥
तन्त्रद्ग्रन्थमतैर्नानावाक्यैरेव च संस्कृतैः।
सौकर्य्यार्थं क्रमः सम्यक् संक्षेपेण प्रतन्यते।
उच्यते प्रथमं तत्र लक्षणं गुरुशिष्ययोः॥ इत्यादि।

End. कोऽप्यनुपममनुचिर्वचमपि प्रेमाद्भुतं साम्प्रतं
संसारदावानलतापशान्त्यै × × श्रीरामार्चनचन्द्रिकेयम् ।
स्यात् संचितामार्गमुपायमन्त्रवीदिविभिर्मन्दितबोधयत् ॥ (?)
पटलैः पञ्चभिः प्रोक्ता श्रीरामार्चनचन्द्रिका ।
आनन्दवननाम्ना हि यतिना चरितुहये ॥ ० ॥

Colophon. इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्य्य-श्रीमन्मुकुन्दवनश्रीचरणशिष्यानन्दवन-विरचितायां रामार्चनचन्द्रिकायां पञ्चमः पटलः ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

विषयः । गुरुशिष्यलक्षणादिनिरूपणम् । मन्त्रप्रबोधकालादिनिरूपणम् । राशिमुद्रादिनिरूपणम् । मन्त्रसंस्कारादिः । रामसीताध्यानादिः । बीजाद्यर्थनिरूपणम् । आसनचक्रादिशुद्धिनिरूपणम् । होमविध्यादिः । दीक्षाप्रकरणादिः । तिलकधारणविध्यादिः । द्वितीयदिनभागकृत्यविधिः । शुद्धिचतुष्टयादिः । भूतशुद्ध्यादिः । न्यासादिनिरूपणम् । प्रथमे द्वितीये च पटले एते विषयाः सन्ति । ३ यपटले ध्यानपूजाप्रयोगादिः । तीर्थधारणादिश्च । ४ थंपटले षडङ्गभागकर्णादिः । पुरश्चरणादिः । सर्व्वयन्त्रसाधारणक्रमादिश्च । ५ मपटले रामनवमीमाहात्म्यादिनिरूपणमुखेन पूजादिनिरूपणमिति ।

No. 319. रावणचेटकम् . Substance, country paper. Folia, 5. Lines, 8 on a page. Extent, 115 çlokas. Character, Nāgara. Place of deposit, Gobardhanasarāi, Benares, Paṇḍita Vindhyeçvariprasāda Dube. Appearance, fresh. Generally correct.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ रावणचेटकस्य सर्व्वोपकारमन्त्रचेटकानां इत्वाराधनेन सिध्यति । अथ मन्त्रः ॐ ह्रीं क्लीं श्रुं चां चीं चूं चें चौं चः ॐ नमो भगवते दशकण्ठाय दशशीर्षाय दशाननविंशतिनेत्रधराय एकादशजिह्वाहादशग्रीव-नवनासा-विंशत्योष्ठाय विंशतिपाणिने विंशतिभुजाभूषिताय नागयज्ञोपवीताय नमः सर्व्वविद्याविशारदाय । इत्यादि ।

End. अथार्जुनचेटकं ॐ श्रों श्रीं श्रीं श्रीं श्रीकार्तवीर्य्यार्जुन-सहस्रकरसंस्थित-सहस्रायुधधर-सहस्ररश्मिधर—सहस्रमूर्तिधर—सहस्रकवचधर—सहस्र—चक्रधर—दण्ड-पाश—गदा-शक्ति—वज्राङ्कुश-शूल-मुद्गर-भुशुण्डि-तोमर-कुठाराङ्कुश-चक्र-करवाल-परिघचक्र-रासभिवाणधर सर्व्वदुष्टचौरान् नाशय नाशय

सर्व्वलोकान् पालय पालय ॐ ह्रीं चरचारे ह्रं फट् स्वाहा परस्य बाध राङ्कं सम्टस्थाप्यात्मनो परि परितोषमोक्षमार्गेण रक्षा च इत्यक्षरं जपेत् ।

Colophon. इत्यागमोक्तकुम्भकर्णचेटकानां रावणोक्तं चयोदशचेटकं समाप्तिमगात् । श्रीश्रिवशक्तिशङ्करो जयति जय शङ्कर जय शङ्कर जय शङ्कर जय शङ्कर जय शङ्कर ।

विषयः । रावणचेटकम् । रक्षकचेटकम् । अग्निचेटकम् । विद्यावसुचेटकम् । घोणाचेटकम् । कुम्भकर्णचेटकम् । वाचाटचेटकम् । विघ्नचेटकम् । रक्तकम्बलचेटकम् । क्षोभचेटकम् । श्यामरचेटकम् । निशाचरचेटकम् । घुघुकचेटकम् । रूपयचेटकम् । प्रेरकचेटकम् । भयचेटकम् । चर्व्वुलचेटकञ्च ।

No. 320. हरिविनिश्चयटीका (वैद्यमनोरमा) By रामकृष्णभट्टः. Substance, palm-leaf, 18 × 1 inches. Folia, 241. Lines, 4 on a page. Extent, 5,061 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1685. Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Vāsirā, Bābu Bhagavāncandra Kavirāja. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. नमो गणेशाय ।

लोकेशं व्यक्तमव्यक्तं निर्गुणं त्रिगुणात्मकम् ।
सहस्ररूपिणं वन्दे तं कारणमकारणम् ॥
वन्दे चरणसरोजं श्रीगौरीनीलकण्ठयोः पित्रोः ।
यद्भक्त्या जनस्तत्याग्रस्ति दुःखाम्भोधिं लोकाः ॥
... ... ।
तन्यते रामकृष्णेन टीका वैद्यमनोरमा ॥

अथ खलु सुश्रुताद्यखिलविश्रुतविख्यातबुद्धिर्माधवकरो निखिलतन्त्रतत्त्वसङ्ग्रहज्ञापकं विविधशिष्यव्युत्पादनाय ... ... परम्परापरिप्राप्तमखिलप्रत्यूहव्यूहव्यपोहहेतुमीश्वरनमस्कारं प्रामकार्षीत् । प्रणम्येत्यादि । रुग्विनिश्चयसंज्ञकोऽयं ग्रन्थो निबध्यते । इति श्लोकद्वयेन—इत्यादि ।

End. प्रसन्नदोषमिति । प्रसन्ना अविकृता दोषा यस्य तम् । अनेन कथं ज्ञानीया इत्याह । प्रतिस्वधातुमित्यादिधातुशब्देन वातादयो रसादयोऽपि ग्रहणीयाः ।

Colophon. इति श्रीरामकृष्णभट्टकृतायां रश्मिनिचयटीकायां वैद्यमनोरमायां सिद्ध-
सिद्धान्तवृत्तिः समाप्ता ॥ शुभमस्तु शकाब्दाः १६८५ ।

विषयः । माधवकरकृत-सिद्धान्तचरमानकरश्मिनिचयाभिधान-वैद्यकग्रन्थस्य व्याख्यानम् ।

No. 321. यजादिवृत्तिः. By मधुसूदनः. Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 16. Lines, 5 on a page. Extent, 230 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1702. Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Kānihārī, Paṇḍita Mukundacandra Smṛtiratna. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो हरये ।

नत्वा पदाब्जं शिवदं शिवाया विलोक्य कातन्त्रविचारसारम् ।
यज्ञे यजादेर्विहितिं विपश्चित्तये कृतिश्रीमधुसूदनोऽयम् ॥
यैर्विशः । यैः परो विश्वतो यजादिर्भवति । इत्यादि ।

End. व्याकृतावयवयुक्पदावे भेदपक्षमपि वक्तिकृतीवे येनेति ।
इह टीकायाः समाकृष्य यजेयीत् विदुषां मुदे ।
यजादिवृत्तिर्नेता तु श्रीमान् श्रीमधुसूदनः ॥ * ॥

Colophon. इति यजादिवृत्तिः समाप्ता ॥ ० ॥ शकाब्दाः १७०२ ।

विषयः । यजादिप्रयोगस्यानुरूपकथनम् ।

No. 322. उग्रचण्डिका. Substance, country-made paper, 13½ × 3½ inches. Folia, 10. Lines, 8 on a page. Extent, 290 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Tripurā, Parganā Sarāil, Vuḍiçvara, Paṇḍita Kṛṣṇakiçora Vidyāvāgiça. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमश्चण्डिकायै ।

ॐ चण्डिकेयं चतुर्वर्गफलदा पापकेशरी ।
कोटिजन्मार्जितं पुण्यं ह्यया सदा विधीयते ॥
श्रीपार्वत्युवाच ।
भगवन् भूतभव्येश त्रैलोक्याधिपते हर ।
यदुपाख्यानमाश्चर्यं गोपनीयं वदस्व मे ॥

रुद्र उवाच ।

अस्या वज्रपञ्चिकाया मन्त्रादेव ऋषयोऽनुष्टुप्छन्दस्त्रपञ्चिका देवता । इत्यादि

End. अतएव महामाये किं वक्ष्ये तव सन्निधौ ।

जन्मोद्राधिकां यष्टीं श्रवणात् पठनाद् जनः ।

नत् मनसीति वाक्येन त्रयोरपि सुदुर्लभम् ॥ (?)

Colophon. इति वज्रयामले हरगौरीसंवादे वज्रपञ्चिका समाप्ता ॥

विषयः। शिवकार्त्तिकेयसंवादेन वज्रयामलीयवज्रपञ्चिकायाः कवचकथनम् । हरगौरीसंवादमुखेनागमसन्दर्भीयवज्रपञ्चिकान्तर्गतप्रथमपरिच्छेदे षष्ठीरहस्यकथनम् । शिवदुर्गासंवादेनागमसन्दर्भे श्रीवज्रयामलीयवज्रपञ्चिकान्तर्गतमध्यमावच्छेदपटले साधनरहस्यकथनम् । हरगौरीसंवादेन श्रीवज्रयामलीयवज्रपञ्चिकाया वारभेदे भैरवादिमूर्त्तिभेदपूजनात् फलभेदकथनञ्च ॥

No. 323. रुद्रयामलतन्त्रम्. Substance, country-made paper, 17×5 inches. Folia, 195. Lines, 9 on a page. Extent, 5,460 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Mājhapāḍā, Bābu Rāsavihārī Rāya. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परमगुरवे ।

आनन्दभैरव उवाच ।

पुरा श्रीपरमेशानीवदनाम्भोजनिःसृतम् ।

श्रीयामलं महातन्त्रं ज्ञतन्त्रं विष्णुयामलम् ॥

शक्तियामलमाख्यातं ब्रह्मणः स्तुतिहेतुना ।

ब्रह्मयामलवेदाङ्गं सर्व्वञ्च कथितं प्रिये ॥

इदानीमुत्तराकाण्डं वद श्रीरुद्रयामलम् ।

यदि भाग्यवशाद्देवि तव श्रीमुखपङ्कजे ॥

यानि यानि तन्त्राणि संहृतानि महीतले ।

प्रकाशय महातन्त्रं नान्यतन्त्रेषु कृत्रिमान् ॥

सर्व्ववेदान्तवेदेषु कथितव्यं ततः परम् ।

तदा ते भक्तवर्गाणां सिद्धिः सञ्चरते भुवम् ॥ इत्यादि ।

End.

स्नातमहोत्तरस्यास्य पुरश्चर्याविधिः कृतः ।
न स्नानं न तपः कार्यं न पूजादिविधानकम् ॥
केवलं स्तवपाठेनानाद्यवे सुस्थिरो भवेत् ।
चिरजीवी वीरतरो वीतसंसारभावनः ॥
पठित्वा धारयित्वा च योगभ्रष्टो न सम्भवेत् ।
चमायाचे योगसिद्धिं प्राप्नोति परमां श्रियम् ॥

Colophon. इति श्रीरुद्रयामले उत्तरकाण्डे तन्त्रे महातन्त्रोद्दीपने सिद्धिमन्त्रप्रकरणे षट्चक्रप्रकाशे भैरवीभैरवसंवादे स्तोत्रविन्यासो नाम चतुःषष्टितमः पटलः ॥

विषयः। आनन्दभैरवं प्रति आनन्दभैरव्या उक्तिरूपोऽयं निगमः। तत्र वामाम्नायस्थकुलनिकथनम्। तन्त्रपाठमाहात्म्यकीर्त्तनम्। भावत्रयनिर्व्वचनम्। तत्र प्रसङ्गात् सुरापानविधिः। दिव्यवीरपशुभावभेदात् भावस्य त्रैविध्यनिरूपणम्। दिव्यभाववीरभावपशुभावेषु सिद्धिक्रमनिरूपणम्। पशूनां रात्रिकर्म्मनिषेधः। विशेषतो वीरभावदिव्यभावयोर्निरूपणम्। कलौ भावविशेषविधिः। गुरुपादुकाविधिः। तत्र गुरुमन्त्रदेवतादिस्वरूपकथनञ्च। अथ कुलाचारविधौ व्रतभङ्गप्रायश्चित्तादिः। पशुभावनिर्णयः। गुरुस्तोत्रादिकथनम्। दीक्षादिविधिः। सर्व्वासां विद्यानां दीक्षासु चक्रनिरूपणम्। तत्र काकाकालविचारचक्रम्। अकडमचक्रम्। ताराचक्रम्। राशिचक्रम्। कूर्म्मचक्रम्। शिवचक्रम्। विष्णुचक्रम्। ब्रह्मचक्रम्। श्रीचिद्ब्रह्मात्मकचक्रम्। ऋणिधनिमहाचक्रम्। उल्काचक्रम्। चक्रसाररामचक्रम्। चतुश्चक्रम्। सूर्य्यचक्रम्। अकथहचक्रम्। अरिमन्त्रविसर्ज्जनविधिः। वर्णमालाकथनम्। कुण्डलिनीस्तोत्रम्। भावसङ्केतकथनम्। कौलिकस्य दिव्यभावावश्यकताकथनञ्च। अथ कुमारीपूजाकथनम्। तत्र कुमारीमन्त्रोद्धारादिविधिः। कुमारीमन्त्रजपहोमादिविधिः। कुमारीस्तोत्रम्। कुमारीकवचम्। कुमारीसहस्रनामस्तोत्रञ्च। अथ स्वरोदयादिकालनिरूपणम्। तत्र प्रश्नसारचक्रम्। आज्ञाचक्रम्। सन्ध्याकालादिकथनम्। आज्ञाप्रश्नार्थभाववर्णविन्यासः। भावचक्रकथनम्। वेदशाखापद्मवकथनम्। आज्ञाचक्रस्य द्वितीयदलनिरूपणम्। अथर्व्ववेदलक्षणम्। ब्रह्मज्ञानकथनम्। सुरामांसादिस्वरूपव्याख्यानम्। कामचक्रवर्णनम्। षडाधारभेदकथनम्। सिद्धमन्त्रविवेचनम्। वीरभावमाहात्म्यकथनम्। षट्चक्रफलोदयकथनञ्च। अथ योगसाधनविधिः। वृद्धहंसमन्त्रः। हंसप्रयव्याख्या। ब्रह्ममार्गनिरूपणम्। आसनभेदकथनम्। योगशास्त्रार्थनिरूपणम्। योगसाधनविधिः। प्राणायामस्वरूपादिकथनम्। जपविधिः। ध्यानविधिः। कुण्डलिनीध्यानविधिः। दिव्यध्यानविधिः। ब्रह्मतत्त्वनिरूपणम्। त्रिविधध्यानकथनम्। तर्पणविधिः। होमविधिः। अन्तर्यजनविधिः। पञ्चमकारविधिः। अष्टाङ्गयोगः। समाधिमाहात्म्यम्। मूलाकुञ्चनभेदात् प्राणायामचिन्तनविधिः। प्रत्याहारादिफलकथनम्। वैष्णवानां परमपुरुषध्यानम्।

मन्त्रसिद्धिकथनम् । कन्दवासिनीस्तोत्रम् । षट्चक्रयोगः । महाकालस्वरूपपद्मविवेचनम् । मनुष्य-जन्मप्रशंसा । धीतिबेत्यादियोगः । चैतन्यकुण्डलिनीसहस्रनामकथनम् । स्वाधिष्ठानस्वरूपादि-कथनञ्च । अथ श्रीछिन्नमस्तासाधनविधिः । भेदिनीसाधनविधिः । कुण्डलिनीकवचम् । विजया-विधिः । राकिणीस्तोत्रम् । तत्साधनक्रमः । ब्रह्माणीस्तोत्रम् । महामृत्युञ्जयविधानम् । महा-चक्रस्तवः । डाकिनीस्तोत्रम् । सप्तसर्गनिरूपणम् । तत्र तत्र पद्मादिभावनिरूपणम् । मणिपूरानु-क्रमः । मन्त्रार्थचैतन्यम् । पद्मब्रह्मादिसाधनविधिः । त्रिमुण्डीशोधनविधिः । विद्याष्टकमाहात्म्यम् । काकिनीसहस्रनामकथनञ्च । अथ भेदिनीस्तोत्रम् । छेदिनीस्तोत्रम् । कुण्डलिनीध्यानादिः । कुण्डलिनीस्तवः । कुण्डलिनीकवचम् । पद्मासवपानविधिः । कुण्डलिन्या अष्टोत्तरसहस्रनाम-कथनञ्च । अथ श्रीछिन्नाराकिणीकथनम् । तत्र मन्त्रोद्धारादिविधिः । ततो नरसिंहमन्त्रः । श्रीछिन्नमन्त्रः । श्रीछिन्नाध्यानम् । तत्पूजाविधिः । श्रीछिन्नास्तवः । श्रीछिन्नाकवचम् । षड्दल-स्थितषड्वर्णस्तोत्रम् । राकिणीतर्पणादिविधिः । श्रीछिन्नाराकिणीसहस्रनामकथनम् । मणिपूर-भेदकथनम् । डाकिनीस्तोत्रम् । डादिफान्तवर्णध्यानादिः । महाचक्रशक्तिस्तोत्रम् । मृत्युञ्जय-मन्त्रोद्धारप्रकारश्च । अथ श्रीकण्ठमातृकान्यासादिः । पीठन्यासश्च । अथ चक्रपूजाविधानम् । चक्रशक्तिपूजाविधिः । चक्रस्तवः । मृत्युञ्जयपूजाविधिः । मृत्युञ्जयस्तोत्रम् । डाकिनीस्तोत्रम् । मृत्युञ्जयडाकिनीकथनम् । तस्या अष्टोत्तरशतनामकथनम् । तस्याः सहस्रनामकथनञ्च । मन्त्रार्थ-चैतन्यविन्यासविधिः । काकिनीसिद्धिकथनम् । काकिनीस्तोत्रम् । अनाहतपद्मेश्वरस्तोत्रम् । ईश्वरस्तोत्रञ्च ।

No. 324. रूपप्रकाशः. By कुसुकभट्टः. Substance, country-made paper, 17×6 inches Folia, 9. Lines, 8 on a page. Extent, 333 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vãkuḍā Viṣṇu-pura, Paṇḍita Raghurāma Tarkaratna. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

नानागमागमनतत्त्वविचारयोग्य-
धातुप्रजानधिगमोद्यतमःश्रमाय ।
रूपप्रकाशमकरोदिह विश्वासवर्त्मा
धातुप्रदीपमनु कुसुकभट्टधीरः ॥

कल शब्दसंख्यानयोः । आत्मनेपदी चुरादौ कलते । कल गतौ संख्याने चुरादावदन्तः कलयति । इत्यादि ।

End. च गतिप्रापणयोः भुवादौ अच्छति । च ख गतौ इयर्त्ति । च गतौ ऋच्छते । ऋधु दीप्तौ तनादौ अरिवेत् अर्चोति अर्धुते अर्चोति ऋधुते इति । संज्ञा-पूर्व्वकत्वात् अत्र गुणाभावः । ऋधु वृद्धौ राध्नोति । च । ऋज दीप्तौ । भुवादावात्मनेपदी ऋजते । ऋज कम्पने भुवादौ ऋजति । चुरादौ च ऋजयति ।

Colophon. इति श्रीकुक्कुभट्टकृतरूपप्रकाशः समाप्तः ॥ * ॥ श्रीरामाय नमः ।

विषयः । धात्वर्थनिरूपणमुखेन धातुरूपादिनिरूपणम् ।

No. 325. ललितावली. By दिगम्बरभट्टः. Substance, country-made paper, 14½ × 3¼ inches. Folia, 5. Lines, 6 on a page. Extent, 99 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Parganā Sonārgā̃, Post Office Vaidyervāzār, grāma Sātbheyepāḍā, Paṇḍita Nilakamala Smṛtibhūṣaṇa. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

मेदिन्यादीनि कोषाणि समालोक्य प्रयत्नतः ।
श्रीदिगम्बरभट्टेन क्रियते ललितावली ॥
इयं कृता प्रयत्नेन सतां काव्यविदां मुदे ।
ज्ञेयनामानि शब्दानामेकनामवतामपि ॥
भेके मद्ये खलौ मद्ये नागे सिंहे कपालके ।
चन्दने मधुकोषास्ये हरिरित्यभिधीयते ॥
मेघे वर्षे ... दोःस्थे रौद्रे शृङ्गारभावने ।
मृदङ्गास्यग्रके चैव वातपः परिकीर्त्तितः ॥
श्रीतः मृगे च शीते च प्रथाख्ये ... ... ।
गगने दिग्भ्रमे चैव कीर्त्ति हस्त्यादिभापचे ॥
आलयके छिन्ने दर्पे प्राक्रमादिकपावने ।
कुठारे ... वर्षे च नाकशब्दः प्रकीर्त्तितः ॥ इत्यादि ।

End. चाञ्चे लीकरवे चैव यानादिकनिवर्त्तने ।
वस्तुरे च पुरस्कारे गमनं परिगीयते ॥

ऐरे च सुरभौ चैव वारिकुम्भे चरे नवे ।
मन्दारके च मगधे नागमल्लोऽभिधीयते ॥
हिमवे पिङ्गलानाञ्च ... ... ।
पुञ्जे ...... प्रवीरे च ग्रामे गौरवभाजने ॥
ऐश्वर्य्ये मधुरे चैव पुरः सर्व्वत्र कथ्यते ।
पाकपात्रे च सप्तम्यां सैन्धवे घोटके पथि ॥
पिप्पल्यां सुगते कच्छे चयः सर्व्वत्र गीयते ।
शाकभेदकाके च गौप्रवे ... ... ।
चातुर्य्ये घोरनादे च मुनिनार्य्यां रिपुक्षये ॥
कुक्कुरे गजविशायां चामरः परिकीर्त्तितः ॥

Colophon. (खण्डितशेषत्वात् समाप्तिसूचकं वाक्यं नास्ति ॥)

विषयः । नानार्थ-शब्द पर्य्यायबोधकमभिधानम् ।

No. 326. लाघवज्ञानम् . Substance, country-made paper, $18\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 4. Lines, 8 on a page. Extent, 236 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Pharidpur, Post Office Pālang, grāma Dhānukā, Paṇḍita Kāliçaṇkara Vidyābhūṣaṇa. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ महानसीयवह्नित्वादिना व्यापकताज्ञानं विनापि शुद्धवह्नित्वादिना व्यापकताज्ञानस्य महानसीयवह्नौ लाघवादिति लाघवज्ञानसहकारेण महानसीयवह्निभिन्नवह्न्यभाववानितीतरबाधकसहकारेण महानसीयत्ववि-शिष्टवह्नित्वादिरूपेण तादृशवह्न्यादिविधेयकानुमितिजनकत्वात् तादृशानु-मितौ लाघवज्ञानेतरबाधयोर्हेतुत्वं कल्पनीयं । अन्यथा तच्छून्यकालेऽपि तथाविधानुमित्यापत्तेः । न चैवं लाघवज्ञानस्यानुमितौ महानसीयवह्नित्वा-वच्छिन्ननिरूपितव्याप्यत्वमात्रविषयपरामर्शस्य व्यभिचारवेति वाच्यं अन्यविशिष्टकानु-मितौ व्यभिचारवारणाय परामर्शजन्यतावच्छेदककोटौ तद्भिन्नकपरामर्शा-व्यवहितोत्तरत्वनिवेशेन व्यभिचाराभावात् । एवं तादृशपरामर्शजन्यानुमितौ लाघवज्ञानादीनां व्यभिचारवारणाय लाघवज्ञानजन्यतावच्छेदककोटावपि तदव्यवहितोत्तरत्वं निवेशनीयम् । अथ तादृशलाघवज्ञानस्य कार्य्यताव-च्छेदकविशिष्टवैशिष्ट्यविषयत्वं परामर्शजन्यानुमितौ च विशेष्ये विशेषण-मिति रीत्यैव महानसीयवह्न्यादिभानमिति न व्यभिचारः ॥ इत्यादि ॥

End. तथमवेऽपि तादृशपरामर्शस्य स्वतन्त्रहेतुताया लाघवज्ञानम् । तथापि तथवे स्वनिष्ठायाः स्वावच्छिन्नप्रकारतानिरूपितप्रतियोगितानिष्ठसांसर्गिकविषयता-वच्छिन्नाभावत्वावच्छिन्नविषयतावच्छिन्नविशेष्यताकत्व—सम्बन्धावच्छिन्ना प्रति-योगितावच्छेदकता तन्निरूपकभेदवत्त्वव्याप्तिप्रकारतानिरूपितस्वावच्छिन्नप्रका-रतानिरूपितपर्य्यन्तत्वावच्छिन्नविशेष्यताकत्वोभयसम्बन्धेन किञ्चिद्धर्म्मविशिष्टत्व-मेव निषयत्वं निवेश्य परमसम्बन्धघटकस्वनिष्ठावच्छेदकता स्वनिरूपकप्रका-रतानिरूपितत्वसम्बन्धेन व्याप्यत्वनिष्ठावच्छेदकताभिन्नावच्छेदकता विशिष्टा-
...... निवेश्या ... ...
हेतुत्वस्य तादृशनिश्चयविशिष्टतावच्छिन्नं प्रति क्लृप्तत्वात् तादृशकार्य्यतावच्छेद-कात्रान्तत्वादनुमितेरपि तत्र तथोपपत्तेः । मन्मतेऽपि स्वतन्त्रहेतुताकस्यापि नाप्नोति मत्तानसौयत्वादिविषयकानुमितौ निर्युक्तिकमेवेति संक्षेपः ।

Colophon. इति लाघवज्ञानस्य समाप्तः ।

विषयः । गुरुलघुभेदेन वस्तूनां द्विविधज्ञानमस्त्येव । तत्राद्यिम् लाघवज्ञानस्यैव सम्यक् विचारः ।

No. 327. वर्णजातिसङ्करमाला (पराशरपद्धतीया). By भार्गवरामः. Substance, country-made paper, 13 × 3 inches. Folia, 2. Lines, 8 on a page. Extent, 64 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Nalkōḍā *viâ* Vaçirhāṭ, Paṇḍita Prasannacandra Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शूद्रा वर्णाश्चतुर्व्विधाः ।
वर्णानां सङ्करोत्पत्तिं निशामय मयाश्रय ।
आदौ विष्णोर्मुखाज्जाता ब्राह्मणा वेदपारगाः ॥
बाह्वोश्च क्षत्रिया जाता ऊर्व्वोर्वैश्या धनान्विताः ।
पद्भ्यां शूद्राश्च सम्भूतास्त्रिवर्णस्य च सेवकाः ॥ इत्यादि ।

End. तोवलीदाय च दातव्यं चाण्डालाय ततः परम् ।
चक्रिपाय च कान्ताय स्नतपाय च म्लेच्छजातये ॥ (?)
इमां क्रियां भार्गवरामगीतां
योऽप्यन्यथा मूढजनः करोति ।

तस्योत्तमाङ्गे खलु वज्रपातः
पतेत् सदा मूर्ध्नि अशनेः कुठारः ॥ (?)

Colophon. इति पराशरपद्धतौ भार्गवरामकृतौ वर्णजातिसङ्करमाला समाप्ता ॥ ० ॥

विषयः । शास्त्रचातुर्वर्ण्योत्पत्तिनिरूपणमुखेन सङ्करजातिनिरूपणम् ।

No. 328. **वर्णप्रकाशः.** By **कर्णपूरगोस्वामी.** Substance, country-made paper, 17×3 inches. Folia, 10. Lines, 6 on a page. Extent, 225 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Post Office Sonārgã, Purāpāḍā, Paṇḍita Kālīkānta Çiromaṇi. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

कलुषमुरचीनो रसः सुरारे-
र्मञ्चद्ललितारुणमालिकैतवेन ।
विनिहितमयमानयत्नपदं (?)
निखिलजनं नरकेशरी पुनातु ॥
साधारवसुधाभोगैर्विविधैर्विबुधालयैः ।
पुरन्दरपुरीवान्या धन्यास्ति वैपुरी पुरी ॥
सोमसन्तानसम्भूतः पुरुकुत्स इवापरः ।
तस्यां समरमाणिक्यनामाभूद्भूपनायकः ॥
कमलानन्दिनोऽनन्तैरवज्ञामकारिणः ।
सर्व्वे एवाभवन् शूराः पौरा यस्य प्रभावतः ॥
शिवे रतः समस्तानां भूतानां भूतिभूषितः ।
तस्य राजधरो नाम सूनुः स्थाणुरिवाजनि ॥
शब्दशास्त्रातिशूरेण कर्णपूरेण सूरिणा ।
अयं तस्यानुबन्धेन निबन्धः क्रियते मया ॥
आनन्दनो ... ... यज्ञानां दानदायकः ।
कर्णपूरकविः कर्त्ता ... ... न रोचते ॥
सन्देहध्वान्तसन्दोहच्छन्ने विज्ञानचक्षुषि ।
वर्णप्रकाशदीपेन लिपिकर्म्म प्रयुज्यताम् ॥

पुराणगणकश्रेष्ठान् कोणानेकोनविंशतिम् ।
धातुहनि ... ... समाहृत्यायमुच्यते ॥
... ... अयणाल्पकणीवणं जवणं जवः ।
जिघ्नो जघनं जघा जनको जननं जनः ॥ इत्यादि ॥

End.

मूर्द्धन्ये च यथा ह्यस्मै गारीवरणमीरितम् ।
आश्विरौपवनं ... ... पणसस्तथा ॥
तथा श्रीश्विवणश्चैव चौर ... ... प्रकोपणम् ।
प्रणिपक्षः ... ... प्रणिंसकश्च काकिणी ॥
भवेत् प्रणिंसकश्चैव प्रणिन्द्युच तथैव च ।
यक्षणदी सुरापाणं तथा यक्षणितम्बकः ॥
गिरिणद गिरिणदी तथा गिरिणितम्बकः ।
चराणमीत्यादि पुनः प्रोक्ताः शिष्टप्रयोगतः ॥

Colophon. इति त्रिपुरपुरन्दरनामरमापतिमन्त्रामात्य नीलकण्ठपूरकृते वर्णप्रकाशे मूर्द्धन्यणकारप्रकरणम् ॥

विषयः । यकारजकारवकारादिवर्णानां वर्गीयान्तःस्थताविचारः । तत्र प्रथमं वर्गीयान्तःस्थज (य) कारनिरूपणम् । तत्र वर्गीयजकारनिरूपणम् । एकद्वित्र्यक्षरान्तरवर्गीयजकारनिरूपणम् । एकद्वित्र्यक्षरान्तरान्तःस्थयकारप्रकरणम् । मूर्द्धन्यणकारप्रकरणम् । तत्र एकद्वित्र्यक्षरान्तरमूर्द्धन्यणकारनिरूपणम् । दन्त्यनकारप्रकरणम् । तत्र एकद्वित्र्यक्षरान्तरदन्त्यनकारनिरूपणम् । इति ।

No. 329. वादमाला. By जयतीर्थः. Substance, country-made paper, 12 × 6 inches. Folia, 25. Lines, 9 on a page. Extent, 727 çlokas. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, Kāçidhāma, Khālispurā, Paṇḍita Priyanātha Tattvaratna. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning.

श्रीवेदव्यासाय नमः । शुभमस्तु ।
नमोऽमितकल्याणगुणपूर्णाय विष्णवे ।
सत्याशेषजगज्जन्मपूर्वकर्त्रे सुरद्विषे ॥
ननु कथं सत्यं जगदङ्गीकाराधिकारिणो विमतं मिथ्या दृश्यत्वात् जडत्वात् परिच्छिन्नत्वात् शुक्तिरूप्यवत् इत्यनुमानविरोधात् नैवम् । इत्यादि ।

End.

प्राङ्मुखात् वाङ्मुखात् भूयात् प्रीत्यै माधवमध्वयोः ।

Colophon. इति श्रीमद्वादमाला जयतीर्थमुनिविरचिता ।

विषयः । माध्वाचार्य्यमतादीनां विशदीकरणम् ।

No. 330. **वादिभूषणम्.** By **पुरुषोत्तमाचार्य्यः.** Substance, country-made paper, 12×3 inches. Folia, 8. Lines, 9 on a page. Extent, 274 çlokas. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, District Vākuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rāmānuja Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ।

पूर्णबोधमुखसद्गुरुदेवं पूर्णभक्तिहृदयाम्बुजगेहम् ।
तं जगज्जननसंहृतिहेतुं नौम्यहं यदुपतिं गतदोषम् ॥
न्यक्कृत्य बन्धमिथ्यात्वं रचिता वेदमानता ।
सूत्रव्याख्या कृता येन पूर्णबोधं नमामि तम् ॥
यद्वाणी भवसन्तापकृपाणीव सदा सताम् ।
नत्वा जयार्य्यं संनौमि विद्याधीशमुखान् गुरून् ॥
प्रणम्य पितरौ भक्त्या पितृव्यं तत्प्रपूजितम् ।
करिष्ये बन्धमिथ्यात्वदूषणं वादिभूषणम् ॥
ननु सर्व्वागमानामद्वितीयपरमात्मव्याख्यानुपपत्त्या बन्धमिथ्यात्वमवश्यमभ्युपेयम् ।
इत्यादि ।

End. तथा सति वैदिकबन्धेऽपि तदभावेन मिथ्यात्वानुपपत्तिः न चोभयोराविषयकवेदवेद्यत्वेऽपि बन्धमिथ्याविषयकत्वात् मिथ्यात्वं न प्रमाण इति वाच्यं वेदाप्रामाण्यानिस्तारात् । तस्मात् बन्धमिथ्यात्वखण्डनं वेदप्रामाण्यानुकूलमिति सिद्धम् ।

Colophon. इति श्रीपुरुषोत्तमाचार्य्यविरचितं वादिभूषणं समाप्तम् । श्रीरामानुजाय नमः ।

विषयः । विचारमुखेन बन्धमिथ्यात्वखण्डनादिः ।

No. 331. **वासन्तीविवेकः.** By **शूलपाणिः.** Substance, country-made paper, 18×3½ inches. Folia, 19. Lines, 6 on a page. Extent, 306 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamana-

siṁha Serapura, Paṇḍita Durgāsundara Kṛtiratna. Appearance, tolerable. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. अथ कामरूपीयनिबन्धोक्ता वासन्तीपूजाव्यवस्था । अथ विशेषानुक्तौ शरदुक्त-
प्रमाणो ग्राह्यः । यथा भविष्ये ।
विशेषानभिधानात्तु शरदुक्तक्रमो ज्ञेयः ।
एवं चोक्तं विधिना पूजा कार्य्या । इत्यादि ।

End. अथाष्टम्यादिविचारो पत्रीप्रवेशाव्यवहितपूर्व्वदिने षष्ठीं विनापि सायं
कार्य्या होमयागाव्यवहितपूर्व्वदिने चतुर्दशीं विनापि कर्त्तव्य इति
विज्ञतम् । होमयागविवेकः ।

Colophon. इति शूलपाणिकृतो वासन्तीविवेकः समाप्तः ॥

विषयः । वासन्तीपूजाव्यवस्थाप्रसङ्गेन तत्पूजाप्रकरणादिनिरूपणम् ।

No. 332. **विधानमाला** . Substance, country-made paper. Folia, 47. Lines, 8 on a page. Extent, 600 çlokas. Character, Nāgara. Place of deposit, Benares Govardhanasarāi, Paṇḍita Vindhyeçvariprasāda Dube. Appearance, old. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः । अथ विधानमालारम्भः ॥
प्रणम्य लम्बोदरमातरं तां लक्ष्मीपदां सर्व्वपुराणदृष्टाम् ।
धर्म्मार्थकामव्यवहारसिद्ध्यै करोमि शुद्धार्थविधानमालाम् ॥
तत्र चादौ पुष्पवतीविधानं लिख्यते । इत्यादि ।

End. अच्छिन्नत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । गर्भिणीनां बालकानाञ्च भूतग्रहादिकृतोपद्रवशान्तिः ।

No. 333. **विभक्तितत्त्वम्** . By **रमाकान्तचक्रवर्त्ती** . Substance, country-made paper, $18 \times 1\frac{1}{4}$ inches. Folia, 56. Lines, 4 on a page. Extent, 1,176 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Parganā Sonārgā̃, Post Office Vaidyervāzār, grāma Candrakīrti, Paṇḍita Rajanikānta Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य गौरीमनसाब्जधाम्नीं
गुरुञ्च गोपस्य निदानमादौ ।
विभक्तितत्त्वार्थमिदं विविच्य
वदामि हेतोः कृपया हि धातुः ॥
इमं ग्रन्थं दृष्ट्वा नहि कुरुत दोषाय च मतिं
रमाकान्ते यस्मात् सुबुधजनतुष्ट्यै कृतमिति ।
कदाचिद्दोषः स्यात्तदपि च हि कुर्य्यात् स दययः
विरक्तं साधूनां ननु चरणयुग्मेति दयिता ॥ (?)

प्रथमा । व्याकरणं हि शक्तिग्राहकं । ततः घट इत्यादिपदश्रवणजन्यपुंस्त्वसांसर्गिकैकत्वसमानाधिकरणघटत्वावच्छिन्नो घट इति श्रोतुर्बोधे प्रकृतेः प्रत्ययस्य वा कस्मिन् खण्डे शक्तिरिति वाक्यं बोधयन्नाह प्रथमेति । लिङ्गं हि वस्तुविषयकज्ञानकारणीभूतधातुविभक्तिभिन्नलिङ्गशक्तिमत् । तस्यार्थे तज्ज्ञानज्ञापजन्यज्ञानविषयीभूते विशेष्यत्वेन प्रतीयमाने प्रथमा इत्यर्थे स्वार्थविशिष्टद्रव्यस्य चार्थान्तरविशिष्टत्वेन तत्प्रतिपादिका प्रथमेत्यायातम् । ननु स्वार्थविशिष्टद्रव्याभिधेये यदि प्रथमा तदा "राज्ञः पुरुषः" इत्यादौ राजन् शब्दात् पुंस्त्वाद्यर्थविशिष्टराजनिरूपितस्वत्ववानिति बोधेऽप्यर्थान्तरपुंस्त्वादिविशिष्टत्वेन प्रतीयमानत्वात् कथं प्रथमा स्यात्, स्वार्थविशिष्टार्थेन यदि शब्दान्तरार्थो न विशिष्यते तदा प्रथमा इति वचनप्रपञ्चाद् वक्तव्यमिति । तथाचाह ।

"अर्थान्तरैरसम्बिष्टो लिङ्गस्यार्थो भवेद् यदि ।
प्रथमा स्यात्तदेवापि तावन्मात्रविवक्षया ॥" इति ।

अन्यथा लिङ्गार्थे प्रथमा इति कृते सिध्यति किं वचनप्रपञ्चेन । इत्यादि ।

End. "तत्तेन सह युक्तार्थं यत् पदं यदपेक्ष्यते ।" इति ।

"ऐकार्थ्यं पृथगर्थानां वृत्तिं युक्तार्थतां विदुः ।
पदानां प्रत्ययैर्योगः समासश्चेति वृत्तयः ॥"

पृथक्शक्तिप्रतिपाद्यार्थानां एकशक्तिप्रतीतिविशेषं यत्तां युक्तार्थतां वृत्तिं विदुरित्यर्थः । महती चिन्ता गौर्यस्य इति वाक्ये महत्पदापेक्षया समास इति । न च महत्पदस्य समासान्तर्निविष्टविशेष्यपदान्वितत्वमिति वाच्यम्, समासार्थापेक्षया गोशब्दार्थस्यापि विशेषणत्वात् । तथा चोक्तं ।

"प्रतियोगिपदादन्यत् यदन्यत् कारकादपि ।
वृत्तिशब्दैकदेशस्य सम्बन्धस्तेन नेष्यते ॥"

सामीप्यमादित्यर्थः । नाव्यप्रकृतिसमासपक्षे हलिरपि नेष्यत इत्यत्र ।
"कारकप्रतियोगिभ्यां यद्वृषदन्यदपेक्ष्यते ।
धर्मीभिडकादेव इलिस्तत्र तु नेष्यते ॥" इति ।
नित्यसमासपक्षे तु समस्तपदस्य विशेषणार्थेन सहान्वय इति । ... ...
... ... गौरक्षोचितपक्षौ इत्यादौ व्यापक-
समासे "क्रियामात्रौ" इति कृते गौरक्षोचिते इति प्रयोगः स्यात्, सत्यं
व्याप्यत्वादिप्रकृत्यन्तरार्थोपस्थापकं नाम ... ... देनेति यत्र
निर्देशः तत्र पदेनैव समास इति ।

Colophon. इति श्रीरमाकान्तचक्रवर्त्तिविरचितं विभक्तिलक्षणं समाप्तम् ।

विषयः । कातन्त्रसूत्राणि परिशिष्टकारिकाः शब्दशक्तिप्रकाशिकाकारिकाः कातन्त्र-व्याख्यानमन्यसमुदायविशेषाणामुद्धृत्य नव्यार्थरीत्या प्रथमादिविभक्तीनामर्थस्य प्रामाण्यालोचनम् । संक्षेपतः समासस्य विभक्त्यर्थालोचनञ्च ।

No. 334. विराटपर्व्वटीका (भावार्थप्रकाशिका). By रामकृष्णः. Substance, country-made paper, 12 × 3½ inches. Folia, 12. Lines, 8 on a page. Extent, 348 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit. District Mayamanaşimha Vāḍari, Paṇḍita Çivacandra Nyāyabhūṣaṇa. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।
भगवन्तं नमस्कृत्य भक्त्या च कामदं हरिम् ।
विराटपर्व्वव्याख्यानं रामकृष्णेन तन्यते ॥
अथ धर्म्मादेव विपत्तिस्तथापि परमविपत्तावपि धर्म्मो न त्याज्य इति बोधयितुं युधिष्ठिरं प्रति ज्ञापनरूपैककार्य्यत्वसङ्गत्या भगवान् द्वैपायनस्तुरीयं पर्व्वारभते जनमेजय उवाचेति । इत्यादि ।

End. अभिषङ्गमादिति पाठे अभिषङ्गः पराभवः ।
यत् कृत्यं मत्कृत्यं पर्य्याप्तञ्च । अमन्तरं शौघ्रं गत्वा स्वीकृत्य । परिवर्हं उपार्थद्रव्यम् । मैरेयं मधुतोषिकाः पानीयनिकाः । सर्व्वं सत्वञ्च जीवितञ्च । कृते कारिते ॥
विराटपर्व्वण्यभिमन्युविवाहः । समाप्तञ्चेदं विराटपर्व्व अनन्तरमुद्योगपर्व्व भविष्यति ।

Colophon. इति विरोधभञ्जिन्यां भावार्थप्रकाशिकायां विराटपर्व्वव्याख्या समाप्ता ।

विषयः । महाभारतीयविराटपर्व्वव्याख्यानम् ।

No. 335. विवादार्णवसेतुः. Substance, country-made paper, 13 × 5 inches. Folia, 149. Lines, 9 on a page. Extent, 5,783 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vāṅkuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ श्रीकृष्णाय नमः ।

निःशेषां शरणं यथाम्बुदरुचिः सद्भक्तचिन्तामणि-
र्यः प्रत्यूहतमोनिवारणमिहिरः श्रीवामभीरावनः ।
संसारैकमहार्णवे निपततां निस्तारबीजं नृणां
गोविन्दः कृपया सुरासुरगणैर्वन्द्याङ्घ्रिरं पातु वः ॥
चण्डेश-विश्वेश्वर-विश्वरूपा मिताक्षराकार-हलायुधौ च ।
श्रीकृष्ण-वाचस्पति-धर्म्मरत्नकृतस्तथा श्रीकरशूलपाणी ॥
गोविन्द-लक्ष्मीधर-तत्त्वकारा आचार्य्यचूडामणिना च भट्टः ।
वाक्यानि चैषां सुविचार्य्य कुर्व्वे ग्रन्थं विवादार्णवसेतुमन्यम् ॥
इह वाक्यानि वर्णादेः कृतिसङ्ख्या च हेतयः ।
राजप्रशंसा तच्चैव मन्त्रि-दूतादिलक्षणम् ॥
राजधर्म्मं व्यवहारं दण्डादिविविधात्मकाः ।
ऋणादानोद्धरणयोर्व्विधिर्द्दायनिरूपणम् ॥
सुतादीनां तत्र पुंसामधिकारिविवेचनम् ।
स्त्रीधनस्य निर्णयस्तदधिकारिनिरूपणम् ॥
भागानर्हस्य दायानामविभाज्यविभाज्यता ।
पितृकृत्यविभागस्य श्राद्धभागविधिस्तथा ॥
संसृष्टानां विभागस्य विदेशगमनस्य च ।
निह्नुतस्य विभागस्य भागसन्देहनिर्णयः ॥
भुक्तिव्यवहारस्यापि भावाभावस्ततःपरम् ।
उत्तरपादक्रियापादौ ततो निर्णयपादकः ॥
साक्ष्यादिनिर्णयश्चैव ततः क्रियासमापनम् ।
निक्षेपविनिवर्त्तनौ विक्रये च विधिस्तथा ॥

विविधानाञ्च सभूय समुत्थानेऽथ भण्यते ।
कर्मकारैर्भागविधिस्तथा दत्ताप्रदानिकम् ॥
अपादेयदेयदातादातॄणां विधिरुच्यते ।
भृतकानां विधिश्चाथ दासमोक्षाधिकारिणौ ॥
वेतनस्यानपाकर्म्म स्वामिपालविधिस्तथा ।
पणस्त्रीविधिरत्रैव मृतादिभाटको विधिः ॥
विक्रीया सम्प्रदानञ्च क्रीत्वानुशयनिर्णयः ।
सीमाविवादे च विधिः कृष्टाकृष्टे विधिस्तथा ॥
गृहरक्षाविधिश्चाथ गृहपातादयस्तथा ।
गृहपातेऽप्यदण्ड्याश्च वाक्पारुष्ये विधिस्तथा ॥
विधिश्च दण्डपारुष्ये तथा स्तेयनिरूपणम् ।
प्रकाशतस्करदमोऽप्रकाशचौर्य्यदण्डनम् ॥
चौरान्वेषणचौरातिदेशापवादनिर्णयः ।
साहसे तु दण्डभेदो घातकान्वेषणं ततः ।
स्त्रीसंग्रहणतद्दण्डो परदारागमे दमः ॥
स्त्रीपुंधर्म्मनिर्णयश्च तथा द्यूतसमाह्वयः ।
चचादिषु विवादेषु प्रकीर्णकमतःपरम् ॥
बहुधा विषयस्तत्र विधिर्दण्डाश्रितः पुनः ।
अथ वर्णादिसृष्टिः । तत्र महाभारते युधिष्ठिरं प्रति भीष्मवाक्यम् ।
महाभूतानि भूतात्मा महात्मा पुरुषोत्तमः ।
वायुर्ज्योतिस्तथा चापः खञ्च गाञ्चानुकल्पयत् ॥ इत्यादि ।

End. अष्टापाद्यमित्यस्याष्टभिरापद्यते गुण्यते इत्यष्टापाद्यमष्टगुणम् । किल्विषदण्ड-साधनम् । तद्दोषगुणवदिति सर्व्वत्रान्वितम् । येन यत्र स्तेयदण्ड उक्तः । स स्तेयदोषगुणतः तस्य शूद्रस्याष्टगुणः । तादृशवैश्यस्य षोडशगुणः । तादृश-क्षत्रियस्य द्वात्रिंशतिगुणः । तादृशब्राह्मणस्य चतुःषष्टिगुणः । ततोऽप्यधिक-तरगुणस्य ब्राह्मणस्याष्टविंशत्यधिकशतगुण इत्यर्थ इति रत्नाकरादयः ।
मनुः । स्तेयाः सुरापा ब्रह्मघ्ना गुरुदाराभिगामिनः ।
न सन्ति यस्य राष्ट्रेषु स राजा शक्रलोकभाक् ॥
मनुः । अनेन विधिना राजा मिथो विवदतां नृणाम् ।
साक्षिप्रत्ययसिद्धानि कार्य्याणि समतां नयेत् ॥

उद्दितो विस्तरेणायं मिथ्या विवदमानयोः ।
यज्ञाद्यस्तु मार्गेषु व्यवहारविनिर्णयः ॥
एवं कार्य्याणि सर्व्वाणि सम्यक् ज्ञात्वा महीपतिः ।
देशमध्यमाश्रितेन सर्व्वाणि परिपालयेत् ॥

Colophon. इति विद्वद्विरचिते विवादार्णवसेतुके ।
तरङ्गो निखिलव्यवहारैकविंशोऽयं कीर्त्तितः ॥
वाणेश्वर-कृपाराम-रामगोपाल-कृष्णजीवनाख्यैः ।
वीरेश्वर-कृष्णचन्द्र-श्रीगौरीकान्ताभिधानैः ॥
चक्रिः काशीशङ्कर-श्यामसुन्दर-कृष्णकिशोरसंज्ञैः ।
सीतारामसंज्ञैश्च कृतो ग्रन्थः स्फुरतु सभायाम् ॥
इत्यनेकविषयवाचि विद्वद्वृन्दोपवर्णितः ।
विवादार्णवसेत्वाख्यो ग्रन्थः संपूर्णतां गतः ॥

विषयः । मन्वादिसंहिताभ्यः मिताक्षराकृत्-धर्म्मरत्नकृत्-शूलपाणि-वाचस्पतिप्रभृतिपूर्व्वतन निबन्धृवाक्येभ्यश्च प्रमाणमुद्धृत्य नानाविषयवाचिभिः विद्वद्वृन्दैः वाणेश्वर-कृपारामप्रभृतिभिः निबद्धोऽयं ग्रन्थः । अत्र च स्मृतिशास्त्रगताः सर्व्वे एव विषयाः सम्यग्विचारपूर्व्वकं निर्णीता इति ।

No. 336. विषयतावादार्थः वा विषयताविचारः. Substance, country-made paper, 17×4 inches. Folia, 13. Lines, 9 on a page. Extent, 599 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhānukā *viâ* Pālang, District Faridpur, Paṇḍita Kālikiŋkara Vidyābhūṣaṇa. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
बुद्धिर्नाम कश्चिदात्मविशेषगुणसद्भावस्थितिर्घटमहं जानामीत्याकारका ...
... रत्नाधारत्वानुभवबलादेव सा च सविषयिका तत्तद्धर्म्मिग्राहकप्रतीत्य-
घटादिविषयकत्वेनैव तद्वगाहनात् । घटादिनिष्ठं तद्विषयत्वञ्च तत्प्रति-
योगिकसम्बन्धविशेषः । स च प्रतियोगित्ववत् स्वरूपानतिरिक्तः स्वरूपेण स्वरूपे-
णैवोपपत्तौ अतिरिक्तकल्पनाया अनवकाशात् । इत्यादि ।

End. तत एव तादृशज्ञानस्य तद्विषयकत्वोपपत्तेः प्रकारतादीनां तथानुपगमे तादृ-
शानुमित्यादीनां बाधाद्यप्रतिबन्ध्यत्वप्रसङ्गः । विरोधिज्ञानाप्रतिबध्यत्वप्रसङ्गश्च ।
प्रकारतादीनामेव तादृशप्रतिबध्यप्रतिबन्धकतावच्छेदकत्वादिति दिक् ॥

Colophon. इति विषयताविचारः ॥ श्रीहरिः शरणम् ॥ श्रीगुरवे नमः ॥

विषयः । अनुमानादिभिर्विषयज्ञानस्य विचारः । प्रत्यक्षाचाराधेयोद्देश्यविधेयवादीनां विचारः ॥

No. 337. विष्णुसहस्रनामविवरणम्. By विद्यारण्यतीर्थः. Substance, country-made paper, 12 × 8 inches. Folia, 58. Lines, 13 on a page. Extent, 754 çlokas. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, Kāçidhāma, Khālispurā, Paṇḍita Priyanātha Tattvaratna. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गुरुभ्यः ।
धर्मगाङ्गेयसंवादे महार्थबहुवर्णनाम् ।
सहस्रनामसहस्रस्य परिचर्या विरच्यते ॥ इत्यादि ।

End. तर्पयेच्चार्कवेचैव ब्राह्मणान् भोजयेत्ततः ।
सुवर्णं दक्षिणां दद्यात् वित्तशाठ्यं विवर्जयेत् ॥
एवमाराध्य लक्ष्मीशं सततं स्वस्तिमान् भवेत् । इति ।
सहस्रनाम्नां सहस्रस्य परिचर्या कृता शुभा ।
सहस्रशाखिनः प्रीत्यै श्रीमतः काशीभूपतेः ॥
शं नो वातः पवतां शं न स्तपतु सूर्य्यः ।
शं नः ...... वः पर्ज्जन्योऽभिवर्षतु ॥

Colophon. इति श्रीविद्यारण्यतीर्थकृत सहस्रनामविवरणपरिशिष्टं समाप्तम् । शुभम् ।

विषयः । महाभारतान्तर्गतविष्णुसहस्रनामव्याख्या ।

No. 338. विष्णुसिद्धान्तग्रन्थः. Substance, country-made paper, 47 × 3 inches. Folia, 35. Lines, 6 on a page. Extent, 497 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Calcutta Çyāmapukura Viçvakoṣa office, Bābu Nagendranātha Vasu. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ श्रीश्रीलक्ष्म्यादिभ्यो यक्षेभ्यो नमः ।
वामे वैकुण्ठसंज्ञानश्रीलनारायण प्रभो ।
श्रीलक्ष्मीवेत् प्रियाकान्ते ज्योतिषां चरितं वद ॥

ये श्रीसूर्य्यादयः खेटा ज्योतिश्चक्रनिवासिनः ।
तेषां गुणानां गरिमा कः प्रवक्तुं समर्हति ॥
तथापि तव प्रीत्यर्थं श्रीलक्ष्मीनारायणः स्वयम् ।
प्रवदेयं मनाक् गुह्यं सावधानावधारय ॥
श्रीसूर्य्यः परमो ब्रह्मा श्रीसूर्य्यः परमः शिवः ।
श्रीसूर्य्यः परमो विष्णुस्तस्मै श्रीप्रभवे नमः ॥
खखाभ्रवेदर्त्तुखसप्तचन्द्राभ्राभ्राम्बराक्षीषुशरेषुचन्द्रैः (१५५५२०००१७०६४०००) ।
मितेऽस्य वर्षे प्रगते विधातुः श्रीविष्णुनामाख्यतरं युगेऽस्य ॥ इत्यादि ।

End. ग्रहाणामर्चने होमे यज्ञे चौषधिधारणे ।
दाने जपे वा मन्त्रस्य प्राप्तये मन्त्रधारणे ॥
धारणे कवचस्यैवं ग्रहविप्रार्चनं चरेत् ।
धारणे ग्रहमूलस्य कवचस्यापि धारणे ॥
ग्रहविप्रान्यविप्राणां न कुर्य्यान्मुखदर्शनम् ।
अन्यथा विफलं तस्य वन्ध्यास्त्रीरमणं यथा ॥

Colophon. इति श्रीलक्ष्मीनारायणसंवादे विष्णुसिद्धान्तग्रन्थे ग्रहनिन्द्यमन्त्रादिप्रतिक्रिया-दानाधिकारो द्वादशः ॥ अतःपरं खण्डितम् ।

विषयः । प्रथमाधिकारे,— ताराभुवादिनिरूपणम् । द्वितीयाधिकारे,— भौमादिपञ्चभुवादि-निरूपणम् । तृतीयाधिकारे,— नाक्षत्रिकरविराहुकेतूनां स्फुटाधिकारादिः । चतुर्थाधिकारे,— भौमादिपञ्चस्फुटादिनिरूपणम् । ५म—६ ष्ठाधिकारयोः,— शकनृपतेस्तत्पत्न्यादिनिरूपणम् । तद्यथा,—

(नवाम्बचन्द्राग्निगजाश्ववाणपक्षाक्षचन्द्रप्रमिते गतेऽब्दे ।
कल्यांशकादित्यनृपोऽपि भावी तदब्दयुक्ते क्षितिवह्निवर्षम् ॥

एषः सप्तमपत्रस्थः श्लोकः ।) ७ माधिकारे,— चित्रस्यादिनिरूपणम् । ८ माधिकारे,— चन्द्र-ग्रहणादिनिरूपणम् । ९ माधिकारे,— रविसंक्रमणादिः । १०म—११ शाधिकारयोः,— कुग्रहजन्य-दोषप्रतीकारकरणदानादिः । १२ शाधिकारे,— ग्रहनिन्द्यमन्त्रादिप्रतिक्रियानिरूपणम् ।

No. 339. वीरभद्रतन्त्रम्. Substance, country-made paper, 13×2 inches. Folia, 10. Lines, 6 on a page. Extent, 232 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kā̃ṭhālpāḍā *viâ* Naihāṭi, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Verse. Incorrect.

Beginning. श्रीगुरुः ।

पार्व्वत्युवाच ।

एतत् चान्यं जगत्सर्व्वं नानाविधिसमाकुलम् ।

उपायं ब्रूहि लोकानां साधकानां सुखावहम् ॥

दुर्ज्जनानाञ्च पापानां दुर्ज्जयानां तथैव च ।

चमूभान् ब्रूहि मे घोरान् नानाव्याधिकरान् प्रभो ॥

ईश्वर उवाच ।

शृणु त्वं हि वरारोहे चलितार्थञ्च वाञ्छसि ।

तद्वदामि च वे देवि यत्सर्व्वं समुदाहृतम् ॥ इत्यादि ।

End. ॐ ह्रीं कामीः ह्रीं नमः आकर्षणमन्त्रः । ॐ यक्षिकायै नमः । ह्रीँ हैँ हाँ नमः । अस्य प्रतजपेन सर्व्वकामः सिद्धो भवति । ॐ कामिनी स्वाहा अनेन हुतमासहोमाद्राकर्षिसिद्धिर्भवति ॥ ० ॥

Colophon. इति वीरभद्रतन्त्रे चतुर्थः पटलः ॥ समाप्तोऽयं ग्रन्थः ।

विषयः। भूताकर्षणम् । मोहनादिः । विद्वेषणादिः । उच्चाटनादिः । स्वस्मनवशीकरणादिश्चेति ।

No. 340. वृन्दावनकाव्यम्. By मालाङ्कराजः. Substance, palm-leaf, 13 × 1½ inches. Folia, 10. Lines, 2 on a page. Extent, 58 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1662. Place of deposit, District Vâkuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Candranārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. श्रीश्रीहरये नमः ॥

वरदाय नमो हरये

पतति जनोऽयं स्मरन्नपि न मोहरये ।

बकुलवनानन्द चता

ननचि दितिर्येन दैत्यचक्रं दृषता ॥

स्वमिव भुजङ्गचि शेषं

सुपधाय स्वपिति भुजङ्गविशेषम् ।

नवपल्लवसमकरया

नियोजितपल्लवा च समकरया ॥ इत्यादि ।

End. इत्याह पीतवाससमायतनेषवं
कंसासुरात् पद्मसतामायतने यतं ।
दूषितानां विमलतया सच लीलाजानां
ज्ञायां विकिरन्निव दृग्भैः सच लीलाजानाम् ॥ * ॥

Colophon. इति माखाङ्केन विरचितं वृन्दावनाख्यं काव्यं समाप्तम् ॥ ० ॥
श्रीश्रीजाने दयाधाने चरणाजतले नव ।
श्रीकाश्मीरामकृतिना लिपिरेषा समर्पिता ॥ ० ॥ शकाब्दाः १६६२ ।

विषयः । कृष्णस्तुतिविषयकं काव्यमिदम् । अत्र च यमकादि नानाविधयाख्यभङ्गी विन्यस्ता ।

No. 341. वृन्दावनकाव्यटीका. Substance, palm-leaf, 14×2 inches. Folia, 20. Lines, 5 on a page. Extent, 375 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1662. Place of deposit, District V̄ākuḍā Viṣṇupura, Kādākuli, Paṇḍita Candranārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीश्रीहरये नमः । माखाङ्काभिधानो महीपालः सकलगुणसम्पन्नो यमकितेनार्य्याद्दिनामा जातिप्रभेदेन भगवतोर्वासुदेवयोः स्तुतिं कृतवान् । तत्र विघ्नविनाशाय विष्णोरनुस्मरणमाह वरदायेत्यादि । अस्यार्थः । यासां पूजानमस्कारादि यं हरिं स्मरन्नपि मनसि कुर्व्वाणोऽपि लोकः । सुखत्वसिद्धिसिद्धिमोघोऽविद्या अस्य रये प्रवाहे न निमज्जतीत्यर्थः । येन हरिणा वासुदेवेन दैत्यचक्रं दृप्तता भयभयात् कुर्व्वता द्विजिदैत्यमाता मनसि हृदये यता ताड़िता सती बहुशो विस्तरयाराम् चक्रन्द क्रन्दितवती । तस्मै हरये नमः इति सम्बन्धः ॥ इत्यादि ।

End. तं पीतवाससं विष्णुमित्याह । कीदृशं आयतनेषः आयते दीर्घे नेत्रे यस्य सः । कीदृशं तं पद्मसतां गोपानां आयतने स्थाने कंसासुरात्रक्षं । रक्षकमिति वा । किं कुर्व्वन्निवाह । तथाह । दृग्भैर्दृग्भिः सच दूषितानां । विमलदृग्भा अपि विमला इति भावः । कीदृशानां लाजानां लीलाजानां लीलया जनितानां गोपस्त्रीभिर्लीलया दत्तानामिति यावत् ॥ * ॥

Colophon. इति राजाधिराजमाखाङ्कविरचित-वृन्दावनाख्यकाव्य-टीका समाप्ता ॥
श्रीश्रीजाने दयाधाने चरणाजतले नव ।
श्रीकाश्मीरामकृतिना लिपिरेषा समर्पिता ॥ शकाब्दाः १६६२ ।

विषयः। नानाकुराजविरचितस्य इन्द्रावकाश्मकावकस्य व्याख्यानम् ।

No. 342. वैद्यवल्लभः. By श्रीकान्तदासः. Substance, country-made paper, 19½ × 4½ inches. Folia, 30. Lines, 7 on a page. Extent, 604 çlokas, Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Sonārgā, Bābu Prabhātacandra Sena. Appearance, tolerable. Verse. Incorrect.

Beginning. नमः कात्यायन्यै ।

...... ममस्तुचमाधिका मतायाः
सत्यायाः. नवकडकघतानि पञ्चम् ।
... ...
... ... प्रदयन्तु केशवः शिवं वः ॥
शुभ्रामन्यां त्रिभुवनगुरोरौचमात्र...
... ... ।
भावाङ्गीतैः सपदि विकला वेपथुं संवहन्ती
रक्तुं गन्तुं न च बहुवती पातु वः श्रीभवानी ॥
श्रीमत्श्रीकान्तदासेन राजवैद्येन धीमता ।
आकृष्य सर्व्वतन्त्रेभ्यः क्रियते वैद्यवल्लभः ॥
ये वाल्यभावादनधीततन्त्रा
दारिद्र्यदुःखाकुलदग्धचित्ताः ।
अनन्यजीवाः प्रतिकर्त्तुमज्ञा-
स्तेषां प्रबोधार्थमयं निबन्धः ॥
अन्येषु शास्त्रेषु विवादमात्रं
न लभ्यते तत्र फलं समग्रम् ।
पदे पदे ज्योतिषि मन्त्रवादे
चिकित्सिते प्रत्ययमावहन्ति ॥
पूर्व्वं स्तवमाह ।
आयुर्वेदागमं पूर्व्वमायुर्वेदं ततः परम् ।
साङ्गोपायं ततः शिष्यं गुणञ्चापि यथोदितम् ॥
... ... ।

आयुर्वेदागममाह ।

ब्रह्मणा हि यथा प्रोक्तमायुर्वेदं प्रजापतिः ।

जग्राह निखिलेनादावश्विनौ च ततः परम् ॥ इत्यादि ॥

End. अथ मूत्रलक्षणमाह ।

पाश्चात्ये रजनीयामे घटिकानां चतुष्टये ।

उत्थाप्य रोगिणं वैद्यो मूत्रोत्सर्गञ्च कारयेत् ॥

आद्यन्तधारां सन्त्यज्य मध्यधारां समुद्धरेत् ।

शुभे कांस्यादिके पात्रे धृत्वा मूत्रं परीक्षयेत् ॥

वातेन पाण्डुरं मूत्रं सफेनं कफरोगिणाम् ।

रक्तवर्णं भवेत् पित्ते द्वन्द्वजे मिश्रितं भवेत् ॥

... ... ।

पाण्डुरं शीतलं मूत्रं भूरि श्लेष्मज्वरे भवेत् ।

कृष्णं चाविलकं मूत्रं सन्निपातज्वरे भवेत् ॥

वह्निकुसुमसङ्काशं मूत्रं मेहे च पित्तजे ।

इत्यादिकं विजानीयाद्भिषग्दोषस्य लक्षणम् ॥

Colophon. समाप्तिसूचकं वाक्यं नास्ति ॥

विषयः । आयुर्वेदस्य लक्षणकथनपुरःसरमायुर्वेदागमस्याद्योत्पत्तिविवरणम् । वेदोक्तलक्षणम् । शिष्यलक्षणम् । परिचारकलक्षणम् । वैद्यलक्षणम् । चिकित्सालक्षणम् । असद्वैद्यलक्षणम् । सद्वैद्यप्रशंसा । द्रव्याणां गुणदोषनिरूपणम् । रोगिणां गुणदोषयोर्द्विविधचिकित्सा । आतुरलक्षणम् । विविधौषधनिरूपणम् । सप्ताशय-सप्तधातु-सप्तोपधातु-सप्तत्वगादीनां परस्परलक्षणम् । शारीरदोषाणां लक्षणम् । तेषां स्थाननिरूपणञ्च । प्राकृतविकृतसंज्ञकानां दोषाणां कर्मनिरूपणम् । स्त्रीपुंसभेदेन शरीरस्थरन्ध्रनिरूपणम् । धातूनां कर्मनिरूपणम् । धातूनां वृद्धिक्षयजनितरोगनिरूपणम् । तेषां चिकित्सानिरूपणञ्च । पञ्चेन्द्रियनिरूपणम् । तेषां प्रत्येकस्य गुणनिरूपणञ्च । पुरुषलक्षणम् । शुक्रभेदेन स्त्रीपुंनपुंसकजन्मनिरूपणम् । तेषां सात्त्विकादिभेदेन गुणदोषभेदकथनञ्च । वातपित्तादि सप्तधा प्रकृतिलक्षणम् । अतिह्रस्वादिनिन्दिताष्टपुरुषनिरूपणम् । अतिह्रस्वादिपुरुषगतरोगविशेषनिरूपणम् । तत्तद्रोगप्रशमनोपायकथनञ्च । ऋतुभेदे वातादिदोषाणां प्रकोपकथनम् । तेषां हेतुकथनञ्च । कुपितलिङ्गनिरूपणम् । तेषां कर्मनिरूपणञ्च । त्रिगुणवातादिनिरूपणम् । प्रज्ञापराधस्य लक्षणम् । तस्य व्याधिकारणत्वं तच्चिकित्सा च । षड्विधाहारनिरूपणम् । लघुगुरुद्रव्याणां मात्रानिरूपणम् । भुक्ताहारनिरूपणम् । ऋतुभेदे आहारीयद्रव्यभेदनिरूपणम् । षड्रसनिरूपणम् । आयुःपरीक्षणम् । शिरासकललक्षणम् । मूत्रलक्षणञ्चेति ।

No. 343. **वैष्णवगीता.** Substance, country-made paper, 11 × $4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 8. Lines, 8 on a page. Extent, 128 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Tripurā Agartalā Vṛddhanagara, Paṇḍita Mineçvara Sārbbabhauma. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीराधाकृष्णाभ्यां नमः ।

अथ वैष्णवगीता ।

श्रीसूत उवाच ।

एकदा नैमिषारण्ये केशवं पुरुषं प्रभुम् ।

प्रेमभावेनित्य संस्तुत्य पप्रच्छ पार्थसत्तमः ॥

अर्ज्जुन उवाच ।

वैष्णवानां गतिं कृष्ण कथयस्व महाप्रभो ॥ इत्यादि ।

End. त्रिसन्ध्यं यः पठेन्नित्यं श्रद्धाभक्तिसमन्वितः ।

जीवमानः सुखं याति अन्ते मुक्तिपदं लभेत् ॥

Colophon. इति श्रीकृष्णार्ज्जुनसंवादे वैष्णवगीता सतोपाख्यानं समाप्तम् ॥

विषयः । श्रीकृष्णार्ज्जुनसंवादच्छलेन वैष्णवानामेव सर्व्वोत्तमत्वकथनम् ।

No. 344. **वैष्णवरहस्यम्.** Substance, country-made paper, 12 × 5 inches. Folia, 7. Lines, 9 on a page. Extent, 284 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kā̃ṭhalpāḍā *viâ* Naihāṭi, Pāṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीराधाकृष्णौ जयतः ।

श्रीगोविन्दं व्रजानन्दसन्दोहानन्दमन्दिरम् ।

वन्दे वृन्दावनानन्दं श्रीराधासङ्गनन्दितम् ॥

श्रीराधाकृष्णौ जयतां

जयति विश्व ... भक्तवृन्दसहितो निगूढवेशः ।

श्रीगौरचन्द्रनिभानायान्तःकृष्णो बहिर्गौरः ।

इह खलु सकललोकहितावतारो भगवान् श्रीशचीनन्दनः कलियुगे परम-

धर्म्मप्रवर्त्तनाय ... ... वेशेनावततार । इत्यादि ।

End. ततो महाप्रभुः स्वपार्षदैः सह भगवद्भजनमार्गं प्रवर्त्तयामास ... ... रामा-

ज्ञानां विषयवैराग्यबोधानामकृत सन्न्यासः सन्न्यासाश्रमपावनो भक्तवृन्दसहितो

नीलाचलमनुससार ।

प्रभुणा कथितं यद्गुप्तरत्नं वैष्णवाग्रणे ।
तदेव लिखितं किञ्चित्र तु स्वमतिवैभवात् ॥
भवभयमपहर्तुं कृष्णचैतन्यनामा
स्वयमपि परिणाम प्रापयन्नप्रमेयः ।
चतुरजनयुक्तो भक्तवेशावतारो
नमसमखिललोकाचारहेतुं नमामि ॥ ० ॥

Colophon. इति वैष्णवरत्ने साध्यसाधनो नाम चतुर्थः प्रकाशः ॥०॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

विषयः । नामोपदेशनिरूपणम् । गुरुपदाश्रयनिरूपणम् । आराध्यनिर्णयः । साध्यसाधननिरूपणञ्चेति ।

No. 345. व्यवस्थासारसंग्रहः. By रामगोविन्दशर्म्मा. Substance, country-made paper, 14 × 2 inches. Folia, 89. Lines, 7 on a page. Extent, 2,422 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Post Office Pilkhānā, Vāḍḍānagara, Paṇḍita Kailāsacandra Tarkaratna. Appearance, old. Prose and verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
गुरोः पादयुगं नत्वा रामगोविन्दशर्म्मणा ।
क्रियते बालबोधाय व्यवस्थासारसङ्ग्रहः ॥
तत्रादौ तिथिव्यवस्था निरूप्यते । तिथिस्तु द्वादशभिर्भागैश्चन्द्रक्रियोपलक्षितः
कालविशेषः । तदेव चान्द्रमसं दिनम् । यथा,—
अर्क्काद्विनिःसृतः प्राचीं यद्यात्यहरहः शशी ।
भागैर्द्वादशभिस्तत् स्यात् तिथिश्चान्द्रमसं दिनम् ॥ इति सूर्य्यसिद्धान्तात् ।
तत्त्रिंशता चान्द्रो मासः । स च द्विविधः मुख्यो गौणश्च । इत्यादि ।

End. दत्तकश्च स्वयंदत्तः कृत्रिमः क्रीत एव च ।
अपविद्धाश्च ये पुत्राः भरणीयाः सदैव ते ॥
भिन्नगोत्राः पृथक्पिण्डाः पृथक् वंशकराश्च ते ।
सूतके मृतके चैव त्र्यहाशौचस्य भागिनः ॥ इति ॥
विरुद्धं स्मृतिशास्त्रेषु यदुक्तं बुद्धिविभ्रमात् ।
तत्क्षम्यं कृपया शोध्यं स्मृतिशास्त्रविशारदैः ॥

Colophon. इति वाछिग्रामजग्रामनिवासि चट्टवंशज-श्रीरामगोपालचक्रवर्त्त्यात्मज-श्रीरामगोविन्दशर्म्मविरचिते व्यवस्थासारसंग्रहे अशौचव्यवस्था समाप्ता ।

विषयः । अथादौ तिथिस्वरूपादिनिरूपणम् । तिथिद्वैधव्यवस्थादिः । अमातिथिनिरूपणम् । प्रतिपदादितिथिषु प्रत्येकं कृत्यविशेषव्यवस्थादिः । संक्रान्तिनिरूपणादिकम् । अथ अद्भुत-निरूपणम् । तत्र तत्र व्यवस्थादिः । उद्वाहव्यवस्थादिः । और्द्ध्वदैहिकव्यवस्थादिः । तत्र प्रेत-तर्पणादिविधानम् । अशौचान्तद्वितीयदिनकृत्यनिरूपणम् । श्राद्धविधिः । सपिण्डीकरणविधिः । वृषोत्सर्गादिविधिश्च । अथ आभ्युदयिकश्राद्धकालादिः । नवान्नविधिः । मृताहविहितश्राद्ध-कालादिश्च । अथ प्रायश्चित्तव्यवस्थादिः । अशौचव्यवस्थादिश्चेति ।

No. 346. व्युत्पत्तिविचारः. Substance, country-made paper, 20×5 inches. Folia, 47. Lines, 8 on a page. Extent, 1,692 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Candrakānta Vidyāratna. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. नमः शिवाय । अनुमित्यर्थकधातुयोगे विधेयत्वं द्वितीयार्थः । तेन वह्न्यादि-पक्षकानुमितिपरस्य वह्निमनुमिनोमीत्यादिवाक्यस्य न प्रामाण्यं । यदि च वह्निसाध्यकपर्वतपक्षकानुमितिपरस्य वह्निमत्त्वेन पर्वतमनुमिनोमीत्यादि-वाक्यस्यापि प्रामाण्यमनुमन्यते तदा तादृशधातुयोगे उद्देश्यत्वमपि द्वितीयार्थः । इत्यादि ।

End. इत्थञ्च कपोतत्वावच्छिन्नपतनादिपर्य्याप्तावपि अतिरिक्तपतितकपोतत्वावच्छिन्न-निष्ठत्वात् कपोतत्वतादात्म्यापि कपोतादिव्यवहारोपपत्तिपर्य्याप्त्यमतिप्रसक्त-धर्म्मस्य तदवच्छेदकत्वे गत्यन्तरं चिन्तनीयम् ॥ * ॥

Colophon. इति व्युत्पत्तिविचारः ।

विषयः । कारकभावादियोगजद्वितीयादीनां तथान्येषामपि व्युत्पत्तिविचारप्रसङ्गेन कर्तृ-करणादिव्युत्पत्तिविचारः ।

No. 347. मलमासविवेकः. By शूलपाणिमहामहोपाध्यायः. Substance, country-made paper, 19×5 inches. Folia, 9. Lines, 8 on a page. Extent, 328 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1737. Place of deposit, Naihāti, District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Çāstrī. Appearance, tolerable. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

नानामुनिमतद्वैधजातसंशयसङ्कुलः ।
मलमासविवेकोऽयं क्रियते शूलपाणिना ॥

तत्र दीर्घकालानुपालनीयतत्तद्दिनकर्त्तव्यताकलापसंवलितनियतसङ्कल्पविषयो व्रतमिति व्रतलक्षणम् । इत्यादि ।

End. कालविशेषानियम्यितत्वं न तस्य प्रतिष्ठापूर्व्वोक्तवचनैर्यं फलार्थिभिरित्यनेन काम्यस्यैव प्रतिष्ठाविधानात् । कालविशेषानियम्यित्वे तदसम्भवाच्च । प्रतिष्ठा-विधानञ्च प्रतिष्ठाविवेकेऽनुसन्धेयमिति ॥ ० ॥

Colophon. इति साण्डियाल महामहोपाध्याय-श्रीशूलपाणिविरचितो व्रतकाल-विवेकः समाप्तः ॥ ० ॥
मुनिरामसिन्धुचन्द्रे शाके नभस्य षष्ठदिने ।
लिखितेन विवेकेदं (?) जयनारायणद्विजः ॥

विषयः । व्रतानुष्ठानम् । गृहीतव्रताकरणे दोषश्रुतिः । व्रतभङ्गप्रायश्चित्तम् । व्रतानुष्ठाने विहितकालः । ललिताषष्ठीव्रतादयः । कार्त्तिकेयव्रतविधिः । प्रतिष्ठाकालश्चेति ॥

No. 348. मुक्तितन्त्रम् । Substance, country-made paper, 14 × 4 inches. Folia, 41. Lines, 8 on a page. Extent, 615 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Ichāpurā, Paṇḍita, Devīdāsa Cūḍāmaṇi. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning.

श्रीभगवत्युवाच ।
मन्त्रोर्नामश्रुतं ध्यानं मन्त्राश्च विविधाः श्रुताः ।
इदानीं श्रोतुमिच्छामि साधनं सर्व्वसिद्धिदम् ॥
स्थानं कालं तथा मालां यच्चान्यच्छक्तिसम्भवम् ।
अल्पायासेन सिध्यन्ति येन तत् कथ्यतां प्रभो ॥
ईश्वर उवाच ।
शृणु देवि प्रवक्ष्यामि सावधानावधारय ।
गुह्याद् गुह्यतरं देवि साधकानां सुखावहम् ॥
एकलिङ्गे श्मशाने वा शून्यागारे चतुष्पथे ।
शवस्योपरि मुण्डे वा जले वा कण्ठपूरिते ॥
सङ्ग्रामभूमौ योनौ वा स्थले वा निर्ज्जने वने ।
पञ्चक्रोशान्तरे यत्र न लिङ्गान्तरमीक्ष्यते ॥
तदेकलिङ्गमाख्यातं तत्र सिद्धिरनुत्तमा ।

चित्रकूटे नदीतीरे गुहायाञ्च शिवालये ।
निम्बश्मशाने चैव कूर्मे वाणीतटे तथा । इत्यादि ।

End. सर्वास्तु चाभिषेकेण शक्तिबीजेन ताड़िताः ।
विषाग्निशस्त्रा महारोगा डाकिन्यभिभवास्तथा ॥
घोराभिचाराः क्रूराश्च ग्रहा रोगास्तथैव च ।
सर्वास्तु चाभिषेकेण कालीबीजेन ताड़िताः ॥
नश्यन्ति विपदः सर्व्वाः सम्पदः सन्तु सुस्थिराः ।
अभिषेकेण शाक्तेन पूर्णाः सन्तु मनोरथाः ॥

Colophon. इति शक्तिसङ्गमे मन्त्रपञ्चाशे त्रयोदशः पटलः ॥

विषयः । (प्रथमतः सप्तमं पटलं यावत् नोपलभ्यते ।) अष्टमे पटले, सिद्धियोगनिरूपणम् । आकर्षणवशीकरणादिषु कर्मसु ऋतुभेदकथनम् । तत्र दिङ्नियमादिकथनम् । मारणादौ मालाविधानकथनपूर्व्वकं जपविधिः । आसनादिविधिश्च । नवमे पटले, शवसाधनविधिः । तत्र विचारादितिकर्त्तव्यताकथनञ्च । दशमे पटले, कुलाचारविधिः । तत्र कुलनारीलक्षणादिकथनम् । तत्पूजादिविधिः । कुलद्रव्यादिविधिश्च । एकादशे पटले, दूतीयागविधिः । तत्र सम्विदासवयोर्विधिः । सम्विदादिशोधनविधिः । पञ्चमकारविधिः । शक्तिनिरूपणञ्च । द्वादशे पटले, कुलीनानां पुरश्चरणविधिः । कुमारीपूजनविधिः । पञ्चमकारेण चक्रार्च्चनविधिश्च । त्रयोदशे पटले, शाक्ताभिषेकविधिः । ततो विशेषत इतिकर्त्तव्यताकथनञ्च ॥ इति शम् ।

No. 349. शनिस्तोत्रम् (स्कन्दपुराणीयम्). Substance, country-made paper, 6 x $2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 9. Lines, 5 on a page. Extent, 79 çlokas Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kā̃ṭhālpāḍā *viâ* Naihāṭi, Paṇḍita Govinda Candra Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीरामचन्द्राय । ॐ नमः शनैश्चराय ।
प्रणम्य देवदेवेशं सर्वग्रहनिवारणम् ।
शनैश्चरस्य माहात्म्यं चिन्तयामास एव च ॥
युधिष्ठिर उवाच ।
देवदेव जगन्नाथ ग्रहपीड़ाविनाशनम् ।
सौरे पीड़ाविनाशाय उपायं वद मे प्रभो ॥ इत्यादि ।

End. य इदं प्रातरुत्थाय शनिवारे पठेन्नरः ।
पूजयित्वा शनिं वापि तस्य तुष्यति भास्करः ॥
सर्वाभीष्टप्रदो नित्यं भविष्यति न संशयः ।
सर्वेषामेव वर्णानां शनिपूजा विधीयते ।
शूद्रेणापि विशेषेण कर्त्तव्यमिति चादरात् ॥

Colophon. इति स्कन्दपुराणे रेवाखण्डे शनैश्चरस्तोत्रं समाप्तम् ॥

विषयः । नर्मदान्तर्गतशनैश्चरतीर्थस्य शोभनम् ।

No. 350. शब्दशोभा. Substance, country-made paper, 18 × 2½ inches Folia, 41. Lines, 8 on a page. Extent, 1,230 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naibāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita, Haraprasāda Çāstri. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. (अस्य प्रथमपत्रं नास्ति तेन द्वितीयपत्रस्य प्रारम्भवाक्यम् ।) स्त्रीपुंनपुंसकानि
नि लिङ्गानि शब्दसंस्कारमात्रोपयोगीनि लोकस्थानि पर्य्यायान्तराणीव भेदे-
नोपादीयन्त इति शब्दसंस्कारमात्रोपयोगीनीत्यनेन लोकव्यवहारोपयोगीनि
व्यावर्त्तन्ते । अथ प्रथमतोऽकारान्तानि लिख्यन्ते । इत्यादि ।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । अकारान्तादिशब्दरूपनिरूपणम् ।

No. 351. शब्दरत्नम्. By रामशरणः. Substance, country-made paper, 14 × 3 inches. Folia, 7. Lines, 8 on a page. Extent, 139 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Post Office Vaidyervāzār Sātbheyepāḍā, Paṇḍita Nīlakamala Smṛtibhūṣaṇa. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
शब्दब्रह्ममयीं नत्वा शब्दशास्त्रं विलोकयन् ।
श्रीरामशरणो वक्ति शब्दरत्नं समासतः ॥
तत्र प्रकृतिप्रत्ययाभ्यामर्थस्य वाचकः शब्दः । शब्द शब्दे धातुलकात् डः । तथा
चामरे । शास्त्रे शब्दस्तु वाचक इति । स च षोढ़ा भवति ।
शक्तो लाक्षणिको रूढ़ो योगरूढ़श्च यौगिकः ।
क्वचित् यौगिकरूढ़श्च शब्दः षोढ़ा निगद्यते । इति शब्दशक्तिप्रकाशिका ।

तत्र शक्त्यर्थप्रतिपादकः शक्तः । शक्तिश्च शब्दानां मुख्यव्यापारः । शब्दनिष्ठो यो मुख्यव्यापारो भगवत्सङ्केतोऽस्माच्छब्दादयमर्थो बोद्धव्य इति ईश्वरेच्छा-रूपः स एव शक्तिरित्यर्थः । तद्विशिष्टश्चार्थः शक्यः तत्प्रतिपादकः शक्तो वाचक इति यावत् । इत्यादि ।

End. तथैव सर्व्वे युगपत्पदार्थाः परस्परेणान्वयिनो भवन्ति । परे तु

यद्यदाकाङ्क्षितं योग्यं सन्निधानं प्रपद्यते ।
तेन तेनान्वितः स्वार्थः पदैरेवावगम्यते ॥

तथाच खण्डवाक्यार्थबोधानन्तरं तथैव पदार्थस्मृत्या महावाक्यार्थबोध इत्याहुः । तात्पर्य्यं वक्तुरिच्छा च यदि तात्पर्य्यं शब्दबोधकारणं न स्यात् तदा सैन्धवमानय इत्यादौ कचिदश्वस्य कचित् पुरुषस्य बोधो न स्यात् । न च तात्पर्य्यग्राहकप्रकरणादीनामेव शब्दबोधे कारणत्वमस्तीति वाच्यम् । तेषामननुगमात् तात्पर्य्यज्ञानजनकत्वेन तेषामनुगमे तु तात्पर्य्यज्ञानमेव लाघवात् कारणमिति चिन्त्यम् ॥

Colophon. इति शब्दरत्नं सम्पूर्णम् ॥

विषयः । अत्र प्रथमं शब्दलक्षणम् । ततो रूढयौगिकादिभेदेन शब्दस्य चतुर्विधत्वकथनम् । आकाङ्क्षायोग्यतासत्तिमच्छब्दस्य लक्षणादिनार्थबोधभेदकथनम् । लक्षणाया जहत्स्वार्थाजहत्-स्वार्थेति द्विविधभेदकथनम् । लिङ्गस्य शुद्धमिश्रसंकीर्णाविष्टोपसर्ज्जनाख्यक्लीति षड्विधभेदकथनम् । शब्दानां शाब्दबोधकथनञ्च ॥

No. 352. **शब्दशक्तिप्रकाशिकाटिप्पनी**. By **कृष्णकान्तविद्यावागीशः**. Substance, country-made paper, 22×4 inches. Folia, 150. Lines, 10 on a page. Extent, 7,162 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Ichāpurā, Paṇḍita Vrajanātha Vidyāratna. Appearance, new. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

योगेश क गतं चिरं हिमगिरेः शृङ्गे कुटीरे प्रिये
योगार्थं किमु तास्ति कौञ्चरमणी तवेति सम्भाषणम् ।
श्रुत्वा हाससमन्वितं गिरिसुतागौरीशयोर्मेनका
तत्रास्तीति वदन् सलज्जहृदयो मां पातु लम्बोदरः ॥
न्यायालङ्कारयुक्तां त्रिभुवनजनकश्रीपतीशेन जुष्टं
तुष्टं धीरेषु दृष्टं सततमविदुषां ध्यानमग्नं सामगीतम् ।

ध्यातं नातं नितान्तं सदयमसदृशं सादृशां साधुसङ्गं
श्रीयुक्तश्चास काशीश्वरचरणयं ग्रन्थमादौ प्रणम्य ॥
श्रद्धश्रीकृष्णकान्त+ +सुत+जनश्रीजसत् पादपद्मा
सानन्दानन्दमन्दस्मितमिलितवचोभावबद्धप्रतापा ।
किञ्चित्क्रोधाग्नितापाहतरिपुकलितानिष्टचेष्टादिदोषा
शिष्टाकम्पां विशिष्टा प्रभवतु जननी तारिणी मे नमस्या ॥
न्यायार्थस्थितिवृद्धिसंहृतिविधेर्हेतुं सुकृत्या युताम्
धीरानुग्रपदं नयन्तमयुतान् दुर्बुद्धिकान् मूढताम् ।
वेदाख्यानसमुद्धृताखिलधरादित्यं महान्तं मुदा
श्रीमच्छ्रीजगदीशमत्र कमलाधीशं नमस्याम्यहम् ॥
न्यायसंसारपाथोधिमग्नोपासकतारकम् ।
रामनारायणं वन्दे तर्कपञ्चाननं गुरुम् ॥
धीरश्रीकृष्णकान्तेन विद्यावागीशसंज्ञिना ।
व्याख्यायते सतां तुष्ट्यै शब्दशक्तिप्रकाशिका ॥
प्रणम्य भूमौ विनयेन मान्यान्
धीरान् समस्तानिति वेदयामि ।
यद्येवमात्सर्य्यमिदं विहाय
प्रदर्शनीयं सुविभाव्य दूष्यम् ॥
मङ्गलाचरणपूर्व्वकनिजकृतकारिकावलीं व्याख्यातुं प्रेक्षावत्प्रवृत्तये शिष्य-शिक्षायै च प्रयोजनाभिधेयसम्बन्धप्रतिपादकं पद्यमादौ निबध्नाति तर्क-मित्यादि । तर्को वितर्क आपत्तिरिति यावत् । तन्तं सिद्धान्तः । तथाच पूर्व्वपक्षं सिद्धान्तञ्च जानता इत्यर्थः । इत्यादि ।

End. अनादिरित्यस्य व्याप्तिमाह पुना+ +नीत्यादि । उत्पर्गेत इत्यस्य व्याप्ति-माह स्वप्रभृतिभ्यश्चेति । शुभि चषि इत्यादि । कुत इत्याकाङ्क्षायामाह पुनः पुनः शोभते इत्यादि ॥ इत्याख्यातटिप्पनी समाप्ता । तद्धितस्य न्याय-समन्वितार्थकत्वेन विचारविधुरतयातिसुगमतया च टिप्पनीकरणे मदीय-प्रवृत्तिर्नैत्यवसे । समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

Colophon. इति श्रीकृष्णकान्तविद्यावागीशभट्टाचार्य्यविरचिता शब्दशक्तिप्रकाशिका-टिप्पनी समाप्ता ॥

विषय: । जगदीशतर्कालङ्कारकृत-शब्दशक्तिप्रकाशिकाख्य-प्रकृतिप्रत्ययार्थविचारात्मकग्रन्थस्य व्याख्यानम् ।

No. 353. शब्दशाकलविवृतिः. By रघुनन्दनशिरोमणिः. Substance, country-made paper, 12 × 2½ inches. Folia, 85. Lines, 9 on a page. Extent, 3,394 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Serapura, Paṇḍita Candrakānta Tarkālaṅkāra. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य परमं देवं ... चिदानन्दनम् ।
करोमि शब्दशाकलस्य विवृतिं प्रस्फुटां शुभाम् ॥
समर्थाव्यतलाभाय स्वशिष्याय च कृतम् ।
कलापपूर्वतन्त्रस्य समुद्रः सेव्यतामयम् ॥
+ + + + समुत्सृज्य दूरतः खलु सेव्यताम् ।
ग्रन्थोऽयं यत्नतः साधो मनोज्ञज्ञानहेतवे ॥
अथ कृदन्ताः शब्दाः सर्वनाम्ना कथं न व्युत्पादिताः वररुचिना वा कथं व्युत्पादिता इति शिष्यजिज्ञासायां प्रतिपादयन्नाह वृक्षादिवदित्यादि ।

End. क्त्वा प्रत्यये विमोचने विभाषा विमोचनादन्यत्र न स्यादेतदर्थमपि सूत्रं स्यादिति पुनरिह ग्रहणम् । ननु भोः । यद्यपीत्यादि । एवं ननु भो विमोचन इति तुदादौ पाठो नास्ति इति बोध्यम् ॥ * ॥

Colophon. इति रघुनन्दनभट्टाचार्यशिरोमणिकृता शब्दशाकलस्य-विवृतिः समाप्ता ।

विषयः । कातन्त्रव्याकरणस्य कृदन्तांशस्य टीका ।

No. 354. शब्दसंग्रहमाला. By काशीश्वरः. Substance, country-made paper, 15 × 2½ inches. Folia, 56. Lines, 6 on a page. Extent, 2,344 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk, 1688. Place of deposit, Kāṭhāl-pāḍā *viâ* Naihāti, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

अपारसंसारपयोधिनावं
सरस्वती-कमलभवादिसेव्यम् ।
प्रणम्य पादाम्बुजमात्र विष्णोः
काशीश्वरः शब्दनिकायमालाम् ॥
आतनोति बलि बोधि बालाय चपलोऽन्यतः । (?)

अमराद्युक्तविख्यात-शब्दसंपत्समाश्रिका ॥
श्वेतपद्मधरो ब्रह्मा पैनाकः कल्पनिर्जरौ ॥ इत्यादि ।

End. संश्लेषरन्ध्रयोः सन्धिः सारः श्रेष्ठे धनेऽपि च ।
मेढ्रे धान्ये च पुंसि स्यात् अचः पर्वतदैत्ययोः ॥
चामनिर्दयोर्वन्धुरे स्यात् ताक्ष्यवल्लभाषादिवत् ॥ ० ॥
इति सङ्कीर्णवर्गः ॥ ० ॥

Colophon. इति काशीश्वरकृतौ शब्दसंपत्समाख्या समाप्ता ॥ शकाब्दाः १६८८ ।

विषयः । नानार्थद्व्यर्थादिशब्दानां पर्य्यायकथनम् ।

No. 355. शब्दसाध्यप्रबोधिनी. By रमानाथचक्रवर्त्ती. Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 37. Lines, 10 on a page. Extent, 1,434 çlokas. Character, Bengali. Date, Bangābda 1264. Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura Vajrayoginī, Paṇḍita Dvārakānātha Tarkabhūṣaṇa. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवायै नमः ।
शौरिं प्रणम्य देवञ्च भक्त्यानुग्रहकाम्यया ।
क्रियते बालबोधाय शब्दसाध्यप्रबोधिनी ॥
तत्र तावदकारान्ताः । दाशरथिवाचको रामशब्दः पुंलिङ्गः । रामः रामौ रामाः । रामं रामौ रामान् । रामेण रामाभ्यां रामैः । भिन्नविषयेऽपि निरवकाशतया ऐसा एत्वं बाध्यते । इत्यादि ।

End. अचावर्णादेव इति टीकाकृतोऽलमप्युद्धरविषयकमिति बोध्यम् । मधुलिहादीनां विरामे व्यञ्जनादौ च ढत्वं भवतीति ।

Colophon. इति रमानाथचक्रवर्त्तिविरचिता शब्दसाध्यप्रबोधिनी समाप्ता ॥
वङ्गाब्दाः १२६४ ।

विषयः । कातन्त्रानुसारेण अकारान्तादिशब्दानां रूपकथनम् ।

No. 356. शब्दानित्यतारहस्यम्. By मथुरानाथतर्कवागीशः. Substance, country-made paper, 20×4 inches. Folia, 24. Lines, 8 on a page. Extent, 1,128 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Çāstrī. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. (अस्य प्रथमपत्रचतुष्कं नास्ति तेन पञ्चमपत्रस्य प्रारम्भवाक्यं लिखितम् ।)
यदि च परमाणुपरिमाणे द्व्यणुकपरिमाणापेक्षयापि नोत्कर्षोऽस्ति किन्त्वप-
कर्ष एव तस्यात्यन्तापकृष्टत्वेन सुप्रसिद्धत्वात् अधिकदेशाव्यापकत्वेनैव परि-
माणस्योत्कृष्टत्वमिति गुणकिरणावल्यामप्याचार्य्यैरभिहितत्वाच्च तदा तु सजा-
तीयेत्यनुपादाय तादृशोपाधिमद्वृत्तिप्रतियोगिकत्वेनापकर्ष एव विवक्षणीयः ।
इत्यादि ।

End. यथाश्रुते अणुपरिमाणादेरपि व्यावर्त्तनादसङ्गतेः । पक्षेतरत्वादिति पक्षेतरत्व-
तुल्यत्वादित्यर्थः । ननु सन्तु वर्णा नित्यास्तथापि पदवाक्यवेदा नित्या एव
इत्यत आह यद्वा चेति । तच्छब्दो वेदरूपस्य पदसमूहरूपस्य ॥

Colophon. इति शब्दपरिच्छेदरहस्ये शब्दानित्यतारहस्यं सम्पूर्णम् ॥ * ॥

विषयः । तत्त्वचिन्तामणेरन्तर्गतस्य शब्दाख्यतुरीयखण्डस्य कश्चिदंशोऽयं । अत्र च नाना-
विधन्याययुक्तितर्कोपन्यासमुखेन शब्दानित्यत्वं प्रदर्शितम् ॥

No. 357. शब्दाप्रामाण्यरहस्यम्. By मथुरानाथतर्कवागीशः. Substance, country-made paper, 17 × 3½ inches. Folia, 63. Lines, 8 on a page. Extent, 2,835 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Pharidpur, Post Office Pālang, grāma Dhānukā, Paṇḍita Rajanīkānta Tarkaratna. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

न्यायाम्बुधिकृतसेतुं हेतुं श्रीराममखिलसम्पत्तेः ।
तातं त्रिभुवननीतं तर्कालङ्कारमादरान्नत्वा ॥
श्रीमता मथुरानाथतर्कवागीशधीमता ।
विशदीकृत्य दर्श्यन्ते तुरीयमणिफक्किकाः ॥
आन्वीक्षिकीपण्डितमण्डलीषु
सभासु वैरस्ययनं विनापि ॥
मदुक्तमेतत् परिचिन्त्य धीरा
निःशङ्कमध्यापनमातनुध्वम् ॥

प्रत्यक्षादिप्रमाणत्रयं निरूपितम् । इदानीं चरमप्रमाणं शब्दो निरूपणीयोऽतः
शिष्यावधानाय प्रतिजानीते अथेत्यादिना । अथ उपमाननिरूपणानन्तरत्व-
निष्ठः शब्दः शब्दप्रमाकरणम् । यथाश्रुतेऽग्रे प्रमाणशब्दव्युत्पादकारणस्यार्था-
न्तरापत्तेः । निरूप्यत इति निरूपणं लक्षणस्वरूपप्रामाण्यादिभिर्ज्ञापनम् ।

ज्ञापकस्वरूपप्रामाण्यादिप्रकारकज्ञानानुकूलो व्यापार इति यावत्। व्याख्यानस्य च विषयत्वमर्थः। तथाच उपमानविशेष्यकज्ञापकस्वरूपप्रामाण्यादिप्रकारक-ज्ञानानुकूलव्यापारानन्तरत्वघटिताभिन्नो यो ज्ञापकस्वरूपप्रामाण्यादिप्रकारक-ज्ञानानुकूलो व्यापारस्तद्विषयः प्रमाणं शब्द इत्यन्वयः। अथ पदस्य लुप्त-द्वितीयाविभक्तिकस्य निरूपणक्रियाविशेषणतया स्तोकं पचतीत्यादिवदभेदस्य संसर्गमर्य्यादावलभ्यत्वात्। नाम्नः क्रियाविशेषणत्वस्थले अभेदान्वयबोधस्यैव साधाक्त्वात्। व्यापारस्य शब्दप्रयोग एव तद्विषयता व्यापारानुबन्धिनी। तेन शब्दस्य निर्व्विषयकत्वेऽपि न क्षतिः। इत्यादि।

End. ननु श्रुतपदेभ्य एव तात्पर्य्यग्रहात् पूर्व्वं कर्म्मत्वादौ घटादिमत्त्वानुभवः स्यादित्यत आह। पदानीति सम्भूय तात्पर्य्यग्रहेण समं मिलित्वैव तथाचा-न्योन्याश्रय इति भावः। इदमुपलक्षणम्। विशिष्य तत्परत्वग्रहस्य हेतुत्वे शब्दमात्रस्यानुवादकतापत्तेरित्यपि बोध्यम्। अतएवेति एतादृशतात्पर्य्यग्रहस्य शाब्दधीहेतुत्वादेवेत्यर्थः। न तु प्रकरणादिज्ञानस्य हेतुत्वादिति। विनि-गमनेति। शक्तिजन्योपस्थित्यादेरितरसकलकारणस्याविशिष्टत्वेऽपि कदाचि-देकमर्थमादायैवान्वयबोध इत्यर्थः। तदनुपपत्तिरेवेति अतएवेत्यनुषज्यते एवकारोऽप्यर्थे। तात्पर्य्यानुपपत्तिरपीत्यर्थः लक्षणाबीजमिति शेषः (?) श्वेतश्वे-त्यादौ शक्त्या वाक्यार्थस्मरणस्य वाक्यार्थयोग्यतादिज्ञानस्य सत्त्वेऽपि एकार्थ-स्यैवान्वयबोध इत्यत्र नियामिका इत्यर्थः। तदानीं शक्त्याऽन्वयबोधाभावे नियामिका इति तु फलितार्थः। तथाच न तादृशसिद्धान्तव्याघात इति भावः। तदभावादिति अतएवानुषज्यते पचति पद इति प्रयुक्त इति शेषः। कृतेति अन्योक्त......... कृतेत्यर्थ शब्दस्य लोकवेदसाधारणशब्दस्य प्रमाणा-न्तरत्वमित्यनुमानादिभिन्नत्वेन न गृहीतग्राहिज्ञानार्थानुभवजनकत्वमित्यर्थः।

विषयः। प्रत्यक्षानुमानोपमानशब्दाः प्रमाणमित्यादिचतुर्व्विधप्रमाणं नैयायिकसम्मतम्। वैशेषिकनये प्रत्यक्षानुमानमेव प्रमाणं शब्दोपमानयोरनुमानन्तर्भावादिति मतं दूषयितुं शब्दस्य पृथक्प्रमाणत्वं व्यवस्थापयति शब्दप्रामाण्यग्रन्थेनेति संक्षेपः।

No. 358. **ध्वान्तामोदः.** By **धङ्गरदविड़ाचार्य्यः.** Substance, country-made paper, 19×5 inches. Folia, 13. Lines, 10 on a page. Extent, 471 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura Mājhapāḍa, Bābu Rasavihāri Rāya. Appearance, new. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

जयत्काश्मीराभे करिकरभकुम्भस्तनयुगे
नरग्राकाश्मौक्तिकनवघनचान्द्रीं अरथरे ।
प्रमोदांशम्मन्ती दधति वद्नपाशाङ्कुशधनुः
परिचीवा मध्ये वसतु मम चेतस्थ पदे ॥
योनिध्येयमनोचपलसरसिजद्वन्द्वं परामोदद्दं
भूतानां दयया गुरोर्हृदि सदा भानूपमं मोचदम् ।
नत्वा मङ्गलनामको द्रविडजः सिद्धेः परैकाश्रयः
पृथ्वीं सन्तनुते परस्य वचनान्याहृत्य तन्त्रादिकम् ॥
ज्ञानयामरवे मन्त्रं यदुक्तं यक्षयामले ।
शिवोक्तञ्च तथा तन्त्रं यामलादौ विशेषतः ।
साधनं संप्रवक्ष्यामि सेतुबन्धे महोदधौ ॥
रघुवंशसमुद्भूत-श्रीरामचन्द्रसन्निधौ ।
कथितं सर्वमेतद्धि सद्यःसिद्धिप्रदायकम् ॥
कामरूपे योनिपीठे मन्त्रस्य पदद्वयम् ।
स्पृष्ट्वा कान्त्या महादेवं षड्यन्त्रमनुत्तमम् ॥
यदुक्तं नागभट्टेन तथा सारसमुच्चये ।
श्यामातारादिकल्पे च तन्त्रचिन्तामणौ यथा ॥
कल्पद्रुमे महादेव्या गौतमतन्त्रे शिवेन यत् ।
ललितामालिनीयन्त्रयामलमनुत्तमम् ॥
तथा चान्यानि तन्त्राणि समालोच्य यथाविधि ।
सारात्सारतरं वक्ष्ये कल्पं सिद्धिप्रदायकम् ॥
उल्लासे प्रथमे वक्ष्ये पूजाजपविधानकम् ।
द्वितीये तु पुरश्चर्यां यामिन्यां मूर्तिदर्शनम् ॥
दिव्यानाञ्च पशूनाञ्च भावभेदं तृतीयके ।
चतुर्थे देशदोषादिप्रतिबन्धनिरीक्षणम् ।
काम्यानां कर्मणां सिद्धिस्तथैव शुभलक्षणम् ।
नायिकासाधनञ्चैव वक्ष्यामि पञ्चमे मतम् ॥

कुलार्णवे ।

चाद्य-ध्यान-मनु-द्रव्य-देवशुद्धिश्च पञ्चमी ॥ इत्यादि ।

End.

अग्न्या मन्त्रस्य प्राचेन चात्मभेदेन साधनम् ।
तस्या देव्याः पदाम्भोजं दृश्यते शिवचक्षुषा ॥
बहुजन्मक्रियायोगात् तथापि मानवे क्वचित् ।
मूर्त्तिहस्तं पूर्व्वचिह्नं जायते नात्र संशयः ॥
(अतःपरं खण्डितम् ।)

विषयः। शक्तिपूजाविधिः । पञ्चशुद्धिकथनम् । तत्र चात्मशुद्धिप्रकारः । स्थानप्रकारः । मन्त्रशुद्धिप्रकारः । द्रव्यशुद्धिप्रकारः । देवशुद्धिप्रकारः । पूजासूत्रम् । जपसूत्रञ्च । अथ मन्त्रकथनम् । तत्र चौरमन्त्रकथनम् । दीपनीमन्त्रकथनम् । मन्त्रसिद्धिलक्षणम् । पूजाप्रयोगः । जपादिनियमः । मन्त्रस्य स्थापकालादिः । ब्राह्मणादिवर्णभेदेन सेतुकथनम् । महासेतुकथनम् । कामकलाकथनम् । मन्त्रसङ्केतकथनम् । मन्त्रस्थानकथनम् । भूतलिपिकथनम् । चौरमन्त्रादि जपस्थानञ्च । अथ मन्त्रसाधकयोरैक्यकथनम् । जीवतत्त्वकथनम् । मन्त्रशिखादिकथनञ्च । अथ पुरश्चरणविधिः । तत्र स्थानकथनम् । भक्ष्याभक्ष्यकथनम् । वर्ण्यावर्ण्यकथनम् । तत्प्रयोगकथनञ्च । (अतःखण्डितम् ।)

No. 359. शावरतन्त्रम् . Substance, country-made paper, 10 × 4 inches. Folia, 50. Lines, 9 on a page. Extent, 984 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Ḍhākā, at the Kālimatha at Ramnā. Appearance, old. Prose and verse. Incorrect.

Beginning.

श्रीगणेशाय नमः ।
श्रीशङ्कर उवाच ।
आदिनाथो ऽनादिश्च कालश्चैवातिकालकः ।
करालो विकरालश्च महाकालश्च सप्तमः ॥
कालभैरवनाथश्च वटुकश्चानन्तरम् ।
भूतनाथो वीरनाथः श्रीकण्ठो द्वादशो मतः ॥
एते कापालिकाः प्रोक्ता वीरतुम्बीश्वरापरैः । (?)
शिष्याणां हर्य्यशङ्का च तानहो वच्मि संश्रृणु ॥
नागार्ज्जुनो जड़भर्थी हरिश्चन्द्रस्तृतीयकः ।
सत्यनाथो भीमनाथो गोरक्षचर्पटस्तथा ॥
अवघटश्चैव वैराग्यः कन्थाधारी जलन्धरिः ।
मार्गप्रवर्त्तका ह्येते तद्वच मलयार्ज्जुनः ॥
एतदुक्तं शावराणां मन्त्राणां सिद्धिदायकम् । इत्यादि ।

End. भैरव मेरा हुकमनकी माड़ी पाकी माथा वेरा मारव मारे ती गुरु गोरखयतीकी आज। २।१ जप १०००० । पहोतर पाडती बकराका करे जाम द्वाहाम दिन २१ तब् चलावे जब् बकराकी कलेजी मद्मन्त्र पढ़ी जाके धरी धारी चोर पाछे जाप करे ॥

Colophon. इति श्रीशाबरतन्त्रं सम्पूर्णम् ।

विषयः । शाबरसिद्धिविधिः । तत्र क्वचित् क्वचित् हिन्दीभाषया मन्त्रादिश्च । अथ सर्वविषनिवारणसिद्धवलिमन्त्रादिः । योगिनीमन्त्रः । क्षेत्रपालमन्त्रः । गणेशमन्त्रः । कालीमन्त्रः । बगलामन्त्रः । भैरवीमन्त्रः । त्रिपुरासुन्दरीमन्त्रः । चेटकीमन्त्रः । मातङ्गीमन्त्रश्च । अथ डाकिनी-शाकिनी-भूत-सर्पादिभयनाशनमन्त्रः । उच्चाटनवशीकरणस्तम्भनादिमन्त्रः प्रयोगविधिश्च ।

No. 360. शिवताण्डवटीका. Substance, country-made paper, Folia, 60. Lines, 9 on a page. Extent 1,100 çlokas. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, Benares Govardhanasarāi, Paṇḍita Vindhyeçvariprasāda Dube. Appearance, old. Correct.

Beginning. ॐ गणेशाय नमः । श्रीदक्षिणामूर्तये नमः ।

श्रीदक्षिणामूर्तिगुरुं प्रणम्य
नन्दीरित-श्रीशिवताण्डवाख्यम् ।
यन्त्रावलीमङ्गमपि पुनस्तां
व्याकुर्महे सज्जनरञ्जनाय ॥
पूर्वं मया विरचितोऽस्तुः यन्त्रव्याख्या
बद्धैः सा पिहितातिगौणात् ।
अतः पुनः श्रीमदनूपभूप-
नियोगतः व्याख्यापरां करोमि ॥
कः पुनरनूपभूप इत्याकाङ्क्षायां तद्वंशावलीमाह ।
येनायं प्राप्यमार्गे (?) वसति भवतीं जङ्गलं नन्दनन्तं
यः संसप्रकणीपदमयत्यमभूत् पर्विका मैर नाम्नी । (?)
शूरः श्रीमान् वदान्यः शमदमसहितो नीतिविद्यागुणाढ्यो
बाधः सो व्यापिकीर्त्या जगति विजयते रायकल्याणमल्लः ॥
समजनि विक्रमनगरे राजा श्रीरायसिंहाख्यः
यस्मिन्वदति मनीषाम् स्वगजपतिभावं गतो विशोपोऽपि । इत्यादि ।

No. 361. **शिवरहस्यखण्डः (स्कन्दपुराणीयः) (द्वितीयांशः)** Substance, country-made paper, 12 × 5 inches. Folia, 60. Lines, 10 on a page. Extent, 1,950 çlokas. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, District Vā̃kuḍā Kucekol, Bābu Yogīndranātha Siṁha Deva. Appearance, tolerable. Verse. Incorrect.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः । श्रीमद्दक्षिणामूर्त्तिशिवाय नमः ।

चागजाननपाथोजविकाशनदिवाकरम् ।

विघ्नाद्रिकुलिशं श्रीमदेकदन्तं नमाम्यहम् ॥

सूत उवाच ।

पुनः प्रणम्य मुनयो जैगीषव्यो महामुनिः ।

स भक्त्या नारकारातिं पुरारातेः कथाः शुभाः ॥

पप्रच्छ विनयोपेतस्तुष्टोऽहतजगत्त्रयः ।

स्कन्दाख्यमानसोत्फुल्लप्रहृष्टवदनाम्बुजः ॥

धृतचित्पुष्टभूत्यैव सवाह्यधवलाम्बरः ।

चन्द्राभामलकोटीरः शम्भवाप्ये रतस्तदा ॥

गणेषु देवसंघेषु मुनिव्रातेषु सत्तमाः ।

पश्यत्स्वाह्वयानन्दः षडास्यं प्रेक्ष्य भक्तितः ॥

प्राह स्मरारिमाहात्म्य ध्यानपूतहृदन्तरः । इत्यादि ।

End. देवैश्च वेदविधिना पुरणीतमेव

स्कन्देन गौरीमघा येन च पूज्यपादा ॥ ० ॥

अतःपरं खण्डितम् ।

विषयः । प्रथमाध्याये,—स्कन्दवाक्यम् । २ याध्याये,—देवीतपोवर्णनम् । ३ । ४ र्थाध्याययोः,—अम्बिकेश्वरपूजनादिः । ५ माध्याये,—अम्बिकेशप्रादुर्भावादिः । ६ ष्ठाध्याये,—शिवगौरीसंवादादिः । ७ । ८ माध्याययोः,—देवस्तवादिः । ९ । १० माध्याययोः,—शिवागमनादिः । ११ । १२ शाध्याययोः,—रत्नद्वीपवर्णनादिः । १३ । १४ शाध्याययोः,—श्रीचक्रसौधवर्णनम् । १५ शाध्याये,—चिन्तामणिसौध-वर्णनम् । १६ । १७ शाध्याययोः,—श्रीचक्रवर्णनादिः । १८ । १९ शाध्याययोः,—हिमाचलेश्वर-समागमः । २० । २१ शाध्याययोः,—देवीविचारादिः । २२ । २३ शाध्याययोः,—कैलासदर्शनादिः । २४ । २५ शाध्याययोः,—शिवरहस्यवाक्यादिः । २६ । २७ शाध्याययोः,—दुर्व्वासस्तपश्चर्य्यादिश्च । अतःपरं खण्डितम् ।

No. 362. शिवार्चनमहारत्नम्. By गौड़शङ्कराचार्य्यैः. Substance, country-made paper, 14 × 2½ inches. Folia, 3. Lines, 7 on a page. Extent, 63 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Serapura, Mādhavapura, Paṇḍita Gaṅgādhara Tarkasiddhānta. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।
संसारार्णवमग्नानां समुद्धरणहेतवे ।
शिवार्चनमहारत्नं शङ्करेण वितन्यते ॥
व्यापारान् सकलांस्त्यक्त्वा पूजयध्वं सदाशिवम् ।
निकटा इव दृश्यन्ते × × × नगरद्रुमाः ॥ इत्यादि ।

End. भूतशुद्धिं लिपिन्यासं विना चेत् साधनञ्चरेत् ।
विपरीतफलं दद्यादभक्त्या पूजनं यथा ॥

Colophon. इति गौड़भूमिनिवासि श्रीशङ्कराचार्य्यविरचिते शिवार्चनमहारत्ने प्रथमः प्रकाशः ॥ ० ॥

विषयः । शिवपूजाकालाकालाधारन्यासादिनिरूपणमुखेन पूजाविधिः ।

No. 363. शिशुपालवधटीका (नवमसर्गस्य कियदंशपर्य्यन्ता) By वल्लभदेवः. Substance, country-made paper, 13 × 3 inches. Folia, 148. Lines, 7 on a page. Extent, 3,431 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Parganā Sonārgā̃, Post Office Vaidyervāzār, grāma Sātbheyepāḍā, Paṇḍita Tārākānta Vācaspati. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो विनायकाय । श्रियः पतिरित्यादि । श्रियो लक्ष्म्याः पतिः स्वामी हरिर्नारायणः जगच्छासितुं आज्ञां कारयितुं वसुदेवसद्मनि वसुदेवगृहे वसन् हिरण्यगर्भाङ्गभुवं ब्रह्मपुत्रं मुनिं नारदाख्यं ददर्श दृष्टवान् । मुनिं कीदृशं अम्बरादाकाशादवतरन्तं अधः पतन्तम् । हरिः कीदृशः जगतां निवासो यत्र स जगन्निवासः । वसुदेवसद्मनि कीदृशे श्रीमति सल्लक्ष्मीके । श्रियः पतिरित्यन्यहरिव्यवच्छेदार्थं कृतं मङ्गलार्थं वा । वसन् ददर्शेति धातुसम्बन्धे प्रत्यया इति साधु ……… अम्बरादवतरन्तं अम्बरमाश्रित्याधःपतन्तं ल्यब्लोपे पञ्चमी वक्तव्या । अन्यथा आकाशस्यानवधित्वात् ध्रुवमपायेऽपादानमिति पञ्चम्येव न स्यात् । अत्रभूतस्वद्भाव वर्त्तमानात् नामवेऽपि पुत्रे

वर्त्तते । भुवः संज्ञान्तरयोरिति क्विप् । केचित्तु श्लोके पद्यान्तरमाहुः । वसन्ति वस्वालये समुद्रे । वसुदे धनदे । वसन् हरिर्मुनिं ददर्श हरिः कीदृशः श्रीमतिभाषितुङ्गजत् । श्रीश्च मतिश्च ताभ्यां भाषितुं शीलं येषां ते श्रीमतिभाषिणः तान् तुञ्जन्ति हिंसन्ति ते श्रीमतिभाषितुञ्जा दानवाः तान् जयन्ति श्रीमतिभाषितुञ्जजत् क्विपि रूपम् । नयन्ति तामिति नीः ... ... इत्यादिना क्विपि दीर्घश्च पातीति पतिः ... ... त्यौणादिकः ॥ अतः सर्व-व्यापकत्वात् .... तथापि तत्र नारदागमनेन .... कार्य्यान्त-मन्त्रादिसूचनं वसुदेवसद्मनि वसन्निति ... ... युधिष्ठिर-प्रीतये जगामेति भाविकार्य्यार्थसूचनम् । श्रियः पतिरिति ... ... एवञ्च ध्वननद्वारा चतुर्थसर्गमारभ्य दशमसर्गपर्य्यन्त-मुद्दीपन.........स्कन्धावारसन्निवेश वसन्तादिवर्णन-वनविहार जलक्रीडा तत्तदवसरे तत्तदुक्तिप्रकार-मधुपान-सुरतोत्कर्षः सूचितः । अतः सर्व-व्यापकता ... ... वस्तुनिर्देशः ॥ इत्यादि ॥

End. अथ । सुतनोरभिसारिकायाः दयितोपगमे प्राणनाथाभिसरणे सान्द्रतम-मतिनिबिडं सन्तमसं गाढान्धकारः भयाय त्रासाय नाभवत् । तनौ शरीरे ... सुस्था या रोमराजिस्तस्याः पथा वेपथवे कम्पाय नाभवत् । कथन्तर्हि नाभवदित्याह कार्य्यगुरुतां प्रयोजनगौरवं प्रियोपकण्ठप्राप्तिलक्षणमवधार्य्य-निश्चित्य ... ... तेन कार्य्यगुरुतामवधार्य्य-चलितायाः इत्यध्याहार्य्यं तत् समानकर्तृकता भवतीति सन्तमसमिति अव-समन्धेभ्यस्तमस इति तमसोऽच्समासान्तः ॥ स प्रचुरग्रहतारासमूहः तमोभि-स्ततां व्याप्तां तमीं रात्रिमधिगम्य प्राप्य द्युतिमपुषत् कान्तिमाददे । स च इत्याह । यः अत्रापि दिवसेऽपि आदित्यतेजसा हेतुना न दृश्यते न दृष्टः यो दिवसेऽपि न दृश्यते स कथं रात्रौ दृश्यत इत्याह । लघवः प्राकृताः मलिनाश्रयतः कलुषाधारात् प्रकटीभवन्ति व्यक्ता जायन्ते । अल्पप्रमाणत्वात् लघुर्ग्रहगणः । तमःपूर्णत्वात् रात्रिर्मलिना । रजनी यामिनी तमीत्यमरः । अनु । तेन समयेन प्रदोषाख्येन अवज्ञा नार्य्यः ॥ (इतः परं खण्डितम्)

विषयः । माघकविकृतस्य शिशुपालवधकाव्यस्य व्याख्यानम् । खण्डितत्वात्तत्र ग्रन्थे ग्रन्थस्य ग्रन्थकर्त्तुर्वा नामनिर्देशोऽस्ति केवलं सर्गशेषेष्वस्ति वल्लभसारटीकेति नाम ॥

No. 364. शिशुपालवधटीका (शिशुबोधिनी) By महेशशर्म्मा. Substance, country-made paper, 19×3 inches. Folia, 80. Lines, 8 on a page. Extent, 2,560 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vākuḍa Viṣṇupura, Kārtika Candra Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।

यत्पादपातकृतः प्रसभं जडोऽपि
वाचस्पतिं सपदि मूकयितुं समर्थः ।
तद्गौरवं चरणमम्बुजमादरेण
चाक्षायमाणसुभगैः प्रणमामि भावैः ॥
कल्याणं प्रणमामि धाम दिविषन्मन्दारमाला मधु-
धाराश्रुत्मकरन्दवृन्दशिशिरश्रीपादपीठात्मकम् ।
यस्यानन्दमुपात्तमेव जगतां स्थितिस्थितिव्यापदः
कर्तुं ये तु सुरा विभूतिरतुला मद्याचुतसम्पदाः ॥
यद्यपि बहवो ग्रन्थाः सन्ति महान्तो निगूढभावार्थाः ।
तदपि च शिशुहितैषी कुरुते टीकां स्फुटां द्विजः कश्चित् ॥

वस्तुनिर्देशप्रारम्भकं महाकाव्यलक्षणं सम्पादयन् प्रतिसर्गान्तश्लोके श्रियाङ्कतया श्रीशब्दं प्रयुञ्जानः शिशुपालवधचेदिमवधक्षौणीश्वोत्तमार्थं भगवत्पाद-प्रासादप्रेरितस्य देवर्षेर्नारदस्य दर्शनं प्रथमतो ग्रन्थकृत् प्रक्रमते । श्रियः । इत्यादि ।

End. उपालम्भमाह । ननु हे गोविन्द मां चरणं पर्यन्तस्य उद्धर्त्ता श्रीगोवर्द्धनो भवता उद्धृत इति सर्व्वत्र जगति भुवने प्रतीतः ख्यातोऽसि तत्तदा चलितभरं मां किं अधः प्रापयिषुः पातालं प्रापयितुमिच्छुः । किं प्रश्ने । यो धरण्योद्धर्त्ता स कथं धरमधः प्रापयतीति प्रश्नार्थः ॥ शिवरिपोऽष्टम् ॥ ० ॥

Colophon. इति श्रीमहेशशर्म्मकृतायां शिशुबोधिन्यां माघटीकायां पञ्चमसर्गः ॥ * ॥

(अतःपरं खण्डितम् ॥)

विषयः । माघकविकृतस्य शिशुपालवधकाव्यस्य व्याख्यानं पञ्चमसर्गपर्य्यन्तम् ॥

No. 365. शिशुबोधनम्. By मुकुन्दरामदैवज्ञः. Substance, country-made paper, 16×3½ inches. Folia, 93. Lines, 5 on a page. Extent, 1,220 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1792. Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Āsujiyā, Ānandakiçora Rāya. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीसूर्य्याय ।

नत्वा भक्तविशेषमिष्टफलदं कृष्णाङ्घ्रिपद्मद्वयं
इन्द्राद्यामरवर्गयुग्ममनिशं निःशेषविघ्नापहम् ।
स्वार्थं शिशुबोधनं सुगमकं वारादिभिर्निर्णयं
विद्यानन्दकुलोद्भवो वितनुते श्रीमन्मुकुन्दः स्वयम् ॥
आदित्यश्चन्द्रमा भौमो बुधजीवसितार्कजाः ।
एतेषां नामतो वाराः सप्तैते कथिताः क्रमात् ॥ इत्यादि ।

End. मृत्युकाले जपेत् कृष्णं रामं नारायणं हरिम् ।
अभिषेकञ्च गङ्गायास्तोये कुर्य्यान्मनोरमम् ॥
शालो ग्रीवायां रुद्राक्षो धार्य्यते तुलसीदलम् ।
भवपाशविमुक्तस्तु याति विष्णोः परं पदम् ॥

Colophon. इति श्रीमुकुन्दरामदेवशर्मविरचिते शिशुबोधनाख्ये भूकम्पादिनिर्णयो नाम
अष्टमोऽध्यायः ॥ शकाब्दाः १७९१ ।

विषयः । वारकथनम् । वारशुभाशुभकथनम् । वारगुणकथनम् । राशिस्वरूपनिरूपणम् । ग्रहोदयादिः । संक्रान्तिनिर्णयः । गुरुविरुद्धादिनिर्णयः । प्रसवकालनिरूपणम् । युग्मादिविचारः मुहूर्त्तकथनम् । सर्व्वौषधि-महौषध्यादिः । वारवेला-कालवेलादिः । कालशुद्धिः । भूकम्प-दिग्दाहादिजन्याकालनिरूपणम् । कन्याकरादिलक्षणम् । माघनिर्णयः । मृतवित्सुकल्पोधृति-योगादिः । नववध्वागमनगर्भाधानादिसमयनिरूपणम् । सरोवरादिलक्षणम् । धान्यादिकृष-ज्ञानम् । वास्तुभूम्यादिलक्षणम् । मुमुर्षुकालोपयसेवनादिविधिश्च ।

No. 366. शुद्धिकारिकाली. By मोहनचन्द्रवन्द्योपाध्यायः. Substance, country-made paper, 14 × 3¼ inches. Folia, 20. Lines, 5 on a page. Extent, 262 çlokas. Character, Bengali. Date, Sana 1277. Place of deposit, District Ḍhākā, Parganā Sonārgã, Post Office Vaidyerbāzār, grāma, Sātbheyepaḍā, Paṇḍita Nīlakamala Smṛtibhūṣaṇa. Appearance, new. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

नत्वा गुरुं विबुधवृन्दमतं विलोक्य
संक्षेपतो जयपुरस्थितिरेव यत्नात् ।
सश्रीशचन्द्रजनिमोहनदेवशर्म्मा
शुद्धेस्तनोति नगरस्थनकारिकालीम् ॥

अथ सपिण्डादिनिर्णयः ।

लेपभाजश्चतुर्थाद्याः पित्राद्याः पिण्डभागिनः ।
पिण्डदः सप्तमस्तेषां सापिण्ड्यं साप्तपौरुषम् ॥
दशमं पुरुषं यावत् साकुल्यन्तु प्रकीर्त्तितम् ।
चतुर्दशं भवेद् यावत् समानोदकमुच्यते ॥

अदत्तकन्यायास्तु ॥

प्रपितामहपर्य्यन्तं सापिण्ड्यन्तु त्रिपौरुषम् ।
तेषां सन्ततयो प्राप्ता चाद्यं त्यक्त्वा त्रयः स्त्रियः ॥

तथाच शुद्धिरत्नाकरे ॥

अप्रत्तानां तथा स्त्रीणां सापिण्ड्यन्तु त्रिपौरुषम् ।
विवाय जीविनं तातं शाम्य पौत्रे प्रदर्शनात् ॥
अनिवद्दत्तायाः सापिण्ड्यस्येति शेषः । अन्यच ।
अनिवद्दत्तायान्तु शाम्य पौत्रात् त्रिरात्रकम् ॥
पौत्रादित्यस्य परमिति शेषः ॥
आत्मापेक्ष पञ्चमे च तद्वृद्धप्रपितामहे ।
निवर्त्तेत च सापिण्ड्यं कन्यायाः शास्त्रयुक्तितः ॥
पञ्चमादित्रिपुरुषं यावत् साकुल्यमुच्यते ।
दशमं पुरुषं यावत् तावत् केषाञ्च सम्मतम् ॥

दत्तकन्यायास्तु ।

दत्ता या कन्यका स्यात्तु भर्त्तृसापिण्ड्यगोत्रभाक् ।
पितृसापिण्ड्यगोत्राच्च निवर्त्तेत च शास्त्रतः ॥

अथाशौचकालनिर्णयः ।

शुद्ध्येत् विप्रो दशाहेन द्वादशाहेन भूमिपः ।
वैश्यः पञ्चदशाहेन शूद्रो मासेन शुद्ध्यति ॥
साकुल्ये सर्व्वजातीनां त्र्यहाशौचं भवेद् ध्रुवम् ।
स्यात् समानोदके तेषां पक्षिणी मुनिवाक्यतः ॥
नामगोत्रस्मृतौ पचाजेषा ……… मुच्यते ॥ इत्यादि ॥

End. अथ स्त्रियाः दायाधिकारे क्रमः ।

ज्येष्ठः पुत्रः कनिष्ठश्च पौत्रः प्रपौत्र एव च ॥
अदत्ता ……… दत्ता दौहित्र एव च ।

पत्नी च पुत्रकश्चैव पतिः पुत्रवधूस्तथा ।
देवरश्च तथा स्वामी भ्रातृपुत्रास्ततः परम् ॥
श्वशुरादिसपिण्डाश्च समानोदकगोत्रजाः ।
पिता कनिष्ठभ्राता च ज्येष्ठश्चैव सहोदरः ॥
भगिनीपुत्रकश्चैव स्याद् भर्तुर्भगिनीसुतः ।
भ्रातृपुत्रश्च जामाता भर्तुर्मातुल एव च ॥
भर्तृशिष्याः पितृवंश्या मातृवंश्यास्तथैव च ।
आद्यश्राद्धादिकं कुर्य्यात् निर्दिष्टाश्च क्रमादिमे ॥
ज्येष्ठा यद्यवीरा कन्या कनिष्ठा च सपुत्रिका ।
तदा कनिष्ठया कार्य्या क्रिया प्रेतस्य सर्व्वदा ॥
अवीरा चैव वन्ध्यापि श्राद्धाधिकारिणी भवेत् ।
कनिष्ठा चेत् सपुत्रापि ज्येष्ठावीरा चरेत् क्रियाम् ॥

अथानधिकारिणः ।

न स्यातां क्लीवपतितौ जात्यन्धबधिरौ तथा ।
उन्मत्तजडमूकाश्च ये च केचिन्निरिन्द्रियाः ॥
सर्व्वथा ज्ञानशून्या ये ते न स्युरधिकारिणः ।
एवं नानाविधाः सन्ति श्राद्धे चानधिकारिणः ॥

Colophon. इति वन्द्यघटीय-श्रीमोहनचन्द्रविद्यावाचस्पतिविरचिता शुद्धिकारिकासौ समाप्ता ॥

विषयः । सपिण्डादिनिर्णयः । साकुल्यनिर्णयः । ब्राह्मणादिवर्णभेदेनाशौचकालनिर्णयः । रजस्वलाशौचनिर्णयः । गर्भस्रावाशौचनिर्णयः । जाते बालके ब्राह्मणादिवर्णभेदेन प्रसूतीनामशौचकालनिर्णयः । अनधिगतचूडोपनयने मृते बालके पित्रादीनामशौचकालनिर्णयः । कृतचूडोपनयनबालकमरणे सपिण्डसकुल्यानामशौचकालनिर्णयः । कन्यामरणे पित्रादीनां सद्यः शौचकथनम् । वाग्दत्तायाः कन्याया मरणे पित्रादीनामशौचकालनिर्णयः । दत्ताया मरणे भर्तृतत्सपिण्डादीनामेवाशौचं न पित्रादीनामिति कथनम् । सद्यःशौचनिर्णयः । युद्धादिनिमित्तकेषु मृतिविशेषेषु अशौचकालनिर्णयः । असपिण्डाशौचनिर्णयः । पर्वनदाद्याशौचनिर्णयः । ब्राह्मणादिवर्णभेदेनाशुचीनामन्नास्पृश्यत्वकथनम् । अचारत्वनिर्णयः । अशौचस्य गुरुलघुत्वनिर्णयः । अघट्टितमदशौचनिर्णयः । अशौचसङ्करनिरूपणम् । पतितादीनां मरणजनने अशौचाभावनिर्णयः । पातकिनिर्णयः । महापापिप्रायश्चित्तनिर्णयः । अशौचमध्येऽपि जातकर्मादिकर्मकरणनिरूपणम् । पूरकपिण्डदानादिविधिः । प्रेतश्राद्धविशेषकथनम् । तर्पणविधानम् । आद्यकृत्याधिकारिनिर्णयः । आद्यकृत्यानधिकारिनिर्णयश्च ॥

No. 367. **शुद्धिकौमुदी.** **By** **गोविन्दानन्दकविकङ्कणाचार्य्यः.** Substance, country-made paper, 18×3 inches. Folia, 9. Lines, 8 on a page. Extent, 441 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk 1735. Place of deposit, District Vāṅkuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh, Prose and verse. Generally correct.

Beginning. श्रीरामः शरणम् ।

सानन्दं प्रणमत्सुरेन्द्रमुकुटप्रोतेन्द्रनीलामल-
श्रेणीनीकृतचञ्चरीकनिवहश्वासङ्गसम्भावनम् ।
सम्प्रोद्भूतभवोत्तमाङ्गतटिनीसम्भूतसङ्गावहं
श्रीगोविन्दपदाम्बुजं वितनुताम्विदं परामान्तरीम् ॥
आलोच्याखिलसंग्रहानविकलं दृष्ट्वा पुरा यान्यपि
प्रोक्ताः सम्यगथो विविच्य मुनिभिर्मन्वादिभिः संहिताः ।
श्रीमन्नाथपदारविन्दविलसद्भूतीभवोद्देशतः
श्रीगोविन्दकविः करोति नवनां शुद्धेरिमां कौमुदीम् ॥

अथ शुद्धिस्वरूपं निरूप्यते । तत्र वेदबोधितकर्म्मार्हता शुद्धिः । अर्हता तत्तद्विधिबोधितत्वं यत्कर्म्मसम्पादनाय येषां पापकालादीनां यादृशं विधिबोधितत्वं तत्कर्म्मणि तेषां सैव शुद्धिरित्यर्थः ॥ इत्यादि ।

End. अथवा कायिकव्यभिचारित्वेऽपि सर्व्वैरेव सकलमुनिभिः प्रायश्चित्तोपदेशात् यथाविधिकृतप्रायश्चित्ताया अपि रजोयोगानन्तरमेव शुद्धिनियमविधायकं रजसा स्त्री मनोदुष्टेति मनुवचनन्तु मनोदोषे तन्मात्रशुद्ध्यर्थमिति ध्येयम् ।
मनुः । अन्यथा शुद्ध्यन्ति विद्वांसो दानेनाकार्य्यकारिणः ।
प्रच्छन्नपापा जप्येन नदी वेगेन शुद्ध्यति ॥
मरीचिः । येषु स्थानेषु यच्छौचं धर्म्माचारश्च यादृशः ।
तत्र तं नावमन्येत धर्म्मस्तत्रैव तादृशः ॥ ० ॥
गणपतिभट्टतनुजो गोविन्दानन्दकविकङ्कणः श्रीमान् ।
समकृत सन्तोषार्थं सुधियां श्रीशुद्धिकौमुदीमेताम् ॥
सर्व्वान्तर्य्यामिने तस्मै गोविन्दाय नमो नमः ।
यस्यानुरागं याचन्ति यत्नपाभिर्विपश्चितः ॥ ० ॥

Colophon. इति गोविन्दानन्दकविकङ्कणाचार्य्यकृता शुद्धिकौमुदी समाप्ता ॥ * ॥
श्रीरामः शरणम् । शकाब्दाः १७३५ ।

विषयः । शुद्धिस्वरूपनिरूपणम् । अशौचकालादिनिरूपणम् । जननाशौचनिरूपणम् । अशौचे एकोद्दिष्टविचारादिः । मातामहाशौचनिरूपणम् । रजस्वलाशौचनिरूपणम् । सपिण्डाशौचनिरूपणमुखेन सपिण्डविचारादिः । अशौचिनामन्नभक्षणविचारादिः । मृत्युविशेषाशौचनिरूपणम् । सहमरणानुमरणादिः । मुमूर्षुकर्त्तव्यादिः । वैतरणीधेनुदानविधिः । पर्व्वत-द्वारादिविधिः । अस्थिसञ्चयनविध्यादिः । दुर्मरणकृत्यादिविधिः एकोद्दिष्टविधानादिश्च ।

No. 368. शुद्धितत्त्वव्याख्या. By गुरुप्रसादन्यायभूषणः. Substance, country-made paper, 15 × 3 inches. Folia, 16. Lines, 8 on a page. Extent, 650 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vākuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Raghurāma Tarkaratna. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. श्रीरामः शरणम् ।

सहानुगमनमिति सहानुशब्दात् समस्तौ सहगमनमनुगमनञ्चेत्यर्थः । अनुशब्दः पश्चादर्थः भर्त्तेति भर्त्तुरिति च पूरणीयम् । तेन भर्त्तृसहगमनं तदनुगमनञ्च लभ्यते । गमनपदं परलोकगमनपरम् । तेन मरणमित्यर्थः । सहशब्दार्थः समभिव्याहृतगमनक्रियाकालः । इत्यादि ।

End. मरणं यदि तुल्यं स्यादिति तुल्यं अभिन्नदिनजाततया एकराशिव्यापितया च समानमिति वक्ष्यते । किन्तु सहानुगमनिपात इति एतदुपलक्षणं सहानुगमनिपाताशौचाभिन्नदिने तुल्यसपिण्डमरणद्वये दिनद्वयवृद्धिरिति मन्तव्यमिति गोस्वामी । अतएव मरणाशौचस्य दीर्घकालीनजननाशौचमपेक्ष्य गुरुत्वाभावादेव । एतेन मरणाशौचस्य दीर्घकालीनजननाशौचापेक्षया गुरुत्वाभावेन ।

Colophon. इति महामहोपाध्यायगुरुप्रसादन्यायभूषणभट्टाचार्य्यविरचिता शुद्धितत्त्वीयकतिपयव्याख्या समाप्ता ॥ ० ॥ ॐ रामः शरणम् ।

विषयः । रघुनन्दनभट्टाचार्य्यकृतस्य शुद्धितत्त्वाख्यस्मृतिशास्त्रीयग्रन्थस्य कठिनांशव्याख्यानम् ।

No. 369. शुद्धिदीपिकावृत्तिः. By मथुरानाथचक्रवर्त्ती. Substance, country-made paper, 18 × 5 inches. Folia, 86. Lines, 8 on a page. Extent, 3,053 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Usṭhi, District Mayamanasiṁha, Paṇḍita Kālīcandra Nyāyālaṅkāra. Appearance, new. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य सम्यग्ज्ञानतमःशोषणं महः ।

क्रियते दीपिकाटिप्पनिर्मथुरानाथशर्म्मणा ॥

अथैव मध्यमावमध्ये कालस्य शुद्धिः प्रतिपाद्या कालश्चाशौचादिः स च

सूर्य्याधीन एवेति ॥ इत्यादि ।

End. अथ यदि लग्नस्य प्रथमद्रेक्काणे जन्म तदा षष्ठाष्टमराशेरपि प्रथमद्रेक्काणः द्वितीये द्वितीयः तृतीये तृतीयः द्रेक्काणो ग्राह्य इति । अथ ग्रन्थस्य प्रामाण्यप्रयोजनाभिधानपूर्व्वकं परीक्षारमाह सुविज्ञ इति । समाहृतं न तु स्वयं कृतमित्यर्थः ।

मया मुनीनां वचनानि दृष्ट्वा

निबन्धविद्यानवयो विचार्य्य ।

निरस्य चान्यस्य विरुद्धवादान्

संक्षिप्य शुद्धिर्विरोधे (?) सुधीषा ॥

Colophon. इति मथुरानाथचक्रवर्त्तिकृत-दीपिकाटिप्पनावष्टमाध्यायविवरणं समाप्तम् ॥*॥

विषयः । शुद्धिदीपिकाख्यस्मृतिशास्त्रीयग्रन्थस्य व्याख्यानम् ।

No. 370. शुद्धिसारः. By श्रीकण्ठशर्म्मा. Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 21. Lines, 7 on a page. Extent, 750 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Sākoyāi grāma, Paṇḍita Vrajakānta Smṛtipañcānana. Appearance, tolerable. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

नत्वा मधुपदद्वन्द्वं श्रीश्रीकण्ठेन शर्म्मणा ।

गुरुशास्त्रपाठार्थं शुद्धिसारः प्रतन्यते ॥

अथ गर्भस्रावाशौचम् । लौकिककर्म्मणि स्त्रीणामेव तृतीयमासात् षण्मास-

पर्य्यन्तं मासतुल्यसंख्यकदिनमशौचम् । इत्यादि ।

End. माध्वी पतिता वैश्या प्रसूता दत्तभिर्द्विजैः ।

मतैः शुद्धा तु संस्पृश्या ययोदत्तभिरेव च ॥

अन्यत् भाव्यं सुधीभिरिति ॥

Colophon. इति मुद्रिकासारः समाप्तः ॥

विषयः । गर्भधारणजन्मनरवादयोगोष्वनिरूपणम् ॥

No. 371. मुद्राह्निकाचारसारः. By यादवेन्द्रशर्म्मा. Substance, country-made paper, 18×3 inches. Folia, 67. Lines, 6 on a page. Extent, 750 çlokas. Character, Bengali. Place of deposit, District Ḍhākā, Post Office Sonārgā, Baidyerbāzār grāma, Paṇḍita Kālīkumāra Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ दुर्गायै नमः ।

पीयूषमन्थिपरिपन्थिरसाश्रयं यो
निःशेषमपि विदधेरभिवन्द्यमानः ।
येनार्दितन् पुरवशं भुवनं जये च
तं पार्व्वतीपरिवृढं प्रणमामि शम्भुम् ॥
आसीत् सर्व्वगुणाकरो गुणिजनाश्रीजोदधे भास्करो
.... विपक्षवीरसकलं सम्मीघने इरबलः ।
कीर्त्त्युल्लासितभूमिपाण्डितिलको दीनद्विजाकाङ्क्षिते
चिन्तारत्नमयो नराधिपवरः श्रीगुणवाचेश्वरः ॥
आनासीद् यस्य राज्ञः कलिकलुष ......
अनघ इव सुधी .... म्राजेष्वभिन्नः ।
भिक्षाप्राप्तो वदान्यः शिविरिव विदुषामाश्रयो रामतुल्यः
... मन्नप्रतापो विजय इव वरः श्रीयुतो वासुदेवः ॥
यशश्चरित्यन् सनुपैरिदं कुलं ... ... ख्यातशक्तीर्त्तिमपक्षः ।
प्रतापतप्तारिमचः ... ... ततोऽजनि श्रीरघुदेवभूपतिः ॥
सोऽयं भूपालचूडामणिनिकरकराक्रीडपादारविन्दो
मन्नासन्नाविपुत्रोद्गतपुरवसतिर्नीतिराजाधिराजः ।
तज्जोषाज्ञाविशुपाजोषस .... यादवेन्द्र
विप्रोऽनुज्ञाय विज्ञं विरचयति नवं चाह्निकाचारसारम् ॥
अथ स्वायतो बर्णेवाकानां निवर्नैनिविकानुष्ठानपरानां मुद्रावां हितकल्या-
मुच्यन्ते । यद्यपि
विप्राणां वेदविदुषां धर्म्मज्ञानां यशस्विनाम् ।

शुश्रूषैव हि शूद्रस्य धर्मो निःश्रेयसः परः ।
विप्रसेवैव शूद्रस्य विशिष्टं कर्म कीर्त्त्यते ।
यदतोऽन्यद्धि कुरुते तद्भवत्यस्य निष्फलमिति ॥
अनुवचनाभ्यां शूद्राणां द्विजसेवातिरिक्तकर्म्मणि नाधिकारप्रसक्तिरिति ।
तथापि
द्विजशुश्रूषयैव पाकयज्ञाधिकारवान् ।
निजं जयति वै लोकान् शूद्रो धन्यतरस्ततः ॥
सर्व्वेषामस्य शुश्रूषां शुचिः शूद्रः करोति यः ।
स्वधर्म्मस्य इति ज्ञात्वा तस्य स्वर्गाक्षयं गतिम् ॥
भार्य्यारतिः शुचिर्भृत्यभर्त्ता श्राद्धक्रियापरः ।
नमस्कारेण मन्त्रेण पञ्चयज्ञान् न हापयेत् ॥ इत्यादि ॥

End. अथ स्त्रीधर्म्माः । स्कन्दपुराणे । लोपामुद्रामुद्दिश्यागस्त्यवाक्यम् ।
सेवते भर्त्तुरुच्छिष्टं इष्टमन्नफलादिकम् ।
महाप्रसाद इत्युक्त्वा पतिदत्तं प्रतीच्छति ॥
अविभज्य न चाश्नीयात् देवपित्रतिथिष्वपि ।
परिचारकवर्गेषु गोषु ... ... क्षुकेषु च ॥
संयतोपस्करा दक्षा हृष्टा व्ययपराङ्मुखी ।
कुर्य्यात् प्रियमनुज्ञाता नोपवासव्रतादिकम् ॥
तीर्थार्थिनी चिरायत्तु ... ... त्रैव दर्शयेत् ।
सर्वाकर्ण्यं आपदेवापि यावत् स्नाता न शुद्ध्यति ॥
सुस्नाता भर्त्तृवदनमीक्षतेऽन्यस्य न क्वचित् ।
अथवा मनसि ध्यात्वा पतिं भानुं विलोकयेत् ॥
अपिंडैर्वसतैलादिप्रिये चापि पतिव्रता ।
पतिं नाश्नीति न ब्रूयादायासयत्नेन योजयेत् ॥
आयासयन्नेव छलादिकं हृदं मनु नाश्नीति इत्यर्थः ॥
तीर्थस्नानार्थिनी नारी पतिपादोदकं पिबेत् ।
शङ्करादपि विष्णोर्वा पतिरेकोऽधिकः स्त्रियः ॥
... ...
धन्या सा जननी लोके धन्योऽसौ जनकः पुनः ।
धन्यः स च पतिः श्रीमान् यस्य गेहे पतिव्रता ॥

पितृवंश्या मातृवंश्याः पतिवंश्यास्तथा ... ।
पतिव्रताया धर्म्मेण स्वर्गसौख्यादिभागिनः ॥
एवं भारतादावपि बहुतरं पतिव्रतामाहात्म्यं श्रवणीयम् । नेह विस्तारभिया तत् प्रदर्शितमस्माभिरिति ॥

Colophon. इति श्रीमन्महीमहेन्द्र–श्रीरघुदेवभूपतिसमादिष्ट–श्रीयादवेन्द्रशर्म्मविरचितः शूद्राह्निकाचारसारः सम्पूर्णः ॥

विषयः । शूद्राणां नित्यनैमित्तिकाद्यनुष्ठाननिरूपणम् । तत्र धर्म्मपदार्थनिर्णयः । धर्म्मशास्त्रनिर्णयः । अष्टादशपुराणनिर्णयः । धर्म्मशास्त्रप्रशंसा । शौचपदार्थनिर्णयः । दशविधधर्म्मप्रमाणम् । शूद्राणां प्रातःकृत्यादिनिर्णयः । जलशौचनिर्णयः । मूत्रोत्सर्गनिर्णयः । द्वादशधा मलशुद्धिनिर्णयः । मृत्तिकायां शुद्धाशुद्धत्वनिरूपणम् । आचमननिरूपणम् । आचमनपात्रनिषेधः । आसने विशेषनिरूपणम् । शूद्रस्याचमनादिविशेषनिरूपणम् । द्विराचमननिर्णयः । दन्तधावननिर्णयः । तत्र विहितनिषिद्धकाष्ठकथनम् । प्रातःसंध्याकरणनिर्णयः । वस्त्रनिष्पीडन-पादप्रक्षालन-गृहप्रवेशादिनिर्णयः । शूद्रजपस्य मन्त्रजपतुल्यत्वकथनम् । शूद्रस्य मन्त्रपाठानधिकारित्वकथनम् । वाप्यादौ स्नानविधिः । तर्पणविधिः । भीष्मादितर्पणविधिः । तिथिविशेषे द्रव्यविशेषेण तर्पणविधिः । शोभनवस्त्रादिपरिधानविधिः । देवपूजायामासननिरूपणम् । भक्ष्याभक्ष्यविवेचनम् । स्तुतिनमस्कारप्रदक्षिणादेः फलविशेषकथनम् । निर्माल्यधारणस्थापनविधिः । षोडशोपचारपूजाया उपचारद्रव्यविशेषविधिः । पञ्चमयामार्द्धकृत्य-वैश्वदेवबलिकर्म्म-होमद्रव्यादिनिर्णयः । बलिदानप्रकारनिर्णयः । अतिथिपूजा-नित्यश्राद्धनिर्णयः । अतिथिवैमुख्ये दोषकथनम् । भिक्षादानफलम् । गृहस्थप्रशंसा । गोग्रासदानफलम् । दन्तरक्तपाते कर्म्मविशेषनिषेधः । भोजनस्य लवणपरिसंख्यादिनिर्णयः । अनिवेद्यवस्तुभोजननिषेधः । देवतामुद्दिश्य निवेदने फलनिर्णयः । भोजने दिङ्नियमः । वामपार्श्वे जलधारणे दोषकथनम् । श्वशुरान्नभोजने दोषकथनम् । मांसभक्षणे विधिनिषेधौ । मांसपरित्यागे फलकथनम् । निषिद्धदुग्धनिर्णयः । भोजनपात्रनिर्णयः । भोजनप्रकारनिर्णयः । भोजने पौर्व्वापर्य्यनियमः । भोजनानन्तरकर्म्मनिरूपणम् । तिथिवारविशेषे निषिद्धद्रव्यनिरूपणम् । रविवारे निषिद्धकर्म्मनिरूपणम् । अमावास्यायां निषिद्धकर्म्मनिरूपणम् । पर्व्वणि निषिद्धकर्म्मनिरूपणम् । संक्रान्तिस्नाननिर्णयः । मद्यपाने द्रव्यनिर्णयः । रात्रिकृत्यनिर्णयः । शयनविधिः । दारोपगमनविधिः । ऋतावनभिगमने दोषकथनम् । अनेकासां स्त्रीणामृतावुपस्थिते व्यवस्थानिर्णयः । अभिगमनानन्तरं शौचकथनम् । मैथुनादौ मूत्रोत्सर्गे शुद्धिकथनम् । स्त्रीणां धर्म्मनिर्णयः ॥ अथ शूद्राह्निकाचारकथनमुखेन सर्व्ववर्णानामेवाह्निकाचारनिरूपणञ्चेति ॥

No. 372. श्यामाकल्पलता. By रामचन्द्रकविचक्रवर्त्ती. Substance, country-made paper, 18 × 6 inches. Folia, 94. Lines, 11–13 on a page. Extent, 3,000 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura Mājhapāḍā, Bābu Rāsavihārī Rāya. Appearance, tolerable. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमस्तस्यै ।

ज्ञानातीतापि संवित् स्फुरति जगदपत्यपि विवेकहेतु-
र्विश्वात्मा बुद्धिभेदःप्रकृतिमहदहङ्कारमायास्वरूपा ।
सर्वात्मा सर्वधामा प्रकृतिरिति परा गीयते वेदविद्भि-
र्या सा देवास्तु तस्यै सततमिह × × सर्वमूर्त्त्यै नमोऽस्तु ॥
अज्ञानध्वान्तसंघात चित्तकैरवबान्धवे ।
श्रीनाथचरणपाथोजे श्रीगुरवे नमो नमः ॥
देवीं दुर्गां दैत्यदर्पघ्नमूर्त्तिं नत्वा शिरःपङ्कजे
भूत्वा श्रीगुरुपादपङ्कजरजो ज्ञात्वा च + + ।
तेषामाचरणं तन्त्रनिचयानालोक्य यत्नादिमां
श्यामाकल्पलतां सतां वितनुते मोदाय रामः सुधीः ॥
यद्यपि पूर्वाचार्यैः सर्वैरुक्तं चरन्ति तं ज्ञात्वा ।
तत्र ज्ञातव्योऽयं प्रायशः प्रमाणमभिनीतमाचारमार्गेण ॥
साधकशिष्यहितार्थं कल्पलता तन्यतेऽस्माभिः ॥
स्वतन्त्रं वीरतन्त्रञ्च फेत्कारीतन्त्रमेव च ।
कालिकाकुलसर्वस्वं कालीतन्त्रञ्च यामलम् ॥
कुलार्णवं तथा कालीकल्पं भैरवतन्त्रकम् ॥
कालिकाकुलसद्भावं तथा योगतन्त्रकम् ।
वीक्ष्य तत्तत् प्रमाणेन वक्ष्ये मोक्षप्रदायिनीम् ॥
काली कल्पद्रुमप्रख्यां कालिकां भवभीतिहाम् ।
तत्रादौ मन्त्रोद्धारं विवृणोति । तदुक्तं स्वतन्त्रतन्त्रे,—
क्रोधीशं बिन्दुयुक्कार्णं विह्नूर्ध्वग्निसमन्वितम् ।
विलिखेत् परतो देवि क्रूङ्कारद्वयमेव च ॥
मायाद्वन्द्वं समालिख्य वह्निः सम्बोधनादद्ध् । इत्यादि ।

End. मोहान्मम प्रयतस्य महतां येषितैः पदैः ।
धन्याः प्रसन्नचेतः सन्तु न्यायच्छलावलम्बनाः ॥

सर्व्वतन्त्राणि कार्त्स्न्येन येन ज्ञातानि कुत्र वा ।
यथाज्ञानं मया प्रोक्ता श्यामाकल्पलता त्वसौ ॥
नत्वा नीलघनीलनीरदनिभामाद्यां नमद्वत्सलां
धृत्वा मूर्ध्नि गुरोः पदाब्जयुगलं तन्त्राणि संदृश्य च ।
+ + + × ×
+ + + + + ॥

Colophon. इति माधवकविकण्ठाभरणचक्रवर्त्तिसुत-श्रीरामचन्द्रचक्रवर्त्तिविरचिता श्रीश्यामाकल्पलता परिपूर्णा ॥

विषयः। अथादौ द्वाविंशत्यक्षरमन्त्रोद्धारः। अथ मन्त्रभेदः। तत्र मन्त्रभेदेन ध्यान-भेदः। यन्त्रभेदः। श्मशानकालीमन्त्रश्च। अथ दीक्षाप्रशंसादिः। तत्र गुरुशिष्यादिलक्षणम्। दीक्षाप्रकारकथनम्। नवचक्रकथनम्। तत्र षड्दलचक्रम्। सिद्धादिचक्रम्। राशिचक्रम्। कुलाकुलचक्रम्। अकडमचक्रम्। कठवचक्रम्। नक्षत्रचक्रञ्च। अथ कालशुद्धिविवेचनम्। अथ मलमासादिकथनम्। अथ इष्टदेव्या नित्यार्च्चनविधिः। तत्र प्रातःकृत्याकरणदोषः। स्नान-विधिः। सन्ध्यादिविधिः। तर्पणविधिः। कार्य्यविशेषे वस्त्रनियमः। पूजास्थाननिरूपणम्। आसनादिविधिः। तत्र वीरासनविधिः। विजयाशुद्धिः। विशेषतः प्राणायामविधिः। कुल-पात्रादिनिरूपणम्। प्राणप्रतिष्ठाप्रयोगः। तत्र ऋष्यादिन्यासविधिः। षडङ्गवर्णन्यासादिः। पञ्च-दशाक्षर-बीजस्थन्यासः। मातृका ऋष्यादिविधिः। षोढान्यासः। तत्त्वन्यासः। बीजन्यासश्च। अथ अन्तर्यजनप्रकारः। तत्र मातृकान्यासः। षडङ्गन्यासः। विषमपुष्पकथनम्। मानसजप-विधिः। होमविधिश्च। अथ बहिर्यागविधिः। अथ कूर्म्ममुद्राप्रकारः। ध्यानकथनम्। यन्त्र-कथनम्। अथ कलसस्थापनविधिः। कलसलक्षणम्। बटुकादिबलिविधिः। अष्टाङ्गार्घ्यनिरू-पणम्। अवगुण्ठनमुद्रा। योनिमुद्रा। शङ्खमुद्रा। आवाहनादिमुद्रा। खड्गादिमुद्रा। अष्टा-दशोपचारः। षोडशोपचारः। उपचारक्रमः। पुष्पादिदाननियमः। नैवेद्यविधिः। नैवेद्य-पात्रादिनिरूपणम्। युगभेदेन सुराभेदव्यवस्था। ब्राह्मणस्य मद्यपाननिषेधादिः। तन्त्रानुकल्प-विधानम्। दशविधमद्यकथनम्। तत्र गौडीदाने सर्व्ववर्णानां दोषकथनम्। मद्यशोधनादि-विधिः। तत्र मुद्राविधिः। मांसविधिः। मांसानुकल्पविधिः। मत्स्यविधिः। षडङ्गपूजन-विधिः। गुरुक्रमः। आवरणदेवतापूजाविधिः। जपविधिः। तत्र मालाविधिः। वासनाविधिः। बलिदानविधिः। प्रदक्षिणलक्षणादिः। अष्टाङ्गप्रणामविधिः। नैवेद्यदाननियमः। आत्मसमर्पण-विधिः। तिलकविधिः। सहस्रनामस्तवादिः। कर्पूरादिस्तवः। स्तवराजस्तोत्रम्। ब्रह्मगाथा। स्तवपाठक्रमश्च। अथ देवीमाहात्म्यम्। अथ कवचकथनम्। तत्र त्रिरूपाचोल्लकवचम्। अन्यविधकवचश्च। अथ पुरश्चरणविधिः। वीरपुरश्चरणविधिः। तत्र वर्णभेदेन होमादिनु-

कल्पजपनियमः । शाक्तभोजनस्नानकथनम् । मन्त्रसिद्धिलक्षणकथनम् । सिद्धिस्थानञ्च । अथ कूर्म्मचक्रम् । अथ भक्ष्याभक्ष्यविवेचनम् । अथ जपमालानिर्णयः । मालाप्रतिष्ठाप्रकरणम् । पुरश्चरणे वर्ज्जनीयनिरूपणम् । जपकाले निषिद्धकर्म्मकथनम् । शक्तिनियमः । कौलिकार्च्चन-फलकथनञ्च । अथ वीरकल्पः । तत्र शान्तिस्तोत्रम् । कुमारीपूजानियमः । अथ तर्पण-विधिः । अथ अन्यप्रकारेण पुरश्चरणविधिः । ग्रहणपुरश्चरणम् । नवरात्रिपुरश्चरणम् । पुर-श्चरणमन्तरेणापि मन्त्रसिद्धिः । अथ काम्यप्रयोगः । लतासाधनप्रकारः । अथ महिषमर्द्दिनी-मन्त्रादिः । अस्याः पूजनक्रमः । अस्याः पुरश्चरणजपादिः । तत्र होमद्रव्यनियमः । महिष-मर्द्दिनीस्तोत्रम् । अस्याः कवचञ्च । अथ गीतक्रमः । तत्र शवक्रमः । स्नाननियमः । अथ जयदुर्गामन्त्रः । तत्र श्मशाने विशेषकथनम् । अथ शवसाधनविधिः । अथ प्रकारान्तरेण वीरसाधनविधिः ॥ अथ आकर्षणप्रयोगः । निग्रहाद्युपायः । अथ उच्चाटनविधिः । अथ धातुसंस्कारविधिः । अथ शक्तिशुद्धिकथनम् । तत्र नवकन्याविधिः । स्वयम्भूकुसुमोत्पत्तिकथनम् । अथ कुण्डगोलविधिः । अथ दूतीयागविधिः । अथ सामान्यतः साधनविधिः । तत्र कुलचारादि-नियमः । अथ शिवाबलिविधिः । अथ समयाचारः । भावत्रयविवेचनम् । कुलीनाचार-कथनम् । अथ कौलिकानां प्रायश्चित्तविधिः । अथ पशुसंसर्गप्रायश्चित्तम् । मन्त्रमालाभ्रमण-प्रायश्चित्तम् । अनिवेदितद्रव्यभोजनप्रायश्चित्तम् । प्राणिहिंसाप्रायश्चित्तम् । कुलीनार्च्चनविधिः । होमादिनियमश्च । इति ।

No. 373. श्राद्धक्रियाकौमुदी. By गोविन्दकविकङ्कणाचार्य्यः. Substance, country-made paper, $16 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 62. Lines, 6 on a page. Extent, 1,175 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Brāmhaṇamaṇḍali, *viâ* Bārāsat, Paṇḍita Rāmanārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

श्राद्धोद्यापितसंप्रदानविकलं दृष्ट्वा पुराणान्यपि
प्रोक्ताः सम्यगतो विविच्य मुनिभिर्मन्वादिभिः संहिताः ।
श्रीमत्तातपदारविन्दविलसद्धूलीभवोद्देशतः
श्रीगोविन्दकविः करोति गहनां श्राद्धक्रियाकौमुदीम् ॥

अथ वाजसनेयिनां श्राद्धक्रमसंक्षेपः ।

निमन्त्रणं स्वागतञ्च पाद्यमर्घ्यादिकं द्विजे ।
द्विजोपवेशनं दीपो विष्णोरर्च्चा हरिस्मृतिः ॥
तिलसर्षपविक्षेपो द्वारमध्ये च सर्व्वतः ॥ इत्यादि ।

End. ततो वैगुण्यसमाधानार्थं संकल्पपूर्वं ॐ तद्विष्णोरित्यनेन ॐ विष्णुः पुण्डरीकाक्षः श्रीहरिरित्यनेन च विष्णुं स्मृत्वा पावनसमर्पणं पिण्डार्पणञ्च कृत्वा वामदेव्यार्थं त्रिः पठित्वा पिण्डानि गोऽजविप्रेभ्यो दत्त्वा अग्नौ जले वा क्षिप्त्वा वस्त्राभ्यां रक्षार्थं दीपमाच्छाद्य पाणिपादौ च प्रक्षाल्य स्वयं ब्राह्मणांश्च प्रणम्य प्रकृतं कर्म कृत्वा ब्राह्मणान् भोजयित्वा स्वयं भुञ्जीत । सति शेषे श्राद्धशेषमन्नं भुञ्जीत । उपवासदिने जिघ्रेत् । गर्भाधानेतरकर्माङ्गाभ्युदयिकश्राद्धवासरे मैथुनं त्यजेत् । अथ यदर्थं वृद्धिश्राद्धं कृतं दैवात् तद्दिने यदि तत् कर्म न स्यात् तदा पुनस्तत्कर्मकाले वृद्धिश्राद्धं कर्त्तव्यम् । यदि संस्कार्य्योऽधिकारी तदा संस्कार्य्यपितृभ्यो दद्यात् द्वितीयादिविवाहे वरः स्वपितृभ्यो दद्यात् । अवीरायाः कन्याया विवाहे श्राद्धं नास्ति । इति वृद्धिश्राद्धप्रयोगः ॥*॥

Colophon. इति श्रीगोविन्दकविकङ्कणाचार्य्यविरचिता श्राद्धक्रियाप्रयोगकौमुदी समाप्ता ॥ ० ॥

विषयः । सपिण्डीकरणश्राद्धादिप्रयोगः । वृषोत्सर्गव्यवस्था । वृषोत्सर्गस्थानादिनिरूपणम् । प्रेतक्रियाक्रमः । पर्वणश्राद्धादिः । सहमरणप्रयोगादिः । गङ्गायामस्थिक्षेपप्रयोगादिः । पूरकपिण्डप्रयोगः । अशौचविशेषे पिण्डदानव्यवस्थादिः । प्रेतक्रियाधिकारिव्यवस्था । अशौचान्तद्वितीयदिनकृत्यम् । वैतरणीगोदाननिरूपणम् । षोडशदाननिरूपणम् । द्विजदम्पतीपूजननिरूपणम् । षोडशपिण्डदानादिप्रयोगः । आभ्युदयिकश्राद्धप्रयोगश्चेति ॥

No. 374. **श्राद्धदीपिका.** By **महामहोपाध्यायश्रीभीमः.** Substance, country-made paper, 14×2 inches. Folia, 94. Lines, 5 on a page. Extent, 1,700 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vākuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, very old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ गुरूनुपास्य मन्वादीन् धर्मशास्त्राण्यनेकशः ।
पुराणन्यायमीमांसाकामधेन्वादिसंमतान् ॥
समधीत्य क्रमेणैषा रचिता सामवेदिनाम् ।
सन्ध्यादि ... ... क्रियानुष्ठानपद्धतिः ॥
... ... वीतमत्सरैः ।
सम्यग्ज्ञातविधानार्थमनयैव द्विजातिभिः ॥
अथ कुथुमशाखिनां गोभिलोक्तसन्ध्यावन्दनादिविधिर्लिख्यते । रात्रिशेष ...

रात्रिवासस्त्यक्त्वा वाससान्तरं परिधाय द्विराचम्य शौचार्थं जलं ग्रहणीयात्
स्त्रीणां सम्प्रदायाचरणेपमार्थं भूदेशं त्यक्त्वा दक्षिणपश्चिमकोणे व्रजेत् । इत्यादि ।

End. अग्रेवपरतश्च सम्पादयेत् । ततः कुशस्थिकां समाप्य सर्व्वं होमकर्म्म यथोक्त-
प्रकारेण समापयेत् । तत उदीच्य-वामदेव्यगानान्तं सर्व्वं कर्म्म समाप्य इन्धन-
तदीयासनश्चारं वासस्त्री आचार्याय दद्यात् । तथाचोक्तं छन्दोगपरि-
शिष्टार्थमयप्रविधाः । श्रुतिरपि । श्रुतिस्मृतिसमापन्नं तमाचार्य्यं प्रचक्षते ।
गां यथा दद्यात् तदुच्यते । आचार्य्यं दक्षिणान्तं तत्समाप्यादिना पूजयित्वा
धेनुमालकृत्य पूजयित्वा प्रणम्य कृताञ्जलिः पठेत् । ॐ या लक्ष्मीः सर्व्व-
भूतानामित्यादि । पुच्छप्रदेशे स्थित्वा वाक्यावलीं कृत्वा उत्सृज्य दद्यात् ।
अपरं ग्रन्थविस्तरभयेन दूरीकृतमिति ॥ ० ॥

Colophon. इति महामहोपाध्याय-कान्तिविन्दीय-श्रीश्रीभीमविरचिता श्राद्धदीपिका
समाप्ता ॥ ० ॥ हरये नमः ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

विषयः । शौचसन्ध्यादिविधिः । स्नानविध्यादिः । नित्यश्राद्धादिः । प्रेतोद्देशश्राद्धादिः ।
भूमिशय्यादिदानविधिः । साम्वत्सरिकश्राद्धादिः । वृद्धिश्राद्धादिः । अक्षिसञ्चयनश्राद्धादिः । इन्धन-
कृत्यनिरूपणम् । हवोत्सर्गविध्यादिश्च ।

No. 375. श्राद्धप्रदीपः. By प्रद्युम्नशर्म्मा. Substance, country-made paper, 14 × 2 inches. Folia, 65. Lines, 5 on a page, Extent, 1,100 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1448. Place of deposit, District Vā̃kuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, very old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
मन्यादिशास्त्रं बहु वीक्ष्य यत्नतः
प्रणम्य गोपीजनवल्लभं पुरः ।
श्राद्धप्रदीपं पृथुकप्रबोधकं
प्रद्युम्नशर्म्मा वितनोति चारुतरम् ॥
पुराणविधिविस्तितोऽस्ति ....
श्राद्धप्रकाशः प्रचुरः प्रयत्नतः ।
ग्रन्थः सतां बोधकरस्तथापि यो-
ऽल्पानां प्रबोधाय ममायमुद्यमः ॥
अथानिरूपिते श्राद्धशब्दार्थे श्राद्धानुष्ठानं निरूपयितुमशक्यत्वात् प्रथमतः

श्राद्धशब्द एव निरूप्यते । अथच किमिदं श्राद्धं नामेति । अत्र कश्चित् जनपतिः पितृनुद्दिश्य द्रव्यत्यागो ब्राह्मणस्वीकारपर्य्यन्तः श्राद्धमिति । तन्न दैव-श्राद्धादौ तु श्राद्धलक्षणाव्याप्तेः । दैवश्राद्धमपि पितृश्राद्धान्तर्गतमिति चेन्न दैविकं दशमं स्मृतमिति विश्वामित्रवचनेन दैवस्यापि पृथक् श्राद्धत्वात् । इत्यादि ॥

End. ॐ अद्येत्यादि यथासम्भववेदगोत्रशाखानाम्ने ब्राह्मणाय तुभ्यं अमुकगोत्रस्य पितुरमुकदेवशर्म्मणः अमुकगोत्रस्य पितामहस्य अमुकदेवशर्म्मणः अमुक-गोत्रस्य प्रपितामहस्यामुकदेवशर्म्मणः कृतैतत् नित्यश्राद्धीयान्नदानोत्सर्गप्रतिष्ठार्थं एतदन्नं मूल्यमाद्यं ददामि एवं मातामहादीनां दक्षिणोत्सृष्टव्य देया । ॐ अद्येत्यादि यथासम्भववेदगोत्रशाखानाम्ने ब्राह्मणाय तुभ्यं सनकसनन्द-सना-तन-कपिलश्राद्धविरोधनपञ्चशिखानामतिथिमनुष्याणां कृतैतन्नित्यश्राद्धीयान्न-दानोत्सर्गप्रतिष्ठार्थं दक्षिणामेतत् काञ्चनमेतन्मूल्यमाद्यं ददानि । तत ॐ नित्यश्राद्ध अन्नदानोत्सर्गकर्म्मेदमच्छिद्रमस्त्विति सर्व्वत्र वदेत् ततः पित्रादिभ्यो नमः ॐ सनकादिभ्यो नमः । हारीतः ॥

इमं श्राद्धविधिं पुण्यं कुर्य्याद्वापि पठेत्तु यः ।
स सर्व्वकामसंयुक्तो ह्यनन्तफल विन्दति ॥
बृहस्पतिः । य एवं वेत्ति मतिमान् तस्य श्राद्धफलं भवेत् ।
उपदेष्टानुमन्तारौ लोके तुल्यफलौ स्मृताविति ॥

Colophon. इति श्रीवङ्गदेशीय-राकादिही-ग्रामवास्य-सत्पण्डित-श्रीधरशर्म्मतनय-श्रीमत् प्रद्युम्नशर्म्मविरचितः श्राद्धप्रदीपः समाप्तः ॥ * ॥ श्रीश्रीशुभमस्तु ।
शकाब्दाः १४४८ तारीख १२ वैशाखस्य ॥ ० ॥ श्री० ॥

विषयः । श्राद्धशब्दार्थनिरूपणम् । मातुरक्षयश्राद्धदानादिविधिः । श्राद्धकरणकालादिः । श्राद्धभेदनिरूपणम् । श्राद्धपात्रादिविवेचनम् । अमावस्याश्राद्धकालादिः । मघात्रयोदशीश्राद्धादिः । सपिण्डीकरणादिविधिः । षोडशश्राद्धलक्षणादिः । अशौचपतितश्राद्धादिः । दधिश्राद्धनित्य-श्राद्धादिश्च ।

No. 376. श्राद्धविवेकव्याख्या. By श्रीनाथशर्म्मा. Substance, country-made paper, 17 × 3 inches. Folia, 101. Lines, 5 on a page. Extent, 1,800 çlokas Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vidyākūṭa Tripurā Paṇḍita Çyāmacandra Vidyālaṇkāra. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।

वचस्याद्वैतपथ्यामितस्नातस्वच्छचेतसे ।
विबुधश्रेणिवन्द्याय नमः श्रीशूलपाणये ॥
श्रीकराचार्य्यपुत्रेण श्रीमच्छ्रीनाथशर्म्मणा ।
व्याख्या दायविवेकस्य जनश्रीशा लिखध्वते ॥
श्रीशूलपाणेर्वचनं दुरूहं कुधीर्मदीयाल्पतमा तथापि ।
ब्रवीमि तात्पर्य्यमयं मदीयं यदत्र तन्मे सुधियः क्षमध्वम् ॥
इह खलु सुखं दुःखाभावश्चेत्यादि ।

End. एतेनैव व्यवहारसमावेशोऽपीति प्रतीमः ।

विषयः । शूलपाणिमहामहोपाध्यायकृतस्य दायविवेकाख्यस्मृतिशास्त्रीयग्रन्थस्य व्याख्या ।

No. 377. श्रीकृष्णामृतम् . By रूपगोस्वामी . Substance, country-made paper, 12×5 inches. Folia, 45. Lines, 8 on a page. Extent, 1,000 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1658 Mallābda 1024. Place of deposit, District Vākuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Raghurāma Tarkaratna. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः कृष्णचैतन्याय ॥

नमस्तस्मै भगवते कृष्णायाकुण्ठमेधसे ।
यो धत्ते सर्व्वभूतानामभवाय शतीः कलाः ॥
कृष्णवर्णं त्विषा कृष्णं साङ्गोपाङ्गास्त्रपार्षदम् ।
यज्ञैः सङ्कीर्त्तनप्रायैर्यजन्ति हि सुमेधसः ॥
सुधारविन्दनिःस्यन्दमकरन्दभरतुन्दिला ।
ममानन्दं मुकुन्दस्य सन्तनोतु वेणुकाकली ॥
श्रीचैतन्यमुखोद्गीर्णा हरेकृष्णेति वर्णकाः ।
मज्जयन्तो जगत् प्रेम्णि विजयन्तां तदाह्वयाः ॥
श्रीमत्प्रभुपदाम्भोजैः श्रीमद्भागवतामृतम् ।
यद्व्यक्तानि तदेवेदं संक्षेपेण निषेव्यते ॥
इदं श्रीकृष्णतत्त्वसम्बन्धाद्भक्ततादृशाः ।
आदौ कृष्णामृतं तत्र सुहृद्भ्यः परिविश्यते ॥
निर्द्धर्म्यं परिविस्तारि मयात्र परिसूचता ।
प्रधानत्वात् प्रमाणेषु शब्द एव प्रमाण्यते ॥

यतश्चैः शास्त्रयोनित्वादिति न्यायप्रदर्शनात् ।
शब्दस्यैव प्रमाणत्वं स्वीकृतं परमर्षिभिः ॥
किञ्च तर्काप्रतिष्ठानादिति न्यायविधानतः ।
अमीभिरेव सुव्यक्तं तर्कस्यानादरः कृतः ॥
अथोपाख्येषु सुव्यक्तं वस्तुसुत्कर्षभूमतः ।
कृष्णस्य तत्स्वरूपाणि निरूप्यन्ते क्रमादिह ॥
स्वयं रूपस्तदेकात्मरूप आवेशनामकः ।
इत्यसौ त्रिविधं भाति प्रपञ्चातीतधामसु ॥ इत्यादि ।

End.

एकत्रिंशे तथा पञ्चत्रिंशे चाध्याय ईरिता ।
माधुरी व्रजदेवीभिर्वैचोरेका महाद्भुता ॥
श्रीविमचस्य ।
असमानोर्द्ध्वमाधुर्य्यतरङ्गामृतवारिधिः ।
जङ्गमस्थावरोल्लासिरूपो गोपेन्द्रनन्दनः ॥
तथा तन्त्रे ।
कन्दर्पकोट्यर्बुदरूपशोभा-
नीराज्यपादाब्जनखाञ्चलस्य ।
कुत्रापदृष्टश्रुतरम्यकान्ते
र्ध्यानं परं नन्दसुतस्य वक्ष्ये ॥
श्रीदशमे ।
का स्त्र्यङ्ग ! ते कलपदामृतवेणुगीत-
सम्मोहितार्य्यचरितान्न चलेत् त्रिलोक्याम् ।
त्रैलोक्यसौभगमिदञ्च निरीक्ष्य रूपं
यद्गोद्विजद्रुममृगाः पुलकान्यबिभ्रन् ॥ ० ॥

Colophon.

इति संक्षेपभागवतामृते श्रीकृष्णामृतं पूर्व्वखण्डम् ॥ ०
गौराङ्गपादसरसीरुहमत्तभृङ्गः
श्रीरामपूर्व्वशरणोऽखिलदेवदासः ।
कृष्णामृतं निखिलवैष्णवतत्त्वसारं
शाकेऽष्टवाणरजनीपकलामितेऽब्दे ॥
पञ्च-वेद-च-चन्द्रैस्तु मिते सम्मताब्दके ।
पीतं कृष्णामृतं वर्णविन्यासस्य च केन वै ॥ ० ॥

वन्दे रूपमचिन्त्याद्भुतहरिभक्तिप्रकाशकं शास्त्रम् ।
यन्मुखमप्रधरगलितं विश्वं कृष्णामृतं पिबति ॥ * ॥
श्रीश्रीराधाकृष्णाः ॥

विषयः । कृष्णस्वरूपादिनिरूपणम् । भेदत्रयादिनिरूपणम् । नानापुराणादिवचनप्रमाणेन लीलावतारादिनिरूपणम् । पुराणादिवचनप्रमाणेन युगावतारादिनिरूपणम् । स्वरूपावस्थादिनिरूपणञ्चेति ।

No. 378. **श्रीराधासुधानिधिः.** By **हितहरिवंशगोस्वामी.** Substance, country-made paper, 13 × 6 inches. Folia, 14. Lines, 11 on a page. Extent, 357 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1740. Place of deposit, District Vā̃kuḍā, Kucekol, Bābu Yogīndranātha Siṁha Deva. Appearance, fresh. Verse, Generally correct.

Beginning. ॐ स्वस्ति । श्रीगणेशाय नमः । श्रीराधावल्लभो जयति । अथ श्रीमद्राधासुधानिधिस्तवो लिख्यते । वसन्ततिलकाछन्दः ।
यस्याः कदापि वसनाञ्चलखेलनोत्थ-
धन्यातिधन्यपवनेन कृतार्थमानी ।
योगी + दुर्गमगतिर्मधुसूदनोऽपि
तस्या नमोऽस्तु वृषभानुभुवो दिशेऽपि ॥
ब्रह्मेश्वरादिसुदुरूहपदारविन्द-
श्रीमत्पराग-परमाद्भुतवैभवायाः ।
सर्व्वार्थसाररसवर्षिकृपार्द्रदृष्टे-
स्तस्या नमोऽस्तु वृषभानुभुवो महिम्ने ॥

End. श्रीराधे श्रुतिभिर्बुधैर्भगवताप्याम्नाय सद्भवे
स्तोत्रं स्वकृपा + तव रसजा योग्योऽप्ययङ्कारितः ।
पठतैव सदा पराधिनिमय स्वर्गे विवश प्राद्-
काशे स्वेदजलाकुलाङ्घ्रि किमपि प्रीतिं प्रसादीकुरु ॥ (?)
अद्भुतानन्दलोभश्च नाम्ना रससुधानिधिः ।
स्तवोऽयं कर्णकलशैर्गृहीत्वा पीयतां बुधाः ॥

Colophon. इति श्रीवृन्दावनेश्वरीचरणकृपामात्रविजृम्भित-श्रीराधासुधानिधिः स्तवः समाप्तः ॥ श्रीहितहरिवंशगोस्वामिना विरचितः ॥ शुभमस्तु शकाब्दाः १७४० ।

विषयः । श्रीराधादेव्याः स्तुतिः ।

No. 379. षट्कर्म्मलक्षणटीका. By श्रीराघवेन्द्रशर्म्मा. Substance, country-made paper, 18×4 inches. Folia, 8. Lines, 9 on a page. Extent, 250 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamansiṁha Kaṭihāli, Paṇḍita Ānanda Kiçora Nyāyālaṇkāra. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय। अथ फेत्कारिणीतन्त्र-तन्त्रसारादिलिखित-षट्कर्म-लक्षणानां श्रीवेदान्तवागीशमते टीका श्रीराघवेन्द्रशर्म्मणा विरच्यते।
कारस्करात्मसमक उदुम्बरोऽथ संज्ञकः।
खदिरकुष्ठरं श्रीचपिप्पलो नामरोचितौ॥ (?) इत्यादि।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति।

विषयः। तान्त्रिकस्य षट्कर्म्मलक्षणाख्यग्रन्थस्य टीका।

No. 380. षट्कारकबोधः. Substance, country-made paper, 13×3 inches. Folia, 20. Lines, 5 on a page. Extent, 340 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1726. Place of deposit, Vidyākūṭa Tripurā, Paṇḍita Çarat Candra Vidyālaṇkāra. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय।
भग्नं मारबलं येन निर्जितं भवपञ्जरम्।
निर्व्वाणपदमारूढं तं बुद्धं प्रणमाम्यहम्॥
षट्कारकाणि सम्बन्ध उक्तानुक्ततया द्विधा। इत्यादि।

End. उक्तानुक्तं प्रतिपाद्यं विभक्तिश्च दर्शयित्वा निर्णयः।

Colophon. इति षट्कारकबोधः समाप्तः। शुभमस्तु। शकाब्दाः १७२६। सन् १२१४।
श्रीरस्तु मयि लेखके नित्यम्।

विषयः। कातन्त्रीय षट्प्रकारकारकविषयविवरणम्।

No. 381. षट्चक्रक्रमटीका. By नन्दरामतर्कवागीशः. Substance, country-made paper, $14\frac{1}{2}\times3\frac{1}{4}$ inches. Folia, 16. Lines, 6 on a page. Extent, 318 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kālikaccha, District Tripurā, Paṇḍita Rājacandra Sārvvabhauma. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. प्रत्यूहव्यूहविध्वंसविस्फुरद्दन्तमण्डलम् ।
गजेन्द्रवदनं नौमि ब्रह्मानन्दप्रपञ्चितम् ॥
हरिर्वङ्भयो यस्य रहस्यज्ञानहेतवे ।
श्रीनन्दरामः कुरुते षट्चक्रक्रमदीपनीम् ॥
अथ मङ्गलार्थकः तन्त्रानुसारेण परमानन्दनिर्वाणप्रथमाङ्कुरः । परमानन्द-पदेन प्रथमोपाय उच्यते । इत्यादि ।

End. तस्य योगिनश्चेतोऽत्यन्तमभीष्टदेवतपदे इष्टदेवतापदे नरीनृत्यते पुनः पुनर्नृत्यति ॥ ५९ ॥

Colophon. इति श्रीनन्दरामतर्कवागीशभट्टाचार्य्यविरचिता षट्चक्रक्रमटीका सम्पूर्णा ।

विषयः । षट्चक्रक्रमनामकस्य तान्त्रिकयोगशास्त्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 382. षट्चक्रटीका. By शङ्करः. Substance, country-made paper, 12 × 5 inches. Folia, 15. Lines, 5 on a page. Extent, 225 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Çāstri. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. प्रणम्य शैलाधिपकन्यकायाः
पदाब्जमब्जासनविष्णुतुष्टम् ।
प्रतन्यते श्रीयुतशङ्करेण
षट्चक्रटीकाख्य-सुपञ्जिकेयम् ॥ इत्यादि ।

End. ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च ईश्वरश्च सदाशिवः ।
तत्परे च शिवो देवः षट् शिवाः परिकीर्त्तिताः ॥
अच्छिन्नं (?) मच्छ्रेदे श्रीप्रमतिर्याति श्रीमन्तं यथात् ॥

Colophon. इति षट्चक्रटीका ।

विषयः । तान्त्रिकस्य षट्चक्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 383. षट्चक्रक्रमदीपिका. By रामभद्रसार्व्वभौमः. Substance, country-made paper, $14\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{4}$ inches. Folia, 18. Lines, 6 on a page. Extent, 300 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kālikaccha District Tripurā, Paṇḍita Rājacandra Sārvvabhauma. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ गुरवे नमः ।
ॐ सपत्नीकं गुरुं नत्वा ... ... ।
रामभद्रसार्व्वभौमः कुरुते चक्रदीपिकाम् ॥
अथ षट्चक्रविवरणम् । तत्र प्रथमं षट्क्रमः । इत्यादि ।

End. तथापि पद्मद्वयसम्पुटमध्ये निवारस्य बाधो न भवति । इत्याद्यां विस्तरः ।

Colophon. इति रामभद्रसार्व्वभौमभट्टाचार्य्यविरचितायां षट्चक्रक्रमदीपिकायां षट्-चक्रक्रमविवरणं समाप्तम् ॥

विषयः । वह्निनिरूपणम् । पञ्चभूतनिरूपणम् । ज्ञानेन्द्रियनिरूपणम् । ज्ञानेन्द्रियगुण-निरूपणम् । सप्तपातालस्थाननिरूपणम् । चक्रभेदनिरूपणञ्चेति ।

No. 384 षट्चक्रदीपिकाटीका. Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 18. Lines, 7 on a page. Extent, 400 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamansiṁha Yaçodal, Paṇḍita Kālicandra Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो भवान्यै । नत्वेति चक्रग्रन्थो मङ्गलपूर्व्वकाकाङ्क्षार्थः । तथाच ।
ॐ कारश्चाथशब्दश्च द्वावेतौ ब्रह्मणः पुरा ।
कण्ठं भित्त्वा विनिर्यातौ तेन माङ्गलिकावुभौ ॥ इत्यादि ।

End. न विद्यते मलं पापं यस्मात् निर्म्मलं वा श्रीमद्गुरुपादपद्मयुगलमालम्बितुं शीलमस्य यतं संयतमन्तर्मनो यस्य स इति ॥ ० ॥

Colophon. इति पूर्णानन्दीययोगचिन्तामणिनाम-षट्चक्रदीपिकाटीका समाप्ता ॥ * ॥

विषयः । पूर्णानन्दविरचितस्य योगचिन्तामणिनामकषट्चक्रग्रन्थस्य दीपिकाख्यटीकाया व्याख्यानम् ।

No. 385. षट्चक्रनिरूपणटीका. By रामवल्लभः. Substance, country-made paper, 18 × 4 inches. Folia, 20. Lines, 8 on a page. Extent, 300 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā Vikramapura, Āṭpāḍā, Paṇḍita Prasannacandra Vidyāratna. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning. मोहान्धकारविध्वंसि भवभीतिभयापहम् ।
भवानीचरणद्वन्द्वं भज भाग्यवशान्मनः ॥

पूर्णानन्दोदितानन्दविरचाङ्कुरकारिकाम् ।
विशदीकुरुते तूर्णं द्विज-श्रीरामवल्लभः ॥

अथेत्यादि । अस्यार्थः । ग्रन्थारम्भे विघ्नविघाताय अथायमव्ययो मङ्गलार्थः । षट्चक्राणि क्रमेणोद्गतः प्राप्तः प्रकाशः । परमानन्दस्य मोक्षस्य निर्व्वाण-सम्पादकः प्रथमाङ्कुर उच्यते । षट्चक्रनिरूपणं क्रियते इत्यर्थः । अयं भावः । परमानन्दसम्पादकसामग्री तत्र प्रथमाङ्कुरः प्रथमसामग्रीविशेषः । षट्चक्रं निरूप्यते । अर्थात् परमानन्देन प्रकाश्यते इति यावत् ॥ इत्यादि ।

End. कीदृशं मोक्षज्ञाननिदानं मुक्तिजनकज्ञानस्यादिकारणं पुनः शुद्धं ज्ञानघनं पुनः शुद्धं शोभनप्रकारेण शुद्धं सर्व्ववादिसम्मतमित्यर्थः । योगी कीदृशः यतात्ममनाः संयतात्ममनाः वशीकृतचित्त इत्यर्थः ॥

Colophon. इति चन्द्रद्वीपान्तर्गतवमतृपुराख्यग्रामनिवासि-श्रीरामवल्लभशर्म्मणा कृता षट्-चक्रनिरूपणटीका समाप्ता ।

विषयः । पूर्णानन्दकृतस्य षट्चक्रनिरूपणस्य व्याख्यानम् ॥

No. 386. षट्पदीमञ्जरी. By शङ्करानन्दतीर्थः. Substance, country-made paper, 17 × 3½ inches. Folia, 15. Lines, 9 on a page. Extent, 290 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1699. Place of deposit, District Vā̃kuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rāmavallabha Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीकृष्णः ।

निजेष्टसम्प्रदानकल्पकल्पभूरुहाकृतिम् ।
दुरन्तविघ्नवारिदप्रभञ्जनं निरञ्जनम् ॥
मदीयचित्तसारसप्रबोधभास्करं परम् ।
रसालमूलवासिनं भजामि विघ्ननायकम् ॥
श्रीनन्दनन्दनममन्दसुरेन्द्रवृन्द-
सान्द्रानुरागपरिभावितपादपद्मम् ।
वंशीरवामृतविमोहितगोपगोपी-
सन्दोहमिन्दुमुखमच्युतमानतोऽस्मि ॥
श्रीभाष्यकृच्चरणसारसमादरेण
योगीन्द्रवृन्दमधुपैरुपनीयमानम् ।

सन्नामधेयमखिलार्थनिदानभूतं
कैवल्यपुण्यरससम्भृतमानतोऽस्मि ।
वेदान्तार्थविचारजन्यविमलाविध्वस्तभेदाश्रयं
नानातन्त्रपदार्थसंशयघनध्वान्तार्कमानन्ददम् ।
नानादेशदिगन्तसन्ततयशःप्राप्तावकाशं गुरुं
श्रीनारायणतीर्थपादमनिशं भक्त्यन्तमूर्त्तिं भजे ॥
मदीयपादजीवनं स्वनामधं पुनीत्यलम् ।
सुरासतावसन्ततं नमोति यं हमंसकम् ॥
यदाननाब्जरङ्गके विभाति भारती नटी ।
नतः स्वचक्षुषा सदाशिवाख्यदेशिकान् गुरुम् ॥
अथ सच्चिदानन्दात्मकमद्वितीयं ब्रह्मैव विमलसत्त्वप्रधानमायोपाधिकं सत् ईश्वरभावमुपजगाम ॥ जीवेशावाभासेन करोतीत्यादि श्रुतेः । स च माया-प्रतिबिम्बित ईश्वरसंक्षेपकृत् ॥ इत्यादि ।

End. इदानीं भगवच्चरणध्यानसाधनं षट्पदीपठनं प्रार्थयते इतीति । इति पूर्व्वोक्ताः पद्यन्ते गम्यन्तेऽर्थाः एतैरिति । पदानि श्लोकाः षषां पदानां समाहारः षट्पदी ॥ यथा षट्पदी भ्रमरी सौन्दर्य्येण सरोजे निवसति तथेयं श्रीमच्छङ्करवदनसरोजाद्विनिर्गता षट्पदी तत्कर्णमम वदनसरोजे सदा वसतु । तदनेन भगवच्चरणध्यानपूर्व्वक-षट्पदीस्तोत्रपठनस्य पुरुषार्थचतुष्टय-हेतुत्वं सूचितं भवति । ननु नेयं षट्पदी किन्तु सप्तपदी नारायणकरुणा-मयेति श्लोकरूपत्वात् । सत्यं नारायणायेति श्लोकस्य फलश्रुतिपरत्वेन बहिर्भूतत्वादिति षट्पदीत्वमेव । + + + + + + ननु दशशब्दस्य पादचतुष्टयात्मकश्लोकपरतया व्याख्यातत्वे चार्य्याषट्कस्य कथं षट्पदीत्व-मिति चेन्नार्य्याया अपि पादचतुष्टयात्मकत्वेनार्य्यात्मकयोरभेदादार्य्याषट्कस्य तदुपपत्तेः । आर्य्यालक्षणश्चोक्तं छन्दोग्रन्थविद्भिः ।
श्रीभाष्यकृद्वदनपङ्कजसंप्रसूतं
सद्भक्तिबोधसुनिदानवचोमरन्दम् ।
आस्वाद्य मायतितरां मम मानसालि
निःसीमसान्द्रनिजभूमपदं चि लब्ध्वा ॥
षट्पदीनौकया सर्व्वानुद्धार नतोऽस्म्यहम् ।
संसारसागरे मग्नान् यस्तं शङ्करदेशिकम् ॥

भगवच्छङ्कराचार्यैः कुसुमैरोकमयैः कृता ।
षट्पदीमञ्जरी सम्यक् योजिता ब्रह्मपादयोः ॥ ० ॥

Colophon. इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्य्य-श्रीशिवनारायणानन्दतीर्थगुरुचरण-सेवक-श्रीशङ्करानन्दतीर्थविरचिता षट्पदीमञ्जरी सम्पूर्णा ॥ * ॥

शकाब्दाः १६९९ ॥

विषयः । शङ्कराचार्य्यकृतस्य षट्पदीस्तोत्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 387. षट्पद्यमाला. By रामरामभट्टाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 17 × 4½ inches. Folia, 12. Lines, 6 on a page. Extent, 200 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamansimha, Serapura, Paṇḍita Cardrakānta Tarkālaṇkāra. Appearance, fresh. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै । (अस्य प्रथमपत्रं नास्ति तेन द्वितीयपत्रस्य प्रारम्भवाक्यं लिखितम् ।)
परदाराभिलाषी च वञ्चको यश्च वाद्भिकः ।
शिरोहीनं भवेद्दिव्यमात्मनः शुचिकारणम् ॥ इत्यादि ।

End. दुर्गे पद्ममहावने खरतरे संसारपञ्चाश्रिते
तत्त्वज्ञानविबोधपुष्पखचिते गूढोऽपवर्गैः फलैः ।
तत्त्वज्ञानमहान्धकारनिकरध्वान्तौघसञ्चारके
पश्येत् कुत्रियचित्तफेरविशया शार्दूलविक्रीडितम् ॥
एतत्, पद्मशताद्यपुष्परचिता माला विचित्रा हरे-
र्नानावर्णमयैर्निकामरचिता श्रीरामरामद्विजैः ॥
श्रीमच्छ्रीगुरुपादपङ्कजसपर्य्यासन्निधौ नित्यम-
प्रत्पादाब्जसुधाभिरञ्जितवपुर्भूयामितीच्छे वरम् ॥ १०८

Colophon. इति श्रीरामरामभट्टाचार्य्यविरचिता षट्पद्यमाला समाप्ता ॥ ० ॥

विषयः । अष्टोत्तरशतश्लोकेन नाडीनां संज्ञाखितवर्णादिनिरूपणम् ।

No. 388. संवत्सरप्रदीपः. Substance, country-made paper, 13 × 4 inches. Folia, 96. Lines, 8 on a page. Extent, 2,300 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Bhāṭpāḍā 24-Parganās, Paṇḍita Rāmendra Nyāyavāgiça. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

जयति श्रीधरस्तस्योपपादोऽसुरदारणः ।

धर्म्मार्थकाममोक्षार्थि-जनप्रत्यूहवारणः ॥

अयने द्वे विषुवे द्वे चतस्रः षडशीतयः ।

चतस्रो विष्णुपद्यश्च संक्रान्त्यो द्वादश स्मृताः ॥

मृगकर्कटसंक्रान्ती द्वे तूदग्दक्षिणायने ।

तुलामेषे विषुवती मीनमध्ये तथापराः ॥

धनो मकरः । इत्यादि ।

End. चक्राकारस्थितं सन्ध्यागर्ज्जं ।

सन्ध्यागर्ज्जे तथा प्रातर्द्दिवा नाध्ययनं चरेत् ।

सायं गर्ज्जे तथा रात्रौ नाधीयीत विचक्षणः ॥

रविवारे च संक्रान्त्यां षष्ठ्यां च सप्तमीतिथौ ।

आरोग्यकामस्तु नरो निम्बपत्रं न भक्षयेत् ॥

अमावास्यां पौर्णमास्यां संक्रान्त्यां चतुर्थेऽहनि ।

धनपुत्रकलत्रार्थी शीतापिष्टं परित्यजेत् ॥

मन्दमङ्गलषष्ठीषु द्वादश्यां श्राद्धवासरे ।

यज्ञाया चारसंयोगी इत्यादसम्मं कुलम् ॥ इति प्रकीर्णकं समाप्तम् ।

Colophon. समाप्तश्चायं संवत्सरप्रदीपाख्यो ग्रन्थः ॥ ० ॥

विषयः । संक्रान्तिनिरूपणम् । वैशाखज्यैष्ठादिकृत्यम् । अनन्तव्रतादिः । कुक्कुटीव्रतादिः । अघोरादिः । जन्माष्टम्यादिः । अक्षयादिनिरूपणम् । युगाद्यानिरूपणम् । दशहरादिनिरूपणम् । सावित्रीव्रतादिः । चातुर्मास्यादिनिरूपणञ्च ।

No. 389. सङ्कल्पकल्पद्रुमः . By विश्वनाथचक्रवर्त्ती. Substance, country-made paper, 15 × 5½ inches. Folia, 14. Lines, 5 on a page. Extent, 250 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Āgaḍtalā Vṛddhanagara, Tripurā, Paṇḍita Mineçvara Sārvvabhauma. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. नमो वृन्दावनेश्वर्य्यै ।

वृन्दावनेश्वरि वयोगुणरूपलीला-

सौभाग्यकेलिकरुणाजलधेऽवधेहि ।

दासीभवामि सुखयामि सदा सकान्तां
नानाविधैः परिहितामिदमेव याचे ॥ इत्यादि ।

End. चिन्तामन्याः चिरं वासना भजत रे वृन्दावनं तं × ×
राधाकृष्णविलासवारिधिरसास्वादं न चेदिच्छथ ।
त्यक्तुं मज्जथ न स्पृहामपि पुनस्तथैव पृच्छन्तयो
विस्रब्धाः प्रष्टुतेममेव सततं संकल्पकल्पद्रुमम् ॥

Colophon. इति श्रीविश्वनाथचक्रवर्त्तिविरचितः सङ्कल्पकल्पद्रुमः समाप्तः ॥

विषयः। राधाकृष्णयोर्लीलावर्णनमुखेन राधाकृष्णे मानसार्पणादिविविधप्रकारभजनकथनम् ।

No. 390. संक्षिप्तसारकौमुदी. By अभिरामविद्यालङ्कारः. Substance, country-made paper, 14×2 inches. Folia, 17. Lines, 9 on a page. Extent, 350 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1760. Place of deposit, Teliveni grāma *viâ* Gadbetā, Pandita Candranātha Cūdāmaṇi. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ॥ सुप् ॥ चकारस्य सकलविषयव्यापकत्वात् प्रत्यादौ कथं युक्तमिति चेन्न स्वतन्त्रेच्छोर्नियन्तुमशक्यत्वाद् इति केचित् । वयन्तु कारकपादे कर्त्रादिसंज्ञाविधानपूर्व्वकं प्रथमादिविभक्तीनां प्रथमपुरुषादेव विधानमुक्तम् । इत्यादि ।

End. न पञ्च इत्यादौ कथं नान्तत्वान्न दीर्घे इत्यत आह षसौ लुगिति । नित्यबहुवचनान्तत्वात् कतिशब्दस्य संख्याप्रश्ने संशय एव कन्निविधानाच्च लिङ्गलोपोरभावः इति बोध्यम् ॥ तत्रासनिक इत्यादि तत्रस्य तन्निभस्य राज्ञः शासनमर्हतीति तदर्हेत्यादाविति ढिकण् ॥ * ॥

Colophon. इति वन्द्यघटीयमयघडकुलोद्भव-श्रीलश्रीयुताभिरामविद्यालङ्कारभट्टाचार्य्यविरचितायां संक्षिप्तसारकौमुद्यां षष्ठः सुबन्तपादः समाप्तः ॥ * ॥
शकाब्दाः १७६० ।

विषयः। संक्षिप्तसारव्याकरणस्य सुबन्तपादस्य व्याख्यानम् ।

No. 391. संक्षिप्तसारटीका (व्याकारदीपिकाख्या) By श्रीविद्याविनोदात्मज-श्रीन्यायपञ्चाननः. Substance, country-made paper, 15 × 3¼ inches. Folia, 244. Lines, 8–9 on a page. Extent, 10,980 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1634. Place of deposit, Kāṭhālapāḍā *viâ* Naihāṭi, Paṇḍita Harinātha Baṭṭācāryya, bought by the Government of India, Calcutta. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।

नत्वा श्रीहरिचरणं नत्वा चरणं पितुः परञ्च मतम् ।
विमलधियां हितजननी क्रियते व्याकारदीपिका यत्नात् ॥
कोऽपि न्यायपुराणकाव्यनिचयालङ्कारवैशेषिक-
व्याकारश्रुतिनाटकस्मृतिगुरुर्विद्याविनोदः क्षितौ ।
तत्पुत्रस्य विचारनिर्मलमतेः श्रीन्यायपञ्चानन-
स्योत्सृष्टं सुधियो विधाय विमलं शृण्वन्तु वाचं चितम् ॥
सुगमं गिनदेन मन्यते शिष्टाभिर्दुर्गममेव तत्ततः ।
निरवोचमतः प्रयत्नतः परिसंस्थास्य च टिप्पणीकयोः ॥
यदधीत्य शब्दशास्त्रं योऽन्यच्छास्त्रं समीहते ज्ञातुम् ।
... ... ॥

शिवमित्यादि । मङ्गलस्य प्रारिप्सितसमाप्तिं प्रति कारणता विघ्नध्वंसस्यान्वय-व्यतिरेकसमधिगम्येति नैयायिकाः । वयन्तु विघ्नध्वंसं प्रति मङ्गलस्य कारणता समाप्तिस्तु स्वकारणादेवेति ब्रूमः । तथाच श्रीश्रीचन्द्रः प्रत्यूहव्यूहनिराकरण-कारणमिति । ... ...

उच्यते । समासो विधीयते । नाम तु तिङन्तादिवत् सुप्ग्रहणं नामैव यद्वा प्रधानस्य विशेष्यत्वविवक्षायाः सम्प्रयुक्तत्वात् सु औ जस् इति योग-विभागात् । इत्यादि ॥

End. कति पुरुषाः कति स्त्रियः कति धनानीत्युदाहरणयोपादानं कति शब्दस्य लिङ्गविशेषकार्य्याभावसूचनार्थम् । यसो लुक् कति पञ्चादिरिति तृतेऽपि जस्शसोर्भवे सिद्धे इत्यादि एकवचनद्विवचनान्तयोः संख्याया नियत-त्वाद्य संख्याप्रश्नार्थे कतिशब्दप्रयोग एव न सम्भवतीति तिङ्सिद्धो एभाव इति भावः । ... ...

यद्वा चव एलेचो ... न क्रियते किन्तु जस्शसोर्लुकि च चमर्वर्णिनो-ऽकारस्यैव चोदुभवति । स्वादौ नन्वन विधानेन ... त्येव क्रियतां तथा

इति सवर्णदीर्घेणैवाप्यनिरेव । प्रथमं सन्धिकार्य्याभावात् चकारस्य न सन्धिः । डा भिस् ङे ङसि ङसामित्यस्य प्रहणो पश्चात् सवर्णदीर्घः स्यात् यद्वा चकपरमात्रलोपे सम्वर्णिनोऽन्तः स्थाने चाद्विधानाभावे चद्वाभिरिति साध्यस्य सिद्धिर्न स्यात् ॥

Colophon. इति श्रीकुलककलानिधिमहामहोपाध्याय श्रीविद्याविनोदात्मज-श्रीन्यायपञ्चाननकृतायां संक्षिप्तसारटीकायां व्याकारदीपिकायां षष्ठः सुबन्तपादः समाप्तः ।

विषयः । संक्षिप्तसाराख्यव्याकरणस्य व्याख्यानम् ।

No. 392. सङ्क्षेपशङ्करजयः. By माधवाचार्य्यः. Substance, country-made paper, 17 × 4½ inches. Folia, 69. Lines, 10 on a page. Extent, 2,000 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Calcutta, Çyāmapukura, Bābu Nagendranātha Vasu. Appearance, fresh. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
प्रणम्य परमात्मानं श्रीविद्यातीर्थरूपिणम् ।
प्राचीनशङ्करजये सारः संगृह्यते स्फुटम् ॥
यद्वद्धटानां पठतो विशालो विलोक्यतेऽल्पे किल दर्पणेऽपि ।
तद्वन्मदीये लघुसंग्रहेऽस्मिन्नुदीक्ष्यतां शाङ्करवाक्यसारः । इत्यादि ।

End. इन्द्रोपेन्द्रप्रधानैस्त्रिदशपरिवृढैः स्तूयमानः प्रसूनैः
दिव्यैरभ्यर्च्यमानः सरसिजभवाद्यैर्जगद्धातृकल्पैः ।
चारुग्रीवाश्रमाग्र्ये प्रकटितसुजटाजूटचन्द्रावतंसः
प्रत्यग्ज्योतिःशरण्यं समुदितमपिभिर्धाम नैजं प्रतस्थे ॥ * ॥

Colophon. इति श्रीमाधवीये तच्छारदापीठवासगः ।
संक्षेपशङ्करजये सर्गः पूर्णोऽपि षोडशः ॥
समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

विषयः । शङ्कराचार्य्यस्य जीवनवृत्तान्तः ।

No. 393. सङ्ख्याप्रकाशटीका. By काशीरामवाचस्पतिः. Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 28. Lines, 9 on a page. Extent, 650 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vãkuḍā Viṣṇupura Kādākuli, Paṇḍita Raghurāma Tarkaratna. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ॥
रिरक्षिषुर्यो निजधर्मसेतून्
युगे युगे स्वानयानि धत्ते ।
वपूंषि नानागुणकर्मभाञ्जि
भूयात् स देवो भवतां विभूत्यै ॥
भट्टाचार्य्यशिरोरत्नश्रीयादवाचार्यसूनुना ।
संख्याप्रकाशकव्याख्या काशीरामेण तन्यते ॥
अथ सकलशास्त्राभिज्ञः श्रीमान् मन्दरामतर्कवागीशभट्टाचार्य्यः इदानीन्तनान् मन्दबुद्धीन् पूर्व्वपूर्व्वपण्डितकृत नानाविधतन्त्रग्रन्थाध्ययनासमर्थानवलोक्य परमकारुणिकतया अध्ययनभावनाभ्यां तन्त्रग्रन्थेभ्यः सारमाकृष्य संख्या-कथनमिषेण संख्याप्रकाशकनामकग्रन्थं संक्षिप्ततरं तेषां हिताय रचितवान् । अथ एषोऽपि तेषां नातिसुगमो बभूव अतो यथामति तद्व्याख्याने ममोद्यमः । तत्र तावत् ग्रन्थकृत् ग्रन्थसमाप्तिप्रतिबन्धकीभूतविघ्नध्वंसकामनया तन्नाशाय कृतमीश्वरनमस्कारं शिष्यशिक्षार्थमादौ निबध्नन् सुचिरतरकालीनविबुध-पद्धावस्थितिहेतवे यश्चैव स्वनामयौगिकग्रन्थनामद्वारा प्रवृत्त्यङ्गमभिधेयञ्चाह देववानित्यादि । यः शुद्धसत्त्वस्वरूपया आत्ममायया देववानिव पाञ्च-भौतिकदेहविशिष्ट इव भाति तथाहि ईश्वरस्य शुद्धसत्त्वात्मिका मायैव देहः । इत्यादि ।

End. अन्येति अन्यापि द्वात्रिंशदादिकापि संख्या मदुक्तया परीपाट्या रीत्या बोद्धव्या । ननु कथं अनुक्तज्ञानं भविष्यति तत्राह इङ्गितेनेति हि यतः धीराः पण्डिता इङ्गितेनापि परहृत्स्थितं जानन्ति तत्राह यदि धीरा इङ्गितेनापि परहृत्स्थितं जानन्ति तदा उक्तया परिपाट्या ते तत् ज्ञास्यन्ति तत्र चित्रमिति भावः । तथापि यत्किञ्चित् अन्यसंख्या प्रदर्श्यते यथा गीताध्यायपाठनाश्या(?) अपराधा द्वात्रिंशत् यथा—
अहन्यहनि यो मर्त्यो गीताध्यायन्तु संपठेत् ।
द्वात्रिंशदपराधांश्च अहन्यहनि मुच्यते ॥ इति ।
ते च अपराधा वराहपुराणान्निष्कृष्य लिख्यन्ते । भगवद्भक्तानां अनियमसिद्धान्न भोजनम् ॥ १ ॥ अजीर्णे सति विष्णोरुपसर्पणं ।३२॥ व्यभिचारिभावास्त्रय-स्त्रिंशत् तदुक्तं काव्यप्रकाशे ॥ ३३ ॥
त्रयस्त्रिंशदमी भावाः समाख्याताः स्वनामतः इति ।

एवमन्यापि संज्ञा बोध्या ग्रन्थविस्तारभयान्नोक्ता

कृताञ्जलिर्हृदयपुटं मुकुन्दमात्रे

सुधाम् प्रणम्य कवयो विनिवेदयामि ।

व्याख्येयमर्थरचितापि सदूषणापि

दृष्टा भवद्भिरवधाय दयाविधेयैः ॥

श्रीश्रीज्ञाने दयाधाने चरणाब्जतले तव ।

श्रीकाशीरामकृतिना कृतिरेषा समर्पिता ।

Colophon. इति संज्ञाप्रकाशव्याख्या समाप्ता ॥ ० ॥

विषयः । नन्दरामतर्कवागीशभट्टाचार्य्यकृतस्य संज्ञाप्रकाशनामकस्य नानाशास्त्रसंगृहीत-तत्त्वबोधात्मकग्रन्थस्य व्याख्यानम् ।

No. 394. संग्रहसारः. By रामदेवद्विजः. Substance, country-made paper, 18 × 4 inches. Folia, 63. Lines, 6 on a page. Extent, 1,250 çlokas, Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā. Post Office Baidyerbāzār, Kṛṣṇapura, Paṇḍita Madanamohana Bhaṭṭā-cāryya. Appearance, tolerable. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. श्रीरामस्य पदारविन्दयुगलं नत्वाथ वागीश्वरीं

हेरम्बं तपनादिकं गुरुयुगं चाग्रं यशोदासुतम् ।

नानाशास्त्रकृतो विलोक्य सकलं गर्गादिविप्रोदितं

वक्ष्ये संग्रहसारमल्पसुगमं श्रीरामदेवो द्विजः ॥

ग्रन्थेऽस्य प्रथमं हि जन्मसमयच्छायादियन्त्रैः स्फुटं

तत्कालप्रभवा विलग्नसहिता कार्य्या ततश्च ग्रहाः . इत्यादि ॥

End. वेदोऽङ्के जलधिर्गजाब्धिसहितो मुन्यग्निभिः पञ्च च

पञ्चाग्निश्रुतिभिः शरः श्रुतिमुखैर्वाणोऽङ्कयुग्मैः सच ।

बाणः कालमुखैः शरोऽम्बरयुगैरङ्केन्दुभिर्मार्गणो

वेदो बाणगुणैर्गुणोऽङ्कविशिखैरङ्काब्धिभिः पावकः ॥

Colophon. (ग्रन्थस्य परिसमाप्तिसूचकं वाक्यं नास्ति)

विषयः । षड्वर्गफलम् । नवांशफलम् । लग्नाधिपादिफलम् । तन्वादिभावफलम् । तन्वादिद्वादशभावस्य फलम् । सप्तशल्यादिकोष्ठीफलम् । लग्नादिभावनिरूपणम् । शुभग्रह-

हस्तलग्ननिरूपणम् । विपरीतोपलकथनम् । पदस्फुटनिरूपणम् । सिंहासनादियोगफलम् । भाव-फलम् । तुलादिनिरूपणम् । षड्वर्गनिरूपणम् । सप्तांशवर्गनिरूपणम् । सर्वदशानिरूपणम् । नक्षत्रान्तर्दशानिरूपणम् । केतुपताकिनिरूपणम् । नाडिकादशानिरूपणम् । नक्षत्रान्तर्दशा-निरूपणम् । पञ्चस्वरानिरूपणम् । पञ्चस्वरागमे चायुर्गणनम् । योगिनीदशानिरूपणम् । तस्याः प्रत्यन्तरदशानिरूपणम् । आयुर्दशानिरूपणम् । तीर्थस्नाननिरूपणम् । गुरोरष्टवर्गमते पुत्रादि-मतनिरूपणम् । शतकोटीज्ञानम् । चतुरंशकोटीनिरूपणम् । चयनादिप्रमाणनिरूपणम् । जातचक्रनिरूपणम् । मासफलनिरूपणम् ।

No. 395. सत्क्रियासारदीपिका. Substance, country-made paper, 13 × 4 inches. Folia, 49. Lines, 7 on a page. Extent, 1,000 çlokās. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vā̃kuḍā Kucekol, Bābu Yogīndranātha Siṁha Deva. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीश्रीराधाकृष्णः ।

प्रणम्य सच्चिदानन्दं जगतां चेतनेश्वरम् ।
श्रीकृष्णपरमानन्दमनन्याभीष्टदायकम् ॥
वक्ष्ये स्मृतिविदाचीनामनन्यानां विशेषतः ।
सत्क्रियासारदीपिकां तां विवाहादिपद्धतिम् ॥
श्रीमद्गोपालभट्टोऽयं साधूनामाज्ञया शुभम् ।
भगवद्धर्म्मरक्षार्थं भक्तानां वैदिकी तु या ॥
कृता साध्यनिरवेन भीमभट्टेन या कृता ।
श्रीमद्गोविन्दानन्देन कर्म्मिणां पद्धतिः कृता ॥
श्रीनारायणभट्टेन कर्मठानान्तु वैदिकी ।
भट्टश्रीभवदेवेन छन्दोगानान्तु या कृता ॥
वर्णाश्रमान्त्यजादीनां वेदैः पौराणिकादिभिः ।
मन्वादिधर्म्मशास्त्रोक्तैर्वचनैः सप्रमाणकैः ॥
श्रीमद्गोविन्दभक्तानां वैष्णवानामपराधतः ।
यथा तथा कृता किन्तु पितृदेवार्चनं विना ॥
अन्यपरमन्त्रकारवत् मन्त्रकर्म्मणामभिधेयस्य स्वनाम दातुमनुचितम् । यथा,—
अहङ्कारविमूढात्मा कर्त्ताहमिति मन्यते ।

इति दोषश्रवणभयात् । तथापि श्रूयतां साधूनामाज्ञया स्वनाम दत्तम् ।
श्रीमद्गोपालभट्टनामायं कोऽपि जीवः श्रीमद्गोपालभट्टनेनेति ज्ञापितम् ।
श्रीकृष्णचैतन्यचरणारविन्दमकरन्दसततपायिनेन सदैव साधुनिर्देशवशवर्त्तीति
भावः । एवं विशिष्टोऽहं श्रीकृष्णं प्रणम्य श्रीकृष्णशब्दार्थः पुरैव व्याख्यातः ।
किं विशिष्टं सच्चिदानन्दं गुणातीतानिर्व्वचनीयपरमसनोहरलावण्यघनरूप-
स्वरूपं चतएव जगतां येयं । यथार्थ भावार्थः ॥ इत्यादि ॥

End. ततोऽपरे श्रीमन्नारायणस्य श्रीमत्कृष्णादिविविधावतारोपासकाः । तत्तन्निज-
निजसेवकपार्षदत्वेन तेषां तेषां तान् तान् पार्षदभक्तान् प्रपूजयेयुः । चयं
भावार्थः ।

Colophon. चतःपरं खण्डितम् ॥

विषयः । वैष्णवानां चन्दनधारणादिविधिनिरूपणपूर्व्वक व्याख्यासहित-वैष्णवकर्म्मादि-
निरूपणम् ।

No. 396. सदाशिवसंहिता. Substance, country-made paper, 12 × 2½ inches. Folia, 12. Lines, 8 on a page. Extent, 250 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vākuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो रामचन्द्राय ।

श्रीगुतय ऊचुः ।

गुतमस्माभिरीशान रहस्यं परमाद्भुतम् ।
इदं विश्वं कथं जातं सौमित्रे वद तत्त्वतः ॥

सौमित्रिरुवाच ।

शृणुध्वं मुनयः सर्व्वे रहस्यं सृष्टिसम्भवम् ।
यथादौ परिसम्भूतं यस्मिन्नेव प्रलीयते ॥
इहैरपे परं घाम्नां संवादं समभूत् किल ॥ इत्यादि

End. मोक्षोके नियतं वासं सत्यं सत्यं वदाम्यहम् ।
देवैरपि दुराधर्षाः किमन्यैर्मानवैरपि ॥
अश्वमेधसहस्राणि वाजपेयशतानि च ।
पठनं सर्व्वतीर्थेषु प्रदानं सर्व्वसम्पदाम् ॥

एतद्धि ध्यानयोगस्य फलं गायन्ति योगिनीम् ।
अश्वमेधसहस्राणि वाजपेयशतानि च ॥
सर्वक्षेत्रतीर्थानां गमनानुक्रमाणि च ।
कोटिकोटिसहस्राणि उपपापानि यान्यपि ॥
सर्व्वाण्यपि प्रणश्यन्ति रामनामविलोकनात् ॥ ० ॥

Colophon. इति सदाशिवसंहितायां शिवप्रोक्तायां श्रीरामानुजश्रुतिसंवादे मोक्षोक्त-वर्णनं नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ ॐ तत्सत् ॥

विषयः । प्रथमाध्याये रामानुजश्रुतिसंवादेन निजरूपवर्णनादिः । द्वितीयाध्याये मोक्षोक्त-वर्णनादिश्च ॥

No. 397. सद्वैद्यभावावलिः. By जगन्नाथगुप्तकवीन्द्रः. Substance, country-made paper, 12×4 inches. Folia, 4. Lines, 9 on a page. Extent, 125 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Vikramapura, Gāupāḍā grāma, Bābu Rājakumāra Dāsa. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. नमो गणेशाय ।
आचारादिगुणाढ्यानां प्रतप्तकनकद्युतिम् ।
नमामि कुलदांमाद्यां सानन्दं कुलदेवताम् ॥
महावंशोद्भवा वैद्या येऽन्यापि च महोज्ज्वलाः ।
ये च भावान्तरं प्राप्तास्तानहं वच्मि समासतः ॥
समर्थी येनचाढ्यान्तु मतिर्येषां न विद्यते ।
तेषां सद्वैद्यसद्भावप्रज्ञानाय वस्तु कथ्यते ॥
आदौ पूर्व्वक्रमेणैव दुहिवंशो निगद्यते ।
नवविद्भुमाधवाख्य दुहिवंशसमुद्भवाः ॥
नवसेनस्य तनयौ श्रीधरो हरिवंशकः ।
श्रीपतिरघुपत्याख्यौ श्रीधरस्य सुतावुभौ ॥ इत्यादि ।

End. अनेन यो भिषग्वंशः स्तूनेनापि न वर्णितः ।
स एव साध्यो विज्ञेयो भुवनस्थलवंशजे ॥
भिषग्वरः काश्यपवंशचन्द्र-
मश्विसरूपोऽजनि कायगुप्तः ।

तस्यात्मजोऽभूद्रघुनाथगुप्तः
पुत्त्रेषु यस्तो यवनाधिभक्तः ॥
ततोऽभवत् कार्पटिनामधेयः
सुतः पवित्रो मदनस्ततोऽभूत् ।
सुतोऽभवत् तस्य सुतः प्रसिद्धः
क्षितौ जगन्नाथ इति प्रसिद्धः ॥
सुधाकरस्तस्य सुतः सुहृज्जः
सुधाकरस्तत्कुलकैरवेषु ।
पुत्त्रोऽथ तुष्टौ जतकायुवंशः
क्षितिं ततोऽभूत् + + + रिवांशः ॥
सुधाकरस्यापि सुतः सुशीलो
मृत्युञ्जयः शुद्धमतिर्बभूव ।
तस्यात्मजोऽभूत् कविराजसंज्ञो
विद्वद्वरोऽभूदपि राघवाख्यः ॥
सुतोऽभवत् तस्य च रामभद्रो
विद्वद्गणेन्द्रः कविचन्द्रसंज्ञः ।
उदारबुद्धि + + पुण्यकर्मा
तस्यात्मजोऽभूच्छिवनाथनामा ॥
तस्यात्मजः सूक्ष्ममतेः सुशीलः
ख्यातो जगन्नाथ इति क्षितौ यः ।
तेन प्रयत्ने भिषजां समासात्
सद्वैद्यजानां सदसद्विचारः ॥

Colophon. इति श्रीजगन्नाथगुप्तकवीन्द्रकृतसद्वैद्यभावावलिः समाप्ता ॥

विषयः । अम्बष्ठकुलजातानां केषाञ्चित् सद्वैद्यानां वंशावलिकथनम् । तत्र तेषां सद्-सद्भावप्राप्तिकथनञ्च । अथ दुष्टिवंशकथनम् । दुष्टिवंशजातस्य मधुसेनतनयस्य श्रीधरसेनस्य वंशकथनम् । विष्णुसेनवंशवर्णनम् । माधवसेनवंशवर्णनम् । विनायकसेनवंशवर्णनम् । उमय-सेनवंशवर्णनम् । विकर्त्तनसेनवंशवर्णनम् । वल्लभद्रसेनवंशवर्णनञ्च । अथ दासवंशवर्णनम् । तत्र नारायणदास-निमदास-अरविन्ददास-जयदासानां वंशादिवर्णनञ्च । अथ त्रिपुरगुप्तवंशादि-कथनम् । कायगुप्तवंशादिवर्णनञ्च ॥ इति ।

No. 398. **सन्तानद्वादशीव्रतम् .** Substance, palm-leaf, 13 × 1½ inches. Folia, 9. Lines, 2 on a page. Extent, 50 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vidyākūṭa Tripurā, Bābu Kedāranātha Bhaṭṭācāryya. Appearance, new. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ सन्तानद्वादशीव्रतम् । तत्र प्रथमं सूर्य्यार्घ्यं दत्त्वा स्वस्तिवाचनपूर्व्वकं संकल्पं कुर्य्यात् विष्णुरोमित्यादि ।

End. इदं सन्तानकं नाम याः करिष्यन्ति भक्तितः ।
अवैधव्यञ्च सौभाग्यं लभन्ते सन्ततिं शुभाम् ॥

Colophon. इति सन्तानद्वादशीव्रतकथा समाप्ता ।

विषयः । शुभसन्तानादिलाभकारकव्रतविशेषसाधननियमादिकथनम् ।

No. 399. **सम्बन्धविवेकः .** By **भवदेवभट्टः .** Substance, country-made paper, 14 × 3 inches. Folia, 12. Lines, 6 on a page. Extent, 250 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Kātihāli, Paṇḍita Rājakṛṣṇa Nyāyabhūṣaṇa. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ सम्बन्धं विवेचयिष्ये । तत्र मनुः ।
असपिण्डा च या मातुरसगोत्रा च या पितुः ।
सा प्रशस्ता द्विजातीनां दारकर्म्मणि मैथुने ॥
या मातुः सपिण्डा न भवति सा दारकर्म्मणि दारत्वसम्पादके कर्म्मणि तथा मैथुने मिथुनसाध्येऽग्न्याधानादौ पुत्रोत्पत्तौ च प्रशस्तेति सम्बन्धः । इत्यादि ।

End. सर्व्वत्र प्राङ्मुखो दाता ग्रहीता च उदङ्मुखः ।
अयम्मूलविधिर्म्माने विवाहे तु व्यतिक्रमः ॥
व्यतिक्रम इति प्रत्यङ्मुखः सम्प्रदाता ग्रहीता प्राङ्मुखः ॥ उक्तम्,—
प्राङ्मुखायाभिरूपाय वराय शुचिसन्निधौ ।
प्रत्यङ्मुखस्तु दाता वै कन्यां दद्यात् स्वलङ्कृतामिति ।

Colophon. इति भवदेवभट्टकृतः सम्बन्धविवेकः समाप्तः ॥ * ॥

विषयः । विवाहसम्बन्धविचारादिमुखेन सपिण्डादिनिरूपणम् । उद्वाहादिनिरूपणञ्च ।

No. 400. **सम्मोहनतन्त्रम् .** Substance, country-made paper, 10 × 8 inches. Folia, 44. Lines, 12 on a page. Extent, 1,800 çlokas. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, Govardhana Sarāi Benares, Paṇḍita Bindhyeçvarīprasāda Dube. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः श्रीमङ्गलमूर्त्तये ।
साकारञ्च निराकारज्ञानसागररूपिणे ।
देवानां देवदेवाय तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥
देव्युवाच ।
देवदेव महादेव सर्व्वसिद्धिप्रवर्त्तक ।
त्वत्तः श्रुतं मया सर्व्वं रहस्यातिरहस्यकम् ।
इदानीं देवदेवेश रहस्यमपरं विभो ॥
शिव उवाच ।
रहस्यातिरहस्यञ्च कथं नहि निवेद्यताम् ।
तथापि तव भक्त्या रहस्यमपि कथ्यते ॥
काली तारा छिन्नमस्ता सुन्दरी बगला रमा ।
मातङ्गी भुवना सिद्धविद्या च भैरवी तथा ॥
धूमावती च दशमी महाविद्या दश स्मृताः ।
चक्रेश्वरी लघुश्यामा त्रिपुटादिप्रयोगतः ॥
त्रयोदश महाविद्याः प्रत्युक्त षोडशी शिवे ।
दश पूर्व्वास्तु संप्रोक्ता वनदुर्गाञ्च शूलिनीम् ॥
अश्वारूढां महाविद्यां त्रैलोक्यविजयाभिधाम् ।
वाराहीमन्नपूर्णाञ्च कलासंज्ञा प्रकीर्त्तिता ॥
महाकालमते देवी एकपञ्चाशदीरिता ।
महालक्ष्मीं समारभ्य महाकालकलात्मकम् ।
विद्यासंख्या तथा प्रोक्ता त्रितयं पूर्व्ववत् भवेत् ॥ इत्यादि ।

End.

चत्वारिंशत्प्रभेदेन ब्रह्मराक्षसजातयः ।
पूर्व्वक्रमेण संसाध्य दुष्टानेतान् विनाशयेत् ॥
गोपनीयं गोपनीयं गोपनीयं पुनः पुनः ।
रहस्यातिरहस्यञ्च रहस्यातिरहस्यकम् ।
इति संक्षेपतः प्रोक्तं किमन्यत् श्रोतुमिच्छसि ॥

Colophon. इति श्रीमद्धोमतारासम्वादे संमोहनतन्त्रे द्वितीयखण्डे शाक्तवातिवर्णने द्दममः पटलः ।

विषयः । पीठवाचीप्रभेदेन लिपिभाषाप्रभेदेन च शास्त्राणां विंशतिभेदविद्यापीठ-निर्णयः । पुष्पनिर्णयः । गौडादिदेशभेदे तन्त्रादिभेदनिरूपणम् । द्दममहाविद्यानिरूपणम् । मन्त्रभेदादिनिर्णयश्च ॥

No. 401. सर्व्वतोभद्रचक्रटीका. By गौरीकान्तचक्रवर्त्ती. Substance, country-made paper, 12 × 3½ inches. Folia, 5. Lines, 10 on a page. Extent, 175 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭhālpāḍā *viâ* Naihāṭi, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, very old. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीसूर्य्याय नमः ।

अथातः सम्प्रवक्ष्यामि चक्रं त्रैलोक्यदीपकम् ।
विख्यातं सर्व्वतोभद्रं सद्यः प्रत्ययकारकम् ॥
ऊर्द्ध्वग्रं विन्यसेत्तीर्य्यग्रेखाखथा दश ।
एकाशीतिपदं चक्रं जायते नात्र संशयः ॥
अकारादिस्वराः कोष्ठे ईशादि विदिशि क्रमात् ।
इत्थिमार्गेण ज्ञातव्याः षोड़शैव चतुर्थ्वमम् ॥ इत्यादि ।

End. वर्त्तमानेति श्रवादीनां वर्त्तमाने ग्रहे शोधितषड्चक्रक्रमेण विंशत्यंशकल्पनया तन्नामो ह्रसति कुपथे तन्नामो वर्त्तते इत्यर्थः । देशध्वंसा इत्यादि सर्व्वं सुगमम् ॥

Colophon. इति सर्व्वतोभद्रचक्रटीका गौरीकान्तचक्रवर्त्तिकृता समाप्ता ॥ • ॥

विषयः । तन्त्रोक्तस्य सर्व्वतोभद्रचक्रादेर्व्याख्यानम् ।

No. 402. सापेक्षवादः. Substance, country-made paper, 11 × 2 inches. Folia, 3. Lines, 7 on a page. Extent, 40 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Post Office Pilkhānā Vāḍḍānagara, Paṇḍita Kailāsacandra Tarkaratna. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो दुर्गायै । समासघटकपदोपस्थाप्येन समासाघटकपदार्थस्य नान्वयः । आकाङ्क्षाविरहात् । अतएव ऋद्धस्य राजमातङ्गा इत्यादौ ऋद्धादि-पदार्थस्य राजादौ योग्यतासत्त्वेऽपि नान्वयः । यद्यपि तत्समभिव्याहार-

रूपाकाङ्क्षा सम्भवति तथापि समभिव्याहारमात्रं नाकाङ्क्षा । अपित्वन्वय-बोधविशेषे पदविशेषयोः समभिव्याहारः । इत्यादि ।

End. ननु कथमिदमुक्तं यावता गर्भस्थस्य कर्मणो धात्वर्थेऽभिनिवेशात् धातो-रकर्म्मता । यथा बलं गृह्णाति । बलयति ॥

Colophon. सापेक्षवादः समाप्तः ।

विषयः । सापेक्षत्वेऽपि गमकत्वात् समास इति न्यायस्य स्वरूपादिविवेचनम् ।

No. 403. सारनिर्णयः. By रमाकान्तचक्रवर्त्ती. Substance, palm-leaf, 17 × 1½ inches. Folia, 30. Lines, 3 on a page. Extent, 600 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Post Office Vaidyervāzār, grāma Candrakīrtti, Paṇḍita Rajanīkānta Bhaṭṭā-cāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

काशीशचरणाम्भोजं चतुर्वर्गफलप्रदम् ।

नत्वा वक्ष्यामि यत्नेन स्फुट बोधविनायकम् ॥

अर्थवदधातुरप्रत्ययः प्रातिपदिकम् । धातुभिन्नं प्रत्ययभिन्नं यदर्थवत् तत् प्रातिपदिकसंज्ञं भवति अभिधेयनिवृत्तिप्रयोजनधनेषु यद्यप्यर्थशब्दस्तथा-प्यभिधेयवचनोऽर्थशब्दो गृह्यते । अभिधेये निरूढत्वाद्गौणत्वाभावात् । यत्-प्रयोगे यत् प्रतीयते स तस्यार्थः । तथाचोक्तम् ।

शब्देनोच्चार्य्यमाणेन यद्वस्तु प्रतिपद्यते ।

तस्य शब्दस्य तद्वस्तु ज्ञायतामर्थसंज्ञया ॥

स चार्थश्चतुर्धा भिद्यते जातिद्रव्यगुणक्रियेति । तथाचाह ।

शब्दैरेव प्रतीयन्ते जातिद्रव्यगुणक्रियाः ।

चातुर्विध्यादमीषान्तु शब्द उक्तश्चतुर्विधः ॥

स्वार्थो जातिद्रव्यगुणक्रियास्वरूपभेदात् पञ्चविधः स्वार्थो विशेषणार्थानुसन्धाने इव इत्यादि उदाहरणं विशिष्टार्थबुद्धिं प्रति विशेषणार्थस्य कारणत्वात् । तथाच । नागृहीतविशेषणा बुद्धिर्विशेष्येषूपजायते । तथाच जातौ इवः जातिरत्र विशेषणं प्रति निमित्तभूतं इवत्वम् । नित्यमनेकव्यक्तिवृत्ति सामान्यं जातिः । गुणः सत्त्वजो धर्म्मः यथा पटस्य शुक्लो गुणः । क्रिया धात्वर्थः साध्यरूपा तथाच सिद्धं कारकं साध्या क्रिया यथा पक्तुः पाकः ।

श्चं गुणाश्रयः यथा दण्डिनो दण्डः । स्वरूपमनात्मात्मकमसाधारणरूपं यथा ज्ञितस्य ज्ञितत्वम् । चर्थवदप्रत्ययधामिति सिद्धे यत् नपुंसकत्वं तत् तत्पुरुषनिरासार्थम् ॥ इत्यादि ।

End. तस्यापत्यं । तस्येति षष्ठ्यन्तमनुकीर्त्त्य सुप्तपञ्चमीनिर्द्देशः । षष्ठ्यन्तादपत्येऽभिधेयेऽण् भवति । न पतति वंशो येन जातेन तदिदमपत्यं प्रकृत्यर्थो विशेषणं प्रत्ययार्थो विशेष्यः उपगोरपत्यं औपगवः । एको गोत्रे । गोत्रे वंशेऽभिधेये एक एव प्रत्ययो भवति न द्वितीय इत्यर्थः एतत् सूत्राभावादौपगवस्यापत्यमित्यर्थे प्रत्ययः कथं न स्यात् । सत्यं एकेनैवापत्यार्थस्य प्रतिपादितत्वात् कथमपरः प्रत्ययः । कथं गार्ग्यायणः एवं वात्स्यायन इति एकेनापत्यार्थप्रतिपादितत्वात् पुनः प्रत्ययविधानं प्रशंसार्थमापादयतीति । तेन युक्तं रागात् । रज्यत्यनेनेति रागः रागवाचिनः शब्दात् तेन युक्तमित्यर्थेऽण्प्रत्ययो भवति । कुसुम्भेन रक्तं कौसुम्भं वस्त्रम् । ... ... तस्य समूहे । षष्ठ्यन्तात् समूहेऽर्थेऽण्प्रत्ययो भवति । वायसानां समूहो वायसं काकमित्यादि ।

Colophon. इति मधुसूदनतर्कवागीशात्मज श्रीरमाकान्तचक्रवर्त्तिविरचिते सारनिर्वन्धे तद्धितप्रकरणीयपरसूत्रार्थविवेचनं समाप्तम् ॥

विषयः । कलापे नाम-कारक-समास-तद्धितप्रकरणानां न सन्ति सम्यक् परिस्फुटानि सूत्राणीत्यनेनात्र सारनिर्वन्धे पाणिन्यादिव्याकरणोक्तसूत्राणां विवेचनं कृतम् । तत्र प्रथमे नामप्रकरणम् । द्वितीये विस्तरेण कारकप्रकरणम् । तृतीये समासप्रकरणम् । चतुर्थे संक्षेपतस्तद्धितप्रकरणञ्च ॥

No. 404. सारस्वतप्रदीपः. By विद्याभूषणः. Substance, country-made paper, 14 × 2½ inches. Folia, 47. Lines, 4 on a page. Extent, 500 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Serapura, Paṇḍita Durgāsundara Kṛtiratṇa. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य देवदेवाय बालानां सुखहेतवे ।
सारस्वतप्रदीपोऽयं पद्यैः संरच्यते मया ॥
अकारादिहकारान्ताः सिद्धवर्णाः प्रकीर्त्तिताः ।
एतद्गुणादिसंज्ञाया विधानार्थमिहोदितम् ॥

आयन्तास्यामिमे याह्या प्रत्याहारं जिष्टृषता ।
वक्ष्यमाणक्रमेणैव ये तथोक्ताः पुरातनैः ॥ इत्यादि ।

End. पुनर्वेना-वुवाति-क्रमुतः ।
मरीचत्येत नर्वर्त्ति प्रज्ञानं चन्द्रयोमिना ।
हरिलावो विप्रयूना दोर्भांमिनेव इत्यपि ॥
वाचयूना च एव वाक्येनेत्याहृतिमवः स्मृतः ।

Colophon. इति श्रीविद्याभूषणविहतौ सारस्वतप्रदीपे नामविहतिर्द्वितीयः प्रकाशः ।

विषयः । सारस्वतव्याकरणस्य टीका ।

No. 405. सिद्धान्तदीपः. Substance, country-made paper, 13 × 3 inches. Folia, 28. Lines, 6 on a page. Extent, 700 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Candrakānta Vidyāratna. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः सरस्वत्यै ॥ अथ शब्दप्रमाणं निरूप्यते । तत्र भ्रमप्रमादविप्रलिप्सा-रहितेन पुरुषेण प्रयुक्तं वाक्यं प्रमाणम् । तत्र भ्रमोऽतत्प्रकारकं ज्ञानम् । प्रमादो अनवधानता । विप्रलिप्सा प्रतारणेच्छा एभिः प्रयुक्तं वाक्यन्तु न प्रमाजनकं किन्त्वप्रमाजनकमेव ॥ इत्यादि ।

End. किन्तु सर्वनाम्नो आवर्त्तकताभावादारोपसम्बन्धेन साध्यवत्तानत्वं चाश्रय-तामुत्कटरूपं अनयोश्चानयोः साहस्रसम्बन्धहेतुकत्वे गौणीलक्षणाहेतु-कत्वं यथा गौर्वाहिको गौरयमित्यत्र । सम्बन्धान्तरहेतुकत्वे तु शुद्धलक्षणात्वं यथा आयुर्घृतमायुरिदमिदमिति ॥ * ॥

Colophon. समाप्तोऽयं सिद्धान्तदीपः ॥ * ॥ श्रीदुर्गा शरणम् ।

विषयः । शब्दप्रमाणनिरूपणमुखेन शक्तिपदादिनिरूपणम् । शब्दबोधविशेष्यविशेषण-भावकथनम् । नञर्थविचारः । एवकारव्युत्पत्तिविचारः । सति सप्तम्यर्थनिरूपणम् । क्त्वाप्रत्य-यार्थविचारः । आख्यातवाच्यनिर्धारणवाक्यव्युत्पत्तिलक्षणादीनां निरूपणञ्च ।

No. 406. सिद्धान्तरत्नम्. (सटीकम्) By बलदेवविद्याभूषणः. Substance, country-made paper, 12 × 4 inches. Folia, 128. Lines, 12 on a page. Extent, 3,000 çlokas. Character, Nāgara. Date, Samvat 1947. Place of deposit, Hātuā Mahārājā's Library. Appearance, fresh. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः कृष्णाय ।

वेदव्यासा श्रुतिशिरो यमचिन्त्यशक्तिं
सृष्टिस्थितिप्रलयकारणमामनन्ति ।
तं श्यामसुन्दरमचिन्त्यगुणाब्धिमूर्त्तिं
सर्व्वेश्वरं प्रणतिमाधवमं भजामः ॥ इत्यादि ।

टीकायाः । श्रीगणेशाय नमः । श्रीश्यामसुन्दरो जयति । ॐ नमः पूर्णप्रमितये गोवि-
न्दाय । यस्य श्रीगत्रानपीयूषवर्षैराशीतिदिवं धूततापं क्रियेतत् । इत्यादि ।

End. आनन्दतीर्थमुनमच्युतं मे
चैतन्यभास्वत्प्रभयातिफुल्लम् ।
चेतोऽरविन्दप्रियतामरन्दं
पिबत्यलिः सञ्चितभावाद्यः ॥ ११ ॥

Colophon. इति सिद्धान्तरत्नाख्ये भाष्यपीठके पुरुषार्थनिर्णयोऽष्टमः पादः ॥ ८ ॥

टीकायाः । इति श्रीगोविन्दभाष्यपीठकटिप्पण्यामष्टमः पादो व्याख्यातः ॥ ८ ॥ लिखितं
राधागोपालग्रामवासिना मया मिते फाल्गुनमासे मासोत्तमे शुक्लपक्षे सोम-
वारे सम्पूर्णम् । सम्वत् ॥ १९४० ॥

विषयः । प्रथमपादे, सुखप्राप्तिदुःखपरिहारयोर्लोकप्रवृत्तिदर्शनात् केनोपायेन तौ निष्पद्येते इत्यादि निरूपणप्रसङ्गेन, प्रकृतिपुरुषविवेकादेव त्रिविधदुःखनिवृत्तिर्भवतीति श्रुति-स्मृति पातञ्जल-गौतमादिमतैः निर्णयः । अपिच केन प्रकारेण प्रकृतिपुरुषविवेको जायत इत्यस्यापि नाना-विधविचारपूर्व्वकं ज्ञापनम् । अस्य च प्रथमपादस्य "परमपुरुषार्थोपायनिर्णय इति" नाम ॥ द्वितीयपादे च, भगवत्प्राप्तिविषये साक्षात् साधनीभूतयोर्ज्ञानभक्त्योरैश्वर्य्यमाधुर्य्यविषयत्वरूपेण द्वैविध्यनिर्व्वाचनम् । एवं के भक्ता के चापि ज्ञानेन भगवन्तं प्राप्ता इत्यस्यापि विचारपूर्व्वकं निर्व्वाचनम् । भगवतश्चैश्वर्य्यादिनिरूपणञ्च । अस्य च द्वितीयपादस्य भगवदैश्वर्य्यादिनिर्णय इति नाम ॥ तृतीये च पादे, भगवान् सर्व्वेश्वरः जन्मादिविकारशून्य इत्यादीश्वरतत्त्वनिरूपणम् । तस्य च श्रुत्यादिप्रमाणप्रदर्शनपूर्व्वको विचारः । एवं नानारूपमाश्रित्य भगवान् लोकपालनाय पृथिवीमवतीर्णः सन् केन केन नाम्ना भक्तैराहूत इत्यस्यापि निर्व्वाचनम् । एव "एको ह वै नारायण आसीन्न ब्रह्मा न च शङ्कर" इत्यादिश्रुतिमाश्रित्य विष्णुपरमत्वसिद्धिश्च । अस्य च तृतीय-पादस्य विष्णुपारम्यनिर्णय इति नाम ॥ चतुर्थे च पादे, ब्राह्मणो हि भगवतो मुखं, बाहुश्च क्षत्रियः, वैश्यो ऊरू, पादद्वयाच्च शूद्राः समजायन्त इत्यादिकथनम् । स एव भगवान् विष्णुः समस्तस्यास्य जगतः सृष्टिपालने संहारञ्च करोतीत्यादीनां श्रुत्यादिप्रमाणप्रदर्शनेन निरूपणम् । परब्रह्मणोऽपि सगुणत्वनिर्गुणत्वनिर्व्वाचनं कृत्वा वेदस्य नित्यत्वज्ञापनञ्च । अस्य च चतुर्थपादस्य

"विष्णोः सर्व्ववेदवेद्यत्वनिर्णय इति" नाम । पञ्चमपादे तु, जीवात्मनोऽज्ञानादेव प्रपञ्चस्य च प्रपञ्चस्य चाद्वैतज्ञाननिवर्त्तनीयत्वमित्यादीनां विचारः । एवं द्वैतमतस्य प्रतिषेधादिविचार-पूर्व्वकाद्वैतज्ञानोपायनिर्णयश्च । अस्य च पादस्य "केवलाद्वैतनिरास" इति नाम । षष्ठपादे च, जीवात्मा हि सगुणब्रह्मच्छायामेव समस्तानि कर्म्मफलानि भुनक्ति । मोक्षे तु जाते जीवात्मनि गुणसंसर्गाभावात् अनन्तानन्दब्रह्मभावप्राप्तिर्भवति। इत्यादीनां विचारमुखेन वेदादिप्रमाण-प्रदर्शनम् । एवं निराकारपक्षीयश्रुत्यादीनामन्यविधव्याख्या सपक्षोपयोगित्वख्यापनं प्रकारान्तरेण केवलाद्वैतनिरूपणञ्च । अस्य च पादस्य विधान्तरेण केवलाद्वैतनिरास इति नाम । सप्तमा-ष्टमयोस्तु पादयोः, पुरुषार्थनिर्णय एव विषयः ॥ बलदेवविद्याभूषणनामा कश्चिद्विपश्चिद्ब्रह्म-सूत्रेषु गोविन्दभाष्याभिधानं विवरणं निर्माय बहुलविषयत्वात् तस्य दीर्घाकारत्वं विचिन्त्य तदुपदेशाय सर्वपीठं निर्मातुमिच्छुः स एव सिद्धान्तरत्नाख्यं पीठकं निर्ममे इत्यस्य विशेष-विवरणमिति ।

No. 407. सिद्धान्तरत्नाङ्कुरः. By शिवरामः. Substance, palm-leaf, 17×1 inches. Folia, 161. Lines, 3 on a page. Extent, 3,500 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Thānā Rāṇinagara, grāma Kuṇḍā, Paṇḍita Rāmacaraṇa Nyāyālaṇkāra. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. नमो गुरवे ।

प्रणम्य सर्व्वज्ञपदारविन्दं
गुरोश्च यत्नाच्छिवरामधीरः ।
कातन्त्रशेषाश्रितु सन्निगूढं
सिद्धान्तरत्नाङ्कुरमातनोति ॥
क्व ममाधीयसी बुद्धिः श्रीपतेर्वचनं क्व वा ।
तथाप्यत्र प्रवृत्तस्य कारणं सद्गुरुस्तुतिः ॥
गोपीनाथादिविदुषां निबन्धाः सन्ति यद्यपि ।
तथापि मन्दबुद्धीनां बोधनाय ममोद्यमः ॥

ग्रन्थारम्भे विघ्नविघाताय कृतं हरिनमस्कारं शिष्यशिक्षार्थमादौ निबध्नाति संसारेति । अस्यार्थः । हरिं नत्वा कातन्त्रपरिशिष्टं ब्रूम इत्यन्वयः । कातन्त्रशब्दः कौमारव्याकरणे रूढः । परिशिष्यते यत् तत्परिशिष्टम् । इष्टा-गमादिकार्य्यम् । कातन्त्रस्य परिशिष्टमिति अवयवावयविसम्बन्धे षष्ठ्याः

समासः। कातन्त्रावयवभूतं परिशिष्टमित्यर्थः। यद्यपि तत्तत्प्रयोगेषु दृष्ट्वा-त्मादयः सिद्धा एव तथापि प्रकृतिप्रत्ययादिभिः प्रतिपदं नोक्तमिति सूत्रादिना निरूप्यन्ते इति न दोषः। इत्यादि।

End. अथ परे समविधिते द्वितीयादयः तदाख्यातसमासादिभिरविधिते प्रथमे-त्युक्तम्। भवत्वेते तदभावात् प्रथमा न प्राप्नोतीति परिशिष्टमतमित्याह। नाप्नोति। अविशेषु व्युत्पत्तिपक्षेषु साधनानि उपाया युज्यन्ते न कदाचि-न्निष्पन्नेषु इति भावः॥ यथा दृष्टं तथा लिखितमिति।

Colophon. (आदर्शेऽस्मिन् परिसमाप्तिसूचकं वाक्यं नोपलभ्यते)

विषयः। श्रीपतिदत्तकृतकातन्त्रपरिशिष्टस्य व्याख्यानम्।

No. 408. सुपद्ममकरन्दः. Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 23. Lines, 7 on a page. Extent, 600 çlokas, Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭhālpāḍā *viâ* Naihāṭi, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. अधातुविभक्त्यर्थवदित्यादि। भुवादयो धातवो विभक्तयः सुप्तिङश्च। प्रभृतीयाणान्तु सुपस्वतिदेशः सर्व्वनामकार्य्यं प्रत्येव। इह धातुश्च विभक्तिश्च इति समाहारद्वन्द्वगर्भो नञ्तत्पुरुषो बहुव्रीहिर्वा न पुनर्धातोर्विभक्ति-रिति षष्ठीतत्पुरुषः। इत्यादि।

End. नक्षत्राधिकरणे तृतीयासप्तम्यौ भवतः। पुष्येणेति। पुष्येण युक्तः कालः। युक्तः कालो नक्षत्रादित्यण्। लुबविशेषे तस्यैवाणो लुप्। एवं मघासु कृत-निर्व्वापः पितृभ्यो मां समर्प्पयदिति भट्टिः लुबिति किं मघासु यथः। नक्षत्रेति किं पञ्चालेषु वसति॥ *॥

Colophon. इति सुपद्ममकरन्दे षष्ठो बिन्दुः॥

विषयः। सुपद्मव्याकरणस्य विभक्तिप्रकरणस्य टीका।

No. 409. सुबन्तदुर्घटः. Substance, country-made paper, 13 × 2½ inches. Folia, 17. Lines, 9 on a page. Extent, 450 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vāṅkuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rāmavallabha Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीरामः । सर्व्वविषयव्यापकत्वात् सन्निपाते तु चादिप्रकरणे चिन्त्यार्थमेति सूत्रं विधीयताम् । अत्र च लुक् सुपोऽव्ययादि क्रियतां तथा च करण-शुद्धिः स्यात् नामधातुत्वेन सुपोऽव्ययादिति चेन्न सन्निपातविहितस्यानित्य-त्वात् पौर्व्वापर्य्यसम्बन्धविहितत्वाच्च इति केचित् । तदसत् ष्टन्नादेर्नित्य-दर्शनात् । इत्यादि ।

End. ननु औदित्यकृत्वा ओदिति कथं न कृतं नकारस्य ओकारे ऐओचोऽन्ता इत्यनेनापि तत्सिद्धेः ॥ उ । जस्शसोर्लुकि पदान्तनकारलुकि च नकारस्य ओत्स्यादिति सन्देहः स्यात् । जस्शसोर्लुमित्यस्य पूर्व्वानुवादित्वात् दुरादौ लोपात् ॥

न चक्रं टीकयते श्रीतत्सूत्रं व्याख्यावयते ।
उदिते मन्मतौ भानौ द्योतयेति परं + + । ० । (?)

Colophon. इति सुबन्तस्य टुण्ढः समाप्तः ॥ ॐ नमः शिवाय ॥

विषयः । सुबन्तपादस्य व्याख्यानम् ।

No. 410. सुरतदीपिका. Substance, country-made paper, 18×3 inches. Folia, 5. Lines, 9 on a page. Extent, 150 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha Yaçodala, Paṇḍita Kālicandra Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणपतये । एतासामेव मधुना रतिरञ्जितानां वामानां चतस्रो नयोदशा बोद्धव्याः उक्ताश्च रतिरहस्ये । इत्यादि ।

End. एभिर्हि बन्धनोपायै यः कामयति कामिनीम् ।
तस्य तुष्टा भवेन्नारी स्वात्मानञ्च समर्पयेत् ॥

Colophon. इति सुरतदीपिकायां चतुर्थाध्यायः ॥ ० ॥

विषयः । नारीणां दशावस्थादिनिरूपणमुखेन तासां रमणोपायादिनिरूपणम् ।

No. 411. सूर्य्यशतकम्. By मयूरशर्म्मा. Substance, country-made paper, 13×3 inches. Folia, 12. Lines, 6 on a page. Extent, 200 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭhālpāḍā *viâ* Naihāṭi, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीसूर्य्याय ।

जम्भारातीभकुम्भोद्भवमिव दधतः सान्द्रसिन्दूररेणुं
रक्ताः सक्तैरिवौघैरुदयगिरितटीधातुधाराद्रवस्य ।
आयान्त्या तुल्यकालं कमलवनरुचे वारुणा वो विभूत्यै
भूयासुर्भासयन्तो भुवनमभिनवा भानवो भानवीयाः ॥ इत्यादि ।

End. देवः किं बान्धवः स्यात् प्रियसुहृदथवाचार्य्य आहोस्विदार्य्यो
रक्षा रत्नं प्रदीपो गुरुरुत जनको जीवितं बीजमोजः ।
एवं निर्णीयते यः क इति च जगतां सर्व्वदा सर्व्वदासौ
सर्व्वाकारोपकारी दिशतु दशशताभीषुरभीष्टमन्वः ॥ (?)

Colophon. इति श्रीमयूरशर्म्मकृतं सूर्य्यशतकं समाप्तम् ।

विषयः । श्रीसूर्य्यदेवस्य स्तवः ।

No. 412. सूर्य्यशतकश्लोकटीका. By जगन्नाथशर्म्मा. Substance, country-made paper, 12×1 inches. Folia, 28. Lines, 4 on a page. Extent, 600 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Ḍhākā, Paṇḍita Candrakānta Nyāyālaṇkāra. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ गणेशाय नमः ।

यस्मिन्नस्तमिते यतः सुवमुते(?)ऽप्युद्गच्छतीदं जग-
ज्जुष्टं चक्रविमिश्रदृष्टजनताभिः सर्व्वदायं भवेत् ।
रात्रौ रात्रिकरप्रभानिकरतोऽस्तःपद्मशोभाकरः
पद्मिन्या विरही प्रभाकरकरप्रोत्साह + + + भजे ॥
यं नत्वा त्वजरं वपुः सुरगणाः संप्रापुरेवः कुले-
र्मुक्ता मुक्तिविरोधिभिर्मुनिगणाः संस्तूय दिव्यैः स्तवैः ।
तं नत्वा कवितायसूर्य्यशतकश्लोकस्य टीका जग-
न्नाथेनैव सुतन्यते चितकरी चेत्स्विह विद्वत्प्रिया ॥
पुरा किल शरच्चन्द्रखण्डमण्डितकपालकपालिसारकमलाद्यागमवारितरोवचीच-
कलेवरो वाराणसीग्रामनिवासविचारचतुरागमवेदवेदाङ्गादिविद्याविनयेनम-
नीकृतामेवाभिभटजितानेकशास्त्रस्थाद्भवाज्जोदर + + मुण्डमण्डनविद्वद्-
जयवैरी रीतिचयान्वितकवितात्याजितकविराजराजिकाव्यसुजातगर्व्व स्तपः-
कर्म्मीकृताशेषतपोधनो महामहोपाध्यायः श्रीमन्मयूरभट्टः पूर्व्वजन्मदुरदृष्ट-

चेतुकमलितकुहलुठो न + + + चमो वान्धवत्वभावलम्बी भगवत्सूर्य्यमन्दिरसद्मीर्षद्वारावलम्बनमाश्रित्यपश्चादुपविष्टः पूर्व्वजन्मदुरदृष्टकुष्ठरोगापनोदमेघुर्व्वमिवाश्रीर्व्वादृव्याजेन रश्मिराजिरयमथव × × × मेव भगवन्तं स्तौति जम्भारातीभेति। अस्यार्थः। भानवीयाः सूर्य्यसम्बन्धिनो भानवो रश्मयः वो युष्माकं विभूत्यै विशेषसम्पत्तये भूयासुरित्यन्वयः। इत्यादि।

End. कौस्तुभपारिजातचन्द्रामृतप्रभृतयो न बान्धवा भ्रातरः पान्तौ चक्रे पद्मं नव नरकरिपोर्विष्णोर्वरःस्थलौ वक्षःस्थलं वासवेश्म वसति + + + + + + + वा चादधाना धारयन्ती ॥ ४२ ॥

Colophon. इति श्रीजगन्नाथशर्म्मविरचित श्रीसूर्य्यशतकस्तोत्रटीकायां रश्मिवर्णनं समाप्तं ॥

विषयः। मयूरभट्टकृतसूर्य्यशतकाभिधानस्तोत्रस्य रश्मिवर्णनाम्नं व्याख्यानम् ॥

No 413. स्तवमाला. By रघुनाथगोस्वामी. Substance, country-made paper, 12×4 inches. Folia, 44. Lines, 10 on a page. Extent, 1,400 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vāṅkuḍā Kucekol, Bābu Yogīndranātha Simha Deva. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ श्रीश्रीकृष्णचैतन्यचन्द्रो जयति ॥
गतिं दृष्ट्वा यस्य प्रमदगजवर्य्येऽखिलजना
मुखञ्च श्रीचन्द्रोपरि दधति थुत्कारनिवहम्।
स्वकान्त्या यः स्वर्णाचलमधरयेच्छ्रीधु च वच-
स्तरङ्गैर्गौराङ्गो हृदय उदयन्मां मदयति ॥
चलद्भूत्यात्मानं नवविविधरङ्गैरिव वल-
द्विवर्णत्वस्वभास्फुटवचनकम्प्राश्रुपुलकैः।
चलन् स्विद्यन् न्हत्यन्निति गिरिपतेर्निर्भरमुदा
पुरः श्रीगौराङ्ग इति ... ... ॥ इत्यादि ॥

End. यत्पादाम्बुजयुग्मविच्युतरजःसेवाप्रभावादहं
गान्धर्व्वाशरणो गिरीन्द्रनिकटे कष्टोऽपि नित्यं वसन्।
नत्प्रायो मधपालितो जितसुधाराधामुकुन्दाभिधाः
उद्गायामि पठामि मां पुनरसौ श्रीमान् स रूपोऽवतु ॥

Colophon. इति श्रीमद्रघुनाथदासगोस्वामिना विरचिता स्तवमाला समाप्ता ॥ • ॥

विषयः । गौराङ्गस्तवः । गोवर्द्धनस्तवः । व्रजविलासस्तवः । राधाष्टकं । नवाष्टकं । मुकुन्दाष्टकं । चैतन्यचन्द्राष्टकञ्च ।

No. 414. स्मरणमङ्गलैकादशकम् . By रूपगोस्वामी . Substance, yellow paper, 13 × 3½ inches. Folia, 6. Lines, 2½ on a page. Extent, 35 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place, of deposit, Āgaḍtalā Vṛddhanagara, Paṇḍita Mīneçvara Sārvvabhauma. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीराधाकृष्णाभ्यां नमः ।

श्रीराधाप्राणबन्धोश्चरणकमलयोः केशशेषाद्यगम्या
या साध्या प्रेमसेवा व्रजचरितपरै र्गाढ़लौल्यैरलभ्या ।
सा स्यात् प्राप्ता मया तां प्रथयितुमधुना मानसीमस्य सेवां
भाव्यां रागाध्वपान्थव्रजमनुचरितं नैत्यिकं तस्य नौमि ॥ इत्यादि ।

End. ताम्बूलैर्गन्धमाल्यै र्व्यजनहिमपयः-पादसम्वाहनाद्यैः
प्रेम्णा संसेव्यमानौ प्रणयिसहचरीसञ्चयेनाप्तशातौ । (?)
वाक्कायान्तेरिताभिर्निभृतरतिरसैः कुञ्जसुप्तालिसङ्गौ
राधाकृष्णौ निशायां सुकुसुमशयने प्राप्तनिद्रौ स्मरामि ॥

Colophon. इति श्रीमद्रूपगोस्वामिना विरचितं श्रीराधाकृष्णयोरष्टकालिकस्तोकावलिस्मरणमङ्गलं समाप्तम् ।

विषयः । श्रीराधाकृष्णयोर्निशान्तादयष्टकालिकविहारस्वरूपमङ्गलस्मरणम् ।

No. 415. स्मृतितत्त्वविनिर्णयः . By रामभद्रः . Substance, country-made paper, 15½ × 3 inches. Folia, 163. Lines, 7 on a page, Extent, 4,000 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Sākhuyāri Kulapura, Paṇḍita Vrajakānta Smṛtipañcānana. Appearance, fresh. Prose and verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो दुर्गायै ।

विलोक्य बहुशास्त्राणि रामभद्रकृती स्मृतीः ।
विदधाति यथैकत्र स्मृतितत्त्वविनिर्णयम् ॥
प्रायशः सङ्कल्पानामेव कर्म्मणामारम्भकत्वादादौ स एव निरूप्यते । इत्यादि ।

End. शूद्रस्य सार्वपुराणमिति यदुक्तं तदापद्विषयकत्वाल्लोकनविषयम् । श्राद्ध-
विषयं वेति शूलपाणिः ॥ ० ॥ श्रीः ॥

विषयः । नित्यनैमित्तिककर्म्मादीनां व्यवस्थादिः ।

No. 416. स्मृतिसंक्षेपः. By नरोत्तमः. Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 14. Lines, 6 on a page. Extent, 1,100 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Nahātā, Paṇḍita Haracandra Vedāntavāgīça. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमस्तारायै ।

अज्ञानतिमिरध्वंसि संसारार्णवतारकम् ।
मुक्तिप्रदं पदं यस्य नत्वा संगृह्यते मया ॥
चूर्णकेन सुबोधेन नरोत्तमद्विजेन वै ।
कथ्यते स्मृतिसंक्षेपं शृण्वन्तु द्विजसत्तमाः ॥
अथाशौचसंक्षेपः । इत्यादि ।

End. अथ षोड़शदानम् ।

भूम्यासनं जलं वस्त्रं प्रदीपोऽन्नं ततः परम् ।
ताम्बूलं छत्रगन्धञ्च माल्यं फलमतःपरम् ।
शय्या च पादुका गावः काञ्चनं रजतन्तथा ॥ * ॥

Colophon. श्रीकालीपदे मम मतिरास्ताम् ॥ ० ॥

विषयः । अशौचादिनिरूपणमुखेन सद्यमरणव्यवस्था मुमुर्षुकृत्यादिनिरूपणम् । तथा षोड़शदानादिनिरूपणञ्च ।

No. 417. स्मृतिसर्व्वस्वम्. By नारायणः. Substance, country-made paper, 15×3 inches. Folia, 194. Lines, 7 on a page. Extent, 5,000 çlokas, Character, Bengali. Date, Sk. 1754. Place of deposit, District Vākuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rāmānuja Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. श्री गणेशाय नमः ।

सर्व्वकर्म्मनिमित्तस्य मासस्यादौ निरूपणम् ।
चान्द्र-सौर-सावन-नाक्षत्रिकाश्चतुर्विधाः ॥

मत्र शुक्लप्रतिपदादिदर्शान्तो मुख्यश्चान्द्रः । कृष्णप्रतिपदादिपूर्णिमान्तो गौणः । यत्तिथ्यादि तत्तिथ्यन्तोऽन्यश्च । यथा कृष्णद्वितीयादिकृष्णद्वितीयान्तः । किन्तत्र पूर्व्वतिथिं त्यक्त्वा गणना व्रततिथ्यारम्भकः स्यात् । तेन यदि शुक्ला पञ्चमी व्रततिथिस्तदा तां त्यक्त्वा शुक्लषष्ठीमादाय गणनया परशुक्लपञ्चमीपर्य्यन्तो मासस्तत्र प्रथममासिकः स्यादेवम् । इत्यादि ।

End. दिवा सन्ध्यायाञ्च नैव स्त्रीगमनम् । ततो भक्ष्यलाभ्यां शौचं मूत्रवत् कृत्वा स्नायादृतौ तु न स्नानम् । नार्य्यास्तु न स्नानम् । मैथुनात् परं शौचात् पूर्व्वं मलमूत्रोत्सर्गो न करणीयः । उपवासं कृत्वा पराह्णे पुष्यर्क्षे श्वेतपुष्पायाः कण्टकारिकाया मूलमुत्थाप्य ऋतुस्नातायाश्च चतुर्थेऽहनि प्राक्शिरः संविष्टाया दक्षिणनासापुटे निशि उदकेन पिष्ट्वा दक्षिणाङ्गुष्ठानामिकाभ्यां स्रावयेत् पतिः ।

ॐ औषधीश्चायमाणा सहमाना सरस्वती ।
अस्याः इहत्याः पुत्रः पितुरिव नाम जनयेत् ॥
इति मन्त्रं पठित्वा नस्यं दद्यादिति स सुपुत्रं जनयतीति । परञ्च पिप्पलीमरीचार्द्रकनागकेशरचूर्णमाज्यमिश्रितं चिरं भुञ्जीतेति ॥ रतिसम्बन्धिराविवासः परिधाय वैधकर्म्म न करणीयमिति शिवम् ॥ * ॥
गुरूणां पादपद्मानां कृपया समुपार्ज्जितम् ।
नारायणीयं सर्व्वस्वं पुत्रपौत्रेषु तिष्ठतु ॥
धीरा धीरवराः सुनिर्म्मलधियो वेदाविदाम्नानदाः (?)
काव्यव्याकरणाद्यशास्त्रनिपुणा विद्याकराः सत्वराः ।
पुस्तीयं सुकृता मया मितधियाचार्थे भ्रमाद्विद्यतेऽस्यां दुष्टं परिचिन्त्य चेदिति वदेन्नदूषणीयं तदा ॥ * ॥

Colophon. इति स्मृतिसर्व्वस्वं समाप्तम् ॥ * ॥ शकाब्दाः १७५४ ॥ ॐ रामः शरणम् ।

विषयः । मासादिनिरूपणम् । मलमासे कर्त्तव्याकर्त्तव्यादिनिरूपणम् । अस्तादिनिरूपणम् । एकादशीद्वादश्यादितिथिकर्म्मव्यवस्थादिः । अष्टकामघात्रयोदश्यादिव्यवस्था । आसन्नमृत्युकृत्यान्त्येष्टिक्रियादिनिरूपणम् । श्राद्धादिनिरूपणम् । अशौचादिव्यवस्था । द्रव्यशुद्ध्यादिनिरूपणम् । प्रायश्चित्तादिनिरूपणम् । विवाहादितिथिनक्षत्रादिनिरूपणम् । गण्डादियोगनिरूपणम् । विवाहादिनिरूपणम् । दशफलादिनिरूपणम् । अरिष्टध्वंसादियोगनिरूपणम् । दायभागव्यवस्थादिः । आह्निकादिनिरूपणम् । तर्पणादिनिरूपणम् । जलाभिगमनादिनिरूपणञ्चेति ।

No. 418. स्वप्रकाशरहस्यम्. Substance, country made paper, 17½ × 3 inches. Folia, 12. Lines, 7 on a page. Extent, 500 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Pharidpura, Parganā Idilpura, Post Office Pālaṇga grāma, Dhānukā, Paṇḍita Rajanikānta Tarkaratna. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः सरस्वत्यै । प्रभाकरस्त्वेवमाह । ज्ञानं नानुव्यवसायग्राह्यं परन्तु स्वयमेव स्वस्वाश्रयस्वात्मानञ्च गृह्णाति एवञ्च घटज्ञानत्वाद्याकारकव्यवसाय एव घटमहं जानामीत्याकारकः तस्य च मितिमात्रं ...... प्रत्यक्षरूपता घटादिरूपमेयांशे च क्वचित् प्रत्यक्षरूपता क्वचिच्चानुमित्यादिरूपता । चक्षैव-मांशिकतया प्रत्यक्षत्वादीनां जातित्वानुपपत्तिरिति चेदिष्टमेवैतत् गुरुमत-जातिमनङ्गीकुर्व्वतामस्माकं । ननु तर्हि किमिदमंशे प्रत्यक्षत्वं न तावत् तद्धि इन्द्रियसन्निकर्षजन्यत्वं तन्मते ज्ञाननिष्ठेन्द्रियसन्निकर्षस्य ज्ञानप्रत्यक्षाजनकत्वात् ज्ञानांशे प्रत्यक्षत्वानुपपत्तेः नापि तद्विषयकज्ञानाजन्यत्वं ज्ञानानुमित्यादीनां ज्ञानविषयकपरामर्शजन्यतया ज्ञानांशे प्रत्यक्षरूपतानुपपत्तेः । न चेष्टापत्तिः मितिमात्रप्रकाशे सर्व्वमेव प्रत्यक्षमित्यादिग्रन्थविरोधात् ; यच्च तत्त्वानुमेयज्ञानांशे प्रत्यक्षात्मकत्वं नोपपद्यत एव परन्तु स्वात्मकज्ञानांश एव तच्च नानुपपन्नं तस्य स्वविषयकज्ञानाजन्यत्वात् न च यत्र स्वविषयकपरामर्शात् स्वविशेष्यकानुमितिः तत्र का गतिरिति वाच्यं सामान्यलक्षणायाः प्रत्यासत्तित्वं मन्यमानानामस्माकं स्वपूर्व्वविषयकज्ञानस्यैवासम्भवात् ॥ इत्यादि ॥

End. अतो न्यायमते घटज्ञानवानहमित्यादिशब्दबोधे योग्यताज्ञानहेतुताकल्पनाधिक्यात् गौरवं अप्रकाशमते घटादिरूपपदार्थोपस्थितिरेव योग्यताज्ञानात्मिका तथैवात्मादिरूपैकपदार्थतादात्म्यज्ञानादिरूपापरपदार्थवत्स्वरूपयोग्यताया नियमतोऽवगाहनात् । अतः पदार्थोपस्थितिहेतुतयैव निर्व्वाहेण न तत्र योग्यताज्ञानस्य हेतुत्वान्तरकल्पनमित्येतदपि हेयमेव नैयायिकमते दर्शितबहुलाघवेन तादृशाल्पगौरवस्याकिञ्चित्करत्वादिति ॥

Colophon. इति स्वप्रकाशरहस्यम् ।

विषयः । प्रमात्वं स्वतो ग्राह्यमिति केचिद्वदन्ति गुरूणां मते ज्ञानस्य स्वप्रकाशकत्वात् तत् ज्ञानप्रामाण्यं तेनैव गृह्यते भट्टानां मते ज्ञानमतीन्द्रियं मुरारिमिश्राणां मते अनुव्यवसायेन ज्ञानस्य प्रामाण्यं गृह्यते इत्यादिविप्रतिपत्तिनिरासः ।

No. 419. धर्मसाधनम् . By रघुनन्दनभट्टाचार्य्यः . Substance, country-made paper, 18 × 5 inches. Folia, 48. Lines, 7 on a page. Extent, 1,200 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Mahāmahopādhyāyā Paṇḍita Haraprasāda Çāstri. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

क्रियाधिकारिणो वाच्यास्तथा चानध्यायपद्धतिः ।
अशौचनिर्णयोऽशौचविहितोपायक्रियापि च ॥
दानक्रिया ह्यपोत्सर्गं चाचमनादि चोदम ।
प्रतिसंवत्सरश्राद्धं तथा पार्वणतीर्थकम् ॥
विशेषोऽपरपक्षश्राद्धमावास्यां व्रतस्य च ।
उच्यते चात्र संक्षेपात् रघुनन्दनशर्मणा ॥ अथाधिकारिणः । इत्यादि ॥

End. संक्रान्त्यां निशि सप्तम्यां रविशुक्रदिने तथा ।
श्राद्धे जन्मदिने चैव न कुर्य्यात् तिलतर्पणम् ॥
प्रतिप्रसवमाह ।
अयने विषुवे चैव संक्रान्त्यां ग्रहणेषु च ।
उपाकर्मण्युत्सर्गे युगादौ मृतवासरे ॥
रविशुक्रदिने चैव न दुष्येत् तिलतर्पणम् । तीर्थेऽपि न दोषः ।
तीर्थस्नाने तु कर्तव्यं तर्पणं पतितोदकैः ।
अन्यथा कारयेत् यस्तु स विष्ठायां कृमिर्भवेत् ॥
आब्रह्म स्तम्बपर्य्यन्तं जगत् तृप्यत्विति क्रमात् ।
अञ्जलित्रितयं दद्यादिति संक्षेपतर्पणम् ॥

Colophon. इति रघुनन्दनभट्टाचार्य्यकृतः धर्मसाधनाख्यो ग्रन्थः सम्पूर्णः ॥०॥

विषयः । क्रियाधिकार्य्यनध्यायपद्धत्यादिक्रियानियमानां संक्षेपेण निरूपणम् ।

No. 420. हंसदूतटीका . By नृसिंहः . Substance, country-made paper, 12 × 2½ inches. Folia, 17. Lines, 13 on a page. Extent, 650 çlokas. Character, Bengali. Date, ?. Place of deposit, District Vākuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Rāmavallabha Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीकृष्णाय ।

योगीन्द्रैः शुकनारदप्रभृतिभिर्भक्त्यानिशं भावितं
आनन्दं विधिशङ्करामरगणैर्वन्द्यं सदाभीष्टदम् ।
श्रीराधाललितादिभिः सुललितैर्भावैर्मुदाराधितं
श्रीगोविन्दपदारविन्दमशुभध्वंसाय वन्दामहे ॥
वन्दे सनातनं नित्यं रूपञ्च स्वामिनं परम् ।
यो × × हंसदूताख्यं कृतं काव्यं मुदावहम् ॥
ध्यात्वा श्रीरूपचरणं मूढधीरप्यहो सदा ।
तद्व्याख्यानं वितनुते श्रीनृसिंहो यथामति ॥
किन्तु सर्वत्र चापल्यं मम मूढस्य सूरयः ।
बालकानां सुबोधार्थं व्याख्यानं क्रियते मया ॥
यदत्र न्यूनमधिकं विरुद्धार्थञ्च यद्भवेत् ।
तत्सर्वं पण्डितैः शोध्यं निरस्थेन कृतोऽञ्जलिः ॥

अथ परमभागवतः कविकुलधुरीणः श्रीरूपगोस्वामी अनवरतश्रीकृष्णचरितनिमग्नचित्तोऽपि काव्योपदेशेन हंसदूताख्यं ग्रन्थमनाय इष्टदेवतास्मरणरूपं मङ्गलमाचरति । दुकूलमित्यादि । कोऽपि अनिर्वचनीयः पदार्थः मे मम हृदि मनसि स्फुरतु आविर्भावं करोतु प्रार्थनायां लोट् । इत्यादि ।

End. अच्छिनत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । श्रीरूपगोस्वामिप्रणीतस्य हंसदूताख्यकाव्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 421. हरिकेलिकलावती . By कविकेशरी . Substance, country-made paper, 14×3 inches. Folia, 14. Lines, 5 on a page. Extent, 300 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Post Office Vaidyervāzār grāma, Kṛṣṇapurā, Paṇḍita Kālikṛṣṇa Vidyāvinoda. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीकृष्णाय । ॐ नमः श्रीराधे ॥

प्रणिपत्य हरिं वरपद्मभवप्रमुखामरकोटिनुताङ्घ्रियुगम् ।
हरिकेलिकथं कथयामि गुरोश्चरणाम्बुजपुञ्जमनोमधुपः ॥

अथ चाङ्गजवैतवजातमहासुरसैनिकभारविपन्नतरा ।
धृतधेनुतनूररविन्दभुवोऽग्रमदन्तिकमभ्युगुणी वसुधा ॥
अधिगम्य तदीरितमाधिकरं सुरसिद्धमुनिप्रकरैश्च युतः ।
स च दुग्धपयोनिधितीरगतः प्रणिपत्य निवेदितवान् हरये ॥
प्रणयाच्च विधेरवनेश्च भृशः सुकृताच्च यदोः परमः पुमान् ।
समवापततार निजन्तुमरीन् वसुदेवगृहे सह साङ्गखिना ॥
भगवान् सहपो व्रजवासिगणे प्रतिपद्य स नन्दगृहं सखिना ।
बहुशोदितमङ्गलकेलिकुलैरथ गोकुलदेशमलङ्कृतवान् ॥
अथ तं स्मितपुष्पितपल्लवकं यमुनातटिनीपतने निहितम् ।
समवेक्ष्य ततो हरिरेति सखी सखितोऽपि... मवदत् ॥ इत्यादि ॥

End. इति कंसनृपं विनिहत्य रणोन्मदसाङ्गखिवानितबन्धुगणम् ।
पितरौ च ववन्द ननन्द यदूनथ नन्दसुतान् विससर्ज च सः ॥
अपसुप्रपदोत्तरवेणगतो स्थितवान् मथितारिपदे भगवान् ।
विजहार च तत्र पुरे रमणीरमणीयमहोत्सवरङ्गपरः ॥
इति... धरवेरवतीर्य भुवं जगदेकधुरन्धर एष हरिः ।
... ... ॥
चरितञ्च हरेरिदमेव परं शुकदेवमुखोदितमाधिवरम् ।
अधिगम्य महामुनिभागवताङ्कवितं सृष्टुत प्रयतेन मया ॥
इति × वसुषिन्नगजातमतोत्तरविंशतितोडकबन्धपदा ।
कविकेशरिणा हरिभक्तिमता हरिकेलिकलावतिका रचिता ॥

Colophon. इति हरिकेलिकलावत्यां कंसवधो नाम पञ्चमः सर्गः ॥

विषयः । अस्ति चात्रिंशतिमुखे पञ्चसर्गात्मके खण्डकाव्ये तत्रभवतो भगवतः श्रीहरि-चरितवर्णनम् । तत्र प्रथमसर्गे,— गोपवेशधरस्य गोष्ठं गतस्य भगवतो दर्शनाय रुचिराङ्गवती-प्रभृतीनां गोपरमणीनां संवादः । द्वितीयसर्गे,— गोष्ठस्थितेन भगवता गोविन्देन समं गोपीनां समागमवर्णनम् । तृतीयसर्गे,— रासविहारवर्णनम् । चतुर्थसर्गे,— भगवतः कंसपुरदर्शनम् । पञ्चमसर्गे,— कंसवधेति ।

No. 422. हरिनामार्थतत्त्वम् . By रामगोस्वामी . Substance, country-made paper, 12 × 5 inches. Folia, 4. Lines, 8 on a page. Extent, 65 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Āgartalā Vṛddhanagara, Tripurā, Paṇḍita Mineçvara Sārvvabhauma. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. अथ महामन्त्रः ।
लोकानामुद्धरणार्थं हरिनाम प्रकाशयेत् ।
यस्मादिह भुवने लोको महापापं कलौ युगे ॥
हरेकृष्णपदद्वन्द्वं ... ... इत्यादि ।

End. हकारश्चामला ज्ञाता रे महाशक्तिरेव च ।
हकारे मङ्गला देवी रेकारे च शुभेश्वरः ॥
... ... ।
हरिनामानुवेदिनां कृष्णलोकान्तु संस्थितिः ॥

Colophon. इति श्रीरामगोस्वामिना विरचितं हरिनामार्थतत्त्वम् ॥

विषयः । "हरे हरे" इति नाम्नो नानाप्रकारेण व्याख्यानम् ।

Addenda to No. 360.

(शिवताण्डवटीकायाः) ।

ननु पुराणन्यायमीमांसाधर्मशास्त्राङ्गमिश्रिताः ।
वेदाः स्थानानि विद्यानां धर्मस्य च चतुर्दशेति ॥

श्रुत्युक्तचतुर्दशविद्यास्थानबहिर्भूतत्वात् तन्त्रशास्त्रस्य तदन्तर्गतशिवताण्डव-ग्रन्थस्यापि तथात्वात्तदन्तर्गतान्यस्यापि मन्त्रत्वाभावान्न व्याख्येयत्वमिति । ननु ज्योतिषिकाणां ग्रहणमिव कौशिकानामपि शिवचातुर्वादिकं प्रत्यक्षं फलमस्तीति श्रुतिमूलकत्वेऽनुपपन्नं चेत् तत्रत्यागस्य श्रुतिमूलत्वं द्रढयति । तथा मन्वादिस्मृतीनामिव तन्त्राणामपि वेदमूलत्वं कृत्वा युक्तं व्याख्येयत्वमिति चेन्न । भाषामन्त्राणामपि प्रत्यक्षफलत्वेन श्रुतिमूलकत्वापत्तेः । न चेष्टापत्तिः मातो मोचीत्यादिभाषाणामप्रसिद्धापभ्रंशरूपत्वात् । अपभ्रंशरूपवर्णस्य वेदमन्त्रस्य ।

मन्त्रो हीनः स्वरतो वर्णतो वा
मिथ्याप्रयुक्तो न तमर्थमाह ।
स वाग्वज्रो यजमानं हिनस्ति
यथेन्द्रशत्रुः स्वरतोऽपराधादित्यनर्थहेतुत्वश्रवणात् ।

तथाच तैत्तिरीयास्त्वष्टा हतपुत्र इत्यनुवाके इन्द्रस्य शत्रुं घातयितारं पुत्रमिच्छन् तदा स्वाहेन्द्रशत्रुर्वर्द्धस्वेति मन्त्रे इन्द्रशत्रुपदमन्तोदात्तं न प्रयुक्तवान् । किन्तु मोहादाद्युदात्तमेव युक्तं तेनेन्द्र एव तत्पुत्रस्य शत्रुरभूत् इत्यामनन्ति । तस्माद्भाषामन्त्राणां स्वरादिहीनत्वादेव वीर्य्यवत्त्वम् । न वेदमूलकत्वसिद्धिः । वेदापाठात् । किञ्च युक्तवर्णानुक्रमत्सिद्धवचनात् भाषादिबीजभावेन संहता आवर्त्यमानाः सन्तश्चाहीजार्थभूतां देवतामभिमुखीकुर्व्वन्तीति । वर्णास्तु संख्यामन्त्रवाचिनः । न किञ्चिज्जनमभिमुखीकर्तुं प्रभवन्ति । तेषां तदवाचकत्वात् । तस्मादवैदिकत्वादवेदमूलत्वात् अनर्थकत्वाच्च न ग्राह्येयान्यकृत्यन्त्राणीति प्राप्ते ब्रूमः । न तावत्तन्त्राणां चतुर्दशविद्यास्थानबहिर्भूतत्वमस्ति पुराणपदेनैव भारतादीतिहासानामिव तेषामपि संग्रहात् । तेन तद्वदेवैषां श्रुतिमूलकत्वेन प्रामाण्यम् । सर्व्वेश्वरप्रणीतत्वेन भगवद्गीतादिवदभ्यर्हितत्वञ्च । नापि तदुक्तानां मन्त्राणां पौराणमन्त्राणामिव वैदिकत्वमस्ति । रामराजादिविद्यानां प्रत्यक्षेण श्रुतिष्वेवोपलभ्यमानत्वात् । दर्शयन्ति चागमविदः श्रुतिष्वेव मन्त्राणामुद्धारम् । श्रीमद्भागवते यन्त्ररामायणे चाद्याभिरपि षण्मुखडक्षर-रामषडक्षरस्योद्धारो दर्शितो ह्यागतयोश्च । तस्मात्तन्त्राणां वेदमूलत्वं तन्त्रत्यमन्त्राणां वैदिकत्वञ्च सिद्धम् । एवं भाषामन्त्राणां अक्षरानुपूर्व्व्या अवैदिकत्वेऽपि तदर्थानां वैदिकत्वादेव वीर्य्यवत्त्वम् । यथा व्यासादिप्रणीतानां विष्णुसहस्रनामस्तोत्रादीनाम् । अवैदिकस्य मन्त्रतन्त्रादेरदृष्टद्वारेण सर्व्वथाप्यर्थसाधकत्वसम्भवात् । सम्भवति च व्यासवराहादीनां संस्कृतभाषया देशभाषया वा वेदार्थप्रत्ययनसामर्थ्यम् । तपःप्रभावनिबन्धनत्वञ्च तदुपचितताया वर्णानुपूर्व्व्या अवैदिकत्वेऽपि तदर्थानां वैदिकत्वादेव वीर्य्यवत्त्वमतिरूतृत्वमपार्थकारित्वम् । (?) तस्मात् सिद्धं पौराणमन्त्राणां भाषामन्त्राणाञ्च वैदिकत्वम् । आनुपूर्व्वीभेदाच्च सर्व्वेषां वर्णानामनुलोमप्रतिलोमजानाञ्च यथायथमेषामुच्चारणेऽधिकार इति । न किञ्चिदवद्यम् । यत्तु अतत्त्ववादिनो काम (?) किञ्चित्तत्त्वमभिधातुं सन्निधापयितुं वा समर्था इत्यनर्थकानि तन्त्राणि यन्त्राणि इत्युक्तञ्च । तत्रोच्यते । यथा भूबीजाङ्कुरतरूपमपुष्पफलविराड्संज्ञं (?) चतूरूपं

मध्यक्रमेण परापश्यन्ती मध्यमा वैखरीतिभेदेन (?) चतुर्विधाया वाचो वाच्यम् । यथा च नरो जन्मनामादिकं पञ्चानि ब्रह्माण्डस्यैवं विराजि क्लृप्तं वियदादि जडरूपं देवतात्मको जीवश्चैव । तथाकारो वै सर्वा वाक् सैषा स्पर्शोष्मभिर्व्यज्यमाना बह्वी नानारूपा भवतीति विराड्वाचिनो-ऽकारस्य क्लृप्तवाङ्मयत्वं श्रुतमिति यावान् वाच्यो रूपवान् वाचक-रूपोऽपि तावद्विभूतिरूपः । तथाच श्रुतिः । यावद्ब्रह्म विष्ठितं तावती वागिति । एवं सति संख्यावाचिनोऽप्यङ्काः संख्येयं देवतादिरूपं वा देवता-वाचि वर्णपदभूतवर्णसङ्घं वाभिदधति । इदमेतल्लोकवेदयोर्यत्सङ्ख्यानां संख्यावाचित्वम् । तथाचं भूमिर्यमाग्नयो वेदा अर्था रसाः ऋतवो नगा वसवः दिशो रुद्राआदित्या विश्वे मनवस्तिथयः कला इति सङ्केता-मेकवादि(?)संख्यावाचित्वं ज्योतिषे छन्दोविचित्यादौ प्रसिद्धम् । तथा द्वितीय-मपि वर्णविधा द्वादशशतं दर्शिता इत्येन वर्णपदविधेन पर्यवेतादौ संख्यया वेदवचादिकमेवाभिधीयते न लोकस्तवर्गादि ।

एवमेकपादे विनिश्चित्य नीचतुर्भिर्वर्णोक्तम् ।

पञ्च जिना विदिता षड् सप्त चित्ता सुखो भव ॥

एकायनोऽसौ द्विपदस्त्रिपूर्णचतूरसः पञ्चविधः षडात्मा ।

सप्तनवदविधो नवार्चो दशच्छदो द्विस(?) नोक्षादिरूप इत्यादौ ॥

एकादिशब्दैर्गुणैरादिसंख्याभिधानाच्च प्रसिद्धम् । न च संख्यायाः संख्येय-विशेषवाचित्वेनैयमर्थस्थलता दोषः । ईश्वरसंकेतप्रवृत्तार्थत्वात् । यं सङ्केत-प्रवृत्तार्थं नेयार्थमिति भवन्ति इत्याकरे आधुनिकसंकेतप्रवृत्तार्थस्यैव नेयार्थ-त्वाभिधानात् । ईश्वरसङ्केतप्रवृत्तार्थत्वेनैषां एकस्मै स्वाहा द्वाभ्यां स्वाहेति चतुर्थ्यां संख्यावाचिनां शब्दानां देवतावाचित्वमनादिरूपत्वप्रत्यापकमन्त्र-लिङ्गाच्चावगम्यते । तथाहि श्रूयते ।

शतमं षड्विंशांश्चतुरः कल्पयन्तो छन्दांसि च दधत आद्वादशम् ।

यज्ञं विमाय कवयो मनीषा ऋक्सामाभ्यां रथं प्रवर्तयन्ति ॥

अस्यार्थः । कवयो यज्ञं विमा ऋक्सामाभ्यां रथं प्रवर्तयन्तीत्यन्वयः । कवय मन्त्रदर्शिनः । यज्ञं य इति कादि नव टादि नव पादि पञ्च यादष्टा-विंशत्यावगमप्रसिद्धरीत्या य एक उच्यते । ज्ञ इति जकारञकारयोर्योगे च ञ श्रुतत्वात् । शून्यवाची ञकारो अर्थकः तेन ञ इत्यत्रावुच्यन्ते । तामिमां जयसंख्या विमायविधेन रूपेण नीता एकोऽसौ सप्त-द्वि-त्रि-षड्-पञ्च-चत्वारि, इत्येवं क्रमेण संख्यस्य ऋक्सामाभ्यां । ऋक्सामञ्च ऋक्सामञ्चेति समाहार-

योरेकशेषः । एककोष्ठात् तृतीयया पंक्त्या तृतीयेन च कोष्ठेन सह एवं चतुष्टयस्थानां उपासनायन्त्रं प्रवर्त्तयन्तीत्यर्थः । मनीषा मनीषया । षोडश-कोष्ठयन्त्रे यथैकाष्टाङ्कौ प्रथमद्वितीयकोष्ठयोस्ते भवतस्तर्हि तृतीयपंक्तेस्तृतीय-चतुर्थकोष्ठयोर्वीजार्थपूरणावङ्कौ बोध्यौ ।

व्याख्या तद्वर्णं स्फुटयति ... ...

... ...

... ... (पञ्चपद्यानन्तरं) ... ...

... ... तदेवं सर्वपदार्थानामिन्द्रादीनामभिधायकत्वात् ओमित्येतदक्षर-मिदं सर्वमिति दर्शनेन वाच्यवाचकयोरभेदाभिधानात् । उक्तरीत्या प्रत्यक्षं श्रुतिमूलकान्यङ्कयन्त्राण्यपि साभिधेय-देवताप्रतिपादकत्वात् तान्यपि व्याख्येयानि । साधकैः सर्वसिद्ध्यर्थमादरणीयानि चेति सिद्धमतो युक्तैवं प्रतिज्ञा यन्त्रावलीमङ्कमयीं व्याकुर्म इति । इत्यादि ।

INDEX OF AUTHORS.

नामानि ।	पत्रे ।
अच्युतचक्रवर्त्ती	१७३
अनन्तभट्टः (महामहोपाध्यायः)	१६५
अनन्तरामः	९१
अभिरामविद्यालङ्कारः	३९२
अर्जुनमिश्रः	२९८
आनन्दवनः (मुकुन्दवनशिष्यः)	३२३
आनन्दानन्दनाथः (सहजानन्दस्य पुत्रः)	१४७
कणादतर्कवागीशः	१३
कमलाकरभट्टः (रामकृष्णभट्टस्य पुत्रः, भट्टनारायणस्य पौत्रः)	२०७
कविकर्णपूरः	२९, ३१३
कविकेशरी	४१८
कवितार्किकः	८१
कार्त्तिकेयसिद्धान्तः	२९२
काशीशङ्करः	३४१
काशीनाथतर्कालङ्कारः	१५५, २३३, २३५
काशीरामवाचस्पतिः	२५, ३९४
काशीश्वरः	३५६
किशोरीमोहनगोस्वामी	९६
कुल्लूकभट्टः	३२९
कुबेरशर्म्मा	२६०
कृपारामः	३४१
कृष्णः	१३२
कृष्णकान्तविद्यावागीशः	३५४
कृष्णकिशोरः	३४१
कृष्णचन्द्रः	”

नामानि । पत्रे ।

कृष्णजीवनः ३४१
कृष्णदासः ७१, २५३
कृष्णदासगोस्वामी २०४
कृष्णदाससार्व्वभौमः २२६
कृष्णदेवस्मार्त्तवागीशः २३९
कृष्णमोहनः ३२१
कृष्णानन्दः १८२
केशवभट्टः १५१
गङ्गाहरिशर्म्मा २८
गङ्गेशशर्म्मा ४४
गदसिंहः (शिवसिंहस्य पुत्रः) २६०
गदाधरभट्टाचार्य्यः २२५
गुरुप्रसादन्यायभूषणः ३०१
गुरुप्रसादशर्म्मा २०९
गोपालः १८३
गोपालचक्रवर्त्ती २५७
गोपालन्यायपञ्चाननः ७८
गोपालपञ्चाननः (आगमवागीशभट्टाचार्य्यस्य पौत्रः,
हरिनाथभट्टाचार्य्यस्य पुत्रः) १४२
गोपालभट्टः ३९७
गोपालमिश्रः १८३
गोपीकान्तः ३०६
गोपीनाथतर्काचार्य्यः २२०
गोपीरमणतर्कपञ्चाननः २६
गोरक्षनाथः ९३
गोविन्दरामसिद्धान्तवागीशः १८४
गोविन्दाचार्य्यः ३१५
गोविन्दानन्दकविकङ्कणाचार्य्यः १६६, २७४, ३१०, ३१८

नामानि ।	पत्रे ।
गोविन्दानन्दशर्म्मा ...	१२१
गोविन्दानन्दाचार्य्यः ...	२८४
गौरीकान्तः ...	३४१
गौरीकान्तचक्रवर्त्ती ...	४०३
गौरीकान्तभट्टाचार्य्यः ...	१४९
गौरीवरशर्म्मा ...	१८९
चतुर्भुजभट्टाचार्य्यः ...	१५, २५६
चन्द्रशेखरवाचस्पतिः ...	१९४
जगदीशतर्कालङ्कारः (महामहोपाध्यायः) ...	२११
जगदीशपञ्चाननः ...	२९, २५५, २८५
जगन्नाथगुप्तः (कवीन्द्रः) ...	३९९
जगन्नाथचक्रवर्त्ती ...	२७, १४६
जगन्नाथदत्तः ...	१०३
जगन्नाथशर्म्मा ...	२७७, ४११
जयतीर्थमुनिः ...	३३४
जीवगोस्वामी ...	३१
जुमरनन्दी ...	१९८
ज्ञानानन्दपरमहंसः ...	८१
ज्ञानानन्दब्रह्मचारी ...	१४०
त्रिलोचनदासः (माधवदासकवीन्द्रस्य पुत्रः) ...	४९
दनोकाचार्य्यः ...	२००
दासगोस्वामी ...	२७२, ४२०
दिगम्बरभट्टः ...	३३०
दुर्गसिंहः ...	३३, ५३, २१७
धन्वन्तरिकरः ...	३०
धोयीकविराजः ...	२२१
नन्दकिशोरशर्म्मा ...	२९३
नन्दकुमारगोस्वामी ...	११०

नामानि ।	पत्रे ।
नन्दपण्डितः	२२३
नन्दरामः	३५
नन्दरामतर्कवागीशः	३८५
नरसिंहचक्रवर्त्ती	१८६
नरहरिः	१७
नरहरिसरकारः	८९
नरोत्तमः	४१४
नागभट्टः	१६२
नारायणः	२५०, ४१४
नारायणतर्काचार्य्यः	१९१
नारायणभट्टः (रामेश्वरभट्टस्य पुत्रः)	१६०
नित्यनाथसिद्धः	३१४
नृसिंहः	४१७
नृसिंहकविराजः	२६५
न्यायपञ्चाननः (विद्याविनोदात्मजः)	३९३
पद्मनाभदत्तः	२२४
परमानन्दचक्रवर्त्ती	५९
पुरुषोत्तमदेवः	१३८
पुरुषोत्तमाचार्य्यः	३३५
पूर्णानन्दपरमहंसः	५७, १३९
प्रद्युम्नशर्म्मा	३८०
प्रेमेन्द्रन्यायरत्नः	२११
बलदेवविद्याभूषणः	४०६
बालगोपालेन्दुः	२७३
ब्रह्मानन्दः (परमहंसपरिव्राजकावधूतः)	१५३
भवदेवभट्टः	२३७, ४०१
भार्गवरामः	३३२
भीमः (महामहोपाध्यायः)	३१९

नामानि । ... पत्रे ।

मथुरानाथचक्रवर्त्ती ३०१
मथुरानाथतर्कवागीशः १६, १७, ३५७, ३५८
मधुसूदनः ३२६
मयूरशर्म्मा ४१०
महेशशर्म्मा ६८, १६६, ३६६
महेश्वरन्यायालङ्कारः २२७
माधवशर्म्मा (बुधवाणकुलोद्भूतः, रघुनाथस्य पुत्रः,
मतिनाथस्य कनिष्ठः, गोविन्दस्याग्रजश्च) २
माधवाचार्य्यः ३९४
मालाङ्कः ३४४
मुकुन्दरामदेवश्च ३६६
मोहनचन्द्रविद्यावाचस्पतिः १७२, २३८, ३६७
यादवेन्द्रविद्याभूषणः २४०
यादवेन्द्रशर्म्मा ३०३
रघुनन्दनन्यायपञ्चाननः ६
रघुनन्दनन्यायालङ्कारः ६२
रघुनन्दनभट्टाचार्य्यः ४१७
रघुनन्दनभट्टाचार्य्यः (हरिहरभट्टाचार्य्यस्य पुत्रः) ९९, १५६, १७८, १९१, २२३
रघुनन्दनवन्द्योपाध्यायः २५१
रघुनन्दनवैद्यः २५२
रघुनन्दनशिरोमणिः ३५६
रघुनाथगोस्वामी ४१२
रघुनाथचक्रवर्त्ती ६, १८८
रघुनाथतर्कवागीशः (नपाडीयः) १८
रघुनाथदासः ६५
रघुनाथदासगोस्वामी ४१२
रघुनाथभट्टः ८४
रघुनाथभट्टगोस्वामी ६४

नामानि ।	पत्रे ।
रघुनाथेन्द्रशिवयोगी	५९
रघुरामशिरोमणिः (रघुमणिविद्याभूषणस्य छात्रः)	१७४
रत्ननाथभट्टाचार्य्यः	१०१
रत्नेश्वरचक्रवर्त्ती	६
रत्नेश्वरन्यायालङ्कारः	३११
रमाकान्तः	८६
रमाकान्तचक्रवर्त्ती	३३६
रमाकान्तचक्रवर्त्ती (मधुसूदनतर्कवागीशस्य पुत्रः)	४०५
रमानाथचक्रवर्त्ती	३५७
रमानाथशर्म्मा (वेदगर्भतर्काचार्य्यस्य पुत्रः)	२७४
रमापतिसिद्धान्तः	१५६
रविचन्द्रः	११
राघवेन्द्रशर्म्मा	१३६, ३८५
राधाकृष्णशर्म्मा	१२०
राधामोहनगोस्वामी	२३६
रामकान्तः	१९७
रामकिशोरचक्रवर्त्ती	१५
रामकुमारन्यायभूषणः (रामगतिवाचस्पतिपुत्रः)	४१
रामकृष्णः	३३८
रामकृष्णभट्टः	३२५
रामकृष्णभट्टाचार्य्यः	१८०
रामगतिसेनः	३०४
रामगोपालः	३४१
रामगोपालकविः	६२
रामगोविन्दः	७९
रामगोविन्दशर्म्मा (रामगोपालचक्रवर्त्तिनः पुत्रः)	३४९
रामचन्द्रः	३१९
रामचन्द्रकविचक्रवर्त्ती (माधवकविकण्ठाभरणस्य पुत्रः)	३०६

नामानि ।	पत्रे ।
रामचन्द्रद्विजः (?)	२५९
रामचन्द्रन्यायालङ्कारः	३१७
रामचन्द्रवाचस्पतिः	१९०
रामचन्द्रविद्याभूषणः	२१८
रामचन्द्रशर्म्मा (काश्मीरकुलसमुद्भवहरिहरात्मजः)	३९, ४०, ४१
रामजयविप्रः	१५४
रामदासचक्रवर्त्ती	४५
रामदुर्ल्लभशर्म्मा (See Colophon of notice, no. 385.)	३८८
रामदेवद्विजः	३९६
रामनाथसिद्धान्तः	२१९
रामभद्रः	४१३
रामभद्रसार्व्वभौमः	३८६
रामरत्नवन्द्योपाध्यायः	६१
रामरामभट्टाचार्य्यः	३९०
रामवल्लभः	३८७
रामशरणः	३५३
रामहरिद्विजः	१४८
रूपगोस्वामी	३४, २६४, ३८२, ४१३
रूपरामन्यायपञ्चाननः	५३
लोकनाथशर्म्मा	११
लौहित्यवरसेनः	१२१, २२९, २३१, २३२
वररुचिः	४७, १९३, २१४
वराहमिश्रः	२२९
वर्द्धमानोपाध्यायः	८८, १६६
वलिनारायणः	१७७
वल्लभः	३२
वल्लभदेवः	३६३
वल्लालसेनः	१६९

नामानि ।	पत्रे ।
वाचस्पतिमिश्रः ...	१००
वागीश्वरः ...	३४१
विद्याचन्द्रात्मजः ...	१
विद्याधरशर्म्मा pupil of जगद्वल्लभभट्टाचार्य्यः ...	२७५
विद्यानिधिः ...	१३४
विद्यानिवासः ...	१९४
विद्याभूषणः ...	४०५
विद्यारण्यतीर्थः ...	३४२
विद्यावागीशभट्टाचार्य्यः ...	८९
विद्याविनोदाचार्य्यः ...	१८७
विद्यासागरभट्टाचार्य्यः (श्रीकान्तपण्डितस्य पुत्रः) ...	४७
विराजगोस्वामी ...	९७
विश्वेश्वरतर्काचार्य्यः ...	२४३
विश्वनाथचक्रवर्त्ती ...	२७२, ३९१
वीरेश्वरः ...	४४१
वृन्दावनदासः ...	३१३
शङ्करः ...	३८६
शङ्करः (द्रविड़जः) ...	३५९
शङ्करशर्म्मा ...	४६
शङ्करानन्दतीर्थः ...	३८८
शङ्कराचार्य्यः (गौड़ः) ...	३६४
शिवदाससेनः (अनन्तसेनस्य पुत्रः) ...	१९२
शिवरामः ...	४०८
शिवरामतर्कपञ्चाननः ...	३७
शिवाचार्य्यः ...	१८१
शूलपाणिः ...	३४, १५८, ३३५, ३५०
श्यामसुन्दरः ...	३४१
श्यामसुन्दरभट्टाचार्य्यः ...	१४

नामानि ।	पत्रे ।
श्रीकण्ठतीर्थः	२६०
श्रीकण्ठशर्म्मा	३७२
श्रीकान्तदासः	३४६
श्रीकृष्णदासगोस्वामी	२०४
श्रीकृष्णविद्यालङ्कारः	५४
श्रीनाथशर्म्मा	३८१
श्रीपतिचक्रवर्त्ती	७
श्रीहर्षदत्ती	२७७
षष्ठीदासविशारदः (जयकृष्णतर्कवागीशस्य पुत्रः)	१९९
समीराचार्य्यः	९३
सर्व्वविद्यालङ्कारभट्टाचार्य्यः	५२
सार्व्वभौमभट्टाचार्य्यः	९६
सीतारामः	३४१
हरगोविन्दः	१३२
हरानन्ददासकविचन्द्रः	१०७
हरिकृष्णधीरः	१०५
हरिचरणः (रसिकश्यामस्य शिष्यः)	६०
हरिनाथमिश्रः	१६४
हरिरामः	४९
हलायुधमहाकविः	१९५
हितहरिवंशगोस्वामी	३८४
हृदयानन्दविद्यालङ्कारः	१३७
हेमकरः	२१२